F · M · DOSTOJEFSKI

DE VERNEDERDEN

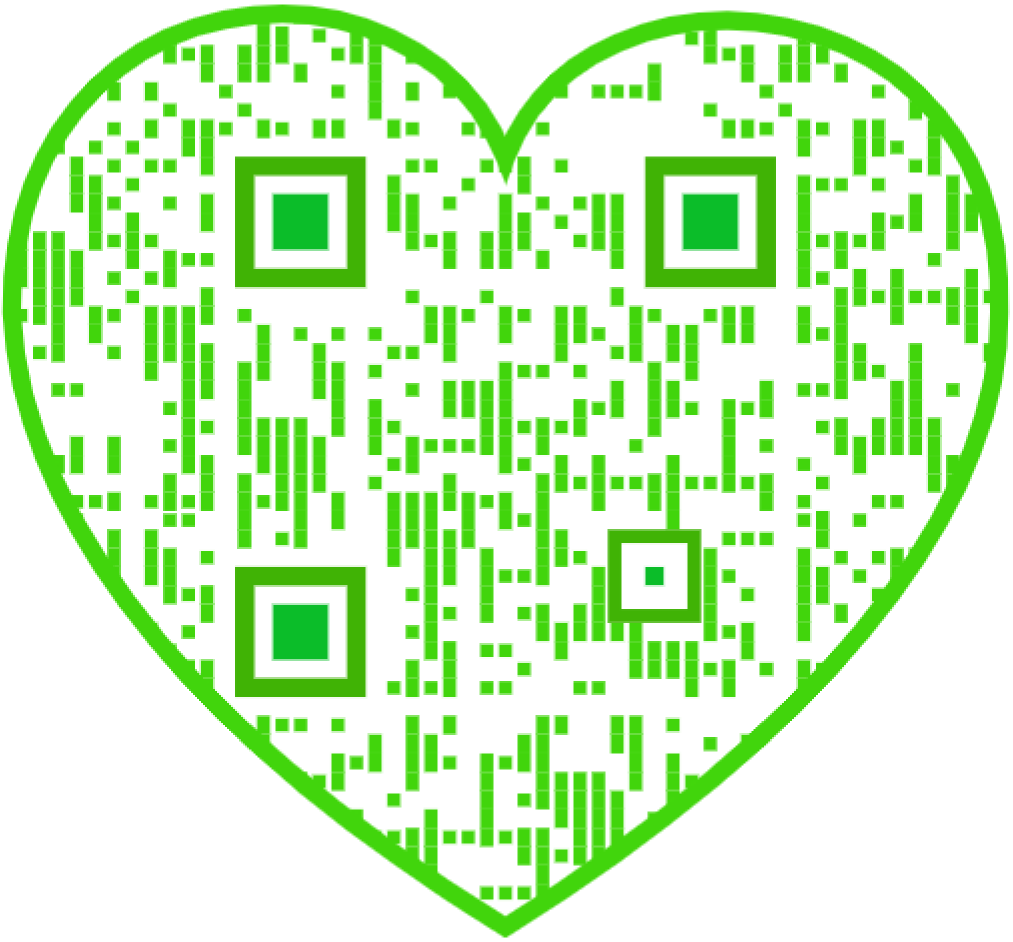

DE VERNEDERDEN

F. M. DOSTOJEFSKI.

DE VERNEDERDEN

UIT HET RUSSISCH

DOOR

J. C. VAN WAGENINGEN.

DEEL I.

AMSTERDAM — VAN HOLKEMA & WARENDORF.

VOORWOORD.

De roman „Vernederden en Beleedigden" (aldus luidt de titel van het hier volgende verhaal in het Russisch) werd door Dostojefski geschreven in 1861, twee jaren na zijn terugkeer uit Siberië en vijf jaar vóór hij zijn meesterwerk „Misdaad en Straf" [1]) aanving. Aan het werk ligt een geschiedenis uit Dostojefski's eigen leven ten grondslag en tot op zekere hoogte zou men het dus autobiografisch kunnen noemen. De werkelijkheid is echter zoo rijkelijk met fantasie vermengd, dat men zich wel wachte, het verhaal woord voor woord als een getrouwe wedergave van een periode uit 's schrijvers eigen leven te beschouwen, al mogen de toon van het verhaal, de voortdurend gebezigde ik-vorm en de ijselijke, bijna leerboekachtige nauwkeurigheid, waarmede verschillende gebeurtenissen worden opgeteekend en beschreven, daar licht toe leiden. Het historisch gebeuren is veelmeer het geraamte, waarom Dostojefski's fantasie zich een grooten en door geweldige intrigue boeienden roman heeft gedacht, waarbij de schrijver gebruik maakt van verschillende oude motieven (zoo komt de idee van een dubbelliefde als die van Alosja tot Natasja en Katja, en in zekeren zin ook van Natasja tot Alosja en den auteur, ook in vroeger werk van Dostojefski voor) en van heel den schat van menschenkennis en levenswijsheid, door Dostojefski tijdens zijn verblijf in ballingschap

[1]) De titel *Schuld en Boete*, waaronder de roman in het Hollandsch is verschenen, is een minder-juiste vertaling.

en in het Siberische leger opgedaan. Heel de roman is geschreven in dien gevoeligen, tegelijkertijd meelij- en eerbiedvollen toon, die reeds in Dostojefski's eerste werk, de novelle Arme menschen, werd aangeslagen, maar die na het tijdperk van verbanning in Siberië, voor Dostojefski een geestelijk Purgatorium, nieuwe charme van innigheid en doorleefdheid, van diep, bewust doorvoeldhebben krijgt.

In Rusland zelf zoowel als in het buitenland zijn de Vernederden en Beleedigden veel te veel verwaarloosd geworden [1]). Nu moge het waar zijn, dat het werk, qua roman, vele en groote fouten aankleven (de compositie is tamelijk zwak, de handeling te zeer opeengepakt en te onnatuurlijk, de karakters zijn te vaag, te onafgewerkt en maken geen levenswaren indruk — Dr. Georg Brandes is niet de eerste, die dit opmerkt —, de toon grenst hier en daar aan het theatrale of sentimenteele), dit neemt niet weg, dat we hier te doen hebben met een werk van groote psychologische kwaliteiten — en, wat nog meer zegt: wij vinden hier, in dezen roman, in embryo het geheele Dostojefski-sche geestesleven, dat later in Misdaad en Straf, De Duivels, De Idioot en vooral in De broeders Karamazof zich op zoo zeldzaam mooie wijze uiten zal. 't Is waar: hier treffen wij niet aan een geheele reeks van personen, in wie het duivelsch en het goddelijk beginsel (de onderscheiding van deze twee principen vormt het criterium van Dostojefski's denkleven) in zoo talrijke graduaties en combinaties aanwezig zijn, zooals in De broeders Karamazof; er is hier eigenlijk maar één persoon wiens ethisch bestaan op duidelijke wijze wordt gewogen en te licht bevonden, dat is de Vorst Walkofski; maar wij zien àl het ongeluk, àl de ellende, waarvan het boek vol is, zich terugvoeren op de slechtheid van dien eenen persoon, in wien tegelijkertijd de intellectueele

[1]) Merezjkofski in zijn boek over Tolstoj en Dostojefski en Dr. A. Brückner in zijn Geschichte der Russischen Litteratur gaan beiden het werk met stilzwijgen voorbij.

en de materieele duivel zijn geincarneerd. Al de andere hoofdpersonen hebben iets van het duivelsche, maar allen het meest van het goddelijk beginsel in zich. Zij zijn de „vernederden en beleedigden" [1]), de door het lot misdeelden, de arme, worstelende, goedwillende zielen, die lijden om en door elkaar, maar allen per slot van rekening tengevolge van het alles-vernietigende, übermenschliche kwaad, gepersonifieerd in den vorst Walkofski. Zulke figuren zijn Natasja en tot op zekere hoogte ook Alosja, Ichmenjef, de kleine Nellie, de oude Smith en zijn dochter — zulk een figuur is per slot van rekening ook.... de schrijver zelf.

Voor elk, dien het er om te doen is, zich van het zieleleven van Dostojefski een eenigszins duidelijk begrip te vormen, is kennismaking met de Vernederden en beleedigden van zeer veel gewicht. Met dezen roman, kan men zeggen, breekt de periode van rijpheid van Dostojefski aan — rijpheid als mensch en als schrijver, al mag in het boek nog veel gevonden worden, dat èn qua idee èn qua literatuur jong en onrijp is. De geest van Dostojefski, den groote en den teedere, den wreede en den deemoedige, ziet men hier, na den Sturm und Drang der jongelingsjaren, na de bewustwording in de cel der dwangarbeiders en onder de strenge discipline van het Siberische leger, zich ontplooien en uitgroeien tot een organisme van uiterst subtiele samenstelling en geniale grootheid tegelijkertijd.

Moge mijn vertaling het werk den Hollandschen lezer nà brengen.

J. C. VAN WAGENINGEN.

---

[1]) De titel, zooals hij in het Russisch luidt, is eigenlijk moeilijk te vertalen. Vernederden en beleedigd.n, Vernedeıden en gekrenkten, Verongelijkten en misdeelden — al deze vertalingen zouden min of meer dienstig kunnen zijn.

EERSTE BOEK.

HOOFDSTUK I.

Verleden jaar, den twee en twintigsten Maart 's avonds, beleefde ik iets heel bijzonders. Dien heelen dag had ik door de stad geloopen, zoekende naar een kamer. Mijn oude kamer was vochtig en ik begon al erg te hoesten. Ik had in den herfst al willen verhuizen, maar was blijven hangen tot de lente. Den geheelen dag had ik niets geschikts kunnen vinden. In de eerste plaats wilde ik een particulier adres, geen beroepspension, en in de tweede plaats wilde ik wel slechts één kamer, maar ook beslist een groote, en, als het kon, een goedkoope. Ik had opgemerkt, dat je in een kleine kamer zelfs moeilijk denken kunt. Ik hield er van, om, wanneer ik de novellen overdacht, die ik aan 't schrijven was of schrijven zou, op en neer te loopen door mijn kamer. Tusschen twee haakjes: het was mij altijd veel prettiger mijn novellen uit te denken en er over te denken hoe ik ze schrijven zou, dan ze te schrijven, en dit was toch werkelijk niet uit luiheid. Ja, waardoor eigenlijk?

's Morgens had ik me al niet lekker gevoeld, maar tegen zonsondergang begon ik mij heel slecht te gevoelen; ik dacht dat ik zooiets als koorts kreeg. Daarenboven was ik den geheelen dag op de been geweest en derhalve moe geworden. Tegen den avond, vlak tegen den schemer, ging ik over het Woznesenski-Prospekt. Ik hield van de Maartzon in Petersburg, inzonderheid van den ondergang, zooals van zelf spreekt: op een helderen vorstavond. De geheele straat blinkt ineens, overgoten van een helder licht, Alle huizen beginnen te blikkeren. Hun grijze, gele en smoezeliggroene kleuren verliezen voor een oogenblik al hun somberheid; het is alsof de ziel dan opheldert, alsof je ineens begint te leven, en nieuwe ideeën, nieuwe gedachten stroomen je toe. Wonderlijk,

wat één straal van de zon in de ziel van den mensch doen kan!

Maar het zonlicht verdween, het werd voelbaar kouder, zóó dat de neus pijn ging doen; de schemer werd dichter; uit de magazijnen en winkels glom het gloeilicht. Gekomen op de hoogte van de suikerbakkerij van Müller, bleef ik plotseling als aan den grond genageld staan en keek naar den anderen kant van de straat, in een soort voorgevoel, dat er iets bijzonders met mij gebeuren zou; op datzelfde oogenblik zag ik aan den overkant een ouden man met zijn hond. Ik herinner mij heel goed, dat mijn hart samenkneep van een onaangenaam gevoel en ik kon zelf niet uitmaken, wat voor een soort gewaarwording dat was.

Ik ben geen mysticus, in voorgevoelens en voorspellingen geloof ik bijna in 't geheel niet; er zijn evenwel met mij, zoo goed als met vele anderen misschien, in het leven eenige dingen gebeurd, die eigenlijk niet te verklaren zijn. Neem bijvoorbeeld dezen ouden man: waarom moest ik dien avond, bij mijn ontmoeting met hem, dadelijk gevoelen, dat met mij iets geheel ongewoons zou gebeuren? Overigens, ik was ziek, en de indrukken, die een zieke ontvangt, zijn meestal misleidend.

De grijsaard met zijn langzamen, zwakken gang, de beenen uitstrekkende als waren het stokken, ze bijna niet buigende, voorovergebogen en lichtelijk leunend op zijn wandelstok, naderde de suikerbakkerij. Nog nooit van mijn leven had ik een dergelijk vreemd, onmogelijk wezen gezien. Ook vroeger, vóór dèze ontmoeting, wanneer ik hem wel eens bij Müller gezien had, had hij in 't bijzonder mijn aandacht getrokken. Zijn hooge gestalte, zijn gebogen rug, het lijkkleurige tachtigjarige gezicht, zijn oude mantel, gescheurd tot op den naad, de vervormde, ronde, twintig jaren oude hoed, die het kale hoofd bedekte, waarop een plokje al niet meer grijze maar reeds geelachtige haren het eenige overblijfsel van haar waren; al de bewegingen, die hij bijna gedachteloos maakte als een mechanische pop, — dit alles moest onwillekeurig ieder, die hem voor de eerste maal ontmoette, treffen. Het was inderdaad wat zonderling, dezen hulpeloozen grijsaard zoo zonder begeleider te zien, te meer, omdat hij veel weg had van een uit een gesticht ontsnapte krankzinnige. Mij trof ook zijn buitengewone magerheid: een lichaam had hij bijna in 't geheel niet, het

leek net of de huid hem zoo maar over de beenderen gespannen was. Zijn groote betrokken oogen, omgeven van donkerblauwe kringen, keken altijd maar recht voor zich uit, nimmer ter zijde en nooit iets ziende — hiervan was ik overtuigd. Hoewel hij wel naar je keek, schreed hij toch recht op je af, alsof er enkel ledige ruimte om hem was. Ik had dit al eenige malen opgemerkt. Bij Müller kwam hij nog niet lang; niemand wist vanwaar hij kwam en altijd was hij in gezelschap van zijn hond. Van de bezoekers had nooit iemand kunnen besluiten, een gesprek met hem aan te vangen en zelf sprak hij ook nooit met iemand.

„Waarom moet dat toch altijd naar Müller, wat heeft hij daar te maken?" dacht ik, staande aan den overkant van de straat en mij onwederstaanbaar tot hem aangetrokken voelende.

'n Soort ergernis — gevolg van mijn ziekte en vermoeidheid — welde in mij op. Waaraan denkt hij? ging ik in mijzelf voort — wat gaat daar in dat hoofd om? Denkt hij eigenlijk in 't geheel wel? Zijn gezicht is al zoo verstorven, dat het absoluut niets meer uitdrukt. En hoe komt hij aan dien monsterachtigen hond, die hem maar niet verlaat, als vormt hij één geheel, één onafscheidbaar geheel met hem, en die zoo op hem lijkt?

Die ongelukkige hond scheen ook wel een jaar of tachtig te zijn; ja, dat moest hij beslist wezen. In de eerste plaats, zoo op 't gezicht was hij al zoo oud als honden anders nooit zijn, en in de tweede plaats: ik begreep dadelijk, den eersten keer reeds dat ik hem zag, dat deze hond niet een hond was als alle andere, maar een heel bijzondere; hij moest beslist iets fantastisch, iets tooverachtigs hebben; misschien was het wel een of andere Mephistopheles in hondengedaante en was zijn lot op de een of andere geheimzinnige wijze met dat van zijn meester verbonden geworden. Als je naar hem keek moest je dadelijk toegeven, dat het zeker twintig jaar geleden zou zijn, dat hij voor het laatst had gegeten. Hij was mager als een skelet, of (wat op 't zelfde neerkomt) als zijn meester. Haar had hij bijna in 't geheel niet meer, zelfs niet op den staart, die als een stok neerhing. De kop met de lange ooren hing altijd even somber naar beneden. Nog nooit in mijn leven had ik zulk een walgelijken hond gezien. Wanneer zij beiden over de straat gingen, de oude man voorop, de hond achter hem aan,

dan raakte de neus van het dier altijd de plooien van de kleeren van zijn meester aan, alsof hij er aan zat vastgeplakt. En hun gang en hun geheele uitzicht scheen met iederen stap te zeggen: „Oud zijn wij, oud! Heere God, wat zijn wij oud!"

Ik herinner mij, hoe mij eens de gedachte in het hoofd kwam, dat die oude man en die hond konden zijn levend geworden figuren uit de een of andere vertelling van Hoffmann, geïllustreerd door Gavarni, en nu rondwandelden in het lieve aardelicht als levende reclameplaten. Ik stak de straat over en ging achter den oude den winkel in.

In den winkel had de oude man geen gunstigen indruk gemaakt en Müller begon den laatsten rijd reeds, staande achter zijn toonbank, een ontevreden gezicht te zetten bij het binnentreden van den ongenooden gast. In de eerste plaats, die zonderlinge gast bestelde nooit iets. Altijd liep hij regelrecht door naar den hoek bij den schoorsteen en nam daar plaats op een stoel. Wanneer de plaats bij den schoorsteen bezet was, dan ging hij, na eenigen tijd in gedachtelooze verbazing gestaan te hebben tegenover den heer, die zijn gewone plaats had ingenomen, met een bezorgd gezicht naar den anderen hoek bij het raam. Daar koos hij een stoel uit, zette zich voorzichtig daarop neer, nam zijn hoed af, legde dien naast zich op den grond, gooide zijn stok naast den hoed en, vervolgens zich achteroverwerpende in zijn stoel, bleef hij drie of vier uren achtereen onbewegelijk zitten. Nooit nam hij een courant of zoo iets in de hand, nooit uitte hij een enkel woord, een enkelen klank; hij zat maar rond te kijken met groote oogen, maar zulk een stompen, levenloozen blik, dat je zoudt zweren, dat hij niets zag of hoorde van al het hem omringende. De hond, na zich twee of driemaal op dezelfde plaats rondgewenteld te hebben, legde zich somber aan zijn voeten neer, stak zijn snuit tusschen de schoenen van zijn meester, ademde diep en, zich in zijn gansche lengte op den grond uitstrekkend, bleef hij ook den geheelen avond onbewegelijk, alsof hij al dien tijd dood was. Je kreeg zoo den indruk, dat die twee wezens den geheelen dag ergens voor dood lagen en alleen tegen den avond even levend werden, uitsluitend om naar Müller te gaan en daarmede een soort geheimzinnigen, voor iedereen onbegrijpelijken plicht te vervullen. Een uur of drie,

vier gezeten hebbende, stond de oude ten slotte op, greep zijn hoed en ging naar huis. De hond richtte zich dan ook op, klemde den staart weer tusschen de beenen, liet den kop hangen en volgde machinaal zijn meester, met den ouden, langzamen gang. De bezoekers van de confiserie begonnen langzamerhand den oude te mijden, zetten zich zelfs niet naast hem neer, als boezemde hij hun afkeer in. Hij zelf bemerkte hier niets van.

De bezoekers van de confiserie waren grootendeels Duitschers. Hier verzamelde zich het geheele Woznesenski-Prospekt, verschillende patroons: slotenmakers, bakkers, huisschilders, eigenaars van hoedenmagazijnen, zadelmakers enz. — allemaal patriarchale menschen, in den Duitschen zin des woords. Bij Müller ging het in 't algemeen nogal patriarchaal toe. Heel vaak trad Müller zelf op hem bekende gasten toe en nam met hen aan dezelfde tafel plaats, waarna een flinke hoeveelheid punch werd verzwolgen. De honden en de kleine kinderen van Müller voegden zich ook dikwijls bij hen en dan streelden de bezoekers de kinderen en de honden. Allen kenden ze daar elkaar en allen achtten zij elkaar. En wanneer de gasten zich verdiepten in de lectuur der Duitsche bladen, hoorde men van achter de deur, in de huiskamer van Müller, zijn oudste dochtertje, een meisje met blonde krullen, heel veel lijkende op een wit muisje, op een oude, rammelende piano Augustin spelen. Ik had de gewoonte telkens in het begin der maand een paar keer naar Müller te gaan om de Russische tijdschriften te lezen, die men er geregeld ontving.

Den salon binnentredende, zag ik daar den ouden man reeds bij 't raam zitten en de hond als vroeger, aan zijn voeten uitgestrekt. Zwijgend ging ik in een hoek zitten en deed mij zelf de diepzinnige vraag: „Waarom ben ik eigenlijk binnen gegaan, terwijl ik hier nu niets te maken heb, terwijl ik ziek ben en het beter was zoo gauw mogelijk naar huis te gaan, mijn thee te drinken en te gaan slapen? 't Is toch niet alleen om dien ouden man eens gade te slaan?" Ergernis maakte zich van mij meester. Wat heb ik toch met dien man uit te staan? dacht ik, mij de zonderlinge, ziekelijke gewaarwording herinnerende, die ik kreeg toen ik hem op straat bemerkte.

En wat heb ik met al deze vervelende Duitschers te maken

Vanwaar bij mij die fantastische stemming? Vanwaar die dwaze verontrusting over allerlei nietigheden, die ik den laatsten tijd bij mijzelf opmerk en die mij belet te leven en een helderen kijk te hebben op mijn leven, hetgeen een diepzinnige criticus al opmerkte bij de ontleding van mijn laatste novelle? Maar denkende en peinzende, bleef ik altijd maar op mijn oude plaats en intusschen nam mijn ziekte steeds toe en ten slotte werd het voor mij zelfs moeilijk mijn warme kamer te verlaten. Ik nam de Frankfurter Zeitung, las twee regels en dutte in. De Duitschers hinderden mij niet. Zij lazen, rookten, en slechts nu en dan, zoo eens in het half uur, deelden zij elkaar afgebroken en binnensmonds een of ander nieuwtje uit Frankfort mee, of de een of andere Witz of Scharfsinn uit het bekende Duitsche blad Satyr; daarna verdiepten zij zich, met verdubbelden nationalen trots, weer in hun lectuur.

Ik sliep een half uur en werd wakker van de heftige koortssiddering. Ik moest nu toch beslist naar huis gaan.

Maar op dat oogenblik weerhield mij een stomme scène, die in de kamer plaats greep, voor de tweede maal. Ik zeide al, dat de oude man, wanneer hij eenmaal op zijn stoel had plaats genomen, onmiddellijk den blik vestigde op het een of ander voorwerp en daar dan den heelen avond niet africhtte. Soms genoot ook ik de eer, het voorwerp van concentratie van dien blik, gedachteloos hardnekkig en niets onderscheidende, te zijn; dat was dan een onaangename, zelfs onuithoudbare gewaarwording en gewoonlijk verwisselde ik dan maar zoo gauw mogelijk van plaats. Deze keer was het slachtoffer van den oude een jong, rondhoofdig en buitengewoon net gekleed Duitscher, met stijf gestreken, hoog boord en een vuurrood gezicht, een pas uit Riga aangekomen koopman, Adam Iwanowietsj Schultz, zooals ik later vernam, een intieme kennis van Müller, maar die den grijsaard en vele van de bezoekers nog niet kende. Met zichtbaar genot de „Dorfbarbier" lezende en zijn punch drinkende, hief hij plotseling het hoofd op en bemerkte den op hem gerichten onbewegelijken blik van den oude. Die blik irriteerde hem. Adam Iwanowietsj Schultz was een humeurig en erg prikkelbaar mensch, zooals de meeste „fatsoenlijke" Duitschers. Het leek hem vreemd en beleedigend, dat men zoo strak en zonder gêne naar hem keek. Met onderdrukten

wrevel wendde hij de oogen af van den zoo weinig delicaten gast bromde iets binnensmonds en verborg zich daarna zwijgend achter een courant. Dat hield hij echter niet uit en na twee minuten keek hij argwanend op van achter zijn courant: altijd nog diezelfde hardnekkige blik, datzelfde domme, zinlooze aangestaar.

Ook ditmaal bleef Adam Iwanowietsj zwijgen. Maar toen hetzelfde zich voor de derde keer herhaalde, stoof hij op en achtte hij zich verplicht voor zijn waardigheid op te komen en niet voor het beschaafde publiek de eer van de prachtige stad Riga, die hij blijkbaar dacht te vertegenwoordigen, te doen bezoedelen. Met een ongeduldige beweging wierp hij de courant weg, sloeg energiek met zijn stok op de tafel, en gloeiende van eergevoel, rood van de punch en ambitie, richtte hij op zijn beurt zijn kleine, vlammende oogjes op den ergerlijken ouden man. Het scheen: beide tegenstanders, de Duitscher en de grijsaard, wilden elkaar overweldigen door de magnetische kracht van hun blik en wachtten, wie het eerst verlegen zou worden en den blik afwenden. De slag met den stok op de tafel en de energieke houding van Adam Iwanowietsj hadden de aandacht van het gezelschap naar hem toegetrokken. Allen legden oogenblikkelijk hun bezigheden neer, en met een gewichtige, zwijgende nieuwsgierigheid beschouwden zij de beide tegenstanders. Het tafereel werd bijzonder komiek. Maar de magnetische kracht van de uitdagende oogen van den rooden Adam Iwanowietsj was geheel verspild. De oude, zich om niets bekommerende, bleef strak kijken naar den nu duivelsch wordenden heer Schultz en bemerkte in 't geheel niet, dat hij het voorwerp van de algemeene belangstelling was geworden, alsof zijn hoofd op de maan was en niet op de aarde. Aan het geduld van Adam Iwanowietsj kwam een einde.

— Waarom kijkt u zoo aandachtig naar mij? schreeuwde hij hem toe, in het Duitsch, met een scherpen, doordringenden stem en een dreigend gezicht.

Maar zijn tegenstander ging voort te zwijgen en hoorde de vraag zelfs niet. Adam Iwanowietsj besloot zijn vraag in het Russisch te herhalen.

— Ik zou graag willen weten, waarom u zoo voortdurend zoo strak naar mij kijkt! riep hij, nu met verdubbelde woede, uit.

Ik ben bekend bij het Hof, u niet! voegde hij er bij, van zijn stoel opspringend.

Maar de oude bewoog zich zelfs niet. Een ontevreden gemurmel ging op onder de Duitschers. Müller zelf, toegeloopen op het geraas, trad de kamer binnen. Zoo midden in het bedrijf vallende, dacht hij, dat de oude doof was en boog zich over tot het oor van den ouden man.

— Mijnheer Schultz heeft u al enkele malen gevraagd, waarom u hem zoo hardnekkig blijft aankijken — schreeuwde hij zoo luid mogelijk, den onbegrijpelijken bezoeker strak aankijkende.

De oude keek machinaal op naar Müller en plotseling vertoonden zich in het tot nu toe onbewogen gezicht teekenen van verontrusting, van een soort bange opwinding. Hij werd verward, boog zich kreunend over naar zijn hoed, greep haastig zijn stok, hief zich op van zijn stoel en met een bijna klagelijken glimlach, den verlegen glimlach van een arme, dien men verjaagt van een bij vergissing ingenomen plaats, maakte hij aanstalten het vertrek te verlaten. In deze gelaten, onderdanige bereidheid van den armen, strompeligen grijsaard was zooveel meelijwekkends, zooveel aangrijpends, dat het geheele publiek, en niet het minst van allen Adam Iwanowietsj, dadelijk van meening over den oude veranderde. Het was duidelijk, dat de oude man niet alleen niemand van het gezelschap had kunnen beleedigen, maar zelfs ieder oogenblik begreep, dat men hem als een bedelaar van hier zou kunnen verjagen.

Müller was een goedhartig en medelijdend man.

— Neen, neen, sprak hij, den oude aanmoedigend op de schouders kloppend — blijf zitten! Maar Herr Schultz verzoekt u vriendelijk, niet zoo naar hem te kijken. Hij komt aan het Hof.

Maar de arme man begreep ook hier niets van; hij werd nog verlegener dan te voren, bukte zich om zijn zakdoek op te rapen, een oude, versleten doek vol gaten, die uit zijn hoed gevallen was, en begon zijn hond te roepen, die onbewegelijk op den grond lag en blijkbaar stevig sliep, de beide voorpooten over den kop geslagen.

— Azorka, Azorka! bracht hij met beverigen stem uit — Azorka!

— Azorka, Azorka! — herhaalde de oude op smartelijken toon en raakte met zijn stok den hond even aan, maar deze veranderde niet van houding.

De stok viel den oude uit de handen. Hij bukte zich, ging op de knieën liggen en hief met beide handen het snuitje van Azorka op. Arme Azorka! Hij was dood! Zoo geheel ongemerkt was hij doodgegaan, aan de voeten van zijn heer, uit ouderdom en misschien ook wel van honger. De oude man staarde een oogenblik naar het dier, als verplet, schijnbaar niet begrijpende, dat Azorka nu dood was; daarna boog hij zich langzaam over tot zijn gewezen dienaar en vriend en drukte zijn bleeke gezicht tegen den dooden snuit van den hond. Een minuut ging in zwijgen voorbij. Allen waren geroerd.... Ten slotte richtte de oude man zich op. Hij zag erg bleek en bibberde, als had hij koorts.

— U kunt hem laten opzetten, sprak medelijdend Müller, den oude toch iets tot troost willende zeggen. — U kunt hem heel goed laten opzetten Fjodor Karlowietsj Krüger verstaat de kunst van 't opzetten uitstekend; Fjodor Karlowietsj Krüger is een meester in het opzetten van dieren, herhaalde Müller nog eens, den stok van den grond oprapende en hem den oude gevend.

— Ja, ik kan uitstekend opzetten! onderving Herr Krüger zelf, van achter zijn tafeltje opstaande. Hij was een lang, mager en welwillend Duitscher, met rood, vlokkig haar en een bril op den gebogen neus.

—Fjodor Karlowietsj Krüger heeft veel talent, om allerlei soorten van prachtige dieren op te zetten, voegde Müller er bij, in verrukking komende over zijn inval.

— Jij, ik heb veel talent om allerlei soorten van prachtige dieren op te zetten, herhaalde Herr Krüger opnieuw — en als u wilt zal ik uw hond gratis opzetten, voegde hij er in een aanval van grootmoedige zelfopoffering aan toe.

— Neen, ik zal u betalen als u het beest opzet! riep Adam Iwanowietsj Schultz uit, tweemaal zoo rood ziende als gewoonlijk, op zijn beurt brandende van edelmoedigheid en zich de oorzaak, schoon ongewild, van het ongeluk achtende.

De oude man hoorde dit alles aan, maar begreep er blijkbaar niets van en beefde als vroeger over zijn geheele lichaam.

— Wacht even. Drink nog één glaasje fijne cognac! schreeuwde Müller, ziende dat de zonderlinge gast moeite deed om weg te komen.

Men bracht cognac. De oude man nam machinaal het glaasje aan, maar zijn handen beefden en voor hij het aan den mond had gebracht had hij al de helft van zijn cognac gemorst, en zonder een druppel geproefd te hebben, plaatste hij het daarna weer op het presenteerblad. Daarna, glimlachende met een vreemden, hier heelemaal niet passenden glimlach, verliet hij met snellen, ongelijken tred de salon, Azorka op de plaats waar hij lag achterlatende. Allen stonden verstomd, er ging een luid geroep op.

— Schwerenot! Was für eine Geschichte? vroegen de Duitschers elkaar af.

Ik besloot dadelijk den ouden man te volgen. Op eenige schreden van de confiserie, rechts-afslaande, was een smalle en donkere zijstraat, aan beide zijden ingesloten door groote huizen. Iets in mij zeide mij, dat de oude man hier was ingegaan. Aan het tweede huis van deze straat werd gebouwd en het was omgeven van een groote palenheining. De heining kwam bijna tot midden in de straat; tegen de heining aan was een houten stoep gemaakt voor de voorbijgangers. In den donkeren hoek, gevormd door de heining en het huis, vond ik den oude. Hij zat op den rand van den houten stoep en met beide handen ondersteunde hij het hoofd, terwijl de ellebogen op de knieën rustten. Ik ging naast hem zitten.

— Luister eens, zei ik, niet goed wetende, hoe eigenlijk te beginnen — treur niet om Azorka. Kom, ik zal u wel naar huis brengen. Ik zal dadelijk een koetsier aanroepen. Waar woont u?

De oude man antwoordde niet. Ik wist niet wat te doen. Voorbijgangers zag ik niet. Plotseling greep hij mij bij de hand.

'k Heb het zoo benauwd! bracht hij met heesche, bijna onhoorbare stem uit, — zoo benauwd.

— Kom, laten we naar huis gaan! riep ik uit, opstaande, en alle moeite doende hem ook op te trekken; — u drinkt uw thee en gaat naar bed...... Ik zal dadelijk een koetsier roepen. En ik zal ook een dokter laten komen. Ik ken een dokter....

Ik herinner mij niet meer wat ik allemaal tegen hem zei, maar toen hij half overeind was gekomen viel hij al weer op den grond en

begon iets te mompelen met dezelfde heesche, verstikte stem. Ik boog mij nog dichter tot hem over en luisterde.

— Op Wasili-Ostrof, kreunde de oude — zesde linie.... zesde linie....

Hij zweeg.

— Woont u op Wasili-Ostrof? Maar u ging een heel andere richting uit; dan hadt u links en niets recht moeten afslaan. Ik zal u dadelijk thuisbrengen....

De oude bewoog zich niet. Ik nam hem bij de hand: zijn arm viel als dood weer neer. Ik keek hem in het gelaat, raakte zijn gezicht aan — hij was dood. Het leek mij toe alsof dit alles in een droom gebeurde.

Deze gebeurtenis veroorzaakte mij een hoop last, gedurende welke mijn koorts vanzelf overging. De woning van den ouden man was spoedig gevonden. Hij woonde echter niet op Wasili-Ostrof, maar twee huizen van de plek af, waar hij stierf, in het huis van zekeren Klugen, op de vijfde étage. Hij had een aparte woning, bestaande uit een klein voorkamertje en een groote, lage kamer met drie lange, smalle vensters. Het ameublement bestond uit een tafel, twee stoelen en een heel oude kanapee, hard als een kei en waar aan alle kanten het zeegras uitstak; het scheen dat de meubelen aan den verhuurder behoorden. De kachel was blijkbaar in lang niet gestookt; licht was er ook in 't geheel niet. Ik begon nu werkelijk te denken, dat de oude man zich tot een gewoonte had gemaakt naar Müller te gaan alleen met de bedoeling wat licht en warmte te hebben. Op de tafel stond een ledige aarden kruik en lag een oude, harde broodkorst. Geld was er nergens te vinden, geen halve cent. Zelfs geen schoon linnengoed was er meer om hem in te begraven; één van de buren stond daarom een overhemd voor dat doel af. Het was duidelijk, dat hij op die manier niet had kunnen leven, zoo geheel alleen, en dat dus de een of ander hem zoo nu en dan, al was het maar eens een enkele maal, moest hebben bezocht. In een la van de tafel vond men zijn paspoort. De overledene was iemand van vreemden afkomst, maar Russisch onderdaan: Jeremia Smith, machinist van beroep, acht-en zeventig jaar oud. Op de tafel lagen twee boeken: een beknopte Geographie en een Nieuw Testament in 't Russisch, met potloodonderstree-

pingen en nagelkrassen. Ik eigende mij deze boeken toe. Men ondervroeg de verschillende bewoners van het huis, den eigenaar — niemand wist eigenlijk iets omtrent hem.

Het huis werd door verschillende personen bewoond, bijna allemaal handwerkslui en Duitsche dames, die gemeubileerde kamers met pension en bediening verhuurden. De huiseigenaar, een beschaafd man, kon ook maar zeer weinig omtrent zijn gewezen huurder zeggen, behalve dat de door hem bewoonde kamers zes roebel in de maand deden, dat hij er vier maanden woonde, maar de twee laatste maanden geen cent had kunnen betalen, zoodat men genoodzaakt zou zijn geweest hem er uit te zetten. Men vroeg ook of er nooit iemand bij hem kwam. Maar niemand kon op deze vraag een bevredigend antwoord geven. Het huis was groot, en er gaan dagelijks heel wat menschen in en uit in zulk een ark van Noach; je kunt ze niet allen uit elkaar houden. De portier, die vijf jaren achtereen in dit huis gediend had en ten minste eenige opheldering zou hebben kunnen geven, had juist tien dagen te voren zijn functie overgedaan aan zijn neef, een jongen man, die de helft van de bewoners nog niet persoonlijk kende. Ik weet niet precies wat al die informaties ten slotte aan het licht brachten, maar het eind van de geschiedenis was dan toch, dat de oude man begraven werd. In die dagen, tusschen andere bezigheden door, wandelde ik eens over Wasili-Ostrof, zesde linie, maar daar gaande moest ik toch bij mijzelf denken: wat kan ik daar toch zien, in die zesde linie, behalve een rij doodgewone huizen? Maar waarom, dacht ik bij mijzelf, sprak de oude man stervend van de zesde linie van Wasili-Ostrof? IJlde hij niet?

Ik bekeek het nu leege kwartier van Smith en het beviel mij nog al. Ik besloot er te gaan wonen. Het voornaamste was de groote kamer, hoewel zij een beetje laag was, zoodat het mij den eersten tijd telkens scheen, als stootte ik met mijn hoofd tegen het plafond. Overigens, ik wende er spoedig. Voor zes roebel in de maand kun je beslist niets beters krijgen. Het idee, een eigen, aparte woning te hebben verleidde mij. Ik moest nu alleen nog naar eenige bediening omzien, omdat geheel zonder eenige hulp ik er toch niet leven kon. De portier beloofde mij, den eersten tijd ten minste eenmaal per dag even te komen kijken en mij te helpen in een uiterst

geval. En wie weet, dacht ik, komt den een of anderen tijd wel eens iemand naar den oude vragen? Overigens, er waren a vijf dagen verstreken sinds hij overleden was en er was nog niemand geweest.

HOOFDSTUK II.

In dien tijd, een jaar geleden nu, was ik medewerker aan verschillende tijdschriften, schreef ik artikelen en geloofde ik vast, dat het mij eens zou gelukken, iets groots en goeds te schrijven. Ik werkte toen aan een grooten roman; maar het slot is, dat ik nu, op dit oogenblik, in het ziekenhuis lig en waarschijnlijk spoedig sterven zal. En wanneer ik spoedig sterf, waarom zal ik dan nu eigenlijk mijn herinneringen opschrijven?

Ik herinner mij onwillekeurig en onafgebroken dat geheele laatste jaar van mijn leven. Ik zou nu alles willen opschrijven en als ik daartoe zou overgaan, dan, schijnt het mij toe, zou ik sterven van weemoed. Al deze voorbijgegane indrukken ontroeren mij soms tot pijn, tot marteling toe. Onder den pen nemen zij een meer rustig, ordelijker karakter aan; zij gaan minder op een droom, op een nachtmerrie gelijken. Zoo schijnt het mij toe. Alleen reeds de mechanische beweging van het schrijven doet veel: zij maakt rustiger, koelt alle heftigheid, het wekt de oude schrijversgewoonten weer in mij op, zet mijn herinneringen en zieke gedachten om in handeling, in bezigheid...... Ja, het is een goed idee, waar ik op ben gekomen. Eens heeft de verpleger er misschien nog iets aan, al was het alleen maar om 's winters de tochtreten in de vensters en muren mee dicht te stoppen.

Maar ik ben mijn verhaal, zooals ik bemerk (ik weet niet waarom eigenlijk) in het midden begonnen. Wanneer je alles wilt opteekenen, moet je toch eigenlijk met het begin beginnen. Overigens, mijn autobiografie zal niet groot zijn.

Ik ben niet hier geboren, maar ver hier vandaan, in het gouvernement X. Mijn ouders zullen waarschijnlijk wel heel beste menschen geweest zijn, maar zij lieten mij al heel vroeg alleen

op de wereld achter en ik werd opgevoed in het huis van Nikolaj Sergejewietsj Ichmenjef, eigenaar van een klein landgoed, die mij uit medelijden opnam. Hij had alleen een eenig dochtertje, een kind drie maanden jonger dan ik. Wij groeiden met elkaar op als broer en zuster.

O lieve, lieve jeugd. Wat is het toch dom over je te treuren en heimwee naar je te hebben op je vijf-en-twintigste levensjaar, en om stervende alleen aan jou te denken met vreugde en dankbaarheid! Toen was er aan den hemel zoo'n heldere, zoo'n heelemaal niet Petersbugsche zon en vroolijk klopten onze jeugdige harten. Toen waren er velden en bosschen rondom ons en niet massa's doode steenen zooals nu. Wat een prachtige tuin en park waren er op Wasieljefskoje, waar Nikolaj Sergejewietsj rentmeester was; in dien tuin ging ik altijd met Natasja wandelen, en achter den tuin was een groot, dicht bosch, waarin wij kinderen eens beiden verdwaalden.... Gouden, heerlijke tijd! Het leven was toen nog zoo jong, zoo aanlokkend, zoo geheimzinnig, en het was zoo zoet er kennis mede te maken. Toen was het alsof achter iederen struik, achter iederen boom nog iemand leefde, voor ons geheimzinnig en onbekend; en wanneer, zooals soms gebeurde, in de diepe dalen de avondschemer zich verdichtte en als met grijze guirlandes zich om de struiken slingerde, zich aanvleide tegen den steenen rug van ons groot ravijn, dan keken Natasja en ik, hand in hand op den oever staande, met angstige nieuwsgierigheid in de diepte en wachtten, of er niet uit den nevel van den bodem van het ravijn iemand te voorschijn zou komen en ons bij den naam noemen en zoo de sprookjes van onze njanja [1]) waar maken. Op een keer, al heel lang daarna, herinnerde ik Natasja er aan, hoe men ons eens een kinderleesboek gekocht had, hoe wij toen dadelijk den tuin inliepen, naar den vijver, waar onder een ouden dikken ahorn onze geliefkoosde groene bank stond, daar gingen zitten en het tooversprookje „Alfons en Dalinde" begonnen te lezen. Zelfs nu nog kan ik mij dit sprookje niet herinneren zonder een vreemd ontroeren te voelen, en toen ik een jaar geleden Natasja de eerste regels weer in herinnering bracht: „Alfons, de held van

[1]) Kindermeid.

mijn verhaal, werd geboren in Portugal; Don Ramis, zijn vader", enz., moest ik bijna huilen. Het schijnt, dat dit een heel dommen indruk maakte, want Natasja glimlachte zoo vreemd over mijn geestdrift. Overigens, zij scheen het zichzelf dadelijk te herinneren en spoedig begon zij zelve de oude herinneringen op te halen. Het eene woord haalde het andere en zij geraakte ook in verrukking. Een heerlijke avond was dat; wij brachten alles weer in onze herinnering terug: hoe, toen ik naar de kostschool in de hoofdstad van ons gouvernement werd gezonden, zij huilde, en onze laatste scheiding, toen ik Wasieljefskoje voor goed verliet. Ik had toen de kostschool al doorloopen en ging naar Petersburg, om mij voor te bereiden voor de Universiteit. Ik was toen zeventien jaar, zij vijftien. Natasja zegt, dat ik toen zoo leelijk en akelig lang was, dat men mij niet zonder lachen kon aanzien. Op het oogenblik van afscheid voerde ik haar terzijde, om haar iets heel gewichtigs te zeggen; maar mijn tong scheen plotseling te verlammen en haperde. Zij herinnerde zich nog, dat ik toen erg ontroerd was. Het spreekt van zelf, dat ons gesprek toen niet erg vlotten wou. Ik wist niet wat te zeggen en zij zou mij waarschijnlijk ook niet begrepen hebben. Ik heb alleen bitter geweend en ben zoo weggegaan, zonder iets gezegd te hebben. Langen tijd daarna, in Petersburg, zagen wij elkaar weer. Dat is nu twee jaar geleden. De oude Ichmenjef was naar Petersburg gekomen, in verband met een rechtsgeding, en ik was juist als schrijver opgetreden.

HOOFDSTUK III.

Nikolaj Sergewietsj was van een heel goede, maar reeds lang verarmde familie. Overigens had hij van zijn ouders eenige landgoederen met een totale bevolking van honderdvijftig zielen geërfd. Twintig jaar oud trad hij in militairen dienst, bij de huzaren. Alles ging heel goed, maar in zijn zesde dienstjaar verspeelde hij eens op een ongelukkigen avond zijn geheele bezitting. Hij sliep den geheelen nacht niet. Den volgenden dag echter verscheen hij weer aan de speeltafel en zette zijn paard in — het laatste wa

hij had. Hij won, zette opnieuw in, won weer, daarna nog eenmaal en na een half uur had hij een van zijn bezittingen, het dorp Ichmenjefka, groot vijftig zielen, volgens de laatste revisie, teruggewonnen. Hij staakte toen het spel en vroeg den volgenden dag zijn ontslag. Honderd zielen had hij onherroepelijk verloren. Na twee maanden verliet hij den dienst met den rang van luitenant en begaf zich naar zijn goed. Nooit in zijn leven heeft hij daarna over zijn verlies gesproken en, hoewel hij zeer goedhartig was, zou hij beslist gebrouilleerd zijn met dengene, die hem er aan zou hebben herinnerd. Op zijn landgoed begon hij zich met ijver op het beheer daarover toe te leggen, en vijf en twintig jaar oud, trouwde hij met een arm freuletje, Anna Andrejefna Schoemilowa, die geen cent meebracht, maar haar opvoeding had ontvangen in een gouvernements-adelspensionaat, bij een emigrante Mont-Revèche, waar Anna Andrejefna haar geheele leven trotsch op was, ofschoon nooit iemand had kunnen ontdekken, waarin die „opvoeding" dan eigenlijk bestond. Nikolaj Sergejewietsj werd een uitstekend landheer. De zoons van zijn buurman kwamen zelfs bij hem in de leer. Er waren eenige jaren voorbijgegaan, toen onverwachts op het aangrenzend landgoed Wasieljefskoje, groot negenhonderd zielen, de eigenaar, vorst Pjotr Aleksandrowietsj Walkofski, uit Petersburg aankwam. Zijn komst verwekte nog al opschudding in den omtrek. De vorst was een nog jong man, ofschoon al niet meer in de eerste jeugd, had een tamelijk hoogen rang, gewichtige connecties, was erg mooi, had vermogen en was, ten slotte, weduwnaar, wat vooral voor de dames en jongedames uit het district van veel gewicht was. Er gingen geruchten van een schitterende ontvangst, welke hem in de hoofstad van het gouvernement door den gouverneur was bereid, tot wien hij nog in een soort bloedverwantschap stond; hoe alle dames „krankzinnig werden van zijn hoffelijkheid" enz. enz. In één woord, hij was een van de schitterendste vertegenwoordigers van de hooge Petersburgsche wereld, die zoo nu en dan in een gouvernementsstad verschijnen en daar het meest ongewone effect maken. De vorst was evenwel niet erg vriendelijk, inzonderheid niet tegenover hen, die hij niet noodig had en die hij een beetje lager dan zichzelf achtte. Het kwam niet in zijn hoofd op met de eigenaars der aangrenzende

landgoederen kennis te maken, waardoor hij zich reeds aanstonds een menigte vijanden maakte. En daarom verwonderden allen zich in de hoogste mate, toen hij plotseling op het idee kwam, een visite af te leggen bij Nikolaj Sergewietsj. Nu was het een feit. dat Nikolaj Sergejewietsj een van zijn allerdichtste buren was. Op den huize Ichmenjef maakte de vorst een geweldigen indruk. Hij bracht dadelijk Ichmenjef en zijn vrouw beiden in de hoogste verrukking; inzonderheid Anna Andrejefna was in extase over hem. Eenigen tijd later was hij bij hen al zoo goed als een huisvriend, kwam iederen dag aan noodigde hen bij zich, was geestig, vertelde anecdoten, speelde op hun ongelukkige piano en zong. De Ichmenjefs konden maar niet van hun verbazing bekomen; hoe was het mogelijk van zulk een besten, lieven man te zeggen, dat hij een trotsche, terughoudende, droge egoïst was? Men moest wel aannemen, dat Nikolaj Sergejewietsj, die een eenvoudig, openhartig en onijverzuchtig man was, op den vorst een uitstekenden indruk had gemaakt. Maar spoedig loste zich alles op. De vorst was in Wasieljefskoje gekomen om zijn rentmeester weg te jagen, een schelmachtig Duitscher, een energiek agronoom, begiftigd met eerbiedwaardig grijs haar, een bril en een gebogen neus, maar die bij al deze voortreffelijkheden stal op de meest schaamtelooze wijze en daarenboven buitengewoon hard was voor de moezjieks [1]. Iwan Karlowietsj werd echter ten slotte op heeterdaad betrapt, deed erg beleedigend, sprak heel druk van „Duitsche eerlijkheid", maar werd, niettegenstaande dat alles, toch weggejaagd en zelfs op niet al te eervolle wijze. De vorst had nu behoefte aan een geschikt persoon om zijn goed te besturen en zijn keus was gevallen op Ichmenjef, die een uitstekend agronoom en een man van eer was, aan welk laatste niet de minste twijfel kon bestaan. Het schijnt, dat de vorst heel graag zou hebben gezien, dat Nikolaj Sergejewietsj zich uit eigen beweging zou hebben aangeboden, maar dat gebeurde niet en op een goeden ochtend stelde de vorst dus zelf, in den vorm van een vriendelijk, beleefd verzoek, hem voor, het bestuur van Wasieljefskoje op zich te nemen. Aanvankelijk bedankte Ichmenjef, maar het hooge salaris lokte Anna Andrejefna

[1] Boeren.

erg aan en de verdubbelde minzaamheid van den vorst verbrak bij Ichmenjef den laatsten tegenstand.

De vorst had zijn doel bereikt. Hij was namelijk een uitstekend menschenkenner. In den korten tijd van zijn kennisschap met Ichmenjef had hij heel goed gezien met wien hij te doen had en hij begreep, dat hij Ichmenjef voor zich moest winnen door hartelijkheid, dat hij zijn genegenheid winnen moest en dat, zonder dit, geld alleen heel weinig zou uitrichten. Hij had een rentmeester noodig, dien hij blindelings en voor altijd vertrouwen kon, zoodat hij zelf nooit meer in Wasieljefskoje zou behoeven te verschijnen, zooals hij dan ook inderdaad zich voornam. De betoovering, waarin hij Ichmenjef had gebracht, was zoo sterk, dat deze innig geloofde in zijn vriendschap. Nikolaj Sergewietsj was een van die allergoedhartigste en naïef-romantisch aangelegde menschen, die in Rusland zoo sympathiek zijn, wat men ook van ze zeggen mag, en die, als zij eens van iemand houden (God wete waarom soms!) zich met gansch hun ziel aan hem toewijden, hun aanhankelijkheid soms tot het komische opvoerend.

Er gingen vele jaren voorbij. Het landgoed van den vorst bloeide. De verhouding van den eigenaar van Wasieljefskoje en den rentmeester was van beide zijden zonder eenige onaangenaamheid, maar beperkte zich tot droge, zakelijke correspondentie. De vorst, zich absoluut niet inlatende met de door Ichmenjef getroffen schikkingen, gaf hem echter nu en dan adviezen, welke Ichmenjef versteld deden staan door het practisch en zaakkundig inzicht waarvan zij blijk gaven. Het was duidelijk, dat hij er niet van hield, iets onnoodig verloren te laten gaan, maar integendeel de kunst verstond om zijn bezitting in waarde te doen toenemen. Vijf jaren na zijn bezoek aan Wasieljefskoje zond hij Nikolaj Sergejewietsj een volmacht tot aankoop van een ander, allerprachtigst goed, vierhonderd zielen groot, in hetzelfde gouvernement. Nikolaj Sergejewietsj was in extase; de successen, die de vorst had, de geruchten over de schitterende carrière, die hij maakte, gingen hem zeer aan het hart, alsof zij zijn bloedeigen broer golden. Maar zijn verrukking steeg ten hoogsten top, toen de vorst hem, in een voorkomend geval, een blijk van zijn buitengewoon vertrouwen gaf. Dit geschiedde aldus.... Maar neen, nu moet

ik eerst eenige bijzonderheden verhalen uit het leven van vorst Walkofsky, die in zekeren zin tot de hoofdpersonen van mijn roman behoort.

HOOFDSTUK IV.

Ik vertelde reeds vroeger, dat hij weduwnaar was. Hij was nog in zijn eerste jeugd getrouwd en om geld. Van zijn ouders, die in Moskou compleet over den kop waren gegaan, had hij zoo goed als niets ontvangen. Wasieljefskoje was beleend en over-beleend; met groote bedragen was het bezwaard. Den twee-en-twintigjarigen vorst bleef geen cent over en hij was genoodzaakt een betrekking te aanvaarden op een kanselarij in Moskou. Zijn huwelijk met een reeds bejaarde koopmansdochter redde hem. De koopman bedroog hem natuurlijk wat betreft de bruidschat, maar in ieder geval was hij in staat het ouderlijk landgoed terug te koopen en financieel weer een klein beetje op de been te komen. De koopmansdochter die nu de vrouw van den vorst werd, kon ternauwernood schrijven, wist geen tien woorden te pas te zeggen, was leelijk en had slechts één goede eigenschap: zij was goedhartig en kon zich in alles schikken. De vorst maakte waar het kon gebruik van deze goede eigenschap van zijn vrouw; na het eerste huwelijksjaar liet hij zijn vrouw, die hem intusschen een zoon geschonken had, achter onder de hoede van haar vader in Moskou, en reisde zelf naar het gouvernement X, waar hij door bemiddeling van een invloedrijk Peterburgsch bloedverwant een tamelijk gewichtige betrekking had gekregen. Zijn hart hunkerde naar onderscheidingen, verhoogingen, naar carrière maken, en daar hij wist dat hij met zijn vrouw nòch in Petersburg nòch in Moskou zou kunnen leven, besloot hij, in afwachting van iets beters, zijn carrière in de provincie te beginnen.

Men zegt, dat hij reeds in het eerste jaar van zijn huwelijk zijn vrouw het leven had vergald door zijn ruw optreden tegen haar. Dit gerucht had Ichmenjef altijd boos gemaakt en met vuur kwam hij steeds op voor den vorst, bewerende, dat deze niet in staat

was tot iets laaghartigs of minderwaardigs. Maar na zeven jaar overleed zijn vrouw en de vorst, nu weduwnaar, verhuisde dadelijk naar Petersburg. In Petersburg verwekte hij zelfs eenig opzien. Nog jong, mooi, vermogend, begiftigd met vele voortreffelijke eigenschappen, beslist geestig, een man van smaak en voortdurende opgewektheid, kwam hij niet in Petersburg als een gelukzoeker, speculeerende op de bescherming van invloedrijke personen, maar tamelijk onafhankelijk. Men zegt, dat er werkelijk iets betooverends in hem was, iets dat je overwon, iets sterks. Vooral de dames hadden met hem op en een relatie met een van de meest bekende Peterburgsche schoonheden verschafte hem ongehoorden roem. Hij smeet met het geld, niettegenstaande zijn aangeboren berekendheid, die bijna aan gierigheid grensde, verloor, als het noodig was, bij het kaartspel en toonde zelfs geen wrevel, wanneer de verliezen groot waren. Maar niet om verstrooiing te zoeken was hij in Petersburg gekomen: het was hem er om te doen, zijn carrière op een schitterende wijze te besluiten. Hij bereikte dit. Graaf Nainski, zijn bekende invloedrijke bloedverwant, die geen aandacht aan hem zou hebben geschonken, wanneer hij als een gewoon verzoeker tot hem gekomen was, vond, getroffen door zijn successen in de haut monde, wel aanleiding en gelegenheid, zijn bijzondere aandacht aan hem te wijden en verwaardigde zich zelfs den zevenjarigen zoon van den vorst in zijn eigen huis te laten opvoeden. In dien tijd viel ook de reis van den vorst naar zijn landgoed Wasieljefskoje en zijn kennismaking met de Ichmenjefs. Ten slotte door de bemiddeling van den graaf een gewichtige betrekking bij een van de voornaamste gezantschappen verkregen hebbende, begaf hij zich naar het buitenland. Over het vervolg van zijn leven zijn de berichten eenigszins vager: er wordt gefluisterd van iets heel zonderlings, dat in het buitenland met hem moet zijn voorgevallen, maar niemand kon zeggen, wat dat eigenlijk was. Men wist alleen, dat hij een vierhonderd tal zielen had weten bij te koopen, wat ik hierboven reeds vermeldde. Eerst na verscheidene jaren keerde hij uit het buitenland terug, om onmiddellijk in Petersburg een gewichtigen post te gaan bekleeden. Den Ichmenjefs bereikte het gerucht, dat hij voor de tweede maal in het huwelijk zou treden en daardoor verwant wor-

den aan een aanzienlijke, rijke familie. „Hij komt nog eens tot naam!" sprak Nikolaj Sergewietsj en wreef zich de handen van genoegen. Ik was toen in Petersburg op de Universiteit en herinner mij, hoe Ichmenjef mij speciaal schreef en mij verzocht te informeeren of die geruchten omtrent een huwelijk juist waren. Hij schreef ook den vorst en verzocht dezen, mij in zijn bescherming te nemen, maar de vorst liet dezen brief onbeantwoord. Hij wist slechts, dat zijn zoon, die aanvankelijk bij den graaf was opgevoed, daarna op het lyceum, toen, negentien jaar oud, zijn propadeutisch examen had afgelegd. Ik schreef Ichmenjef hierover en voegde er zelfs bij, dat de vorst heel veel van zijn zoon hield, hem verwende en zelfs al plannen maakte voor zijn toekomst. Dit alles vernam ik van een kennis, die den jongen vorst persoonlijk kende. Omstreeks dien tijd ontving Nikolaj Sergewietsj op een goeden morgen een brief van den vorst, die hem in de hoogste verbazing bracht....

De vorst, die zich, zooals ik reeds vermeldde, tot op dien tijd op het punt van zijn verhouding tot Nikolaj Sergewietsj bepaald had tot een droge, zakelijke correspondentie, schreef hem nu ineens heel uitvoerig, vertrouwelijk en openhartig over zijn familieomstandigheden en beklaagde zich over zijn zoon, die hem bedroefde door zijn slecht gedrag; natuurlijk behoefde men naar de ondeugd van zulk een „jongen" nog niet zoo ernstig te kijken (de vorst deed blijkbaar zijn best hem te verontschuldigen) maar toch was hij besloten zijn zoon te straffen, hem eens bang te maken, en dat wilde hij doen door hem eenigen tijd naar Wasieljefskoje te zenden en daar onder het toezicht te stellen van Ichmenjef. De vorst schreef, dat hij ten volle vertrouwde op zijn „allerbesten en alleredelsten Nikolaj Sergewietsj en in het bijzonder op Anna Andrejefna", verzocht hun beiden, zijn „windbuil" in hun familie op te nemen, te trachten hem daar in de eenzaamheid tot een verstandig mensch te maken, hem lief te hebben, indien mogelijk, en, dat was de hoofdzaak, te trachten zijn lichtzinnig karakter te veranderen en „hem goede en strenge regels bij te brengen, welke in het menschelijk leven zoo onontbeerlijk zijn." Het spreekt vanzelf, dat de oude Ichmenjef vol vreugde het voorstel van den vorst aannam. De jeugdige vorst kwam en werd opgenomen als een eigen zoon.

Spoedig begon Nikolaj Sergejewietsj vurig van hem te houden, niet minder dan van zijn Natasja; zelfs later, na den definitieven breuk tusschen den ouden vorst en de Ichmenjef's, dacht de oude man dikwijls nog met verrukking aan zijn Alosja, — zoo was hij gewoon vorst Aleksej Petrowietsj te noemen. Inderdaad was Alosja een allerliefste jongen; mooi, zwak en zenuwachtig als een vrouw, maar tegelijkertijd vroolijk en eenvoudig van hart, openhartig en gevoelig voor de edelste invloeden, met een liefhebbend, waarheidslievend en erkentelijk hart, werd hij de idole in den huize Ichmenjef. Niettegenstaande zijn negentien jaren was hij nog geheel een kind. Het was eigenlijk moeilijk na te gaan, wàt de reden was, waarom zijn vader, die, naar gezegd werd, zooveel van hem hield, hem hierheen gezonden had. Men zeide, dat het jonge mensch in Petersburg erg geboemeld had, geen betrekking had willen aanvaarden en daardoor zijn vader bedroefd had. Nikolaj Sergejewietsj ondervroeg Alosja niet, omdat vorst Pjotr Aleksejewietsj in zijn brieven blijkbaar het stilzwijgen wenschte te bewaren over de eigenlijke reden van de verbanning van zijn zoon. Overigens, er drongen geruchten door van een onvergeeflijk slecht gedrag van Alosja, van een liaison, die hij met de een of andere dame had gehad, van een uitdaging tot een duel, van een ongelooflijk groot verlies in het kaartspel; er werd zelfs gefluisterd van geld dat niet van hem was en dat hij er zou hebben doorgebracht. Maar ook ging er een gerucht, dat de vorst zijn zoon niet zou hebben weggezonden omdat deze zich op eenigerlei wijze zou hebben misdragen,maar eenvoudig uit een of ander bijzonder, egoïstisch oogpunt. Nikolaj Sergejewietsj sprak dit gerucht met alle verontwaardiging tegen, temeer, omdat Alosja buitengewoon veel van zijn vader hield, dien hij zijn geheele kindsheid en jongelingstijd door niet gekend had; hij sprak over hem met verrrukking, met extase bijna; het was duidelijk, dat hij geheel onder invloed van zijn vader stond. Alosja had het nog wel eens over een gravinnetje, dat hij en zijn vader gelijktijdig het hof maakten, maar hij had (naar hij beweerde) succes en zijn vader was naar aanleiding daarvan vreeselijk boos op hem geworden. Hij vertelde deze geschiedenis altijd met veel gloed, met een kinderlijke eenvoudigheid, met een helderen, vroolijken lach, maar Nikolaj Sergejewietsj brak hem dan altijd af.

Alosja bracht reeds ruim een jaar in zijn verbanning door, schree op vastgestelde tijden zijn vader eerbiedige en verstandige brieven en wende ten slotte zòò op Wasieljefskoje, dat, toen in den zomer de vorst zelf op het goed kwam (waarvan hij de Ichmenjefs van te voren onderricht had), de verbannene zelf zijn vader verzocht hem zoolang mogelijk op Wasieljefskoje te laten, bewerende, dat hij het buitenleven zijn eigenlijke bestemming voelde te zijn. Alle besluiten en strevingen bij Alosja vonden hun oorsprong in zijn buitengewone, nerveuze ontvankelijkheid, zijn vurig hart en zijn lichtzinnigheid, die aan gedachteloosheid grensde, uit zijn buitengewone gevoeligheid voor invloeden van buiten en zijn volslagen gebrek aan wilskracht. Maar de vorst hoorde zijn verzoek eenigszins achterdochtig aan....

Over het algemeen viel het Nikolaj Sergejewietsj moeilijk in den vorst zijn vroegeren „vriend" te herkennen: vorst Pjotr Aleksandrowietsj was enorm veranderd. Hij was nu ineens bijzonder „op zijn hoede" geworden tegenover Nikolaj Sergejewietsj; ten opzichte van de rekeningen toonde hij een weerzinwekkende hebzucht, gierigheid en ongelooflijke nauwkeurigheid. Dit alles bedroefde den goeden Ichmenjef vreeselijk; hij deed langen tijd zijn best zichzelf niet te gelooven. Alles ging nu geheel anders dan bij het eerste bezoek, veertien jaar te voren; ditmaal ging de vorst kennis maken met al zijn buren, die, zooals vanzelf spreekt, allen tot de hoogste kringen behoorden. Nikolaj Sergejewietsj bezocht hij echter geen enkele keer en hij ging met hem om als een ondergeschikte.

Plotseling gebeurde er iets onverwachts: zonder eenige aanwijsbare oorzaak kwam het tot een breuk tusschen den vorst en Nikolaj Sergejewietsj. Er werden heftige, beleedigende woorden geuit, van beide zijden. Verontwaardigd trok Ichmenjef zich uit Wasieljefskoje terug, maar daarmede was de geschiedenis niet geëindigd. Door den geheelen omtrek gingen de meest weerzinwekkende lasterpraatjes rond. Er werd beweerd, dat Nikolaj Sergejewietsj, het karakter van den jongen vorst kennende, diens gebreken ten zijnen nutte had willen maken; dat zijn dochter Natasja (toen een meisje van zeventien jaren) op den twintigjarigen jongen verliefd was geworden; dat de vader en de moeder die liefde aanwakkerden,

hoewel zij den schijn aannamen of zij niets er van bemerkten; dat de intrigeerende, „zedelooze" Natasja het jonge mensch, dat het geheele jaar door bijna geen enkel werkelijk hoogstaand meisje had ontmoet, zooals er in de adellijke familie's op het land zooveel opgroeien, ten slotte geheel betooverd had. Er werd zelfs gezegd, dat de beide gelieven onder elkaar reeds besloten hadden in het geheim (zoogenaamd zonder medeweten van Natasja's ouders) te huwen in het dorp Grigorjefna, op vijftien werst afstand van Wasieljefskoje, maar dat de ouders van Natasja alles tot in de kleinste bijzonderheden wisten en hun dochter op de meest onbeschaamde wijze van raadgevingen hadden gediend. In één woord, in een geheel boek kan niet worden beschreven al wat de kletskousen uit het gouvernement, van beiderlei geslacht, naar aanleiding van deze geschiedenis hadden weten rond te vertellen. Maar het meest wonderlijke van alles was, dat de vorst dit alles volkomen geloofde en zelfs speciaal hiervoor naar Wasieljefskoje was gekomen, naar aanleiding van een anoniem schrijven uit de provincie, dat hij in Petersburg ontvangen had. Natuurlijk, wie Nikolaj Sergejewietsj ook maar een klein beetje kende zou geen woord hebben kunnen gelooven van al de beschuldigingen die tegen hem werden ingebracht; maar intusschen, zooals dat gaat: allen spraken er over, allen schudden het hoofd, en.... veroordeelden hem onmiddellijk. Ichmenjef was te fier om zijn dochter tegenover al de kwaadsprekers te rechtvaardigen en verbood zijn Anna Andrejefna ten strengste, de buren eenige verklaring, van welken aard dan ook, te doen. Natasja zelf wist toen de lasterperiode al een jaar aan den gang was nog geen woord van al die praatjes en lasterijen: de geheele geschiedenis werd voor haar zorgvuldig geheim gehouden en zij was vroolijk en onschuldig als een twaalfjarig kind.

Intusschen werd het conflict steeds ernstiger. Gedienstige geesten om het vuurtje op te stoken waren er natuurlijk genoeg. Er verschenen aanklagers en getuigen, die den vorst ten slotte wisten te overtuigen, dat het langdurig door Nikolaj Sergejewietsj gevoerde beheer over Wasieljefskoje allesbehalve zuiver en eerlijk was geweest. Zoo zou, drie zomers geleden, Nikolaj Sergejewietsj bij een houtverkoop zich niet minder dan 12.000 zilveren roebel hebben toegeëigend, en zouden daarvan de meest overtuigende bewijzen

den rechter kunnen worden overgelegd, temeer omdat hij tot den verkoop absoluut geen volmacht van den vorst had gehad, maar handelde naar eigen goeddunken, den vorst daarne overtuigende van de noodzakelijkheid van den verkoop en een som verantwoordend die veel kleiner was dan hetgeen was ontvangen. Het spreekt vanzelf, dat dit alles slechts lasterpraat was, zooals ten slotte ook bleek, maar de vorst geloofde het niettemin en noemde Nikolaj Sergejewietsj onder getuigen een „dief". Dit kon Ichmenjef niet over zijn kant laten gaan en hij antwoordde met een even krachtige beleediging; een verschrikkelijke scène was het gevolg. Onmiddellijk werd een proces begonnen. Nikolaj Sergejewietsj, ten gevolge van het niet bezitten van eenige papieren, vooral door het niet hebben van beschermers en van ervaring in dergelijke aangelegenheden, begon al aanstonds aan het kortste eindje te trekken. Er werd beslag gelegd op zijn goed. De verontwaardigde grijsaard gooide alles er bij neer en reisde naar Petersburg om daar recht te zoeken, en liet op zijn goed een ervaren zaakgelastigde achter. Het schijnt, dat de vorst spoedig begon te begrijpen, dat hij Ichmenjef ten onrechte had beleedigd, maar de beleediging had van beide zijden in te scherpe bewoordingen plaats gehad, dan dat van een verzoening ook maar kon worden gesproken, en de verbitterde vorst wendde alles aan wat hij kon om het proces ten zijnen gunste te doen verloopen, dat wilde dan zeggen: zijn gewezen rentmeester het laatste stuk brood te ontnemen.

HOOFDSTUK V.

Aldus verhuisden de Ichmenjefs naar Petersburg. Ik zal maar niet verhalen van mijn wederzien met Natasja na zulk een lange scheiding. In al die vier jaren had ik haar nooit vergeten. Natuurlijk, ik begreep zelf niet ten volle het gevoel, waarmee ik steeds aan haar had gedacht; maar toen wij elkander wederzagen, begreep ik spoedig, dat zij mij door het lot was toebeschikt. In het begin, in de eerste dagen na hun komst, leek het mij steeds toe, dat zij in die jaren, dat ik haar niet gezien had, weinig veranderd

was; het leek wel, of zij in het geheel niet veranderd was en hetzelfde meisje was gebleven, dat zij vóór onze scheiding was. Maar daarop ontdekte ik iederen dag iets nieuws in haar, dat tot nog toe voor mij verborgen was geweest, alsof zij het opzettelijk niet had willen laten blijken — en welk een genot was dan zulk een ontdekking voor mij!

De oude Ichmenjef was den eersten tijd na zijn vestiging in Petersburg erg geprikkeld en galachtig. Met zijn proces ging het slecht: hij was verontwaardigd, geraakte buiten zichzelven, maakte het zich lastig met allerlei justitie-papieren en had voor ons geen tijd. Anna Andrejefna liep rond als een die zich verloren waande en kon zich aanvankelijk niets bewust maken. Petersburg maakte haar bang. Zij zuchtte en was bang, verlangde terug naar haar vroeger leven, naar Ichmenjefka, weende om Natasja, dat die nu op een leeftijd kwam om te trouwen en niemand naar haar omkeek, en deed met mij buitengewoon openhartig, daar zij niemand anders had, meer geschikt om vriendelijk-vertrouwelijk tegen te zijn.

In dienzelfden tijd, kort na hun kmost in Petersburg, had ik mijn eersten roman beeindigd, met welke mijn literaire loopbaan een aanvang nam. De Ichmenjefs had ik hier niets van verteld; zij hadden er al bijna ruzie met mij om gehad, dat ik geen bezigheid, d. w. z. geen betrekking had en ook niet mijn best deed er een te vinden. De oude man deed mij bittere verwijten, zooals vanzelf spreekt, alleen uit vaderlijke deelneming met mijn lot. Ik schaamde mij er eenvoudig voor, hem te zeggen, waar ik mij mee bezighield. En hoe zou ik ze openlijk hebben kunnen zeggen, dat ik geen betrekking wilde hebben, maar romans wilde schrijven en tot dien tijd hen slechts bedrogen had door te zeggen, dat ik geen betrekking vinden kon, hoewel ik alle moeite er voor deed. De oude man had ook geen gelegenheid mij na te gaan. Ik herinner mij, dat op een keer Natasja, die een gesprek tusschen ons gehoord had, mij ter zijde nam en mij trachtte uit te hooren: wàt ik dan eigenlijk deed, en toen ik tegenover haar wat openhartig was, liet zij mij zweren, dat ik niet mijn eigen ondergang zou bewerken en een luiaard, een nietsdoener worden.

Werkelijk, hoewel ik haar niet rechtstreeks bekende, waarmee

ik mij bezighield, herinner ik mij nog heel goed, hoe voor een enkel aanmoedigend woord, een goedkeuring van mijn arbeid door haar ik alle critieken en recensies zou hebben gegeven, die ik later heb te hooren en te zien gekregen. Maar ten slotte zag mijn roman het licht. Dit feit veroorzaakte ineens opschudding in de literaire wereld. B. [1]) verheugde zich als een kind, toen hij het handschrift las. Maár neen! Wanneer ik een oogenblik gelukkig ben geweest, dan was het toch niet in die eerste dagen van mijn literair succes, maar toen, toen ik mijn handschrift nog aan niemand getoond had: in die lange nachten te midden van hooge verwachtingen en gepeinzen en een hartstochtelijke liefde tot den arbeid, wannee ik één was met mijn fantasieën, met de personen, die ik zelf geschapen had, als met verwanten, als met werkelijk bestaanden; Ik beminde hen, deelde vreugde en leed met hen, en soms zelfs weende ik de meest eerlijke tranen over mijn heel gewone, eenvoudige helden. En ik kan ook niet beschrijven, hoe de Ichmenjefs zich verheugden over mijn succes, hoewel zij in het begin zich vreeselijk hadden verwonderd: zoo vreemd kwam alles hun voor! Anna Andrejefna bijvoorbeeld kon nooit gelooven, dat de nieuwe, door allen gevierde schrijver dezelfde Wanja was, die.... enz. enz. en schudde maar eens het hoofd. De oude Ichmenjef kon het ook langen tijd niet gelooven en deed in het begin, bij de eerste ontmoetingen, zelfs schuchter; hij begon er weer over te praten, dat hij het zoo jammer vond dat ik de ambtenaar-carrière was misgeloopen, klaagde over het ongebonden leven, dat schrijvers in het algemeen leiden. Maar voortdurende nieuwe berichten over mijn succes, die hem bereikten, aankondigingen in de couranten en, ten slotte, eenige lofvolle woorden over mij van eenige menschen, in wier smaak en beoordeelingsrecht hij een innig vertrouwen had, noodzaakten hem zijn blik op de zaak te veranderen. Toen hij bemerkte, dat ik ineens geld had en vernam welke sommen men kon ontvangen voor literairen arbeid, toen verdwenen ook zijn laatste twijfelingen. Snel in zijn overgang van twijfel tot volkomen geloof, zich als een kind verheugend over mijn geluk, verloor

[1]) Dostojefski heeft het bier over zijn eersten roman „Arme menschen", die inderdaad grooten opgang maakte, zóó zelfs dat de bekende en gevreesde criticus Belinski (hier aangeduid met B.) den jeugdigen schrijver „een nieuwen Gogolj" noemde.

hij zich plotseling in het koesteren van de meest ongegronde verwachtingen, in de meest blinde gedachten over mijn toekomst. Iederen dag schiep hij nieuwe carrières voor mij en bijna wàs er geen plan in deze plannen! Hij begon zelfs een soort, tot nòg toe door mij nimmer opgemerkten eerbied voor mij te koesteren. Maar nu en dan toch kwamen de oude twijfelingen nog wel eens bij hem boven, dikwijls te midden van de meest geexalteerde toekomstbespiegelingen, en dan was het weer het oude liedje.

„Dichter, schrijver! 't Is vreemd.... maar heb je wel eens gehoord dat schrijvers in de groote wereld terechtkwamen, tot aanzien, tot een rang geraakten? 't Zijn toch allemaal meer pennelikkers, een volkje waar je niet van op aan kunt.

Ik heb opgemerkt, dat dergelijke twijfelingen en vragen bijna altijd in den schemer bij hem opkwamen (wat herinner ik mij precies die bijzonderheden en heel dien gouden tijd!) In den schemer werd de oude man altijd eenigszins nerveus, gevoelig voor allerlei indrukken en prikkelbaar. Natasja en ik wisten dat reeds en hadden er meermalen om gelachen.

Ik herinnerde mij, hoe ik trachtte hem op te vroolijken met anecdoten over het generaalschap [1]) van Soemarokof, en hoe Derzjawin eens een tabaksdoos met goudstukken cadeau kreeg, hoe Lomonossof bezoek kreeg van de keizerin zelf; ik sprak ook over Poesjkin en Gogolj.

— Ik weet dat alles, weerlegde toen de oude man, die in werkelijkheid al die histories voor de eerste maal hoorde. — Hm! Luister, Wanja, ik ben tòch blij dat jij jouw product niet in verzen hebt geschreven. Verzen, jongen, zijn onzin; spreek nu niet tegen, maar geloof wat ik, een oud man, je zeg, ik wil niets dan jouw bestwil. Verzen zijn je reinste onzin, en daarenboven tijdverkwisting. Verzen schrijven doen gymnasiasten; verzen kunnen je kranzinnig maken.... Nemen we aan, dat Poesjkin een groot man is, wie zou daar aan twijfelen! Maar toch zijn het maar dichtregeltjes, meer niet, iets ephemerisch.... Overigens, ik heb niet veel van hem gelezen.... Proza — dat is wat anders! Hier kan de vervaardiger zelf wat leeren; je kunt het hebben over de liefde tot het

---

[1]) De generaalsrang is in Rusland niet alleen een militaire, maar ook een civiele litel.

vaderland, of zoo maar wat in het algemeen, over de deugden of zoo iets! Ik kan mij niet goed uitdrukken, maar je begrijpt wel, wat ik bedoel; ik spreek slechts uit liefde tot jou! En nu, laten we dan eens zien! besloot hij beschermend, toen ik hem mijn boek gebracht had en wij allen, na de thee, om de ronde tafel plaats namen. Ze schreeuwen zoo over je; laten we nu eens kijken wat het is!

Ik opende het boek en begon te lezen. Het was de avond dat mijn roman juist verschenen was en ik was, een exemplaar bemachtigd hebbende, naar de Ichmenjef's geloopen, om hun mijn werk voor te lezen.

Wat had ik al getreurd en mij geërgerd over het feit, dat ik het hun al niet eerder had kunnen voorlezen, van het manuscript, om den eenvoudigen reden, dat dit reeds in handen van den uitgever was! Natasja had er zelfs om gehuild en zich er over geërgerd, dat vreemden mijn werk zouden lezen vóór haar.... Maar ten slotte zaten wij dan aan de tafel. De oude man trok een buitengewoon ernstig en critisch gezicht. Hij wilde heel streng oordeelen, „zich zelf overtuigen". De oude vrouw keek ook buitengewoon plechtig; bijna had zij bij het lezen voor de gelegenheid haar nieuwen muts opgezet. Zij had al reeds lang opgemerkt, dat ik een oneindige liefde gevoelde voor haar dierbare Natasja; dat ik met mijn geheele ziel er bij ben en het schemert in mijn oogen, wanneer ik met haar begin te spreken, en dat zij thans meer onverholen naar mij kijkt dan vroeger. Ja! Eindelijk was dan die tijd gekomen en hij was gekomen in een oogenblik van succes, gouden hoop en het meest volle geluk. Alles kwam nu tezamen, alles tegelijk! De oude vrouw had ook opgemerkt, dat haar man mij ook al erg begon te prijzen en een beetje eigenaardig naar mij en zijn dochter keek.... en plotseling werd zij bang: in ieder geval was ik toch geen graaf, geen vorst of iets dergelijks, of ten minste een collegeraad, een jonge man, knap van uiterlijk en met ridderorden! Anna Andrejefna hield niet van iets halfs.

„Zij roemen hem", dacht zij, „maar waarom eigenlijk — ik begrijp het niet! Schrijver, dichter.... Nu ja, maar wat is eigenlijk een schrijver?"

HOOFDSTUK VI.

Ik las hun mijn roman in één avond voor. Wij begonnen dadelijk na de thee en zaten op tot twee uur 's nachts. De oude Ichmenjef fronsde aanvankelijk het voorhoofd. Hij had iets hoog-poëtisch, iets onbegrijpelijks verwacht, maar in plaats daarvan hoorde hij nu zulke alledaagschheden en van enkel maar bekende dingen, — precies hetzelfde wat er zoo iederen dag om je heen gebeurt. Was de held tenminste maar een groot of interessant mensch geweest, of had ik maar een onderwerp uit de historie beschreven, zoo in het genre van Roslaflef of Joeri Milofski, maar zóó maar, van een klein, onaanzienlijk, zelfs dom ambtenaartje, wien zelfs de knoopen van den jas afvallen; en dat alles nog in zoo eenvoudigen stijl, precies zooals wij zelf spreken — vreemd!.... De oude vrouw keek vragend op naar Nikolaj Sergejewietsj en deed zelfs alsof zij een beetje beleedigd was. „Nu vraag ik je, hoe komen ze er bij zulken onzin te drukken en daar nog geld voor te geven?" lag er op haar gezicht te lezen. Natasja was een en al aandacht; zij luisterde gretig, wendde de oogen niet van mij af, keek naar mijn lippen, hoe ik ieder woord uitsprak en onwillekeurig bewoog zij haar eigen lieve lipjes dan mee. En wat geschiedde? Voor ik aan de helft van mijn verhaal was liepen er tranen uit de oogen van al mijn toehoorders. Anna Andrejefna weende onverholen, leed met haar geheele ziel met den held mede en verlangde, zoo naief mogelijk, iets voor hem te doen, hem ergens mee te helpen, zooals ik uit haar uitroepen begreep. De oude Ichmenjef had al lang zijn gedachten over iets verhevens over boord gegooid.

„Je ziet dadelijk, dat het niet klassiek is, sprak hij, maar zoo maar een eenvoudig verhaal; daarvoor grijpt het echter het hart aan, daarvoor is het begrijpelijk en te volgen; je leert er uit, dat ook de meest vergeten en verachte mensch een mensch is en dat wij hem toch onzen broeder moeten noemen."

Natasja luisterde, huilde en drukte in 't geheim, onder de tafel, mijn hand. Ik was aan het einde. Zij stond op; haar wangen gloeiden, tranen stonden in haar oogen; plotseling greep zij mijn hand, kuste die en verliet snel de kamer. Haar vader en moeder keken elkander aan.

— Hm! Kijk eens hoe enthousiast zij is! sprak Schmenjef voor zich heen, getroffen door de handeling van zijn dochter, — dat is, overigens, niets, dat is goed, een opwelling van edel gevoel! Zij is een goed meisje.... mompelde hij, terwijl hij schuins naar zijn vrouw keek, aldof hij Natasja wilde verontschuldigen en tegelijkertijd ook mij.

Maar Anna Andrejefna, niettegenstaande zij gedurende het lezen onafgebroken in een toestand van hevige opwinding had verkeerd, keek nu, alsof zij zeggen wilde: „Natuurlijk, Alexander de Groote was een held, maar moeten daar nu stoelen om gebroken worden?" [1])

Natasja keerde spoedig terug, vroolijk en gelukkig, en, langs mij heengaande, kneep zij mij even, in het geheim. De oude man begon reeds aanstalten te maken mijn novelle opnieuw „serieus" te beoordeelen, maar hield zijn rol niet vol en liet zich afleiden:

— Goed, vriend Wanja, goed, heel goed! Je hebt ons verrast, 't was meer dan ik verwachtte.... Het is wel niet hoog, niet verheven, dat is dadelijk te merken.... Maar ach, ik heb bijvoorbeeld een boek, „De bevrijding van Moskou" heet het, het is ook in Moskou geschreven, — nu daar zie je dadelijk aan dat de schrijver in hooger sfeeren vertoeft.... Maar, zie je, Wanja, bij jou is het, hoe zal ik dat zeggen: jou werk is eenvoudiger, begrijpelijker. En daar houd ik zoo van, zie je, dat iets begrijpelijk is! Jouw boek staat dichter bij me, begrijp je; het is net of dat alles met mij-zelf is gebeurd. Wat doe je ook met al die verhevenheid? Meestal bebegrijpt de schrijver zelf niet wat hij allemaal zeggen wil. De stijl alleen zou ik wat beter willen zien; het boek is heel goed, maar, zeg wat je wilt, het is toch een beetje te laag bij den grond.... Maar 't is nu eemaal gedrukt en nu natuurlijk te laat om te wijzigen. Maar misschien bij een volgenden druk. Denk je dat er nog een tweede druk volgt? En krijg je er dan weer geld voor? Hm!

— En is het werkelijk waar, dat je er zooveel geld voor gekregen hebt, Iwan Petrowietsj? vroeg Anna Andrejefna. Ach, God, waar ze tegenwoordig al geen geld voor geven!

— Hoor eens, Wanja, ging de grijsaard voort, — dit is nu wel

[1]) Zinsnede uit 't blijspel „De Revisor" van Gogolj. Het woord is in Rusland populair geworden en wordt gebezigd, wanneer iemand zijn enthousiasme voor 't een of ander op al te luidruchtige of overdreven wijze uit.

geen betrekking, maar toch in ieder geval een carrière. De voorname lui zullen het ook lezen. En heb je niet gezegd, dat Gogolj een jaargeld ontving en hij zelfs naar het buitenland werd gezonden? Stel je eens voor, dat dat met jou ook gebeurde? Of is het daar nu nog te vroeg voor? Moet je misschien eerst nòg iets schrijven? Doe het dan gauw, jongen, schrijf dan nog gauw wat anders! Blijf niet op je lauweren rusten! Laat geen tijd verloren gaan!

En hij sprak met zulk een overtuigd gezicht, met zulk een goedhartigheid, dat ik niet kon besluiten zijn enthousisame te verbreken en zijn fantasie te doen afkoelen.

— Of je krijgt ook een tabaksdoos.... Waarom niet? Men kan zijn dankbaarheid op zeer verschillende wijzen uiten. Ze konden het ook doen bij wijze van aanmoediging. En wie weet, misschien kom je ook nog wel eens aan het hof, voegde hij er half fluisterend en met een gewichtig gezicht bij. Of is het voor het hof ook nog te vroeg?

— Stel je voor, nu al bij het hof! zei Anna Andrejefna, alsof zij er persoonlijk een beetje door beleedigd was.

— Nog maar een oogenblikje en u zult mij nog tot den generaalsrang bevorderen, antwoordde ik, hartelijk lachende.

De oude man lachte ook. Hij was buitengewoon tevreden.

— Wilt Uwe Excellentie nog niet iets gebruiken? vroeg oolijk Natasja, die aanstalten maakte om het avondeten klaar te zetten. Zij schaterde het uit, liep op haar vader toe en omhelsde hem stevig met haar gloeiende armen.

— Goeie,beste papaatje!

De oude man werd er diep door geroerd.

— Nu, nu, zoo is 't goed hoor! Ik zei immers wat ik meende! Generaal of geen generaal, maar laten wij gaan eten! Ach jij, sentimenteele! voegde hij er bij, zijn Natasja op de blozende wangen tikkend, wat hij bij dergelijke gelegenheden placht te doen, — ik spreek immers uit liefde voor jou, niet waar, Wanja? Al ben je geen generaal — o neen, 't lijkt er niet naar — toch ben je een bekend persoon, een schrijver!

— Tegenwoordig, Papa, zegt men: auteur.

— Geen schrijver meer? Dat wist ik niet! Nu, goed, auteur dan! maar dit wou ik eigenlijk zeggen: kamerheer zullen ze je natuurlijk nooit maken omdat je een roman hebt geschreven; maar je kunt

wel tot aanzien en aan het hof komen; ze kunnen je er attaché voor het een of ander maken. Ze kunnen je ook naar het buitenland zenden, naar Italië, voor herstel van je gezondheid, of voor voltooiing van je studiën, nietwaar; ze helpen je in ieder geval met geld. Het spreekt vanzelf, dat jij, van jouw kant, je dan ook goed moet gedragen; je moet het geld natuurlijk aannemen voor het een of ander dat goed is en niet om daar, door protectie....

— Maar dan moet je niet ons niet willen kennen, Iwan Petrowietsj! voegde Anna Andrejefna er bij.

— En dan moet hij zoo gauw mogelijk een ridderorde hebben, Papa! Want wat is een attaché zonder ridderorde?

En zij kneep mij weer in den arm.

— Die steekt altijd maar den draak met mij! riep de oude man uit, terwijl hij met een soort verrukking naar Natasja keek, wier wangen gloeiden en wier oogen vroolijk glinsterden, als sterretjes. Het schijnt, kinderen, dat ik een beetje te ver ben gegaan in mijn veronderstellingen; zoo ben ik altijd geweest.... maar Wanja, als ik jou zoo aanzie, dan ben je toch maar een heel gewoon mensch!

„Ach, mijn God! Maar wat zou hij anders moeten zijn, papaatje?

„Ach neen, dat bedoel ik niet. Maar ik wil alleen maar zeggen, Wanja, je hebt niets poëtisch.... Je weet, schrijvers behooren altijd een beetje bleek te zien, en met lange haren, en zoo iets bijzonders in de oogen.... zoo zag Goethe er ook uit, ik heb nog kort geleden ergens een portret van hem gezien.... Heb ik misschien alweer gelogen? Daar lacht die deugniet mij weer uit! Ik ben immers geen geleerde, kinderen. Ik heb alleen maar mijn gevoel.... Maar alle gezichten zijn niet gelijk; jouw gezicht is ook wel goed, en bevalt mij heel erg.... dàt wilde ik niet zeggen.... Maar wees eerlijk, Wanja, wees eerlijk, dat is het voornaamste; leef fatsoenlijk, dwaal niet van den rechten weg af! Er ligt een grootsche weg voor je. Dien nu je zaak eerlijk, zooals het behoort; dat is het wat ik je zeggen wou, ja, precies, dàt wou ik je zeggen!

Het was een wondervolle tijd. Al mijn vrije uren, al mijn avonden bracht ik bij de Ichmenjef's door. Den ouden man bracht ik allerlei berichten over uit de literaire wereld, over letterkundigen, waarvoor hij zich plotseling, ik weet niet waarom eigenlijk, begon te interesseeren; ik begon hem zelfs kritieken van Bjelinsky voor

te lezen, waarvan ik hem al veel had verteld en die hij bijna niet begreep, maar vol enthousiasme roemde en op wiens vijanden hij dapper schold. Zijn vrouw sloeg zorgvuldig acht op Natasja en mij, maar kon daarmede toch niets verhinderen te geschieden! Er was tusschen ons reeds een enkel woord gesproken, en ten slotte hoorde ik Natasja, met gebogen hoofd en halfgeopende lipjes, bijna fluisterend „ja" zeggen. De oudelui hadden het gemerkt, er over gedacht, beraadslaagd; Anna Andrejefna schudde lang het hoofd. Het leek haar wat vreemd, wat angstig toe. Zij geloofden niet in mij.

— Het is alles goed en wel, dat je nu succes hebt, Iwan Petrowietsj, sprak zij, — maar als dat plotseling nu eens eindigt, of er gebeurt het een of ander? Wat dan? Als je tenminste maar een betrekking hadt!

— En wat zal ik je zeggen, Wanja, sprak haar man, nadenkend, — ik heb zelf al lang alles gezien en bemerkt, en, dat wil ik wel zeggen, mij er over verheugd, dat jij en Natasja — nu, je weet wat ik bedoel! Kijk eens, Wanja: jullie zijn allebei nog erg jong en mijn Anna Andrejefna heeft gelijk. Wacht nog een beetje. Laten we aannemen, dat je een talent bent, een groot talent zelfs.... nu, wel geen genie, zooals ze aanvankelijk over je schreeuwden, maar eenvoudig een talent (kijk, ik heb van morgen juist nog deze recensie over je gelezen, in dit tijdschrift; daar geven ze je er veel te veel van langs, maar wat is dit ook voor een blad?) Ja! Maar zie je, talent te hebben, dat wil nog niet zeggen: geld op de spaarbank hebben. Wachten jullie nog een anderhalf jaar of een jaartje desnoods; gaat alles goed, ga jij krachtig verder op den loopbaan, dien je hebt gekozen — Natasja is de jouwe; maar gaat het niet, — oordeel dan zelf!.... Je bent een man van eer; denk eens na!

Daar bleef het bij. Maar na een jaar, toen was alles heel anders.

Ja, het was bijna een jaar daarna! Op een helderen Septemberdag, tegen den avond, kwam ik bij de Ichmenjefs, ziek, afgemat naar ziel en lichaam, en viel bijna in zwijm, zoodat ze mij en elkaar verschrikt aanzagen. Maar niet daàrdoor duizelde mij het hoofd en was er heimwee in mijn hart, zòò, dat ik tien keer op de deur was toegetreden en weer weggegaan alvorens ik binnenging, — niet daardoor, dat ik geen carrière had gemaakt en nòch roem nòch geld bezat; niet daàrdoor dat ik nog niet „attaché" of

zoo iets was en nog heel ver er vanaf, dat ze mij tot herstel van mijn gezondheid naar Italië zouden hebben gezonden; maar dààrdoor, dat het mogelijk is, in één jaar tien jaren te beleven. En niet alleen ik, ook mijn Natasja had in één jaar tijds wel tien jaren beleefd. Een oneindigheid lag er thans tusschen ons.... En ik herinner mij, hoe ik toen zat bij de oude lui, zweeg en met verstrooide vingers aan den toch reeds erg gehavenden rand van mijn hoed plukte; ik zat en wachtte, ik weet niet waarom, tot Natasja zou binnentreden. Ik had een allersmerigst pak aan; in mijn gezicht was ik bleeker en magerder geworden, — en toch leek ik heelemaal niets op een schrijver, zooals de goede Nikolaj Sergejewietsj zich dien voorstelde, en was er in mijn oogen tòch niets groots of verhevens. De oude vrouw keek naar mij zelfs met een onverholen, doch voorbarig medelijden en dacht bij zich-zelf:

„Kijk eens, dat was nu bijna de aanstaande echtgenoot van Natasja geweest! Heere mijn God, sta hem bij!"

— Hoe is het, Iwan Petrowietsj, wil je geen thee? (de samowar stond te dampen op de tafel). Hoe gaat het er mee? Ben je nu heelemaal ziek? (Ik hoor nog de medelijdende stem, waarmede zij dit zeide).

En ik zie ze weer voor mij: ze spreekt tot me, maar in haar oogen ligt bezorgdheid over iets anders, over hetzelfde, waarover haar man zoo stil is en dat hem zoo doet zitten peinzen, het hoofd gebogen over zijn kopje koud geworden thee. Ik wist, dat op dat oogenblik het proces met Vorst Walkofski, dat een voor hem ongunstige wending had genomen, hem veel zorg verwekte, en dat er nog andere dingen waren gebeurd, die het zenuwgestel van Nikolaj Sergewietsj zeer ernstig hadden geschokt. Vijf maanden geleden had de jonge Vorst, aan wien het geheele proces zijn ontstaan te danken had, weer gelegenheid gevonden, bij de Ichmenjef's aan huis te komen. De oude Ichmenjef, die den goeden Alosja beminde als zijn eigen zoon en bijna iederen dag over hem sprak, ontving hem met groote vreugde. Anna Andrejefna dacht terug aan Wasieljefskoje en begon te weenen. Alosja begon steeds drukker bij hen te komen, zonder dat zijn vader het wist; Nikolaj Sergewietsj, eerlijk, openhartig, rechtuit in alles, wees met verontwaardiging alle voorzorgsmaatregelen van de hand.

Uit edele trots wilde hij zelfs niet denken: wat zal de Vorst zeggen, wanneer hij verneemt, dat zijn zoon alwéér in het huis der Ichmenjef's komt, en in gedachten verachtte hij alle onzinnige vermoedens. Maar de oude man wist niet of hij voldoende kracht zou hebben, nieuwe beleedigingen te dragen. De jonge Vorst begon bijna iederen dag bij hen te komen. De oude lui waren altijd blij wanneer hij er was. Heele avonden, tot diep in den nacht dikwijls, zat hij bij hen. Het spreekt vanzelf, dat zijn vader ten slotte alles te weten kwam. De meest grove belastering was het gevolg ervan. In een vreeselijken brief herhaalde hij Nikolaj Sergejewietsj al de vroegere beschuldigingen, en zijn zoon verbood hij ten strengste de Ichmenjefs verder te bezoeken. Dit was gebeurd twee weken vóór mijn komst bij hen. De oude man was erg somber geworden. Hoe? Zijn Natasja, de onschuldige, edele Natasja alweer betrokken in dien afschuwelijken laster, in die laagheid! Haar naam was reeds vroeger op beleedigende wijze genoemd door den mensch, die hem zoo gegriefd had.... En voor dit alles geen voldoening te kunnen eischen! De eerste dagen had hij uit wanhoop te bed gelegen. Dit alles wist ik precies. De heele geschiedenis was mij tot in bijzonderheden bekend geworden, hoewel ik, ziek en terneergeslagen, in den laatsten tijd, wel drie weken achtereen, niet bij hen was geweest, maar voortdurend òf op mijn kamer op de kanapee òf op bed had gelegen. Maar ik wist tevens.... neen! ik vermoedde toen nog slechts, ik wist, maar geloofde het niet, — dat, behalve deze geschiedenis, nog een andere zorg hen kwelde, iets, dat hen meer dan iets anders ter wereld moest verontrusten en vervullen met een martelend verdriet. En ik tobde over hetzelfde; ik was bang te raden, bang te gelooven en met alle kracht wenschte ik het noodlottig oogenblik te verschuiven, dat ik het zou m o e t e n gelooven. En toch was het dit, wat mij tot hen gedreven had. Het was of ik door een onweerstaanbare macht naar hen toe gedreven werd.

— Ja, Wanja, vroeg ten slotte de oude man, — ben je niet ziek geweest? Waarom ben je in zoo lang niet geweest? Ik moet je mijn excuses maken, maar er was zóóveel....

En weer verzonk hij in nadenken.

— Ik was niet gezond, antwoordde ik.

— Hm! niet gezond. herhaalde hij vijf minuten later. — Zoozoo,

niet gezond! Ik heb 't je toen al gezegd, je bij voorbaat gewaarschuwd, — je hebt niet willen luisteren! Hm! Neen vrind, neen Wanja: de muze heeft, schijnt het, bij jou op de vliering honger zitten lijden en zal daar ook blijven zitten. Precies!

Ja, de oude man was niet in zijn humeur. Wanneer hij zelf geen wond in het hart zou hebben gehad, zou hij niet met mij zijn begonnen over die hongerige muze. Ik keek hem in 't gezicht: het was geler geworden; in zijn oogen zweefde iets onbepaalds, een soort gedachte in den vorm van een vraag, waarop hij niet in staat was antwoord te geven. Hij had zich geërgerd en was buitengewoon prikkelbaar. Zijn vrouw keek hem ongerust aan en schudde het hoofd. Toen hij zich eventjes afwendde, wees zij met een knik van het hoofd mij heimelijk naar hem.

— Hoe maakt Natalja Nikolajefna het? Is ze thuis? vroeg ik de bezorgde Anna Andrejefna.

— Zeker, ze is thuis, antwoordde zij, alsof mijn vraag haar in verlegenheid bracht. — Zoo dadelijk zal ze zelf je wel even komen begroeten. Stel je toch voor! drie weken lang heelemaal niet komen! Maar je zult haar niet herkennen — ze is zoo raar, of ze gezond is of ziek, God wete het!

En zij keek bedeesd naar haar man.

— Wat een onzin! Er is niets bijzonders met haar, riep Nicolaj Sergejewietsj uit, — ze maakt het goed. Maar een meisje komt op een leeftijd, dat zij ophoudt kind te zijn. Wie wordt er iets uit wijs uit die meisjessmarten en -grillen!

— Wel ja, noem dat allemaal maar grillen! deed Anna Andrejefna beleedigd.

De oude man zweeg en trommelde met zijn vingers op tafel. „Mijn God, zou er werkelijk iets tusschen hen voorgevallen zijn?" dacht ik met schrik.

— Nu, en hoe gaat dat daar bij jullie? begon hij opnieuw. — Schrijft B. nog altijd kritieken?

— Zeker schrijft hij die nog, antwoordde ik.

— Ach, Wanja, Wanja! riep hij ineens uit, een wanhopig gebaar makend met de hand. — Wat helpen ons die kritieken!

De deur ging open en Natasja trad binnen.

HOOFDSTUK VII.

Zij had haar hoed in de hand en legde dien, binnentredende, op de piano; daarna trad zij op mij toe en reikte mij zwijgend de hand. Haar lippen bewogen zich zwakjes; het was alsof zij mij iets zeggen wilde, een of andere verwelkoming, maar zij zei niets.

Wij hadden elkaar al in drie weken niet gezien. Ik keek naar haar met verbazing en vrees. Hoe was zij in die drie weken veranderd! Mijn hart werd bewogen door een gevoel van heimwee en weemoed, toen ik die bleeke, ingevallen wangen zag, die lippen, trillend als in koorts, die oogen, flikkerend onder de lange, donkere wimpers met een heeten gloed en een soort hartstochtelijke beslotenheid.

Maar, mijn God, wat was zij mooi! Nooit tevoren en ook nooit daarna heb ik haar zóó gezien als op dien noodlottigen dag. Was dit, dit Natasja? Was dit hetzelfde meisje, dat nog maar een jaar geleden de oogen niet van mij afwendde en bij het luisteren naar mijn roman onhoorbaar met haar lippen de klanken die zij hoorde navormde, en die dienzelfden avond aan den avonddisch zoo vroolijk, zoo onbezorgd met haar vader en mij schertste? Was dit diezelfde Natasja, die in deze zelfde kamer, met gebogen hoofdje, het gelaat van een purperblos overdekt, mij haar: j a zeide?

Er weerklonk een doffe klokkenklank, oproepende tot den avondmis. Natasja sidderde: de oude vrouw sloeg een kruis.

— Je hebt je immers klaar gemaakt om naar de kerk te gaan, nietwaar, Natasja? vroeg zij. Ga dan maar gauw; ze luiden al. 't Is gelukkig niet ver en je zult het nog wel halen. Wat zit je ook altijd zoo binnen? Kijk eens, wat zie je toch bleek; het lijkt wel of je betooverd bent.

— Ik.... misschien.... ik ga vandaag niet, sprak Natasja langzaam en zacht, bijna fluisterend. — Ik.... voel me niet erg lekker, voegde ze er bij en werd bleek als een doek.

— Je kunt beter wèl gaan, Natasja; zoo even wilde je immers en je hebt zelfs je hoed al gehaald. Bid, Natasjenjka, bid, dat God je gezondheid geve, overreedde Anna Andrejefna, terwijl zij bedeesd naar haar dochter keek, alsof zij bang voor haar was.

— Kom, ga maar; waarom zou je niet gaan? voegde de oude Ichmenjef er aan toe, terwijl hij eveneens met ongerustheid in het

gelaat van zijn dochter staarde. — Je moeder heeft gelijk: de frissche lucht is goed voor je. Wanja zal je vergezellen!

Het leek mij toe, dat een bittere glimlach verscheen op het gelaat van Natasja. Zij trad op de piano toe, greep haar hoed en zette dien op; haar handen beefden. Al haar bewegingen geschiedden als onbewust, — alsof zij niet begreep, wat zij deed. Haar ouders zagen haar oplettend aan

— Vaarwel! sprak zij nauwelijks hoorbaar.

— Maar, mijn engel, wat beteekent dat „vaarwel", je gaat immers niet ver en niet voor lang van ons weg! 't Is vlak bij. Ach, lieveling! Pas toch op dat je geen kou vat; kijk eens hoe bleek je er uitziet! En, ach ja, dat zou ik nu bijna vergeten (die vergeetachtigheid ook van mij), ik heb hier een amulet voor je. Ik heb er een gebed ingenaaid, mijn engel. Een non uit Kief heeft mij dat geleerd verleden jaar. Het is een gebed dat overal voor helpt; ik heb het er gisteren pas ingenaaid. Doe dat aan, Natasja. En laten we hopen dat God je weer gezondheid teruggeeft. Je bent ons eenige kind.

En de oude vrouw haalde uit haar naaidoos een gouden kruisje, aan het koord waarvan ook het amulet bevestigd was.

— Laat het je geluk brengen! sprak zij, terwijl zij haar dochter het kruis om den hals hing en haar bekruiste. — Vroeger bekruiste ik je iederen avond zoo, dat je een rustigen slaap zoudt hebben, en zei ik je een gebed voor, dat jij me dan nà zeide. Nu ben je heel anders geworden en geeft God je geen innerlijke rust. Och, Natasja, Natasja! Zelfs de gebeden van je moeder helpen niet!

En de oude vrouw begon te weenen.

Natasja kuste zwijgend de hand van haar moeder en deed een stap in de richting van de deur; maar plotseling keerde zij snel terug en trad op haar vader toe. Haar borst hijgde.

— Vadertje, bekruist u ook.... uw dochter! sprak zij nauwelijks ademend en boog zich voor hem op de knieën.

Wij stonden allen verlegen te kijken door haar onverwacht plechtig gedrag. Haar vader keek haar eenige oogenblikken geheel en al verslagen aan.

— Natasjenjka, mijn lieve meisje, m'n kind, lieveling, wat is er met je? riep hij uit en de tranen vloeiden hem overvloedig uit de oogen. — Waar treur je toch om? Waarom is het dat je huilt,

dag en nacht? Ik merk dat immers allemaal wel; ik slaap immers geen enkelen nacht meer, sta al maar aan de deur van je kamer en luister!.... Zeg mij alles, Natasja, zeg mij toch alles eerlijk, mij, ouden man, en wij....

Hij bracht zijn zin niet ten einde, maar tilde haar op en omhelsde haar stevig.

Zij drukte zich krampachtig tegen zijn borst aan en verborg haar hoofdje tegen zijn schouder.

— God zegen je, mijn kind, mijn lieve kind, sprak de vader. —

— En geve Hij je zielsrust voor eeuwig en bescherme Hij je voor alle smart. Bid tot God, m'n lieveling, dat Hij mijn zondig gebed voor jou moge aannemen.

— En ik, ik zegen je ook! voegde de oude vrouw er bij, in tranen uitbarstende.

— Vaarwel! fluisterde Natasja.

Bij de deur bleef zij staan, keek nog eenmaal om, wilde nog iets zeggen, maar kon niet en verliet snel de kamer. Ik besloot onmiddellijk haar te volgen, daar ik vermoedde, dat iets bijzonders met haar zou gebeuren.

HOOFDSTUK VIII.

Zij liep zwijgend voort, snel en met gebogen hoofd. Maar toen wij de straat uit waren en op de kade gekomen, bleef zij plotseling staan en greep mij bij de hand.

— 't Is benauwd! fluisterde zij — Zoo benauwd om mijn hart!

— Keer terug, Natasja! riep ik verschrikt uit.

— Maar zie je dan niet, Wanja, dat ik voor goed ben weggegaan, dat ik hen verlaten heb en nooit meer tot ze zal terugkeeren? sprak zij, mij met een onuitsprekelijken weemoed aanziende.

Mijn hand begon te beven. Dit alles had ik reeds voorvoeld, voor ik naar de Ichmenjef's ging; dit alles had ik eigenlijk al reeds heel lang te voren gevoeld, maar toch trof het mij nu ineens als een donderslag.

Bedroefd liepen wij beiden langs de kade. Ik kon niet spreken; ik peinsde, dacht na en voelde mij geheel verloren. Mijn hoofd duizelde. Alles leek mij zoo raar, zoo onmogelijk!

— Je neemt het mij kwalijk, Wanja? sprak zij ten slotte.

— Neen, maar.... maar ik geloof het niet. Het kàn niet zijn! riep ik uit, zelf niet beseffende wat ik zei.

— Neen, Wanja, het ìs zoo. Ik ben van ze weggegaan en weet niet, wat er van ze worden zal.... ik weet ook niet wat er van mij worden zal!

— Je gaat naar hèm, Natasja? Ja? — Zij antwoordde niet.

— Maar dat is onmogelijk! riep ik wanhopig uit. — Weet je dan niet dat dat onmogelijk is? Natasja, mijn arme kind! Dwaasheid is het, dwaasheid! Je vermoordt ze er door, en jezelf bereid je ook den ondergang! Weet je dat dan niet, Natasja?

— Ik weet het; maar wat kan ik er aan doen? Ik w i l het niet! zei zij, en in haar woorden hoorde ik zooveel vertwijfeling, als ging zij naar het schavot.

— Keer terug, keer terug, terwijl het nog mogelijk is, smeekte ik haar, en ik smeekte des te vuriger, des te dringender naarmate ik zelf de vruchteloosheid van mijn overredingen inzag en haar volkomen overtolligheid op dat oogenblik. — Begrijp je niet, Natasja, wat je met je vader doet? Heb je dat alles bedacht? Zijn vader is immers de vijand van jouw vader? De vorst heeft immers jouw vader beleedigd, hem verdacht van geldroof; hij heeft hem een „dief" genoemd. En ze procedeeren nu immers.... Maar wàt! Dàt is nog niet eens de hoofdzaak, maar je weet toch wel, Natasja.... (mijn God, je weet dat immers alles!).... je weet toch wel, dat de vorst je vader en moeder er van verdenkt, dat zij moeite deden jou aan Alosja te koppelen, toen hij bij jullie woonde? Bedenk nu toch, stel je nu toch eens voor, hoe je vader toen geleden heeft door dien laster. Is hij niet heelemaal grijs geworden in die laatste twee jaren — let eens goed op hem! En het alleronaangenaamste: je weet dat immers allemaal, Natasja! Heere mijn God, je weet dat immers allemaal! Ik behoef het je toch niet te zeggen, wat 't voor hen zal beteekenen, jou voor altijd te moeten missen! Jij bent immers hun eenige schat, alles wat hun is overgebleven tot een troost in hun late dagen. Ik wil hier niet eens over spreken; je weet het zelf allemaal; bedenk toch dat je vader je valschelijk belasterd en beleedigd acht! Juist nu, dezer dagen, is dat alles weer opgehaald, is de oude wederzijdsche haat opnieuw, en feller dan ooit voorheen, opgelaaid, doordat

jullie Alosja weer bij je hebt ontvangen. De Vorst heeft je vader opnieuw beleedigd, de oude man kookt van verontwaardiging over deze nieuwe beleediging, en nu plotseling schijnt alles, alles, al die beleedigingen, rechtvaardig. Allen, die van de zaak afweten, geven nu den Vorst gelijk en verklaren jou en je vader schuldig. En wat moet er nu van hem worden? Dat overleeft hij immers niet! Schaamte, schande, en door wie! Door jou, door zijn dochter, door zijn eenig, dierbaar kind! En je moeder? Zij zal je vader niet overleven.... Natasja, Natasja! Wat doe je? Keer toch terug! Bedenk je toch nog eens!

Zij zweeg; ten slotte keek zij naar mij op, als met verwijt, en zooveel doordringende smart, zooveel lijden lag er in haar blik, dat ik begreep, hoe haar gewond hart op dat oogenblik ook zonder mijn harde woorden reeds bloedde. Ik begreep, wàt haar besluit haar had gekost en hoe ik haar martelde, haar sneed met mijn overtollige, mijn telate woorden; ik begreep dit alles en tóch kon ik mij niet inhouden en ging voort:

— En je zei straks immers zelf tot Anna Andrejefna, dat je m i s s c h i e n heelemaal niet zoudt uitgaan. Het schijnt dus, dat je er toch nog aan dacht, om te blijven; was je toen werkelijk nog niet geheel en al besloten?

Ten antwoord glimlachte zij alleen maar bitter. Waarom vroeg ik haar dat eigenlijk ook? Ik kon toch wel begrijpen, dat alles toen reeds onherroepelijk besloten was. Maar ik was ook buiten mij-zelf.

— Houdt je dan werkelijk zooveel van hem? riep ik uit, terwijl het hart mij samenkromp en ik tot haar opkeek, zelf niet begrijpende, wat ik vroeg.

— Wat moet ik je zeggen, Wanja? Je ziet: hij heeft mij gezegd hier te komen en ik ben gegaan en wacht hem nu, sprak zij met dienzelfden bitteren glimlach.

— Maar luister, luister, begon ik haar opnieuw te smeeken, met een laatste wanhopige poging om haar te overreden, — dat alles is weer goed te maken, en je kunt alles op een andere, heel andere manier aanpakken, zoodat je je huis niet behoeft te verlaten. Ik zal je zeggen hoe, Natasjenjka. Ik neem op mij, alles in orde te brengen, alles: te zorgen dat jullie elkaar kunt ontmoeten en al het overige.... Ga alleen niet uit je huis! Ik zal zorgen voor

het overbrengen van jullie brieven; waarom zou ik dat niet doen? Dat is in ieder geval beter dan wat je nu wilt. Ik weet wel hoe ik dat doen zal: ik zal jullie beiden van dienst zijn; je zult zien, dat ik je van dienst zal zijn.... En jij gaat niet je ondergang tegemoet, Natasjenjka, zooals nu.... Je ziet toch, dat je zoo je ondergang tegemoet gaat, heelemaal, heelemaal! Stem toch toe: alles zal dan goed gaan, prachtig, gelukkig; jullie zult van elkaar kunnen houden zooveel als je wilt.... En wanneer de oude lui ophouden te twisten (en zij zullen eens ophouden te twisten) — dan....

— Genoeg, Wanja, schei maar uit! onderbrak zij mij, terwijl zij stevig mijn hand drukte en glimlachte onder haar tranen door. — Goede, goede Wanja! Goed, eerlijk mensch! Geen woord over zichzelf. Ik heb jou verlaten en jij hebt mij alles vergeven, alleen aan mijn geluk denk je. Onze brieven wil je overbrengen...."

Zij begon te huilen.

— Ik weet immers, Wanja, hoe je van mij hieldt, hoe je tot op dit oogenblik van mij houdt, en geen enkel verwijt, geen enkel bitter woord heb je tot mij gesproken al dien tijd! Maar ik, ik!.... Mijn God, hoe ben ik schuldig tegenover jou! Je herinnert je toch den tijd door ons samen doorgebracht? Och had ik *hem* maar nooit gekend, had ik hem maar nooit ontmoet! Leefde ik maar met jou, mijn lieve, goeie, beste jongen!.... Neen, ik ben jou niet waard! Zie eens hoe ik ben: nu, op dit oogenblik, herinner ik je nog aan ons vroeger geluk alsof je zonder die herinnering al niet leedt! Drie weken al ben je heelemaal niet bij ons geweest: maar ik zweer je, Wanja, niet één oogenblik is in mij de gedachte opgekomen, dat jij mij vervloekte en haatte. Ik weet, waarom je ophield geregeld bij ons aan te komen. Je wilde ons niet storen en ons een voortdurend, levend verwijt zijn. En zou het je zelf niet zwaar geweest zijn naar ons te zien? O, hoe heb ik op je gewacht, Wanja, hoe heb ik op je gewacht! Luister, Wanja: van Alosja houd ik razend veel, als een krankzinnige, maar van jou misschien nog meer, als *vriend*. Ik weet, dat zonder jou ik niet leven kan; jij bent me noodig, jouw hart heb ik noodig, jouw gouden ziel.... Ach, Wanja! Wat een droevige, wat een zware tijd breekt nu aan!

Zij barstte in tranen uit. Ja, het was haar zwaar!

— Ach, hoe verlangde ik er naar, je te zien! ging zij voort, haar tranen onderdrukkend. — Wat ben je mager geworden, wat ben je ziek, wat zie je bleek; ben je werkelijk ziek geweest, Wanja? Ach, dat ik daar nog heel niet naar gevraagd heb! Ik heb het al maar over mij-zelf; nu, hoe staat het met je journalistieken arbeid? En je nieuwe roman, vordert die?

— Romans, Natasja, wat kunnen mij op het oogenblik romans schelen! En wat hebben mijn aangelegenheden op het oogenblik voor gewicht! Niets, niets! Maar luister, Natasja: heeft *hij* dat zoo gewild, dat je hier zoudt komen?

— Neen, niet hij alleen, eigenlijk ik het meest.... Kijk eens, beste jongen, ik zal je alles vertellen: men wil hem uithuwelijken aan een rijk en aanzienlijk meisje, uit een hoog-adellijke familie. Zijn vader wil beslist, dat hij met dat meisje trouwen zal, en zijn vader, dat weet je, is een verschrikkelijk intrigant; alles stelt hij in het werk, om zijn egoïstische plannen te dienen; en een gelegenheid als deze doet zich in de tien jaar maar eenmaal voor. Connecties, geld.... Zij is, zegt men, heel knap, intelligent en met een hart, — in alle opzichten dus heel goed; Alosja voelt ook al genegenheid voor haar. Daarenboven wil zijn vader zich zoo spoedig mogelijk van hem ontdoen, teneinde zelf te kunnen huwen, en daarom is hij vast besloten, om, wat het ook kosten moge, onzen band te verbreken. Hij vreest mij en mijn invloed op Alosja..

— Maar weet de Vorst dan, onderbrak ik haar met verwondering — weet de Vorst dan van jullie liefde? Hij vermoedde het immers slechts, en dat nog niet eens met zekerheid.

— Hij weet het, hij weet alles.

— Wie heeft het hem dan verteld?

— Alosja heeft hem alles verteld, kortgeleden. Hij heeft het mijzelf gezegd, dat hij zijn vader alles verteld heeft.

— Heere mijn God! Wat doen jullie toch ook? Hij zelf heeft alles verteld, en dat op zulk een tijd?....

— Verwijt het hem niet, Wanja, onderbrak Natasja, en spot ook niet over hem. Hem kun je niet beoordeelen zooals andere menschen. Hij is heelemaal niet iemand als jij of ik. Hij is een kind; hij is zoo niet opgevoed. Hij begrijpt immers niet wat hij doet! De eerste de beste indruk, de eerste de beste invloed is in staat hem

los te scheuren van alles, waaraan hij zich een minuut te voren onder eeden van trouw heeft overgegeven. Hij heeft geen karakter. Hij zweert je trouw en nog denzelfden dag geeft hij zich waarachtig en oprecht aan een ander over, en hij is zelf nog de eerste, die het je komt zeggen. Hij is in staat iets slechts te doen; maar hem te veroordeelen om een slechte daad is onmogelijk. Je kunt alleen medelijden met hem hebben. Hij is ook tot zelfopoffering in staat, en tot welke zelfs? Maar alleen totdat een of andere nieuwe indruk hem vermeestert: dan vergeet hij weer alles. *Zoo zal hij ook mij vergeten, wanneer ik niet altijd en voortdurend bij hem zal zijn.* Zoo is hij!

— Ach, Natasja, misschien is dat wel allemaal niet waar, misschien zijn dat wel allemaal slechts geruchten. Hij is nog zoo jong en dan al trouwen!

— Ik zeg je: zijn vader heeft daar bijzondere bedoelingen mee.

— En hoe weet je, dat de voor hem bestemde bruid zoo knap is en hij al genegenheid voor haar begint op te vatten?

— Dat heeft hij mij zelf allemaal verteld.

— Hoe? zelf zegt hij je, dat hij ook nog een ander kan beminnen, en van jou eischt hij nu zulk een offer?

— Neen, Wanja, neen! Jij kent hem niet, je hebt hem trouwens maar weinig ontmoet; je moet hem meer van dichterbij kennen om over hem te kunnen oordeelen. Rechtvaardiger en reiner hart dan het zijne bestaat er niet op aarde! Zou het dan beter zijn als hij loog? En wat betreft dat hij nu al genegenheid voor een ander heeft opgevat: hij behoeft mij maar een week niet te zien en hij vergeet mij en bemint een ander, maar daarna, als hij mij weer ziet, dan ligt hij weer aan mijn voeten. Neen! Het is heel goed, dat ik dat weet, dat hij dat niet voor mij verborgen heeft gehouden; was dat het geval, dan zou ik het bestorven hebben van argwaan. Ja, Wanja! Ik heb het al voor mij-zelf uitgemaakt: *wanneer ik niet altijd bij hem zal zijn, ieder oogenblik, zal hij ophouden mij lief te hebben, zal hij mij vergeten en verstooten.* Zoo is zijn karakter; ieder ander is in staat hem tot zich te trekken. En wat zal ik dan doen? Dan zal ik sterven.... maar wàt sterven! Ik zou blij zijn wanneer ik nù mocht sterven! Wat is mij het leven zonder hem? Ziedaar wat erger is dan de dood, erger dan alle pijnen! O, Wanja, Wanja,! Dat wil toch immers iets zeggen, dat ik

nu mijn vader en moeder verlaat voor hem! Doe geen pogingen meer mij te overreden: alles is besloten! Hij moet ieder uur bij mij zijn, ieder oogenblik; terugkeeren kan ik niet. Ik weet dat ik mijn ondergang ben tegemoet gegaan en dat ik ook anderen ten ondergang ben.... Ach, Wanja! riep zij plotseling uit en begon geheel te beven.... wat moet ik doen, wanneer hij inderdaad niet van mij houdt? Wàt, wanneer het waar was wat jij zooeven zei (ik heb dat nog nooit gezegd) dat hij mij alleen bedriegt, dat hij mij slechts toeschijnt, zoo rechtvaardig en oprecht te zijn, maar dat hij zelf slecht en eerzuchtig is! Nù verdedig ik hem tegenover jou; maar op ditzelfde oogenblik zit hij misschien tegen over een ander te spotten over mij, en ik, ik, laag wezen, ik verwierp voor hem alles, loop nu over de straat, zoek hem.... Ach Wanja!

Deze klacht rukte zich los uit haar hart met zulk een zichtbare pijn, dat mijn geheele hart vol werd van medelij. Ik begreep, dat Natasja alle macht over zich zelve reeds verloren had. Alleen blinde, krankzinnige jalouzie, jalouzie in de allerhevigste mate, had haar tot zulk een besluit kunnen voeren. Maar in mij-zelf welde nu de jalouzie op met een onweerstaanbare kracht. Ik hield het niet uit: een afschuwelijk gevoel maakte zich van mij meester.

— Natasja, zei ik, — één ding begrijp ik niet: hoe kun jij van hem houden na al hetgeen je zooeven van hem verteld hebt? Je hebt geen achting voor hem, gelooft zelfs niet in zijn liefde, en toch vertrouw je je aan hem toe en offert ter wille van hem het geluk van alle anderen op? Wat is dat nu? Hij maakt je ongelukkig voor je heele leven en jij hem ook. Je houdt veel te veel van hem, Natasja, veel te veel. Ik begrijp zulk een liefde niet.

— Ja, ik houd van hem, als een krankzinnige, antwoordde zij, verbleekend als van plotselinge pijn .— Van jou heb ik nooit zoo gehouden, Wanja. Ik weet zelf, dat ik gek ben en niet op de manier liefheb als moest. Ik houd niet op een goede manier van hem! ....Luister, Wanja: ik wist vroeger al, ik heb het gevoeld, zelfs in de meest gelukkige oogenblikken, dat hij mij enkel verdriet zou geven. Maar wat te doen, wanneer thans zelfs het leed, door *hem* mij aangedaan, voor mij geluk beteekent? Ga ik dan naar hem toe om vreugde te vinden? Weet ik niet vooruit, wàt mij bij hem wacht en wat ik van hem te verdragen zal hebben? Zie,

hij heeft gezworen van mij te houden, allerlei beloften heeft hij mij gedaan; maar ik geloof niets van dat al, hecht niet de minste waarde aan zijn beloften en deed dat ook vroeger niet, ofschoon ik wist, dat hij niet loog, dat hij niet liegen kàn. Zelf, zelf heb ik hem gezegd, dat ik hem in niets bond. Voor hem is dat beter: banden begeert niemand, ik allerminst. En tòch ben ik blij zijn slavin te mogen zijn, zijn vrijwillige slavin; van hem alles te verdragen, indien hij slechts bij mij is, indien ik slechts naar hem kan zien! Ik geloof dat alles mij goed zou zijn als hij maar bij mij was, dat hij desnoods een ander beminde, maar bij mij, in mijn tegenwoordigheid....

Is dat geen laagheid, Wanja? vroeg zij plotseling, mij aanziende met een gloeienden, vlammenden blik. Een oogenblik leek het mij toe, alsof zij ijlde. — Ja, dat is immers laag, zoo iets te verlangen! Ach! zelf zeg ik, dat het laagheid is, en wanneer hij mij verwerpt, dan volg ik hem tot aan het einde der wereld, al zal hij mij ook van zich wegstooten, mij verjagen. Jij tracht mij nu te overreden om terug te keeren; — maar wat geeft dat? Ik keer terug, maar morgen ga ik weer weg. hij eischt het van mij en ik doe het; hij fluit, hij roept mij als een hondje, en ik snel op hem toe.... Smart! Maar ik vrees geen enkele smart van hem! Als ik lijd zal ik weten dat ik lijd *door* hem.... Maar ach, zoo iets is niet te zeggen, Wanja!

„En vader en moeder?” dacht ik. Het leek alsof zij die al geheel vergeten was.

— Hij zal dus niet met je trouwen, Natasja?

— Hij heeft het beloofd, hij belooft alles. Daarom laat hij mij nu bij zich komen, om morgen in het geheim, ergens buiten de stad, met mij te trouwen; maar hij weet niet, wat hij doet. Hij weet misschien niet eens, hoe men trouwen moet! En wat is hij voor echtgenoot? Gewoonweg bespottelijk! En trouwt hij, dan zal hij ongelukkig worden, mij verwijten gaan doen.... En ik wil niet, dat hij mij ooit iets te verwijten zal hebben. Alles, alles wat ik heb, geef ik hem, en van hem vragen doe ik niets. Wellicht zou een huwelijk hem ongelukkig maken. En waaròm zou ik hem ongelukkig maken?

— Neen, dat is een soort suggestie, Natasja, zeide ik. — Ga je nu rechtstreeks naar hem toe?

— Neen, hij heeft beloofd hierheen te komen, mij hier te halen; wij hebben afgesproken....

En zij tuurde gretig in de verte, maar daar was nog niemand te zien.

— En hij is er nog niet. *Jij* bent het eerst gekomen! riep ik met verontwaardiging uit.

Natasja kromp ineen, als van een slag. Haar gezicht werd krampachtig vertrokken.

— Misschien komt hij wel heelemaal niet, sprak zij met een droevigen glimlach. Eergisteren schreef hij mij, dat als ik niet vast beloofde hier te komen, dat hij dan tegen eigen wil in genoodzaakt was zijn besluit uit te stellen om met mij weg te gaan ergens heen en daar te trouwen; en dan voert zijn vader hem naar de voor hem bestemde bruid. En hij schreef zoo eenvoudig, zoo natuurlijk, alsof het de meest gewone zaak was.... Stel je voor dat hij werkelijk al naar *haar* toe was, Wanja?

Ik antwoordde niet. Zij drukte mij stevig de hand en haar oogen flikkerden.

— Hij is bij haar, sprak zij nauwelijk hoorbaar. — Hij heeft gehoopt dat ik niet komen zou, om naar haar te kunnen gaan en dan te zeggen dat hij gelijk had, dat hij iemand heeft laten kijken of ik er was, maar dat ik niet was gekomen. Ik ben hem gaan vervelen, hij verlaat mij.... Mijn God! krankzinnige die ik ben! Hij heeft mij immers de laatste maal zelf gezegd, dat ik hem verveelde.... Wat wacht ik dan nog!

— Daar is hij! riep ik uit, hem in de verte ziende aankomen.

Natasja schrok op, gaf een schreeuw, keek naar Alosja, die nader kwam en, plotseling mijn hand loslatend, snelde zij op hem toe. Hij verhaastte eveneens zijn tred en na een minuut lag zij reeds in zijn armen. Behalve ons was er bijna niemand te zien op straat. Zij kusten elkaar, lachten. Natasja lachte en huilde tegelijk, net of ze elkaar terugzagen na een lange, lange scheiding. Een blos kleurde haar bleeke wangen; zij was buiten zichzelve van vreugde ....Alosja bemerkte mij en trad dadelijk op mij toe.

HOOFDSTUK IX.

Ik keek hem gretig aan, hoewel ik hem tevoren ook reeds meermalen gezien had; ik keek hem in de oogen alsof zijn blik al mijn vragen kon oplossen, mij duidelijk kon maken, hoe, waarmee dit „kind" Natasja zoo had kunnen betooveren, zulk een krankzinnige liefde in haar had kunnen opwekken, — liefde tot vergeting van den allereersten plicht toe, tot gedachteloos opofferen van alles, wat haar tot nog toe het heiligste was geweest. De vorst greep mijn beide handen, drukte die stevig, en zijn blik, open en helder, drong door tot in mijn hart.

Ik voelde, dat ik mij kon vergissen in mijn veronderstellingen omtrent hem alleen reeds hierom, dat ik zijn vijand was. Ja, ik hield niet van hem, en moet zelfs bekennen, dat ik nooit van hem heb kunnen houden, in welk opzicht ik wel een uitzondering maakte op allen die hem kenden. Veel in hem bleef mij hardnekkig niet bevallen, zelfs zijn uiterlijke schoonheid, de laatste misschien wel daarom, dat zij, om het zoo eens uit te drukken, àl te schoon was. Ten slotte begreep ik, dat ik in dezen partijdig oordeelde. Hij was groot, slank en welgebouwd; zijn gezicht was lang en altijd bleek; blonde haren, groote blauwe oogen, zedig en nadenkend, waarin soms plotseling, met vlagen, de meest goedhartige, kinderlijke vroolijkheid opwelde. Zijn volle, roode, prachtig-gesneden lippen hadden bijna altijd een soort ernstige uitdrukking; des te onverwachter en te betooverender was dan ook zijn plotseling verschijnende glimlach, zoo naief en goedhartig, dat men, in welke stemming men ook verkeerde, als men dien glimlach zag, zelf ook de neiging in zich voelde opkomen om op dezelfde wijze te glimlachen. Hij kleedde zich chique, maar altijd stemmig: het was duidelijk, dat deze schoonheid in alles hem niet de minste moeite kostte, dat zij hem aangeboren was.

Natuurlijk bezat hij ook eenige van de ongunstige kenteekenen, van de slechte gewoonten der hoogere standen: lichtzinnigheid, zelfgenoegzaamheid en een soort hoflijke ruwheid. Maar hij was te open en te eenvoudig van ziel, dan dat hij niet zelf die slechte eigenschappen bij zich zou hebben opgemerkt, er spijt over zou hebben gevoeld en er om zou hebben gelachen. Het lijkt mij toe,

dat dit kind, nooit, zelfs niet in scherts, zou hebben kunnen liegen, en, wanneer hij zou hebben gelogen, er waarschijnlijk niets kwaads in zou hebben gezien. Zelfs zijn egoïsme was tot op zekere hoogte aantrekkelijk, juist hierom, dat hij het openhartig toonde en niet verborg. Alosja had in 't algemeen niet de neiging iets te verbergen. Hij was zwak, lichtgeloovig en niet achterdochtig; wil bezat hij in het geheel niet. Hem te beleedigen, te misleiden, zou zondig en jammer geweest zijn, zoo goed als het zondig en jammer zou zijn een kind te bedriegen en te beleedigen. Hij was veel te naief voor zijn leeftijd en van het eigenlijke leven begreep hij zoo goed als niets; trouwens, al was hij veertig jaar geweest, dan zou hij daarvan waarschijnlijk nog niet veel begrepen hebben. Er zijn van die menschen die veroordeeld lijken tot een eeuwige onvolwassenheid. Het lijkt mij toe, dat er geen mensch kon zijn (buiten mij) die niet van hem zou kunnen houden; hij zelf was aanhankelijk en zocht liefkoozingen als een kind. Natasja had de waarheid gezegd: hij was in staat iets slechts te doen, daartoe gedreven door den een of anderen sterken invloed; maar zulk een slechte handeling als slecht erkend hebbend, zou hij, geloof ik, gestorven zijn van berouw. Natasja voelde instinctief, dat zij zijn meesteres zou zijn, hem zou beheerschen; dat hij zelfs haar slachtoffer zou zijn. Zij smaakte reeds vooruit het genot van lief te hebben met een eindelooze liefde, en hem, dien zij liefhad, tot pijn toe te kwellen, omdat zij hem liefhad, en daarom wellicht haastte zij zich, zichzelf eerst hem ten offer te brengen. Maar in zijn oogen lichtte liefde, en hij keek naar haar met geestdrift. Zij keek naar mij met iets van zegeviering in haar oogen. In dit oogenblik vergat zij alles — haar ouders, het afscheid, haar achterdocht.... Zij was gelukkig.

— Wanja! riep zij uit, — ik sta schuldig tegenover hem en ik ben hem niet waard! Ik dacht, dat je niet komen zou, Alosja. Vergeef mijn slechte gedachten, Wanja. Ik zal het weer goed maken! voegde zij er bij, met een oneindige liefde tot hem opziende.

Hij glimlachte, kuste haar hand en, zonder die los te laten, wendde hij zich tot mij.

— Doet u mij ook geen verwijten. Al lang had ik u willen omhelzen als een eigen broeder; zij heeft mij zooveel van u verteld! Tot nog toe heb ik eigenlijk ternauwernood kennis met u gemaakt

en ik voel, dat we elkaar betrekkelijk nog vreemd staan. Maar laten wij vrienden zijn en.... vergeeft u ons! voegde hij er bij, halfluid en licht kleurend, maar met zulk een prachtigen glimlach, dat ik met mijn geheele hart die verwelkoming moest beantwoorden.

— Ja, ja, Alosja, onderving Natasja, — hij behoort bij ons, hij is onze broeder, hij heeft ons reeds vergeven en zonder hem zullen wij niet gelukkig zijn. Ik heb je al gezegd.... Ach, wat zijn wij een hardvochtige kinderen, Alosja! Maar wij zullen met ons drieën leven.... Wanja! vervolgde zij en haar lippen begonnen te beven, — ga jij nu naar huis, naar *hen*; jij hebt zoo'n gouden hart; zij zullen mij misschien niet vergeven, maar ziende, dat jij mij vergeven hebt, zal hun oordeel over mij allicht iets zachter zijn. Vertel hen alles, alles, met de woorden, die je eigen hart je ingeeft. Bescherm mij, red mij; vertel hun mijn beweegredenen, alles zooals je het zelf begrepen hebt. Weet je, Wanja, dat ik hier misschien niet toe besloten zou zijn, wanneer ik jou vandaag niet had ontmoet! Jij bent mijn redding; ik stelde dadelijk mijn hoop op jou, dat jij in staat zou zijn, hun alles zóó over te brengen, dat hun allereerste smart althans eenigszins verzacht wordt. O, mijn God!.... Zeg hun uit mijn naam, Wanja, dat ik weet, dat mij nu onmogelijk vergeven kan worden: zij zullen mij vergeven, maar God zal mij niet vergeven; maar zelfs wanneer zij mij zullen vervloeken, zal ik hen zegenen en voor hen bidden, mijn gansche leven door. Mijn hart blijft bij hen. Ach, waarom zijn niet alle menschen gelukkig? Waarom, waarom!.... Mijn God! Wat heb ik gedaan, riep zij plotseling uit, alsof zij tot bezinning kwam, en, geheel bevend van schrik, bedekte zij het gelaat met de handen.

Alosja omhelsde haar en drukte haar zwijgend tegen zich aan. Eenige minuten gingen voorbij zonder dat er gesproken werd.

— En u hebt zulk een offer kunnen vragen! sprak ik, hem verwijtend aanziende.

— Verwijt u mij dat niet, — ik verzeker u, al die smart, al is ze ook nog zoo hevig is slechts voor een oogenblik. O, ik weet dat zoo zeker! Er wordt alleen wat kracht vereischt, om dit oogenblik te doorstaan. Hetzelfde heeft zij mij ook gezegd. U weet: de schuld van alles is die familietrots, dat geheel overbodige getwist, die processen!.... Maar.... (ik heb daar lang over nage-

dacht, dat kan ik u verzekeren).... aan dat alles komt een einde. Indien de oude lui zien hoe Natasja en ik samen gelukkig zijn, dan zullen zij zich daarin verheugen en zich met elkander verzoenen. Wellicht zal ons huwelijk reeds aanleiding tot een verzoening tusschen hen worden. Het lijkt mij zelfs toe, dat het niet anders kan zijn. Wat denkt u daarvan?

— U spreekt van „huwelijk”. Wanneer willen jullie dan trouwen?” vroeg ik, Natasja aanziende.

— Morgen of overmorgen; in ieder geval overmorgen — waarschijnlijk tenminste. Ziet u eens, ik weet eigenlijk niet goed, hoe ik het moet aanleggen, en heb dan ook, eerlijk gezegd, nog geen maatregelen getroffen. Ik dacht dat Natasja misschien niet komen zou. Bovendien wilde mijn vader mij beslist vandaag naar de bruid voeren die hij voor mij bestemd heeft (Natasja heeft u daar misschien wel van verteld, dat mijn vader wil dat ik een huwelijk sluit, maar ik wil niet). Zoodat ik nog op niets met zekerheid rekenen kan. Maar toch zullen we zeer vermoedelijk overmorgen wel trouwen. Het lijkt mij in ieder geval zoo toe, omdat het toch immers niet anders kan. Morgen reizen we af met de trein naar Pskof. Ik heb daar ergens in een dorp een kennis wonen, een oude schoolkameraad, van 't lyceum, een heel goed mensch; ik breng u misschien nog wel eens met hem in kennis. In dat dorp is ook een priester, tenminste dat zàl wel, ik weet het natuurlijk niet zeker. Ik had eigenlijk vooruit moeten informeeren, maar daar heb ik niet den tijd toe gehad.... Maar dat zijn allemaal kleinigheden. Laten wij ons nu alleen maar met de hoofdzaak bezighouden. Wij kunnen altijd nog een priester uit een naburig dorp doen overkomen, denkt u ook niet? Daar zullen toch nog wel andere dorpen in de nabijheid zijn! Eén ding is jammer, dat ik tot nog toe geen tijd heb gehad, een regeltje daarheen te schrijven, om te waarschuwen. Misschien is hij wel op reis, die kennis van me.... Maar — dat is nu het allerlaatste! Hoofdzaak is dat men vastbesloten zij, en dan komt de rest vanzelf wel in orde, nietwaar? En intusschen, tot morgen of overmorgen blijft zij hier bij me. Ik heb een speciale woning gehuurd, waar we ook als we teruggekeerd zijn zullen leven. Ik ga niet meer terug naar mijn vader, om daar te wonen — nietwaar? — Zult u ons eens komen opzoeken? Ik heb de kamers aller-

liefst ingericht. Mijn oude schoolkameraden zullen ook bij ons komen; wij zullen avondjes geven....

Ik keek hem met verbazing en weemoed aan. Natasja smeekte mij met een blik, hem niet te streng te oordeelen en een beetje toegeeflijk te zijn. Zij luisterde naar zijn verhalen met een soort droevigen glimlach, en tegelijkertijd scheen zij vreugde in hem te vinden, zooals men vreugde kan vinden in een lief, vroolijk kind, hoorend zijn onverstandig, maar lief gepraat. Ik zag haar verwijtend aan. Het werd mij onzegbaar zwaar.

— Maar uw vader? vroeg ik. — Bent u er vast van overtuigd, dat die u vergeven zal?

— O, absoluut; wat zou hij anders moeten doen? Dat wil zeggen, hij begint natuurlijk met mij uit te vloeken; daarvan ben ik zelfs overtuigd. Hij is nu eenmaal zoo, altijd heel streng tegenover mij. Hij zal zijn vaderlijke macht gebruiken en alles aanwenden wat hij kan, om.... Maar dat alles kun je niet au sérieux nemen. Hij houdt ontzettend veel van mij; hij wordt boos op me, maar vergeeft dan. Dan zullen allen zich met elkaar verzoenen en zullen wij allen gelukkig zijn. Haar vader ook!

— En als hij het u niet vergeeft? Hebt u dat wel overwogen?

— Hij vergeeft mij beslist, alleen, misschien, niet zoo heel gauw. Maar wat zou dat? Ik zal hem toonen, dat ik karakter heb. Hij scheldt altijd op mij, dat ik geen karakter heb, dat ik lichtzinnig ben. Nu krijgt hij gelegenheid om eens te *zien* of ik lichtzinnig ben of niet! Huisvader te worden, dat is toch immers geen grapje; dan ben ik in ieder geval al geen jòngen meer.... dat wil zeggen, ik bedoelde te zeggen, dat ik dan net zoo zal zijn als de anderen, nu, als alle andere getrouwde mannen. Ik zal leven van mijn eigen arbeid. Natasja zegt, dat dit veel beter is dan te leven op eens anders zak, zooals wij allen leven. Als u eens wist, hoeveel goede dingen zij mij allemaal zegt! Ik zou dat zelf niet allemaal zoo hebben kunnen uitdrukken, — ik ben zoo niet opgegroeid, ze hebben mij zoo niet opgevoed. Ik wil erkennen, ik weet zelf, dat ik lichtzinnig ben en bijna tot niets in staat; maar, ziet u, eergisteren kreeg ik ineens een geniale gedachte. Hoewel het nu eigenlijk niet de tijd er voor is, wil ik ze u toch even meedeelen, omdat Natasja het ook hooren moet, en u moet mij raad geven. Kijk u eens,.

de zaak is deze: ik wil novellen gaan schrijven en verkoopen aan de tijdschriften, net als u. U zult mij zeker wel helpen door mij bij de redacties te introduceeren, nietwaar? Ik heb mijn hoop in dezen op u gesteld en gisteren heb ik den geheelen nacht een roman overdacht, dien ik zou willen schrijven, zoo om eens te probeeren, en werkelijk, ik geloof dat dat iets alleraardigst worden kan! Den held heb ik genomen uit een comedie van Skribe.... Maar dat zal ik u later wel vertellen. Het voornaamste is, dat men er geld voor geeft.... Men betaalt u immers ook?

Ik kon een lach niet weerhouden.

— U lacht, sprak hij, in antwoord op mijn lach ook glimlachend. — Neen, luistert u eens, voegde hij er met een onbegrijpelijke goedhartigheid bij, — u moet mij niet beoordeelen naar wat ik lijk; werkelijk, ik heb veel waarnemingsvermogen; u zult dat wel merken. Waarom zou ik het niet eens probeeren? Misschien valt het wel goed uit.... Overigens, ik geloof toch wel dat u gelijk hebt: ik weet niets van het werkelijke leven; Natasja zegt mij dat ook, iedereen zegt het mij; wat zal ik voor een schrijver zijn. Lacht u maar, lacht u maar, maar kijkt u mijn werk na en verbeter het; u doet dat dan voor haar, en u houdt immers van haar? Ik zeg u de waarheid: ik ben haar niet waard, ik voel dat heel goed; het is heel ellendig voor mij, en ik weet werkelijk niet, waarom zij eigenlijk zooveel van mij houdt. En ik zou mijn leven wel voor haar willen geven! Werkelijk, tot op dit oogenblik ben ik nooit ergens bang voor geweest, maar nu ben ik bang: wat zijn wij eigenlijk van plan te doen! Heere God! Zou het dan kunnen voorkomen, dat wanneer een mensch zich zijn plicht ten volle bewust is hem het verstand en de kracht ontbreken zijn plicht te vervullen? Helpt u ons ten minste, u, onze vriend! U bent de eenige vriend die ons is overgebleven. Wat beteeken ik alleen? Houdt u mij ten goede, dat ik zoo geheel en al op u reken; ik acht u een heel edel mensch en veel beter dan ik zelf ben. Maar ik zal mij verbeteren, weest u daar van overtuigd, en ik zal u beiden eens waard zijn.

Dit zeggende drukte hij mij opnieuw de hand en in zijn prachtige oogen schitterde een goed en heerlijk gevoel. Hij strekte mij zoo vol vertrouwen de hand toe, hij was er zoo van overtuigd dat ik zijn vriend was!

— Zij zal mij helpen mij te verbeteren, ging hij voort. — Overigens moet u ook niet iets al te slechts van mij veronderstellen en u niet ongerust over ons maken. Ik heb toch in ieder geval nog veel vooruitzichten en in materieel opzicht zullen wij geheel onbezorgd zijn. Ik zal, wanneer het met dien roman niet gaat (ik dacht zooeven al, om u de waarheid te zeggen, dat een roman schrijven onzin is, maar ik vertelde u dat alleen maar om uw meening eens te hooren) — als het met dien roman niet gaat, dan kan ik toch in ieder geval nog muzieklessen geven. U wist misschien niet, dat ik aan muziek doe? Ik schaam mij er heelemaal niet voor op een dergelijke wijze mijn brood te moeten verdienen. Ik ben heelemaal de moderne ideeën toegedaan op dit punt. Bovendien heb ik een heele massa nuttelooze, maar kostbare prullen; wat doe ik daarmee? Ik kan die allemaal verkoopen, en hoe lang zullen we van dat geld niet kunnen leven? En in het alleruiterste geval zou ik een betrekking kunnen zoeken. Mijn vader zal daar zelfs blij om zijn; hij dringt er nu ook maar steeds op aan, dat ik een betrekking zal zoeken, maar ik verontschuldig mij er maar altijd mee, dat ik niet gezond ben. (Ik geloof trouwens dat ik al ergens op de lijst van sollicitanten sta). En als hij nu ziet, dat mijn huwelijk mij voordeel heeft gebracht en dat ik werkelijk een betrekking heb gevonden — dan zal hij zich daarover verheugen en mij vergeven....

Maar, Aleksej Petrowietsj, hebt u er wel aan gedacht, wat het nu worden moet tusschen uw en haar vader? Hoe stelt u zich wel voor dat het vanavond bij haar thuis zal zijn?

En ik wees hem op Natasja, die het scheen te besterven bij het hooren van mijn woorden. Ik was meedoogenloos.

— Ja, ja, u hebt gelijk, dat is vreeselijk! antwoordde hij, — ik heb daar al over gedacht en er veel innerlijk verdriet van gehad.... Maar wat te doen? U hebt gelijk: indien alleen haar ouders ons al maar vast vergaven! O, als u eens wist, hoe ik van hen houdt! Zij zijn mij als een vader en een moeder, en daarom heb ik er ook zoo veel verdriet van! Ach, die twisten ook en die processen! U kunt niet gelooven, hoe onaangenaam ons dat nu is! En waarom twisten zij eigenlijk? Wij houden allemaal heel veel van elkaar en toch vechten we wel eens. Zij moesten maar vrede sluiten en daarmee uit! Werkelijk, ik zou in hun plaats zoo hebben gedaan

.... Ik vind het vreeselijk uw woorden te hooren. — Natasja, het is verschrikkelijk wat wij doen! Ik heb dat vroeger ook gezegd.... Maar je hebt zelf aangedrongen.... Maar luister eens, Iwan Petrowietsj, misschien wendt alles zich nog wel ten beste; wat denkt u er van? Zij zullen zich toch wel *eens* verzoenen? Wij zullen hen weer bij elkaar brengen. Ja, dat moet zoo, dat zal beslist zoo gebeuren; zij zullen niet bestand zijn tegen onze liefde.... Laten zij ons ook vervloeken, wij zullen hen door onze liefde overwinnen. U weet niet, hoe bij mijn vader soms zijn goede hart begint te spreken! Hij kijkt wel altijd erg somber, maar toch is hij dikwijls heel gemoedelijk. Wanneer u eens wist, hoe vriendelijk hij vandaag met mij sprak, hoe hij mij overreedde! En nù handel ik rechtstreeks tegen zijn wil in; ik vind dat vreeselijk ellendig. En dat alles tengevolge van die ellendige vooroordeelen! Het is gewoon krankzinnig! Als hij maar eens een half uurtje met haar doorbracht en eens goed naar haar keek, dan zou hij dadelijk zijn toestemming geven.

Dit zeggende wierp Alosja een teederen en innigen blik op Natasja.

— Ik heb mij duizendmaal in verrukking voorgesteld, babbelde hij maar voort, — hoe hij van haar zou gaan houden, wanneer hij haar leerde kennen en hoe zij ieder betooveren zou. Zij hebben geen van allen nog ooit zoo'n meisje gezien! Mijn vader is overtuigd, dat zij eenvoudig een intrigante is. Het is mijn plicht haar eer te herstellen, en dat zal ik doen! Ach, Natasja! Allen houden van je, allen; er is geen enkel mensch, die niet van je zou kunnen houden, voegde hij er in extase bij. Ofschoon ik je niet heelemaal waard ben, jij houdt toch immers van mij, nietwaar, Natasja, en ik.... nu, je kent mij wel! En is er veel noodig tot ons geluk? Neen, ik geloof, o, ik geloof wezenlijk, dat deze avond ons allen geluk zal brengen en vrede en toestemming! Deze avond zij gezegend! Is het niet zoo, Natasja? Maar wat is er met je? Mijn God, wat is er met je?

Zij zag bleek als een doode. Al dien tijd, dat Alosja daar zijn onverstandige praat had staan uitslaan, had zij strak den blik op hem gericht gehouden; maar steeds was die troebeler en onbewegelijker geworden en haar gelaat steeds bleeker en bleeker. Het leek mij toe, dat zij ten slotte niet eens meer luisterde maar in een soort vergetelheid was weggezonken, waaruit Alosja's uitroep haar plotseling wekte. Zij ontwaakte, keek rond zich heen en

wierp zich plotseling tegen mij aan. Snel, alsof zij zich haastte en iets voor Alosja verborg, haalde zij een brief uit haar zak en gaf dien mij. De brief was gericht aan haar ouders en den vorigen avond geschreven. Mij den brief gevende, zag ze mij strak aan, alsof zij met dien blik zich aan mij wilde vastklemmen. Vrees greep mij aan; ik zag, dat zij nu eerst het verschrikkelijke van haar daad ten volle besefte. In dezen blik was vertwijfeling; nooit zal ik dien vreeselijken blik vergeten. Zij deed pogingen mij iets te zeggen, begon zelfs te spreken, maar plotseling viel zij in zwijm. Ik haastte mij haar te ondersteunen. Alosja werd bleek van den schrik; hij wreef haar slapen, kuste haar handen, haar lippen. Na twee minuten ontwaakte zij. Niet ver van de plek waar wij ons bevonden stond een huurrijtuig, waarmee Alosja gekomen was; Alosja riep den koetsier aan. In het rijtuig plaats nemende, greep Natasja, als krankzinnig, mijn hand en een warme traan viel brandend op mijn vingers. Het rijtuig zette zich in beweging. Ik bleef nog lang op de plaats staan, het met mijn oogen volgende. Al mijn geluk verzonk op dat oogenblik in het niet en mijn leven brak in tweeën. Het deed mij hevigen pijn.... Langzaam ging ik, langs denzelfden weg waarlangs ik gekomen was, terug, naar de Ichmenjefs. Ik wist niet wat ik hun zeggen zou, wanneer ik bij ze terug kwam! Mijn gedachten verstarden, mijn voeten wankelden....

En ziehier de geschiedenis van mijn geluk; aldus begon en eindigde mijn liefde. Laat ik nu weer mijn afgebroken verhaal opvatten.

HOOFDSTUK X.

Vijf dagen na den dood van Smith verhuisde ik naar zijn verlaten woning. Dien geheelen dag was ik in een allerneerslachtigste stemming geweest. Het weer was vochtig en koud; er viel een natte sneeuw, vermengd met regen. Alleen tegen den avond, een enkel oogenblik, brak de zon door en een enkele verdwaalde straal keek, uit nieuwsgierigheid waarschijnlijk, ook mijn kamer in. Ik begon er spijt van te krijgen, dat ik deze kamer had genomen. Zij was wel groot, maar laag, berookt en ongezellig leeg, trots het meubilair dat er zich in bevond. Toen viel mij de gedachte in, dat ik

in deze woning waarschijnlijk het laatste restje van mijn gezondheid zou moeten opteren en zoo is het ook gebeurd.

Dien geheelen morgen had ik doorgebracht met het uitzoeken en in orde brengen van mijn papieren. Daar ik geen portefeuille bezat, had ik ze overgebracht in een kussensloop en alles door elkaar gegooid. Daarop zette ik mij tot schrijven. Ik schreef toen altijd nog aan mijn grooten roman, maar de arbeid wilde nù niet vlotten; mijn hoofd was vol van geheel andere dingen....

Ik wierp de pen weg en ging bij het raam zitten.... Het begon te schemeren, en ik werd steeds treuriger en treuriger gestemd. Verschillende zware gedachten maakten zich van mij meester. Het leek mij maar steeds toe, dat ik in Petersburg ten slotte ten onder moest gaan. De lente was op komst; dàn zou ik òpleven, dacht ik, wanneer ik uit deze gevangenis weer in Gods vrije natuur zou komen, den geur der frissche weiden en bosschen zou opsnuiven, die ik in zoo langen tijd niet had gezien!.... Ik herinner mij, mij viel ook de gedachte in, hoe goed het zou zijn, wanneer ik door de een of andere tooverij of een wonder eens alles zou kunnen vergeten wat geweest was, wat ik de laatste jaren had doorleefd; alles vergeten, het hoofd verfrisschen en opnieuw met frissche kracht te beginnen. In die dagen peinsde ik nog over zoo iets en hoopte ik op een wedergeboorte. — „Desnoods zou ik er voor in een krankzinnigengesticht willen gaan", dacht ik, „om op de een of andere manier zonder hersenen terug te keeren en dan een nieuw leven te beginnen en spoedig geheel te genezen". Er was een dorst naar het leven en geloof in het leven in mij.... Maar ik herinner mij hoe ik toèn, op dàt oogenblik, in den lach schoot bij die gedachte: „Wat zou ik moeten doen wanneer ik uit het krankzinnigengesticht kwam? Alweer romans gaan schrijven?...."

Zoo zat ik te denken en te treuren en middelerwijl verstreek de tijd. De nacht begon te naderen. Dien avond had ik een rendez-vous met Natasja; den vorigen avond had zij mij per briefje dringend verzocht toch vooral te komen. Ik sprong op en begon mij gereed te maken. Ook zonder dat zou ik niet anders verlangd hebben, dan de kamer zoo gauw mogelijk te verlaten er ergens heen te gaan, al was het in den regen, in den modder der straten.

Hoe donkerder het werd, hoe grooter mijn kamer mij begon

te lijken, alsof zij steeds ruimer en ruimer werd. Ik stelde mij voor dat ik iederen nacht in een anderen hoek Smith zou zien; hij zou daar maar onbewegelijk zitten en mij aankijken, zooals hij bij Müller naar Adam Iwanowietsj keek, en aan zijn voeten zou Azorka liggen. En op dit oogenblik gebeurde er iets met mij, dat mij buitengewoon schokte.

Overigens, ik moet openhartig bekennen: tengevolge van zenuwoverspanning, van de nieuwe indrukken in mijn pas betrokken woning en van een koude, die ik gevat had, begon ik langzamerhand maar regelmatig tegen het vallen van het donker in een ziektetoestand te komen, die ook nu, tijdens mijn ziekte, des nachts heel dikwijls op mij valt en die ik *mystieke vrees* noem. Dat is een ontzettende, martelende vrees voor iets, dat ik zelf niet nader definieeren kan, iets onbegrijpelijks en niet in den ordelijken gang der dingen zijn oorsprong vindende, maar dat beslist op datzelfde oogenblik zich verwezenlijken moet, en, alle verstandelijke overwegingen ten spijt, tot mij komen en voor mij gaan staan als een niet te ontkennen feit, vreeselijk, afschuwwekkend en onverbiddelijk. Die vrees wordt gewoonlijk immer sterker, zoodat de geest, niettegenstaande die in zoo'n oogenblik wellicht een nog grootere helderheid bereikt, daarentegen alle geschiktheid mist om die gewaarwordingen tegen te gaan. Aan de reflecties van den geest wordt geen gehoor gegeven en de verdeeldheid in mij verhoogt nog de angst van 't afwachten. Het lijkt mij toe, dat zòò ongeveer het gevoel moet zijn van menschen die bang zijn voor dooden. Maar in mijn gevoel maakt het vage, het niet te bepalene van het gevaar mijn kwelling nog te heviger.

Ik herinner mij, ik stond met den rug naar de deur en nam mijn hoed van den stoel en plotseling, op datzelfde oogenblik, viel mij de gedachte in, dat als ik mij zou omdraaien ik onvermijdelijk Smith zou zien: aanvankelijk opent hij de deur, blijft op den drempel staan en kijkt de kamer rond, daarop treedt hij zachtjes, met gebogen hoofd, binnen, gaat voor mij staan, richt de waterige oogen op mij en begint mij plotseling recht in mijn gezicht uit te lachen, met een langen, tandeloozen en onhoorbaren lach, en heel zijn lichaam schommelt en blijft lang doorschommelen van dien lach. Dat geheele visioen teekende zich scherp en duidelijk voor

mijn verbeelding af en tegelijkertijd ontstond in mij de volkomen, onontkenbare overtuiging, dat dat alles onvermijdelijk gebeuren zou, dat het misschien al gebeurd was, maar dat ik het niet gezien had, omdat ik met mijn rug naar de deur stond, of dat zich op hetzelfde oogenblik, dat ik dit dacht, de deur opende. Ik keek snel om en — werkelijk opende zich op dat oogenblik de deur, langzaam, onhoorbaar, precies zooals ik mij dat een minuut te voren had voorgesteld. Ik schrok hevig. Langen tijd vertoonde zich niemand, alsof de deur vanzelf was opengesprongen; maar plotseling verscheen op den drempel een zonderling wezen: iemands oogen staarden mij, voor zoover ik in den donker kon onderscheiden, strak en hardnekkig aan. Een koude verspreidde zich over al mijn leden. Tot mijn grooten schrik zag ik, dat het een kind was, een meisje, maar wanneer het Smith zelf geweest was, zou diens verschijning mij, geloof ik, niet zoo verschrikt hebben, als mij nu de plotselinge verschijning van dat onbekende kind in mijn kamer deed en dat op zulk een uur en in zulk een tijd.

Ik zeide reeds, dat de deur onhoorbaar en langzaam werd geopend, alsof degene die haar opende bang was om binnen te gaan. De deur geopend hebbende bleef het meisje langen tijd op den drempel staan en keek mij aan met verbazing, die bijna verbijstering was; ten slotte deed zij twee stappen vooruit en bleef voor mij staan, nog altijd geen woord sprekende. Ik bekeek haar nader. Het was een meisje van twaalf of dertien jaar, klein van gestalte, mager en bleek, alsof zij juist genezen was van een ernstige ziekte. Des te helderder echter schitterden haar groote, zwarte oogen. Met de linkerhand hield zij een ouden, gescheurden doek bij elkaar, die haar van de avondkoude bevenden borst bedekte. Haar kleeding, kon men gerust zeggen, bestond uit lompen; het dichte, zwarte haar was ongekamd en verward. Wij bleven een minuut of twee zoo in die houding staan, elkander onbewegelijk aanstarende.

— Waar is grootvader? vroeg zij eindelijk, met een nauw hoorbaar en heesch stemmetje, alsof haar borst of keel haar pijn deed.

Heel mijn mystieke vrees verdween bij deze vraag. Er kwam iemand naar Smith vragen; onverwacht ontdekte ik dus sporen van hem.

— Je grootvader? Die is immers dood! zei ik plotseling, daar

ik in 't geheel niet op die vraag was voorbereid, maar dadelijk voelde ik spijt over dit antwoord. Een minuut ongeveer bleef zij in dezelfde houding staan en begon plotseling geheel te beven, maar zoo sterk, alsof zij een gevaarlijken zenuwtoeval zou krijgen. Ik wilde haar reeds bijna vastgrijpen, opdat zij niet zou vallen. Maar na een paar minuten herwon zij zich weer, en ik zag duidelijk, hoe zij alle moeite deed om hare ontroering te verbergen.

— Neem me niet kwalijk, meisje, neem me niet kwalijk! sprak ik. — Ik zei je dat zoo plotseling, en misschien was dat.... Arm kind!.... wien zoek je? Den ouden man, die hier gewoond heeft?

— Ja, fluisterde zij, zichzelf geweld aandoende en mij vol onrust aanziende.

— Zijn naam was Smith, nietwaar?

— J-ja!

— Nu, die is.... ja, wat moet ik je zeggen, die is dood.... Maar trek je dat niet zoo aan, kindje! Waarom ben je niet eerder gekomen? Waar kom je vandaan?.... Hij is gisteren begraven; hij is plotseling overleden, geheel onverwacht.... Jij bent dus zijn kleinkind?

Het meisje antwoordde niet op mijn snelle en ongeordende vragen. Zwijgend draaide ze zich om en ging stil de kamer uit. Ik was zoo getroffen, dat ik haar niet eens weerhield en haar niet verder ondervroeg. Op den drempel bleef ze nog even staan, en, zich half omwendende, vroeg ze:

— Is Azorka óók dood?

— Ja, Azorka is ook dood, antwoordde ik, en haar vraag leek mij vreemd: net alsof zij overtuigd was dat Azorka beslist tegelijk met den ouden man moest sterven.

Mijn antwoord vernemende, ging het meisje onhoorbaar de kamer uit, de deur voorzichtig achter zich sluitende. Na een minuut was ik haar reeds gevolgd, in een vreeselijke spijt, dat ik haar had laten vertrekken. Zij was zóó zachtjes weggegaan, dat ik zelfs niet gehoord had hoe zij de andere deur, die toegang tot de trap gaf, geopend had.

— De trap kan ze nog niet af zijn", dacht ik, en bleef staan luisteren. Maar alles was stil en op de trap waren geen schreden meer hoorbaar. Alleen ergens op een lagere étage sloeg een deur.

Ik haastte mij naar beneden. De trap ging recht vanuit mijn

kamer, van de vijfde etage tot de vierde met een draai; vanaf de vierde étage was zij recht. Het was een vuile, zwarte en altijd donkere trap, zooals de trappen gewoonlijk zijn in groote huizen, die door verschillende personen en families bewoond worden. Op dat oogenblik was het op de trap reeds volkomen donker. Op het gevoel ging ik haar af tot de vierde étage; daar bleef ik stil staan, en plotseling zeide iets in mij dat hier, op het portaal, zich iemand voor mij verborg. Ik begon te tasten met de handen; in den hoek gedrukt stond daar het meisje, met het gezicht tegen den muur en huilde zacht en onhoorbaar.

— Luister eens, meisje, waarvoor ben je bang? begon ik. — Ik heb je doen schrikken ; 't is mijn schuld. Je grootvader heeft het over je gehad toen hij stierf; zijn laatste woorden waren.... Ik heb ook nog een paar boeken van hem; die zijn vermoedelijk van jou. Hoe heet je? Waar woon je? Hij had het over de zesde linie....

Maar ik had niet de gelegenheid mijn zin te beëindigen; in plotselingen schrik, als was het ten gevolge dáárvan, dat ik wist waar zij woonde, stootte zij mij weg met haar mager, beenig handje en stormde de trap af. Ik volgde haar; ik hoorde haar stappen beneden. Plotseling hield dat geluid op.... Toen ik op de straat kwam was zij al niet meer te zien. Doorloopende tot het Woznesenski-Prospekt, bemerkte ik dat al mijn pogingen tevergeefsch waren. Zij was verdwenen. „Waarschijnlijk heeft ze zich ergens voor mij verborgen", dacht ik, „terwijl ik de trap afging."

HOOFDSTUK XI.

Maar nauwelijks stond ik op het modderige, natte trottoir van het Prospekt, toen ik stuitte op een voorbijganger, die daar ging met gebogen hoofd, als in een diep nadenken verzonken, snel en zich haastende. Tot mijn groote verwondering herkende ik in dezen voorbijganger Ichmenjef. Het was voor mij een avond vol onverwachte ontmoetingen. Ik wist, dat de oude man drie dagen tevoren een stevige koude had gevat en nu ontmoette ik hem plotseling in zulk vochtig weer op straat. Daarenboven ging hij, ook vroeger, nooit 's avonds uit, en sinds den tijd dat Natasja

het ouderlijk huis had verlaten (dat was nu al een half jaar geleden) was hij een echte huismusch geworden. Hij was erg verheugd mij te zien, zooals een mensch, die eindelijk een vriend vindt met wien hij zijn gedachten deelen kan; hij greep mijn hand, drukte die stevig, en, zonder mij te vragen waarheen ik ging, troonde hij mij met zich mee. Hij was eenigszins ontroerd, gehaast, opgewonden. „Waar ging hij toch naar toe?" dacht ik bij mezelf. Hem er naar vragen zou overbodige moeite geweest zijn: hij was verschrikkelijk prikkelbaar geworden, de eenvoudigste vraag of opmerking vatte hij dikwijls op als een persoonlijke toespeling, een beleediging.

Ik zag hem van terzijde aan: zijn gezicht zag er ziek uit; in den laatsten tijd was hij erg vermagerd; zijn baard was al sedert een week niet geschoren. Zijn geheel grijs geworden haren kropen onordelijk van onder den verbogen rand van zijn hoed uit en lagen met lange lokken op den kraag van zijn ouden, afgedragen jas. Ik had reeds eerder opgemerkt, dat hij op sommige oogenblikken zichzelf geheel vergat; b.v. dat hij niet alleen in de kamer was, praatte met zichzelf, gestikuleerde met de armen. Droevig was het dan naar hem te zien.

— Zoo, Wanja, ben jij het? begon hij. — Waar ga je naar toe? Ik ben er ook op uit; zaken. Hoe staat het met de gezondheid?

— Bent u zelf gezond? vroeg ik. — Kort geleden was u nog ziek en nu gaat u uit.

De oude man antwoordde niet, alsof hij mij niet hoorde.

— Hoe maakt Anna Andrejefna het?

— Goed, goed.... Hoewel, ze is ook een beetje verkouden. Ach, ze is altijd zoo neerslachtig den laatsten tijd.... Ze had het maar over jou, waarom jij niet eens komt. Maar je loopt nu zeker even mee op, Wanja, of niet? Ik stoor je misschien, dat je ergens naar toe moet? vroeg hij plotseling, mij eenigszins achterdochtig aanziende.

De oude man was in die mate gevoelig en prikkelbaar geworden, dat, indien ik hem nu zou hebben geantwoord dat ik niet naar hem op weg was, hij beslist beleedigd zou zijn geweest en koel afscheid van me zou hebben genomen. Ik haastte mij daarom in bevestigenden zin te antwoorden, zeggende, dat ik juist het plan had Anna Andrejefna een bezoek te brengen, ofschoon ik wist dat dit mij erg zou ophouden en ik misschien in 't geheel niet meer bij Natasja zou kunnen komen.

— Nu, dat is heel goed, sprak de oude, door mijn antwoord geheel gerustgesteld — dat is heel goed....

En plotseling zweeg hij en verzonk in nadenken, alsof hij niet alles had gezegd wat hij zou hebben willen zeggen.

— Ja, dat is heel goed! herhaalde hij machinaal na vijf minuten, als ontwakend uit een diep gepeins.

Hm!.... Zie je, Wanja, jij bent voor ons altijd zoo goed als een eigen zoon geweest; God heeft ons, Anna Andrejefna en mij, geen zoon geschonken, maar hij schonk ons jou; ik heb dat altijd zoo beschouwd. En mijn vrouw ook.... Ja, en jij ging altijd met ons om, zoo eerbiedig, zoo teeder als een bloedeigen zoon. God zegene je daarvoor, Wanja, zooals wij beiden, oude menschen, je zegenen en liefhebben.... Ja!

Zijn stem begon te beven, hij wachtte een minuut.

— Ja.... en hoe gaat 't nu? Geen kou gevat? Waarom ben je in zoolang niet bij ons geweest?

Ik vertelde hem de geheele historie van Smith, mij hiermee verontschuldigend, dat die historie en bovendien het feit, dat ik bijna ziek was geworden, en het een heel eind was naar Wasieljefskaja (daar woonden zij toen) oorzaak was geweest dat ik niet meer bij hen was gekomen. Ik had me bijna versproken, door te zeggen dat ik nog wel gelegenheid had gevonden dien avond een afspaak te maken met Natasja.

De geschiedenis van Smith interesseerde den ouden man zeer. Hij begon oplettender te luisteren. Vernemende dat mijn nieuwe woning vochtig was en misschien nog slechter dan de vorige en zes roebel in de maand kostte, wond hij zich daarover zelfs op. Over 't algemeen was hij buitengewoon prikkelbaar en ongeduldig. Alleen Anna Andrejefna wist nog met hem om te gaan op zulke oogenblikken, maar ook niet altijd.

— Hm!.... Dat komt allemaal van je literatuur, Wanja! riep hij uit, bijna met boosheid. — Die heeft je nu al tot een zolderkamer gebracht en zal je ook nog wel eens tot het kerkhof brengen! Ik heb het je toen wel gezegd, 't voorspeld!.... En schrijft B. nog altijd kritieken?

— Maar B. is immers dood, aan de tering gestorven. Ik heb u dat, meen ik, al verteld.

— Dood, hm!.... dood! Nu, het moest immers zoo wel gaan. En heeft hij zijn vrouw en kinderen iets nagelaten? Je hebt immers gezegd dat hij een vrouw had.... Waarom trouwen die lui ook?

— Neen, hij heeft niets nagelaten, antwoordde ik.

— Natuurlijk, natuurlijk! riep hij uit, met zulk een vuur alsof het een zaak gold die hem zéér erg ter harte ging, en alsof de overleden B. zijn bloedeigen broer was geweest. — Niets! Heelemaal niets! Zie je, Wanja, ik heb dat allemaal vooruit voelen aankomen, dat het zoo met hem af zou loopen, toen, je herinnert je dat nog wel, jij hem altijd maar ophemelde tegenover mij. 't Is makkelijk gezegd, hij heeft niets nagelaten! Hm!.... Hij heeft roem verworven. Laten we aannemen, misschien wel onsterfelijken roem, maar roem kun je niet eten. Ik voorvoelde toen ook alles van jou, Wanja; ik prees je, maar voor mijzelf vreesde ik het ergste. Zoo, dus B. is dood! Ja, en waarom zou hij niet dood gaan! Het leven is goed, maar.... Kijk eens wat een mooi gezicht....

En met een snelle, onwillekeurige beweging van de hand wees hij naar het omnevelde perspectief van de straat, zwak verlicht door in den vochtigen mist bijna verdwijnende lantaarns, naar de vuile huizen, naar de van vocht glinsterende steenen van het trottoir, naar de sombere, booze en doorweekte voorbijgangers, naar dit heele tafereel, overdekt door den donkeren koepel van den Petersburgschen hemel. Wij waren reeds op het plein gekomen; vóór ons, in den schemer, stond een gedenkteeken, beneden verlicht door gasarmen, en nog verder verhief zich de donkere, zware massa van de Isaäkskerk, zich onduidelijk afteekenend tegen den neveligen hemel.

— Je hebt immers gezegd, Wanja, dat hij een goed, grootmoedig, sympathiek man was, met gevoel en met een hart? Nu, dat zijn ze daar allemaal bij jou, menschen met een hart, en sympathiek! Ze kunnen alleen maar het aantal weezen vergrooten! Hm!.... Het zal hem, denk ik, wel niet zwaar gevallen zijn om te sterven. Haha! Was hij hier maar weggegaan en naar Siberië!.... Wat wou je, meisje? vroeg hij plotseling, een kind ziende dat aalmoezen vroeg. Het was een klein, mager kind, een jaar of zeven, acht oud, niet meer, gekleed in vuile lompen; aan de kleine voeten had zij, zóó over den blooten voet, schoenen vol gaten. Zij poogde haar van koude bevend lichaampje te beschermen met een oud man-

teltje, waar ze reeds lang uit was gegroeid. Haar mager, bleek en ziek gezichtje was naar ons toegekeerd; bedeesd en zwijgend zag zij ons aan en met een soort slaafsche vrees voor weigering strekte ze haar bevend handje naar ons uit. De oude man begon zelf ook te beven toen hij haar zag en wendde zich tot haar met zulk een snelheid, dat zij er van schrok en haastig achteruit trad.

— Wat is er, meisje? riep hij uit. — Je vraagt immers een aalmoes, nu, hier heb je wat.... pak dan aan!

En hij begon ijverig en bevend van ontroering in zijn zak te voelen en haalde er twee of drie zilveren muntstukken uit. Maar dit leek hem te weinig; hij haalde zijn portemonnaie te voorschijn, en daaruit een papiertje van een roebel halende — alles wat er in was — legde hij dit geld in de hand van de kleine bedelaresse.

— Christus beware je, kleine.... God's engel zij met je!

En met bevende hand bekruiste hij eenige malen de arme kleine; maar plotseling bedenkende, dat ik dat alles zag, fronsde hij de wenkbrauwen en ging met snelle schreden verder.

— Zie je, Wanja, dat kan ik niet zien, begon hij na een tamelijk lang en boos stilzwijgen — dat kan ik niet zien, dat die kleine, onschuldige schepseltjes beven van kou op straat.... alles terwille van hun vervloekte moeders en vaders. Trouwens, welke moeder zendt haar kind uit in zulk weer, wanneer ze zelf niet ongelukkig is!.... Vermoedelijk zitten er daar thuis nog meer weezen en is dit de oudste; zelf is ze ziek, de vrouw.... hm! 't zijn geen jonkheer's kinderen. Er zijn veel niet-jonkheers kinderen op de wereld, Wanja! Hm!

Hij zweeg een oogenblik, alsof hij ergens over in verlegenheid was.

— Zie je, Wanja, ving hij daarna opnieuw aan, een beetje verward en zich telkens versprekend: Ik heb, zie je, Anna Andrejefna beloofd — ik ben met haar overeengekomen dat wij — dat wij — een kind aannemen zouden, zoo'n klein, arm kindje, begrijp je, om op te voeden, in ons huis. Het is zóó zoo vervelend voor ons oude menschen. Maar zie je, nu begint Anna Andrejefna er weer tegen te voelen. Wanneer jij nu eens met haar gaat praten, zie je, dan komt dat niet van mij, maar van een anderen kant: overreed jij haar! Ik had je dit al lang geleden willen vragen.... dat dat jij haar zoudt overreden, omdat het voor mij zoo vervelend

is, altijd maar op hetzelfde te moeten aandringen.... Maar waarom over zulke onbenulligheden te praten! Wat moet ik eigenlijk met zoo'n meisje doen? Ik heb heelemaal geen kind noodig; alleen, zie je, om zoo eens een kinderstem in huis te hooren; overigens, om je de waarheid te zeggen, ik wou het eigenlijk meer voor mijn vrouw; het zal voor haar vroolijker zijn dan wanneer zij zoo alleen met mij is. Maar 't is eigenlijk allemaal onzin! We moeten nog een heel eind, Wanja, zullen wij maar een rijtuig nemen? Anna Andrejefna wacht ons....

Het was half acht toen wij bij Anna Andrejefna kwamen.

HOOFDSTUK XII.

De beide oude Ichmenjefs hielden heel veel van elkaar. Liefde en het jarenlange samenleven hadden hen onafscheidelijk aan elkaar verbonden. Maar Nikolaj Sergejewietsj was, niet alleen nu, maar ook vroeger, in gelukkiger tijden, niet erg mededeelzaam tegenover haar, dikwijls zelfs erg kort, vooral bij aanwezigheid van andere menschen. Sommige teedere en fijnvoelende naturen hebben een soort halsstarrigheid, een soort halfwijze onwil zich te toonen, en voor iemand die hun dierbaar is al hun teederheid te uiten, niet alleen in de aanwezigheid van andere menschen maar ook onder vier oogen, zelfs vooràl onder vier oogen; slechts zelden hoort men van hen een liefkoozend woord, maar spreken zij dat, dan is het te vuriger en hartstochtelijker naarmate het langer is ingehouden. Zoo was ook de oude Ichmenjef met zijn Anna Andrejefna, zelfs in hun jongen tijd. Hij achtte haar en beminde haar onbegrensd, niettegenstaande zij een zeer eenvoudige maar goede vrouw was, die overigens tot niets bijzonders in staat was, anders dan haar man lief te hebben, en ergerde zich in de hoogste mate erover, dat zij op haar beurt, gevolg van haar eenvoud, dikwijls tè openhartig tegenover hem was. Maar na het vertrek van Natasja begonnen zij eenigszins teederder tegenover elkander te worden; zij voelden nu ziekelijk-sterk, dat zij alleen op de wereld waren gebleven. En ofschoon Nikolaj Sergejewietsj soms buitengewoon somber was, konden zij beiden geen twee uur van elkander

zonder heimwee en pijn te gevoelen. Wat Natasja betreft schenen zij zwijgend overeengekomen te zijn, nimmer van haar te spreken, te doen alsof zij niet bestond. Anna Andrejefna durfde zelfs geen toespelingen op haar te maken bij aanwezigheid van haar man, ofschoon dat voor haar zeer zwaar was. In haar hart had zij Natasja al reeds lang vergeven. Tusschen ons was vanzelf de zwijgende overeenkomst komen te bestaan, dat ik bij ieder bezoek haar bericht zou brengen over haar dierbaar, onvergetelijk kind.

De oude vrouw werd ziek, wanneer zij ,eenigen tijd geen tijding ontving, en zoo spoedig ik dan weer bij hen kwam interesseerde zij zich voor de kleinste bijzonderheden, ondervraagde mij met nerveuze nieuwsgierigheid, en eens zelfs, toen zij hoorde dat Natasja ziek was geworden, bestierf zij het bijna van schrik, zoodat zij zelfs bijna naar haar was toegegaan. Dit zou zij in het uiterste geval ook wel hebben gedaan. In het begin gaf zij zelfs tegenover mij geen uiting aan haar verlangen, haar dochter weer eens te zien en bijna altijd na onze gesprekken, waarbij zij mij geheel uithoorde, achtte zij het noodig mij te verzekeren, dat, al interesseerde zij zich voor het lot van haar dochter, Natasja toch een misdadigster was, aan wie niet vergeven kon worden. — Maar dit alles was slechts uiterlijk. Het gebeurde soms, dat Anna Andrejefna zich zòò het lot harer dochter aantrok, dat zij zelve er bijna ziek van werd, in mijn bijzijn weende, Natasja met de liefste namen noemde, bitter klaagde over Nilolaj Sergejewietsj en in zijn bijzijn toespelinlingen begon te maken, hoewel met groote voorzichtigheid, op menschelijke trots, de hardvochtigheid van sommige menschen, die een beleediging hun aangedaan niet kunnen vergeven, zeggend, dat God niet zal vergeven hem die op zijn beurt ook niet vergeeft; maar verder sprak zij zich in zijn aanwezigheid toch nooit uit. In zulke oogenblikken betrok dadelijk het gezicht van den ouden Ichmenjef, hij zweeg, rimpelde het voorhoofd en begon plotseling buitengewoon onhandig en luid over iets anders of iemand anders te spreken of trok zich terug in zijn kamer, om zoodoende Anna Andrejefna de gelegenheid te geven tegenover mij haar hart te luchten en aan haar tranen den vrijen loop te laten. Evenzoo nam hij dikwijls bij mijn bezoeken, dadelijk na de begroeting, afscheid van mij en trok zich in zijn eigen kamer terug, teneinde mij tijd

en gelegenheid te laten Anna Andrejefna de nieuwste tijdingen omtrent Natasja te brengen. Zoo deed hij ook nu.

— Ik ben geheel doorweekt, zeide hij, toen hij nauwelijks de kamer was binnen getreden; — ik ga even naar mijn kamer; jij blijft zeker nog wel een oogenblik, niet waar, Wanja? Hij heeft een heele geschiedenis beleefd bij het kamers-zoeken; vertel het maar eens, jongen. Ik kom dadelijk terug....

En hij haastte zich de kamer uit, pogende ons niet aan te zien, alsof hij zich er zelf voor schaamde, dat hij ons met opzet alleen liet. In dergelijke gevallen, en inzonderheid wanneer hij terugkeerde, was hij steeds stuursch en norsch tegen mij en Anna Andrejefna, alsof hij zich ergerde over zijn eigen weekheid en toegevendheid.

— Kijk toch eens, sprak de oude vrouw, die den laatsten tijd al haar terughoudendheid tegenover mij had laten varen, — zoo is hij nu altijd met mij; hij weet immers zelf, dat wij zijn bedoelingen wel begrijpen. Waarom onszelf en elkander zand in de oogen te strooien? Ben ik hem dan soms een vreemde? Zoo is hij ook met zijn dochter! Hij vergeeft haar, dat wil zeggen: hij zou haar kunnen vergeven en zou het misschien verlangen! God wete. 's Nachts ligt hij maar te huilen; ik heb het zelf gehoord! Maar uiterlijk blijft hij altijd even hard en trotsch.... Beste Iwan Petrowietsj, vertel toch gauw: waar ging hij naar toe, toen je hem tegenkwam?

— Nikolaj Sergejewietsj? Dat weet ik niet: dat had ik juist aan u willen vragen.

— Ik bestierf het bijna van schrik, toen hij wilde uitgaan. Hij is immers ziek, en dan in zulk weer en in den avond! Het is zeker voor een heel gewichtige zaak, dacht ik bij mijzelf, en wat kan er nu gewichtiger zijn dan de bewuste aangelegenheid? Ik denk dat dan zoo bij mijzelf, maar durf het niet te vragen. Ik durf hem nu nergens naar te vragen. Heere God, ik sidder gewoon bij de gedachte aan hem en aan Natasja. Zou hij soms naar haar toe zijn, dacht ik, dat hij besloten had haar te vergeven? De laatste tijdingen van haar schijnt hij te weten, tenminste, ik veronderstel, dat hij die weet, maar hoe ze hem moeten hebben bereikt, kan ik mij niet indenken. Gisterenavond had hij zoo'n heimwee naar haar, en vandaag ook. Maar wat blijf je zwijgen, Iwan Petrowietsj? Spreek toch, vertel toch wat er gebeurd is. Ik heb je met zooveel

ongeduld verwacht; ik heb naar je uitgezien als naar een engel Gods. — Hoe is het nu, wil die boosaard Natasja nu verlaten?

Ik vertelde Anna Andrejefna dadelijk alles wat ik zelf wist. Met haar was ik altijd volkomen openhartig. Ik deelde haar mee, dat het er werkelijk naar uitzag, dat het tusschen Natasje en Alosja tot een scheiding zou komen en dat dit ernstiger was, dan vroegere oneenigheden; dat Natasja mij den vorigen avond een briefje had gezonden, waarin zij mij verzocht dezen avond om negen uur bij haar te komen en dat ik daarom eigenlijk in 't geheel niet van plan was geweest, bij hen aan te komen, maar dat Nikolaj Sergejewietsj mij meegetroond had. Ik vertelde haar uitvoerig, hoe de toestand in het algemeen op het oogenblik critiek was. Alosja's vader, die twee weken geleden van een reis was teruggekeerd, had zijn zoon streng onder handen genomen, maar het voornaamste was, dat Alosja, schijnt het, zelf niet meer zoo afkeerig was van de voor hem bestemde bruid, zelfs, naar het gerucht ging, verliefd op haar was geworden. Ik voegde er nog bij, dat Natasja's briefje geschreven scheen te zijn in een oogenblik van groote agitatie; zij schreef dat hedenavond alles zou worden beslist, maar hoe?

— Onbekend; het was alleen vreemd, dat zij den vorigen dag reeds schreef en precies het uur bepaalde: negen uur 's avonds. En daarom was ik genoodzaakt te gaan en zoo gauw mogelijk.

— Ga dan, ga dan! je moet beslist gaan! sprak Anna Andrejefna op bezorgden toon, — zoo gauw Nikolaj Sergejewietsj terugkomt drink je nog even een kopje thee.... Ach, ze hebben den samowar nog niet gebracht! Matrona! Waar blijft de samowar? Luie meid dat je bent, nergens toe nut!.... Nu, drink dan nog een kopje thee, bedenk een of andere uitvlucht en ga dan heen. En kom morgen beslist hier, hoor, om alles te vertellen; kom zoo vroeg mogelijk. Heere mijn God! Wie weet wat er al gebeurd is! Slechter dan nu kan 't wel niet! Nikolaj Sergejewietsj weet immers ook alles, mijn hart zegt mij, dat hij alles weet. Ik hoor ook veel van Matrona; die heeft het weer van Agasja en Agasja is een peetekind van Marja Wasieljefna, die bij den Vorst in huis woont.... nu je kunt dus zelf nagaan. Vanmorgen was hij verschrikkelijk boos, Nikolaj dan. Ik sprak zoo over koetjes en kalfjes, maar hij begon bijna tegen mij te schreeuwen, maar daarop

kreeg hij er spijt van en verontschuldigde zich dat hij liep te tobben, hoe aan geld te komen. Alsof hij om dat geld zoo zou hebben geschreeuwd! Enfin, je kent onze omstandigheden. Na het eten ging hij slapen. Ik keek naar hem door een spleet van de deur (er is een spleet in de deur van zijn kamer, maar zelf weet hij dat niet) en toen lag hij voor het heiligenbeeld te bidden. Toen ik dat zag, begonnen mijn knieën te knikken. Zijn thee wou hij niet drinken, en geslapen heeft hij ook niet; hij greep zijn hoed en ging uit. Om vijf uur is hij uitgegaan. Ik durfde hem niets te vragen: hij zou mij uitgevloekt hebben. Hij vloekt tegenwoordig heel veel, meestal op Matrona, maar ook op mij; en wanneer hij begint te vloeken, dan is het of mijn beenen lam worden en mijn hart uiteenberst. Ik weet wel, dat hij dat dan niet meent, dat hij zoo doet, maar het is toch verschrikkelijk. Ik heb een uur lang tot God gebeden, toen hij weg was, dat Hij alles ten goede moge leiden. — Waar is Natasja's briefje? Mag ik het eens zien?

Ik liet haar het briefje zien. Ik wist, dat Anna Andrejefna één geliefkoosde gedachte had: dat Alosja, dien zij nù een boosaard, dàn weer een ongevoeligen, dommen jongen noemde, ten slotte met Natasja trouwen zou en dat zijn vader, vorst Pjotr Aleksandrowietsj, hierin zou toestemmen. Zij uitte deze gedachte zelfs eens, bij vergissing, tegenover mij, maar den volgenden keer had zij er weer spijt van, dit gezegd te hebben en verklaarde zij 't niet te meenen. Maar voor niets ter wereld zou zij het hebben gewaagd, haar hoop in dezen uit te spreken in tegenwoordigheid van Nikolaj Sergejewietsj, ofschoon zij wist, dat haar man die gedachte in haar veronderstelde en er haar zelfs eens, op bedekte wijze, daarover had berispt. Ik denk, dat hij Natasja voor goed zou hebben vervloekt en de gedachte aan haar uit zijn hart zou hebben uitgerukt, indien zulk een huwelijk tusschen Alosja en Natasja tot stand zou zijn gekomen.

Zoo dachten wij allen toen. Hij wachtte zijn dochter met al het verlangen van zijn hart, maar hij wachtte haar alleen als een boetelinge, uit haar hart uitgerukt hebbende zelfs de herinnering aan haar Alosja. Dit was de eenige, ofschoon nimmer uitgesproken voorwaarde voor vergiffenis, die van hem echter volkomen begrijpelijk en redelijk was.

— Hij heeft geen karakter, een jongen zonder karakter is het, en een hardvochtig mensch, ik heb dat altijd gezegd, begon Anna An-

drejefna opnieuw. — Hij heeft geen opvoeding gehad; daarom is het zoo'n windbuil geworden; hij verwerpt haar terwille van zulk een liefde! Heere mijn God! Wàt zal er nu van haar worden, het arme kind? En wat heeft hij nu in die andere gevonden, ik begrijp het niet!

— Ik heb gehoord, Anna Andrejefna, bracht ik in het midden, dat het een betooverend lief meisje moet zijn, en Natalja Nikolajefna laat zich ook zoo over haar uit.

— Geloof dat toch niet! onderbrak de oude vrouw mij. — Wàt betooverend lief? Voor een pennelikker als jij is iedereen, die maar een rok aan heeft „betooverend". En als Natasja haar prijst, dan is dit slechts een bewijs van haar goed, edel hart. Zij is niet in staat hem vast te houden; zij vergeeft hem alles, en lijdt zelf in stilte. Hoeveel keer is hij haar al niet ontrouw geweest, denk je? Een hardvochtig mensch is hij, een schurk! O, ik ben zoo bang, Iwan Petrowietsj. Allemaal zijn zij even trotsch! Als die trots van mijn man maar eens gebroken werd, als hij haar vergeven wilde, mijn arme duifje, en haar weer in huis halen. Als ik haar maar weer eens omhelzen kon, naar haar kijken! Is zij mager geworden?

— Ja, zij is magerder geworden, Anna Andrejefna.

— Het arme kind! En ik zelf, Iwan Petrowietsj, ik weet geen raad. Ik heb nu den heelen nacht en den heelen dag gehuild.... waarover, dat zal ik straks wel vertellen. Hoe dikwijls heb ik hem al niet zoo van terzijde te kennen gegeven, dat hij haar maar moest vergeven: maar niets wilde hij er van hooren. Rechtstreeks durfde ik het hem niet te zeggen, daarom zei ik het van terzijde, zoo in bedekte termen, zie je. Mijn hart klopte als ik het deed: hij wordt boos, dacht ik, en zal haar heelemaal vervloeken! Een vervloeking heb ik tot nog toe nimmer van hem gehoord.... maar nu ben ik zoo bang, dat hij het misschien nog eens tot een vervloeking zal laten komen. Wat dan? De vloek eens vaders is de vloek van God. Zoo leef ik dus iederen dag in een voortdurende beving van vrees. En jij moest je ook schamen, Iwan Petrowietsj; je bent in ons huis opgegroeid, onze ouderlijke liefkoozingen heb je genoten: jij durft nu beweren, dat die andere „betooverend" is. Wat gaat jou dat aan? En wat zou zij betooverend zijn! Marja Wasieljefna, die bij den vorst in huis is, spreekt heel anders. Ik heb Matrona eens, toen mijn man uit was, onder 't koffiedrinken binnengeroepen en haar

toen uitgehoord. Zij heeft mij alles verteld wat zij wist. De vorst, zie je, Alosja's vader, heeft een ongeoorloofde verbintenis met een of andere gravin. Die gravin heeft hem, naar gezegd wordt, al lang geleden verweten, dat hij haar niet trouwt, maar de Vorst heeft altijd uitvluchten verzonnen. Toen haar man nog leefde moet zij, de gravin, bekend hebben gestaan om haar schandelijk zedelijk gedrag. Toen haar man overleed, ging zij naar het buitenland; daar maakte zij kennis met Italianen en Franschen, allemaal baronnen en graven, en daar moet zij ook vorst Pjotr Aleksandrowietsj hebben leeren kennen. Haar stiefdochter, de dochter van haar eersten man, die handelaar in sterken drank was, groeide echter inmiddels op. De gravin had zoowat alles wat haar man haar had nagelaten met haar dochter verteerd, maar nu haar dochter volwassen was geworden, kreeg deze de beschikking over het kapitaal, dat haar vader voor haar op een bank gedeponeerd had en dat inmiddels tot twee millioen was aangegroeid. Nu moeten zij, naar men zegt, drie millioen hebben, en de vorst acht het daarom zeer voordeelig, Alosja met die stiefdochter te doen trouwen. Die graaf, je weet wel, die is er ook voor; drie millioen, het is geen kleinigheid. Goed, zegt hij, spreek maar met de gravin. De vorst maakt de gravin zijn verlangen kenbaar. Die is er met handen en voeten tegen; zij is trouwens, zegt men, een vrouw zonder eenigen regel, en vreeselijk op haar voordeel bedacht. Men zegt, dat zij hier niet door allen ontvangen wordt, zooals in het buitenland. Neen, Vorst, zegt zij: trouw jij-zelf met mij, maar mijn dochter aan Alosja tot vrouw geven, dat doe ik niet. Maar het meisje zelf, zegt men, is een doodgoed kind; zij vereert haar moeder en is haar in alles onderdanig. Een engel van een kind moet het zijn! De vorst begrijpt wel waar het aan hapert, en zegt: „Maak je maar niet ongerust, gravin. Je eigen geld heb je er doorgebracht en je hebt op het oogenblik meer schulden dan je betalen kunt. Maar wanneer jij nu je dochter afstaat aan mijn Alosja en zij een paar worden, kijk eens: jou dochter is een onschuldig, gehoorzaam meisje, mijn zoon een idioot, wij zullen hen onder onze curateele stellen, nu, en dan zul je weer geld hebben. Waarom zou ik met je trouwen? Jood dat hij is! Een half jaar geleden nog wilde zij er niets van hooren, maar toen zijn zij naar Warschau gegaan, en nu heeft zij er in toegestemd. Dit is alles wat ik gehoord heb, wat Marja Wasiel-

jefna mij heeft verteld, alles onder ons en zooals zij het zelf uit betrouwbare bron heeft vernomen. Zoo zie je, geld is het, waar het om gaat: om de millioenen! En wat praat jij nu van „betooverend"!

Het verhaal van Anna Andrejefna trof mij. Alles klopte precies met wat ik eenigen tijd tevoren van Alosja zelf vernomen had. Vertellende, beroemde hij er zich op, dat hij nooit terwille van geld zou trouwen. Maar Katerina Fjodorofna had hem in het hart getroffen.

Ik had ook van Alosja gehoord, dat zijn vader zelf ook trouwplannen had, al sprak hij dat zelt tegen, om de gravin niet bij voorbaat te verontrusten. Ik heb reeds verteld, dat Alosja erg veel van zijn vader hield, hem prees en in hem geloofde als in een orakel.

— En zij is heelemaal niet uit adellijk geslacht, dat „betooverende" meisje! vervolgde Anna Andrejefna, in de hoogste mate gebelgd over den roem, dien ik de aanstaande bruid van den jongen vorst toebracht. — Natasja zou een nog betere partij voor hem zijn. Die andere is de dochter van een wijnhandelaar, maar zij, Natasja, is uit een oud adellijk huis, een meisje van hooge geboorte. Gisterenavond opende mijn man (ik vergat dat nog te vertellen) zijn koffer, dien leeren, je weet wel, en den heelen avond zat hij tegenover mij en snuffelde in oude documenten. Zoo ernstig zit hij dan. Ik was een kous aan het breien, maar ik durfde bijna niet naar hem kijken. Hij zag dat ik zweeg, werd boos, begon me allerlei dingen te zeggen, en heeft zich verder den geheelen avond bezig gehouden met mij onzen stamboom te verklaren. Nu, en daaruit is mij gebleken, dat wij, de Ichmenjefs dan, al tot den adel behoorden in den tijd van Iwan den Verschrikkelijke en dat mijn voorouders, de Schoemilofs, al bekend waren tijdens Aleksej Michajlowietsj, we hebben papieren die dat uitwijzen, en ook in Karamzin [1]) wordt het vermeld. Zoo zie je, vadertje, wat dàt aangaat, zijn wij niet minder dan anderen. Zoo spoedig Nikolaj Sergejewietsj begon te vertellen, begreep ik, wat zijn bedoeling daarmee was. Het is toch ook voor hem beleedigend, dat men over Natasja zoo min denkt. Alleen door haar rijkdom heeft die andere iets op hem voor. Nu laat hij, die schurk, die Pjotr Aleksandrowietsj, maar op geld jacht maken, iedereen weet, dat hij

---

[1]) Karamzin, bekend Russisch historieschrijver.

een hardvochtig en zelfzuchtig mensch is. Men zegt, dat hij in Warschau jezuït is geworden! Zou dat waar zijn?

—Onzin! antwoorddeik, onwillekeuriggeinteresseerd door de hardnekkigheid waarmede dit gerucht rondging. Maar de mededeelingen van Nikolaj Sergejewietsj omtrent zijn voorgeslacht interesseerden mij zeer. Vroeger had hij zich nooit op zijn voorouders beroemd.

— Het zijn allemaal hardvochtige menschen en schurken! ging Anna Andrejefna voort. — Maar wat doet mijn duifje nu op dit oogenblik? Zit zij te weenen, te treuren? Ach, Iwan Petrowietsj, het wordt je tijd om naar huis toe te gaan! Matrona! Matrona! Onnut die je bent! — Men heeft haar toch niet beleedigd, Wanja, zeg?

Wat moest ik haar antwoorden? De oude vrouw barstte in tranen uit. Ik vroeg haar, wat dat onaangename was, dat er met haar was voorgevallen en waarover zij zoo even was begonnen te vertellen.

— Ach, Wanja, onaangenaams is er zoo veel! Den geheelen beker der smart heb ik nog niet uitgedronken! Je herinnert je nog wel, jongen, of misschien herinner je je het ook niet — maar ik had een medaillon, in goud gezet, zoo bij wijze van souvenir, en daarin had ik een portret van Natasja, nog uit haar kindertijd; zij was acht jaar, mijn engeltje, toen het gemaakt werd. Wij hebben het toen nog eens aan een kunstschilder laten zien, die op zijn doorreis door ons gouvernement kwam; jij zult je dat wel niet herinneren! Het was een goed schilder, hij heeft naar haar portret een cupido geschilderd: net zulk blond haar als zij had en net zulke lokken: een neteldoeksch hemdje had het aan, waar je de huid door kon zien blozen. Ach, ze was zoo mooi op dat schilderij: zoo mooi, dat je wel altijd door er naar zou kunnen blijven kijken. Ik vroeg aan den schilder of hij haar ook vleugeltjes zou willen schilderen, maar dat wilde hij niet. Nu, dat medaillon dan heb ik toen, na die vreeselijke gebeurtenis, uit de kast gehaald en op mijn borst gedragen, naast het kruis, aan een koordje om mijn hals, maar altijd was ik bang dat mijn man het zien zou. Hij heeft indertijd alles wat van haar was uit huis laten gooien of verbranden, opdat er niets zou zijn, dat hem aan haar zou herinneren. Maar ik, o, ik zou altijd wel naar dat portret kunnen kijken; de eene keer begin ik te huilen, als ik er naar kijk en wordt alles mij veel lichter; een ander maal kan ik maar niet ophouden het te kussen, alsof zij het zelf was, noem ik haar teeder bij den naam en

s nachts bekruis ik haar. Wanneer ik alleen ben, praat ik dikwijls hardop met haar, vraag ik haar iets en stel mij voor dat zij antwoordt, en dan vraag ik opnieuw. Ach, beste Wanja, het valt mij zoo moeilijk dat allemaal te vertellen! Nu, ik ben blij dat hij van het medaillon tenminste niet weet; maar gisterenavond was het ineens weg, alleen het koordje hing nog om mijn hals; het medaillon had ik, schijnt het, verloren. Ik bestierf het bijna van schrik. Zoeken was het eenige wat ik doen kon, maar, hoe ik zocht, ik vond het niet. Is het losgeraakt van het koordje, dan is het op den grond gevallen en moet iemand het gevonden hebben, maar wie kan het vinden behalve hij en Matrona? Nu, over Matrona hoef ik niet te denken; die is mij niet haar gansche ziel trouw.... (Matrona, waar blijft de samowar nu toch?) Stel je voor, denk ik, dat hij het gevonden heeft. Wat dan? Ik zit, treur en huil maar, anders doe ik niets dan huilen. Nikolaj Sergejewietsj wordt steeds vriendelijker, steeds teederder voor mij; als hij naar mij kijkt wordt hij bedroefd, alsof hij weet, waarover ik ween en medelijden met mij heeft. Ik denk bij mijzelf: hoe kan hij het weten? Hij heeft misschien werkelijk het medaillon gevonden en uit het raam geworpen? In zijn hart is hij daartoe in staat; hij heeft het weggegooid en nu is hij er bedroefd over. Ik heb zelf met Matrona onder het raam gezocht, maar niets gevonden. 't Is spoorloos verdwenen. Den heelen nacht heb ik geweend. Het was de eerste nacht dat ik haar niet bekruisde. O, dat beteekent iets slechts, Iwan Petrowietsj, dat voorspelt niets goeds; ook vandaag zijn mijn oogen niet droog geweest, heb ik altijd maar geweend. U heb ik gewacht, mijn beste, als een engel Gods....

En de oude vrouw begon bitter te weenen.

— Ach ja, dat zou ik bijna nog vergeten, begon zij plotseling weer, alsof zij zich verheugde dat zij bedacht had wat ze zeggen wilde — heeft hij u niets verteld over een of ander weeskind?

— Zeker, Anna Andrejefna, hij vertelde mij dat u beiden hebt besloten en overeen zijt gekomen om een arm meisje, een wees, in huis te nemen. Is dat zoo?

— Ik heb daar heelemaal niet aan gedacht, vadertje, ik heb daar heelemaal niet aan gedacht! Ik wil geen weeskind in huis hebben! Ze zou ons altijd maar herinneren aan ons noodlot, ons ongeluk. Behalve Natasja wil ik niemand. Slechts één dochter heb ik gehad,

slechts één wil ik er hebben. Maar wat beteekent dat nu, vadertje, dat hij dat weeskind heeft uitgedacht? Wat denk je, Iwan Petrowietsj? Om mij te troosten misschien? Of om zijn eigen dochter geheel uit zijn herinnering te verbannen door zich aan een ander kind te hechten? Wat heeft hij u onderweg over mij verteld? Hoe leek hij u toe, norsch? boos? St, daar komt hij! Vertel straks maar verder hè!.... Vergeet vooral niet morgen aan te komen.

HOOFDSTUK XIII.

Nikolaj Sergejewietsj trad binnen. Met nieuwsgierigheid en iets als van schaamte zag hij ons aan, fronste de wenkbrauwen en trad op de tafel toe.

— Wat, vroeg hij, — is de samowar nog niet gebracht

— Zoo dadelijk brengen ze hem, vadertje, daar komt hij al! antwoordde Anna Andrejefna.

Matrona, zoodra zij Nikolaj Sergejewietsj gezien had, was met met den samowar verschenen, alsof zij op zijn komst had gewacht, om hem binnen te brengen. Zij was een oude, ervaren en trouwe dienstbode, maar de eigendunkelijkste en eigenwijste van alle dienstboden ter wereld. Voor Nikolaj Sergejewietsj was zij echter bang en hield zij haar mond. Daarvoor stelde zij zich echter schadeloos in haar omgang met Anna Andrejefna, tegen wie zij ruw was zooveel zij kon en de pretentie aannam, van haar meesteres te zijn, hoewel zij tegelijkertijd met heel haar hart haar en Natasja was toegedaan en hen innig lief had. Deze Matrona kende ik nog in Ichmenjefka.

— Hm!.... alsof het al niet onaangenaam genoeg is, dat je heelemaal doorweekt bent, en hier willen ze nog niet eens zorgen, dat de thee op tijd klaar is.

Anna Andrejefna wierp mij van terzijde een haastigen blik toe. Nikolaj Sergejewietsj kon dergelijke blijken van verstandhouding niet uitstaan en ofschoon hij op dit moment probeerde niet naar ons te kijken, lag het toch op zijn gezicht te lezen, dat hij wist, dat er tusschen Anna Andrejefna en mij iets van heimelijke verstandhouding bestond.

— Ik ben voor zaken uitgeweest, Wanja, begon hij plotseling. —

Het is donderen,hoor! Heb ik het je nogniet verteld! Ik wordt veroordeeld. Mij ontbreken bewijzen; ik heb niet de noodige papieren; onbetrouwbare berichten over mij zijn er echter in overvloed... Hm!....

Hij had het over zijn proces met den vorst; dat proces duurde altijd nog voort, maar nam een voor Nikolaj Sergewietsj ongunstige wending aan. Ik zweeg, niet wetende wat te antwoorden. Hij zag mij achterdochtig aan.

— Maar wat! hervatte hij plotseling, als geprikkeld door ons stilzwijgen, — hoe eerder, hoe beter maar! Een schurk kunnen zij mij toch niet maken, al beslissen zij ook, dat ik zal moeten betalen. Mijn geweten is zuiver; laat ze dus maar beslissingen nemen. In iedergeval, de zaak neemt spoedig een einde. Ik ben dan geruïneerd, maar tegelijk bevrijd van dien last.... Ik laat alles in den steek en ga naar Siberië.

— Heere mijn God, waar wil je heen! Waarom zoo ver! kon Anna Andrejefna niet nalaten uit te roepen.

— Hebben we hier dan iemand die ons dierbaar is? vroeg hij ruw, zich blijkbaar verheugende over de ruwheid van zijn weerlegging.

— Nu, in ieder geval.... zoover van de menschen.... begon Anna Andrejefna te zeggen en keek weer naar mij.

— Van wàt voor menschen! riep Nikolaj Sergewietsj uit, zijn vlammenden blik beurtelings op mij en op Anna Andrejefna latende rusten, — ver van wát voor menschen? Van roover, lasteraars, verraders? Die heb je overal, maak je niet ongerust, die zullen we ook in Siberië vinden! En als je geen zin hebt met mij mee te gaan, nu blijf dan voor mijn part hier achter; ik zal je niet dwingen.

— Vadertje, Nikolaj Sergejewietsj, wat zou ik nu zonder jou doen! riep de arme Anna Andrejefna uit. — Buiten jou heb ik op de heele wereld immers niem....

Zij haperde, zweeg en wierp een onrustigen blik naar mij, alsof zij bij mij hulp en bescherming zocht. De oude man was in de hoogste mate geprikkeld en vond in ieder woord dat men tegen hem zeide aanleiding om in woede uit te barsten. Het was eenvoudig onmogelijk hem tegen te spreken.

— Maak u niet ongerust, Anna Andrejefna, zei ik, — het is in Siberië heelemaal niet zoo slecht als het wel eens lijkt. Wanneer de zaak ongelukkig verloopt en u genoodzaakt zult zijn Ichmenjefka te verkoopen, dan is het plan van Nikolaj Sergejewietsj zelfs heel

goed. In Siberië kan men zich heel gemakkelijk een broodwinning verwerven en dan....

— Nu, ja, juist als ik zeg. Ik had dat ook zoo gedacht. Ik gooi alles er bij neer en ga naar Siberie.

— Had ik dat nu kunnen denken! riep Anna Andrejefna uit. Jij, Wanja, praat al precies eender! Neen, Iwan Petrowietsj, van jou had ik dat niet verwacht.... Heb je ooit anders dan goeds van ons ondervonden? En nu....

— Hahaha! En wat had je dan wel verwacht? Waar zullen we van leven, zeg! 't Geld is op; spoedig hebben wij niets meer. Je wou misschien dat ik naar vorst Pjotr Aleksandrowietsj ging en hem smeekte mij genadig te zijn?

Over den vorst hoorende spreken, begon de oude vrouw te sidderen van angst. Het theelepeltje dat zij in de hand hield tikte duidelijk hoorbaar op het schoteltje.

— Neen, werkelijk, ging Ichmenjef voort, met een boosaardig, hardnekkig leedvermaak, — wat denk je, Wanja, gaan? — Ach, neen, natuurlijk niet. Beter, nietwaar, me morgen aan te kleeden, te kappen, een schoon overhemd aan te trekken, nieuwe handschoenen (in mijn gewone pakje kan ik natuurlijk niet gaan) en dan naar Zijn Doorluchtigheid te gaan en te zeggen: Vadertje, Doorluchtigheid, Voeder en Weldoener! Vergeef toch en wees genadig, geef een stukje brood, — ik heb een vrouw en kleine kinderen!.... Dat wou je toch, niet waar, Anna Andrejefna?

— Nikolaj.... ik wil niets! Ik zei dat zoo in mijn domheid. Vergeef mij, als ik je ergens mee gegriefd heb, maar houd toch op zoo te schreeuwen! sprak zij, steeds meer bevende van angst.

Ik ben overtuigd, dat dit oogenblik, toen hij de tranen en de vrees van zijn arme vrouw zag, alles veranderde en week werd in de ziel van Nikolaj Sergewietsj; ik ben overtuigd, dat voor hem alles nog pijnlijker was dan voor haar; maar hij kon zich nu niet inhouden. Zoo iets gebeurt meer met goede, maar zenuwachtige naturen, die, niettegenstaande hun goedheid, toch kunnen komen tot een wellustig genieten van eigen smart en toorn, zich willende uiten, wat het ook kosten moge, en hoe het ook moge kwetsen, tegenover een ander, onschuldig en bijna altijd hun na aan het hart liggend persoon. Zoo hebben vrouwen heel dikwijls de behoefte zich ongelukkig

of beleedigd te gevoelen, hoewel er niets akeligs en beleedigends is voorgevallen. En er zijn veel mannen die in dit opzicht volkomen op een vrouw gelijken, zelfs betrekkelijk niet zwakke naturen, mannen, die overigens niet zoo veel vrouwelijks hebben. De oude Ichmenjef nu voelde behoefte aan een twist, hoewel die behoefte hem op hetzelfde oogenblik lijden deed.

Ik herinner mij, hoe mij een oogenblik de gedachte inviel, dat hij misschien werkelijk besloten was tot dien stap, dien Anna Andrejefna zoo vreesde. Was het niet mogelijk, dat hij werkelijk op weg was geweest naar Natasja, maar had hij zich misschien onderweg bedacht, was er iets gebeurd dat hem van voornemen had doen veranderen, en was hij nu teruggekeerd, boos en beleedigd, zich schamende over zijn eigen verlangens en gevoelens van even te voren, zoekend naar iemand, aan wien hij zijn ergernis daarover koelen kon en dien kiezende onder hen, van wien hij kon veronderstellen dat zij dezelfde verlangens en gevoelens hadden, welke hij had gehad? Misschien, verlangende zijn dochter te vergeven, had hij zich voorgesteld de verrukking en vreugde van zijn arme Anna Andrejefna en bij het niet tot standkomen eener verzoening was zij derhalve de eerste, die daarvoor boeten moest.

Maar nu hij haar zoo geheel verslagen en bevende van angst voor zich zag, roerde hem dit. Hij scheen zich te schamen voor zijn toorn en wist dien een oogenblik te bedwingen. Wij zwegen allen; ik probeerde niet naar hem te kijken. Maar dat goede oogenblik duurde niet lang. Hij moest zich uiten, op welke wijze dan ook, al was het met een schreeuw, een vervloeking.

— Zie je, Wanja, zeide hij plotseling, — het doet mij leed, ik zou er liever niet van spreken, maar de tijd is nu gekomen dat ik mij eerlijk en openhartig moet uitspreken, zooals dat tegenover een oprecht mensch behoort.... begrijp je, Wanja? Ik ben blij, dat je gekomen bent, en daarom wil ik luid, in jouw bijzijn, opdat ook buitenstaanders het zullen hooren, zeggen, dat al die tranen en zuchten, heel mijn ellende mij ten slotte beginnen te vervelen. Dàt wat ik uit mijn hart heb uitgerukt, laat het dan zijn met hevigen pijn, zal daar nooit weer opnieuw opgroeien. Ja! Dit heb ik gezegd en dat zal ik doen. Ik spreek over wat een half jaar geleden gebeurd is, begrijp je, Wanja! — ik spreek daar zoo openhartig over, in zoo dui-

delijke en rechtstreeksche woorden, opdat niemand zich zal kunnen vergissen in wat ik zeg, voegde hij er bij, met vlammende oogen naar mij ziende en blijkbaar de verschrikte blikken van zijn vrouw ontwijkende. — Ik herhaal: dat alles is onzin; ik wensch niet.... Het maakt mij razend, dat allen mij, als een idioot, in staat achten tot het koesteren van zulk lage, zulke zwakke gevoelens.... denken, dat ik bezig ben mij gek te laten maken door dat alles.... Onzin! Ik heb ze uitgerukt, mijn oude gevoelens, en vergeten! Herinnering er aan bestaat niet meer bij mij.... ja, zoo is het! zoo is het!

Hij sprong van zijn stoel op en sloeg met den vuist op de tafel, zoo dat de theekopjes rammelden.

Nikolaj Sergejewietsj! Heb toch medelijden met Anna Andrejefna! Zie toch, wat u met haar doet, sprak ik, niet in staat mij in te houden en hem bijna met verontwaardiging aanziende. Maar wat ik zeide was slechts olie op het vuur.

— Wàt medelijden! riep hij uit, terwijl hij begon te beven en verbleekte, — wàt medelijden! Met mij heeft ook niemand medelijden! Zou ik medelijden hebben, terwijl in mijn huis samenzweringen plaats hebben om mijn gevallen, alleen straf- en vloekwaardige dochter!....

— Vadertje! Nikolaj Sergejewietsj, vervloek toch je dochter niet!.... Doe alles wat je wilt, maar vervloek haar niet! riep Anna Andrejefna uit.

— Vervloekt zij ze! riep de oude man, tweemaal zoo luid als eerst uit, — omdat van mij, den beleedigde, den geschimpte, geëischt wordt dat ik naar haar toe zal gaan en haar vergeving vragen! Ja, ja, zoo is het! Zoo kwellen ze mij iederen dag, dag en nacht in mijn eigen huis, met tranen, zuchten en domme toespelingen! Zoo probeeren ze mij week te maken.... Kijk eens, Wanja, kijk eens hier, voegde hij er bij, haastig, met bevende handen, uit zijn zijzak eenige papieren halende, — ziehier eenige bescheiden met betrekking tot mijn proces! Hieruit moet blijken, dat ik een dief, een bedrieger ben, dat ik mijn weldoener bestolen heb!.... Door hààr ben ik tot schande, tot ondergang gebracht! Kijk hier, hier, daar kun je 't lezen!

En hij begon uit den zijzak van zijn jas verschillende papieren te halen, het een na 't ander, en wierp die op tafel, ongeduldig er tusschen zoekende naar dàt, dat hij me wilde laten zien; maar juist dat papier was, als ware 't opzet, niet te vinden. In ongeduld haalde hij

alles te voorschijn wat hem in handen kwam, en plotseling viel er, luid en zwaar, iets op de tafel.... Anna Andrejefna schrok op. Het was het verloren medaillon!

Ik geloofde nauwelijks mijn oogen. Het bloed steeg den ouden man naar het hoofd en kleurde zijn wangen; hij schrok.

Anna Andrejefna stond met gevouwen handen en zag hem zwijgend aan. Haar gelaat schitterde van heldere, vroolijke verwachting. Die kleur in het gezicht van haar man, zijn verwarring bij 't plotseling te voorschijn komen van het portret.... ja, zij vergiste zich niet ze begreep nu, hoe het medaillon was weggeraakt!

Zij begreep, dat hij het gevonden had, zich verheugd over zijn vondst, en, wellicht bevend van verrukking, het ijverzuchtig voor elks oogen verborgen had; dat ergens alleen, door anderen onopgemerkt, hij met een grenslooze liefde naar 't gezichtje van zijn dierbaar kind gekeken had — er naar gekeken had en er maar niet genoeg van had kunnen krijgen er naar te kijken; dat hij, misschien, evenals de arme moeder, zich van de wereld had afgesloten, om in de eenzaamheid met zijn geliefde Natasja te praten, op zijn eigen gezegden antwoorden van haar te bedenken, en daarop weer zelf te antwoorden; en dat hij 's nachts, in een smartelijk verlangen naar haar, met in zijn borst verstikte tranen haar lieve beeltenis gestreeld en gekust had en, in plaats van een vervloeking, woorden van vergeving en zegening had gesproken tot haar, die hij niet had willen zien en nu voor aller ooren vervloekt had.

— Lieve Nikolaj, je houdt dus toch nog van haar? riep Anna Andrejefna uit, zich niet meer kunnende inhouden tegenover den strengen vader, die een minuut te voren zijn Natasja bijna vervloekt had.

Maar nauwelijks hoorde hij haar stem, of een krankzinnige woede kwam in zijn oogen flikkeren. Hij greep het medaillon, wierp het op den grond en wild vertrapte hij het met de voeten.

— Vervloekt, vervloekt zij zij voor eeuwig! sprak hij met heesche stem en hijgend! — Voor eeuwig, voor eeuwig!

— Heere God! riep Anna Andrejefna uit, — hààr, hààr! mijn Natasja! Haar gezichtje.... Dat vertràpt hij met zijn voeten! Met zijn voeten! Tiran! ongevoelige, hartvochtige trotschaard!

De woorden van zijn vrouw hoorende, hield de krankzinnige Nikolaj Sergejewietsj plotseling op, alsof hij ineens besefte wat hij had

gedaan. Hij greep het medaillon en wierp het de kamer uit, maar, nauwelijks twee schreden gedaan hebbende, viel hij op de knieën, bleef met de armen op de voor hem staande kanapee steunen en boog als in onmacht het hoofd.

Hij huilde als een kind, als een vrouw. De snikken reten zijn borst vaneen. De trotsche grijsaard was op dat oogenblik zwakker dan een kind. O, nu kon hij niet vervloeken; hij schaamde zich meer voor niemand van ons en in een hartstochtelijke opwelling van liefde bedekte hij opnieuw, in ons aller bijzijn, met ontelbare kussen het portret, dat hij een oogenblik te voren had getrapt. Het leek, alsof alle teederheid, alle liefde tot zijn dochter, die zich zoo lang in hem op den achtergrond gehouden hadden, zich nu wilden uiten met een onweerstaanbare kracht, en door de kracht hunner opwelling zijn geheele wezen beheerschten.

— Vergeef haar, vergeef haar! smeekte Anna Andrejefna zich weenend over hem heen buigend en hem omhelzend. — Laat haar weer in ons huis terugkeeren en God zelf zal je eens bij 't laatste Oordeel je barmhartigheid en vergiffenis ten goede aanrekenen!....

— Neen, neen! Voor niets ter wereld, nooit! riep hij uit, met heesche, verstikte stem. — Nooit! nooit!

HOOFDSTUK XIV.

Het was laat, tien uur al, toen ik bij Natasja kwam. Ze woonde toen aan de Fontanka, bij de Simions-brug, in 't groote, vuile huis van den koopman Kolotoesjkin, op de vierde étage. Den eersten tijd, nadat zij haar huis verlaten had, hadden zij en Alosja gewoond op prachtige kamers, niet groot, maar mooi en vol gemakken, op de derde étage, op de Litejnaja. Maar spoedig begonnen de geldmiddelen van den jongen vorst op te raken. Muziekonderwijzer was hij niet geworden, maar hij was begonnen geld op te nemen en groote schulden te maken. Het geld besteedde hij voor versiering van hun woning, voor geschenken aan Natasja, die echter opkwam tegen zijn verkwisting, hem die verweet, soms zelfs er over weende. Alosja, gevoelig en ontvankelijk van hart, die soms een geheele week met genot liep te bedenken hoè hij haar iets cadeau zou doen en hoè ze

zijn geschenk aanvaarden zou, die zich daarvan een soort tijdverdrijf had gemaakt en mij dikwijls in extase zijn gedachten en verwachtingen van te voren meedeelde, werd dan zoo verslagen door haar tranen en verwijten, dat men medelijden met hem kreeg en dikwijls waren verwijten, beleedigingen en twisten het gevolg van die geschenken. Daarenboven, Alosja verteerde veel geld buiten zijn Natasja om, fuifde met zijn vrienden, was haar ontrouw; hij ging naar verschillende Josephina's en Mina's en intusschen hield hij toch heel veel van Natasja. Zijn liefde voor haar was een soort zelfkwelling; dikwijls kwam hij bij mij, verdrietig en ontstemd, zeggende dat hij Natasja niet waard was, dat hij ruw en slecht was, niet in staat haar te begrijpen en haar liefde onwaardig. Gedeeltelijk had hij gelijk: in vele opzichten stonden ze geheel verschillend tegenover elkaar; hij gevoelde zich tegenover haar een kind en zij beschouwde hem ook altijd als een kind. Met tranen in de oogen bekende hij mij zijn relatie met Josephine, maar terzelfder tijd smeekte hij mij, niet met Natasja daarover te spreken; en wanneer, deemoedig en sidderend van angst, hij na al die openhartigheden van mij wegging naar haar (beslist van mij, daar hij haar niet in het volle besef van zijn overtreding onder de oogen durfde komen en daarom eerst zijn hart bij mij wilde luchten), dan wist Natasja al, met een eersten blik op hem, wat er gebeurd was. Zij was erg jaloersch, maar, hoewel ze niet begreep hoè, altijd vergaf zij hem zijn lichtzinnigheid. Gewoonlijk gebeurde dat zoo: Alosja komt binnen, samen met mij, begint op zachten toon met haar te spreken, kijkt haar, met schuchtere teederheid in de oogen, aan. Zij raadt dadelijk, dat hij gezondigd heeft, maar toont dat niet, nooit begint zij het eerst er over te spreken, niets tracht ze uit te visschen, integendeel, zij verdubbelt haar liefkoozingen, wordt teederder voor hem, vroolijker, — en dit was geen spel of bedachte slimheid van haar. Neen; deze prachtige ziel vond een oneindig genoegen in het vergeven en in het genadig zijn; het scheen alsof zij in het proces van Alosja te vergeven een soort bijzondere, subtiele schoonheid vond. Nu moet gezegd, het betrof toen alleen nog maar Josephine. Haar mild en geneigd tot vergeven ziende, kon Alosja dan zijn bekentenis niet langer onder zich houden en zonder dat zij er naar vroeg, vertelde hij alles, om zijn hart te luchten, en „als vroeger te zijn", zooals hij zei. Als hij vergeving

ontvangen had, kwam hij in een soort verrukking, soms zelfs weende hij van vreugde en verteedering, kuste en omhelsde haar. Daarop werd hij dadelijk weer vroolijker en begon met kinderlijke openhartigheid alle bijzonderheden te vertellen van zijn bezoeken bij Josephine, lachte, schaterde, zegende en loofde Natasja en de avond verliep vroolijk en gelukkig. Toen al zijn geld op was, begon hij verschillende dingen te verkoopen. Op aandringen van Natasja had hij een kleinere en goedkoopere woning op de Fontanka gezocht. Altijd ging men door met verkoopen; Natasja verkocht zelfs haar kleeren en begon bezigheid te zoeken; toen Alosja dit hoorde, kende zijn wanhoop geen grenzen; hij vervloekte zichzelf, riep, dat hij zichzelf verachtte, maar intusschen deed hij niets om de zaak te verbeteren. Op het huidige oogenblik waren zelfs deze laatste inkomsten opgehouden; zij moesten leven van haar arbeid, maar dit leverde héél weinig op.

Heel in het begin, toen zij nog samen woonden, had Alosja ten gevolge hiervan hevige twist gehad met zijn vader. De bedoelingen van den vorst, om zijn zoon te doen trouwen met Katerina Fjodorofna Filimonowa, de stiefdochter van de gravin, bestonden toen nog slechts in project, maar hij deed alles om dit project te verwezenlijken; hij bracht Alosja in aanraking met zijn aanstaande bruid, vermaande hem zijn best te doen haar te bevallen, trachtte hem te winnen, nù door strengheid, dàn door verstandelijke redeneering, maar de zaak liep telkens mis, tengevolge van de inmenging van de gravin. Toen begon de vorst ook de verbintenis van zijn zoon met Natasja eenigszins door de vingers te zien, en, de lichtzinnigheid van Alosja kennende, hoopte hij dat zijn liefde spoedig voorbij zou gaan. Over de mogelijkheid van een huwelijk met Natasja had de Vorst opgehouden zich te verontrusten. Wat de geliefden zelf aangaat, zij wilden de zaak uitstellen totdat een volledige verzoening tusschen Alosja en zijn vader zou zijn tot stand gekomen en in het algemeen hun omstandigheden zich zouden hebben veranderd. Overigens, Natasja scheen er zelf niet over te willen spreken. Alosja vertelde mij in het geheim, dat zijn vader zelfs eenigermate blij was om de historie: zulks omdat hij daarin een vernedering voor Ichmenjef zag. Voor den vorm ging hij voort tegenover zijn zoon zijn ongenoegen uit te drukken, verminderde zijn toch al niet groot jaargeld (hij was bui-

tengewoon gierig), dreigde hem zelfs alle geld te onthouden; maar spoedig vertrok hij naar Polen, naar de gravin, die daar zaken had te doen, en die hij nog altijd vervolgde met zijn project van een huwelijk. Alosja was eigenlijk nog wel te jong om te trouwen; maar de bruid was te rijk en deze gelegenheid voorbij te laten gaan was onmogelijk. De vorst bereikte ten slotte zijn doel. Geruchten drongen tot ons door, dat met de gravin de zaak eindelijk in orde was gekomen. Op het oogenblik waarvan ik hier vertel, was de vorst juist in Petersburg teruggekeerd. Hij begroette zijn zoon minzaam, maar de halsstarrigheid van diens liefde tot Natasja trof hem onaangenaam. Hij begon te twijfelen, bang te worden. Streng en nadrukkelijk eischte hij van zijn zoon scheiding van haar, maar spoedig kwam hij op het idée een ander, veel beter middel te gebruiken en bracht Alosja bij de gravin.

De stiefdochter van de gravin was bijna een schoonheid, haast nog een kind, maar met een buitengewoon hart, met een reine, onschuldige ziel, vroolijk; verstandig, lief. De vorst rekende er op, dat na een half jaar Natasja niet meer de gloed der nieuwheid voor zijn zoon zou hebben en dat deze nu al niet meer met dezelfde oogen naar zijn toekomstige bruid kijken zou als een half jaar geleden. Gedeeltelijk had hij gelijk.... Zij begon Alosja inderdaad reeds een beetje te vervelen. Ik voeg daar nog bij, dat de vorst plotseling buitengewoon minzaam voor zijn zoon geworden was (ofschoon hij hem toch geen geld gaf). Alosja voelde, dat zich achter deze vriendelijkheid een onvermijdelijk, onveranderlijk besluit verborg en gevoelde heimwee, niet zóó echter, als hij gevoeld zou hebben, wanneer hij niet iederen dag Katerina Fjodorofna gezien zou hebben. Ik wist dat hij al in vijf dagen niet bij Natasja geweest was. Van de Ichmenjef's naar haar toegaande, vroeg ik mij zelf af, wat zij mij te zeggen zou hebben? Reeds van ver bemerkte ik licht. Wij waren reeds lang overeengekomen, dat zij een kaars in het venster zou zetten, wanneer zij mij beslist spreken wilde, zoodat, wanneer ik langs kwam, en dat gebeurde bijna iederen avond, ik door het ongewone licht kon raden, dat zij mij wachtte en dat ze mij noodig had. Den laatsten tijd had zij héél dikwijls een kaars ontstoken.

HOOFDSTUK XV.

Ik trof Natasja alleen. Zij liep langzaam op en neer door de kamer, de armen over den borst gevouwen, in diep nadenken. De dampende samowar stond op tafel en wachtte mij reeds lang. Zwijgend en met een glimlach reikte ze mij de hand. Haar gelaat was bleek, met een ziekelijke uitdrukking. In haar glimlach was iets van lijden, iets teedergeduldigs. Haar heldere blauwe oogen schenen grooter dan vroeger, haar haar dichter, — dit alles scheen het gevolg van ziekte en ellende.

— Ik had al gedacht dat je niet meer kwam, sprak zij, mij de hand reikende, — ik wilde Mawra al naar je toezenden, om te hooren of je misschien ziek geworden was?

— Neen, ik was niet ziek, maar ik ben opgehouden; daarvan zal ik je straks vertellen. Maar wat is er met jou, Natasja? Wat is er gebeurd?

— Er is niets gebeurd, er is heelemaal niets gebeurd! antwoordde zij, alsof ze zich verwonderde over mijn vraag. — Hoezoo?

— Maar je hebt geschreven.... gisteren heb je geschreven, dat ik komen zou, zelfs heb je 't uur precies bepaald, niet vroeger, niet later; dat is anders dan je gewoonlijk doet.

— Ach, ja! Dat was omdat ik hem gisteren verwachtte!

— Wat, is hij altijd nog niet geweest?

— Neen. En ik had gedacht: als hij niet komt dan moest ik met jou spreken, voegde zij er na een oogenblik zwijgen bij.

— En hadt je hem vanavond verwacht?

— Neen, ik had hem niet verwacht: hij is 's avonds d a a r.

— Wat denk je, Natasja, zal hij in 't geheel niet meer komen?

— Natuurlijk komt hij nog, antwoordde zij, mij met een bijzonderen ernst aanziende.

Haar beviel de snelheid van mijn vragen niet. Wij zwegen en zij ging voort op en neer te loopen door de kamer.

— Ik heb altijd maar op je gewacht, Wanja, begon ze opnieuw met een glimlach, — en weet je wat ik gedaan heb? Ik heb hier open neer geloopen door de kamer en hardop gedichten voorgedragen. Herinner je je: De Klok, De Winterweg: „Op de tafel staat dampend de samowar.... we hebben 't nog samen gelezen:

„De sneeuwstorm is bedaard en helder licht de weg;
„de nacht blikt met miljoenen droeve oogen...."

— En dan:

„Daar hoor ik plots hartstochtelijke stem
„harmonisch zingen op den klokkenklank:
„Och wanneer, och wanneer keert mijn liefste terug
„om te ruste' aan mijn minnenden borst!
„Is bij mij niet het leven? Reeds vangt op de ruit
„'t avondrood met de wintervorst 't bloemenspel aan,
„op de tafel staat dampend de samowar,
„'t hout knapt in de oven, verlichtend den hoek
„en het bloembonte bedgordijn...."

— Wat is dat mooi! Wat een zeldzame regels, Wanja, wat een fantastisch, wat een ontroerend beeld! Alleen het stramien en het patroon is slechts met een paar lijnen aangegeven — borduur er op voort zooals je wilt. Twee sferen: zooals het vroeger was en zooals het nu is. Die samowar, die gebloemde bedgordijnen — dat is al het oude, bekende.... Dat is net als in de burgerwoningen in onze districtsstad; het is alsof ik het huis voor mij zie: nieuwe balken, de betimmering nog niet geheel afgewerkt.... En daarna een ander tafereel:

„Dan hoor ik plots dezelfde vreemde stem
„nu droevig zingen op den klokkenklank;
„Och, waar zijt gij, mijn vriend? Treedt gij binnen zoo straks
„om mij, koozend, te trekken' aan uw borst?
„Wat voor leven is 't mijn'? Het is klein en benauwd
„en heel donker in mijn kamertje: 't tocht....
„Voor het venster groeit enkel een kersenboom,
„maar zelfs die laat 't bevrorene venster niet zien,
„en misschien is zij lang reeds vergaan.
„Wat voor leven! Verbleekt is de voorhang van 't bed;
„Krank sleep ik mij voort, maar tot hen die ik lief
„kan ik niet meer gaan, en mijn liefste is weg....
„Slechts de oude vrouw leeft en zij bromt...."

Zij zweeg plotseling, alsof ze de opnieuw in haar opkomende zielestrijd met moeite kon bedringen.

— M'n lieve, beste Wanja! sprak zij na een minuut, en plotseling zweeg zij weer, alsof ze zelf vergeten was, wat ze wilde zeggen, of die

aanspraak maar zóó zeide, zonder er bij te denken, zonder een of ander plotseling gevoel te hebben.

Ondertusschen ging zij maar voort op en neer te loopen door de kamer. Vóór het heiligenbeeld brandde een lampje. In den laatsten tijd was Natasja steeds vromer geworden maar zij hield er niet van, dat men daarover met haar begon te spreken. — Hoe, is 't morgen een feestdag? vroeg ik — Je hebt daar een lampje branden?

— Neen, geen feestdag.... Maar Wanja, ga toch zitten, je moet wel moe zijn. Wil je thee? Je hebt zeker nog geen thee gedronken?

— Goed, laten we gaan zitten, Natasja. Maar ik heb al thee gedronken.

— Waar kom je nu vandaan?

— Van h e n.

Zoo spraken wij onder elkaar altijd van haar ouderlijk huis.

— Van hen? Hoe hadt je daar nog tijd voor? Ben je uit jezelf gegaan of hadden ze je geroepen?....

Ze overstroomde mij met vragen. Haar gezicht werd nog bleeker van ontroering. Ik vertelde haar uitvoerig mijn ontmoeting met haar vader, mijn gesprek met haar moeder, 't geval van het médaillon, — ik vertelde uitvoerig en met alle schakeeringen. Ik verborg nooit iets voor haar. Zij luisterde gretig, ieder woord van mij opvangend. In haar oogen glinsterden tranen. Het geval met het médaillon ontroerde haar hevig.

— Wacht eens, wacht eens, Wanja, sprak zij, mijn verhaal telkens onderbrekende, vertel toch wàt uitvoeriger; vertel àlles, àlles, zoo uitvoerig mogelijk!.... Ik herhaalde wat ik gezegd had voor de tweede en de derde maal, onophoudelijk moetende antwoorden op haar voortdurende vragen naar bijzonderheden.

— En denk je, dat hij werkelijk naar mij op weg was?

— Ik weet niet, Natasja, en kan mij daar ook geen meening over vormen. Dat hij over je treurt en je lief heeft — dat is duidelijk; maar, dat hij naar je toeging, dat.... dat....

— En hij kuste het mèdaillon? onderbrak zij mij weer. — Wat zeide hij, toen hij het kuste?

— Dat was niet te hooren, alleen uitroepen; hij noemde je met de liefste namen, riep je....

— Riep hij me?

— Ja.

Ze begon zacht te weenen.

— Arme menschen! zei ze. — Maar dat hij alles weet, voegde zij er na een oogenblik zwijgen bij, — daaraan kan geen twijfel bestaan. Ook over Alosja's vader heeft hij nauwkeurige berichten gekregen.

— Natasja, zei ik bedeesd, — laten we naar hem toegaan!....

— Wanneer, vroeg zij, verbleekend, en bijna van haar stoel opstaande.

Ze dacht dat ik haar dadelijk wilde meenemen.

— Neen, Wanja, voegde zij er bij, haar beide handen op mijn schouders leggende en droevig glimlachend, — neen, beste jongen, — dat zeg je altijd. Maar.... maar spreek daar liever niet over.

— Maar zal dan dat afschuwelijk misverstand nooit, nóóit eindigen! riep ik droevig uit. — Ben je dan zóó trotsch dat je niet den eersten stap wilt doen. Hij ligt vóór je; jij moet hem doen. Misschien wacht je vader alleen dààrop om je te vergeven.... Hij is vader; je hebt hem beleedigd! Heb eerbied voor zijn trots; ze is gewettigd, ze is natuurlijk. Jij moet dien eersten stap doen. Probeer het, en hij zal je zonder nadere voorwaarden vergeven.

— Zonder voorwaarden? Dat is niet mogelijk; en doe mij niet noodeloos verwijten, Wanja. Ik heb hierover dag en nacht gedacht en denk er nòg over. Er is geen dag voorbij gegaan sedert ik hen verlaten heb, dat ik er niet over gedacht heb. En hoe dikwijls hebben wij er al over gesproken! Je weet toch zelf wel dat dit onmogelijk is!

— Probeer het!

— Neen, beste Wanja, dat is onmogelijk. Wanneer ik het zou willen probeeren, dan zou ik hem nog meer vertoornen. Wat geweest is kan toch niet meer terugkeeren, en weet je wat dat is? Niet terugkeeren kunnen de gelukkige kinderdagen die ik bij hem heb doorgebracht. Wanneer mijn vader me al zou vergeven dan zou hij mij nu toch niet meer kennen. Hij hield van het meisje, het groote kind. Hij verheugde zich in mijn kinderlijke eenvoud; hij streelde mij over het hoofd zooals hij deed toen ik nog een meisje van zeven jaar was en, gezeten op zijn knieën, hem mijn kinderliedjes zong. Vanaf mijn prilste jeugd tot op den dag dat ik mijn huis verliet was hij gewoon bij mijn bed te komen en mij te bekruisen vóór ik slapen ging. Een maand voordat dat vreeselijke is gebeurd, had hij mij nog oorringen

gekocht (zoogenaamd in 't geheim, maar ik wist alles) en verheugde zich als een kind bij de gedachte, hoe blij ik zijn zou met zijn geschenk, en hij werd vreeselijk boos op allen en op mij in de eerste plaats, toen hij van mij vernam, dat ik reeds lang wist dat hij die oorringen voor mij gekocht had. Nog drie dagen voor mijn vertrek had hij opgemerkt, dat ik erg verdrietig was; hij trok zich dat zoo aan dat hij bijna ziek werd en wat denk je dat hij deed om mij wat op te vroolijken? Hij kocht biljetten voor 't theater!.... Mijn God, dààrmee dacht hij mij te genezen! Ik herhaal je, hij kende en beminde in mij het meisje en hij wilde er niet over denken, dat ik eens een vrouw zou worden.... Deze gedachte kwam zelfs niet in hem op. Maar wanneer ik nu weer in huis zou komen zou hij mij niet meer kennen. Al vergeeft hij mij ook, wie moet hij in mij begroeten? Ik ben immers niet dezelfde meer, niet meer het kind; ik heb veel doorgemaakt. Wanneer ik ook mijn best deed alles weer goed te maken — hij zou tòch blijven treuren over het verloren geluk, er verdriet van hebben dat ik niet meer dezelfde ben van vroeger, toen hij nog van mij hield als van een kind; wat geweest is schijnt altijd beter dan wat is! Met smart zou hij aan het oude terug denken! O, hoe goed is toch het verleden, Wanja! riep zij uit, zelf bezield door de oude herinneringen en den gang van haar gedachten afbrekend door dezen uitroep, die zich met pijn uit haar borst losscheurde.

— Dat is allemaal waar wat je zegt, Natasja, antwoorde ik. Maar kijk, hij kan je nu opnieuw leeren kennen en liefhebben, het voornaamste is: leeren kennen. Maar wat zeg ik! Hij zal beslist weer van je gaan houden. Denk je dan werkelijk, dat hij niet in staat is je te leeren kennen en begrijpen, hij, een man met zulk een hart?

— Ach, Wanja, wees toch rechtvaardig! Wat is er voor bijzonders in mij te begrijpen? Dààrover had ik het niet. Maar kijk eens: vaderlijke liefde is ook ijverzuchtig. Het beleedigt hem, dat buiten hem om dat alles met Alosja is begonnen en zich heeft voortgezet, dat hij dat niet wist, niet had voorzien. Hij weet, dat hij dat niet heeft voorvoeld en de ongelukkige gevolgen van onze liefde, mijn vlucht, schrijft hij toe aan ondankbare geslotenheid tegenover hem. Ik ben niet tot hem gekomen in 't begin van mijn liefde, ik heb hem niet van begin af aan iedere beweging van mijn hart meegedeeld; integendeel, ik hield alles verborgen in mijzelf, ik verschool mij voor hem, en, ik

kan je verzekeren, Wanja, dat dit voor hem nog beleedigender, nog kwetsender is dan de gevolgen van mijn liefde zelf, nl.: dat ik van hem weg ging en me geheel overgaf aan hem dien ik beminde. Nemen wij aan, dat hij mij begroeten zou als een vader, hartelijk en innig, dan zou toch het zaad der vijandschap in hem bewaard blijven. Na twee, drie dagen zouden de beleedigingen, misverstanden, verwijten een aanvang nemen. Daarenboven, hij zal mij niet zonder eenige voorwaarde vergeven. Ik zal b.v. zeggen, en ik zal dan zeggen wat ik in 't diepst van mijn hart als waarheid voel, dat ik begrijp, hoezeer ik schuldig ben tegenover hem. Al zal het dan ook pijnlijk voor mij zijn, wanneer hij dan niet wil begrijpen wat het mijzelf kostte, al mijn geluk met Alosja, welk een smart en verdriet het mij zelf heeft gebracht, ik zal die smart, àl dat verdriet dragen, — maar dat zal voor hem niet genoeg wezen. Hij zou van mij eischen, wat mij onmogelijk zou zijn: hij zou van mij eischen dat ik mijn verleden, dat ik Alosja vervloekte en berouw toonde over mijn liefde voor hem. Hij wil het onmogelijke — het verleden terugroepen en het laatste halfjaar uit ons leven schrappen. Maar ik vervloek niemand, ik kàn geen berouw toonen.... Zooals het gebeurd is, zoo moest het gebeuren... Neen, Wanja, nu is het onmogelijk, de tijd is nog niet gekomen.

— En wanneer zal de tijd komen?

— Dat weet ik niet.... Ik moet mijn toekomstig geluk nog verdienen door lijden, het koopen met nieuwe, nog onbekende smarten. Met lijden wordt alles gezuiverd.... Ach, Wanja, wat is er toch veel verdriet in het leven!

Ik zweeg en zag haar nadenkend aan.

— Wat kijk je toch naar me, Alosja, ach neen — Wanja? sprak zij, zich vergissende en glimlachend om haar vergissing.

— Ik kijk naar je glimlach, Natasja, waar heb je die vandaan? Vroeger hadt je zulk een glimlach niet.

— Maar wat is er dan in mijn glimlach?

— De vroegere, kinderlijke eenvoudigheid is nog overgebleven.. Maar wanneer je glimlacht doet er op hetzelfde oogenblik iets pijn in je hart. Je bent mager geworden, Natasja, en 't lijkt me ook toe, alsof je haar dichter is geworden.... En wat heb je daar voor costume aan, is dat nog bij h e n gemaakt?

— Wat houdt je toch veel van me, Wanja, antwoordde zij, mij

vriendelijk aanziende. — Nu, en jij, wat doe jij op het oogenblik? Hoe staat het met jouw zaken?

— Nog net eender, ik schrijf nog altijd aan mijn roman; maar het valt me moeilijk, het wil niet goed vlotten. Ik ben er momenteel niet toe gedisponeerd. Ik kan nu zoo wel wat schrijven, en ook wel dat het onderhoudend is, maar ik vind het jammer de goede idée te bederven. Het is een van mijn lievelings-ideeën. Toch moet ik hem op tijd afleveren aan het tijdschrift waarvoor hij bestemd is. Ik denk er zelfs over uit te scheiden met mijn roman en vlug een of andere novelle te bedenken, zooiets lichts en gracieus', zonder sombere sentimenten.... Ja, vèr daarvan.... Laten de menschen maar liever vroolijk zijn en zich verheugen!....

— Arme slaaf die je bent! En hoe staat het met Smith?

— Smith is dood.

— Is hij je niet meer verschenen? Ik zeg je in vollen ernst, Wanja, je bent ziek, je zenuwen zijn in de war, vandaar al die gedachten. Toen je mij vertelde, dat je die woning had gehuurd, toen bemerkte ik dat al in je. Je kamer is vochtig, nietwaar, en niet mooi?

— Ja! Er is nog een geschiedenis met me voorgevallen.... Maar dat zal ik later wel vertellen.

Zij luisterde al niet meer naar mij en zat in diep nadenken verzonken.

— Ik begrijp niet, hoe ik hen heb kunnen verlaten; ik deed het in een opwelling, sprak zij ten slotte, mij aanziende met een blik waarop ze geen antwoord verwachtte.

Wanneer ik op dat oogenblik tegen haar zou hebben gesproken, zou zij niet naar mij geluisterd hebben.

— Wanja, zeide zij nauwelijks hoorbaar, — ik riep je bij me voor een speciale aangelegenheid.

— Waarvoor?

— Ik neem afscheid van hem.

— Nàm je afscheid van hem of zùl je het nemen?

— Ik *zal* het nemen. Ik moet een einde maken aan dit leven. Ik heb je geroepen om je alles te zeggen, alles, wat zich in mij heeft op gekropt en wat ik tot nu toe voor je verbergde.

— Zoo begon zij altijd, met mij haar „geheimen" bloot te leggen, en dan volgde er altijd iets dat ik al lang wist en kende.

— Ach, Natasja, dat heb ik al duizendmaal van je gehoord! Na-

tuurlijk, jullie kunt samen niet leven, jullie verbintenis is een al te vreemde, jullie hebt niets met elkaar gemeen. Maar ....zul je de kracht er toe hebben?

— Vroeger waren het alleen maar voornemens, Wanja, maar nu ben ik er toe besloten. Ik houd van hem oneindig veel, maar intusschen, en daaraan kan ik niets veranderen, ben ik zijn ergste vijand; ik vernietig zijn heele toekomst. Ik moet hem bevrijden. Met mij trouwen kan hij niet; hij mist de kracht tegen zijn vader's wil in te handelen. Ook wil ik hem niet binden. En daarom ben ik zelfs blij, dat hij verliefd is geworden op het meisje, dat men voor hem bestemd heeft. Het zal hem zoo gemakkelijker vallen afscheid van mij te nemen. Ik moet dat doen; het is mijn plicht.... Indien ik van hem houd, ben ik verplicht alles voor hem ten offer te brengen, hem mijn liefde te toonen! Dat is een plicht, nietwaar?

— Maar je zult hem immers niet kunnen overreden?

— Ik behoef hem niet te overreden. Ik zal als altijd tegenover hem zijn, al kwam hij nu dadelijk binnen. Maar ik moet een middel zoeken, dat het hem licht zal vallen mij zonder gewetenswroeging te verlaten. Ziedaar wat mij kwelt, Wanja. Help mij! Raad mij iets!

— Zulk een middel is er maar één, antwoordde ik, — ophouden van hem te houden en een ander lief te krijgen. Maar is dat wel een middel? Jij kent zijn karakter! Hij is nu in vijf dagen niet bij je geweest. Veronderstel, dat hij je geheel verlaten heeft; je hoeft hem dan alleen maar te schrijven, dat jij hem verlaat en dadelijk snelt hij naar je toe.

— Waarom houdt je eigenlijk niet van hem, Wanja?

— Ik?

— Ja, jij, jij! Jij bent zijn vijand, in het geheim, maar duidelijk; jij kunt niet onpartijdig over hem spreken. Ik heb al duizend malen opgemerkt, dat het een ware vreugd voor je is, hem te vernederen en zwart te maken! Ja, hem zwart te maken, 't is precies zooals ik zeg!

— En je hebt mij dat ook al duizend maal gezegd, Natasja. Kom, laten we dit onderwerp nu maar laten rusten.

— Ik zou een andere woning willen zoeken, begon zij opnieuw na eenig zwijgen. — Maar je moet niet boos zijn, Wanja....

— Och, wat, hij zal ook naar je nieuwe woning komen en denk toch om Godswil niet dat ik boos ben!

— Liefde is sterk en zijn nieuwe liefde kan hem kracht geven

Wanneer hij al tot mij terugkeert, dan zal dit wel slechts voor een minuutje zijn, denk je ook niet?

— Ik weet niet, Natasja! Alles is bij hem zeer ongelijk; hij zal met die andere trouwen en tegelijkertijd jou blijven liefhebben. Hij kan dit op de een of andere manier samen doen.

— Indien ik zeker wist, dat hij van haar hield, zou ik er toe kunnen besluiten.... Wanja! Verberg niets voor mij! Is er iets dat je weet, maar mij niet zeggen wilt?

Zij keek mij aan met ongerusten, uitvorschenden blik.

— Ik weet niets, mijn lieve, ik geef je mijn eerewoord, dat ik niets bijzonders weet; met jou ben ik altijd openhartig geweest. Overigens kijk eens, ik had dit gedacht: misschien is hij wel in 't geheel niet zoo verliefd op de stiefdochter van de gravin als wij denken. Misschien is dat alleen maar een opwelling van het oogenblik....

— Zou je denken, Wanja? Mijn God, indien ik daaromtrent maar zekerheid had! O hoe zou ik verlangen hem op het oogenblik te zien. alleen maar naar hem te kijken. Op zijn gezicht zou ik alles lezen. Maar hij is er nu niet! Hij is er niet!

— Maar wacht je hem dan, Natasja?

— Neen, hij is bij *haar*, ik weet het, ik heb er naar laten informeeren.... Luister, Wanja, misschien spreek ik onzin, maar zou het niet mogelijk zijn dat ik haar eens op de een of andere manier ontmoette?

Zij wachtte met ongeduld wat ik antwoorden zou.

— Haar zien kun je wel. Maar *zien* alleen beteekent weinig.

— Het zou voor mij voldoende zijn haar te zien; al het andere zou ik dan wel kunnen raden. Luister; ik ben zoo dom geworden; ik ga hier maar op en neer door de kamer, alleen, heelemaal alleen, en altijd loop ik maar te denken; mijn gedachten zijn soms als een wervelwind en soms ook weer heel zwaar! Ik had al gedacht, Wanja: zou het niet mogelijk zijn dat jij kennis met haar maakte? Je hebt indertijd zelf eens gezegd, dat de gravin je roman erg prees; je woont immers soms de soirées bij vorst R*** wel eens bij? Zij komt daar ook. Doe moeite, dat je eens aan haar wordt voorgesteld. Overigens, Alosja zou je met haar in kennis kunnen brengen. En dan moest jij mij alles oververtellen.

— Mijn lieve Natasja, laten wij daar later eens over praten. Maar luister nu eens: denk je wezenlijk, dat je over de kracht zult beschik-

ken het tot een scheiding te doen komen? Kijk nu eens naar je zelf: ben je op het oogenblik rustig?

— De kracht zal ik hebben! antwoordde zij, nauwelijks hoorbaar. — Voor hem kan ik alles. Mijn heele leven is voor hem, alleen voor hem. Maar, zie je, Wanja, wat ik niet hebben kan is, dat hij nu bij *haar* is, dat hij mij vergeet, naast haar zit, haar verhalen doet, lacht, je weet wel, net zooals hij hier zoo dikwijls deed.... Hij kijkt haar recht in de oogen; hij kijkt iemand altijd recht in de oogen, en de gedachte komt zelfs niet in zijn hoofd, dat ik hier zit.... met jou....

Zij beëindigde haar zin niet maar keek mij aan met een blik vol vertwijfeling.

— Maar, Natasja, zooeven zei je nog....

— Laten wij allen, allen te zamen van elkaar gaan! onderbrak zij mij, terwijl haar oogen flikkerden. — Ik zelf zal hem zegenen.... Maar zwaar, Wanja, heel zwaar zal het mij vallen, wanneer hijzelf mij het eerste vergeet!.... Och Wanja, wat is dat allemaal droef! Ik begrijp mij-zelf niet; met je verstand beredeneer je het zóó, maar in de werkelijkheid komt het heel anders uit. Wat zal er van mij worden?

— Genoeg, Natasja, genoeg; maak je niet ongerust!

— En 't is nu al vijf dagen, dat ik ieder uur, iedere minuut.... In den slaap, in mijn droom, — altijd over hem, over hem! Weet je wat, Wanja? Laten wij er heen gaan, breng mij er naar toe

— Maar kom nu, Natasja....

— Neen, laten wij gaan! Op jou alleen heb ik gewacht, Wanja! Ik denk hier al drie dagen over, en dit is dan ook de reden dat ik je geschreven heb.... Jij moet mij er brengen; je moet mij dat niet weigeren.... Op jou heb ik gewacht.... drie dagen lang.... Vanavond is er een partijtje.... hij is er.... laten wij er heengaan!

Het leek alsof zij ijlde. In de voorkamer klonken opeens stemmen; Mawra scheen ruzie met iemand te hebben.

— Wacht eens, Natasja, wie kan dat zijn? vroeg ik. — Luister eens!

Zij luisterde met een ongeloovigen glimlach en plotseling verbleekte zij geheel.

— Mijn God! Wie is daar? vroeg zij met nauwelijks hoorbaren stem.

Zij wilde mij weerhouden, maar ik vloog naar de voorkamer, naar Mawra. Het was zooals ik dacht: Alosja was gekomen. Hij scheen Mawra te ondervragen en die wilde hem blijkbaar niet toelaten.

— Waar kom je vandaan? sprak zij, met de stem en op den toon van een machthebbende. — Waar heb je rondgeslenterd? Ga maar weg, vort, gauw! Mij zal je niet beduvelen! Hoepel alsjeblieft op; we zullen wel eens zien, wat je te antwoorden hebt!

— Ik ben voor niemand bang! Ik ga naar binnen! sprak Alosja, tòch een beetje overbluft.

— Dat zou ik wel eens willen zien!

— Ik ga naar binnen! Ach, bent u er! zei hij, mij ziende, — ach, dat is goed, dat u er bent! Nu, ik ben er nu ook, zooals u ziet; maar hoe moet ik nu binnen komen....

— Wel, loop eenvoudig door, antwoordde ik, waarom zoudt u bang zijn?

— Ik ben nergens bang voor, omdat, bij God, ik heb nergens schuld aan. U denkt, dat ik ergens schuld aan heb? Nu, u zult straks wel zien, hoe ik mij kan verontschuldigen. Natasja, kan ik binnenkomen? riep hij uit, met een soort gemaakte familiariteit, voor de gesloten deur blijvende staan.

Niemand antwoordde.

— Wat is dat? vroeg hij ongerust.

— Niets, antwoordde ik, zooeven was zij er nog — misschien is er...

Voorzichtig opende Alosja de deur en zag schuchter de kamer rond. Er was niemand te zien.

Plotseling, in een hoek, tusschen de kast en het venster, ontdekte hij Natasja. Zij stond daar, zich verbergend, meer dood dan levend. Ik moet nu nog glimlachen, als ik daaraan denk. Alosja trad kalm en voorzichtig op haar toe.

— Natasja, wat is er? Dag Natasja! sprak hij schuchter, met een soort schrik naar haar kijkende.

— Ach, niets.... er is niets met me!.... antwoordde zij in een soort vreesachtige verlegenheid, alsof zij schuldig was. — Je bent... wil je misschien thee?

— Natasja, luister.... begon Alosja, zich geheel verliezend. — Jij bent misschien overtuigd, dat ik schuldig ben.... Maar ik ben niet schuldig, ik ben heelemaal niet schuldig! Ik zal je straks wel alles vertellen.

— Ach, waarom? fluisterde Natasja. — Neen, neen, dat is niet noodig.... geef mij liever een hand en.... verder niets bijzonders..

Zij verliet haar hoekje: op haar wangen verscheen een blos. Zij keek naar beneden, alsof zij bang was naar Alosja te kijken.

— Mijn God, riep hij in extase uit, — indien ik schuldig was, zou ik nu, geloof ik, niet naar je durven kijken! Kijk toch eens, kijk toch eens! riep hij uit, zich tot mij wendende, — zij acht mij schuldig; alles is tegen mij, alle schijn is tegen mij! Vijf dagen lang ben ik er niet geweest! Er gaan geruchten dat ik bij mijn aanstaande bruid ben — en zij, zij vergeeft mij oogenblikkelijk. Zonder naar iets te vragen zegt zij dadelijk: geef mij de hand en verder niets. Natasja, mijn lieveling, mijn engel! Ik ben niet schuldig, geloof dat toch. Ik heb niet de *minste*, niet de *minste* schuld. Integendeel! Integendeel!

— Maar.... Maar je moet nu immers *daar* zijn.... Men heeft je er immers genoodigd.... Hoe kom je nu hier? Hoe.... hoe laat is het?

— Halfelf! Ik ben er al geweest.... Maar ik heb gezegd, dat ik niet wel was en ben weggegaan en — dit is het eerste oogenblik in vijf dagen, dat ik vrij ben, dat ik mij van hen kan losmaken en naar jou toekomen, Natasja. Dat wil zeggen, ik had ook eerder kunnen komen, maar dat deed ik opzettelijk niet. Ik zal je straks zeggen waarom; ik kom nu alleen maar om je eenige opheldering te geven; maar, bij God, ik ben deze keer in geen enkel opzicht schuldig tegenover je! In geen enkel opzicht!

Natasja hief het hoofd op en zag hem aan.... Maar de blik, waarmede hij haar blik beantwoordde, was zoo vol rechtvaardigheid, zijn gelaat stond zoo verheugd, zoo eerlijk, zoo vroolijk, dat men niet anders kon dan hem gelooven. Ik dacht, dat zij beiden zouden zijn opgeschrokken en elkaar in de armen zijn gevlogen, zooals ik dat al eenige malen bij dergelijke gelegenheden had bijgewoond. Maar Natasja, als overweldigd van geluk, liet het hoofd op den borst hangen en begon plotseling zacht te snikken.... Toen kon Alosja het niet langer uithouden. Hij wierp zich aan haar voeten. Hij kuste haar handen, haar voeten; hij leek buiten zichzelf. Ik schoof haar een fauteuil toe. Zij ging zitten. Haar knieën knikten tegen elkaar.

TWEEDE BOEK.

HOOFDSTUK I.

Een minuut later zaten wij allen te lachen als halfwijzen.

— Maar laat me dan toch vertellen, laat me dan toch vertellen, overstemde Alosja ons allen met zijn helderen stem. — Ze denken allemaal, dat het weer net als vroeger is; dat ik met allerlei kleinigheden kom.... Maar ik zeg jelui, dat ik een allerinteressantste zaak heb. Maar houdt dan allemaal alsjeblieft een oogenblikje je mond!

Hij hunkerde er naar om iets te kunnen vertellen. Naar zijn gezicht te oordeelen, zou men hebben kunnen denken, dat hij dingen van het hoogste gewicht had mede te deelen. Maar die gemaakte gewichtigheid en zijn trots er op, dat hij zoo iets gewichtigs had mede te deelen, deed Natasja lachen. Ik lachte onwillekeurig met haar mee. En hoe meer hij zich boos maakte op ons, des te meer begonnen wij te lachen. De ergernis en daarna de echt kinderlijke wanhoop van Alosja brachten ons ten slotte in een zoo vroolijke bui, dat een van ons slechts een vinger behoefde op te heffen, om zichzelf en den ander van de stoelen te doen rollen van het lachen.

Ten slotte hield Natasja, die zag, dat Alosja zich door ons lachen beleedigd gevoelde, op met lachen.

— Wat wou je dan vertellen? vroeg zij.

— Moet ik den samowar niet binnenbrengen? kwam Mawra vragen, Alosja onbeleefd onderbrekend.

— Hoepel op, Mawra, hoepel op! antwoordde Alosja, ongeduldig met de hand wuivend. — Ik zal alles vertellen wat er gebeurd is en wat er nog gebeuren gaat, omdat ik dat allemaal weet. Ik zie al, dat jullie wilt weten, waar ik al die vijf dagen geweest ben, — nu, dat

wil ik juist vertellen, maar jullie geeft er mij niet de gelegenheid toe. Nu, in de eerste plaats, ik heb je al dien tijd bedrogen, Natasja, al dien tijd, heel lang al, dat is het voornaamste.

— Heb je mij bedrogen?

— Ja, ik heb je bedrogen, een heele maand lang. Nù is echter de tijd voor volkomen openhartigheid gekomen. Een maand geleden, toen mijn vader nog niet in Petersburg teruggekeerd was, ontving ik plotseling een grooten brief van hem, wat ik altijd voor jullie beiden verborgen heb gehouden. In dien brief schrijft hij rechtstreeks en ronduit — en zelfs op zoo ernstigen toon, dat ik er zelf bang door werd — dat de zaak van mijn huwelijk reeds beslist is en dat mijn aanstaande vrouw een volmaaktheid is; dat ik haar, natuurlijk, niet waard ben, maar toch met haar moet trouwen. En dat ik daarom allen onzin enz. uit mijn hoofd moest zetten — wat hij met „onzin" bedoelde, begrijpen jullie wel. Nu, dien brief heb ik al dien tijd voor jullie verborgen gehouden.

— Dat heb je heelemaal niet! onderbrak hem Natasja. Je hebt dien brief dadelijk laten zien, toen je hem ontvangen hebt. Ik herinner mij nog, hoe je plotseling teeder en gehoorzaam tegenover mij werd, alsof je je schuldig voelde, en den geheelen brief heb je ons tot in bijzonderheden verteld.

— Nu, misschien heb je gelijk, maar het voornaamste heb ik dan toch wel niet verteld. Jullie hebt dat misschien wel vermoed, maar dat is jullie zaak: *ik* heb het in ieder geval niet verteld. Ik heb het verborgen gehouden en heb daar verschrikkelijk door geleden.

— Ik herinner mij, dat u mij terloops alles hebt verteld, fragmentarisch natuurlijk, in den vorm van veronderstellingen, voegde ik er bij, niet hem maar Natasja aankijkend.

— Alles heb je verteld! Beroem je er maar niet op dat je het verzwegen hebt, onderving zij. — Neen, wat kùn jij verbergen? Hoe kùn jij nu bedriegen? Zelfs Mawra wist alles. Nietwaar, Mawra?

— Zou ik het niet geweten hebben! antwoordde Mawra. — Alles heeft hij de drie eerste dagen verteld. Stel je voor, dat hij z'n mond zou hebben kunnen houden!

— Foei, hoe ergerlijk wordt het om met jullie te praten! Het is alles uit hatelijkheid, dat je dat zegt, Natasja! En jij, Mawra, ver-

gist je ook. Ik herinner me, ik was toen bijna krankzinnig; herinner je je ook, Mawra?

— Of ik 't me herinner. En je bent nu nòg krankzinnig.

— Neen, neen, daarover heb ik het niet. Maar herinner je je niet, we zaten toen zonder geld en jij ging uit om dien zilveren sigarettenkoker te beleenen; maar, tusschen twee haakjes, sta me toe, je even op te merken, Mawra, dat je je vreeselijk vergeet tegenover mij. Dat heeft Natasja je allemaal geleerd. Nu, laten we aannemen, dat ik toen werkelijk alles heb verteld, met fragmenten natuurlijk (ik herinner me dat nu ook). Maar de toon, zie je, de toon van den brief kennen jullie niet, en in een brief is de toon het voornaamste, nietwaar? En daarover heb ik het nu, over den toon van den brief.

— Nu, en wat was dat dan voor toon? vroeg Natasja.

— Luister, Natasja, je vraagt precies of je den draak met me steekt. Doe dat niet! Ik verzeker je, het is heel gewichtig. Zulk een toon, dat ik den brief bijna uit mijn handen liet vallen. Nog nooit had mijn vader zóó met me gesproken. Eerder moge de hemel invallen, dan dat zijn wensch niet zou worden vervuld!

— Nu, nu, vertel nu; waarom had je dan gedacht dat voor mij te moeten verbergen?

— Ach, mijn God, alleen maar om je niet te doen schrikken. Ik hoop maar dat alles vanzelf in orde zal komen. Nu dan, vanaf den dag dat ik dien brief ontving, zoo gauw mijn vader in Petersburg kwam, begonnen mijn kwellingen. Ik had mij voorgenomen hem kort, krachig en overtuigd te antwoorden, maar, ik weet niet hoe, maar van dat alles is niets gekomen. Hij heeft mij zelfs niets gevraagd; o, hij is zoo'n intrigant! Integendeel, hij trok een gezicht, of de zaak tusschen ons al heelemaal beslist was en verdere twist en misverstand niet meer *konden* bestaan; wat een eigendunk! Hij was ineens erg vriendelijk en lief tegenover mij geworden. Ik verwonderde er me eenvoudig over. Wat is hij toch een kop, Iwan Petrowietsj, als u dat eens wist! Hij berekent alles, weet alles; u hoeft maar eventjes, één keer naar hem te kijken en hij kent uw gedachten al zoo goed als hij zijn eigen gedachten kent. Men heeft hem hierom wel eens een Jezuït genoemd. Natasja houdt er niet van, wanneer ik hem prijs. Je moet niet kwaad worden, Natasja. Nu dan.... die eerste keer, dat ik hem ontmoette, gaf hij mij geen geld, maar

nù heeft hij het wel gedaan, gisteren. Natasja! Mijn engel! Nu is het gedaan met onze armoede! Kijk eens, alles wat hij het laatste halfjaar mij tot straf heeft ingehouden, heeft hij mij gisteren gegeven. Kijk eens hoeveel! Ik heb 't nog niet eens allemaal geteld. Mawra kijk eens, hoeveel geld. Nu hoeven we geen lepels en kettingen meer te beleenen!

Hij haalde uit zijn zak een tamelijk dik pakje bankpapier, vijftienhonderd roebel ongeveer, en legde dat op tafel. Mawra keek met verbazing naar het geld en prees Alosja. Natasja drong hem evenwel verder te vertellen.

— Nu, luister dan, — wat moest ik doen, denk je wel, vervolgde Alosja — Tegen zijn wil ingaan? Ik zweer julie beiden, was hij barsch tegen mij geweest en niet zoo goed, dan zou ik wel geweten hebben wat te doen. Ik zou hem rechtstreeks gezegd hebben, dat ik niet wilde wat hij wilde, dat ik zelf volwassen ben en een mensch geworden die weet wat hij doet en doen moet! Werkelijk, ik zou op mijn stuk zijn blijven staan. Maar nu — wat moest ik hem nu zeggen? Denken jullie toch niet slecht van mij. Ik zie, je bent een beetje ontevreden over me, Natasja. Waarom kijken jullie elkaar zoo aan? Jullie denkt waarschijnlijk: daar heb je Alosja weer, de man zonder eenig karakter. Ik heb karakter, ik heb 't, en wel meer dan jullie denkt! En een bewijs daarvoor is, dat ik, mijn toestand niet in aanmerking nemende, dadelijk tegen mezelf zei: dit is mijn plicht; ik ben verplicht, mijn vader alles, alles te zeggen, en ik begon te spreken en heb hem alles gezegd en hij heeft mij aangehoord.

— Maar wat, wat heb je hem dan allemaal verteld? vroeg Natasja ongerust.

— Nu, dat ik geen andere vrouw wil, dat ik een vrouw heb, en dat jij dat bent. Dat wil zeggen: ik heb hem dat nog niet rechtstreeks gezegd, maar ik heb er hem op voorbereid. Morgen zal ik het hem zeggen; morgen zal ik het hem beslist zeggen. Ik begon toen met te zeggen, dat trouwen om geld schandelijk en heelemaal niet edel is en dat het eenvoudig dom is, ons tot de aristocratie te rekenen (je ziet dat ik heel openhartig met hem ben, precies als met een broer). Daarna maakte ik hem duidelijk, dat ik tot de tiers-état behoor en dat le tiers-état c'est l'essentiel; dat ik er trotsch op ben, dat ik net ben als de anderen en dat ik mij van niemand onderscheiden wil....

in één woord, ik trachtte hem verschillende gezonde ideeën bij te brengen.... Ik sprak vurig, met gloed. Ik overtuigde mijzelf van wat ik zei. Ik bewees hem ten slotte, en vanuit zijn eigen gezichtspunt.... ik zei hem rechtstreeks: wat zijn wij voor vorsten! Alleen van geboorte; maar in werkelijkheid, wat is er vorstelijks in ons? Om te beginnen: rijk zijn we niet en rijkdom is het voornaamste. De voornaamste vorst op 't oogenblik is Rothschild. In de tweede plaats, allang wordt er in de groote wereld niet meer over ons gesproken. De laatste die bekend was, was mijn oom, Semjon Walkolfski, en dan nog slechts in Moskou en alleen maar hierdoor, dat hij zijn laatste driehonderd zielen er heeft doorgebracht, en wanneer mijn vader zich niet zelf geld had verworven, dan zouden zijn kleinkinderen misschien den grond hebben moeten ploegen, zooals vorsten wel eens meer hebben gedaan. Heusch, we hebben niets om prat op te gaan. In één woord, ik heb hem alles gezegd, wat mij op het hart lag — alles, openhartig en met overtuiging. Hij wist zelf niets om mij te weerleggen, maar begon me eenvoudig te verwijten dat ik het huis van graaf Naïnski had verlaten en daarna zei hij, dat ik kennis moest gaan maken met vorstin K., mijn doopmoeder en dat, wanneer vorstin K. mij goed ontvangt, dit beteekent, dat men mij overal goed ontvangen zal en mijn carrière gemaakt is. Daarop ging hij in bijzonderheden uitweiden en maakte toespelingen er op, dat ik, sinds ik jou ken, Natasja, hen allen links heb laten liggen, en dat dit waarschijnlijk jouw invloed is.

Maar rechtstreeks heeft hij tot nu toe niet over je gesproken, hij vermijdt dat blijkbaar. Wij zijn allebei slim, wachten af, vangen elkaar en je kunt overtuigd zijn dat het ook in onze straat feest zal worden!

— Alles heel goed, Alosja, maar waarmee moet dat nu eindigen, waartoe is hij nu besloten? Dat is het voornaamste!.... En wat ben jij een verschrikkelijke kletskous, Alosja....

— De hemel moge 't weten, wat hij besloten heeft, je wordt er geen wijs uit; en ik ben heelemaal geen kletskous, maar weet wat ik zeg: hij heeft in het geheel geen besluit genomen, maar hoorde alles wat ik zeide aan met een soort van medelijdenden glimlach. Ik weet dat dit beleedigend voor mij is, maar ik schaam mij er niet voor. „Ik ben het volkomen met je eens, zegt hij, en laten we nu

naar graaf Nainski gaan, maar denk er aan, dat je daar niet van zulke dingen zegt. Ik begrijp je, maar daar zou men je niet begrijpen. Het schijnt, dat ze allen hem zelf niet goed begrijpen, om de een of andere reden boos op hem zijn. In het algemeen heeft men niet zoo erg veel met mijn vader op. De graaf ontving mij aanvankelijk heel terughoudend, uit de hoogte, alsof hij geheel vergeten was, dat ik in zijn huis was opgegroeid, begon zelfs toespelingen te maken! Hij was eenvoudig boos op mij, verweet mij ondankbaarheid, en in welk opzicht ben ik nu ondankbaar tegenover hem geweest? Bij hem is het verschrikkelijk saai, nu, daarom hield ik op er te komen. Ook mijn vader ontving hij verschrikkelijk terughoudend; zoo terughoudend, dat ik zelfs niet begrijp, hoe hij er heen gaat. Dit ergerde mij zeer. Mijn arme vader zou bijna voor hem in 't stof moeten kruipen; ik begrijp dat dit alles om mij is, maar ik heb er immers niets te maken. Ik zou toen tegenover mijn vader mijn gevoelens bijna hebben uitgesproken, maar ik hield mij in. Waarom ook zou ik het doen? Zijn overtuiging kan ik niet veranderen, ik zou hem er alleen door hebben kunnen ergeren, en ook zonder dat is het hem al zwaar genoeg. Nu, dacht ik, laat ik mijn toevlucht nemen tot slimheid; ik zal slimmer zijn dan zij allen; ik zal den graaf noodzaken, achting voor mij te gaan gevoelen, — en wat gebeurde? Dadelijk bereikte ik dit alles, in één dag is alles geheel veranderd. Graaf Nainski weet nu niet meer hoe hij zich tegenover mij houden zal. En dit alles heb ik *alleen* bereikt, door mijn eigen slimheid, zoodat mijn vader zelfs van verbazing de handen ineén sloeg!....

— Luister eens, Alosja, het zou beter zijn als je nu over de zaak zelve sprak, riep Natasja ongeduldig uit. — Ik dacht dat je iets zou vertellen dat op ons betrekking heeft, maar je hebt het er alleen over hoe je je bij graaf Nainski van den goeden kant hebt laten zien. Wat kan mij nu die graaf Nainski schelen!

— Wat jou die graaf Nainski schelen kan? Luister, Iwan Petrowietsj, kan ù die graaf Nainski niets schelen? Dat is juist de hoofdpersoon in de geschiedenis! Je zult het zoo dadelijk zelf zien; alles zal je zoo dadelijk, als ik aan het eind van mijn verhaal ben, duidelijk worden. Laat mij alleen uitspreken.... En tenslotte, (waarom het niet eerlijk te bekennen?) kijk eens, Natasja, en u ook, Iwan Petrowietsj, ik ben misschien inderdaad soms wel erg

onverstandig, misschien zelfs wel dom (ik weet dat dat soms het geval is). Maar hier, dat verzeker ik u, heb ik een slimheid betoond .... en zelfs, ja, ik mag wel zeggen: verstand.... Zoodat ik dacht, dat jullie blij zoudt zijn dat ik niet altijd even dom ben.

— Ach, wat is dat nu, Alosja, m'n lieveling!

Natasja kon het nooit goed hebben wanneer men Alosja dom noemde. Hoe dikwijls is ze niet kwaad geworden op mij, zonder haar boosheid uit te drukken, wanneer ik op een beetje vrijmoedige wijze Alosja aan het verstand bracht dat hij een of andere domheid had begaan? Dit was een zwakke plek in haar liefde tot Alosja. Zij kon niet verdragen dat Alosja in eenig opzicht vernederd werd en vermoedelijk te meer niet, waar zij zelf was overtuigd van zijn gebreken in velerlei opzicht. Haar eigen meening durfde zij altijd nauwlijks tegenover hem uitspreken, vreezende zijn eigenliefde te krenken. Op zulke oogenblikken was hij echter buitengewoon scherpzinnig en raadde hij altijd de gevoelens, die zij trachtte te verbergen. Natasja zag dit dan en bedroefde zich er over en begon hem dadelijk te vleien en te liefkoozen. Ziehier waarom zijn woorden haar nu pijnlijk aandeden....

— Schei nu maar uit, Alosja, je bent alleen een beetje lichtzinnig, maar heelemaal niet dom, voegde zij er bij, — waarom verneder je jezelf zoo?

— Nu, goed; laat me dan vertellen. Na mijn ontvangst bij den graaf werd m'n vader ineens woedend op mij. Hoe was dat ook alweer? O ja, wij reden toen naar de vorstin; ik had allang van haar gehoord, dat zij van ouderdom reeds bijna het verstand verloren had, doof was, en vreeselijk van honden hield. Ze houdt er een heele kudde van op na, die ze trouw verzorgt. Niettegenstaande dit alles heeft zij een grooten invloed in de hoogere kringen, zóó zelfs, dat graaf Nainski, le superbe, bij haar antichambreert. Nu, onderweg maakte ik mijn plan van actie op en waarop denk je, dat dit plan in de eerste plaats rustte? Hierop: dat alle honden van mij houden, ik heb dat opgemerkt. Er schijnt in mij een of ander magnetisme te zijn, dat ze tot me aantrekt, of het is omdat ik zelf erg van alle mogelijke zoogdieren houd — ik weet het niet precies, maar 't is een feit dat alle honden van mij houden. O, ja, wat magnetisme aangaat, ik heb je dat altijd nog niet verteld,

Natasja, maar wij hebben dezer dagen geesten opgeroepen; ik ben bij een spiritist geweest; 't is erg interessant, Iwan Petrowietsj, het heeft mij beslist getroffen. Ik heb Julius Cesar opgeroepen.

— M'n hemel, Alosja! wat moet jij nu met Julius Cesar beginnen! riep Natasja uit, schuddende van het lachen. — Dat ontbrak er nog maar aan!

— Nu, waarom zou ik niet.... ben ik dan soms.... Heb ik dan het recht niet Julius Cesar op te roepen? Wat doet er dat nu toe wien ik oproep? Kijk, daar lacht ze nu!

— Nu goed, goed, het doet er zeker niet toe wien je oproept, m'n schat! Maar wat heeft Julius Cesar je gezegd?

— Hij heeft niets gezegd. Ik hield alleen maar een potlood vast en toen ging het potlood vanzelf over het papier en schreef. Toen zeiden ze, dat Julius Cesar dat schreef, maar ik geloof het niet.

— Maar wat schreef hij dan?

Hij schreef zoo iets in den trant van Gogolj. Maar houdt nu op met lachen!

— Maar vertel nu toch van de vorstin.

— Goed, goed, maar jullie vallen mij ook telkens in de rede. Wij kwamen dan bij de vorstin en ik begon dadelijk het hof te maken aan Mimi. Mimi is de oudste, leelijkste en brutaalste van al haar honden, daarbij vreeselijk koppig en bijterig. De vorstin is dol op haar. Ze beschouwt haar ongeveer als een bloedverwante. Ik begon met Mimi op snoeperijen te trakteeren en in tien minuten tijds leerde ik haar een poot geven, wat zij haar heele leven niet had kunnen leeren. De vorstin was gewoonweg in extase, ze huilde bijna van vreugde: „Mimi kan poojes geven! Mimi kan pootjes geven!" Er kwam een gast: „Mimi kan pootjes geven! Mijn petekind heeft 't haar geleerd!" Graaf Naïnski kwam binnen: „Mimi kan pootjes geven!" Mij zag zij aan met een blik vol tranen en teederheid. Een allerbest oud vrouwtje; ik heb beslist medelijden met haar. Ik liet geen gelegenheid voorbijgaan om haar te vleien. Zij heeft een tabaksdoos, waarop zij staat afgebeeld, in haar bruidstoilet, zooals zij er uit zag, toen zij in 't huwelijk trad, zestig jaar geleden. Zij liet de tabaksdoos vallen. Ik raap haar op en zeg, precies alsof ik niet wist wie dat portret voorstelde: quelle charmante peinture! Dit is een idéale schoonheid! Nu, dit gezegde verteederde

haar geheel; zij begon met mij over alles te praten, waar ik geleerd had, waar ik zoo al kom, dat ik zulk een mooi haar heb, enz. enz. Ik bracht haar eveneens in een vroolijke stemming en vertelde haar een scandaleuse historie. Van zulke histories houdt ze erg: Zij dreigde me eventjes met den vinger, maar moest toch erg lachen. Bij het afscheid omhelst en bekruist ze mij, laat me beloven, dat ik haar iederen dag zal komen bezoeken en opvroolijken. De graaf drukt mij de hand; zijn blik was zacht geworden; en mijn vader, ofschoon hij een allerbeste, eerlijke en eerbiedwaardige man is, geloof het of geloof het niet, maar hij huilde bijna van vreugde, terwijl wij naar huis reden; hij omhelsde mij, werd erg vertrouwelijk en praatte veel in verband met mijn carrière, relaties, geld, huwelijk, zoo, dat ik veel er van zelfs niet begreep. Op dat oogenblik was het dan ook, dat hij me geld gaf. Dat was gisteren. Morgen ga ik weer naar de vorstin, maar mijn vader is en blijft een buitengewoon edel mensch — denk nu niet anders, Natasja, al tracht hij mij aan jou te onttrekken. Dat is alleen maar omdat hij verblind is, omdat hij zin heeft in de millioenen van Katja, die jij niet hebt; maar hij wil die alleen voor mij en hij is onrechtvaardig tegenover jou alleen omdat hij je niet kent. Welke vader zou nu niet het geluk van zijn zoon willen? Hij kan er immers niets aan doen, dat hij gewoon is het geluk te zien in geld. Zoo zijn bijna alle menschen. Van dit standpunt moet je hem beoordeelen en niet anders — en dàn moet je dadelijk toegeven, dat hij gelijk heeft. Ik ben expres naar je toegekomen, Natasja, om je hiervan te overtuigen, omdat ik weet, dat jij vooringenomen bent tegen hem, hoewel dat natuurlijk je schuld niet is. Ik neem je dan ook niets kwalijk....

— Zoodat er niets is gebeurd, dan dat je een goed figuur hebt gemaakt bij de vorstin? Dat is dus je heele slimheid geweest? vroeg Natasja.

— Maar hoe kun je nu.... Dat is nog maar 't begin; ik vertelde alleen maar van de vorstin, omdat ik òver haar mijn vader in den arm wist te nemen, begrijp je; 't voornaamste van wat ik je vertellen wil moet nog komen!

— Nu, vertel dat dan!

— Vandaag is er nog iets met me voorgevallen, iets héél

vreemds zelf; ik ben zelfs nu nog niet van mijn verbazing daarover bekomen, ging Alosja voort. — Ik moet even opmerken, dat al zijn mijn vader en de gravin het reeds over mijn huwelijk eens, er tot nog toe niet officieels heeft plaats gehad, zoodat we, zonder eenig schandaal, desnoods dadelijk van elkaar kunnen; alleen graaf Naïnski weet er van, maar dat is een bloedverwant en beschermer. En wat nog meer zegt: ofschoon ik in de laatste twee weken erg intiem met Katja geworden ben, heb ik tot op heden nog geen woord met haar gesproken over de toekomst, d. w. z.: over een huwelijk en, nu ja, over liefde. Daarenboven, er is besloten dat we eerst de toestemming zullen vragen van Vorstin K., van wie men alle mogelijke protectie voor ons verwacht. Wat zij zegt, dat zal de wereld zeggen; ze heeft zulke relaties.... En men wil mij beslist in de wereld en onder de menschen brengen; vooral de gravin, Katja's stiefmoeder, wil dat. De zaak is, dat de vorstin, vanwege al wat ze in 't buitenland heeft uitgehaald, haar niet meer ontvangt, en als de vorstin je niet meer ontvangt, dan wil dat zeggen, dat ook anderen je niet langer ontvangen; nu is mijn huwelijk met Katja zulk een mooie gelegenheid om daarin verandering te brengen. Daarom is de gravin, die vroeger erg tegen het huwelijk was, nu vreeselijk blij over mijn succes bij de vorstin. Maar dit heeft er toch niet mee te maken; het voornaamste komt nu: Katerina Fjodorofna kende ik verleden jaar al, maar toen was ik nog een jongen, die niets begreep en niets bijzonders in haar zag....

— Dat wil dus zeggen, je hieldt toen nog meer van mij dan van haar, onderbrak Natasja hem, — daarom zag je niets bijzonders haar, maar nu....

— Maar, Natasja, wat is dàt nu! riep Alosja met vuur uit. — Je vergist je heelemaal en beleedigt mij bijna!.... Ik zal zelfs niet probeeren je te weerleggen; luister zelf, en dan zul je zien.... Ach, wanneer je Katja eens kende! Als je eens wist wat een teedere, reine ziel zij is! Maar je zult haar leeren kennen; luister alleen tot het slot! Twee weken geleden, bij hun aankomst, toen mijn vader mij bij Katja bracht, begon ik bijzondere aandacht aan haar te schenken eer ik bemerkte dat zij dat aan mij ook deed. Dit maakte in de hoogste mate mijn belangstelling gaande; ik had bovendien een bepaalde reden waarom ik haar nader wilde leeren kennen en

had daarom het voornemen daartoe opgevat, zoo spoedig ik dien brief van mijn vader, die mij zoo getroffen had, ontving. Ik zal nu niet beginnen met haar te prijzen; ik zeg alleen dit: ze is blijkbaar een uitzondering op haar geheele omgeving. Zulk een oorspronkelijke natuur, zulk een krachtige en waarheidlievende ziel, prachtig door reinheid en streven naar waarheid, dat ik, bij haar vergeleken, eenvoudig een jongetje ben, haar jongere broer, hoewel zij nog pas zeventien jaar is. Eén ding heb ik nog opgemerkt: zij heeft veel verdriet, precies alsof ze een of ander geheim bewaart; ze spreekt heel weinig; thuis zwijgt zij bijna altijd, alsof ze een beetje bang is.... 't Lijkt net of zij iets overdenkt. Voor mijn vader schijnt ze een beetje bang te zijn. Van haar stiefmoeder houdt ze niet, ik heb dat begrepen, de gravin zelf vertelt overal, ik weet niet met welke bedoelingen, dat haar stiefdochter vreeselijk veel van haar houdt; maar dat is niet zoo. Katja gehoorzaamt haar in alles, precies alsof het een afgesproken zaak tusschen hen was. Vier dagen geleden kwam ik, als resultaat van mijn waarnemingen, tot een voornemen, dat ik dezen avond ten uitvoer heb gebracht. Ik heb Katja alles verteld, alles bekend, om haar daardoor op onze zijde te krijgen en de geheele geschiedenis te beëindigen....

— Hoe! Wat heb je haar verteld, wat heb je haar bekend? vroeg Natasja ongerust.

— Alles, alles, zonder voorbehoud, antwoordde Alosja, en ik dank God die mij die gedachte heeft ingegeven. Maar luister, luister! Vier dagen geleden besloot ik zoo: van jou weg te gaan en dan de zaak voor mezelf uit te maken. Wanneer ik bij jou zou blijven, zou ik altijd blijven twijfelen, ik zou naar jou luisteren en nooit tot een beslissing komen. Maar alleen, in de eenzaamheid en in de noodzakelijkheid mij iedere minuut voor oogen te stellen, dat ik *verplicht* ben, *verplicht* een besluit te nemen, zou ik moed kunnen hebben om de zaak te beëindigen. Ik nam mij voor dan met dat besluit tot jou terug te keeren en nu ben ik terguggekeerd met een besluit!

— Wat meen je, wat bedoel je? Wat is dan dat besluit? Vertel toch vlugger!

— Heel eenvoudig! Ik ben rechtstreeks naar haar toegegaan, kalm en onbeschroomd.... Maar nu moet ik eerst iets ver-

tellen wat vóór dien tijd gebeurd is, en dat me verschrikkelijk getroffen heeft. Vlak voordat wij naar hen toe zouden gaan, ontving mijn vader een brief. Ik kwam juist op dat oogenblik zijn kamer binnen en bleef in de deur staan. Hij zag mij niet. Hij was zóó getroffen door dien brief, dat hij in zichzelf liep te praten, telkens allerlei uitroepen deed, buiten zichzelven de kamer op en neer liep en plotseling in lachen uitbarstte, den brief in de handen houdende. Ik durfde bijna niet binnen gaan, wachtte een oogenblik en ging daarop binnen. Mijn vader was ergens blij over, vreeselijk blij; hij praatte heel vreemd met mij; daarop brak hij plotseling af en beval mij om me klaar te maken om te vertrekken, ofschoon het nog erg vroeg was. Vandaag is er niemand bij hem geweest dan wij alleen, en je vergist je, Natasja, wanneer je denkt dat er een soirée was. Je hebt dat verkeerd begrepen.

— Ach, dwaal toch niet zoo af, Alosja! Vertel toch wat jij allemaal tegen Katja hebt gezegd!

— Het trof gelukkig, dat ik twee uren met haar alleen gelaten werd. Ik zei haar eenvoudig, dat men het plan had ons aan elkaar uit te huwelijken, maar dat dit huwelijk voor mij onmogelijk was; dat zij de volle sympathie van mijn hart had en dat zij alleen mij redden kon. Daarop heb ik haar alles verteld. Stel je voor, ze wist nog niets af van de geschiedenis tusschen jou en mij, Natasja! Als je eens gezien hadt hoe ontroerd zij was; in 't begin was ze zelfs bang. Ze werd doodsbleek. Ik vertelde haar onze heele geschiedenis, hoe jij om mijnentwil je huis verlaten hebt, hoe wij hebben samengeleefd, hoe wij ons nu kwellen en bang zijn voor alles, en hoe wij nu onzen toevlucht namen tot haar (ik heb ook uit jouw naam gesproken, Natasja), opdat zij onze zijde kiezen zou en haar stiefmoeder rechtstreeks zeggen, dat ze niet met mij trouwen wil; dat daarin alleen onze redding is en dat we voor het overige geen enkele uitkomst weten. Ze luisterde met groote belangstelling en een innig meevoelen. Wat waren haar oogen mooi op dat oogenblik! Het scheen alsof ze heel haar ziel uitgoot in den blik waarmee ze mij aanzag. Ze heeft heelemaal blauwe oogen. Ze bedankte mij, dat ik niet aan haar had getwijfeld en beloofde mij te helpen waar en zooveel zij kon. Daarop begon zij naar jou te vragen, zei, dat ze erg graag kennis met je zou maken, verzocht

mij je te zeggen, dat ze nu al erg veel van je houdt, als van een zuster, en dat jij ook van haar houden moest als van een zuster; en toen ze hoorde, dat ik je al in vijf dagen niet gezien had, zond ze me dadelijk naar je toe....

Natasja was geroerd.

— En nu begon je met te vertellen van de heldendaden die je bij die doove vorstin verricht hebt! Ach, Alosja, Alosja! riep zij uit, hem verwijtend aanziende. — Nu, en wat deed Katja? Was zij blij, was ze vroolijk toen je wegging?

— Ja, ze was blij dat zij een goede daad had kunnen doen en ze huilde zelf. Want zij houdt óók van mij, Natasja! Zij heeft me bekend, dat ze al van mij begon te houden; dat zij in het algemeen niet zoo veel van menschen houdt, maar dat zij mij al langen tijd genegen was; zij onderscheidde mij van de anderen hierom, dat rondom alles leugen, alles leugen en intrigue is, en ik haar een eerlijk en openhartig mensch toeleek. Zij stond op en zei: „Nu, God zij met u, Aleksej Petrowietsj; ik had gedacht...." Ze maakte haar zin niet af, begon te huilen en liep weg. Wij hadden besloten, dat ze morgen aan haar stiefmoeder zeggen zou, dat zij niet met mij trouwen wilde en dat ik morgen alles aan mijn vader zou zeggen, vastbesloten en openhartig. Zij verweet me, dat ik het hem niet al eerder had gezegd. Een eerlijk mensch hoeft nergens bang voor te zijn!" zei ze. O, ze is zoo edel! Zij houdt ook niet van mijn vader; ze zegt dat hij een intrigant is en een geldwolf. Ik verdedigde hem; zij geloofde mij niet. Wanneer ik het er morgen niet goed afbreng bij mijn vader (en zij rekent er al bijna op dat ik het er niet goed zal afbrengen), dan vindt ze 't goed dat ik de tusschenkomst van vorstin K. zal inroepen. Dan zal niemand meer tegen ons in durven gaan. Wij hebben afgesproken, voortaan als broeder en zuster met elkaar om te gaan. O, als je haar geschiedenis eens wist, hoe ongelukkig zij is, welk een afkeer zij heeft van het heele leven daar bij haar stiefmoeder, van die geheele omgeving.... Zij heeft mij niets rechtstreeks gezegd, zij scheen ook voor mij een beetje bang te zijn, maar uit enkele woorden kon ik veel opmaken. Wat zou ze blij zijn als ze jou zag, Natasja! En wat een goed hart heeft ze! Je voelt je zoo licht bij haar. Jullie zijn eigenlijk geschapen om zusters voor elkaar te zijn en van el-

kaar te houden. Daar moet ik altijd maar aan denken. Werkelijk: ik zou jullie wel bij elkaar willen brengen en dan zelf op een afstand gaan staan en me in jullie verheugen. Je moet er niets achter zoeken, Natasja, dat ik met zooveel lof over haar spreek. Ik wil juist met jou over haar spreken, zoo goed als ik met haar over jou spreek. Je weet immers dat ik jou meer dan ieder ander liefheb, óók meer dan haar .... jij bent mijn alles!

Natasja zag hem zwijgend, vriendelijk en eenigszins bedroefd aan. Zijn woorden schenen haar te streelen en tegelijkertijd even pijn te doen.

— Al een poos geleden, twee weken al, heb ik Katja leeren waardeeren, ging hij voort. — Ik ben sinds dien tijd iederen avond bij haar geweest. Soms ga ik naar huis en denk ik altijd, altijd maar over jullie beiden, vergelijk ik jullie met elkaar.

— En in wiens voordeel valt de vergelijking dan uit? vroeg Natasja glimlachend.

— Den eenen keer in jouw, de andere maal in haar voordeel. Maar jij bent toch altijd beter geweest. Wanneer ik met haar praat, voel ik altijd, dat ik zelf een beetje beter word, een beetje verstandiger, edeler. Maar morgen, morgen zal alles beslist worden!

— En heeft ze geen verdriet om jou? Zij houdt immers van je; je hebt immers gezegd, dat je dat zelf bemerkt hebt?

— Natuurlijk, Natasja, natuurlijk heeft ze er verdriet van! Maar wij zullen alle drie van elkaar houden, en dan....

— En dan: Vaarwel! sprak Natasja zacht voor zich heen.

Alosja zag haar niet-begrijpend aan.

Maar ons gesprek werd plotseling op de meest onverwachte wijze afgebroken. In de keuken, die men door moest om in de zitkamer te komen, klonk plotseling geruisch, alsof er iemand was binnengekomen. Na een minuut opende Mawra de deur en wenkte in 't geheim Alosja, dat hij even naar buiten zou komen. Wij keken haar alle drie aan.

— Ze vragen naar u, sprak ze met een geheimzinnige stem.

— Wie kan er nu naar mij vragen? vroeg Alosja, ons met verbazing aanziende — Ik kom zoo!

In de keuken stond een lakei van den vorst, zijn vader. Het bleek dat de vorst, naar huis gaande, zijn rijtuig voor de woning

van Natasja had doen stilhouden en had laten informeeren of Alosja bij haar was. Na dit meegedeeld te hebben vertrok de lakei onmiddellijk.

— Vreemd! dat is nog nooit gebeurd, zei Alosja, ons verlegen aanziende. — Wat beteekent dat?

Natasja zag hem met ongerustheid aan. Plotseling opende Mawra opnieuw de deur.

— Daar is de vorst zelf! sprak ze haastig fluisterend en trok zich dadelijk terug.

Natasja verbleekte en stond op. Plotseling begonnen haar oogen te flikkeren. Zij bleef staan, lichtelijk met de armen op tafel steunende en onrustig naar de deur kijkend, door welke de ongeroepen gast moest binnentreden.

— Natasja, wees niet bang, je bent bij mij! Ik zal niet toestaan dat men je beleedigt, fluisterde de overblufte, maar toch zijn tegenwoordigheid van geest bewarende Alosja.

De deur werd geopend en op den drempel verscheen vorst Walkofski in hoogst-eigen persoon.

Hij overzag ons klein gezelschap met een snellen, aandachtigen blik. Uit dezen blik was echter niet op te maken, of hij als vriend verscheen dan wel als vijand. Maar laat ik zijn uiterlijk uitvoeriger beschrijven. Dien avond trof hij mij buitengewoon.

Ook vroeger had ik hem reeds gezien. Hij was een man van een jaar of vijf en veertig, niet ouder, met regelmatige en heel mooie trekken, waarvan de uitdrukking zich naar gelang der omstandigheden tot in alle uitersten kon wijzigen; maar die uidrukking veranderde zich dan opzettelijk en met een buitengewone snelheid, van de meest aangename tot de meest sombere of ontevreden uitdrukking, alsof het de uitwerking was van een veer, die plotseling werd losgelaten. Een regelmatig, ovaal gezicht, eenigszins donkere maar prachtige tanden, kleine en tamelijk fijne, mooi gesneden lippen, een rechte, eenigszins lange neus, een hoog voorhoofd, waarop nog niet de kleinste rimpel zichtbaar was, grijze, tamelijk groote oogen, — dit alles bij elkaar maakte hem bijna tot een schoonheid en tòch maakte zijn gelaat geen aangenamen indruk. Het stootte iemand af namelijk hierdoor, dat zijn glimlach nooit natuurlijk was, maar altijd opzettelijk, overdacht, gemaakt, en men krijgt,

kijkende naar hem, zoo het vage besef, dat men nooit zal kunnen doordringen tot de eigenlijke uirdrukking van dit gelaat. Aandachtiger naar hem kijkend, zou je onder zijn gewone masker iets slechts, intrigeerends en in de hoogste mate egoïstisch vinden. In 't bijzonder zouden zijn prachtige, grijze, geheel geopende oogen den aandacht trekken. Zij alleen schenen niet volkomen onder de beheersching van zijn wil te staan. Hij zou zacht en vriendelijk willen kijken, maar de stralen die uit zijn oogen komen vallen uiteen en tusschen weeke, vriendelijke, vindt men er ook harde, onbetrouwbare, nieuwgierige, boosaardige.... Hij was tamelijk groot van gestalte, prachtig gebouwd, alleen wat tenger, en leek aanmerkelijk jonger dan hij was. Zijn donkerroode, wollige haren begonnen nog bijna niet te grijzen. Zijn ooren, handen, de geledingen van zijn vingers, alles was buitengewoon aan hem. Dit was een aangeboren schoonheid in den volsten zin des woords. Gekleed was hij met een verfijnde chic en frischheid; alleen had zijn kleeding iets jongs, wat hem overigens wel stond. Hij leek de oudere broeder van Alosja. In ieder geval: voor den vader van een reeds volwassen zoon zou niemand hem hebben gehouden.

Hij trad rechtstreeks op Natasja toe en, haar strak aanziende, zei hij:

— Mijn bezoek op dit late uur en zonder vooraf belet te vragen is wel wat zonderling en afwijkend van de algemeen gevolgde gewoonte; maar ik hoop, dat u in ieder geval zult begrijpen, dat ik het zonderlinge van mijn gedrag zelf volkomen inzie. Ik weet bovendien met wie ik te doen heb; ik weet, u bent scherpzinnig en edelmoedig tegelijk. Geeft u mij slechts tien minuten en ik hoop, dat u mij zult begrijpen en verontschuldigd achten.

Hij zeide dit alles heel beleefd, maar krachtig en met een soort aandrang.

— Neemt u plaats! sprak Natasja, verwarring en schrik van het eerste oogenblik nog niet te boven gekomen was.

Hij boog lichtelijk en ging zitten.

— Staat u mij toe eerst twee woorden tot *hem* te richten, begon hij, wijzende naar zijn zoon. — Alosja, zooeven ben je daar vóór mij weggegaan en zelfs zonder afscheid van ons te nemen. Aan de gravin werd medegedeeld, dat Katerina Fjodorofna onwel

was geworden. Zij wilde al naar haar toegaan, toen Katerina Fjodorofna plotseling zelf de kamer binnenstormde, verward en in een hevige ontroering. Zij zeide onmiddellijk dat zij niet jouw vrouw kon worden. Ook zeide zij, dat zij in een klooster zou gaan, dat jij haar hulp had gevraagd en haar zelf had bekend, dat je Natasja Nikolajefna liefhebt.... Deze onverwachte en ongelooflijke bekentenis van Katerina Fjodorofna kan alleen het gevolg zijn van een allerzonderlingst gesprek, dat jij met haar moet hebben gehad. Zij was bijna buiten zichzelve. Je begrijpt, hoe mij dat trof en verschrikte. Hierlangs rijdende, bemerkte ik in uw vensters nog licht (hij wendde zich hierbij opnieuw tot Natasja). Toen werd de gedachte, die ik reeds lang gekoesterd had, om u eens zelf op te zoeken, zoo sterk in mij, dat ik ze niet langer weerhouden kon en ik bij u binnenging. Waaròm zal ik u dadelijk zeggen, maar ik verzoek u vooruit, u niet te verwonderen over mogelijk scherpte van mijn uitlatingen. Alles is zoo plotseling gekomen....

— Ik hoop dat ik u begrijpen zal, sprak Natasja aarzelend, en wat u zegt zal kunnen waardeeren zooals het gewaardeerd moet worden....

De vorst zag haar strak aan, alsof hij haar in den tijd van ééne minuut volkomen wilde leeren kennen.

— Ik hoop op uw scherpzinnigheid ging hij voort, en wanneer ik de vrijheid heb kunnen vinden op dit oogenblik tot u te komen, dan is het omdat ik wist, met wie ik te doen had. Ik ken u reeds lang, hoewel ik vroeger onrechtvaardig en schuldig tegenover u was. Hoort u nu: u weet, dat tusschen uw vader en mij allerlei onaangenaamheden bestaan, welke reeds van ouden datum zijn. Ik zal mijzelf niet verontschuldigen; misschien ben ik schuldiger tegenover hem dan ik tot op dit oogenblik veronderstelde. Maar indien dit het geval is, dan ben ik zelf bedrogen. Ik ben achterdochtig, ik wil dat zelf eerlijk bekennen. Ik ben geneigd eerder iets kwaads dan iets goeds te veronderstellen — een ongelukkige eigenschap, maar die nu eenmaal aan een prozaïsch hart eigen is. Ik heb echter niet de gewoonte mijn gebreken te verbergen. Ik geloofde alle lasterpraatjes en toen u uw ouders verliet ontzette ik mij bij de gedachte aan Alosja. U kende ik evenwel nog

niet. Maar informaties, welke ik inwon, deden mij langzamerhand weer meer moed krijgen. Ik gaf acht, zooveel ik kon, en kwam ten slotte tot de overtuiging, dat mijn verdenking geheel ongegrond was. Ik kwam te weten, dat u met uw ouders gebrouilleerd zijt, en weet ook dat uw vader met al wat in hem is tegen een huwelijk van u met mijn zoon is. En alleen reeds het feit, dat u, die zulk een invloed op Alosja, ik mag wel zeggen, zulk een macht over hem hebt, tot nog toe die macht niet hebt gebruikt, om tot een huwelijk men hem te geraken, doet u van een bijzondere gunstige zijde zien. En niettegenstaande dàt nam ik mij toch voor — ik wil dat wel openlijk bekennen — al het mogelijke te doen, om een huwelijk tusschen u en mijn zoon te voorkomen. Ik weet, dat ik erg openhartig ben in mijn uitlatingen, maar openhartigheid is op het oogenblik voor mij een eerste vereischte: u zult dat zelf toegeven, wanneer u mij ten einde toe gehoord heb.

Kort nadat u uw huis hadt verlaten, verliet ik Petersburg; maar weggaande was ik al niet bang meer voor Alosja. Ik had mijn hoop gesteld op uw grootmoedigen trots. Ik begreep, dat u geen huwelijk wenschte, vóór alle onaangenaamheden tusschen uw vader en mij uit den weg waren geruimd; dat u, wetende, dat ik Alosja een huwelijk met u nooit zou vergeven, de goede verstandhouding tusschen mijn zoon en mij niet wilde verstoren; dat u ook niet wilde, dat gezegd zou worden, dat u een vorst tot echtgenoot en verwantschap met ons huis wilde. Integendeel, u nam zelfs een soort verachtende houding tegenover ons aan en wachtte misschien wel het oogenblik, dat ik zelf tot u zou komen, om u te verzoeken, mij de eer aan te doen, mijn zoon uw hand te schenken. Maar toch bleef ik u als te voren slecht gezind. Ik zal niet trachten mij te verontschuldigen, maar mijn motieven wil ik niet voor u verbergen. Het zijn deze: u bent niet aanzienlijk en niet rijk. Ik heb wel vermogen, maar minder dan ik wil hebben. Ons geslacht is in verval. Wij moeten relaties en geld hebben. De stiefdochter van gravin Zinaida Fjodorofna heeft wel geen relaties maar is zeer rijk. Laten wij dit oogenblik voorbijgaan, dan zouden spoedig nieuwe pretendenten verschijnen en ons deze bruid afhandig maken; een gelegenheid als deze mogen wij niet laten voorbijgaan en daarom besloot ik Alosja, hoewel hij nog erg jong is, te doen trouwen.

U ziet, ik verberg niets voor u. U moogt nu met minachting neerzien op den vader, die, zich volkomen daarvan bewust, uit zelfzucht en met speciale bedoelingen zijn zoon tot een verkeerde daad brengt, maar ook in dit opzicht zal ik niet trachten mij te verontschuldigen. De tweede reden waarom ik zou willen zien dat mijn zoon in het huwelijk trad met de stiefdochter van gravin Zinaida Fjodorofna was deze: dat dit meisje in de hoogste mate liefde en achting waard is. Zij is mooi, heel goed opgevoed, met een prachtig karakter en zeer intelligent, hoewel in vele opzichten nog een kind. Alosja is iemand zonder karakter, lichtzinnig, verschrikkelijk onverstandig en op zijn twee-en-twintigste jaar nog bijna een kind. Hij heeft slechts één goede eigenschap en dat is: een goed hart, een eigenschap, die echter, bij het gemis van andere goede hoedanigheden, zelfs gevaarlijk kan zijn. Al lang geleden bemerkte ik, dat mijn invloed op hem begon te verminderen: het temperament en het jeugdig verlangen naar levensvreugd en genot willen zich uiten en doen zelfs wel eens den kinderlijken plicht vergeten. Ik houd misschien veel te veel van hem, maar ik ben overtuigd, dat mijn invloed alleen voor hem niet toereikend is. Hij moet tegelijkertijd ook beslist nog onder den voortdurenden goeden invloed van een ander staan. Hij heeft een buigzame, zwakke, minnende natuur, die hunkert naar liefde en meer geneigd is te gehoorzamen dan te bevelen. Zoo zal hij zijn heele leven wel blijven. U zult zich dus kunnen voorstellen, hoe ik me verheugde, toen ik in Katerina Fjodorofna een ideaal van een meisje ontmoette, dat ik in alle opzichten mijn zoon tot vrouw zou wenschen. Maar ik verheugde mij te laat; een andere invloed was hem reeds onverzettelijk gaan beheerschen — de uwe. Toen ik een maand geleden in Petersburg terug kwam, begon ik hem oplettend gade te slaan en bemerkte ik in hem een aanmerkelijke verbetering ten goede. Zijn lichtzinnigheid en kinderlijkheid zijn gebleven, maar in hem hebben zich eenige goede eigenschappen ontwikkeld; hij begint zich te interesseeren niet alleen meer voor vermaken, maar voor wat verheven, edel, goed is. Zijn ideeën zijn vreemd, vaag, soms onzinnig; maar zijn verlangen, zijn streven, zijn hart is beter geworden en dat is een fundament voor alles; àl dat goede heeft hij beslist van U. U hebt hem een tweede opvoeding gegeven. Ik

wil eerlijk bekennen, dat soms de gedachte bij mij op kwam, dat u méér dan iemand anders in staat zoudt zijn, zijn geluk uit te maken. Maar ik verdreef deze gedachte, ik wilde hier niet over denken. Ik moest hem aan u onttrekken, wat het ook kosten mocht; ik begon te handelen en dacht dat ik mijn doel bereiken zou. Een uur geleden nog dacht ik dat de overwinnig mij was; maar het voorgevallene in het huis van de gravin sloeg ineens aan al mijn verwachtingen den bodem in en daarenboven constateerde ik bij Alosja iets, dat ik 't geheel niet had verwacht, namelijk een sterke bijna hardnekkige gehechtheid aan u. Ik herhaal u: u hebt hem voor de tweede maal opgevoed. Ik zag plotseling, dat de verandering in hem zelfs ingrijpender was dan ik verondersteld had. Vandaag gaf hij een bewijs van geest als ik bij hem niet had durven veronderstellen en tegelijkertijd toonde hij een buitengewone fijnheid van gevoel en intuïtie. Hij koos den zekersten weg dien hij had kunnen kiezen om uit den toestand te geraken, dien hij onhoudbaar achtte. Hij raakte ààn en deed een beroep op een der edelste gevoelens van het menschelijk hart, namelijk: de geneigdheid om te vergeven en kwaad met goed te vergelden. Hij gaf zich in de macht van de door hem beleedigde persoon en wendde zich tot die met een verzoek om deelneming en hulp. Hij maakte gebruik van den trots van een vrouw, die hem reeds lief had, door haar rechtstreeks te bekennen dat zij een mededingster had, terzelfder tijd haar sympathie voor die mededingster op te wekken en voor zichzelf te ontvangen vergeving en de belofte van een onbaatzuchtige zusterlijke liefde. Zulk een spel te spelen en tegelijkertijd niet te kwetsen, niet te beleedigen, daartoe zijn soms zelfs de grootste wijzen niet in staat, maar dikwijls wel de frissche, reine en goedwillende harten, zooals het zijne is. Ik ben overtuigd, Natalja Nikolajefna, dat u met woord noch raad aan 't gebeurde van vandaag hebt deelgenomen. U hebt misschien zooeven pas alles van hemzelf vernomen, vergis ik me niet?' Is het niet zoo?

— U vergist zich niet, gaf Natasja, wier gezicht gloeide en wier oogen blonken van een vreemden glans, als in extase toe. De dialectiek van den vorst begon uitwerking te krijgen. — Ik heb Alosja in vijf dagen niet gezien, voegde zij er bij. — Dat

alles heeft hij zelf uitgedacht en zelf ten uitvoer gebracht.

— Ik wist dat het zoo was, herhaalde de vorst, maar niettemin is dit onverwachte inzicht, deze beslotenheid, dit plichtsgevoel, die heele edele vastheid, is dit àlles ten slotte een gevolg van uw invloed op hem. Dit alles is mij zoo even duidelijk geworden, toen ik naar huis reed, en, de zaak overdenkende, vond ik onverwachts de kracht een besluit te nemen. De mogelijkheid van vermaagschapping van ons huis met dat van de gravin is vervlogen en kan niet weer terugkomen; maar al kon het, — dan zou het toch niet gebeuren. Hoe zou dat kunnen, indien ik zelf overtuigd was geworden, dat u alleen hem gelukkig kunt maken, dat u de leidsvrouw zijt, die hij noodig heeft, dat u reeds den grondsag hebt gelegd voor zijn toekomstig geluk! Ik heb zooeven niets voor u verborgen, ik verberg ook nu niets. Ik voel heel veel voor carrière-maken, geld, aanzien, zelfs rang. Verstandelijk reken ik veel van dit alles tot het fictieve, maar ik houd van deze ficties en wil ze absoluut niet wegcijferen. Er zijn echter omstandigheden, dat men ook andere overwegingen moet doen gelden, waarin men niet alles met één maat kan meten.... daarenboven, ik houd zielsveel van mijn zoon. In één woord: ik kwam tot de conclusie, dat Alosja niet van u weg moet gaan, omdat hij, indien dat gebeurde, ten gronde zou gaan. Ik moet bekennen dat ik eigenlijk een maand geleden al tot die overtuiging gekomen was, maar die mij eerst nu bewust ben geworden, gerechtvaardigd te zijn. Natuurlijk, om u dit alles te zeggen had ik ook morgen kunnen komen en had ik u niet bijna om middernacht behoeven te verontrusten. Maar de haast, die ik betracht, moge u een bewijs zijn, hoe innig, en, wat meer zegt, hoe volkomen spontaan ik in deze aangelegenheid handel. Ik ben geen kleine jongen; op mijn leeftijd komt men niet meer tot een onberaden stap. Toen ik hier binnentrad, was alles reeds overlegd en besloten. Maar ik voel, dat ik nog eenigen tijd noodig zal hebben, om u van mijn eerlijkheid te overtuigen.... Ter zake echter! Zal ik u thans mededeelen, waarom ik eigenlijk bij U kom? Ik kom om mijn plicht tegenover u te vervullen en vraag u plechtig, met al de onbegrensde hoogachting, welke ik voor u koester, uw hand voor mijn zoon. O, denkt u toch vooral niet, dat ik kom als een streng vader, die ten slotte besluit zijn

kinderen te vergeven en genadig toestemming te geven tot wat hen gelukkig kan maken. Neen! neen! U zoudt mij vernederen door zoo iets van mij te denken. Denkt u ook niet, dat ik van te voren overtuigd was van uw toestemming, op grond van alles wat u voor mijn zoon hebt opgeofferd; ook dit is niet het geval! Ik ben de eerste om te zeggen, dat hij u niet waard is en.... (hij is goed en rein van hart) — hij zal dit zelf toestemmen. Maar dat is niet alles. Niet alleen dit dreef mij hierheen, op dit uur....(hij stond eerbiedig en met zekere plectigheid van zijn stoel op) ik kwam hier ook om — uw vriend te worden! Ik weet, ik heb niet het minste recht daarop, integendeel! Maar laat mij dit recht mogen verwerven! Laat mij hopen!....

Eerbiedig buigend voor Natasja wachtte hij haar antwoord. Al dien tijd, terwijl hij sprak, keek ze hem aandachtig aan. Hij bemerkte dit.

Hij had deze heele rede koel uitgesproken, met hier en daar iets gemaakts in de terminologie maar op andere plaatsen met een zekere slordigheid. De toon waarop hij sprak beantwoordde soms niet aan den sterken drijfveer die er toch moest hebben bestaan om hem op zulk een voor een eerste bezoek ongewoon uur, en dat nog wel onder zulke bijzondere omstandigheden, naar ons toe te doen komen. Enkele van zijn uitdrukkingen waren duidelijk gekunsteld, maar op andere plaatsen van zijn lange en door haar langheid vreemde rede nam hij op een kunstige manier den schijn aan van een dwaas, die het bij hem doorbrekende gevoel tracht te verbergen onder den schijn van humor, scherts en nonchalance. Maar dat alles stelde ik mij later eerst goed voor den geest, op dat oogenblik leek alles mij heel anders. Zijn laatste woorden had hij met zulk een vuur, zulk een gevoel en schijnbaar zulk een groote en oprechte achting voor Natasja uitgesproken, dat zij ons allen overwonnen. Zelfs verscheen er iets van tranen in zijn oogen. Natasja's edel hart was geheel gewonnen. Zij stond eveneens van haar plaats op en zwijgend, in diepe ontroering, reikte zij hem de hand. Hij nam die teeder in de zijne en kuste haar met gevoel. Alosja was buiten zichzelf van verrukking.

— Wat heb ik je gezegd, Natasja! riep hij uit. — Je hebt me niet willen gelooven! Je hebt niet willen gelooven, dat hij de

edelste mensch ter wereld is! Nu zie je, nu zie je het zelf....

Hij vloog op zijn vader toe en omhelsde hem vurig. De vorst beantwoordde deze omhelzing op dezelfde wijze, maar haastte zich om de gevoelige scène zoo spoedig mogelijk af te breken, alsof hij zich schaamde voor de uiting zijner gevoelens.

— Genoeg, sprak hij en greep naar zijn hoed, — ik ga heen. Ik vroeg u slechts tien minuten, maar heb hier een heel uur gezeten, voegde hij er lachend bij. — Maar ik ga van u weg in gloeiend ongeduld om u zoo spoedig mogelijk weer te zien. Staat u me toe u zoo vaak mogelijk te bezoeken?

— Ja, ja! antwoordde Natasja, — zoo vaak mogelijk! Ik wil zoo spoedig mogelijk.... van u gaan houden.... voegde ze er verlegen bij.

— Wat bent u openhartig, wat bent u naïef! sprak de vorst, glimlachend om haar woorden. — u doet zelfs geen moeite om de een of andere eenvoudige beleefdheid te vinden. Maar Uw openhartigheid is mij liever dan alle gemaakte beleefdheden. Ja! ik besef, dat ik langen, langen tijd zal noodig hebben om Uw liefde te verdienen!

— Nu, genoeg, prijst u mij niet al te erg! fluisterde Natasja verlegen.

Hoe mooi was ze op dat oogenblik!

— Laat het zoo zijn! besloot de vorst, — maar nog twee woorden over de zaak. Als u zich eens kondt voorstellen hoe ongelukkig ik ben! Morgen kan ik niet bij u komen, morgen niet en overmorgen ook niet. Vanavond ontving ik een brief van zóóveel gewicht voor mij, dat ik noodzakelijk voor een paar dagen Petersburg verlaten moet. Morgenochtend vertrek ik. Als 't u blieft, denkt u nu niet, dat ik zoo laat op den avond bij u ben gekomen, omdat ik wist, morgen en overmorgen daartoe geen gelegenheid te hebben. Maar natuurlijk, u zult dat niet denken; daar hebt u weer een staaltje van mijn achterdochtigheid! Waarom leek het mij toe, dat u dit denken moest? Ja, die achterdocht heeft mij al heel wat kwaad berokkend in mijn leven en heel mijn twist met Uw familie is misschien een gevolg van dezen ongelukkigen karaktertrek.... Vandaag is het Dinsdag. Woensdag, Donderdag en Vrijdag zal ik niet in Petersburg zijn. Zaterdag hoop ik hier terug

te keeren en dienzelfden dag kom ik bij u. Mag ik dan den geheelen avond bij u doorbrengen?

— O, vast en zeker! riep Natasja uit, — Zaterdagavond verwacht ik u! Ik verwacht u met ongeduld!

— Wat voel ik mij gelukkig! Ik zal u steeds beter en beter leeren kennen! Maar nu.... nu moet ik gaan! Echter kan ik niet gaan zonder ook u de hand te drukken, vervolgde hij, zich plotseling tot mij wendende. — Houdt u mij ten goede! Wij zijn allen op het oogenblik zoo verward in ons spreken.... Ik had al een paar maal het genoegen u te ontmoeten en zelfs aan u voorgesteld te worden. Ik kan hier niet heengaan, zonder u te zeggen hoe aangenaam het me was de kennismaking met u te hernieuwen.

— Het is waar, dat wij elkaar al eerder ontmoet hebben, antwoordde ik, zijn hand drukkende, — maar houdt u mij ten goede, ik herinner mij niet, aan u voorgesteld te zijn.

— Verleden jaar, bij vorst R.

— Vergeef mij, ik ben 't vergeten, maar ik verzeker u, deze keer zal ik 't niet vergeten. Deze avond zal altijd in mijn herinnering blijven.

— Ja, u hebt gelijk, mij ook. Ik weet dat u een oprecht, trouw vriend van Natalja Nikolajefna en van mijn zoon zijt. Ik hoop de vierde in uw bond te worden. Nietwaar? voegde hij er bij, zich tot Natasja wendende.

— Ja, hij is onze beste vriend en we moeten allen bij elkaar zijn! antwoordde Natasja met diep gevoel.

Arm kind, zij glansde van vreugde, toen ze zag, dat de vorst ook niet vergat, op mij toe te treden. Hoe hield zij van mij!

— Ik heb veel bewonderaars van uw talent ontmoet, vervolgde de vorst, — maar twee van hen ken ik heel goed. Hun zou het buitengewoon aangenaam zijn persoonlijk kennis met u te maken. Het zijn de gravin, mijn beste vriendin, en haar stiefdochter, Katerina Fjodorofna Filimonowa. Laat mij hopen, dat u mij niet het genoegen ontzeggen zult, u aan deze dames te mogen voorstellen.

— Het is heel streelend voor mij, hoewel ik op 't oogenblik weinig relaties heb.

— Maar geef mij uw adres! Waar woont u? Ik zal dan het genoegen hebben....

— Ik ontvang niet aan huis, vorst, in ieder geval, momenteel niet.

— Maar ik, ofschoon ik niet de eer van een uitzondering verdien....

— Natuurlijk, als u er op gesteld zijt, zal het mij zeer aangenaam zijn. Ik woon in de.... straat, in het huis van Klugen.

— In het huis van Klugen! riep hij uit, plotseling om de een of andere reden bijzonder getroffen. — Hoe! woont u daar al lang?

— Neen, niet lang nog, antwoordde ik, hem onwillekeurig aanziende. — Mijn kamer is No. vier-en-veertig.

— No. vier-en-veertig? Woont u.... alleen?

— Geheel alleen.

— Ach.... Ziet u, het lijkt mij toe, dat ik dat huis ken. Enfin, des te beter.... Ik kom u beslist opzoeken, beslist! Ik heb over heel veel met u te praten en verwacht heel veel van u. u kunt mij ook in veel van dienst zijn. u ziet, ik begin al dadelijk met een verzoek. Laat me u nog eene keer de hand drukken!

— Hij drukte mij en Alosja de hand, kuste nog eene keer de hand van Natajsa en ging heen, Alosja niet uitnoodigend hem te volgen.

Wij bleven alle drie in de grootste verbazing achter. Dit alles was zoo onverwacht, zoo geheel onvermoed gekomen. Wij voelden allen, dat in één oogenblik alles veranderd was en iets nieuws, onbekends was begonnen. Alosja nam zwijgend plaats naast Natasja en kuste zacht haar hand. Zoo nu en dan keek hij even op naar haar gezicht, als verwachtte hij, dat zij iets zeggen zou.

— Mijn lieveling, Alosja, ga morgen naar Katerina Fjodorofna, sprak zij ten slotte.

— Ik had dit zelf ook gedacht, antwoordde hij, — ik zal beslist gaan.

— Maar misschien zal het haar zwaar vallen je te zien.... Wat dan?

— Ik weet het niet, lieveling. Ook hierover had ik al gedacht. Ik zal eens kijken wat ik doe.... Nu is alles veranderd, Natasja! kon Alosja niet nalaten op te merken.

Zij glimlachte en keek hem aan met een langen, teederen blik.

— En wat is hij delicaat. Hij zag, hoe armoedig je hier woont, en geen woord er over....

— Waarover?

— Nu, dat je zou moeten verhuizen of zoo iets, voegde hij er kleurend bij.

— Maar Alosja, op grònd waarvan?

— Nu, dat zeg ik juist, daaruit blijkt hoe delicaat hij is. O, hoe roemde hij je! Heb ik het je niet altijd gezegd.... alles begrijpt hij, alles is hij in staat te gevoelen! En over mij sprak hij als over een kind; hij beschouwt mij altijd als een kind! Enfin, ik ben ook in vele opzichten een kind.

— Je bent een kind, maar tegelijkertijd scherpzinniger dan wij allen, Alosja! goede beste Alosja!

— En hij zei dat mijn goede hart mij schaadde. Hoe kan dat? Ik begrijp dat niet. Zeg, wat denk je, Natasja, zou ik niet dadelijk naar hem toegaan? Morgenochtend, zoo spoedig het licht is, ben ik weer bij je.

— Goed, ga dan maar, mijn lieveling. Dat is heel goed van je. Maar je gaat beslist naar hem toe, niet waar? En kom morgen zoo vroeg mogelijk. Nu zul je geen vijf dagen van mij wegb.ijven, hè? vroeg ze guitig, hem met liefkozenden blik aanziende.

Allen waren wij is een soort kalme, volle vreugde.

— Gaat u met me mee, Iwan Petrowietsj? riep Alosja, de kamer verlatende.

— Neen, hij blijft nog, ik heb nog wat met je te bepraten, Wanja. Denk er om, Alosja, morgenochtend zoo gauw als het licht is.

— Zoo gauw als 't licht is! Goedenavond, Mawra!

Mawra was in hevige ontroering. Zij had alles gehoord wat de vorst gezegd had, ze had het heele gesprek afgeluisterd, maar veel niet begrepen. Ze zou er graag naar gevraagd hebben, maar durfde niet. En nu keek zij al maar heel ernstig, zelfs eenigszins trotsch. Zij had ook begrepen, dat er in eens veel veranderd was.

Wij bleven met ons beiden, Natasja greep mij hand en bleef eenigen tijd zwijgen, alsof zij iets zocht om te zeggen.

— Ik ben zoo moe! zei ze ten slotte, met zwakke stem. — Luister: je gaat morgen immers naar *hen* toe?

— Bepaald.

— Vertel het aan moeder, maar niet aan *hem*.

— Maar ik spreek nooit met hem over jou!

— Dat is goed; hij zal het toch wel te weten komen. Maar let wel

goed op wat hij zegt, hoe hij 't opneemt. Mijn God, Wanja, stel je voor dat hij mij werkelijk vervloekte om dit huwelijk? Neen, dat kan toch niet!

— De vorst is verplicht alles in orde te brengen, haastte ik mij te zeggen. — Hij moet een verzoening tot stand brengen, en dan komt alles in orde.

— O mijn hemel! Als dat eens gebeurde! Als dat eens gebeurde! riep zij uit, met iets smeekends in haar stem.

— Maak je niet ongerust, Natasja, alles zal goed gaan. Het is al bezig goed te worden.

Zij keek mij aandachtig aan.

— Wanja, wat denk jij van den vorst?

— Als hij uit zijn hart heeft gesproken, dan is hij, vind ik, een heel edel mensch.

— Als hij uit zijn hart gesproken heeft? Wat bedoel je daarmee? Zou hij dan ook niet uit zijn hart hebben kunnen spreken?

— Soms leek het mij zoo toe, antwoordde ik. — „Het schijnt, ze begint zelf iets te vermoeden, dacht ik bij mijzelf — Vreemd!"

— Je keek mij al dien tijd zoo strak aan....

— Ja, hij deed een beetje vreemd, vond ik.

— Ik ook. Hij sprak den heelen tijd zoo.... O wat ben ik moe! Weet je wat, Wanja? Jij moest ook maar naar huis gaan. Maar morgen, zoo gauw je bij *hem* geweest bent, kom dan terug! Zeg, luister nog eens: was het niet beleedigend voor hem toen ik zei, dat ik zoo spoedig mogelijk van hem wil gaan houden?

— Neen.... Waarom zou dat beleedigend zijn?

— En.... ook niet dom? Dat houdt toch immers in, dat ik op het oogenblik nog niet van hem houd.

— Integendeel, het was heel goed, naïf en ad rem. Wat was je mooi op dat oogenblik! Dom zou *hij* zijn, indien hij dat niet door de vingers zag!

— 't Schijnt dat je een beetje boos op hem bent, Wanja? Maar wat ben ik toch slecht, achterdochtig en ijverzuchtig! Lach niet; ik behoef voor jou immers niets te verbergen. Ach, Wanja, mijn lieve vriend, wanneer ik weer ongelukkig word, wanneer er weer verdriet mocht komen, dan zal jij toch immers bij mij zijn? Jij zult misschien de eenige wezen, maar je zult mij toch ter zijde staan? Waarmee heb

ik dat alles aan je verdiend! Vervloek mij nooit, Wanja!....

Thuis gekomen kleedde ik mij dadelijk uit en ging naar bed. In de kamer was het donker en vochtig als in een kelder. Allerlei vreemde gedachten en gevoelens overweldigden mij en het duurde lang eer ik slapen kon.

Maar hoe moet op datzelfde oogenblik een ander mensch, inslapende op zijn weelderig bed, over ons gelachen hebben, indien hij zich ten minste verwaardigt heeft over ons te lachen. Ach neen, dat heeft hij vermoedelijk niet!

HOOFDSTUK III.

Den volgenden morgen om tien uur, toen ik het huis verliet om naar de Ichmenjefs te gaan en vandaar zoo gauw mogelijk naar Natasja, stuitte ik in de deur op mijn bezoekster van den vorigen avond, de kleindochter van Smith. Zij trad op mij toe. Ik weet niet waarom, maar ik herinner me, dat ik erg blij was haar te zien. Den avond tevoren had ik geen gelegenheid gehad haar goed aan te kijken, en overdag verwonderde zij mij nog meer dan 's avonds. Moeilijk zou men ergens een vreemder, origineeler wezentje, althans wat 't uiterlijk betreft, hebben kunnen ontmoeten dan dit meisje. Klein, met flikkerende, donkere, eigenlijk heelemaal niet Russische oogen, met dicht, zwart, krullend haar en een raadselachtigen, stommen en halsstarrigen blik, zou zij de aandacht hebben kunnen trekken van iederen voorbijganger op straat. In 't bijzonder trof mij haar blik: daarin lag geest en tegelijkertijd een soort inquisiteurs-wantrouwen en zelfs achterdocht. Haar oude en vuile jurk leek, bij daglicht nog meer dan 's avonds, op een lompenkleeding. Het leek mij toe, dat ze lijdende was aan een of andere langzame, hardnekkige, chronische ziekte, die langzamerhand, maar onverbiddellijk, haar organisme ontwrichtte. Haar bleek en mager gezicht had een soort onnatuurlijke bruin-gele, galachtige tint. Maar overigens, die duidelijke kenteekenen van armoede en ziekte niet in aanmerking nemende, was zij niet leelijk. Haar wenkbrauwen waren scherp, fijn en mooi; vooral haar breed, een beetje laag voorhoofd was heel mooi, en evenzoo

haar prachtig gesneden, bleeke lippen, getrokken in een soort trotschen, eenigszins brutalen plooi.

— Ach, ben jij 't weer! riep ik uit. — Ik had 't wel gedacht dat je komen zoudt. Kom maar binnen!

Zij kwam binnen, langzaam den drempel overschrijdend, evenals den vorigen avond, en wantrouwend rond ziende. Zij bekeek aandachtig de kamer, waarin haar grootvader had geleefd, alsof ze wilde opnemen, wat de nieuwe bewoner er aan veranderd had. „Nu, zooals de grootvader is zal ook het kleinkind wel zijn, dacht ik. — Zou zij ook niet gek zijn?" Zij bleef maar altijd zwijgen, en ik wachtte tot ze zou beginnen te spreken.

— De boeken! fluisterde ze ten slotte, de oogen op den grond gericht.

— Ach, ja! Je boekjes, hè; hier zijn ze, neem ze maar mee! Ik heb ze speciaal voor je bewaard.

Zij keek mij nieuwsgierig aan en trok eenigszins vreemd met haar mondje, alsof ze achterdochtig wilde glimlachen. Maar dit begin van een lach maakte spoedig plaats voor dezelfde strakke, raadselachtige uitdrukking van zooeven.

— Heeft grootvader U misschien over mij gesproken? vroeg zij, mij met een ironischen blik van het hoofd tot de voeten opnemend.

— Neen, over jou heeft hij niet gesproken, maar hij....

— En hoe wist U dan dat ik zou komen? wie had U dat verteld? vroeg zij, mij snel onderbrekende.

— Wel, ik begreep, dat je grootvader hier niet zoo alleen, door iedereen verlaten, kon leven. Hij was zoo oud en zoo zwak; ik begreep wel dat er iemand zijn moest, die hem zoo nu en dan eens opzocht. Hier zijn je boeken, neem ze maar mee. Zijn dat leesboekjes van je?

— Neen.

— Wat doe je er dan mee?

— Grootvader leerde mij er uit toen ik nog bij hem kwam.

— Kwam je dan later niet meer bij hem?

— Later kwam ik niet bij hem.... ik ben ziek geweest, voegde zij er, verontschuldigend, aan toe.

— Hoe is het bij je thuis? Heb je een vader en moeder?

— Zij fronste plotseling haar voorhoofd en keek me met een soort

schrik aan. Daarop scheen zij bedroefd te worden, keerde zich zwijgend om en verliet zacht de kamer, zonder mij eenig antwoord te geven, precies zooals den vorigen avond.

Ik zag haar met verbazing na. Maar zij bleef op den drempel staan.

— Waaraan is hij gestorven? vroeg zij, kort, zich nauwelijks tot mij wendende, bijna met dezelfde gebaren en bewegingen van den vorigen avond, toen zij, de kamer verlatende en met het gezicht naar de deur gekeerd, naar Azorka vroeg.

Ik trad op haar toe en begon haar snel te vertellen. Ze luisterde zwijgend, met belangstelling, het hoofdje latende hangen en met den rug naar mij toegekeerd. Ik vertelde haar ook, dat de oude man stervende gesproken had van Wasili Ostrof, zesde linie.

— Ik had al vermoed, voegde ik er bij, — dat daar een bloedverwant van hem zou wonen; daarom verwachtte ik dan ook, dat er wel iemand naar hem zou komen informeeren. Hij hield zeker veel van je, dat hij in zijn laatste oogenblikken nog aan je dacht?

— Neen, fluisterde zij, eenigszins onwillig — hij hield niet van mij.

Zij was hevig ontroerd. Al vertellende boog ik eenigszins tot haar over en zag haar aandachtig aan. Ik bemerkte, dat ze zich een ontzaglijk geweld aandeed om haar ontroering te verbergen, alsof ze te trotsch was die tegenover mij te toonen. Zij werd steeds bleeker en beet krachtig op haar onderlip. Maar bijzonder trof mij haar duidelijk hoorbare hartslag. Haar hart begon steeds luider en luider te kloppen, zoodat men het ten slotte op twee of drie pas afstand hooren kon.

Ik verwachtte, dat ze in tranen zou uitbarsten, evenals den vorigen avond; maar zij wist zich nu te beheerschen.

— Waar is de heining? vroeg zij.

— Welke heining?

— Waaronder hij gestorven is.

— Ik zal hem je wijzen.... als we weggaan. Maar luister eens, hoe heet je?

— Ach, niets....

— Hoezoo „niets"?

— Ach, niets, het doet er niet toe hoe ik heet, sprak zij afgebroken

en als met een soort ergernis en ze maakte een beweging om heen te gaan. Ik hield haar tegen.

— Wacht nog even! Wat ben je toch een vreemd meisje! Ik heb alleen het goede met je voor; ik heb medelijden met je, gisteravond al, toen je daar in den hoek bij de trap stond te huilen, ik kan daar niet aan denken.... Daarenboven is je grootvader in mijn armen gestorven en had hij het zeker over jou, toen hij sprak van de zesde linie van Wasili-Ostrof; dat wil dus zooveel zeggen, als dat hij je in mijn handen achterliet.

's Nachts droom ik altijd van hem.... je ziet dat ik zelfs die boekjes voor je bewaard heb, maar jij doet zoo vreemd, net of je bang voor mij bent! Je bent waarschijnlijk erg arm, en een wees, nietwaar, toevertrouwd aan de zorg van vreemden; is 't zoo niet?

Met vurige woorden trachtte ik haar te overtuigen van mijn goede bedoelingen. Ik weet zelf niet waarom ik mij zoo tot haar voelde aangetrokken. In mijn gevoel was nog iets anders, behalve enkel medelijden. Was het de geheimzinnigheid der omstandigheden, de indruk die Smith op mij gemaakt had, of het fantastische van mijn eigen stemming, — ik weet het niet, maar er was iets dat mij onweerstaanbaar tot haar aantrok. Mijn woorden roerden haar, naar het scheen; ze keek mij eenigszins vreemd aan, maar al niet norsch meer, doch eenigszins week, en lang; daarna verzonk ze opnieuw in nadenken.

— Lena — fluisterde zij plotseling, geheel onverwacht en heel zacht.

— Je bedoelt, dat je zoo heet?

— Ja....

— En zal je nog eens bij me komen?

— Onmogelijk.... ik weet 't niet.... ik zal komen.... fluisterde ze, als in een strijd van gedachten.

Op dat oogenblik klonk plotseling ergens het slaan van een klok. Zij schrok op en, mij met een onbeschrijflijken, ziekelijken weemoed aanziende, vroeg ze fluisterend:

— Hoe laat is dat?

— Dat moet half elf zijn!

Zij uitte een kreet van schrik.

— God! riep ze uit en liep ineens hard weg. Maar ik achterhaalde haar nog in het portaal.

— Ik laat je zoo niet gaan, zei ik. — Waarvoor ben je bang? Heb je je verlaat?

— Ja, ja, ik ben stilletjes weggeloopen! Laat mij toch gaan! Zij zal mij slaan! riep zij uit, terwijl het duidelijk te zien was, dat zij zelf besefte, dat zij zich versprak en moeite deed zich uit mijn handen los te rukken.

— Luister nu eens en schreeuw niet; jij moet naar Wasieljefskaja en ik ook, naar de dertiende linie. Ik heb mij ook verlaat en zal een rijtuig nemen. Ga je met mij mee? Dan zal ik je thuis brengen. Dat gaat gauwer dan te voet....

— U kunt niet met mij meegaan! riep zij in den grootsten schrik uit. De trekken van haar gezicht veranderden geheel, alleen reeds bij de gedachte, dat ik zou meegaan daarheen, waar zij woonde.

— Maar ik zeg je immers, dat ik in de dertiende linie moet zijn, voor mijn eigen zaken; ik ben heelemaal niet van plan naar jou toe te gaan. Ik neem alleen maar een rijtuig omdat we er dan gauwer zijn. Kom, laten we gaan!

Wij liepen haastig de trap af. Ik nam het eerste het beste rijtuig dat ik zag, een heel oude, krakende kar. Ik zag dat Helena erg zenuwachtig was, toen zij er in toestemde, met mij mee te rijden. Het zonderlingste van alles was wel, dat ik haar nergens naar vragen dorst. Zij maakte een ongeduldig gebaar met de hand en sprong bijna uit het rijtuig, toen ik haar vroeg, voor wie bij haar thuis zij zoo bang was. Wat is dat toch allemaal voor geheimzinnigheid? dacht ik.

Het was haar, schijnt het, erg onaangenaam in een rijtuig te zitten. Bij iederen schok greep zij zich met haar kleine, zwarte hand aan mijn jas vast. Met de andere hand hield zij stevig haar boeken omkneld; aan alles was te zien, dat die boeken voor haar een kostbaar iets waren. Haar kleeren in orde brengende, gleed plotseling de schoen van een harer voetjes af; ik zag toen dat de voeten alleen in oude, kapotte schoenen staken; kousen had zij niet aan. Ofschoon ik van plan was haar over niets te ondervragen, kon ik mij nu toch niet weerhouden dat wel te doen.

— Heb je heelemaal geen kousen aan? vroeg ik. — Hoe kun je nu uitgaan in zulk vochtig weer en bij zulk een koude, zonder kousen?

— Waarom niet? antwoordde zij kort.

— Ach, mijn God, je woont toch bij iemand? Je hadt toch, al was het bij anderen, om kousen kunnen vragen, wanneer je uit moest?

— Ik wil het zelf zoo.

— Maar je zult ziek worden. Je gaat dood!

— Dan ga ik maar dood!

Zij wilde blijkbaar niet antwoorden en was boos over mijn vragen.

— Kijk, hier is hij gestorven, zei ik, haar op het huis wijzende, voor hetwelk de oude man gestorven was.

Zij keek aandachtig naar de plek, die ik aanwees. Plotseling wendde zij zich tot mij en zei op smeekenden toon:

— Volgt u mij om Godswil toch niet. Ik zal bij u komen, ik zal komen, zoo spoedig ik kan, kom ik bij u!

— Goed, ik heb immers al gezegd, dat ik niet bij je zal komen. Maar waarom ben je toch bang? Je bent zeker erg ongelukkig! Ik krijg medelijden als ik naar je kijk....

— Ik ben voor niemand bang, antwoordde zij, met iets van beving in haar stem.

— Maar je hebt zooeven gezegd: „zij zal mij slaan!"

— Laat zij mij slaan! antwoordde zij en haar oogen begonnen te flikkeren. — Laat zij mij slaan! laat zij mij slaan! herhaalde zij bitter en, bevend, trok zij haar bovenlip óp in een trek van verachting.

Eindelijk hadden wij Wasieljefskaja bereikt. Bij het begin van de zesde linie gaf Lena den koetsier een teeken stil te houden en sprong uit het rijtuig, met ongerustheid rondom kijkend.

— Rijd u maar verder; ik zal bij u komen, ik zal bij u komen! herhaalde zij, in de grootste ongerustheid en mij smeekende haar niet te volgen. — Rijd u toch heel gauw door!

Ik reed door. Maar een klein eindje verder op de kade sprong ik uit het rijtuig, ontsloeg den koetsier en terugkeerende naar de zesde linie, stak ik snel de straat over naar de andere zijde. Ik zag Lena; zij was nog niet ver gevorderd, hoewel zij heel vlug liep, voortdurend omkijkend; zij bleef zelfs een oogenblik staan om te kijken of ik haar niet volgde. Maar ik verborg mij achter een openstaande deur en zij zag mij niet. Zij ging verder en ik volgde haar, altijd aan den anderen kant van de straat.

Door dit alles was in de hoogste mate mijn nieuwsgierigheid opgewekt. Ofschoon ik besloten had, niet naar haar toe te gaan, wilde ik toch het huis opnemen, waar zij zou binnengaan. Ik was onder den invloed van een zware en vreemde gewaarwording, iets dergelijks als ik ondervond, toen ik in de confiserie haar grootvader zag staan bij zijn dooden hond Azorka.

HOOFDSTUK IV.

Wij waren reeds bij het kleine Prospekt gekomen. Zij liep bijna op een draf; tenslotte ging zij een winkel binnen. Ik bleef stilstaan om te wachten tot zij er weer uit zou komen. Zij zal toch niet in dien winkel wonen?" dacht ik.

Inderdaad kwam zij na een minuut weer buiten; de boeken had zij nu niet bij zich, maar in plaats daarvan een aarden schotel. Een eindje verder ging zij de deur van een onaanzienlijk huis binnen. Het was een groot, oud, steenen huis, twee étages hoog, met smoezelig gele muren. Uit een der ramen van de beneden-étage (er waren er in 't geheel drie) hing een klein, rood doodkistje — het uithangbord van een doodkistenmaker.

De ramen van de bovenétage waren buitengewoon klein en geheel vierkant, met beslagen, groene, gebarsten ruiten, waardoor roode, boomwollen gordijnen zichtbaar waren. Ik stak de straat over en las op een ijzeren bordje boven de huisdeur: „huis van de burgervrouw Boebnowa."

Maar nauwelijks had ik dit opschrift ontcijferd, toen plotseling op het erf van Boebnowa een doordringende gil van een vrouw klonk en daarna scheldwoorden. Ik keek door het poortje; op een tree van den grooten, houten trap stond een dik wijf, gekleed als een werkvrouw, met een groene shawl om. Haar gezicht had een weerzinwekkend rooden kleur; haar kleine, glazige en van bloed doorloopen oogen flikkerden van woede. 't Was duidelijk dat zij niet nuchter was, hoewel het nog pas morgen was. Ze stond te schelden op de arme Lena, die, als door schrik aan den grond genageld, met den schotel in de handen voor haar stond. Van de trap, van achter den

rug der roode vrouw, keek het half verloopen, wit en en rood-gepoederde gezicht van een vrouwelijk wezen. Een oogenblik later werd op de beneden-étage een deur geopend en op de trap verscheen een blijkbaar op het geschreeuw toegeloopen, armelijk gekleede vrouw van middelbaren leeftijd, niet leelijk en van bescheiden voorkomen. Door de halfgeopende deur keken ook andere bewoners van de beneden-etage: een heel oud mannetje en een meisje. Op het midden van het erf stond een sterke, opgeschoten boerenjongen, met een bezem in de hand, en keek lui en nieuwsgierig de scène aan.

— Vervloekte meid, bloedzuigster, addergebroed! schreeuwde de vrouw, zich uitstortend in een vloed van scheldwoorden, grootendeels zonder komma's of punten, — zoodat ze bijna buiten adem raakte — zóó betaal je me voor al de zorg, die ik aan je besteed, ongeluk! Daar zendt je d'r uit om augurken te halen en daar smeert ze 'm! Ik had 't al gevoeld dat ze d'r van door zou gaan toen ik 'r uitstuurde! 't Knaagde in me van nijdigheid! Gisterenavond heeft ze nog op d'r donder gehad en nou lapt ze 't 'm alweer! Waar heb jij naar toe te gaan, heks? Kreng, scheefoogig monster, stuk vergif! Zeg, waar ben je geweest, vuilik? Biecht op, of ik zal je wurgen!

Buiten zichzelve van woede, wilde de vrouw zich op het arme kind werpen, maar de van de trap toekijkende vrouw ziende, een bewoonster van de beneden-étage, bleef ze plotseling staan en zich tot de vrouw wendende, begon ze nog harder dan tevoren te schreeuwen, alsof ze de ander tot getuige van de ongehoorde misdaad van haar arm slachtoffer wilde nemen.

— D'r moeder is gekrepeerd! Jullie weet allemaal hoe ze als een luis alleen op de wereld achterbleef! Geen korst had ze te vreten; nou, denk ik, je doet er een Godgevallig werk mee, laat ik ze opnemen. Nou, en ik neem ze op, en wat denk je? Twee maanden heb ik ze bij me en ze haalt je 't bloed onder je nagels uit, ze vreet me 't vleesch van me lichaam! Bloedzuigster! Stuk venijn! Verstokte Satan! Altijd houdt ze d'r bek, al sla je d'r, al gooi je d'r, geen muil doet ze open! Precies alsof ze water in d'r mond heeft! M'n hart rijt ze vaneen, maar altijd blijft ze zwijgen! Waar hou je jezelf wel voor, kleine aap? Zonder mij zou je op straat van den honger zijn verrekt. Mijn voeten moest je wasschen en het water opdrinken, onnut die je bent, ellendig mormel! krepeeren zou je zonder mij!

— Maar waarom windt u zich toch zoo op, Anna Trifonofna? Wat heeft ze dan gedaan, dat u zich zoo kwaad op haar maakt? vroeg eerbiedigde vrouw, tegen wie de woedende furie zich zooeven gewend had.

— Waarmee ze mij zoo woedend maakt, goede vrouw, waarmee? Ik wil niet; dat men tegen mijn wil in handelt. Ze brengt me nog in 't graf op die manier. Daar stuur ik haar uit naar den winkel om augurken te halen en daar blijft zij drie volle uren weg! Ik voelde het aankomen, toen ik ze uitstuurde, ik voelde het vooruit, dat ze zoo lang wegblijven zou. Waar is ze geweest? Wat heeft ze uitgevoerd? Wat voor nieuwe beschermers heeft zij gevonden? Heb ik haar dan geen goed gedaan? En heb ik die slet van een moeder van haar dan de veertien zilveren roebels niet kwijtgescholden, die zij mij nog schuldig was, haar laten begraven op mijn kosten en die duivelin in huis genomen? Je weet dat toch alles, m'n beste vrouw, je weet dat toch zelf als heel goed. En zou ik nu ook niet een klein beetje recht op haar hebben? En in plaats van dat ze dat erkent, doet ze altijd wat ik niet wil dat ze doet! Ik heb haar geluk gewild. Ik heb haar, verstootelinge, moesselinen kleeren willen geven, met de groote vasten heb ik haar nieuwe schoenen gekocht — en wat denk je? Na zeven dagen had zij haar jurk verscheurd, heelemaal in stukken gereten, en nu loopt ze er zoo bij, kijk, zooals nu! Opzettelijk heeft ze hem verscheurd, ik heb het zelf gezien; ik wil pilow-kleeren hebben, zegt ze, en geen moesseline! Nou, ik natuurlijk duivelsch, ik geef me d'r een pak ransel van wat ben je me, zoòdat ik zelf nog een dokter voor d'r heb moeten betalen. Wurgen moest ik je, ongedierte, je een week lang niet te vreten geven, — bij jou helpt alleen maar straf! Voor straf liet ik haar den vloer dweilen, en wat denk je: ze dweilt, zij dweilt den heelen dag. M'n hart springt in me op: ze dweilt den heelen dag. Nu, denk ik, die zal wel gauw bij me wegloopen, en net heb ik dat gedacht, of daar gaat ze me — gisterenavond wilde ze wegloopen! Jullie hebt het zelf gehoord, goede menschen, hoe ik haar toen geslagen heb; m'n handen deden 'r pijn van; d'r schoenen en d'r kousen heb ik haar afgenomen; zoo, op d'r bloote pooten, denk ik, zal ze niet uitgaan; nou, en daar is zeg vandaag weer geweest. Waar ben je geweest, zeg? Kun je niet spreken? Bij wien ben je je beklag gaan doen, aterling, zigeunerin, geef 's antwoord zeg, vuile larf, geef 's antwoord!

En buiten zich zelve van woede wierp zij zich op het meisje, dat van angst geen woord kon uitbrengen, greep haar bij de haren en sleepte haar over den grond. De schotel met augurken vloog uit haar hand en brak in scherven; dit maakte de woede van de dronken furie nog te meer gaande. Zij sloeg haar slachtoffer op het gezicht en op het hoofd; maar Lena bleef hardnekkig zwijgen: geen enkele klacht kwam uit haar mond, zelfs niet toen ze geslagen werd. Ik stormde de deur binnen, van verontwaardiging bijna niet wetende, wat ik deed, rechtstreeks op de dronken vrouw af.

— Wat doet u? Hoe durft u zoo met een arme wees om te gaan? riep ik uit, de razende furie bij den arm grijpend.

— Wat moet je? Wie ben jij? schreeuwde zij, de arme Lena loslatende en de armen in de zijde zettend. — Wat hebt u in mijn huis te doen?

— Wat ik in uw huis te doen heb? Ik kom u zeggen, dat u afschuwelijk hardvochtig bent! riep ik uit. — Hoe durft u een arm kind zoo te behandelen? Het is niet eens uw kind; u hebt daar juist zelf gezegd, dat u ze maar als zoodanig hebt aangenomen, dat ze een arme wees is....

Heere Jezus! begon 't wijf uit te pakken. — Wat heb *jij* daar mee te maken? Ben je met haar meegekomen, zeg? Ik zal de politie op je dak sturen! Andron Timofejietsj kent mij heel goed, weet dat ik een achtenswaardige vrouw ben. Jij bent het zeker naar wien die meid altijd toeloopt? En nu waag je het in een vreemd huis herrie te komen maken? Wacht maar!

En met gebalde vuisten wilde zij mij te lijf. Maar op dat oogenblik weerklonk een doordringende, niet-menschelijke kreet. Ik keek om. Lena, die al dien tijd bijna gevoelloos en zonder te denken daar had gestaan, viel plotseling met een doordringenden gil op den grond en bleef daar liggen in krampachtige stuiptrekkingen. Haar gezicht was geheel vertrokken. Dit was een aanval van vallende ziekte. De gepoederde vrouw en de vrouw van beneden snelden dadelijk toe, namen haar op en droegen haar naar boven.

— Krepeer maar, mormel! gilde het dronken wijf haar achterna. — Dat is de derde toeval in één maand.... Vort maar, duivelsgebroed! — En zij wierp zich opnieuw op mij.

— Wet sta je daar, portier? Waar krijg jij je salaris voor?

— Maak dat je wegkomt, als je niet wilt dat ik je in je kraag pak! bromde de portier lui, al was het alleen maar voor den vorm. — 't Zijn jou zaken toch niet; hou je er buiten.... Vort, weg alsjeblieft!....

Ik begreep dat mijn inmenging geheel nutteloos was geweest en dat het 't beste was, om nu maar te zorgen, dat ik weg kwam. Maar ik gloeide van verontwaardiging. Ik stond op den stoep, tegenover den ingang, en keek naar het poortje. Nauwelijks was ik weg, of de vrouw stormde de trap op naar boven en de portier, zich van zijn taak gekweten hebbende, verdween ook ergens. Na een minuut kwam de vrouw, die geholpen had om Lena weg te dragen, van de trap af en haastte zich naar beneden. Maar mij ziende, bleef zij stilstaan en keek mij nieuwsgierig aan. Haar goedige, vredelievende verschijning schonk mij moed. Ik betrad opnieuw het erf en ging rechtstreeks op haar af.

— Sta mij toe te vragen, begon ik, — wat was dat hier voor een meisje zooeven en wat doet dat ondier van een vrouw met haar? Ik vraag dit niet uit louter nieuwsgierigheid, maar ik ken dat meisje en om een bijzonderen reden interesseer ik mij voor haar.

— Als u zich voor haar interesseert, dan deedt u beter haar bij u te nemen of ergens een dienst voor haar te vinden, dan haar hier te laten, antwoordde de vrouw, eenigszins onwillig en een beweging makende, alsof zij van mij wilde weggaan.

— Maar als u mij niet inlicht, wat kan ik dan doen? Ik zeg u, dat ik niets van haar weet Die vrouw was vermoedelijk Boebnowa zelf, de huiseigenares?

— Ja, dat was Boebnowa.

— En hoe is dat meisje bij haar gekomen? Haar moeder is hier gestorven, hoor ik. Hoe is die hier gekomen?

— Hoe ze hier gekomen is? Weet ik het! 't Is mijn zaak niet....

En zij wilde weer weggaan.

— Ach, wees u zoo goed; ik zeg u nogmaals, dat ik mij erg voor dat meisje interesseer. Misschien kan ik iets voor haar doen. Wie is dat meisje? Wie was haar moeder, — weet u dat ook?

— Ja, een vreemdelinge, geloof ik, ik weet niet precies. Ze woonde beneden en was altijd ziekelijk; tering. Daar is ze ook aan gestorven.

— Ze had het zeker erg arm, dat ze zoo in een kelderkamer woonde?

— Als de mieren zoo arm! Daar zou je meelij mee gekregen hebben; de zes roebel in de maand die ze hier verwoonde kwam zij nog bij ons leenen. Wij hebben haar ook moeten begraven; mijn man heeft de doodkist getimmerd....

— En Boebnowa zei, dat zij haar begraven heeft.

— Stel je voor! Boebnowa!

— En hoe heette zij?

— Ja, die naam kan ik niet uitspreken; die was zoo vreemd Duitsch geloof ik.

— „Smith" mischien?

— Neen, dàt was het niet. Maar Anna Trifonofna heeft het kind bij zich genomen om het „op te voeden", zooals zij zegt. Maar als het daàr op aankomt....

— Vermoedelijk had zij daar bijzondere bedoelingen mee?

— Ach, 't is bij haar allemaal zoo'n beetje verdacht, wat ze doet, antwoordde de vrouw, als in nadenken en aarzelend: maar waarom daarover te spreken. — Wij hebben er niets mee te maken.

— Je zoudt beter je mond kunnen houden! klonk plotseling achter ons een mannenstem.

Het was een man van middelbare jaren, gekleed in een langen kaftan, naar zijn uitzicht te oordeelen een schreinwerker of zooiets, de man van de vrouw waarmee ik in gesprek was.

— We hebben je niets te vertellen, vadertje; het zijn onze zaken niet.... zei hij, mij van terzijde aanziend. — En ga jij naar binnen! Bonjour mijnheer; ik ben doodkistenmaker. Wanneer u een bestelling voor me hebt dan met het grootste genoegen.... maar verder hebben we niets met u te maken....

Ik verliet het huis in opgewonden stemming. Ik kon niets doen, maar ik voelde, dat 't mij zwaar viel dit alles zoo te laten. Eenige woorden van de vrouw van den doodkistenmaker hadden mij bijzonder getroffen. Hier was iets niet in orde, dat voelde ik.

Ik ging met gebogen hoofd en in nadenken voort, toen plotseling een scherpe stem mij bij mijn naam noemde. Ik keek op — voor mij stond een niet geheel nuchter persoon, niet al te vast op zijn beenen. Hij was tamelijk goed gekleed, maar zijn jas was

oud, en zijn hoed vuil. Zijn gezicht kwam mij erg bekend voor. Ik keek hem aandachtig aan. Hij knipoogde tegen mij en glimlachte ironisch.

— Herken je me niet?

HOOFDSTUK V.

— Ach, ben jij 't, Maslobojef! riep ik uit, plotseling een vroegeren schoolmakker van het gouvernementsgymnasium in hem herkennend. Ook toevallig!

— Ja, zeker toevallig! Zes jaar zoo wat hebben we elkaar niet gezien. Dat wil zeggen, we hebben elkaar wel gezien, maar Uwe Excellentie keurde mij geen blik waardig. U bent nu immers generaal, nietwaar, dat wil zeggen, generaal in de literatuur hè!....

Dit zeggende glimlachte hij spottend.

— Nu, Maslobojef, dat heb je wel een beetje mis! onderbrak ik hem, — in de eerste plaats, generaals, al zijn 't dan ook generaals in de literatuur, zien er niet uit zoals ik, in de tweede plaats; sta me toe je te zeggen, dat ik me inderdaad herinner, je een paar keer op straat ontmoet te hebben, maar het leek me toen toe, dat jij zelf me ontliept, en wat zal ik naar iemand toegaan, als ik zie dat hij mij tracht te ontwijken? En weet je wat ik denk? Dat je, wanneer je niet dronken was, me nu ook niet zoudt hebben aangeroepen. Nietwaar? Nu, goeden morgen! Ik ben heel, heel blij, kerel, je te zien.

— Werkelijk? Compromitteer ik je niet met mijn.... *in dezen toestand?* Maar wat doet het er toe, nietwaar? Ik herinner me nog altijd, Wanja, wat een beste jongen je was. Weet je nog, dat je voor mij nog eens een pak slaag hebt opgeloopen? Je hieldt je mond en verklapte me niet, en ik, inplaats van dankbaar te zijn, heb je nog een heele week beduveld. Onschuldige ziel! Ook blij je te zien, kerel (wij omhelsden elkaar). Hoeveel jaren al rol ik alleen door 't leven — dag en nacht — maar het oude heb ik nog niet vergeten, hoor. En ik zal 't ook niet vergeten! En jij?

— Ik precies hetzelfde, rol ook alleen door het leven....

Hij keek mij lang aan, met den innigen blik van een door den wijn verzwakt mensch. Trouwens, ook nuchter was hij een heel goed mensch.

— Neen, Wanja, jij bent niet als ik! zei hij ten slotte, op tragischen toon. — Ik heb je gelezen, gelezen, Wanja, gelezen!.... Luister: laten we eens openhartig praten! Heb je haast?

— Grooten haast zelfs; daarenboven, ik ben verschrikkelijk uit m'n humeur over een zekere aangelegenheid. 't Is misschien beter... zeg me eens waar je woont!

— Dat zal ik je zeggen. Maar dat is niet beter! Wil ik je eens zeggen wat beter is?

— Nu, wat?

— Wat? Kijk, dit hier! — En hij wees mij op een uithangbord, op tien pas afstands van de plaats waar wij stonden, — zie je: Confiserie en Restaurant, datwil zeggen: een burgerrestaurant,maar goed, hoor! Ik zeg je vooruit, een heel fatsoenlijke gelegenheid, en jenever — om van te watertanden! Te voet uit Kief gekomen! 'k Heb in mijn leven al heel wat gedronken; ik heb er verstand van, en ze zullen mij geen slecht jenevertje wagen voor te zetten. Ze kennen er Filip Filippietsj wel! Filip Filippietsj, dat ben ik, zie je. Wat? Trek je een vies gezicht? Neen, laat me uitspreken. 't Is nu kwart over tien, ik heb zooeven nog gekeken; precies om vijf minuten over halfelf laat ik je vrij. In dien tijd kunnen we nog een heelen boom opzetten. Twintig minuten is niet te veel voor een ouden kennis, niet waar?

— Als 't maar om twintig minuten gaat, nu, vooruit dan; maar dan moet ik ook absoluut weg; houd me ten goede, kerel, maar ik heb dringende bezigheden.

— Afgesproken dus. Maar wacht eens even, zeg: je kijkt zoo betrokken, precies of je uit je humeur bent! Is dat zoo?

— Zeker, dat is zoo!

— Had ik het niet geraden? Zie je, Wanja, ik doe tegenwoordig aan de physionomiek. Da's ook een bezigheid! Nu, laten we dan naar binnen gaan, een beetje praten. In twintig minuten gooi ik om te beginnen een Admiraal Tsjainski naar binnen, een berkenlikeurtje, daarna een Pommerans, een parfait amour, vervolgens nog 't een of ander. Ik drink veel, kerel! Alleen op feestdagen tegen kerktijd

ben ik nuchter. Jij moogt voor mijn part niet drinken. Maar wil je drinken, dan stijg je zooveel graden in mijn achting! Vooruit! Laten we een poosje praten, en dan maar weer voor een jaar of tien van elkaar. Ik hoor toch niet bij jou, Wanja!

— Nu, leuter toch niet zoo, maar laten we naar binnen gaan. Twintig minuten zijn tot je beschikking, maar dàn moet je mij laten gaan.

In de restauratie kon men slechts komen langs een houten, twee verdiepingen hoog leidende trap. Maar op de trap stuitten wij op twee sterk beschonken heerschappen. Ons ziende, weken zij wankelend terzijde, om ons gelegenheid tot passeeren te geven.

Een van hen was een jong ventje, zonder baard nog, met een klein, nauwelijks aankomend snorretje, en een ongelooflijk domme uitdrukking op zijn gezicht. Hij was echt fatterig gekleed, maar een beetje vreemd, precies of hij kleeren van een ander aan had, met kostbare ringen aan de vinger, een doublé speld op zijn das en allergekst gekapt. Hij deed niets dan glimlachen en gichelen. Zijn kameraad was zeker al wel een jaar of vijftig, dik, opgeblazen, tamelijk slordig gekleed, ook met een grooten speld op zijn das, kaalhoofdig, met een opgezwollen, pokdalig, dronken gezicht en een bril op den neus, die veel weg had van een knopje. De uitdrukking van zijn gelaat was boosaardig en zinnelijk. Zijn leelijke, valsche, wantrouwige oogen liepen over van vet en geleken op een paar kleine spleten. Zij schenen beiden Maslobojef te kennen. Een uitdrukking van ergernis vertrok een oogenblik het gezicht van den oudste en het jonge ventje lachte vriendelijk zoet. Hij nam zelfs den muts af (hij droeg geen hoed maar een muts).

— Neem me niet kwalijk, Filip Filippietsj, mompelde hij, hem zoetelijk aanziende.

— Wat is er?

— Houdt u mij ten goede, ziet u, maar Mitrosjka zit er. Wat mij aangaat, Filip Filippietsj, is hij een schoft.

— Nu, wat zou dat?

— Nu, zoo maar.... hem (hij wees met een knik van zijn hoofd op zijn kameraad) hebben ze verleden week, op aanstoken van Mitrosjka, op een zekere plaats zijn heele gezicht met zure room ingesmeerd.... hihi!

Zijn kameraad gaf hem uit ergernis over deze mededeeling een ribbestoot.

— U zult ons zeker wel het genoegen doen, Filip Filippietsj, een paar glaasjes met ons te drinken?

— Neen, vrind, op 't oogenblik heb ik geen gelegenheid, antwoordde Maslobojef.

— Ik ben bezet.

— Hihi! Maar ik heb een kleinigheid met u te bespreken....

— Later! later!

Maslobojef scheen zijn best te doen niet naar hem te kijken. Maar toen wij de eerste kamer van de restauratie binnengegaan waren, langs de eene zijwand waarvan over de geheele lengte een buffet was, vol met alle mogelijke gerechten: puddingen, sausen, vischpasteitjes en karaffen likeur in allerlei tinten, of Maslobojef leidde mij naar een hoek van het vertrek en begon te vertellen:

— Die jongste is een koopmanszoon, Sizobrjoechof, de zoon van een bekend graanhandelaar, die van zijn vader bij diens overlijden een half-millioen geërfd heeft en dat er heeft doorgebracht. Hij is in Parijs geweest en heeft daarop alle mogelijke manieren 't geld stuk geslagen, maar daarna heeft hij weer geërfd van zijn oom. Dat probeert hij nu in Rusland kwijt te raken. Over een jaartje zal hij vermoedelijk wel op straat staan. Stom is hij als een eend; overal zwerft hij rond, in chique restaurants en in kroegen en cabarets, waar hij 't met de actricetjes aanlegt. Nu wil hij dienst nemen als officier bij de huzaren — hij heeft kortgeleden een verzoekschrift ingediend. Die andere, bejaarde, is Archipof, ook zoo iets van handelaar of makelaar, ik weet niet precies, een schelm, en op 't oogenblik de vriend van Sizobrjoechof, een Judas en een Falstaff tegelijk, tweemaal failliet geweest en een door-en-door zinnelijk mensch. Wat dit laatste aangaat, hij is in verband daarmede eens met de justitie in aanraking gekomen, maar hij heeft er zich weten uit te draaien. Ik ben, om een bepaalde reden, blij, hem nu hier ontmoet te hebben; ik verwachtte hem. Archipof plukt Sizobrjoechof natuurlijk van alle kanten. Hij kent alle hoekjes en gaatjes, om zoo eens te zeggen, en daarom is hij een factotum voor zulke jongelui. Ik sta al langen tijd op slechten voet met hem. Mitrosjka, dat is dat chique-gekleede jongmensch, dat daar bij het raam staat, met dat zigeuner-gezicht, kan

hem ook heelemaal niet lijden. Mitrosjka handelt in paarden en kent alle cavalerie-officieren hier. Ik zeg je, hij is een ploert, zooals er op Gods aardbodem geen tweede rondwandelt. Onder je oogen vervalscht hij bankpapier en toch neem je het van hem aan en wisselt het. Hij draagt een poddjefka [1]) zooals je ziet, wel een fluweelen, maar toch een poddjefka, en lijkt daarom erg op een slawjanofiel [2]) (enfin, het staat hem wel), maar trek je hem een nieuwmodisch pak aan en wat daar bij behoort en breng je hem dan in de Engelsche club [3]) en stel je hem voor als graaf Barabanof, dan zal men hem daar ook inderdaad voor een graaf houden; hij zou mee whisten, enfin zich heelemaal als een graaf gedragen en niemand zou het bedrog opmerken. Maar hij zal nog wel eens slecht eindigen. Nu, die Mitrosjka dan is fel gebeten op Archipof, omdat het hem op het oogenblik niet voor den wind gaat en Archipof hem zijn vroegeren vriend, Zizobrjoechof, afhandig heeft gemaakt, voordat hij dezen het vel over de ooren heeft kunnen halen. Wanneer ze nu alle drie hier in het restaurant gekomen zijn, dan hebben ze daar wat mee voor. Ik weet zelfs wàt en kan al wel vooruit raden, dat het Mitrosjka is geweest die mij heeft bericht, dat Archipof en Sizobrjoechof hier zouden zijn. 't Is een schurkenstreek. Maar ik wil van dezen haat tusschen Mitrosjka en Archipof gebruik maken, en heb daar mijn redenen voor; eigenlijk ben ik met die bedoeling hier gekomen. Ik wil mij liever zelf niet laten zien aan Mitrosjka en kijk jij ook alsjeblieft niet naar hem. Wanneer we hier vandaan gaan zal hij vermoedelijk zelf wel op mij toekomen en mij zeggen wat ik weten moet.... Maar laten we nu liever in die andere kamer gaan, Wanja. Nu, Stepan, vervolgde hij, zich tot den kelner wendende, je weet wat ik hebben moet!

— Ik weet het, mijnheer!

— En zul je het mij geven?

— Zeker, mijnheer!

— Nu, geef dan. Ga zitten, Wanja. Nu, wat kijk je zoo naar mij?

---

[1]) Nationaal Russisch kleedingstuk.

[2]) Slawjanofiel: patriot. Iemand, die, zoowel uiterlijk als innerlijk, een slavische cultuur begeert, in tegenstelling van den zapadnik of Westerling, die alles voor Rusland van de Westersche beschaving verwacht.

[3]) Algemeen bekende societeit in Rusland, zijn leden tellende onder de hoogste standen.

Ik zie immers dat je mij voortdurend aankijkt. Verwonder je je? Doe dat niet al te erg hoor! Alles kan met een mensch gebeuren, zelfs dat waarvan hij nooit heeft gedroomd dat met hem zou gebeuren en vooral niet toen.... nu, toen wij samen Cornelius Nepos uit het hoofd leerden. Zie eens, Wanja, dit moet je gelooven: Maslobojef, al is hij ook van den rechten weg afgeweken, is toch in zijn hart dezelfde gebleven; alleen de omstandigheden hebben zich gewijzigd. Al doe ik niets goeds, ik doe toch ook niemand kwaad. Eerst heb ik voor dokter willen studeeren, toen wou ik leeraar in de Russische letterkunde worden en schreef een artikel over Gogolj, daarna wou ik in het goudsmidsvak; ook dacht ik te trouwen en zij had al toegestemd, al had ze geen rooien cent mee te brengen. Ik had al schoenen voor de bruiloft willen leenen, omdat de mijne al een half jaar kapot waren.... Maar de zaak is niet doorgegaan. Zij trouwde met een leeraar en ik nam een betrekking aan op een kantoor, geen handelskantoor, maar een gewoon, particulier kantoor. Nu, daar wou het ook al niet vlotten. Ik ben nu al een paar jaar zonder betrekking, maar verdien toch goed geld, want ik heb verschillende emolumenten. Ik kom voor de waarheid op. Tegenover een grooten mijnheer ben ik de kwajongen en tegenover een kwajongen speel ik zelf den grooten mijnheer. Ik heb mijn vaste regels: ik weet, bijvoorbeeld, dat één soldaat niet het leger uitmaakt, en trek daaruit mijn voordeel. Mijn werk geschiedt in het geheim.... begrijp je?....

— Je bent toch niet een geheim politieman of zoo iets?

— Dat niet precies, maar ik houd mij toch bezig met recherchezaken, gedeeltelijk officieel, in opdracht, gedeeltelijk op eigen initiatief. En inmiddels drink ik mijn borreltje. Maar omdat ik nooit mijn verstand wegdrink, daarom weet ik wat mijn toekomst zal zijn. Mijn tijd is voorbij, een zwarten hond wasch je nooit blank. Eén ding moet ik je echter zeggen: indien er in mij niet nog iets van een mensch was overgebleven, zou ik nu niet naar je toe zijn gegaan, Wanja. Je hebt gelijk, dat ik vorige keeren, toen ik jou ontmoette, je ook wel gezien heb, en dikwijls was ik van plan naar je toe te gaan, maar ik durfde het niet en zag er steeds van af. En je hebt ook gelijk, Wanja, wanneer je zegt, dat ik je nu heb aangesproken omdat ik dronken ben. Maar ik zit weer den grootsten onzin te kletsen; laten we nu

over mij maar uitscheiden en liever over jou spreken. Ik heb je gelezen, kerel, gelezen en doorlezen — ik heb het over je eersteling natuurlijk. Toen ik het gelezen had, zou ik bijna een fatsoenlijk mensch geworden zijn. Bijna, maar ik bedacht mij nog eens en vond dat het toch maar beter was, een niet-fatsoenlijk mensch te blijven. Zoo is het....

En heel veel vertelde hij mij nog. Hij werd steeds erger dronken en ten slotte was hij tot tranen toe geroerd. Maslobejef was altijd een fideele vent geweest, maar geestelijk en moreel een beetje uit den naad gegroeid; hij was slim, achterdochtig en strooplikkerig reeds op de schoolbanken, maar toch iemand met een hart, een goed mensch, maar een verloren mensch. Zulke menschen zijn er veel in Rusland. Het zijn dikwijls menschen met uitstekende capaciteiten, maar alles in hen is verward en daarenboven zijn zij in staat, bewust tegen hun geweten in te handelen, tengevolge van hun zwakheid op bepaalde punten, en zij gaan niet alleen altijd ten gronde, maar weten zelf ook altijd vooruit, dat zij ten gronde gaan. Zoo ging Maslobejef ten gronde aan den drank.

— Nog één woord, Wanja, nog één woord, ging hij voort. — Ik heb gehoord hoe jij ineens, in één oogenblik, beroemd bent geworden; ik heb alle critieken over je gelezen (werkelijk, ik heb ze gelezen; jij denkt natuurlijk, dat ik in 't geheel niet meer lees); daarna ontmoette ik jou met oude schoenen aan, zonder overschoenen, met een versleten hoed en vermoedde het een en ander. Je doet nu zeker aan de journalistiek?

— Ja, Maslobojef.

— Dat wil dus zeggen, dat je een postpaard bent geworden.

— Zoo ongeveer.

— Nu, en daarom zeg ik het volgende: 't beste is om te drinken! Ik bedrink me, ga dan op de kanapee liggen (ik heb een heerlijke kanapee met springveeren) en beeld mij in, dat ik de een of andere Homerus of Dante ben of Frederik Barbarossa — zoo iets kun je je natuurlijk best inbeelden. Maar jij kunt dat niet, in de eerste plaats, omdat jij *jezelf* wilt zijn, in de tweede plaats omdat „willen" überhaupt voor jou verboden is, want jij bent een postpaard. *Ik* heb de verbeelding, *jij* de werkelijkheid. Hoor eens, laten wij eerlijk en openhartig zijn (je zult er mij geen tien jaar beleedigd om aanzien,

niet waar?), maar — heb je geld noodig? Ik heb het, hoor! Trek nu geen gek gezicht! Neem het geld aan, maak schoon schip met je uitgevers, werp je kluisters af, maak je vervolgens voor een heel jaar vrij en besteed dat voor uitwerking van een geliefkoosd idée, schrijf iets groots! Wat denk je daarvan, zeg?

— Luister, Mastobojef, je vriendelijkheid stel ik bijzonder op prijs, maar ik kan je nu geen antwoord geven, waarom niet, dat zou te lang worden om te vertellen, maar ik heb mijn redenen daar voor. Bij gelegenheid zal ik je alles wel eens vertellen, onder ons natuurlijk. Voor je voorstel zeg ik je dank, ik beloof je, dat ik eens bij je zal komen en niet één keertje. Maar omdat jij zoo openhartig met me bent wil ik jou een raad vragen, temeer, omdat jij in dergelijke zaken nog al ervaren bent, naar 't schijnt.

En ik vertelde hem de geschiedenis van Smith en zijn kleinkind, beginnende met het gebeurde in de confiserie van Müller. Vreemd, terwijl ik aan 't vertellen was, meende ik uit zijn blik op te maken, dat hij van deze geschiedenis al iets wist. Ik vroeg hem er naar.

— Neen, dat niet bepaald, — antwoordde hij — Hoewel, ik heb zoo iets heb gehoord van een ouden man, die ergens in een confiserie gestorven is. En van die Boebnowa weet ik werkelijk 't een en ander. Aan die vrouw heb ik, twee maanden geleden, nog iets verdiend. Je prends mon bien où je le trouve en alleen in dezen zin lijk ik op Molière. Hoewel ik haar toen voor honderd roebel heb afgezet, heb ik mezelf gezworen haar niet slechts honderd, maar vijfhonderd roebel uit den zak te kloppen. 'n Slecht wijf! Ze houdt zich met verdachte zaken op. Nu, dat is niets, natuurlijk, maar soms is het op 't slechte af, wat zij doet. Houd me alsjeblieft niet voor een Don Quichot. De zaak moet gelukken en daarom was ik een half uur geleden zoo blij, toen ik Sizobrjoechof ontmoette. Sizobrjoechof heeft dien ander, Archipof, schijnt het, hierheen gesleept, en omdat ik weet, met wat voor zaken Archipof zich ophoudt, daarom concludeer ik.... Nu, ik zal hem wel krijgen! Ik ben heel blij dat ik jou over dat meisje hoorde vertellen; nu ben ik weer op een ander spoor gekomen. Je weet, dat ik me met verschillende particuliere zaken bezighoud, en met wat voor menschen maak ik soms kennis! Een poos geleden heb ik eens een zaakje uitgezocht van een vorst, een

zaak, zooals je van een vorst niet zoudt hebben verwacht. Of wil je liever een geschiedenisje hooren van een getrouwde vrouw? Kom eens bij me, kerel, dan zal ik je zulke typen geven, dat, als je ze beschrijft, men je niet zal gelooven....

— Maar hoe heette die vorst, waar je 't over had? onderbrak ik hem, iets vermoedende.

— Hoezoo? Hij heette Walkofski.

— Pjotr?

— Ja. Ken je hem—

— Ik ken hem, maar heel oppervlakkig. Nu, Maslobojef, over dezen persoon zal ik wel eens meer dan één keer bij je komen informeeren, zei ik, opstaande, — je hebt me vreeselijk nieuswgierig gemaakt.

— Informeer zooveel als je wilt. Verhaaltjes weet ik een massa te vertellen, maar altijd tot een zekere grens, begrijp je! Voor zoover crediet en eer het toelaten, zakencrediet en eer natuurlijk. Nu, enzoovoort.

— Nu goed, voor zoover je eer het toelaat.

Ik was zelfs opgewonden. Hij bemerkte dit.

— En wat zeg je in verband met die geschiedenis, die ik je zooeven vertelde? Heb je daar al overnagedacht, of nog niet?

— Over die geschiedenis van jou?Ach, wacht als je wilt even twee minuten, dan ga ik afrekenen!

Hij trad op 't buffet toe en daar bevond hij zich plotseling, alsof het ongemerkt zoo gebeurd was, naast dien jongen man in poddjefka, die daar onder den naam Mitrosjka bekend stond. 't Leek mij toe, dat Maslobojef hem beter kende, dan hij voor mij weten wilde. In ieder geval was 't duidelijk te zien, dat 't niet de eerste keer was dat ze elkander ontmoetten en met elkaar spraken.

Mitroska was, zoo op 't eerste gezicht, een tamelijk origineele vent. In zijn poddjefka, zijn roodzijden overhemd, met zijn scherpe, maar edele gelaatstrekken, tamelijk jong nog, bruin en met een zelfbewusten, flikkerenden blik, maakte hij een niet-gewonen en niet afstootenden indruk. Zijn gebaren waren een beetje gemaakt-brutaal, maar toch hield hij zich op dit oogenblik blijkbaar in, hoewel hij liever zou wenschen zijn gezicht een uitdrukking van activiteit, gewicht en soliditeit te geven.

— Luister, Wanja, zei Maslobojef, tot mij terugkeerende, — kom

vanavond om zeven uur bij me, dan zal ik je misschien wat vertellen. Allèèn heb ik, zooals je ziet, niets te beteekenen; vroeger had ik iets te beteekenen, maar nu ben ik een dronkaard geworden en houd me steeds minder met zaken bezig. Maar ik heb de oude relaties nog, kan altijd nog veel te weten komen en verschillende fijne neuzen raadplegen; ik doe 't ook nog wel, in mijn vrijen, d. w. z. nuchteren tijd, en zelf doe ik ook iets, alles voor bekenden, meest recherchezaken.... Maar wat doet er dat allemaal toe? Genoeg!... Hier is mijn adres: Sjestilawotsjni-straat. Maar ik heb hier al te lang gezeten. Nog één borrel, en dan naar huis, naar bed, uitslapen! Als je vanavond komt, zal ik je aan Aleksandra Semjonofna voorstellen, en als er tijd overblijft, praten we nog een beetje over poëzie.

— En niet over die andere zaak?

— Goed, daar óók over.

— Alsjeblieft, ik kom, ik kom vast....

HOOFDSTUK VI.

Anna Andrejefna verwachtte mij al lang. Wat ik den vorigen avond gezegd had over het briefje van Natasja, had in de hoogste mate haar belangstelling gaande gemaakt en zij wachtte mij al van vroeg in den morgen, minstens van tien uur af. Toen ik bij haar kwam, om twee uur in den middag, hadden de smarten van het verwachten bij de arme vrouw het hoogtepunt bereikt. Daarenboven wilde ze heel graag haar eigen verwachtingen tegenover mij uitspreken, gegrond op het gebeurde van den vorigen dag, en wat praten over Nikolaj Sergejewietsj, die vanaf den vorigen avond ziek was en erg terneergeslagen, maar tegelijkertijd bijzonder teeder tegenover haar. Toen ik binnentrad, had zij mij bijna ontvangen met een ontevreden, koelen trek op het gezicht, op afgemeten toon sprekend en niet de minste belangstelling toonende, precies alsof ze op 't punt stond te vragen: „Wat kom je doen? Je schijnt 't nogal gezellig te vinden bij ons, dat je zoo iederen dag aankomt." Zij was boos over mijn late komst. Maar ik had haast en daarom vertelde ik haar, zonder omhaal, in 't kort de geheele

scène, die den vorigen avond bij Natasja had plaats gehad. Zoo gauw zij hoorde van het bezoek van den ouden vorst en van zijn plechtig huwelijksaanzoek, vergat zij dadelijk haar geprovoceerde boosheid. Mij ontbreken de woorden om te beschrijven, hoe zij zich verheugde, zich bijna verloor in haar vreugde, zich bekruiste, weende, zich op de knieën wierp voor het heiligenbeeld, mij omhelsde en dadelijk naar Nikolaj Sergejewietsj wilde loopen, om hem deelgenoot van haar vreugde te maken.

— Het is allemaal verbittering over de beleedigingen en vernederingen, die hij heeft te verduren, dat hij zoo neerslachtig is, Wanja; maar als hij nu verneemt, dat Natasja volledige genoegdoening ontvangt, dan vergeet hij in een oogenblik alles.

Met moeite bracht ik haar van dit voornemen af. De goede vrouw kende haar man nog maar heel slecht, al had ze twintig jaar met hem samengeleefd. Zij wilde ook dadelijk met mij naar Natasja gaan, maar ik bracht haar onder 't oog, dat Nikolaj Sergejewietsj haar handelwijze misschien niet alleen zou afkeuren, maar dat wij op deze wijze de zaak ook eerder zouden schaden dan baten. Ten slotte gaf ze aan mijn waarschuwing gehoor, maar hield mij toch nog een half uur geheel nutteloos op, gedurende welken tijd zij alleen sprak. „Wie blijft er nu bij mij achter om mijn vreugde mee te deelen, zeide zij; ik zit hier alleen tusschen vier muren!" Ten slotte wist ik van haar weg te komen door de mededeeling, dat Natasja al dien tijd vergeefs op mij zat te wachten. De oude vrouw bekruiste me vóór mijn vertrek, sprak ook een speciale zegening over Natasja uit en huilde bijna, toen ik met beslistheid weigerde dien dag, in den avond, nog een keer aan te komen, tenzij dan dat er met Natasja in dien tijd iets bijzonders mocht gebeuren. Nikolaj Sergejewietsj zag ik ditmaal niet, hij had den ganschen nacht koorts en hoofdpijn gehad, niets geslapen en lag nu wat uit te rusten in zijn kamer.

Natasja had mij ook al den heelen morgen verwacht. Toen ik binnenkwam liep zij, naar gewoonte, de armen over den borst gebouwen en in nadenken verzonken, haar kamer op en neer. Zelfs nu, wanneer ik over haar denk, kan ik mij haar niet anders voorstellen dan in een armelijke kamer, eenzaam, peinzend, verwachtend, met over den borst gevouwen armen en neergeslagen oogen, doelloos op en neer wandelend.

Zacht vroeg ze, altijd nog op en neer gaande, waarom ik zoo laat was. Ik vertelde haar in 't kort wat de reden was, maar zij luisterde bijna niet. Ik zag duidelijk dat zij bezorgd was over iets.

— Wat is er voor nieuws? vroeg ik.

— Niets! — antwoordde zij, maar met een gezicht waarop ik las dat ze wel nieuws had en dat zij op mij had gewacht om het mij te vertellen, maar het, naar haar gewoonte, niet dadelijk zou doen, doch eerst wanneer ik op het punt stond om weg te gaan. Zoo was het altijd. Ik was daar al aan gewend en wachtte dus maar af.

Wij begonnen natuurlijk over het gebeurde van den vorigen avond. Het trof me, dat de oude vorst op ons beiden bijna denzelfden indruk had gemaakt. Hij beviel haar niet, nu nog aanmerkelijk minder dan den vorigen dag. Wij bespraken in bijzonderheden zijn geheele bezoek en plotseling zeide Natasja:

— Kijk, Wanja, dat is bijna altijd zoo: wanneer iemand je niet dadelijk bevalt, dan is het haast zeker een teeken, dat hij je later wel bevallen zal. In ieder geval is dat met mij altijd zoo geweest.

— God geve het, Natasja. Ik ben óók tot de overtuiging gekomen, na veel wikken en wegen, dat de vorst, al is hij dan ook een Jezuït, toch inderdaad en ernstig met jullie huwelijk instemt.

Natasja bleef midden in de kamer staan en keek mij somber aan. Haar geheele gezicht veranderde; haar lippen beefden lichtelijk.

— Maar hoe kon hij in dat geval beginnen met te intrigeeren en .... te liegen? vroeg zij met onmiskenbaren achterdocht.

— Nu, nu! haastte ik mij haar tegen te werpen.

— Natuurlijk, hij heeft niet gelogen. Het lijkt mij maar zoo, doch 't zàl wel anders zijn. 't Zou verkeerd zijn, wanneer ik mijn achterdocht grondde op iets geheel fictiefs. Daarenboven, zou hij mij als een persoon van zooveel gewicht beschouwen, dat hij het de moeite waard zou vinden, met mij een spel te spelen? En zou een mensch tot zulk een laagheid in staat kunnen zijn?

— Natuurlijk, zulke menschen zijn er wel bevestigde ik maar voor mezelf dacht ik:„je twijfelt er misschien nog meer aan dan ik, mijn arm kind!

—Ach, wat zou ik wenschen dat hij gauw terugkwam! sprak ze.

Toen zei hij, dat hij een heelen avond bij mij door zou willen brengen.... 't Zullen dus wel gewichtige aangelegenheden zijn, wanneer hij toch op reis is gegaan. Weet jij er niets van, Wanja? Heb je niet iets er van gehoord?

— God weet 't, Natasja. 't Eenige waarvoor hij zich interesseert is geld. Ik heb zoo iets gehoord, dat het in verband zit met een handelscontract. Maar wat hebben wij voor verstand van geldzaken, Natasja!

— Ach neen, dat natuurlijk niet. Maar Alosja sprak gisteren van een brief.

— Een of andere mededeeling zeker. Is Alosja al geweest?

— Ja, hij is geweest.

— Vroeg?

— Om elf uur; hij slaapt altijd zoo lang. Hij heeft een oogenblik gezeten. Toen heb ik hem naar Katerina Fjodorofna gestuurd. Was dat goed Wanja?

— Was hij zelf dan niet van plan daarheen te gaan?

— Hij zei, dat hij 't ook al van plan was....

Zij wilde nog iets zeggen, naar het scheen, maar zweeg plotseling. Ik keek haar aan en wachtte. Haar gezichtje stond heel bedroefd. Ik had haar er bijna naar gevraagd, maar zij hield niet van dergelijke vragen.

— Een vreemde jongen is het, zei ze ten slotte, haar mond een weinig vertrekkende en mij niet aanziende.

— Hoezoo? Is er iets tusschen jullie voorgevallen?

— Neen, neen, — dat niet! Hij was heel lief.... Alleen....

— Nu is er een eind aan al zijn zorgen en verdriet, zei ik.

Natasja keek mij strak en uitvorschend aan. Misschien wilde zij mij zelf wel antwoorden: „Wat voor zorgen en verdriet had hij dan vroeger?" Maar het scheen haar toe, dat in mijn woorden dezelfde gedachte lag opgesloten. Zij leek eenigszins beleedigd. Maar ze werd dadelijk weer vriendelijk. Dezen dag was ze bijzonder lief. Meer dan een uur zat ik bij haar. Ze was erg ongerust. 't Was de vorst, die haar verontrustte. Ik bemerkte uit enkele van haar vragen, dat zij heel graag met zekerheid weten zou, welken indruk de vorst dien avond op mij had gemaakt. Hield ze zich dus in? Had zij dien avond niet àl te zeer haar vreugde getoond te-

genover ons? Was zij niet al te hooghartig geweest? Of was ze integendeel te toegevend geweest? Zou hij niet een spel met haar hebben gespeeld? Zou hij geen verachting voor haar gevoeld hebben? Deze gedachte deed mij 't bloed naar de wangen stijgen.

— Hecht je er wezenlijk zooveel waarde aan, wat een slecht mensch van je denkt? Laat hem denken wat hij wil! zei ik.

— Waarom is hij lecht? vroeg zij.

Natasja was prikkelbaar, maar rein en openhartig. Haar prikkelbaarheid kwam uit zuivere bron. Ze was trotsch en edel-trotsch en zij kon niet verdragen, wanneer onder haar oogen de spot werd gedreven met wat zij boven alles stelde. Op de verachting van iemand, dien zij beneden zich stelde, zou zij met verachting hebben geantwoord, maar toch zou haar hart pijn hebben gedaan wanneer iemand den spot zou hebben gedreven met wat zij het heiligste in zich achtte. Dit alles sproot niet voort uit gebrek aan vastheid. Het was gedeeltelijk 't gevolg van te weinig wereldkennis, van niet-gewendheid aan de menschen, van haar wegkruipen in haar eigen, vertrouwd hoekje. Zij had haar geheele leven in zoo'n hoekje doorgebracht, er zelden uit te voorschijn komende. En ten slotte was in haar die trek (die alle goedhartige menschen eigen is en die zij misschien van haar vader geërfd had) — om sommige menschen hardnekkig beter te achten dan zij zijn, het goede in hen verschrikkelijk te vergrooten, — zeer sterk ontwikkeld. De ontgoocheling, die dan later volgt, is voor zulke menschen altijd bitter, te bitterder nog, omdat ze voelen zelf schuld er aan te hebben. Waarom meer te verwachten van iemand, dan hij geven kan? En dergelijken menschen wacht ieder oogenblik zulk een ontgoocheling. 't Beste is maar, dat zij in hun hoekje blijven zitten en de wereld mijden; ik heb zelfs opgemerkt, dat zij ook inderdaad hun hoekje zóózeer gaan beminnen, dat ze er in verwilderen. Overigens, Natasja had reeds veel tegenslag en beleedigingen verdragen. Zij was ziek en men mocht haar niet beschuldigen, wanneer er in mijn woorden al een beschuldiging lag opgesloten.

Maar ik had haast en stond op om heen te gaan. Natasja verbaasde zich hierover zeer en begon bijna te huilen dat ik wegging, ofschoon ze al den tijd, dat ik bij haar gezeten had, niet de minste teederheid had getoond, maar integendeel zelfs koeler dan ge-

woonlijk tegenover mij was geweest. Ze omhelsde mij vurig en keek mij lang in de oogen.

— Luister, sprak ze, Alosja was vandaag allerzonderlingst en bracht me zelfs in verwondering. Hij was heel lief en oogenschijnlijk zeer gelukkig, maar hij deed erg fatterig en stond een heelen tijd voor den spiegel te koketteeren. Ik vind dat hij den laatsten tijd wel wat erg on-ceremonieel is geworden.... Ook is hij maar een oogenblik geweest. En stel je voor: hij had bonbons voor me meegebracht!

— Bonbons? Nu, wat zou dat? Dat is heel aardig en lief van hem. Ach, wat zijn jullie toch een gek stel! Jullie doet niets dan elkaar bespionneeren, en tracht de een bij den ander z'n geheime gedachten van 't gezicht te lezen, maar die kunst verstaan jullie heelemaal niet. Hij nog niet zoo erg: hij is nog de vroolijke schooljongen van vroeger, maar jij, jij.

Altijd, wanneer Natasja van toon veranderde, en, zooals soms gebeurde, tot mij kwam met een klacht over Alosja, of om raad in een of andere subtiele aangelegenheid, of met een of anderen wensch, dien ik dan uit een half woord van haar begrijpen moest — zag ze mij met half geopenden mond smeekend aan, alsof zij wilde, dat ik op de een of andere manier zóó zou antwoorden dat 't haar wat lichter werd. Maar ik herinner mij ook, dat ik bij een dergelijke gelegenheid altijd een drogen, scherpen toon aannam, alsof ik iemand uitschold, en die toon was bij mij altijd ongewild, maar ook altijd echt. Mijn strengheid en gewichtigheid hadden altijd uitwerking, gaven me een soort overwicht; soms voelt een mensch zoo'n onweerstaanbare behoefte om eens een boetpredicatie te hooren. In ieder geval, Natasja ging bij zulke gelegenheden altijd getroost van mij weg.

— Neen, zie je, Wanja, vervolgde ze, één van haar handen op mijn schouder houdend en met de ander mijn hand drukkend, en met haar oogen diep indringend in de mijne, — 't leek mij toe, dat alles zoo weinig tot hem doordrong.... hij leek mij al zoo heelemaal *mari*, — begrijp je, zoo alsof hij al tien jaar getrouwd was, maar nog altijd galant tegenover zijn vrouw. Is dat al niet héél gauw?.... Hij lachte, drentelde rond, precies of ik hem al tamelijk onverschillig was, en niet meer als vroeger.... Hij had erg

veel haast om naar Katerina Fjodorofna te komen.... Ik praat tegen hem, maar hij luistert niet, of hij begint over iets anders; weet je, dat is een slechte gewoonte van de groote wereld, waarvan wij beiden hem in andere opzichten reeds zoo zeer hebben vervreemd. In één woord, hij was zoo.... nu, hoe zal ik zeggen, zoo.... onverschillig.... Maar wat sla ik daar nu weer een onzin uit! Ach, wat zijn we toch allemaal veeleischende, grillige despoten, Wanja! Nu zie ik dat pas in! Een onbeteekenende verandering in 't gezicht van iemand vergeven we hem niet, maar God weet wat de oorzaak van die verandering is! Je hebt gelijk, Wanja, dat je mij zooeven berispte! Ik-zelf ben de schuld van alles! Ik bezorg mezelf verdriet en dan klaag ik er nog over.... Dank je, Wanja, je hebt me al heelemaal getroost. Ach, als hij vandaag nog maar eens aankwam! Maar, God, misschien is hij nog kwaad om zoo-even....

— Maar jullie hebt toch geen ruzie gehad? vroeg ik verwonderd.

— Neen, ik heb niets laten blijken! Alleen was ik een beetje somber en hij werd plotseling van vroolijk erg peinzend en nam, naar me toeleek, koel afscheid van mij. Maar ik zal om hem zenden .... Kom jij ook, Wanja?

— Zeker, wanneer een zekere aangelegenheid mij niet te lang ophoudt.

— Ach kom, wat voor een aangelegenheid?

— Ik heb een afspraak met iemand! Maar als ik kan.... ja, dan kom ik zeker.

HOOFDSTUK VII.

Precies om zeven uur was ik bij Maslobojef. Hij woonde in de Sjestilawotsjnastraat, in een der zijvleugels van een klein huis, waar hij drie tamelijk vuile, maar vrij goed gemeubileerde kamers had. Er heerschte zelfs een zekere overdaad, maar tegelijkertijd waren de kamers buitengewoon ongezellig. Ik werd open gedaan door een allerliefst meisje van een jaar of negentien, héél eenvoudig, maar aardig gekleed, erg zindelijk en met allergoedigste, vroolijke

oogjes. Ik begreep dadelijk dat dit die Aleksandra Semjonofna moest zijn, over wie hij 's morgens terloops had gesproken en met wie hij mij beloofd had mij kennis te zullen laten maken. Zij vroeg wie ik was, en, mijn naam hoorende, zeide ze, dat Maslobojef mij wachtte, maar dat hij op 't oogenblik in zijn kamer lag te slapen. Zij bracht me naar zijn kamer, Maslobojef lag te slapen op een heerlijke, zachte kanapee, toegedekt met een vuilen *sjinelj*[1]) en eenoud versleten leeren kussen onder het hoofd. Hij sliep erg licht, want toen we binnen kwamen riep hij me dadelijk bij mijn naam,

— Zoo! ben jij 't! Ik wachtte je. Ik heb zoo juist gedroomd. dat ik hier lag te slapen en dat jij binnenkwam en me wakker maakte. Dat beteekende dus, dat 't tijd was. Laten we gaan.

— Gaan? Waarheen?

— Nu naar die vrouw!

— Naar welke vrouw, waarvoor?

— Naar Boebnowa natuurlijk! Om haar te plukken! Wat een knappe vrouw! voegde hij er bij, zich tot Aleksandra Semjonofna wendende, en bij de gedachte aan Boebnowa Aleksandra Semjonofna de hand kussende.

—Nu, hoor hem eens! zei Aleksandra Semjonofna, zich verplicht achtende een beetje boos te worden.

— Jullie kennen elkaar niet? Laat ik je even voorstellen: dit is Aleksandra Semjonofna en dit een generaal in de literatuur, slechts één keer in 't jaar kun je hem gratis bekijken, andere dagen alleen voor geld.

— Ach, luistert U toch niet naar hem, hij steekt altijd den draak met me. Wat bent U voor generaal?

— Ik zeg je immers, dat hij een heel bijzonder soort generaal is! En jij, Exellentie, denk niet, dat we dom zijn; we zijn veel verstandiger dan we op 't eerste gezicht lijken.

— Luister U toch niet naar hem! Altijd stelt hij zich aan tegenover fatsoenlijke mensche! Ging hij maar eens met me naar 't theater!

— Bemin, Aleksandra Semjonofna, je huisgeesten.... Heb je niet vergeten wie je beminnen moet? Weet je dat woord nog? Pen.... Ik heb 't je immers geleerd!

---

[1]) Soort overjas.

— Natuurlijk, ik ben 't niet vergeten, 't beteekent natuurlijk den een af anderen onzin!

— Nu, wat was het dan voor een woord?

— Ja, ik zal me blameeren als er een vreemde bij is! Misschien beteekent 't wel iets onfatsoenlijks! Neen, ik wil het nu niet zeggen!

— Dat beteekent dus zooveel als dat je 't vergeten bent?

— Ik ben het heelemaal niet vergeten, 't was: „penaten".... Bemin je penaten.... daar heb je de heele uitvinding! Misschien hebben er wel heelemaal geen penaten bestaan! En waarom zou ik van ze houden? jij liegt alles!

— Maar bij Boebnowa....

— Loop jij met je Boebnowa!

En Aleksandra Semjonofna liep in de hevigste verontwaardiging de kamer uit.

— 't Is tijd! Laten we gaan! Tot ziens, Aleksandra Semjonofna!

We gingen weg.

— Kijk eens, Wanja, in de eerste plaats: laten wij een rijtuig nemen. En in de tweede plaats: nadat ik zoo even afscheid van je nam, ben ik nog het een en ander te weten gekomen. Nog een heel uur ben ik op Wasili-Ostrof gebleven. Die dikzak, je weet wel, Archipof, is een vreeselijk kanalje, een afschuwelijk gemeene, perverse kerel. En die Boebnowa staat er al lang voor bekend, dat hij zich ophoudt met zaken, die het daglicht niet mogen zien. Een paar dagen geleden moet zij nog een meisje van een heel nette familie ergens in betrokken hebben. Die moesselinen kleeren, waarin zij dat weeskind moet hebben gestoken (vertelde je mij dat zooeven niet?), laten mij maar geen rust, omdat ik voor dien tijd ook al wel eens iets gehoord heb, dat niet heelemaal in den haak is. Zooeven kwam ik nog iets nieuws te weten, heel toevallig, maar uit betrouwbare bron. Hoe oud is dat kind?

— Een jaar of dertien, zoo op het gezicht te oordeelen. Haar gestalte in aanmerking nemende, zou je haar echter minder geven.

— Nu ja, zoo doet zij. Als 't noodig is zegt ze elf jaar, anders vijftien. En omdat het geen beschermers heeft, geen familie, daarom....

— Zou je werkelijk denken, Maslobojef?

— Maar wat denk jij dan? Toch niet dat Madame Boebnowa

uit louter medelijden dat kind bij zich in huis zou hebben genomen? En wanneer die dikzak daar komt, dan is het zeker zoo. Van morgen moet hij er nog zijn geweest. En dien Sizobrjoechof heeft zij vandaag een allerliefst getrouwd vrouwtje beloofd, de vrouw van een stafofficier. Doorreizende kooplui zoeken altijd een vrouw van stand. Het is net als in de Latijnsche grammatica, herinner je je: de beteekenis hangt altijd van den uitgang af. Maar tusschen twee haakjes, ik ben, geloof ik, altijd nog een beetje dronken. Nu, en Boebnowa met zulke dingen bezig te houden moet je maar niet probeeren. Zij tracht de politie te misleiden, maar, al slaagt zij daar ook in, mij te misleiden, dat zal haar niet gelukken. Ik maak haar een beetje bang, doordat zij weet, dat ik het een en ander van vroeger weet.... nu, je begrijpt me wel!

Ik was ten zeerste getroffen. Al die berichten wonden mij buitengewoon op. Ik was maar bang, dat wij te laat zouden komen en daarom maande ik den koetsier aan, zoo snel mogelijk te rijden.

— Maak je niet ongerust, sprak Maslobojef. — Mitrosjka zal er zijn, dat hebben we zooeven afgesproken. Sizobrjoechof betaalt hem met geld en die dikke schelm — met de natuur! Boebnowa komt voor mijn rekening....

Wij waren bij de restauratie gekomen en hielden stil. Maar er was geen Mitrosjka. Na den koetsier bevolen te hebben, bij de restauratie op ons te wachten, gingen wij naar Boebnowa. Mitrosjka wachtte ons bij de deur op. Door de vensters scheen hel licht en klonk de dronken, rollende lach van Sizobrjoechof.

— Over een kwartiertje zullen ze er allemaal zijn, lichtte Mitrosjka mij in. — Nu is het de tijd.

— Maar hoe zullen we er in komen? vroeg ik.

— Als gasten, antwoordde Maslobojef. — Zij kent mij en Mitrosjka kent ze ook. Alles is geheim, alleen niet voor ons.

Hij klopte zachtjes op de deur; die werd dadelijk geopend. Het was de portier die opende en met Mitrosjka een blik van verstandhouding wisselde. Zachtjes traden wij binnen; in 't huis hoorden zij ons niet. De portier bracht ons de trap op en klopte aan. „Wie is daar?" klonk een stem van binnen. „Gasten", antwoordde de portier. Men deed open en wij traden allen tegelijk binnen. De portier verdween.

— Wie is daar? riep Boebnowa uit, dronken en met verwarde kleeren midden in de kleine voorkamer staande, met een kaars in de hand.

— Wie? onderving Maslobojef. — Hoe is dat nu, Anna Trifonofna, kent u oude kennissen niet meer? Wie anders dan Filip Filippietsj?

— Ach, Filip Filippietsj! Bent u het! — Treedt binnen, waarde gasten.... Hoe komt u zoo.... ach neen, komt u hier.... Filip Filippietsj!

Zij raakte geheel verward.

— Waarheen — hierheen? Maar hier is de muur!.... Neen, ontvangt u ons als 't u blieft beter. We willen graag iets kouds van u hebben; hebt u ijs? De gastvrouw vatte een beetje moed.

— Voor zulke gasten heb ik alles, al moest ik 't uit den grond stampen.

— Twee woorden, mijn beste Anna Trifonofna: is Sizobrjoechof hier?

— Ja, die is hier.

— Ik moet hem even hebben. Hoe durft hij zonder mij te gaan boemelen!

— Hij is u vermoedelijk toch niet vergeten, want hij doet of hij op iemand wacht, waarschijnlijk dus op u.

— Maslobojef stiet de deur open en wij bevonden ons in een kleine kamer, met twee vensters, waarvoor geraniumpotten; het meubilair bestond uit gevlochten stoelen en een vreeselijk slechte piano, alles zooals het behoorde. Maar nog voor we binnentraden, terwijl we nog in de voorkamer stonden te praten, klopte Mitrosjka aan. Ik vernam later, dat hij de kamer niet binnentrad, maar achter de deur bleef wachten. Hij was vergezeld van de gepoederde vrouw die dien morgen van achter den schouder van Boebnowa naar de scène met Lena had staan toekijken.

Sizobrjoechof zat op een kleine kanapee van rood hout, voor een ronde tafel, bedekt met een tafellaken. Op de tafel stonden twee flesschen champagne, een flesch slechte rum, schaaltjes met bonbons, koekjes en noten in drie soorten. Achter de tafel, tegenover Sizobrjoechof, zat een walgelijk vrouw-mensch van omstreeks veertig jaar en pokdalig, in een taftzijden costume, en met bron-

zen armbanden en broches. Dit was de „vrouw van den stafofficier", maar natuurlijk een nagemaakte. Sizobrjoechof was dronken en erg in z'n humeur. Zijn dikke kameraad was niet bij hem.

— Zoo doen de menschen nu! schreeuwde Maslobojef zoo hard mogelijk.

— Filip Filippietsj, doet u ons de eer aan? mompelde Sizobrjoechof met een zalig lachje opstaande om ons te begroeten.

— Drink je?

— Houdt me ten goede....

— Verontschuldig je liever niet, maar zet je gasten wat voor. Wij zijn gekomen om ons met je te amuseeren. Ik heb nog een gast meegebracht, een kennis!

Maslobojef wees op mij.

— Hoogst aangenaam, 't is me een eer.... Hihi!

— Dat heet nu champagne! 't Lijkt wel zure *sjtsji!* [1]

— U beleedigt me.

— Bij Dusso durf je je zoo niet te vertoonen; maar uitnoodigen durf je wel!

— Hij vertelde zoo juist dat hij in Parijs geweest is, onderving de vrouw van den stadofficier. — Dat liegt hij natuurlijk!

— Fjodosja Titisjna, geen beleedigingen als 't je belieft. Ik ben er geweest.

— Nu, wat moest zoo'n boer op reis doen!

— 'k Ben er geweest, dat kon ìk doen. Ik ben er geweest met Karp Wasieljewietsj. Kent u Karp Wasieljewitsj?

— Wat kan mij jouw Karp Wasieljewietsj schelen!

— Nu, zoo maar, uit de politiek. Ik heb daar met hem in 't stadje Parijs bij madame Joubert een grooten spiegel kapot geslagen.

— Wàt hebben jullie kapot geslagen?

— Een spiegel! Een grooten spiegel, die den heelen muur bedekte, en Karp Wasieljewietsj was zóó dronken, dat hij met madame Joubert Russisch begon te praten. Hij begon tegen den spiegel te leunen. Zij, mevrouw Joubert, roept hem toe, dat de spiegel zevenhonderd francs kost als hij hem breekt. Hij lacht flauwtjes en kijkt naar mij; ik zat tegenover hem op een kanapee en naast

---

[1] Koolsoep.

me zat een schoone, maar niet zoo'n smoel als dàt daar, hoor. Hij roept: „Stepan Terentjiejts!, Stepan Terentjietsj! Zou-die in tweeën gaan, denk je?" Ik zeg: „Ik denk 't wel!" Hij slaat met z'n vuist tegen den spiegel — kapot! De scherven vlogen in 't rond. Madame Joubert begon te schreeuwen en geeft 'm een klap midden in z'n snuit: „Wat kom jij hier doen, roover!" (In 't Fransch natuurlijk!) En hij: „zeg maar hoeveel 't kost, madame Joubert, maar laat je niet met mijn zaken in", en toen hebben we haar zeshonderdvijftig francs betaald. Vijftig hebben we er afgepingeld!

— Op dat oogenblik klonk een vreeselijke, doordringende gil, eenige deuren verder, twee of drie kamers van die, waarin wij ons bevonden. Ik schrok op en gaf ook een gil. Ik had die stem herkend: 't was de stem van Lena. Haar gil werd dadelijk gevolgd door geschreeuw, schelden, lawaai, en ten slotte het duidelijk te onderscheiden slaan van een hand op een gezicht. Dat was vermoedelijk Mitrosjka, die zijn plicht deed. Plotseling werd de deur met kracht opengeworpen en stormde Lena de kamer binnen, bleek, met betraande oogen, in een wit moesselinen, maar geheel verkreukt, gescheurd costume, met verwarde, bij het vechten losgewoelde haren. Ik stond tegenover de deur en zij wierp zich tegen mij aan en omvatte me met haar armen. Allen sprongen op, deden ongerust. Overal gingen kreten op bij haar verschijning. Achter haar kwam Mitrosjka, zijn dikken vijand in den meest gehavenden toestand bij de haren voortsleepende. Hij trok hem den drempel over en slingerde hem de kamer in.

— Daar is hij! Pak aan! riep Mitrosjka, met een van tevredenheid glanzend gezicht.

— Luister, sprak Maslobojef, rustig op mij toetredende en me op den schouder kloppend, — roep jij den koetsier, neem dit meisje en rijd met haar naar je huis; hier is voor jou verder niets te doen. Morgen brengen we de rest in orde.

— Ik liet mij dit geen tweemaal zeggen. Ik nam Lena bij de hand en voerde haar weg uit deze hel. Ik weet niet hoe het afgeloopen is bij Boebnowa. Men hield Lena en mij niet tegen. Boebnowa zelf scheen verlamd van schrik. Alles was zóó snel gebeurd, dat ze niet tusschenbeide had kunnen komen. De koetsier wachtte nog en twintig minuten later was ik al thuis.

Lena was meer dood dan levend. Ik knoopte haar kleeren los, besprenkelde haar met water en legde haar op de kanapee. Ze kreeg koorts en begon te ijlen. Ik keek naar haar bleek gezichtje, haar kleurlooze lippen, haar zwarte, verwarde haren, rijkelijk voorzien van pomade, haar heele toilet, naar de roze banden, die nog hier en daar heel waren gebleven, — en ik begreep alles, de geheele weerzinwekkende geschiedenis; arm, arm kind! — Zij werd met de minuut zieker. Ik ging niet van haar weg en besloot dien avond niet naar Natasja te gaan. Nu en dan hief Lena de lange wimpers op en keek mij lang en strak aan, alsof ze mij niet herkende. Héél laat, een uur of een in den nacht, sliep ze in. Ik viel op den grond ook in slaap.

HOOFDSTUK VIII.

Ik stond heel vroeg op. Den heelen nacht door was ik bijna ieder half uur wakker geworden, naar mijn arm gastje toegegaan en had haar aandachtig bekeken. Ze had koorts en ijlde licht. Maar tegen den morgen viel zij in een vasten slaap. „Dat is een goed teeken", dacht ik, maar toen ik in den morgen ontwaakte, besloot ik dadelijk, terwijl 't arme kind nog sliep, naar den dokter te gaan. Ik kende een dokter, een ongetrouwden, goedhartigen grijsaard, die sedert onheuglijke tijden in de Wladimirskjstraat woonde met zijn Duitsche huishoudster. Ik ging naar hem toe. Hij beloofde om tien uur bij mij te komen. Toen ik bij hem kwam was 't acht uur. Ik had grooten zin nog even bij Maslobojef aan te gaan, maar bedacht me: hij sliep waarschijnlijk nog en bovendien zou Lena in dien tijd kunnen ontwaken en misschien erg bang zijn, als zij bemerkte, dat ze in mijn kamer was en ik niet bij haar. In den ziekelijken toestand waarin ze verkeerde, zou ze vergeten kunnen zijn, hoe, wanneer en op welke wijze ze er gekomen was.

Zij ontwaakte juist toen ik mijn kamer weer binnentrad. Ik liep op haar toe en vroeg voorzichtig, hoe ze zich voelde. Ze antwoordde niet, maar keek mij heel lang en strak aan met haar uitdrukking-volle, zwarte oogen. Ik meende uit dien blik op te

maken, dat ze alles begreep en bij haar volle bewustzijn was. Dat ze mij niet antwoordde op mijn vraag, was misschien wel omdat ze de gewoonte had, niet te antwoorden. Den dag te voren en den dag dàarvoor, wanneer zij bij mij kwam, had ze ook niet geantwoord op mijn vragen, maar mij alleen slechts aangekeken met dien langen, hardnekkigen blik, waarin, behalve nietbebrijpen en een naïve nieuwsgierigheid, ook een soort vreemde trots lag. Maar nu bemerkte ik in haar blik norschheid en iets als wantrouwen. Ik wilde mijn hand op haar voorhoofd leggen om te voelen of ze koorts had, maar zij weerde met haar eigen klein handje mij zachtjes en zwijgend of en wendde haar gezicht naar den muur. Ik ging van haar bed weg, om haar niet te verontrusten.

Ik had een grooten koperen theeketel. Ik gebruikte dien al langen tijd in de plaats van samowar en kookte er water in. Brandhout had ik ook; de portier had mij een dag of vijf te voren een geheelen voorraad gebracht. Ik maakte de kachel aan, haalde water en zette den ketel op. Op de tafel zette ik de theeboel klaar. Lena draaide zich weer naar mij toe en keek nieuwsgierig toe. Ik vroeg of zij iets wilde hebben, maar ze antwoordde niets en gooide zich weer op de andere zijde.

„Zou ze boos op mij zijn?" dacht ik, „maar waarom dan. Vreemd meisje!"

Om tien uur, zooals hij beloofd had, verscheen de dokter. Hij bekeek de patiente met echt Duitsche nauwgezetheid en nam mij een pak van 't hart door de mededeeling, dat er heelemaal geen gevaar was, al had ze hevige koorts. Hij voegde er nog bij, dat ze vermoedelijk een andere chronische ziekte had, een onregelmatigen hartslag of zoo iets, maar dat om hieromtrent zekerheid te krijgen, hij haar nauwkeuriger zou moeten onderzoeken; voor 't oogenblik behoefde ik me evenwel nergens ongerust over te maken. Hij schreef een drankje en poeders voor, meer uit gewoonte dan omdat 't noodig was, en begon mij dadelijk te vragen, hoe het kind zoo bij mij terecht gekomen was. Tegelijkertijd keek hij vol verwondering mijn kamer rond. De oude dokter was eene verschrikkelijke praatvaar.

Lena had hem in verbazing gebracht; toen hij haar den pols wilde voelen en haar tong zien, wilde ze nòch haar hand uitsteken,

noch de tong laten zien. Op al zijn vragen antwoordde ze niet, maar zoolang hij bij haar zat, keek zij strak naar den grooten Stanislaus, dien hij om den hals had hangen.

— Ze heeft vermoedelijk hevige hoofdpijn, merkte de dokter op, maar zooals ze kijkt, zooals ze kijkt!

Ik achtte 't niet noodig hem alles over Lena te vertellen en maakte me ervan af met de verontschuldiging, dat het een te lange geschiedenis was om nu te vertellen.

— Laat mij in ieder geval roepen, wanneer er hulp noodig mocht zijn, zeide hij bij 't heengaan, — maar voor 't oogenblik is ze zonder gevaar.

Ik besloot den geheelen dag bij Lena te blijven en haar, totdat ze hersteld zou zijn, zoo weinig mogelijk alleen te laten; maar, wetende dat Natasja en Anna Andrejefna vergeefs op mij zouden wachten en daarover tobben, besloot ik, Natasja tenminste per brief even te berichten dat ik vandaag niet bij haar kon komen. Anna Andrejefna kon ik niet schrijven. Nadat ik haar eens, tijdens Natasja's ziekte, per brief bericht omtrent deze had doen toekomen, had ze mij verzocht, haar nooit meer te schrijven. „Mijn man trekt dan een norsch gezicht, wanneer hij je brief ziet, sprak ze, — dan wil hij weten wat er in staat, en er naar vragen durft hij toch ook niet! Nu, en dan is hij zoo'n heelen dag uit z'n humeur. En waarom zul je me kwellen door brieven te schrijven, Wanja? Wat is dat nu, een regel of tien! Ik zou dan altijd méér willen vragen, maar kan dat niet doen." Daarom schreef ik alleen Natasja, en terwijl ik in de apotheek 't recept liet klaar maken, postte ik den brief.

Gedurende mijn afwezigheid was Lena opnieuw ingeslapen. In haar droom steunde ze licht en schrikte telkens op. De dokter scheen gelijk te hebben, dat ze hevige hoofdpijn had. Soms uitte ze een klagend geluid en werd even wakker. Ze keek mij dan aan met een soort ergernis in haar blik, alsof mijn voortdurende belangstelling haar hinderde. Ik moet bekennen, dat mij dit zeer veel verdriet deed. Om elf uur kwam Maslobojef. Hij was erg bezorgd en een beetje verstrooid; hij kwam maar een minuutje en scheen erge haast te hebben.

— Nu, vrind, ik had wel verwacht, dat je niet al te royaal woon-

de, merkte hij op, de kamer rondkijkende, maar 'k had toch niet gedacht je in zóó'n hok te vinden! Dit is een hok en geen kamer. Enfin, dat is nog het ergste niet, 't voornaamste is, dat al die bijkomende dingen je zoo van je werk afhouden. Ik dacht daar gisteren nog over, toen we naar Boebnowa reden. Ik behoor van nature en ten gevolge van mijn sociale positie tot die menschen, die zelf niets nuttigs doen, alleen anderen aanmanen dat zij 't doen zullen. Luister nu: morgen, of overmorgen misschien, loop ik bij je aan, en kom jij in ieder geval Zondagochtend bij mij, dan is die geschiedenis van Boebnowa vermoedelijk wel geëindigd en dan kan ik eens ernstig met je praten, wat heel erg noodig is. Zóó kun je niet blijven leven. Ik heb daar gisteren al op gezinspeeld, maar zal 't je nu logisch aantoonen Ja, en zeg nu eens eerlijk: vindt je er iets onteerends in geld van mij te leenen, eenigen tijd?

— Begin daar nu niet weer over! onderbrak ik hem. — Vertel me liever eens hoe 't daar gisterenavond afgeloopen is.

— O, heelemaal naar wensch, en 't doel is bereikt, begrijp je? Maar ik heb nu geen tijd. Ik kwam maar even aan om je mee te deelen, dat ik erg bezet ben en voor jou nu geen tijd heb; maar, dat is waar: wat denk je met haar te doen? Denk je een betrekking voor haar te zoeken, of wil je haar bij je houden? Want dat moet je natuurlijk uitmaken!

— Ik weet nog niet precies en, eerlijk gezegd, ik wachtte jou om eens mee te overleggen. Wat voor redenen zou ik hebben, haar bij me te houden?

— Och, ik weet 't niet, als dienstbode of zoo iets....

— Praat alsjeblieft wat zachter. Ze is wel ziek, maar volkomen bij bewustzijn en 'k heb opgemerkt, dat ze begon te beven, toen je binnenkwam. 't Schijnt dus, dat ze zich den avond van gisteren herinnert....

Hierop vertelde ik hem iets over haar karakter en alles, wat ik in haar had opgemerkt. Mijn woorden interesseerden Maslobojef. Ik voegde er bij, dat ik haar misschien wel bij kennissen van me in huis zou kunnen krijgen en vertelde hem vluchtig iets over de Ichmenjefs. Tot mijn verwondering wist hij gedeeltelijk de geschiedenis van Natasja en op mijn vraag, hoe hij haar kende, antwoordde hij:

— Ach, ik heb zooiets gehoord, al lang geleden; 'tk wam me toevallig ter oore, in verband met een andere aangelegenheid. Ik heb je immers al verteld, dat ik iets weet van dien vorst Walkofsky. — Maar daar doe je heel goed aan, dat je haar bij die oude lui wilt bezorgen. Bij jou zou ze toch maar verlegen zijn. Wat ik nog zeggen wou: ze heeft natuurlijk nog iets van kleeren noodig. Maak je daarover niet ongerust, ik zal daar wel voor zorgen. Nu, tot ziens, loop zoo nu en dan eens aan. Slaapt ze op 't oogenblik?

— 't Schijnt, antwoordde ik.

Maar nauwelijks was hij weg of Lena riep mij bij zich.

— Wie is dat? vroeg ze. Haar stem beefde, maar ze keek mij nog steeds aan met dienzelfden strakken, bijna trotschen blik.

Ik noemde zijn naam: Maslobojef, en voegde er bij, dat ik door zijn bemiddeling haar bij Boebnowa had weggehaald en dat Boebnowa erg bang voor hem was. Haar wangen werden door een gloeiend rood overdekt, vermoedelijk door de herinneringen die in haar opkwamen.

— En komt ze nooit hierheen? vroeg Lena, mij uitvorschend aanziende.

Ik haastte mij haar gerust te stellen. Zij zweeg, greep even met haar gloeiende vingertjes mijn hand, maar wierp die toen terzijde, alsof ze plotseling tot een of ander besef kwam. „Zou ze werkelijk een soort afkeer van mij voelen? dacht ik. — Zou dit zoo haar manier zijn, of.... of had 't arme kind al zóóveel verdriet gehad dat het niemand ter wereld meer vertrouwde?"

Op den afgesproken tijd ging ik bij den apotheker de medicijnen halen en tegelijkertijd liep ik aan in een mij bekend café, waar ik somstijds at en waar ik, zoo noodig, ook crediet kreeg. Uit huis gaande had ik een pannetje meegenomen en in 't café nam ik een portie kippensoep voor Lena. Maar ze wilde niets eten en ik besloot de soep op de kachel warm te houden.

Haar de medicijnen gegeven hebbende zette ik mij neer om te werken. Ik dacht dat ze sliep, maar, onverwachts even naar haar kijkend, bemerkte ik, dat ze 't hoofd een weinig had opgelicht en aandachtig de beweging van mijn hand volgde. Ik hield mij alsof ik hier niets van zag. Ten slotte sliep ze werkelijk in en tot mijn

groot genoegen heel rustig, zonder ijlen en steunen. Ik verzonk in gepeins; Natasja, de oorzaak van mijn verhindering niet kennende, zou boos kunnen worden, dat ik vandaag niet bij haar kwam; zelfs zou zij, dacht ik, zich beleedigd voelen door mijn gebrek aan belangstelling juist op een oogenblik, dat ze mij meer dan ooit noodig heeft. Het was heel wel mogelijk, dat ze juist vandaag 't een of ander voor mij te doen zou hebben gehad, mij een of andere boodschap zou hebben willen laten overbrengen en nu was ik er, als opzettelijk, niet.

Wat Anna Andrejefna aangaat, ik wist werkelijk niet, wat ik den volgenden dag tegen haar zou moeten zeggen. Ik dacht na en besloot ten slotte, beiden nog even vluchtig te bezoeken. Mijn afwezigheid kon in 't geheel twee uur duren. Lena sliep en zou niet eens hooren, dat ik uitging. Ik sprong dus op, trok m'n jas aan, zette mijn hoed op en wilde juist de kamer uitgaan, toen Lena mij plotseling riep. Ik verwonderde mij: had ze zich dan gehouden alsof ze sliep?

Ik moet even opmerken: ofschoon Lena deed, alsof ze niet met mij spreken wilde, bewezen toch haar vaak herhaalde uitroepen, die blijkbare behoefte om zich tot mij te wenden in gevallen, wanneer ze iets niet begreep, het tegendeel en daarom waren haar vragen mij altijd aangenaam.

— Waar wilt u me in huis brengen? vroeg zij, toen ik op haar toetrad.

In 't algemeen kwam ze met haar vragen geheel onverwacht en vroeg ze op den man af. Ditmaal begreep ik haar zelfs niet zoo dadelijk.

— Zooeven vertelde u dien kennis, dat u me ergens in huis wil brengen. Ik wil nergens naar toe.

Ik boog me tot haar over: ze gloeide weer heelemaal; de koorts had, naar 't scheen, opnieuw een hoogtepunt bereikt. Ik begon haar te troosten en haar moed in te spreken; ik verzekerde haar, dat, wanneer zij bij mij wilde blijven, ik haar niet zou wegsturen. Dit gezegd hebben, ontdeed ik mij weer van jas en hoed. Haar in zulk een toestand alleen te laten, daartoe kon ik niet besluiten.

— Neen, gaat u maar! zei ze, dadelijk radende, dat ik thuisblijven wilde. — Ik wil slapen; ik zal wel dadelijk inslapen.

— Maar moet je dan heelemaal alleen blijven?.... zei ik aarzelend. — Overigens, ik ben over twee uur vermoedelijk terug.

— Nu gaat u maar. Verondersteld dat ik het heele jaar eens ziek bleef, dan zoudt u al dien tijd niet kunnen uitgaan.

Ze probeerde te glimlachen en keek me een beetje vreemd aan, alsof ze streed tegen een goed gevoelen, dat in haar hart opwelde. Arm kind! Haar goede, teedere hartje kwam even naar buiten kijken, niettegenstaande haar menschenschuwheid.

Ik ging eerst naar Anna Andrejefna. Die wachtte me met een koortsachtig ongeduld en ontving mij met verwijten; zelf was ze vreeselijk ongerust: Nikolaj Sergejewietsj was dadelijk na 't eten uitgegaan en ze wist niet waarheen. Ik voelde al, dat ze zich niet had kunnen bedwingen, en hem, naar haar gewoonte, alles had verteld, in toespelingen natuurlijk. Ze bekende mij dit trouwens zelf bijna, zeggende, dat ze 't niet kon verdragen, als ze haar vreugde niet met hem kon deelen, maar dat Nikolaj Sergejewietsj, zooals zijzelf dat uitdrukte, donkerder werd dan een wolk, niets zeide, voortdurend zweeg, zelfs niet antwoordde op haar vragen en na 't eten ineens uitging. Dit vertellende, beefde Anna Andrejefna bijna van angst en smeekte mij bij haar te blijven totdat Nikolaj Sergejewietsj terug zou zijn. Ik moest weigeren en zeide haar ronduit, dat ik vermoedelijk ook den anderen dag niet zou kunnen komen en nu eigenlijk alleen maar gekomen was, om haar dit mee te deelen. We hadden bijna ruzie gekregen. Ze begon te huilen, deed mij scherpe en bittere verwijten, en eerst toen ik al bij de deur was om weg te gaan, wierp ze zich plotseling om zijn hals, omhelsde mij en zei, dat ik niet boos op haar moest zijn en mij haar woorden niet moest aantrekken.

Natasja trof ik, tegen mijn verwachting, alweer alleen, en, — vreemd, 't leek me toe, dat ze heelemaal niet zoo blij was mij te zien als den vorigen avond en als ze in 't algemeen was bij mijn komst. 't Leek net, of ik haar op een of andere manier geërgerd of gehinderd had. Op mijn vraag of Alosja geweest was, antwoordde ze:

— Natuurlijk is hij hier geweest, maar niet lang. Hij heeft beloofd, vanavond nog terug te komen, voegde ze er nadenkend bij.

— En is hij gisterenavond geweest?

— Neen. Hij was verhinderd, antwoordde zij snel. — Nu, Wanja, hoe staat het met jouw zaken?

Ik zag, dat ze ons gesprek op iets anders wilde gooien. Ik keek haar aandachtig aan; ze was blijkbaar uit haar humeur. Overigens, bemerkende, dat ik nauwkeurig acht op haar gaf, zag ze me even, snel, en eenigszins boos aan, zóó, alsof ze me wilde verbranden met haar blik. Zij heeft alwéér verdriet, dacht ik, ze wil 't mij alleen niet zeggen.

In antwoord op haar vraag hoe 't met mijn zaken stond, vertelde ik haar in bijzonderheden de geschiedenis van Lena. Mijn verhaal interesseerde haar, trof haar zelfs.

— Mijn God! En je hebt haar alléén achter gelaten, ziek! riep ze uit.

Ik vertelde haar, dat ik eigenlijk in 't geheel niet bij haar had willen komen vandaag, maar gedacht had, dat ze boos zou zijn, en me misschien voor 't een of ander noodig kon hebben.

— Noodig, zei ze voor zich heen, nadenkende, — noodig heb ik je ook eigenlijk wel, Wanja, maar dat liever een andere keer. Ben je bij *hen* geweest?

Ik vertelde haar van mijn bezoek bij Anna Andrejefna.

— Ja, God wete hoe mijn vader al die berichten opneemt! Overigens, wat is er op te nemen....

— Wàt er op te nemen is? vroeg ik. — Maar zulk een verandering!

— Nu ja.... Maar waar kon hij toch zijn heengegaan? De vorige keer dachten jullie, dat hij naar mij op weg was. Kijk eens, Wanja, als je kunt, kom dan morgen bij me aan, misschien zal ik je dan wat vertellen.... Ik vind 't alleen vervelend, 't je zoo lastig te moeten maken; maar ik zou nu naar maar huis gaan, naar je zieke gastje. 't Is zeker al wel een uur of twee geleden, dat je uit bent gegaan?

— Ja, dat is het wel. Tot ziens, Natasja! O ja, hoe was Alosja zooeven?

— Ach wat Alosja! Niets bijzonders.... Ik verwonder me over je nieuwsgierigheid.

— Nu, tot ziens dan.

— Bonjour!

Ze gaf me luchtig de hand en wendde zich af van mijn laatsten

afscheidsblik. Ik verliet haar eenigszins verbaasd. Ze zal ergens over tobben, dacht ik. Maar morgen zal ze 't me wel dadelijk vertellen.

Somber gestemd kwam ik thuis, en toen ik binnentrad werd ik verbazend getroffen. 't Was reeds donker. Ik zag, dat Lena op de kanapee zat, het hoofdje op den borst gezonken, als in diep nadenken. Ze keek zelfs niet op, toen ik binnenkwam, ze scheen alles vergeten. Ik trad op haar toe. Zij fluisterde iets voor zich heen. IJlt ze mischien? dacht ik.

— Lena, hoe is het met je? vroeg ik, mij naast haar neerzettende en haar handje vattend.

— Ik wil hier vandaan.... Ik wil liever bij haar zijn, sprak ze, zonder het hoofd op te heffen.

— Waar? Bij wie? vroeg ik verwonderd.

— Bij háár, bij Boebnowa! Zij zegt altijd, dat ik haar veel geld schuldig ben, dat ze moeder op háár kosten heeft begraven.... Ik wil niet dat ze op moeder af zou geven.... Ik wil bij haar werken tot ik alles heb verdiend, dan loop ik zelf bij haar weg. Maar nu wil ik weer naar haar toe.

— Kom, Lena, naar háár kun je niet meer terug! zei ik. — Ze zal je weer.plagen; ja gaat daar ten onder....

— Láát ze me plagen! Láát ik ten onder gaan! onderbrak ze mij met vuur, — ik zal de eerste niet zijn; er zijn anderen, beter dan ik, die gekweld worden, dat heeft een bedelares op straat me eens verteld. Ik ben arm en wil arm blijven. Mijn heele leven wil ik arm blijven. Moeder heeft mij dat bevolen toen ze stierf. Ik wil werken.... Ik wil deze kleeren niet dragen!

— Ik zal je morgen andere koopen hoor, en ik zal je ook je boekjes brengen. Je blijft bij mij wonen en ik zal je aan niemand afstaan als je 't zelf niet wilt.

— Ik wil me verhuren als werkster!

— Goed, goed! Maar ga nu maar weer naar bed, slapen.

Tranen verschenen plotseling in de oogen van 't arme kind en langzamerhand ging haar huilen over in hartstochtelijk gesnik. Ik wist niet wat met haar te beginnen. Ik bracht haar water, wiesch haar slapen, haar voorhoofd en ten slotte viel ze in volslagen onmacht op de kanapee en kreeg opnieuw koorts. Ik bedekte haar

met wat ik vinden kon en ze sliep in, maar onrustig, ieder oogenblik opschrikkend. Hoewel ik dien dag maar weinig geloopen had was ik toch vreeselijk moe en besloot zelf ook zou gauw mogelijk naar bed te gaan. Mijn hoofd was vol bezorgde gedachten. Ik voorzag, dat dit meisje mij veel zorg zou kosten. Maar méér nog maakte ik me ongerust over Natasja en hààr aangelegenheden. Ik was nog zelden in een zoo sombere en zware stemming geweest als dien ongelukkigen nacht.

HOOFDSTUK IX.

Toen ik den anderen dag laat, om tien uur, wakker werd, voelde ik me ziek. Ik had hoofdpijn en was erg duizelig. Ik keek naar 't bed van Lena: 't was leeg. Op hetzelfde oogenblik hoorde ik in de zijkamer geruisch, alsof iemand bezig was de vloer aan te vegen. Ik ging kijken Lena stond daar, met een veger in haar hand en met de andere hand haar gehavende kleeren bijeenhoudend, die ze vanaf den avond dat ze bij mij was gekomen niet had uit gehad, den vloer te vegen. 't Kachelhout was in een hoek netjes opgestapeld, de tafel afgeveegd, 't theegerei schoongemaakt. In één woord: Lena speelde huismoedertje.

— Luister, Lena, zei ik, — wie dwingt je nu den grond te vegen? Dat wil ik niet hebben! Je bent ziek; je bent toch niet als werkster bij me gekomen?

— Maar wie zal anders den grond vegen? antwoordde ze, zich oprichtende en me recht in 't gezicht ziende, — nu ben ik niet ziek.

— Maar ik heb je niet hier gebracht, om voor me te werken, Lena! Je doet net of je bang bent dat ik je, evenals Boebnowa, verwijten zal, dat je voor niets hier woont! En waar heb je dien vuilen veger vandaan? Ik had geen veger, voegde ik er bij, haar verwonderd aanziende.

— Dit is mijn veger, Ik heb hem zelf hierheen gebracht. Voor grootvader veegde ik ook altijd den grond. Hij heeft al dien tijd hier gelegen, achter de kachel.

Ik keerde nadenkend in de kamer terug. Misschien was 't niet waar, maar het leek me toe, dat mijn gastvrijheid haar bezwaarde, en dat ze op de een of andere manier wilde toonen, dat ze niet voor niets bij mij woonde. „Wat een verbittering in haar, in dat geval!" dacht ik.

Twee minuten later kwam ze binnen en ging zitten op de kanapee, op haar oude plekje van gisteravond, mij onderzoekend aanziende. Intusschen had ik water gekookt en thee gezet en schonk haar een kopje in, waarbij ik haar een snee wittebrood gaf. Zij nam het zwijgend en zonder tegenwerping aan. Ze had een geheel etmaal ongeveer niets gebruikt.

— En nu heb je ook je mooie jurk vuil gemaakt met dien veger, zei ik, een groote, vuile streep op haar rok bemerkend.

Ze keek naar haar jurk en plotseling zette ze tot mijn verbazing haar kopje neer, greep met beide handen onverschillig en kalm haar jurk vast en scheurde die van boven tot beneden in tweeën. Daarna zag ze zwijgend tot me op, met flikkerende oogen. Haar gelaat was doodsbleek.

— Wat doe je, Lena? riep ik uit, overtuigd dat ik een krankzinnige voor me zag.

— Dit is geen mooie jurk! riep ze uit, ademloos van opwinding. — Waarom zegt u dat dit een mooie jurk is? Ik wil haar niet dragen ging ze voort, van haar plaats opspringend. — Ik zal ze verscheuren, ik heb haar niet gevraagd me mooie kleeren te geven! Ze heeft ze me zelf aangetrokken, met geweld. De eerste heb ik al verscheurd, en nu ook de tweede! Ik verscheur ze! Ik verscheur ze! Ik verscheur ze!....

En met woede wierp ze zich op het ongelukkige kleedingstuk. In een oogenblik had ze 't geheel aan stukken gescheurd. Toen zij ophield was ze zóó ontdaan, dat ze nauwelijks staan kon. Ik keek met verbazing naar zulk een verbittering. Ze zag mij aan met een uitdagenden blik, alsof ook ik in eenig opzicht schuld tegenover haar had. Maar ik wist reeds wat te doen.

Ik besloot de zaak niet op den langen baan te schuiven en haar nog dien morgen nieuwe kleeren te koopen. Met dit wilde, verbitterde schepseltje moest men zacht omgaan. Ze keek zóó, alsof ze nog nooit van haar leven goede menschen had ontmoet. Wan-

neer ze al één keer, niettegenstaande de strenge straf, die ze wist dat haar wachtte, haar jurk aan stukken gescheurd had, met welk een verbittering had zij dan nu wel moeten kijken naar haar kleeding, die haar telkens dat nog kort geleden, verschrikkelijke oogenblik in herinnering bracht.

Op de markt kon men heel goedkoop goede en eenvoudige kleeren koopen. Jammer echter, dat ik op dat oogenblik bijna geen geld had. Maar ik had den vorigen avond al, toen ik ging slapen, besloten een brief te zenden naar een adres, waar ik geld hoopte te krijgen en toevallig was dit in de richting van de markt. Ik nam mijn hoed. Lena volgde aandachtig mijn bewegingen, alsof ze iets van mij wachtte.

— Wilt u mij weer opsluiten? vroeg ze, toen ik den sleutel te voorschijn haalde, om de deur achter me te sluiten, zooals ik ook de beide vorige dagen had gedaan.

— Kindje, zei ik, op haar toetredende, — daar moet je niet boos om worden. Ik sluit de deur, omdat er wel eens iemand zou kunnen binnenkomen. Jij bent ziek en zoudt kunnen schrikken. En wie weet wie er komen kon, Boebnowa misschien wel!

Ik zei haar dit opzettelijk. Eigenlijk sloot ik de deur, omdat ik haar niet vertrouwde. Ik was bang, dat ze plotseling in 't hoofd zou krijgen om weg te loopen. Ik had daarom besloten, voorloopig voorzichtig te zijn. Lena zweeg en ook nu weer sloot ik de deur.

Ik wist een uitgever, die nu al voor 't derde jaar een boek, dat in deelen verscheen, uitgaf. Ik ontving dikwijls werk van hem, wanneer ik vlug wat geld moest verdienen. Hij betaalde regelmatig. Ik ging naar hem toe en ontving vijf-en-twintig roebel voorschot van hem, onder verplichting dat ik over een week een bepaald artikel zou afleveren. Ik hoopte op die manier tijd voor mijn roman uit te winnen. Ik deed dikwijls zoo, wanneer de nood aan den man kwam.

Toen ik geld had ging ik naar de markt. Spoedig had ik een oude kleerenverkoopster gevonden die ik kende. Ik duidde haar zoo ongeveer de grootte van Lena aan, en ze legde mij dadelijk een lichtkatoenen jurk voor, heel sterk en maar één keer gewasschen, voor heel lagen prijs. Toevallig vond ik ook nog een aardig halsdoekje. Terwijl ik afrekende, bedacht ik, dat Lena eigenlijk ook een man-

teltje of zoo iets moest hebben. 't Was koud weer en ze had zoo goed als niets aan. Maar dit stelde ik uit tot een anderen keer. Lena was trotsch en gauw beleedigd. Wie weet hoe ze deze jurk zou aannemen, hoewel ik met opzet het meest eenvoudige en alledaagsche had uitgezocht, wat ik maar vinden kon. Doch ik kocht toch nog twee paar garen en een paar wollen kousen. Ik kon haar die geven onder voorwendsel, dat ze ze hebben moest omdat ze ziek en het in de kamer koud was. Eigenlijk moest ze ook nog ondergoed hebben, maar dit stelde ik uit totdat ik haar beter kennen zou. Daarentegen kocht ik een stel oude bedgordijnen, iets noodzakelijks en wat Lena wel zou op prijs stellen.

Met dit alles kwam ik om één uur 's middags thuis. Het slot van de deur ging geruischloos open, zoodat ze mijn binnenkomen niet dadelijk opmerkte. Ik bemerkte dat ze bij de tafel stond en mijn boeken en papieren doorsnuffelde. Toen zij mij hoorde, klapte ze snel het boek dicht, waarin ze aan 't lezen was en liep, blozende, van de tafel weg. Ik keek wat voor boek het was: 't was mijn eerste roman, op het titelblad waarvan mijn naam gedrukt stond.

— Er heeft iemand geklopt terwijl u weg was! zei ze, op licht ironischen toon, waaruit ik zoo iets hoorde als: waarom sluit je de deur ook als je weggaat!

— De dokter misschien? vroeg ik. — Heb je geen antwoord gegeven, Lena?

— Neen.

Ik antwoordde niet, nam mijn pakje, deed het open en haalde er de gekochte jurk uit.

— Kijk eens, Lena, zei ik, in zulke vodden als je nu aanhebt, kun je niet gaan. Ik heb je een nieuwe jurk gekocht, een heel gewone maar, de goedkoopste die ik krijgen kon, zoodat je je daarover niet ongerust hoeft te maken; ze kost maar één roebel en twintig kopeken. Ik hoop dat je er plezier van hebben zult.

Ik legde de jurk naast haar neer. Zij stoof op en keek mij eenigen tijd met groote oogen aan.

Ze was in de hoogste mate verbaasd en tegelijkertijd leek het mij toe of ze zich schaamde. Maar er was iets weeks, iets teeders in haar oogen. Ziende dat ze bleef zwijgen, trad ik op de tafel toe.

Mijn handelwijze had haar blijkbaar getroffen. Maar zij deed zich geweld aan om het niet te toonen en ging weer zitten, de oogen naar beneden geslagen.

Ik had erge hoofdpijn en ook de duizelingen namen toe, de frissche morgenlucht had me niet het minste nut gedaan. Intusschen werd het tijd om naar Natasja te gaan. Mijn ongerustheid over haar was sedert den vorigen dag niet minder geworden. Plotseling scheen het mij toe dat Lena iets tegen me zei. Ik draaide mij om.

— Sluit me niet op, als u weer weggaat! zei ze, terzijde kijkende en met de vingers aan de peluche van de kanapee plukkend alsof ze in die bezigheid geheel opging. — Ik zal nooit van u wegloopen.

— Goed, Lena, ik zal 't niet meer doen. Maar als er nu eens iemand komt! De hemel weet wie er zou kunnen komen!

— Geeft u mij dan den sleutel, dan kan ik van binnen de deur wel sluiten en als er iemand komt, kan ik zeggen dat u uit bent.

Zij keek mij met een listigen blik aan, alsof ze zeggen wilde: „Kijk eens hoe makkelijk die kwestie is op te lossen!"

— Wie wascht altijd uw ondergoed? vroeg ze plotseling, voordat ik haar iets had kunnen antwoorden.

— Een vrouw, die hier in huis woont.

— Ik kan wasschen. En waar hebt u gisteren dat eten gehaald?

— In een restaurant.

— Ik kan ook koken, en ik zal in 't vervolg voor uw eten zorgen.

— Kom Lena; wat zou jij kunnen koken? En wat doet dat alles hier ter zake?....

Lena zweeg en verzonk in gepeins. Mijn opmerking scheen haar verdriet te doen. Er gingen wel tien minuten voorbij, waarin we zwegen.

— Soep! zeide ze plotseling, zonder 't hoofd op te heffen.

— Wat voor soep? vroeg ik verwonderd.

— Ik kan soep kooken. Ik kookte voor moeder altijd soep als ze ziek was. En ik ging ook naar de markt.

— Kijk nu zelf eens, Lena, hoe trotsch je bent, zei ik, naast haar op de kanapé plaatsnemend. — Ik doe voor jou wat mijn hart me ingeeft; jij bent nu alleen op de wereld, zonder ouders, een ongelukkig kind. Ik wil je helpen. Zoo zou jij ook mij hel-

pen, als ik eens in ellendige omstandigheden was. Maar jij wilt zoo niet redeneeren en wilt zelfs het meest doodgewone geschenk niet van me aannemen. Je wilt er dadelijk voor betalen! Het verdienen, alsof ik Boebnowa ben en je verwijten doe! Als dat zoo is, dan moest je je schamen, Lena.

Zij antwoordde niet, haar lippen beefden. Het scheen dat ze mij iets zeggen wilde: maar ze hield zich in en zweeg. Ik stond op om naar Natasja te gaan. Dezen keer gaf ik Lena den sleutel en vroeg haar om, wanneer er iemand aanklopte, te vragen wie het was. Ik was er van overtuigd, dat er met Natasja iets heel ellendigs gebeurd was, dat ze tot nog toe voor mij verborgen had gehouden. In ieder geval, ik besloot maar heel even naar haar toe te gaan, opdat ik haar niet zou irriteeren door mijn overgroote belangstelling.

't Gebeurde als ik dacht. Ze begroette mij weer met een ontevreden, streng gezicht. Ik had eigenlijk maar dadelijk weer heen moeten gaan, maar mijn voeten weigerden.

— Ik kom maar héél even, Natasja, begon ik; ik wou je raad vragen, wat ik doen moet met dat meisje?

En ik begon haar snel alles van Lena te vertellen. Natasja luisterde zwijgend toe.

— Ik weet niet wat ik raden moet, Wanja, antwoordde zij. — Uit alles blijkt, dat 't een allervreemdst schepseltje is. Misschien was ze erg beleedigd, erg verschrikt, laar haar in ieder geval eerst beter worden Je wilt haar bij *hen* brengen?

— Ze zegt voortdurend, dat ze niet bij mij weg wil gaan En God weet ook, hoe ze haar daar zullen opnemen, zoodat ik nog niets kan beslissen. Nu, en hoe maak jij 't, Natasja? Gisterenavond was je niet heelemaal in orde? vroeg ik schuchter.

— Ja.... en vandaag heb ik ook nog een beetje hoofdpijn, antwoordde zij verstrooid .Heb je niemand van *hen* gezien?

— Neen, morgen ga ik er heen. Je weet toch dat 't morgen Zaterdag is....

—Ja, hoezoo?

— Morgen komt de vorst....

— Dacht je dat ik dat vergeten was?

— Neen, ik zeg het alleen maar zoo....

Zij bleef vlak voor mij staan en keek mij lang en strak in de oogen. In haar blik lag een beslotenheid, een soort hardnekkigheid, iets koortsachtigs, vlammends.

Luister, Wanja, zei ze, — wees zoo goed om heen te gaan, je hindert me erg.

Ik sprong op van mijn stoel en keek haar in uiterste verbazing aan.

— Natasja! mijn lieve kind! Wat is er met je? Wat is er gebeurd? riep ik verschrikt uit.

— Er is niets gebeurd! Alles, alles zul je morgen vernemen! Maar nu wil ik graag alleen zijn, wil je dat, Wanja: zul je dadelijk weggaan? 't Valt me zoo zwaar, zoo zwaar, om naar je te kijken!

— Maar zeg me tenminste iets....

— Alles, alles zul je morgen hooren! O, mijn God, ga nu toch weg!

Ik ging weg. Ik was zóózeer getroffen dat ik het me niet goed kon indenken. In de voorkamer kwam Mawra op mij toe.

— Is ze boos? vroeg ze mij. — Ik durf haast niet aan te kloppen.

— Maar wat is er met haar? vroeg ik.

— Wat er met haar is? herhaalde Mawra. — Wat anders dan dat *hij* weer in drie dagen niet geweest is!

— Wat, in drie dagen niet? vroeg ik, ten hoogste verbaasd. — Maar gisteren zei ze zelf, dat hij 's morgens geweest was en 's avonds weer zou komen....

— Wàt geweest! Hij is den heelen morgen niet geweest! Ik zeg je, hij heeft in drie dagen niets van zich laten zien. Heeft ze werkelijk gisteren gezegd, dat hij 's morgens geweest was?

— Ja, dat heeft ze gezegd.

— Nu, zei Mawra nadenkend, — ze schijnt 't zich dan erg aan te trekken, als ze 't voor u niet eens weten wil dat hij niet geweest is!

— Maar wat moet dat beteekenen! riep ik uit.

— Weet ik 't? ging Mawra voort, een wanhopig gebaar met de armen makend, ik weet niet wat ik met haar beginnen moet. Gisteren stuurde ze mij naar hem toe, maar twee keer ben ik halverwege teruggekeerd. En vandaag wil ze heelemaal niet tegen me praten. Als u hem maar eens zag! Ik durf niet van haar weg te gaan.

Buiten mijzelf stormde ik de trap af.
— Komt u vanavond hier? riep Mawra me achterna.
— Ik zal zien, antwoordde ik — Misschien kom ik alleen even bij jou vragen, hoe en wat, als ik ten minste zelf nog leef.
Ik had inderdaad een gevoel of mijn hart vaneen gereten werd.

HOOFDSTUK X.

Ik begaf mij rechtstreeks naar Alosja. Hij woonde bij zijn vader in de Mala Morskajastraat. De vorst had een tamelijk groote woning, hoewel hij maar alleen leefde. Alosja had twee prachtige kamers in gebruik. Ik kwam zelden bij hem; vóór deze keer, was ik er, geloof ik, nog slechts één maal geweest. Hij kwam bij mij tamelijk druk, vooral in 't begin van zijn verbintenis met Natasja.

Hij was niet thuis. Ik ging zijn kamer binnen en schreef daar het volgend briefje.

— Bent u gek geworden, of hoe zit het? Jl. Dinsdagavond vroeg uw vader zelf aan Natasja, hem de eer aan te doen, uw vrouw te worden; u verheugdet zich daarover, waarvan ik zelf getuige was, en zult mij dus moeten toestemmen, dat uw huidig gedrag een beetje vreemd is. Weet u wat u met Natasja doet? In ieder geval moge dit briefje u er van doordringen, dat uw gedrag tegenover uw aanstaande vrouw in de hoogste mate ongepast en lichtzinnig is. Ik weet heel, goed dat ik niet het minste recht heb u de les te lezen, maar dat kan me niets schelen.

„P. S. Van dezen brief weet Natasja niets af en zij heeft ook met mij niet over u gesproken."

Ik verzegelde dit briefje en legde het op tafel. Op mijn vraag daarnaar antwoordde de bediende, dat Aleksej Petrowietsj bijna nooit thuis was en dat hij ook nu wel niet terug zou keeren vóór laat in den nacht tegen den morgen.

De weg naar huis viel me zwaar, mijn hoofd duizelde, m'n beenen waren slap en beefden sterk. De deur van mijn kamer was geopend. Nikolaj Sergejewietsj Ichmenjef zat daar en wachtte mij. Hij zat bij de tafel en keek zwijgend en verwonderd naar Lena

die ook met niet geringe verbazing naar hèm keek en hardnekkig bleef zwijgen. Zoozoo, dacht ik, je moet wel een vreemden indruk op hem hebben gemaakt!

— Kijk eens, Wanja, ik zit al een heel uur hier, en, ik moet je bekennen, ik had heelemaal niet verwacht.... je zoo te vinden, vervolgde hij, de kamer rondkijkend en met een ongemerkten blik op Lena duidend.

In zijn oogen lag verbazing. Maar, hem aandachtiger aanziende, merkte ik daarin ook verdriet en schrik. Zijn gezicht was nog bleeker dan gewoonlijk.

— Ga toch zitten, ga toch zitten! ging hij voort, bezorgd naar mij ziende. — Ik had je noodig voor een aangelegenheid; maar wat is er, je ziet er uit om....

— Ik ben niet erg wel, den heelen morgen al duizelig.

— Je moet vooral voorzichtig zijn. Zeker kou gevat, niet?

— Neen, 't is een zenuwverschijnsel. Ik heb dat meer. Hoe gaat 't met uw gezondheid?

— O, goed, goed, dat wil zeggen, 't gaat wel. Ik moest je even spreken, Wanja. Maar ga toch zitten!

Ik schoof een stoel bij en ging aan tafel zitten met 't gezicht naar hem toe.

De oude man boog zich naar mij over en zei half fluisterend:

— Pas op, kijk niet naar haar en doe net, alsof we over iets anders spreken. Wat is dat voor een zonderlinge gast, die je daar hebt?

— Dat zal ik u later allemaal wel eens vertellen, Nikolaj Sergejewietsj; 't is een arm kind, een weesje, het kleinkind van dien zelfden Smith, die hier gewoond heeft en in de confiserie van Müller overleden is.

— Ah, zoo, hij had dus een kleinkind! Nu, vrind, 't is een gekkertje hoor! Zooals ze kijkt! Ik moet je eerlijk zeggen: als je nog vijf minuten langer weggebleven was, had ik 't hier niet uitgehouden. Na lang aandringen heeft ze de deur opengedaan en sinds dien tijd geen woord gezegd; ze is allerzonderlingst, ze lijkt heelemaal geen mensch. En hoe is ze hier gekomen? O, ik begrijp 't: ze had vermoedelijk een boodschap voor haar grootvader en wist niet, dat hij dood was?

— Ja. Ze was erg ongelukkig. Haar grootvader heeft stervend nog over haar gesproken.

— Hm! Zooals de grootvader, zoo ook de kleindochter. Je moet me later alles maar eens vertellen, Wanja. Misschien kan ik op de een of andere manier nog eens helpen, als ze dan zoo ongelukkig is.... Maar kun je haar nu niet zeggen, dat ze weg moet gaan, want ik moet een ernstig gesprek met je hebben.

— Ze kan nergens heen. Ze woont hier. En ik vertelde den ouden man in enkele woorden de geschiedenis van de kleine Lena, er aan toevoegend, dat we ook in haar bijzijn spreken konden, want dat het een kind was.

— Nu, ja.... natuurlijk, een kind. Maar ik sta er verbaasd van, Wanja, Heere God! Woont ze bij jou?!

En de oude man zag haar nogmaals met verwondering aan. Lena, voelende dat we over háár spraken, zat zwijgend met gebogen hoofd en plukte aan 't overtrek van de kanapé. Ze had haar nieuwe jurk al aan, die haar precies paste. Haar haar zat netter dan gewoonlijk, misschien wel om de nieuwe jurk. Wanneer er niet een soort vreemde wildheid in haar blik had gelegen, zou men haar een heel lief meisje hebben kunnen noemên.

— Om kort en duidelijk te zijn, Wanja, de zaak is deze, begon Ichmenjef, — een heel ingewikkelde en gewichtige zaak....

Hij verzonk in gedachten met een ernstig, geconcentreerd gezicht, en, niettegenstaande zijn haast en zijn „kort en duidelijk", kon hij geen woorden vinden om te beginnen. „Wat zal er nu komen?" dacht ik.

— Zie je, Wanja, ik kom met een verzoek, met een groot verzoek. Maar vóór ik dat doe, zie je, lijkt 't mij toe, dat ik je een paar omstandigheden moet vertellen.... Buitengewoon subtiele omstandigheden.

Hij hoestte even en wierp een vluchtigen blik op mij: hij keek naar mij en kleurde, hij kleurde en werd boos op zichzelf, over zijn onhandigheid en besloot:

— Maar wat is er ook eigenlijk vooruit te vertellen! Je begrijpt me toch wel! Heel eenvoudig: ik wil den vorst uitdagen tot een duel en verzoek jou die aangelegenheid in orde te brengen en mijn secondant te zijn.

Ik sprong op van mijn stoel en keek hem, buiten mijzelf van verbazing, aan.

— Nu, wat kijk je? Ik ben niet gek!

— Maar neem me niet kwalijk, Nikolaj Sergejewietsj! Wat voor reden hebt u daartoe en welk doel, en hoe kàn dat nu per slot van rekening?....

— Reden! Doel! riep de oude man uit. Maar dat spreekt toch van zelf!....

— Goed, goed, ik weet wat u zeggen zult; maar u moet toch een voorwendsel hebben voor een duel! Welke reden kunt u *opgeven?* Ik begrijp er werkelijk niets van!

— Ik dacht 't wel, dat je er niets van zoudt begrijpen. Luister: Ons proces is geeindigd, (dat wil zeggen: het zal dezer dagen eindigen; er moeten nog maar enkele formaliteiten vervuld worden); ik ben veroordeeld. Ik moet tienduizend roebel betalen, zal het vonnis luiden. Daartoe is Ichmenjefka net voldoende. Daaruit volgt, die schurk behoeft zich over zijn geld niet bezorgd meer te maken en ik zal Ichmenjefka verkoopen, hem betalen en mij daarnaar weer in vrije positie tegenover hem stellen. En als 't zóóver is steek ik 't hoofd weer op. Zus en zoo, mijn waarde vorst. Twee jaren lang hebt u mij beleedigd; mijn naam hebt u geschandvlekt, de eer van mijn geslacht in het slijk gesleurd en ik heb dat alles moeten verdragen! Ik had niet het recht u uit te dagen tot een duel. U zoudt kortweg hebben gezegd: „Neen, slimmerd, je wilt me dooden, om me daardoor niet het geld te behoeven te betalen, dat je wel kon zien, dat je vroeger of later gedwongen zoudt worden mij te betalen! Neen — laten we eerst kijken hoe het proces afloopt en daag mij dan uit!" Nu, waarde vorst, is het proces afgeloopen, u bent tevreden gesteld, ergo: er is nu niets, dat u zou kunnen verhinderen, mijn uitdaging aan te nemen, en daarom: schikken u die en die tijd en plaats? — Dat is de heele zaak. Wat denk je, zou ik niet in mijn recht zijn, om me eindelijk eens te wreken over alles, over alles, alles!

Zijn oogen flikkerden. Ik keek hem lang en zwijgend aan. Ik trachtte zijn geheime gedachten te raden.

— Luister, Nikolaj Sergejewietsj antwoordde ik ten slotte, besloten hebbende het hooge woord te spreken, wat nu onver-

mijdelijk was, opdat wij elkaar zouden begrijpen, — Kunt u ge heel openhartig met mij zijn?

— Dat kan ik! antwoordde hij met vasten stem.

— Zegt u mij eerlijk: is het alleen de zucht tot wraakneming, die u drijft den vorst tot een duel uit te dagen of hebt u daarmede nog andere bedoelingen?

— Wanja, antwoordde hij, — je weet dat er bepaalde punten zijn, die ik niet wil dat men in een gesprek met mij aanraakt; maar voor dezen keer wil ik een uitzondering maken, omdat jij met je helderen geest dadelijk begreep, dat wij dit punt nu niet kunnen vermijden. Ja, ik had ook nog een andere bedoeling, namelijk deze: mijn gevallen dochter te redden van den laatsten, diepsten val, waartoe de omstandigheden der laatste dagen haar thans leiden.

— Maar hoe zou u door dat duel haar kunnen redden, zou ik willen vragen?

— Hoe? Ik zou daardoor al de plannen, die hij smeedt, verstoren. Denk niet, Wanja, dat het vaderlijke teederheid of iets van dien aard is, dat mij zoo spreken doet. Dat is alles onzin, zwakheid! Het innerlijk van mijn hart laat ik niemand zien. Jij kent het ook niet. Mijn dochter heeft mij verlaten, is uit mijn huis weggegaan met haar minnaar en ik heb haar uit mijn hart uitgerukt, uitgerukt voor eeuwig, dienzelfden avond, begrijp je? Al heb je mij dien avond eenigen tijd geleden zien huilen bij haar portret, dan volgt daaruit nog niet, dat ik haar wensch te vergeven. Ik heb haar toen dan ook niet vergeven. Ik weende over mijn verloren geluk, over een hersenschim, maar niet over *haar*, omdat zij nu *zoo is*. Ik ween heel dikwijls, ik schaam mij niet dat te bekennen, omdat ik vroeger mijn kind liefhad boven alles ter wereld. Dit alles is oogenschijnlijk in tegenspraak met mijn huidig voornemen. Je zoudt tegen mij kunnen zeggen: indien dat zoo is, wanneer u onverschillig bent ten opzichte van uw dochter, waarom mengt u zich dan in haar aangelegenheden. Maar daarop antwoordde ik: in de eerste plaats omdat ik zulk een slecht en laag mensch als hij is niet wil laten zegevieren en in de tweede plaats uit een gevoel van de meest gewone menschenliefde. Al is zij ook mijn dochter niet meer, zij is in ieder geval toch een zwak, onbe-

schermd, bedrogen schepseltje, dat nu nog misleid wordt, om haar geheel ten onder te brengen. Mij rechtstreeks in de zaak mengen kan ik niet, maar zijdelings, door een duel, wel. Word ik gedood, of wordt mijn bloed vergoten, denk je dan dat zij, over mijn lijk heen, met den zoon van den man die mij vermoord heeft naar het altaar zou gaan, zooals de dochter van dien keizer (herinner je je die geschiedenis uit dat boek, waaruit jij lezen leerde?) Trouwens, wanneer het tot een duel komt, zullen de beide vorsten zelf het huwelijk niet meer willen. In één woord, ik wil dit huwelijk niet en zal alles doen wat ik kan, om te verhinderen dat het tot stand komt. Heb je mij nu begrepen?

— Neen. Wanneer u het goede voor Natasja wilt, hoe kunt u dan besluiten haar huwelijk te voorkomen, terwijl juist dat huwelijk haar goeden naam herstellen zal? Ze is nog jong, heeft nog een lang leven voor zich liggen; een goede naam is daarom voor haar van 't grootste gewicht.

— Ze zal spuwen op het oordeel van de menschen! Zij begrijpt heel goed, dat dit huwelijk, deze verbintenis met die schurken, met heel die laaghartige wereld, de grootste schande is, die zij zich kan aandoen. Edele trots, dat moet haar antwoord of de beschuldigingen zijn. In dat geval zou ik misschien bereid zijn haar de hand weer toe te steken en dan zou ik eens willen zien, wie mijn kind nog zou durven beleedigen!

Dit hopeloos idealisme bracht me in verbazing, maar ik begreep dadelijk, dat hij zichzelf niet was en niet besefte wat hij zei.

—Dit is àl te idealistisch! antwoordde ik hem, — ergo: hardvochtig. U eischt van haar een kracht, als u zelf haar bij haar geboorte misschien niet meegegeven hebt. En dacht u dan dat ze dit huwelijk zou sluiten om den titel van vorstin te verkrijgen? Neen, zij bemint, dat is hartstocht, een fatum. En ten slotte: u eischt dat ze verachting hebben zal voor de meening der menschen en zelf is u vreeselijk bang voor die meening. De vorst heeft u beleedigd, heeft u openlijk te schande gemaakt, door u te betichten van getracht te hebben door middel van bedrog met zijn huis verwant te geraken, en nu redeneert u zoo: wanneer zij nu zelf het officieele huwelijksaanzoek afslaat, wordt daarmee de vroegere laster op de meest duidelijke en ondubbelzinnige wijze

gelogenstraft. Dàt is het wat u wilt, u vreest zelf voor de meening van den vorst en u stuurt 't er op aan, dat hij zelf zijn vergissing inzien zal. U wilt hem belachelijk maken, u wilt zich op hem wreken en dààrvoor offert u het geluk op van uw kind. Is dat geen egoïsme?

De oude man bleef langen tijd met somber gezicht kijken, zonder te antwoorden.

— Je bent onrechtvaardig tegen me Wanja, zei hij eindelijk, en een traan kwam in zijn oog, — ik zweer je, je bent onrechtvaardig, maar laten we daar niet verder over spreken; ik kan niet mijn heele hart voor je openleggen ging hij voort, opstaande en zijn hoed grijpend, — maar één ding wil ik je zeggen: je hebt zooeven gesproken over het geluk van mijn dochter. Ik geloof, in den meest absoluten en letterlijken zin, niet aan dat geluk, en ik ben overtuigd, dat óók zonder mijn inmenging dat huwelijk niet tot stand zal komen.

— Hoezoo? Waarom denkt u dat? Hebt u het een of ander vernomen wat u tot die overtuiging heeft gebracht? vroeg ik nieuwsgierig.

— Neen, iets bijzonders heb ik niet vernomen, maar die vervloekte vos zal er immers nooit toe overgaan. 't Is alles immers maar onzin, berekening. Ik ben daarvan overtuigd en, let op mijn woorden, het zal zoo gebeuren, In de tweede plaats, wanneer dat huwelijk tot stand zou komen, dat wil dus zeggen, wanneer die schurk daarmee een bepaalde, geheime, persoonlijke bedoeling mocht hebben, dat dit huwelijk hem in eenig opzicht voordeel bracht, (hoewel ik niet begrijp hoe dat mogelijk zou zijn), denk je dan zelf eens in, raadpleeg dan je eigen hart eens: zou zij gelukkig zijn in zoo een huwelijk?

Verwijten en vernederingen van hem, die nu reeds haar liefde als een dwang begint te gevoelen en als hij met haar getrouwd is, haar in het geheel niet meer zal achten, maar telkens opnieuw grieven en beleedigen; van haar kant een te hartstochtelijke liefde naarmate tegelijkertijd hij begint te verkoelen; jalouzie, kwellingen, pijn, verdeeldheid en, wie weet, misschien wel middaad.... neen, Wanja, zul je dat voor God kunnen verantwoorden, als je daartoe medewerkt?.... Maar 't is nu mijn tijd. Tot ziens

Hij wilde heengaan, doch ik weerhield hem.

— Luister, Nikolaj Sergejewietsj, laten we zóó besluiten: wij wachten nog eens af. Wees overtuigd, dat ik niet de eenige ben, die deze zaak met de innigste belangstelling gadesla, en misschien lost zij zich zelf nog wel eens op de beste wijze op, zonder eenigen drang of provocatiemiddelen, als bijvoorbeeld dat duel. De tijd is de beste rechter. En ten slotte, sta mij toe dat op te merken, uw geheele project is onuitvoerbaar. Denkt u werkelijk, dat de vorst uw uitdaging zou aannemen?

— Wat dacht jij dan? Wanja!

— Ik zweer u — hij neemt ze niet aan en hij zal wel een voorwendsel vinden dat alleszins voldoende is; hij zal dat doen met een echt hooghartige waardigheid, en tegelijkertijd hebt u zich belachelijk gemaakt.

— Neem mij niet kwalijk! Ik ben toch een man van eer.... Hij *moet* mijn uitdaging aannemen. Neen, Wanja, jij bent eenvoudig een dichter, een echte dichter! Zou het dan onfatsoenlijk zijn met mij te duelleeren? Ik ben toch niet slechter dan hij? Ik ben een oud man, een beleedigd vader; jij een Russisch literator, ook iemand die aanspraak op de achting van anderen kan maken en je kunt dus mijn secondant zijn en.... en.... Ik begrijp niet wat er nog meer noodig zou zijn.

— U zult zien. Hij zal zulke voorwendsels vinden, dat u zelf de eerste zult zijn om een duel tusschen u en den vorst absoluut onmogelijk te achten.

— Hm!.... nu goed, laat het zoo zijn als jij denkt. Ik zal nog eens afwachten, tot een bepaalden tijd natuurlijk. Laten we eens zien wat de tijd doet. Maar één ding, Wanja: beloof mij op eerewoord, dat je nòch daar nòch tegen Anna Andrejefna er met één woord van zult reppen.

— Ik beloof het.

— En in de tweede plaats, Wanje, wees zoo goed hier nooit zelf opnieuw over te beginnen.

— Ook dat beloof ik.

— En dan ten slotte nog een verzoek: ik weet wel, beste jongen, dat je het bij ons een beetje vervelend vindt, maar kom toch wat vaker bij ons aan als je kunt. Mijn arme Anna Andrejefna houdt

zooveel van je en.... en.... verveelt zich zoo zonder jou.... begrijp je, Wanja?

En hij drukte mij stevig de hand. Ik beloofde hem ook dit van gansche harte.

— En nu, Wanja, nog één delicate aangelegenheid: heb je geld?

— Geld! herhaalde ik met verbazing.

— Ja (en de oude man kleurde en sloeg de oogen neer); ik zie zoo je kamer eens rond en ga eens na hoe je leeft.... en dan kun je misschien nog wel eens extra-uitgaven hebben (vooral nu kan dat het geval zijn), daarom, zie je, had ik gedacht.... kijk eens, deze honderdvijftig roebel als voorloopige tegemoetkoming....

— Honderdvijftig roebel, en dan nog als *voorloopige* tegemoetkoming, terwijl u zelf uw proces verloren hebt!

— Wanja, ik zie al dat je mij heelemaal niet begrijpt. Je kunt *bijzondere* uitgaven hebben, begrijp dat toch. Er zijn gevallen waarin geld de onafhankelijkheid van iemands positie, van zijn handelwijze kan bevorderen. Misschien heb je het op het oogenblik niet noodig, maar je zoudt het in de toekomst noodig kunnen hebben. In ieder geval laat ik dit geld hier achter. Dit is alles, wat ik er voor kon uitleggen. Gebruik je het niet, geef het dan later terug. En nu tot ziens! Mijn God, wat zie je bleek! Maar je bent heelemaal ziek....

Ik sprak hem niet tegen en nam het geld aan. Het was duidelijk genoeg waarom hij het gaf.

— Ik kan mij nauwelijks op de beenen houden, antwoordde ik hem.

— Verwaarloos dat niet, Wanja, verwaarloos dat niet! Ga vandaag nergens meer naar toe. Ik zal Anna Andrejefna wel zeggen, dat je niet wel bent. Wil ik misschien een dokter waarschuwen? Morgen kom ik je weer opzoeken, dat wil zeggen, ik zal er mijn best voor doen. 't Is de vraag of ik mijzelf op de beenen zal kunnen houden. Maar nu moet je naar bed gaan, hoor.... Nu, tot ziens. Dag meisje! Ach, daar heeft ze zich weer omgedraaid. Luister, Wanja! Hier heb je nog vijf roebel, voor dat kind. Zeg haar niet, dat ik het gegeven heb, maar besteed het eenvoudig voor haar; koop er haar schoenen voor, of linnengoed.... wat zij noodig heeft. Nu, 't beste er mee!

Ik begeleidde hem tot aan de voordeur; ik moest den portier vragen wat eten voor mij te willen halen. Lena had tot dien tijd nog in 't geheel niet gegeten.

HOOFDSTUK XI.

Maar nauwelijks was ik in mijn kamer teruggekeerd of mijn hoofd begon te duizelen en ik viel ineens midden in de kamer neer. Ik herinner mij alleen de gil van Lena: zij spreidde de armen uit en vloog op mij toe om mij te ondersteunen. Dit is het laatste oogenblik dat tot mijn bewustzijn is doorgedrongen......

Toen ik weer tot mijn bewustzijn was gekomen, lag ik te bed. Lena vertelde mij later, dat zij, samen met den portier, die het eten kwam brengen, mij op de kanapé had gelegd. Eenige malen werd ik wakker en dan zag ik telkens òver mij gebogen het bezorgde, medelijdende gezichtje van Lena. Maar dit alles herinner ik mij als in een droom, als in nevel, en het lieve gezichtje van het arme meisje schemerde uit de onbewustheid voor mij op als' een droomverschijning, als een schilderij: zij gaf mij te drinken, ze bracht mijn bed in orde of zat bij me, bedroefd, bang, met haar kleine vingertjes mij haren gladstrijkend. Ik herinner mij één keer een zachten kus op mijn gezicht. Een anderen keer, midden in den nacht ontwakend, zag ik bij het licht van de kaars, die op het beddetafeltje stond, dat Lena haar hoofdje op mijn kussen had gelegd en onrustig sliep, de bleeke lipjes half geopend en de hand aan haar warme wangetje. Maar goed wakker werd ik eerst tegen den ochtend. De kaars was geheel opgebrand; de eerste helder roode stralen van de opkomende zon begonnen reeds op de wanden van mijn kamer te spelen. Lena zat op een stoel naast mijn bed en sliep vast, het vermoeide hoofd gebogen over den linkerarm, dien zij op de tafel had gelegd. Ik keek naar haar kinderlijk gezichtje, dat zelfs in den slaap een heelemaal niet kinderlijke, droeve uitdrukking had en een vreemde, ziekelijke schoonheid; het was bleek met lange wimpers boven de magere wangetjes en omlijst van pikzwart haar, dik en zwaar neervallend van de

slordig geworden wrong, die eenigszins ter zijde van het hoofd lag. Haar andere hand lag op mijn kussen. Ik kuste zachtjes dit magere handje, maar het arme kind ontwaakte niet; alleen plooide iets als een glimlach haar bleeke lippen. Ik bleef naar haar liggen kijken en ten slotte viel ik in een rustigen, diepen slaap. Dezen keer ontwaakte ik bijna 's namiddags. Ontwakend voelde ik mij weer bijna geheel gezond. Alleen de slapte en zwaarheid van al mijn leden herinnerde mij aan mijn ziekte. Dergelijke, spoedig weer genezende zenuwtoevallen had ik vroeger ook meermalen gehad; ik kende ze heel goed. De geheele ongesteldheid verliep gewoonlijk binnen vier en twintig uur, wat echter niet wegnam, dat zij dikwijls zeer ernstig was.

Het was al bijna middag. Het eerste wat ik zag waren de in een hoek van de kamer aan een koord opgehangen bedgordijnen, die ik den vorigen dag op de markt had gekocht. Lena had zich hier een eigen hoekje gemaakt. Zij zelf zat voor de kachel waarop de theepot stond te dampen. Ziende, dat ik was wakker geworden, glimlachte zij vroolijk en kwam op mij toe.

— Mijn lieveling, zei ik, haar hand grijpende, — je hebt den heelen nacht bij mij gewaakt; ik wist niet dat je zoo'n goed meisje was.

— En hoe weet u dat ik bij u gewaakt hebt; misschien heb ik wel den heelen nacht geslapen? vroeg zij, mij aanziende met een goedhartige, bedeesde ondeugendheid en tegelijkertijd kleurende om haar eigen woorden.

— Ik ben wakker geweest en heb alles gezien. Je bent eerst tegen den morgen ingeslapen....

— Wilt u thee? onderbrak zij mij, niet goed wetende, hoe het gesprek te vervolgen, wat het geval is met alle reine, eerlijke harten, wanneer men hun lof toezwaait.

— Goed, zei ik. — Heb je gisteren geen middageten gehad?

— Neen, ik heb geen middageten gehad maar wel avondeten. De portier heeft het gebracht. Maar u moet niet praten, doch rustig blijven liggen, want u bent nog niet heelemaal beter, voegde ze er bij, mij thee brengende en zich op mijn ledikant neerzettende.

— Och, wàt liggen! Hoewel, tot tegen den avond zal ik op bed blijven liggen, maar dan sta ik op en ga ik uit. Ik moet bepaald ergens naar toe, Lenotsjka.

— Bepaald, bepaald? Wààr moet u bepaald naar toe? Toch niet naar dien mijnheer, die gisteren hier was?

— Neen, niet naar hem.

— O, dat is goed. Hij heeft u gisteren heelemaal van streek gemaakt. Maar dan naar zijn dochter misschien?

— Hoe weet je, dat hij een dochter heeft?

— Ik heb alles gehoord gisteren, antwoordde zij, ernstig wordende. Haar gezichtje betrok; zij fronste de werkbrauwen.

— Hij is een slechte man, zei ze even later.

— Ken je hem dan? Hij is integendeel een heel goed mensch.

— Neen, neen, hij is slecht; ik heb het gehoord, antwoordde zij haastig.

— Maar wàt heb je dan gehoord?

— Hij wil zijn dochter niet vergeven....

— Maar hij houdt van haar. Zij is schuldig tegenover hem, en hij maakt zich ongerust over haar, kwelt zich zelf om haar.

— Maar waarom vergeeft hij haar niet? Als hij haar nu niet vergeeft, zal zijn dochter niet meer naar hem toekomen.

— Hoe zoo? Waarom denk je dat?

— Omdat hij niet waard is dat zijn dochter van hem houdt, antwoordde zij met vuur. — Laat zij voor altijd van hem weggaan en liever aalmoezen vragen dan naar huis terug te keeren. Als hij dan ziet, dat zij loopt te bedelen, zal hij zich daarom alles nog meer aantrekken.

Haar oogen flikkerden, haar wangen begonnen te gloeien. „Wat voor reden kan zij hebben zoo te spreken?" vroeg ik mij zelf af.

— Is hij de persoon bij wien u mij is huis wilde doen? voegde zij er na een oogenblik zwijgen bij.

— Ja Lena,

— Neen, dan word ik liever dienstbode.

Wat praat je nu toch allemaal een onzin, Lenotsjka! Wie denk je nu, dat jou als dienstbode zou nemen?

— Wie? De eerste de beste boer! antwoordde zij ongeduldig, steeds nadenkender wordend.

Zij scheen erg driftig te zijn.

— Maar een boer kan een dienstbode als jou niet gebruiken, lachte ik.

— Nu, dan bij een rijken mijnheer.

— Jij, met jou karakter, Lena?

— Ja, waarom niet?

Hoe meer zij opgewonden werd, des te korter antwoorden gaf zij.

— Maar dat hou je niet uit.

— Ik zal het uithouden. Ze zullen mij schelden, maar ik zal mijn mond houden. En als ze mij slaan, zal ik ook mijn mond houden, ik zal altijd mijn mond houden. Laten zij mij maar slaan, ik zal niet eens huilen.

— Foei, Lena! Wat een verbittering, wat een trots bij je! Heb je zooveel ellende gezien?

Ik stond op en trad op de groote tafel toe. Lena bleef op de kanapé zitten, in gepeins verzonken naar den grond starend en met haar vingers aan het overtrek van de kanapé plukkend. Zij bleef zwijgen. Zou ze boos op mij zijn om wat ik zeide? dacht ik bij mij zelf.

Bij de tafel staande, begon ik tusschen de boeken te rommelen, die ik den vorigen dag had medegebracht om een artikel over te maken, en langzamerhand verdiepte ik mij in de lectuur. Dat gebeurt heel dikwijls met mij: ik treed op de tafel toe, blader wat in de boeken en raak dan vanzelf zoo ernstig aan het lezen, dat ik alles om mij heen vergeet.

— Wat schrijft u daar toch allemaal? vroeg Lena met een schuchteren glimlach, terwijl zij zacht op de tafel toetrad.

— Ach, zoo van alles, Lenotsjka. Daar krijg ik geld voor.

— O, verzoekschriften?

— Neen, geen verzoekschriften.

En ik maakte haar duidelijk, voor zoover dat mogelijk was, dat ik allerlei geschiedenissen opschreef over verschillende personen, dat daar dan boeken van gemaakt worden, die men „novellen" en „romans" noemt. Zij luisterde met groote nieuwsgierigheid.

— En is het allemaal waarheid wat u schrijft?

— Neen, ik bedenk het allemaal.

— Waarom sch:ijft u dan onwaarheden?

— Nu, lees maar eens, dan begrijp je het misschien wel. Kijk, dit boekje.... je hebt het al eens ingekeken.... Je kunt immers lezen?

— Ja zeker.

— Nu, lees het dan maar eens. Dat boekje heb ik geschreven.

— U? Dan zal ik het lezen....

Het scheen, dat zij mij heel graag iets wilde vragen, maar het niet goed durfde en daarom eenigszins zenuwachtig was. Achter haar wenkbrauwen verborg zich iets.

— En betaalt men u daar veel voor? vroeg zij ten slotte.

— Soms wel, soms niet, dat hangt er van af. Soms wil de arbeid niet goed vlotten. 't Is een heel moeilijk werk, Lenotsjka.

— U bent dus niet rijk?

— Neen, ik ben niet rijk.

— Dan zal ik ook werken en u helpen.

Zij zag mij met een snellen blik aan, kleurde, sloeg de oogen weer neer en een paar stappen op mij toetredende, sloeg zij haar beide armen om mijn hals en drukte haar gezichtje stevig tegen mijn borst aan. Ik keek haar met verbazing aan.

— Ik houd van u.... ik ben niet trotsch, sprak zij. — U zei zooeven dat ik trotsch was. Neen, neen.... ik ben zoo niet.... ik houd van u. U bent de eenige die van mij houdt....

Maar de tranen verstikten haar stem. Een minuut later rukte zij zich met kracht los van mijn borst, viel voor mij op de knieën en kuste mijn handen en mijn voeten....

— U houdt van mij!.... herhaalde zij, — u alleen, u alleen!....

Krampachtig omknelde zij met haar armen mijn knieën. Al het gevoel, dat zij zoo lang had ingehouden, uitte zich nu in een onweerstaanbare opwelling en ik begon nu te begrijpen die zonderlinge wilskracht, waardoor zij dat alles had kunnen ònderhouden, die kracht des te inniger, naarmate de behoefte in haar zich te uiten grooter was, tot het oogenblik eindelijk was gekomen, waarop haar geheele wezen, tot zelfvergeting toe, zich kon overgeven aan dat gevoel van dankbaarheid en liefde, die behoefte aan liefkoozingen en tranen....

Zij huilde zoo erg, dat zij opnieuw een toeval kreeg. Met moeite bevrijdde ik mij van de armpjes, die mij nog altijd omkneld hielden. Daarna tilde ik haar op, droeg haar naar de kanapé. Lang bleef zij nog huilen, haar gezichtje verborgen in de kussens, alsof zij zich schaamde naar mij te kijken, maar krachtig mijn hand

drukkend met haar kleine handje en ze stijf tegen haar hart houdend.

Langzamerhand werd zij rustiger, maar hief nog altijd niet het gezicht tot mij op. Tweemaal gleed even een vluchtige blik van haar over mijn gelaat, en die blik was vol teederheid en een soort angstig, zich opnieuw verbergend gevoel. Ten slotte kleurde zij en begon te glimlachen.

— Voel je je weer wat beter? vroeg ik — sentimenteele Lenotsjka, m'n arme, zieke kindje!

— Geen Lenotsjka, neen.... fluisterde zij, nog altijd haar gezichtje voor mij verbergend.

— Geen Lenotsjka? Hoe dan?

— Nellie.

— Nellie? Waarom beslist Nellie? Ik vind het goed, hoor; Nellie is een heel mooie naam. Als je dat wilt, zal ik je voortaan zoo noemen.

— Zoo noemde moeder mij.... Niemand heeft mij ooit zoo genoemd behalve zij.... En ik wilde niet dat iemand mij zoo noemde behalve zij.... Maar ù moet mij zoo noemen, dat wil ik.... Ik zal altijd van u blijven houden, altijd,

„Trotsch en toch liefhebbend hartje", dacht ik, — „hoe lang zal ik er over moeten doen om te verdienen, dat je ook mijn Nellie wordt."

Maar nu wist ik, dat zij mij geloofde en liefhad voor eeuwig.

— Neen, luister, sprak ik, toen zij een beetje kalmer was geworden. — Je zegt dat alleen je moeder van je hield en anders niemand. Hield je grootvader dan niet van je?

— Neen, die hield niet van mij....

— En je huilde er om, toen je hoorde dat hij dood was, herinner je je ni t meer, op de trap?

Zij bleef een minuutje nadenken.

— Neen, hij hield niet van mij. Hij was slecht.

En een soort ziekelijk gevoel drukte zich op haar gelaat uit.

— Maar van hem kon men ook niet veel eischen, Nellie. Hij was eigenlijk al heelemaal kindsch. Hij is ook kindsch gestorven. Ik heb je immers verteld, hoe hij gestorven is?

— Ja, maar dat was alleen de laatste maand. Hij zat hier maar den heelen dag en als ik niet telkens bij hem was gekomen zou hij

ook den volgenden dag en nog een dag zoo zijn blijven zitten, zonder te drinken en zonder te eten. Maar vroeger was hij veel beter.

— Wanneer vroeger?

— Toen moeder nog leefde.

— Jij bent het dus, die hem soms te eten en te drinken bracht, Nellie?

— Ja, dat deed ik altijd.

— Waar nam je dat dan vandaan, bij Boebnowa?

— Neen, ik heb nooit iets bij Boebnowa weggenomen, sprak zij trotsch en met een sidderenden stem.

— Hoe kwam je dan er aan, je had immers heelemaal geen geld?

— Ik ging op straat bedelen.... Als ik vijf kopeken had, kocht ik brood voor hem en snuiftabak....

— En vond hij dat goed? Nellie!

— In het begin zei ik hem er niets van. Maar toen hij het te weten kwam, ging hij mij zelf de straat opsturen om te bedelen. Ik stond op een brug en vroeg aalmoezen aan de voorbijgangers en hij liep dan een eindje verder en wachtte; en als hij zag, dat ik iets gekregen had, kwam hij op mij toe en nam het af, precies alsof hij bang was, dat ik het zou achterhouden. Alsof ik niet expres voor hem geld vroeg.

Dit zeggende glimlachte zij met een wrangen, bitteren glimlach.

— Dat was allemaal toen moeder al dood was, voegde zij er bij. — Toen is hij heelemaal kindsch geworden.

— Dan hield hij zeker veel van je moeder! Waarom woonde hij niet bij haar?

— Neen, hij hield niet van haar.... Hij was slecht en wilde haar niet vergeven.... net als die oude man van gisteren, sprak zij zacht, bijna fluisterend en steeds bleeker wordend.

Ik schrikte op. Al de mededeelingen van Nellie vervlochten zich voor mijn verbeelding tot een geheelen roman. Een arme vrouw, stervende in een kelder bij een doodkistemaker; haar dochtertje, nu en dan den grootvader bezoekend, die haar moeder vervloekt; de kindsche, halfwijze oude man, stervende in den suikerbakkerswinkel vlak na zijn hond....

— Azorka was vroeger van moeder, zei Nellie plotseling, geïn-

teresseerd bij een oude herinnering. — Vroeger hield grootvader erg veel van moeder en toen moeder van hem wegging, bleef Azorka bij grootvader. Daarom hield hij zooveel van Azorka.... Maar hij heeft moeder niet vergeven en toen Azorka dood ging stierf hij zelf ook, vertelde Nellie droog. De glimlach verdween van haar gelaat.

—Nellie, wat was hij vroeger voor iemand? vroeg ik, na een oogenblik wachtens.

— Hij was vroeger rijk.... Ik weet niet wat hij eigenlijk was, maar hij had een fabriek.... Dat heeft moeder mij eens verteld. In 't begin dacht zij: ik was nog maar een klein kind, en daarom vertelde ze mij alles; altijd kuste ze mij maar en dan zei ze: later zal je alles wel begrijpen, als je grooter geworden bent, mijn arme, ongelukkige kindje! Zij noemde me altijd arm en ongelukkig. En als ze 's nacht dacht, dat ik sliep (ik sliep dan niet, maar deed opzettelijk alsof ik sliep), dan zat zij altijd bij mij te huilen, en dan kuste ze mij en zei telkens: arm, ongelukkig kindje.

— Waar is je moeder aan gestorven?

— Aan de tering; 't is nu bijna zes weken geleden.

— En herinner je je nog, dat je grootvader rijk was?

— Toen was ik nog niet geboren. Moeder is van grootvader weggegaan voor ik geboren ben.

— Men wien is zij toen weggegaan?

— Dat weet ik niet, antwoordde Nellie, zacht en als in nadenken. — Zij is naar het buitenland gegaan en daar ben ik geboren.

— In het buitenland? Waar?

— In Zwitserland. Ik ben overal geweest, in Italië en in Parijs.

Ik verwonderde mij.

— Herinner je je dat alles, Nellie?

— Ik herinner mij er veel van.

— Hoe ken je dan zoo goed Russisch, Nellie?

— Moeder heeft mij daar al Russisch geleerd. Zij was een Russische, omdat haar moeder een Russische was, maar groot-vader was een Engelschman, maar toch net zoo goed als een Rus. En toen ik anderhalf jaar geleden met moeder hierheen kwam leerde ik het heelemaal. Moeder was toen al ziek. Hier zijn wij steeds armer en armer geworden. Moeder zat altijd maar te huilen. In het be-

gin zocht zij naar grootvader en zei steeds, dat zij schuldig tegenover hem was, en dan huilde zij daarbij.... O ze huilde zoo, ze huilde zoo! En toen zij hoorde, dat grootvader arm was, toen huilde zij nog meer. Ze heeft hem ook heel dikwijls geschreven, maar hij antwoordde nooit.

— Waarom is je moeder weer naar Rusland teruggekeerd? Alleen om je grootvader weer op te zoeken?

— Dat weet ik niet. Maar toen in 't buitenland, ach, dat was zoo goed! En Nellie's oogen begonnen te flikkeren bij de herinnering daaraan. — Moeder leefde alleen met mij. Zij had een vriend, een heel goed mensch, net zoo als u.... Hij kende haar zelfs hier nog. Maar toen hij stierf, is moeder naar Rusland gegaan....

— Was je moeder met hèm van je vader weggegaan?

— Neen, niet met hem. Moeder is met een ander van hem weggegaan, maar die ander heeft haar verlaten....

— Met wien, Nellie?

Nellie zag mij aan en antwoordde niet. Zij had een vreemd karakter, nerveus en vurig, maar zijn opwellingen steeds onderdrukkend, sympathiek, maar zich opsluitend in een soort trotsche ontoegankelijkheid. Al den tijd, dat ik haar kende, was zij, niettegenstaande zij met haar gansche ziel mij genegen was, niettegenstaande zij van mij hield met de meest duidelijke en onverholen liefde, bijna evenveel als zij van haar moeder hield, aan wie zij bijna niet, zonder opnieuw verdriet te gevoelen, denken kon — zelden openhartig met mij en voelde zij, behalve nu dezen dag, zelden behoefte met mij te spreken over haar verleden, integendeel scheen opzettelijk die dingen voor mij te willen verbergen. Maar dezen dag vertelde zij mij in den loop van enkele uren, te midden van krampachtige huilbuien, welke haar verhaal telkens onderbraken, alles wat haar bij de herinnering er aan zoo ontroeren deed en nooit zal ik dit vreeselijk verhaal vergeten. Maar het voornaamste van de geschiedenis moet nog komen....

Het was een vreeselijke geschiedenis: de geschiedenis van een verlaten vrouw, die haar geluk moest overleven, ziek afgemarteld, verlaten van allen; verworpen door het laatste wezen waarop zij haar hoop had gesteld — haar vader, eens door haar beleedigd en op zijn beurt krankzinnig geworden door het ondragelijk

lijden en de vernederingen, die hij te verduren had gehad. Het was de geschiedenis van een vrouw, die tot vertwijfeling was gebracht; gaande met haar dochtertje, dat zij nog een kind meende, over de koude, vuile Peterburgsche straten, aalmoezen vragend, daarna maanden achtereen liggende sterven in een vochtigen kelder, en wie haar vader tot op het laatste oogenblik weigerde te vergeven, totdat hij, eindelijk zich bedenkend, naar haar toesnelt om haar eindelijk dan nog zijn vergeving te schenken, maar slechts het koude lijk vindt van haar, die hij eens beminde boven alles ter wereld. Een vreemd verhaal was het over de geheimzinnige, nauwelijks begrijpelijke verhouding van een kindsch geworden grijsaard tot zijn kleinkind, dat hem reeds begreep, niettegenstaande haar jeugdigen leeftijd, een begrip waartoe velen niet komen in vele lange jaren van hun vlak, onbezorgd leventje. Het was een sombere geschiedenis, een van die sombere, treurige geschiedenissen die zoo dikwijls en ongemerkt voorvallen onder den zwaren Petersburgschen hemel, in de donkere, verborgen hoekjes van die groote stad, te midden van het onbewuste beweeg van het leven, van dom egoïsme, tegen elkaâr opbotsende belangen, diepe ontaarding en misdaden, midden in die reusachtige hel van zinloos en abnormaal leven....

Maar die geschiedenis moet nog komen....

DE VERNEDERDEN

F. M. DOSTOJEFSKI.

DE VERNEDERDEN

UIT HET RUSSISCH

DOOR

J. C. VAN WAGENINGEN.

DEEL II.

AMSTERDAM — VAN HOLKEMA & WARENDORF.

DERDE BOEK.

HOOFDSTUK I.

Het was al lang donker, avond, en ik was nauwelijks ontwaakt uit een slaap van vreemde, beangstigende droomen en werd mij opnieuw den toestand van het oogenblik bewust.

— Nellie, zei ik, — je bent nu ziek en niet heelemaal jezelf en ik moet je zoo achterlaten. Vergeef het mij, kindje, en bedenk dat er nog iemand is, die vruchteloos op vergeving wacht, ook een ongelukkige, beleedigde, verlatene, een die mij heel dierbaar is. Zij wacht mij op het oogenblik. En ik zelf verlang ook haar te zien, vooral na jou verhaal, Nellie....

Ik weet niet of Nellie alles begreep wat ik haar zeide. Ik was opgewonden èn door het verhaal dat ik zooeven gehoord had èn door mijn onverwachte ziekte; maar ik haastte mij naar Natasja. Het was reeds laat, tien uur al, toen ik bij haar kwam.

Op straat, voor de deur van het huis, waar zij woonde, zag ik een rijtuig staan en het scheen mij toe, dat dit de équipage van den vorst was. Toen ik de trap opging hoorde ik voor mij iemand die, blijkbaar onbekend in het huis, op het gevoel zijn weg zocht. Dadelijk viel mij de gedachte in, dat dit de vorst zou kunnen zijn; maar spoedig zou ik zekerheid krijgen. De onbekende, die den weg naar boven zocht, begon te vloeken, te sterker en te luider naarmate hij hooger kwam. 't Is waar, de trap was smal, vuil, stijl en absoluut niet verlicht; maar zulke vloeken, als ik op de derde étage reeds hoorde, kon ik niet aan den vorst toeschrijven: de man vloekte als een koetsier. Maar van af de vierde étage was het lichter; bij de deur, die tot Natasja's appartement toegang gaf, brandde een kleine lantaarn. Vlak bij de deur haalde ik den onbekende in en hoe groot was mijn verbazing, toen ik zag,

dat het tòch de vorst was. Het schijnt, dat het hem buitengewoon onaangenaam was, mij zoo plotseling te ontmoeten. Aanvankelijk herkende hij mij niet, maar plotseling veranderde zijn gelaat ineens. Zijn blik, die eerst, toen hij mij herkende, boos en vol haat was, werd plotseling buitengewoon vriendelijk en opgewekt en hij reikte mij met een soort ongewone vreugde de hand.

— Ach, bent u het! Ik wou zoo juist op de knieën vallen en God danken, dat ik het leven er heb afgebracht. U hebt mijn vloeken zeker wel gehoord?

En hij lachte op de meest onbezorgde wijze. Maar plotseling nam zijn gelaat een bezorgde, ernstige uitdrukking aan.

— En Alosja kan Natalja Nikolajefna hier laten wonen! zei hij hoofdschuddend. — Dit zijn nu wat men noemt *kleinigheden*, maar toch teekenen zij een mensch. Ik maak mij ongerust over hem. Hij is goed en edel van hart, maar: u ziet het hier aan, hij bemint zonder zijn verstand te gebruiken en brengt haar die hij liefheeft in zulk een hol onder dak. Ik heb gehoord, dat zij soms zelfs geen brood te eten hadden, voegde hij er bij, terwijl zijn hand naar de bel zocht. — Met schrik en angst denk ik aan zijn toekomst, maar meer nog aan de toekomst van Anna Nikolajefna, wanneer zij zijn vrouw zal zijn....

Hij vergiste zich in den naam, maar bemerkte dat niet, daar hij met zichtbare ergernis tevergeefs de bel zocht. Maar er was geen bel. Ik rammelde even aan de kruk van de deur en dadelijk opende Mawra haar, zich beijverend ons te begroeten. In de keuken, die van de kleine voorkamer gescheiden was door een dun, houten muurtje, waren, zooals te zien was door de geopende deur, voorbereidingen voor het een af ander gemaakt; alles leek er anders dan gewoonlijk en was opgeruimd en schoongemaakt; in de over brandde vuur, op de tafel stond allerlei nieuw kookgerei. Het was duidelijk, dat wij verwacht werden. Mawra haaste zich ons te helpen bij het afdoen van onze jassen.

— Is Alosja er? vroeg ik haar.

— Hij is niet geweest, antwoordde zij geheimzinnig fluisterend.

We traden bij Natasja binnen. In haar kamer waren in 't geheel geen bijzondere toebereidselen gemaakt; alles was er net als vroeger. Overigens, het was bij haar altijd even schoon en gezellig,

zoodat er nooit iets op te ruimen was. Natasja begroette ons, staande bij de deur. Ik werd getroffen door haar ziekelijke magerheid en buitengewone bleekheid van haar gelaat, hoewel een oogenblik een purperen blos op haar wangen verscheen. Zij reikte den vorst zwijgend de hand, terwijl het duidelijk was te zien, dat zij eenigszins verlegen was. Mij keek zij zelfs niet aan. Ik stond en wachtte zwijgend.

— Daar ben ik dan eindelijk! sprak de vorst, vriendelijk en opgeruimd lachend. — Ik ben pas een paar uur weer in Petersburg terug. Al dien tijd bent u niet uit mijn gedachten geweest (hij kuste haar teeder de hand), en ach, wat heb ik al niet allemaal overdacht! Hoeveel nam ik mij niet voor om u te zeggen wanneer ik u weer zou zien.... Enfin, we hebben nu den tijd om te praten, nietwaar! Maar tusschen twee haakjes, mijn zoon is er nog niet, bemerk ik.

— Neemt u mij niet kwalijk, vorst, viel Natasja hem in de rede, maar ik zou graag even iets tegen Iwan Petrowietsj zeggen. Wanja, ga even mee, als je wilt.... Een enkel woord....

Ze greep mij bij de hand en leidde mij achter een scherm.

— Wanja, zei zij fluisterend, mij naar het achterste hoekje van de kamer voerend, vergeef je mij of niet?

— Maar, Natasja, kom nu....

— Neen, neen, Wanja, je hebt mij al veel te vaak en veel te veel vergeven, maar aan alle geduld komt eens een einde. Ik weet dat jij nooit zult ophouden mij lief te hebben, maar je zoudt mij ondankbaar kunnen noemen en gisteren en eergisteren ben ik ondankbaar tegenover je geweest, egoïstisch en hardvochtig....

Zij barstte plotseling in tranen uit en drukte haar gezichtje tegen mijn schouder.

— Kom, Natasja, denk er nu maar niet meer aan. — Ik ben den heelen nacht ernstig ziek geweest en houd mij nu zelfs met moeite op de been; gisterenavond en vandaag ben ik in 't geheel niet uit geweest; er is dus geen reden om te denken dat ik boos was. M'n lieve kind, ik weet immers zoo wel ongeveer, wat er op het oogenblik in je ziel moet omgaan.

— Nu goed.... Je hebt me dus vergeven, nietwaar, net als altijd, sprak zij, tusschen haar tranen door glimlachend en mijn

hand zoo stevig drukkend, dat ze mij bijna pijn deed. — Nu, ik heb je nog meer te vertellen, maar dat komt later wel eens. Nu moet ik weer naar hèm....

— Ja, gàuw maar, Natasja; wij hebben hem zoo onverwacht in den steek gelaten.

— Nu, je zult wel zien, je zult zien, wat er gebeurt, fluisterde zij mij nog haastig toe. — Ik weet nu alles; ik ben overal achtergekomen. *Hij* is de schuld van alles. Deze avond zal veel moeten uitmaken. Laten we gaan!

Ik begreep niet wat zij bedoelde, maar er was geen tijd om haar nadere opheldering te vragen. Natasja trad met een vroolijk gelaat op den vorst toe. Deze stond nog steeds met den hoed in de hand. Zij maakte haar verontschuldigingen, nam zijn hoed in ontvangst, schoof hem zelf een stoel toe en wij zetten ons alle drie om haar kleine tafel.

— Ik begon dan over mijn windbuil, ging de vorst voort, — ik heb hem maar een minuut gezien en dat nog op straat. Hij stapte juist in het rijtuig om naar gravin Zinaida Fjodorofna te rijden. Hij had onmenschelijke haast en stel u voor, hij wilde zelfs niet uitstappen om nog even met mij naar binnen te gaan, en dat nadat wij elkaar in vier dagen niet gezien hadden. Dat hij nu niet eerder bij u is gekomen en ik er nog ben vóór hem, is *mijn* schuld, Natalja Nikolajefna! Ik maakte van de gelegenheid gebruik en gaf hem een boodschap mee voor de gravin, omdat ik zelf vanavond geen gelegenheid heb naar haar toe te gaan, maar hij zal wel dadelijk komen.

— Heeft hij u absoluut beloofd hierheen te komen? vroeg Natasja, den vorst met het eenvoudigste gezicht aanziende.

— Maar, mijn hemel, wat denkt u dan, dat hij niet zou komen? riep hij uit, haar met verbazing aanziende. — Overigens, ik begrijp, dat u boos op hem bent. 't Is inderdaad oogenschijnlijk wat vreemd, dat hij de laatste van allemaal is. Maar ik herhaal u, ik ben de schuld er van. U moet niet boos zijn op hem. Hij is lichtzinnig, een windbuil; ik verdedig hem niet, maar bijzondere omstandigheden eischen, dat hij niet alleen niet ophoudt het huis van de gravin te bezoeken, maar er zelfs zoo dikwijls mogelijk verschijnt. Nu, en omdat hij nu vermoedelijk niet meer van u

weggaat en alles op de wereld vergeet, daarom moet u nu niet boos zijn, indien ik hem zoo nu en dan een uur of twee, niet meer, aan u ontneem. Ik ben overtuigd, dat hij tijdens mijn afwezigheid geen keer bij vorstin K. geweest is, en erger mij bij die gedachte zóózeer, dat ik zooeven zelfs vergat hem er naar te vragen!....

Ik keek Natasja aan. Zij hoorde den vorst aan met een lichten, halfspottenden glimlach. Maar hij sprak zoo rechtuit, zoo natuurlijk. Het scheen, dat men hem nergens van zou kunnen verdenken.

— En wist u werkelijk niet, dat hij al die dagen geen enkel maal bij mij is geweest? vroeg Natasja op zachten, rustigen toon, alsof zij over de doodeenvoudigste zaak ter wereld sprak..

— Wat? Is hij geen enkele maal geweest? Maar wat zegt u! zei de vorst, schijnbaar in de hoogste verbazing.

— U was bij mij Dinsdag, laat in den avond; Woensdagmorgen is hij een half uurtje bij mij geweest en daarna heb ik hem niet meer gezien.

— Maar dat is onmogelijk! (Hij scheen zich steeds meer te verbazen). Ik dacht dat hij niet van u weg te slaan zou zijn. Houd mij ten goede, maar dit klinkt zoo vreemd.... bijna ongelooflijk.

— Toch is 't zoo, en, hoe jammer, ik had gehoopt dat u mij zoudt kunnen zeggen waar hij is.

— Ach mijn hemel! Straks is hij natuurlijk hier! Maar wat u zooeven zei verwondert me zóó sterk dat ik.... werkelijk, ik verwacht alles van hem, maar dit.... dit!....

— Wat verbaast u zich toch! Ik had juist gedacht, dat u zich in 't geheel niet verbazen zoudt, maar zelfs vooruit wist dat het zoo gebeuren zou!

— Wist ! Ik? Maar ik verzeker u, Natalja Nikolajefna, dat ik hem vandaag maar even gezien heb en geen tijd vond hem te ondervragen; en het lijkt mij vreemd, dat u doet alsof u me niet gelooft, vervolgde hij, ons beiden aanziende.

— God beware me, antwoordde Natasja, — ik was volkomen overtuigd, dat u de waarheid zei.

En ze begon opnieuw te lachen, rechtstreeks in 't gezicht van den vorst, waardoor hij eenigszins verward werd.

— Verklaar u nader, zei hij verstrooid.

— Er valt niets te verklaren. Wat ik zeg is heel eenvoudig. U weet zelf, hoe vergeetachtig hij wezen kan. Hij geeft nu de volle vrijheid gekregen en benut die.

— Maar die zóó benutten is onmogelijk; er moet iets bijzonders zijn, en zoo gauw als hij komt zal ik er hem naar vragen. Maar meer dan dit alles verwondert mij, dat u zelfs mij ergens van schijnt te beschuldigen, terwijl ik hier niet eens geweest ben. Overigens, Natalja Nikolajefna, ik zei dat u erg boos op me bent, en dat is begrijpelijk! U hebt er alle recht toe, en.... en.... natuurlijk, ik ben de hoofdschuldige, alleen al hierdoor, dat ik de eerste ben, die terugkomt, nietwaar? vervolgde hij, zich tot mij wendende, met een irriteerenden spottigheid, ik stem toe, dat ik de schuldige ben, maar alleen in dit opzicht, dat ik een dag na onze kenismaking op reis ben gegaan, zoodat u, met uw eenigszins prikkelbaar karakter, de gelegenheid gehad hebt, uw meening over mij te wijzigen, temeer, omdat de omstandigheden daartoe leiden. Wanneer ik niet op reis was gegaan, zoudt u mij zeker beter hebben leeren kennen, en ook zou Alosja zonder mijn toezicht zich anders hebben gedragen. U zult straks zelf hooren wat ik hem zeggen ga.

— Dat wil zeggen, u zult maken, dat hij mij als een last begint te beschouwen, Ik kan me niet voorstellen, dat u werkelijk meent, dat een dergelijk middel mij helpt.

— U wilt toch niet zeggen, dat ik het er op toeleg, dat hij u als een last zal gaan beschouwen? U beleedigt mij, Natalja Nikolajefna!

— Ik onthoud me zooveel mogelijk van toespelingen, met wien ik ook spreek. Integendeel, ik doe altijd mijn best zoo openhartig mogelijk te zijn, en u zult vanavond misschien nog gelegenheid hebben, u daarvan te overtuigen. U beleedigen wil ik niet. En waarom? U zoudt zich immers nooit laten beleedigen door mijn woorden, wàt ik ook zei! Ik ben hiervan volkomen overtuigd, omdat ik onze wederzijdsche verhouding heel goed begrijp; u neemt die zelf immers niet au serieux, nietwaar? Maar als ik u inderdaad beleedigd heb, dan ben ik bereid vergeving te vragen, om aan alle plichten der gastvrijheid te voldoen.

Niettegenstaande den zelfs schertsenden toon harer stem, en het lachje op de lippen, waarmee Natasja dit zei, had ik haar nog

nooit zoo geagiteerd gezien. Nu begreep ik pas, welk een pijn ze in haar hart moest hebben gevoeld gedurende die drie dagen. Haar raadselachtige woorden: dat ze alles wist, alles begrepen had, maakten me ongerust; zij hadden rechtstreeks betrekking op den vorst. Haar meening over hem was veranderd, en ze beschouwde hem nu als haar vijand, dat was duidelijk. Zij schreef blijkbaar het feit, dat Alosja haar zoo verwaarloosde, aan zijn invloed toe, en misschien had ze daartoe eenige gegevens. Ik vreesde, dat een scène tusschen hen zou komen. Die schertsende toon van haar was veel te uiterlijk, veel te onverholen. Haar laatste woorden tot den vorst, dat hij hun verhouding niet au sérieux, die clausule, dat zij haar excuses aanbood om aan de plichten der gastvrijheid te voldoen, haar belofte, bijna een dreiging, hem dien avond nog te bewijzen dat zij openhartig was, — dat alles was zóó duidelijk en niet gemaskeerd, dat het niet mogelijk was, dat de vorst het niet begrijpen zou. Ik zag, dat de uitdrukking van zijn gelaat begon te veranderen, maar hij wist zich nog te beheerschen. Hij zette dadelijk een gezicht, alsof hij deze woorden niet gehoord had, hun eigenlijke beteekenis niet begrepen, en hij maakte er zich met een grapje van af.

— God beware me, dat ik verontschuldigingen zou eischen, sprak hij lachend. Dat was het heelemaal niet wat ik wilde. Het zou trouwens niet in mijn lijn liggen, van een vrouw te eischen, dat zij verontschuldigingen tegenover mij maakte. Bij onze eerste ontmoeting heb ik u al een en ander over mijn karakter medegedeeld, en daarom zult u waarschijnlijk wel niet boos worden over een opmerking, die ik zou willen maken, te meer niet, omdat het een opmerking is over de vrouwen in het algemeen; u zult vermoedelijk ook wel met die opmerking instemmen, vervolgde hij, zich met beleefde vriendelijkheid tot mij wendend. Ik wou dit zeggen: ik heb opgemerkt, dat er in het karakter van een vrouw deze trek is, dat als bijvoorbeeld een vrouw in een of ander opzicht schuldig is zij er eerder toe komt om later door duizend liefkoozingen hare schuld goed te maken, dat dan zij op het oogenblik, waarop de schuld duidelijk en onmiskenbaar aan den dag treedt, haar bekent. Zoodat, wanneer ik inderdaad door u beleedigd was, het voordeeliger voor mij zou zijn, nu geen veront

schuldigingen te eischen, maar te wachten totdat u zelf uw fout zoudt inzien en die tegenover mij goedmaken met.... duizend liefkoozingen. Maar u bent zoo goed, zoo rein en edel van hart, zoo eerlijk, dat het oogenblik waarop u berouw zult toonen, ik voorvoel dat, werkelijk betooverend moet zijn. Maar zegt u me liever dan u te verontschuldigen: kan ik u vandaag niet op de een of andere manier bewijzen, dat ik veel eerlijker en openhartiger tegenover u ben dan u denkt?

Natasja kleurde. Het leek mij ook toe, dat in het antwoord van den vorst een al te lichte, zelfs nonchalante toon, een soort onbescheiden scherts doorklonk.

— U wilt mij bewijzen, dat u openhartig en eerlijk met mij bent? vroeg Natasja hem met een uitdagenden blik aanziende.

— Ja.

— Indien dat zoo is, vervul dan één wensch van mij.

— Dat beloof ik u vooruit.

— Verontrust u Alosja niet, met geen enkel woord of geen enkele toespeling op mij, noch vandaag noch morgen. Doe hem geen verwijten, dat hij mij verwaarloosd heeft; geef hem geen enkele vermaning. Ik wil hem ontmoeten alsof er niets tusschen ons is geweest, zoodat hij zelf niets bemerkt. Ik vind dat noodig. Belooft u me dat?

— Met het grootste genoegen, antwoordde de vorst, — en sta mij toe, er uit het diepst van mijn ziel bij te voegen, dat ik zelden bij iemand een beteren, helderder blik op dergelijke zaken heb ontmoet dan bij u.... Maar daar is Alosja, schijnt het.

Inderdaad klonk er in de voorkamer geraas. Natasja schrikte op en scheen zich op iets voor te bereiden. De vorst zat met een ernstig gezicht en wachtte af wat er gebeuren zou; hij volgde nauwkeurig elke beweging van Natasja. Maar de deur werd geopend en Alosja vloog op ons toe.

HOOFDSTUK II.

Ja, hij vloog in den letterlijken zin des woords en zijn gelaat glansde van vreugd en innig genoegen. Het was te zien, dat hij de vier laatste dagen op aangename wijze had doorgebracht. Het was op zijn gezicht te lezen, dat hij ons iets mede te deelen had.

— Daar ben ik ook! riep hij luid door de kamer. — Ik, die de eerste van allemaal had moeten zijn. Maar straks zullen jullie alles vernemen, alles, alles, alles! Zooeven, papa, hebben wij geen twee woorden met elkaar kunnen wisselen, hoewel ik u heel veel had willen zeggen. (Dat staat hij mij alleen maar in goed geluimde oogenblikken toe, om hem te tutoyeeren, viel hij zichzelf in de rede, mij aanziende, — op andere oogenblikken verbiedt hij het mij! En die tactiek: als hij wilt dat ik „u" zeg, begint hij zelf met te u-en. Maar van vandaag af wil ik, dat hij altijd goed geluimd is en daarom doe ik zoo!) Ik ben in deze vier dagen erg veranderd en zal jullie alles vertellen. Maar nu niet. Het voornaamste voor mij is nu *zij*. Natasja, lieveling, mijn engel, hoe maak je het! sprak hij, zich naast haar neerzettende en gretig haar hand kussend, wat heb ik naar je verlangd al dien tijd.... Maar wat kijk je vreemd? Geloof toch, Natasja, ik kòn niet, werkelijk ik kon niet naar je toekomen.

In extase bedekte hij haar handen met kussen, zag haar aan met zijn prachtige oogen, alsof hij niet genoeg kon krijgen van naar haar te kijken. Ik keek naar Natasja en las op haar gezicht, dat zij hetzelfde dacht als ik, namelijk: dat hij volkomen onschuldig was. Ja, en wanneer zou deze onschuldige mensch ooit schuld kunnen hebben? Een vurig rood overgoot plotseling de wangen van Natasja, alsof al het bloed, dat zich in haar hart verzameld had, plotseling naar haar hoofd stroomde. Haar oogen flikkerden en trotsch blikte zij op naar den vorst.

— Maar waar.... ben je geweest.... al die dagen? vroeg zij met ingehouden en telkens haperenden stem. Zij ademde zwaar en onregelmatig. Mijn God, hoe hield zij van hem

— Ja, zoo is het, oogenschijnlijk heb ik schuld tegen over je; maar, hoor je, alleen oogenschijnlijk! Het spreekt, ik heb wel schuld, ik weet dat zelf heel goed, en ik ben nu gekomen, omdat ik dat

wist. Natasja zei me gisteren en vandaag dat een vrouw zulk een nonchalance ten haren opzichte niet kan vergeven (je moet weten, ze weet alles wat hier jl. Dinsdag is gebeurd; ik heb het haar den volgenden dag allemaal verteld). Ik was het niet met haar eens; ik toonde haar aan, ik zei haar, dat die vrouw Natasja was, en dat in de geheele wereld misschien maar één vrouw is, die met haar op gelijken lijn kan worden gesteld, en dat is zíj, Katja zelf; en ik ben hierheen gekomen in de wetenschap, dat ik het dispuut gewonnen heb. Zou zulk een engel als jij dan niet kunnen vergeven? „Hij is niet gekomen, hij is dus beslist door de een of andere oorzaak verhinderd; maar dat hij zou hebben opgehouden van mij te houden dat is niet mogelijk." — Zoo zal mijn Natasja denken. En hoe zou ik kunnen ophouden van je te houden? Dat is immers niet mogelijk! In mijn ziel deed het pijn telkens als ik aan jou dacht. Maar toch ben ik schuldig. Wanneer je alles verneemt, zul je echter zelf mij verontschuldigen! Zoo dadelijk zal ik alles vertellen, ik voel behoefte in jullie aller tegenwoordigheid mijn hart uit te storten; daarvoor ben ik gekomen. Ik wilde vandaag nog, ik had een oogenblikje vrij, bij je aankomen, om je even, heel even te omhelzen, maar ik werd weer verhinderd; Katja verzocht mij oogenblikkelijk bij haar te komen voor een heel gewichtige aangelegenheid. Dat was nog vóór dat ik in het rijtuig stapte en u mij zag, papa; ik ben vandaag twee bij Natasja geweest. Er loopen tegenwoordig den geheelen dag koeriers met boodschappen en briefjes tusschen ons heen en weer. Iwan Petrowietsj, uw briefje heb ik eerst gisterennacht kunnen lezen en u hebt gelijk in alles wat u daar schreef. Maar wat te doen: ik was gewoonweg in de physieke onmogelijkheid om hierheen te komen! Ik dacht daarom steeds maar: morgenavond zal ik mij volkomen kunnen rechtvaardigen, omdat ik toch vanavond absoluut naar je toe moest, Natasja.

— Wel, hij is bij me geweest, trof me natuurlijk niet thuis en heeft toen een briefje voor mij achtergelaten, waarin hij mij er flink van langs geeft omdat ik al die dagen niet bij je ben geweest. En hij heeft volkomen gelijk. Dat was gisteren.

Natasja keek mij aan.

—Maar wanneer je den tijd had om van den morgen tot den avond bij Katerina Fjodorofna te zijn.... begon de vorst reeds.

— Ik weet, ik weet wat je zeggen wilt, viel Alosja hem in de rede: je wilt zeggen: „Als je van den morgen tot den avond bij Katja kon zijn, dan was er tweemaal zooveel aanleiding voor je om hierheen te komen." Ik ben het volkomen met je eens, en voeg er zelf aan toe: niet tweemaal zooveel aanleiding maar millioen malen zooveel. Maar in de eerste plaats gebeuren er in het leven soms van die vreemde, onverwachte dingen, die alles door elkaar gooien en op den kop zetten. Nu, zulke onverwachte dingen zijn er met mij gebeurd. Ik zei zooeven al: in deze drie dagen ben ik geheel veranderd, van het hoofd tot de voeten om het zoo eens te zeggen; daaruit blijkt wel, dat het heel gewichtige dingen waren!

— Ach, mijn God, wat is er dan met je gebeurd? riep Natasja uit, glimlachend om Alosja's spontaanheid.

Inderdaad was hij een beetje belachelijk; de woorden vloeiden hem zoo snel uit den mond en zoo ordeloos, precies een roffel. Hij wilde maar praten, praten, vertellen. Maar al vertellende, liet hij de hand van Natasja niet los, doch bracht die steeds aan zijn lippen, alsof hij er niet genoeg van kon krijgen ze te kussen.

— Dat is het, zie je, wat er met mij gebeurd is, ging Alosja voort — Ach, lieve vrienden! Wat heb ik niet gezien, wat niet gedaan, hoeveel menschen niet leeren kennen! In de eerste plaats: Katja, dat is gewoonweg een volmaaktheid! Ik kende haar tot nog toe heelemaal niet, heelemaal niet. Zelfs toen, een Dinsdag, toen ik je van haar vertelde — herinner je je nog, Natasja? zelfs toen kende ik haar nog bijna niet. Zij heeft zich tot nog toe niet gegeven in haar omgang met mij, maar nu doet zij dat wel. Nu hebben wij elkaar volkomen leeren kennen. We tutoyeeren elkaar al. Maar laat ik met het begin beginnen: in de eerste plaats, Natasja, o als je eens kon hooren, wat zij mij allemaal zei, toen ik den anderen dag, dat was dus Woensdag, haar vertelde wat er dien avond hier is voorgevallen.... Tusschen twee haakjes: wat heb ik mij toen aangesteld tegenover je, toen ik dien morgen daarop bij je kwam. Jij was in extase, geheel vervuld van ons nieuwe geluk en je wilde daarover met mij spreken; je was bedroefd en tegelijkertijd schertste en speelde je met mij; en ik — ik gedroeg mij als de solide mensch! Domoor die ik was! Ik was er trotsch op, dat ik spoedig getrouwd, een solide man zou zijn en wilde dat toonen — nu, en dat deed ik

tegenover jou! Ach, wat zul je toen om mij gelachen hebben, is 't niet, Natasja, en wat heb ik toen je lachen verdiend!

De vorst bewaarde het stilzwijgen en keek met een soort zegevierend-ironischen glimlach naar Alosja, precies alsof hij blij was, dat zijn zoon zich van zulk een lichtzinnigen en zelfs belachelijken ant deed zien. Dien heelen avond gaf ik nauwkeurig acht op hem, en ik heb de overtuiging gekregen, dat hij in het geheel niet van zijn zoon hield, al werd er algemeen gezegd, dat hij eigenlijk veel te veel van hem hield.

— Van jou ging ik naar Katja, vervolgde Alosja zijn verhaal. Ik heb je al gezegd, dat we eigenlijk dien morgen elkaar pas goed hebben leeren kennen, en dat is zoo vreemd gebeurd.... ik herinner het mij niet eens meer.... Eenige vurige woorden, een paar sterke indrukken, rechtstreeks uitgesproken gedachten, en zoo werden wij vrienden voor eeuwig. Je moet beslist, beslist kennis met haar maken, Natasja! Ach, zooals zij mij alles heeft duidelijk gemaakt over jou! Zoo als ze mij heeft uitgelegd, dat jij een kleinood voor mij bent, Natasja. Zoo heel geleidelijk heeft zij mij al haar ideeën uiteengezet en haar kijk op het leven; ze is zoo'n serieus en zoo'n enthousiast meisje. Zij sprak over de plicht van den mensch, over onze roeping, dat wij geroepen zijn om de menschheid te dienen, en zoo hebben we elkaar heelemaal gevonden in den tijd van vijf, zes uren en het slot was, dat wij elkaar eeuwige vriendschap zwoeren en elkander beloofden ons heele verder leven samen te arbeiden!

— Arbeiden, waarvoor? vroeg de vorst verwonderd.

— Ik ben zoo veranderd, vader, dat dit alles je natuurlijk erg verbazen moet; ik voel al vooruit alles wat je mij zult tegenwerpen, antwoordde Alosja op zegevierenden toon, — Jullie zijn allemaal practische menschen; jullie hebt zooveel oude, uitgeleefde strenge regels, dat je naar alles wat nieuw, jong, frisch is, achterdochtig, vijandig en spotlachend kijkt. Maar ik ben nu al niet meer dezelfde die ik eenige dagen geleden was. Ik ben nu een ander! Ik durf nu ieder en alles ter wereld recht in de oogen te kijken. Wanneer ik weet, dat mijn overtuiging rechtvaardig is, dan houd ik daaraan vast, wat er ook moge gebeuren; en wanneer ik niet van den weg afdwaal dan is dit een teeken, dat ik een eerlijk mensch

ben. Met mij is nu alles goed. Zeggen jullie nu wat je wilt, ik ben van mijzelf overtuigd.

— Zoo zoo! zei de vorst op spottenden toon.

Natasja zag ons allen beurtelings met een onrustigen blik aan. Zij was bang voor Alosja. Het gebeurde heel dikwijls, dat hij in gesprekken een voor hem nadeelige richting insloeg; zij wist dat en wilde niet dat Alosja zich van een belachelijken kant liet zien, vooral niet in tegenwoordigheid van zijn vader.

— Ach, schei toch uit, Alosja! Dat is allemaal filosophie, dat praat je natuurlijk een ander na.... vertel liever wat je te vertellen hebt.

— Nu, en ik ben bezig te vertellen! riep Alosja uit. — Je moet weten, Katja heeft twee verre bloedverwanten, zoo iets als neven van haar, Lewinjka en Borinjka; de een is student, de ander eenvoudig een jongmensch. Zij heeft geregeld omgang met hen en werkelijk, 't zijn buitengewone menschen! De gravin bezoeken zij zelden of nooit; uit principe doen zij dat niet! Toen Katja en ik spraken over de bestemming van den mensch, over zijn roeping etc. toen wees zij mij op hen en gaf mij een briefje voor hen ter introductie. Ik dadelijk naar ze toe om kennis te maken. Dienzelfden avond nog sloten wij innige vriendschap. Er was daar bij hen een heel gezelschap bijeen, wel twaalf personen, allerlei slag van menschen: studenten, officieren, kunstenaars; er was ook een schrijver.... u kennen ze daar allemaal, Iwan Petrowietsj, dat wil zeggen, ze hebben uw verhalen gelezen en ze verwachten van u heel veel voor de toekomst, ze zeiden mij dat zelf. Ik zei hun, dat ik u persoonlijk ken en ik beloofde hen met u kennis te laten maken. Ze ontvingen mij allen heel broederlijk, met vele en langdurige omhelzingen. Ik zei hun dadelijk, dat ik op het punt stond te trouwen; daarom beschouwden zij mij al maar vast als een getrouwd man. Zij wonen op de vijfde étage, vlak onder den nok van het dak; zoo dikwijls als maar mogelijk is komen zij bij elkaar, maar vooral op Woensdag, bij Lewinjka en Borinjka. Allemaal allercharmantste jonge menschen: allen zijn ze bezield met vurige liefde tot de menschheid; wij spreken allen over de wetenschap, de literatuur, en ze spraken allemaal zoo goed, zoo mooi, zoo openhartig en zoo eenvoudig.... Er komt ook nog een jongen, een gymnasiast. Wat

gaan ze allemaal joviaal met elkaar om, wat een edele menschen zijn het allemaal! Ik heb nog nooit zulke menschen ontmoet! Trouwens, uit wat voor kring kom ik voort, wat heb ik gezien tot nog toe? Hoe ben ik opgegroeid? Alleen jij, Natasja, hebt mij wel eens zooiets gezegd. Ach, Natasja, je moet beslist kennis met ze maken; Katja kent ons allemaal al. Zij praten over haar bijna met eerbied en Katja heeft al tegen Lewinjka en Borinjka gezegd, dat zoo spoedig zij de beschikking krijgt over haar geld zij een millioen zal geven ten algemeenen bate.

— En voor de richtige aanwending van dat geld zullen Lewinjka en Borinjka en hun confraters zeker zorg dragen, nietwaar? vroeg de vorst.

— Heelemaal niet, vader, heelemaal niet! Je moest je schamen zoo te spreken, riep Alosja met vuur uit — ik begrijp wel waarom je dat zegt. We hebben inderdaad over dat millioen gesproken onder elkaar, en hebben er lang over beraadslaagd, hoe en waarvoor 't te gebruiken. We besloten in ieder geval een groot gedeelte van het geld uit te geven in het belang van de volksbeschaving....

— Ja, 't is waar, ik kende Katerina Fjodorofna nog niet geheel tot op dit oogenblik, merkte de vorst op, altijd met denzelfden spotachtigen glimlach. — Overigens, ik had heel veel van haar verwacht, maar dit....

— Wàt „dit"! onderbrak Alosja hem, — waaròm lijkt u dit dit zoo vreemd? Omdat het eenigszins afwijkt van de usance in onze kringen, omdat uit onze kringen nog nooit iemand een millioen ten bate der menschheid heeft opgeofferd, maar zij het wèl doet! Dààrom? Omdat zij niet wil leven op eens anders kosten, want leven van die millioenen is natuurlijk net zoo goed als leven op eens anders kosten (ik kom nu eigenlijk pas op die gedachte). Zij wil het vaderland en de menschheid van dienst zijn en haar aandeel bijdragen tot het algemeen belang, en dat dat aandeel nu een millioen bedraagt, nu, wat zou dat nu? Dat u dat niet begrijpt, vader, u, die alles altijd zoo goed begrijpt. Waarom kijkt u mij zoo aan, vader? Precies alsof u een gek of een dwaas voor u ziet! Waarom ben ik nu een gek of een dwaas? Je moest eens gehoord hebben, Natasja, wat Katja over dit alles zei: „Niet het verstand is het voornaamste, maar wat aan het verstand rich

ting geeft, — het hart, de zedelijke eigenschappen, de ontwikkeling." Maar het voornaamste, op dit punt, is wel wat Bezmygin zoo geniaal zeide. Bezmygin is een kennis van Lewinjka en Borinjka, en, onder ons gezegd, een kop, wezenlijk een geniale vent! Gisterenavond zei hij zoo in den loop van het gesprek: „een dwaas, die inziet dat hij een dwaas is, is geen dwaas"! Wat een waarheid! Zulke dingen zegt hij om de minuut. Hij strooit ze uit zijn mond, allerlei levenswoorden.

— Inderdaad geniaal! merkte de vorst op.

— Je steekt den draak er mee, vader, maar ik heb van jou nooit iets dergelijks gehoord, en uit geheel onzen kring heb ik nooit zooiets gehoord. Bij u wordt dat alles altijd verborgen, op den achtergrond gehouden, opdat alle gestalten, alle neuzen beslist op elkaar zouden gelijken, voldoen aan een algemeenen regel — alsof dat mogelijk was! Alsof dat niet duizendmaal onmogelijker ware dan dat, waarover wij praten en denken. En dan noemt men ons nog utopisten! Je moest eens hebben kunnen hooren wat ze mij gisteren allemaal gezegd hebben....

— Maar waarover praten en denken jullie dan toch allemaal? Vertel toch, Alosja, ik begrijp tot nu toe nog niets van je verhaal! zei Natasja.

— In 't algemeen over alles, wat leidt tot humaniteit en liefde en dit alles in verband met de vragen van den dag. Wij spreken over de beginnende reformaties, over de naastenliefde, de tegenwoordige werkers voor het heil der menschheid; wij lezen ze, leggen ze elkander uit. Maar het voornaamste is, wij gaven elkaar ons woord, dat wij volkomen openhartig onder elkander zouden zijn en zeggen elkaar alles over ons-zelf, ons voor niets geneerend. Alleen door openhartig, eerlijk te zijn kan het groote doel bereikt worden. En daarom gaven wij allen, op initiatief van Bezmygin, elkander ons woord, dat wij als heele leven eerlijk en rechtuit zouden zijn, en, wàt men ook over ons zou zeggen, hoè men ook over ons zou oordeelen, — ons nergens door uit het veld te laten slaan, ons nooit te schamen voor ons enthousiasme, onze neigingen, en onze fouten en altijd recht door zee te gaan. Wanneer je wilt dat men achting voor je heeft, toon dan dat je zelf achting voor je persoon hebt; alleen hierdoor, door achting voor je zelf te hebben,

noodzaak je anderen je ook te achten. Zoo zegt Bezmygin en Katja is het volkomen met hem eens. Wij spreken heel veel met elkaar over onze overtuigingen en besloten ons voorloopig bezig te houden met ons best te doen ons zelf door en door te leeren kennen en wij praten ook onder elkaar over elkaar....

— Wat een onzin! riep de vorst ongerust uit. — En wie is die Bezmygin? Neen, dat kan ik zoo niet laten....

— Wat kun je zoo niet laten? viel Alosja hem in de rede.... Luister, vader, waarom zeg ik dat alles nu, in jouw bijzijn? Omdat ik gaarne zou zien en omdat ik wil dat jij ook lid van onzen kring zult worden. Ik heb daar trouwens ook al uit jouw naam trouw gezworen. Je lacht? Nu ja, ik wist wel dat je daar om zou lachen! Maar, luister! Jij bent goed, edel; je begrijpt veel. Je kent deze menschen niet, je hebt ze nooit gezien, nooit gehoord. Nemen we eens aan, dat je over dat alles gehoord hebt, dat alles kent, want je bent vreeselijk geleerd; maar hen zelf ken je niet, want je bent nooit bij ze geweest, en hoe kun je dus over ze oordeelen? Je beeldt je alleen maar in, dat je ze kent. Neen, ga eens naar ze toe, luister naar ze, en dan, — ik sta er voor in, dat je dan een van hen wordt! Maar het voornaamste is, ik wil alle middelen aanwenden, om je te redden van den ondergang die je in je eigen kring wacht, waartoe je zooveel moeite doet te blijven behooren, en van je eigen overtuigingen.

De vorst hoorde hem ditmaal zwijgend en met giftigen spot aan; boosaardigheid lag op zijn gelaat te lezen. Natasja volgde de uitdrukking van dat gelaat met onverholen afkeer. Hij zag dit, maar deed of hij het niet bemerkte. Maar nauwelijks was Alosja uitgesproken, of de vorst deed een schaterenden lach hooren. Hij viel zelfs tegen den rug van zijn stoel aan, alsof hij niet in staat was, zich te houden van het lachen. Maar die lach was beslist gemaakt. Het was al te duidelijk, dat hij alleen lachte om zijn zoon daardoor des te dieper te beleedigen en te vernederen. Alosja was inderdaad beleedigd; heel zijn gelaat drukte een ontzaglijke teleurstelling uit. Maar hij wachtte geduldig tot de vroolijkheid van zijn vader wat bedaard zou zijn.

— Vader, begon hij op droevigen toon— waarom lach je zoo om mij? Ik was eerlijk en openhartig tegenover je. Wanneer ik vol

gens jouw meening domheden zeg, nu, breng mij dat dan aan het verstand, maar lach niet om mij. En waarover valt er eigenlijk te lachen? Over wat mij nu heilig is, wat ik nu edel en goed acht? Laat ik dwalen, laat dit alles niet waar zijn, laat ik mij vergissen, laat ik een dwaas zijn, zooals je mij al enkele malen genoemd hebt; maar als ik dwaal dan dwaal ik ter goeder trouw; mijn eerlijke, goede wil heb ik niet verloren. Ik raak in enthousiasme door mooie ideeën. Laten zij valsch zijn, maar de grond waarop zij rusten is edel. Ik heb je al gezegd, uit ònze kringen heeft nooit iemand iets gezegd, dat algeheelen vat op mij heeft kunnen hebben, dat volkomen instemming bij mij vond. Verwerp hen, zeg mij iets dat beter is dan zij zeggen, en ik volg jou, maar maak je niet vroolijk over mij, want daar beleedig je mij erg mee.

Alosja zei dit alles heel spontaan en zelfs met een soort waardigheid. Natasja liet duidelijk blijken, dat zij met hem instemde. Zelfs de vorst hoorde zijn zoon met eenige verbazing aan en veranderde dadelijk van toon.

— Ik had heelemaal niet de bedoeling je te beleedigen, beste jongen, zei hij, — integendeel, ik heb medelijden met je. Je bereidt je voor tot een stap op den levensweg, bij welken het langzamerhand tijd wordt, alle lichtzinnigheid ter zijde te stellen. Ziedaar wat ik er van denk. Ik lachte onwillekeurig en wilde je heelemaal niet beleedigen

— Waarom leek het mij dan zoo toe? vervolgde Alosja op diep bedroefden toon. — Waarom lijkt het mij al zoo lang toe, dat je vijandig naar mij kijkt, met een soort kouden spot, en niet als een vader naar zijn zoon? Waarom lijkt het mij toe, dat, wanneer ik in jouw plaats zou zijn, ik mijn zoon niet op zoo beleedigende wijze zou uitlachen als jij mij nu doet? Luister: laten wij nu eens openhartig zijn, en alle misverstand voor goed uit den weg ruimen. Ik wil waarheid spreken; toen ik hier binnenkwam, leek het mij toe, dat er hier tusschen jullie ook een misverstand was; ik had jullie tenminste niet zoo, op die manier, gedacht bij elkaar te vinden. Is het zoo of niet? Indien het zoo is, zou het dan niet het beste zijn, dat ieder zich eens heelemaal uitsprak? Hoeveel kwaad kan niet voorkomen worden door openhartigheid.

— Spreek maar, Alosja, spreek maar! zeide de vorst. — Wat

je ons nu voorstelt is heel verstandig. Misschien hadden wij daarmee wel moeten beginnen, voegde hij er bij, naar Natasja kijkend.

— Je moet niet boos worden om mijn openhartigheid, begon Alosja. — Zelf wil je die, zelf lok je ze uit. Je heb toegestemd in mijn huwelijk met Natasja; je hebt ons dat geluk bereid en daarvoor je-zelf overwonnen Je bent grootmoedig geweest, en wij stellen allen je edel gedrag op hoogen prijs, Maar waarom maak je nu telkens met een soort vreugde toespelingen er op, dat ik nog maar een jongen ben en belachelijk en heelemaal niet geschikt voor echtgenoot? Zelf doe je, alsof je mij bespottelijk wil maken, mij wil beleedigen, zelfs vernederen, in de oogen van Natasja. Je bent altijd erg blij, wanneer je in de gelegenheid bent, mij me-zelf aan anderen te doen zien van een ongunstige zijde; ik heb dat niet nú pas opgemerkt, maar al heel langen tijd geleden. Precies alsof je om de een of andere reden probeert ons aan te toonen, dat ons huwelijk ridicuul en dom is, dat wij geen goed paar zijn, alsof je zelf niet gelooft in de mogelijkheid van wat je voor ons bestemd hebt; alsof je naar dit alles kijkt als naar een grapje, naar een belachelijk uitvindsel, de een of andere zotte vaudeville. .... Ik maak dit niet alleen op uit je woorden van nu. Dien zelfden avond nog, Dinsdag, toen ik van hier naar jou toekwam, hoorde ik eenige vreemde uitdrukkingen van je, die mij ten hoogste verbaasden, zelfs beleedigden. En toen je Woensdag op reis ging maakte je ook eenige flauwe toespelingen op den oogenblikkelijken toestand, sprak je over haar — o, heel niet beleedigend, integendeel zelfs, maar toch niet zoo als ik graag van je zou hebben gehoord: te luchtig, zoo heelemaal zonder liefde, zonder achting voor haar.... Dat is heel moeilijk te vertellen, maar de toon zegt alles. Zeg mij, dat ik mij vergis. Neem dit gevoel bij mij weg, verzeker mij van het tegendeel, en.... en doe dat ook tegenover haar, want je hebt haar ook beleedigd. Ik begreep dat zoodra ik binnenkwam, bij den eersten blik al.

Alosja sprak dit alles met vuur en groote vastheid. Natasja luisterde naar hem met een soort zegeviering, in groote opwinding, met een vlammend gezicht, een keer of twee onder Alosja's rede: „ja, ja, zoo is het!" zeggende. De vorst was eenigszins verslagen

— Mijn beste jongen, antwoordde hij, ik kan mij natuurlijk niet herinneren alles wat ik je gezegd hebt, maar het lijk mij erg vreemd, dat je mijn woorden zóó opneemt. Ik ben bereid om je, zooals je vraagt, van het tegendeel te overtuigen met al wat ik kan. Maar wanneer ik zoo even lachte, dan is dat heel begrijpelijk. En met dien lach wilde ik eigenlijk een bitter gevoel onderdrukken, dat op dat oogenblik in mij opwelde. Wanneer ik er aan denk, dat jij spoedig echtgenoot zult zijn, dan lijkt mij dat nu eigenlijk heelemaal onmogelijk, iets dwaas', absurds, iets belachelijks zelfs. Je verwijt mij mijn lachen, maar ik zeg je dat die lach juist een teeken van mijn vaderlijke liefde is. Ik heb er misschien zelf eenigszins schuld aan, doordat ik den laatsten tijd te weinig acht op je heb geslagen en eigenlijk nu eerst goed zie, waartoe jij in staat bent. Ik moet je eerlijk bekennen, dat ik nu sidder, wanneer ik denk aan je toekomst met Natalja Nikolajefna: ik heb mij wel wat overhaast; ik zie dat jullie niet bij elkaar hooren. Liefde gaat altijd voorbij; maar het karakterverschil blijft bestaan. Ik wil nu nog niet spreken over het lot, dat jou zou wachten, maar bedenk, indien je een man van eer bent, dat je niet alleen je eigen ondergang bewerkt, maar ook dien van Natalja Nikolajefna! Je hebt daar nu een vol uur gesproken over de liefde tot de menschheid, over mooie ideeën, en edele menschen, met wie je kennis had gemaakt; maar vraag eens aan Iwan Petrowietsj, wat ik zooeven tegen hem zeide, toen wij samen die afschuwelijke trap opklommen en hier voor de deur stilhielden, den hemel dankende, dat wij het er heelhuids hadden afgebracht? Weet je welke gedachte mij toen onwillekeurig in het hoofd kwam? Ik verwonderde er mij over, dat jij, die zoo van Natalja Nikolajefna houdt, kan dulden dat zij zoo'n woning heeft! Begrijp je dan zelf niet, dat als je niet eens de middelen hebt, niet de mogelijkheid je plichten tegen over haar te vervullen, je dan ook niet het recht hebt om echtgenoot te zijn, om nog bijzondere verplichtingen, van welken aard dan ook, op je te nemen. Liefde alleen zegt weinig; liefde moet zich uiten in daden en jij redeneert zoo: „Al brengt het je lijden, leef toch met mij." Noem je dat humaan? Noem je dat edel? Dat je spreekt van algemeene naastenliefde, — in verrukking bent over allerlei vragen van algemeen-socialen aard en terzelfder tijd een *misdaad tegen de*

liefde begaat en dat niet eens merkt — ik begrijp dat niet! Valt u mij niet in de rede, Natalja Nikolajefna, laat mij eindigen; het is voor mij droevig genoeg, maar ik *moet* uitspreken. Je zegt, Alosja, dat je dezer dagen je bent gaan interesseeren voor al wat edel, prachtig, goed is, en je verwijt mij, dat je in onze kringen zulke dingen niet vindt, maar alleen nuchter verstand. En kijk eens: nu interesseer je je voor al dat mooie, maar verwaarloost geheel en al, en dat nà hetgeen hier Dinsdag is voorgevallen, vier dagen achtereen, haar, die je dierbaarder dan alles ter wereld moest zijn. Je vertelde zelfs van je dispuut met Katerina Fjodorofna, dat Natalja Nikolajefna zooveel van je houdt, zóó edelmoedig is, dat ze je je gedrag zal vergeven. Maar welk recht heb je te rekenen op zulk een vergiffenis en daarop zelfs te wedden? En heb je er dan geen oogenblik aan gedacht, van hoeveel verdriet, hoeveel ellende, hoeveel twijfelingen en hoeveel bittere achterdocht bij Natalja Nikolajefna, al die dagen door, jij de oorzaak bent geweest? Omdat je nu allerlei mooie en goede ideeën had, die je bezighielden, mocht je daarom je eersten en voornaamsten plicht vergeten? Houd u mij ten goede, Natalja Nikolajefna, dat ik mijn woorden van Dinsdag terug trek. Maar de stand van zaken is op het oogenblik zoo, dat ik *verplicht* ben dat te doen: u zult mij dat zelf toestemmen.... Weet je wel, Alosja, dat ik Natalja Nikolajefna aantrof ten prooi aan zulk een hevig verdriet, dat ik begreep in welk een *hel* jij voor haar verkeerd hebt deze dagen, welke voor haar de beste dagen uit haar leven hadden moeten zijn? Zulke *daden* aan den eenen kant en — woorden, woorden en nog eens woorden aan den anderen kant..... heb ik geen gelijk? En na dit alles durf je mij nog beschuldigen, terwijl jijzelf in zooveel opzichten schuldig bent?

De vorst hield op. Hij had zich eenigszins laten meesleepen door zijn welsprekendheid en kon zijn vreugde over de behaalde triomf niet verbergen. Toen Alosja hoorde over de ellende en het verdriet, dat Natasja had uitgestaan, zag hij haar met medelijden en weemoed aan, maar Natasja had reeds een besluit genomen.

— Genoeg, Alosja, trek je er niets van aan, — jij bent niet de meest schuldige. Ga zitten en luister naar wat ik tegen je vader zeggen zal. Het wordt tijd om er een eind aan te maken.

— Ga uw gang, Natalja Nikolajefna, sprak de vorst; ik verzoek u dringend openhartig te zijn! Tot nog toe zijn het niets dan raadseltjes geweest, die ik van u te hooren kreeg. Dat wordt gewoon ondragelijk, en, ik wil wel eerlijk bekennen, een ontvangst op die manier hier had ik niet verwacht.

— Dat is mogelijk; omdat u gedacht had ons zóó te ontgoochelen, dat wij uwe geheime bedoelingen niet zouden hebben bemerkt. Wàt zal ik u zeggen? U weet en begrijpt zelf alles. Alosja heeft gelijk: uw eerste en eenige verlangen is: ons van elkaar te scheiden. U wist vooruit, uit het hoofd zou ik bijna willen zeggen, alles wat hier zou gebeuren nà Dinsdagavond; u hadt alles op de vingers nagerekend. Ik heb u al gezegd, dat u nòch mij nòch uw huwelijksaanzoek voor uw zoon au sérieux neemt. U schertst, u speelt met ons en u hebt daar uw bewuste bedoelingen mee. Uw spel is goed. Alosja had gelijk, toen hij u verweet, dat u naar dit alles kijkt als naar een vaudeville. U hadt zich integendeel moeten verheugen en Alosja niets moeten verwijten, omdat hij, niets wetende, alles heeft gedaan, wat u van hem verwachtte, misschien zelfs meer.

Hij versteende bijna van verbazing. Ik had wel verwacht dat het dezen avond tot een katastrophe zou komen. Maar de al te scherpe openhartigheid van Natasja en de toon van verachting in haar woorden verwonderden mij in de hoogste mate. Het scheen dus dat zij werkelijk iets wist en vast besloten was de zaak uit te maken. Misschien zelfs had zij hem wel met ongeduld verwacht, om hem alles rechtstreeks in zijn gezicht te zeggen. De vorst verbleekte eenigszins. Het gelaat van Alosja drukte naïeve vrees en gespannen verwachting uit.

— Herinnert u zich, welke beschuldiging u daarstraks tegen mij hebt uitgesproken? riep de vorst uit, — overweegt u als't u blieft een beetje wat u zegt.... Ik begrijp er niets van.

— Ah zoo! U wilt dus niet met twee woorden begrijpen; — zelfs hij, Alosja, heeft u begrepen net als ik en wij hadden toch elkaar niet gesproken, zelfs niet gezien! En het lijkt hem ook toe, dat u een onwaardig, beleedigend spel met ons speelt, en hij houdt van u en gelooft in u als in een god. U achtte het niet noodig voorzichtig met hem te zijn, hem bijzonder in acht te nemen; u rekende

er op, dat hij u niet begrijpen zou. Maar hij heeft 'n uiterst minutieus, teeder en gevoelig hart, en uw woorden, uw *toon*, zooals hij zegt, bleven bewaard in zijn hart....

— Ik begrijp er niets, niets, letterlijk niets van! herhaalde de vorst, zich met een gelaat, waarop de grootste verbazing lag te lezen, tot mij wendende, alsof hij mij tot getuige nam. Hij was driftig en wond zich op. — U bent geprikkeld, u bent buiten u zelf, ging hij voort, zich weer tot Natasja wendende, — u bent eenvoudig jaloersch op Katerina Fjodorofna, en daarom geneigd de geheele wereld te beschuldigen en mij in de eerste plaats.... en, sta mij toe dat op te merken: men zou zoo een heel vreemden indruk van uw karakter kunnen krijgen.... Ik ben niet gewend aan scènes als deze; ik zou hier geen minuut langer blijven, indien de belangen van mijn zoon niet eischten, dat ik bleef.... Ik wacht nog altijd, of u zich niet nader verklaren zult.

— Zoodat u blijft vasthouden aan uw rol en niet in twee woorden wilt begrijpen, hoewel u alles uit het hoofd kent? Wilt u beslist dat ik u alles openhartig zeg?

— 't Is het eenige wat ik verlang....

— Goed, luister dan, riep Natasja uit, met oogen die van woede flikkerden, — ik zal u alles zeggen, alles, alles!

HOOFDSTUK III.

Zij stond op en begon staande te spreken, dat in haar opwinding niet eens bemerkende. Het heele tafereel werd veel te plechtig.

— Herinnert u zich wat u Dinsdag zeide, begon Natasja. — U zei: ik heb geld noodig, 'gebaande wegen, aanzien. — herinnert u zich?

— Nu, dààrom dan, om dat geld te verkrijgen, om al die dingen te verkrijgen, die aan uw vingers dreigden te ontglippen, bent u hierheen gekomen jl. Dinsdag, en hebt u dat huwelijksaanzoek uitgedacht, berekenende, dat dit grapje u helpen zou om de zaak alsnog te redden.

— Natasja, riep ik uit, — bedenk toch wat je zegt.

— Een grapje! Berekende! herhaalde de vorst met een uitdrukking van diep beleedigde waardigheid op het gelaat.

Alosja zat als een verslagen held en keek, bijna niets begrijpende van wat er voorviel.

— Ja, ja, onderbreek mij niet, ik heb gezworen alles te zeggen, vervolgde de geprikkelde Natasja. — U begrijpt het zelf: Alosja heeft u niet gehoorzaamd. Een half jaar lang hebt u uw best gedaan, hem van mij af te trekken. Hij luisterde niet. En plotseling kwam het moment waarop u het niet meer kon uithouden. Hem zijn zin te laten, en bruid en geld (vooral het geld, drie millioen bruidschat) te laten ontglippen, dat ging toch niet. Er bleef maar één uitweg over: dat Alosja zou gaan houden van haar, die u voor hem had bestemd; u dacht: als hij van haar gaat houden, dan zou hij mij wel in den steek laten....

— Natasja, Natasja! riep Alosja op pijnlijk verschrikten toon uit, — zeg toch niet zulke dingen!

— Zoo hebt u gedaan, ging Natasja voort, zonder op Alosja's uitroep acht te geven, — maar, — en hier is het weer de oude geschiedenis! Alles zou in orde hebben kunnen komen, maar ik ben het alweer, die het bederft! U, als geroutineerd en slim mensch, hadt misschien toen reeds gemrekt, dat Alosja zich eenigszins bezwaard gevoelde door zijn verbintenis met mij. U moet het hebben gemerkt, dat hij mij begon te verwaarloozen, dat ik hem begon te vervelen, dat hij soms vijf dagen lang zich niet bij mij vertoonde. Wellicht zou ik hem spoedig geheel en al zijn gaan vervelen en zou hij mij verworpen hebben, wanneer niet onverwacht, j.l. Dinsdag, die resolute handeling van Alosja u in de hoogste mate getroffen had. Wat moest u nu doen!....

— Neemt u mij niet kwalijk, riep de vorst uit, — het is het tegendeel van wat u zegt. Dit feit....

— Ik zeg, onderbrak Natasja hem ongeduldig, — u steldet zich dien avond de vraag: „Wat nu te doen?" en u besloot hem toe te staan met mij te trouwen, niet in werkelijkheid, maar *in woorden*, alleen maar om hem gerust te stellen. Den datum van het huwelijk, dacht u, kunnen wij vertragen zooveel we willen, en inmiddels ontwaakt zijn nieuwe liefde in hem; u hadt dat bemerkt. En hierop, op dit beginsel van een nieuwe liefde, hadt u uw heele plan van handeling gegrond

— Romans, romans! mompelde de vorst, als voor zich heen, — de eenzaamheid, peinzerij en romannetjes lezen!

— Ja, op dat beginsel van een nieuwe liefde grondde u uw plan, herhaalde Natasja, niet luisterende naar den vorst en geen acht slaande op zijn woorden, als in koorts, en zich steeds meer latende meesleepen door wat zij te zeggen had, — en welke kansen waren, er, dat die kiem van nieuwe liefde zou uitgroeien! Die liefde was al begonnen, toen hij nog niets eens al de voortreffelijkheden van dat meisje kende! Op hetzelfde oogenblik, dat hij haar bekent, dat hij niet van haar kan houden, omdat zijn plicht en een andere liefde hem dat verhinderen, — toont dit meisje plotseling zooveel edelmoedigheid, zooveel medegevoel met hem en met haar mededingster, zooveel hartelijke vergevensgezindheid, dat hij, ofschoon hij overtuigd was van haar goed karakter, maar toch nooit had gedacht, dat zij tot zoo iets in staat zou zijn, zag hoe zij zijn verwachtingen verre, verre overtrof! Toen hij vlak na het gebeurde bij mij kwam, had hij het enkel over haar; zij had een te diepen indruk op hem gemaakt. En den dag daarna *moest* hij wel de onbedwingbare neiging voelen, deze zeldzaam prachtige vrouw weer te zien, al was het alleen maar uit dankbaarheid. En waarom zou hij haar trouwens niet weer opnieuw bezoeken? Zij, die oude liefde van hem, lijdt al niet meer, omdat haar lot beslist is: van haar is hij voor zijn leven lang verzekerd, dààr is het maar een enkel oogenblik.... En hoe ondankbaar zou het niet van die Natasja zijn, wanneer zij zelfs op dit oogenblik jaloersch zou zijn? En zoo ongemerkt ontneemt hij deze Natasja inplaats van een oogenblik een dag, een tweeden, een derden dag.... En middelerwijl vertoont dat meisje zich voor hem in een geheel onverwacht, nieuw licht; zij is zoo edel, zoo enthousiast en tegelijkertijd ook nog zoo kind, in welk opzicht haar karakter met het zijne geheel overeenkomt. Zij zweren elkander vriendschap, broederschap, willen hun leven lang niet van elkaar scheiden. „In den tijd van vijf, zes uren" opent zijn geheele ziel zich voor nieuwe, frissche indrukken, en zijn hart geeft zich geheel over.... Ten slotte, daarna zal de tijd komen dat hij zijn oude liefde zal gaan vergelijken met zijn nieuw ontwaakte gevoelens: daar is alles oud en bekend; daar zijn ze zoo ernstig, zoo veeleischend; daar zijn ze allen ja-

loersch, twisten en weenen ze.... Maar wanneer men met hem begint te spelen, hem begint te verwennen, als een kind.... en vooral: al dat oude, bekende....

Tranen, krampachtige snikken, verstikten haar stem, maar zij deed zich geweld aan.

— Wat verder? Verder alleen de tijd; de bruiloft met Natasja is nog niet vastgesteld en in dien tijd kan heel wat gebeuren.... En nu komen uw woorden, toespelingen, uitleggingen, heel uw welsprekendheid.... U zoudt haar zelfs nog kunnen belasteren, die Natasja; u zoudt haar in een heel ongunstig licht kunnen stellen en.... waar dat alles op zal moeten uitloopen is onbekend, maar de overwinning zal aan uwe zijde zijn! Alosja! Doe mij geen verwijten, jongenlief! Zeg niet, dat ik je liefde niet begrijp en haar niet op prijs stel. Ik weet, dat je ook nu mij liefhebt en op dit oogenblik mijn klachten misschien niet eens begrijpt. Ik weet, dat ik er heel, heel slecht aan heb gedaan, dat ik dat alles nu heb gezegd. Maar ik kan het toch niet helpen, dat ik alles, alles begrijp, en altijd meer, steeds meer van je ga houden.... tot in het krankzinnige!

Zij bedekte het gelaat met de handen, viel op haar stoel terug en huilde als een kind. Alosja wierp zich met een kreet op haar. Hij kon nooit tranen van haar zien zonder zelf ook te moeten weenen.

Haar tranen schenen den graaf zeer welkom, daar zij hem eenigszins uit zijn moeilijke positie redden: alles wat Natasja gezegd had, de scherpte van de uitvallen tegen hem, die zij in haar lange uiteenzetting had gedaan, en waarover hij zich anders fatsoenshalve beleedigd had moeten toonen, kon hij nu toeschrijven aan een plotselinge opwelling van jaloerschheid, aan beleedigde liefde, desnoods aan ziekte. Hij kon nu zelfs deelneming toonen....

— Houdt u toch kalm, stel u toch gerust, Natalja Nikolajefna, troostte de vorst, — 't is alles overspanning, gevolg van te veel denken en de eenzaamheid.... U bent wat geprikkeld door zijn lichtzinnig gedrag. Maar dat is alleen maar lichtzinnigheid van zijn kant. Het voornaamste feit, waarover u het hebt gehad, het gebeurde op Dinsdagavond, moest u overtuigen van zijn grenzelooze gehechtheid aan u, en nu denkt u het tegendeel....

— Ach, houd toch op, kwel mij toch niet! viel Natasja hem in

de rede, bitter weenend. Mijn hart zegt mij dit alles, zei het mij al lang geleden! Denkt u dan werkelijk, dat ik niet zie, dat zijn liefde voor mij geheel voorbij is?.... Hier, in deze kamer, alleen.... wanneer hij van mij wegging, mij vergat.... O, ik heb het alles doorgemaakt.... ik heb het alles overdacht en overdacht.... Wat moest ik doen? Ik verwijt je niets, Alosja.... Wat bedriegt u mij? Denkt u dan, dat ik zelf niet mijn best gedaan heb, mij te misleiden!.... O, hoe vaak, hoe vaak heb ik dat niet gedaan! Heb ik niet geluisterd naar elke klankwisseling in zijn stem? Heb ik dan niet geleerd hem op het gelaat, in de oogen te lezen? Alles, alles is voorbij, voor goed, onherroepelijk voorbij.... O, ik ongelukkige!

Alosja was voor haar op de knieën gevallen en weende.

— Ja, ja, ik ben de schuld van alles! Alles komt door mij!.... herhaalde hij door zijn tranen heen.

— Neen, doe je zelf geen verwijten, Alosja.... anderen hebben de schuld.... onze vijanden. Zij, zij hebben het gedaan.

— Maar zegt u mij ten slotte eens, begon de vorst eenigszins ongeduldig, — op grond waarvan schrijft u aan mij al die misdaden toe? Dat zijn immers allemaal maar veronderstellingen van u, waarvoor u geen bewijzen kunt aanvoeren.

— Bewijzen? riep Natasja uit, van haar stoel opspringend, — u vraagt bewijzen, arglistig mensch! U kòn, u kòn niet anders handelen, toen u hier kwam met uw aanzoek! U moest uw zoon geruststellen, de zedelijke moeilijkheden voor hem uit den weg ruimen, opdat hij zich vrijer en rustiger aan Katja zou kunnen overgeven; zonder dat zou hij altijd aan mij zijn blijven denken, zou hij u niet gehoorzaamd hebben, en het verveelde u langer te wachten. Zoo is het, nietwaar?

— Ik stem toe, antwoordde de vorst met een satyrischen glimlach, — indien ik u had willen misleiden, zou ik inderdaad zoo gehandeld hebben. U bent heel.... scherpzinnig, maar, u voelt toch zelf wel, u moet dat alles kunnen bewijzen en dan pas, als u dat kunt, kunt u iemand verwijten doen....

— Bewijzen! En heel uw vroeger gedrag dan, toen u trachtte uw zoon van mij af te trekken? Iemand die zijn zoon leert dergelijke plichten te verwaarloozen en daarmede te spelen terwille

van geld, die is bezig hem zedelijk te vermoorden! Wat hebt u daar zooeven gezegd over de trap en over een slechte woning? Bent u het niet geweest, die hem de toelage hebt ingehouden, die hij vroeger genoot, om ons zoo door honger en gebrek te dwingen van elkaar te gaan? Van die trap en deze woning bent u de schuld, en nu verwijt u hem dat, dubbelhartig wezen! En waarvandaan kwamen dan plotseling dien avond dat enthousiasme, die hartelijkheid, die nieuwe, onverwachte overtuigingen? En waarom had u mij zoo noodig? Ik heb hier heen en weer geloopen door mijn kamer al die vier dagen; alles heb ik overdacht, alles overwogen, ieder woord van u, elke uitdrukking van uw gelaat heb ik overdacht, en ik ben tot de overtuiging gekomen, dat dat alles gemaakt was, een grapje, een komedie, een lage, beleedigende, en onwaardige komedie.... Ik ken u immers, ik ken u al lang! Iederen keer wanneer Alosja van u af bij mij kwam, las ik op zijn gelaat alles wat u hem gezegd, hem ingeblazen had; ik weet precies alles wat van u is in zijn woorden en in zijn gedrag. Neen, u kunt mij niet bedriegen! Misschien heb u nog wel andere bedoelingen, misschien heb ik het voornaamste nog niet begrepen, maar dat doet er niet toe. U hebt mij bedrogen, dat is de hoofdzaak en dat wilde ik u in uw gezicht zeggen!

— Alleen dit? Zijn dit al uw bewijzen? Maar bedenk dan toch, dat ik door dien uitval (zooals u dat huwelijkszaanzoek voor mijn zoon noemde) mij immers veel te veel bond. Dat zou immers al te lichtzinnig geweest zijn....

— Bond? U Bond? Waarom bond het u? Wat beteekent het in uw oogen mij te misleiden? Wat houdt het in om een *meisje* te beleedigen, vooral wanneer dat meisje een arme vluchtelinge is, verworpen door haar eigen vader, geheel ombeschermd, eene, die haar *eer* heeft prijsgegeven, die een *eerlooze* geworden is. Tegenover zoo eene behoeft men niet zoo nauw te kijken, nietwaar? Met haar kan men wel wat spelen als dat eenig voordeel oplevert....

— Bedenk toch, Natalja Nikolajefna, in wel een positie u zichzelf brengt! U houdt absoluut vol, dat ik u op een dergelijke wijze beleedigd hebt? Maar die beschuldiging zou zóó ernstig, zóó laag en vernederend voor mij zelf zijn, dat ik niet begrijp, hoe u een

dergelijke meening kunt zijn toegedaan. Men moet al aan veel gewend zijn, om zoo iets te kunnen toelaten, houdt u mij ten goede. Ik heb het recht u te berispen, omdat u mijn zoon tegen mij opzet; al heeft hij nog niet openlijk partij voor u tegen mij getrokken, toch is hij in zijn hart tegen mij....

— Neen, vader, neen! riep Alosja uit, — wanneer ik nog niet openlijk voor haar tegen u partij getrokken heb, dan is het, omdat ik niet geloofde, en nog niet geloof, dat u iemand zòò zou kunnen beleedigen!

— Hoort u? riep de vorst uit.

— Natasja, de schuld van alles ben *ik*, verwijt *hem* niets. Dat is zondig en verkeerd.

— Hoor, je Wanja? Hij is al tegen mij! riep Natasja uit.

— Nu genoeg! sprak de vorst, — er moet een eind komen aan deze scène. Deze blinde, onbeheerschte opwelling van jalouzie gaat alle grenzen te buiten en werpt voor mij een geheel nieuw licht op uw karakter. Ik was te vlug. Wij hebben ons overhaast, werkelijk, wij hebben ons overhaast. U merkt niets eens op hoe diep u mij beleedigt door uw veronderstellingen; dat heeft voor u geen beteekenis, nietwaar? Wij hebben ons overhaast.... overhaast.... Mijn gegeven woord moet mij heilig zijn, natuurlijk, maar.... ik ben vader en wensch het geluk van mijn zoon....

— U neemt uw woord terug? riep Natasja uit, buiten zich-zelf van woede, — u bent blij dat u een gelegenheid gevonden hebt! Luister dan waartoe ik een paar dagen geleden hier in de eenzaamhied besloten heb. Ik heb besloten Alosja te ontslaan van zijn woord; ik wil dat nu voor allen hier uitspreken. *Ik weiger de hand van Alosja!*

— Dat wil dus zeggen: u wilt al de oude onrust weer in hem opwekken, zijn plichtsgevoel, zijn trouw aan zijn verplichtingen, zooals u zich geliefde uit te drukken, om hem daardoor opnieuw aan u te binden! Dat volgt immers allemaal uit wat u zegt en doet, en daarom spreek ik zoo. Maar genoeg nu; de tijd zal beslissen. Ik zal een rustiger oogenblik afwachten om verder met u te disputeeren. Ik hoop, dat u onze relaties niet als definitief afgebroken zult beschouwen. En ik hoop ook, dat u mij wat beter zult gaan waardeeren. Ik had u eigenlijk vandaag in kennis willen stel-

len met mijn project ten opzichte van mijn verhouding tot uw ouders en daaruit zoudt u gezien hebben.... maar genoeg! Iwan Petrowietsj, voegde hij er bij, op mij toetredende, — nù meer dan ooit zou ik verlangen nader met u kennis te maken. Ik hoop, dat u mij begrijpt. Dezer dagen kom ik bij u. Vindt u dat goed?

Ik boog ten teeken van toestemming. Het leek mij toe, dat ik nu een nadere kennismaking niet meer vermijden kon. Hij drukte mij de hand, boog zwijgend voor Natasja en ging weg met een gelaat vol beleedigde waardigheid.

HOOFDSTUK IV.

Eenige minuten lang spraken wij geen van allen een woord. Natasja zat nadenkend en geheel verslagen, als een doode. Al haar energie had haar plotseling verlaten. Zij keek recht voor zich uit, niets ziende, als in vergetelheid weggezonken, met Alosja's hand in de hare. Die huilde stil zijn verdriet uit, Natasja nu en dan met angstige nieuwsgierigheid aanziende. Ten slotte begon hij met schuchteren stem haar te troosten, te smeeken niet boos te zijn en zichzelf te beschuldigen; het was duidelijk, dat hij heel graag zijn vader wilde verontschuldigen en dat dit hem heel zwaar op het hart woog; hij begon even er over te spreken, maar durfde zich niet duidelijk uit te drukken, vreezende opnieuw de woede van Natasja op te wekken. Hij zwoer haar, dat hij haar eeuwig, onveranderlijk zou liefhebben en verdedigde zich niet meer tegen haar bewering, dat hij haar al had losgelaten; voortdurend herhaalde hij, dat hij van Katja alleen hield als van een zuster, als van een goede, lieve zuster, die je toch niet aan haar lot mag overlaten, en zulks te doen ruw en hardvochtig zou zijn, en verzekerde eenige malen, dat, als Natasja haar zou leeren kennen, zij ook dadelijk eeuwige vriendschap met haar sluiten zou en haar nooit zou willen verlaten en dat er dan verder geen misverstanden meer zouden plaats hebben. Deze gedachte beviel hem blijkbaar erg. En de arme jongen loog niet. Hij begreep niet de vrees van Natasja, zoo goed als hij trouwens ook niets begrepen had van al

wat zij zooeven tegen zijn vader had gezegd. Hij had alleen begrepen, dat zij ruzie hadden, en dit woog als een steen op zijn hart.

— Je verwijt mij, dat ik zoo tegen je vader geweest ben, Alosja? vroeg Natasja.

— Hoe zou ik jou dat kunnen verwijten, antwoordde hij met een stem waarin diepe droefheid trilde, wanneer ik zelf de schuld van alles ben? *Ik* ben het die jou tot zulk een woede heb gebracht, en in die woede beschuldigde je hem, omdat je mij wilde verontschuldigen: je verontschuldigt mij altijd, maar ik ben dat niet waard. Je moest den schuldige vinden, nu, en toen dacht je dat hij dat was. Maar hij heeft wezenlijk geen schuld! riep Alosja uit, in vuur gerakend. Is hij daarom nu hier gekomen? Had hij dàt nu verwacht?

Maar ziende, dat Natasja hem met weemoed en verwijt aanzag, werd hij opnieuw bedeesd.

—Ik bedoel het zoo erg niet, Natasja, ik bedoel het niet zóó, vergeef mij, zei hij — ik ben de oorzaak van alles!

— Ja, Alosja, ging zij op droeven toon voort. Hij is tusschen ons getreden en heeft al onzen vrede verstoord, voor goed verstoord. Je geloofde altijd in mij meer dan in iemand anders, wie dan ook; nu heeft hij in jouw hart wantrouwen, verdenking tegen mij gezaaid; je beschuldigt mij; hij heeft mij de helft van jouw hart ontnomen.

— Spreek toch niet zoo, Natasja!

— Met valsche goedheid, met gehuichelde edelmoedigheid wist hij jou tot zich te trekken, vervolgde Natasja, — en zal je nu steeds meer tegen mij opzetten.

— Ik zweer je van niet! riep Alosja uit, met nog méér vuur. — Hij was driftig toen hij sprak van „wij hebben ons overhaast" — je zult zelf zien, morgen komt hij terug en trekt zijn woorden van nu weer in. En doet hij dat niet, en is hij inderdaad zóó boos, dat hij ons huwelijk niet wil, dan, ik zweer je, dan gehoorzaam ik hem niet. Ik zal daar misschien de kracht toe hebben.... En weet je, wie ons helpen zal? riep hij plotseling uit, zelf in verrukking komend over zijn idee — Katja zal ons helpen! En je zult zien, je zult zien wat een zeldzaam meisje ze is! Je zult zelf zien, dat zij niet je mededingster is en ons van elkaar scheiden wil!

En wat was je onrechtvaardig zooeven, toen je zei, dat ik tot die menschen behoor, die een dag na den bruiloft hun liefde kunnen vergeten! O, je weet niet hoe akelig het voor me was, om dàt te hooren! Neen, zoo ben ik niet, en wanneer ik dikwijls naar Katja ga....

— Ach, schei maar uit, Alosja. Je kunt naar haar toegaan zoo vaak je wil. Dààrover had ik het niet, zooeven. Je hebt niet alles begrepen. Wees jij gelukkig met wie je wilt. Ik kan immers niet meer van je hart eischen, dan je mij geven kunt....

Mawra trad binnen.

— Moet ik de thee brengen? vroeg ze. De samowar staat al twee uur lang te dampen. 't Is nu nota bene al elf uur!

Zij stelde haar vraag op korten, boozen toon; het was duidelijk dat zij erg uit haar humeur was en boos op Natasja. De zaak is, dat zij al die dagen, van Dinsdag af, in extase was geweest, dat haar meesteres (van wie zij zooveel hield) zou gaan trouwen, en het reeds overal had rondverteld, het heele huis door, door de buurt, in den winkel, aan den portier zelfs. Zij was er trotsch op en vertelde overal dat een vorst, een generaal en vreeselijk rijk, zelf gekomen was om haar hand voor zijn zoon te vragen, dat zij, Mawra, dat met haar eigen ooren gehoord had, en nu, nu viel alles plotseling in het water. De vorst was boos weggereden, zonder thee gehad te hebben, en van dat alles was haar meesteres natuurlijk de schuld. Mawra had gehoord hoe onbeleefd zij tegen hem geweest was!

— Goed.... geef maar! antwoordde Natasja.

— En de zakoeski [1]) ook?

— Wel ja, de zakoeski ook maar.

Natasja lachte.

— Van gisterenmorgen af ben ik bezig geweest om van allerlei te halen en klaar te maken. Ik ben heelemaal naar het Newski-Prospekt geweest voor wijn. En nu....

Ze ging weg, de deur boos achter zich toeslaande.

Natasja kleurde en zag mij een beetje vreemd aan.

---

[1]) In Rusland is het gebruik van Zakoeski (verschillende koude gerechten, vooral vleesch- en vischgerechten) na de avondthee, vooral bij gelegenheden, zeer gebruikelijk.

Intusschen werden de thee en de zakoeski binnengebracht; er was wild, visch en twee flesschen heerlijke wijn. „Waarom zou ze dat alles hebben laten klaar maken?" dacht ik.

— Zoo zie je, Wanja, hoe ik ben, — zei Natasja, op de tafel toetredende en, naar het scheen, een beetje verlegen. — Ik had een voorgevoel, dat het zoo zou afloopen, en toch heb ik dit laten klaar maken, omdat ik dacht: wie weet komt alles nog wel in orde; misschien komt Alosja met verontschuldigingen en verzoenen wij ons allen met elkaar, blijken al mijn verdenkingen ongegrond....

Arme Natasja! Zij kleurde zoo, toen zij dit zeide. Alosja geraakte in verrukking.

— Zie je wel, Natasja, zie je wel! riep hij uit. Je was zelf niet zeker van wat je zei; twee uur geleden dacht je nog, dat je ongelijk kon hebben! Neen, dat moet je weer in orde brengen; *ik* heb de schuld, *ik* ben de oorzaak van alles en ik zal alles weer in orde brengen, Natasja. Vindt je het goed, dan ga ik dadelijk naar mijn vader. Ik moet hem zien; hij is beleedigd, hij is gekrenkt; ik moet hem troosten, ik zal hem alles zeggen, alles, alles, alleen uit mijn eigen naam; van jou zal ik zelfs niet spreken. Ik zal alles weer in orde brengen. Wees niet boos op mij, dat ik naar hem toe wil en dat ik je vanavond verder alleen wil laten. Het is natuurlijk niet, dat ik hier niet zou willen blijven, maar, zie je, ik heb medelijden met hem; hij heeft gelijk, hij zal zich kunnen verontschuldigen, je zult het zien.... Morgenochtend, zoo gauw als het dag is, ben ik bij je, en dan blijf ik bij je, den heelen dag. Naar Katja ga ik niet toe.

Natasja weerhield hem niet, raadde hem zelfs maar te gaan. Zij was vreeselijk bang, dat Alosja nu opzettelijk, *gedwongen* bij haar zou blijven zitten en zich vervelen. Zij verzocht hem alleen dringend, dat hij niets uit haar naam zeggen zou, en trachtte bij het afscheid vroolijk te glimlachen. Hij wilde al weggaan, maar plotseling trad hij weer op haar toe, greep haar beide handen en ging naast haar zitten. Hij zag naar haar met een oneindige teederheid.

— Natasja, mijn lieveling, mijn engel, wees niet boos op mij, wij zullen nooit ruzie krijgen. En geef mij je woord dat je mij altijd en in alles volkomen gelooven zult, en ik jou ook. Luister

mijn engel, ik moet je wat zeggen: ik herinner me, we hadden eens een keer ruzie gehad, ik weet niet meer waarover, maar de schuld lag bij mij. We spraken niet met elkaar. Ik wilde niet de eerste zijn om vergeving te vragen, en ik voelde mij allerellendigst. Ik liep rond door de stad, liep overal, ging naar kennissen, en mijn hart was zoo zwaar, zoo zwaar.... En toen kwam mij in de gedachte: als jij eens ziek werd, bijvoorbeeld, en stierf. En toen ik dat zoo overdacht, toen voelde ik mij plotseling zoo vol vertwijfeling, precies alsof ik je werkelijk voor mijn heele leven verloren had. Mijn gedachten werden steeds zwaarder, steeds akeliger; en ten slotte ging ik mij voorstellen, dat ik je graf ging bezoeken, neerviel op den grafsteen, hem omhelsde en het bestierf van weemoed. Ik dacht er aan, hoe ik den zerk zou kussen, je uit je graf zou willen òproepen, al was het maar voor èèn enkele minuut, hoe ik God zou smeeken om een wonder, dat hij je een oogenblik het leven zou teruggeven; ik stelde mij voor, hoe ik dan op je zou toevliegen en je omhelzen, je tegen mijn borst drukken en kussen. O, ik zou het besterven van zaligheid, geloof ik, als ik dan voor een oogenblik je mocht omhelzen, net zooals ik vroeger vaak deed. En toen ik mij dat alles zoo voorstelde, toen dacht ik ineens: wat, voor èèn oogenblik zou ik je van God terugvragen, en intusschen: zes maanden lang heb ik je bij me en in die zes maanden, hoe vaak heb ik in dien tijd geen ruzie met je gehad, hoe dikwijls hebben wij in dien tijd geen woord met elkaar willen wisselen? Heele dagen twisten wij soms en verstoorden wij elkanders geluk, en nù zou ik je voor één minuut uit je graf willen terugroepen en voor die eene minuut willen betalen met mijn leven!.... Toen ik mij dat alles zoo voorstelde, kon ik het niet uithouden en haastte ik mij naar jou. Ik kwam hierheen, en jij wachtte me al en toen wij elkaar omhelsden, ik herinner me nog, toen drukte ik je zoo krachtig tegen mij aan, alsof ik je inderdaad verloren had, Natasja! Laten we nooit, nooit meer ruzie maken! Het is me dan altijd zoo zwaar, als wij ruzie hebben! En hoe kùn je denken, Natasja, hoe kùn je denken, dat ik jou zou kunnen verlaten!

Natasja weende. Zij omhelsden elkander innig en Alosja zwoer nogmaals, dat hij haar nooit zou verlaten. Daarna haastte hij zich weg, naar zijn vader. Hij had de vaste overtuiging,

dat alles in orde zou komen, alles zich ten goede zou keeren.

— Alles is voorbij! Alles is verloren! zeide Natasja, krampachtig mijn hand drukkend. — Hij houdt van mij en zal niet ophouden van mij te houden, maar hij houdt òòk van Katja en over eenigen tijd zal hij van haar meer houden dan van mij. En dat monster, de vorst, zal niet slapen, en dan....

— Natasja , ik ben zelf overtuigd, dat de vorst niet eerlijk heeft gehandeld, maar....

— Je gelooft niet alles wat ik tegen hem gezegd heb? Ik las dat op je gezicht! Maar wacht, dan zul je zelf zien, of ik gelijk had of niet. Ik sprak nog maar in het algemeen, maar God wete wat voor speciale bedoelingen hij nog had. Het is een verschrikkelijk mensch! Ik heb die vier dagen lang hier door mijn kamer op en neer geloopen en heb alles gevonden, alles voor mij-zelf opgelost. Hij moest het Alosja lichter maken, hem bevrijden van zijn verdriet, dat hem belette te leven, van de verplichtingen zijner liefde tegenover mij. Hij dacht daarom dat huwelijksaanzoek uit, waardoor hij bovendien tegenover Alosja een schijn van edelmoedigheid en goedhartigheid op zich nam. Zoo is het, zoo is het, Wanja! Alosja's karakter is inderdaad zoo. Hij zou zich nu over mij niet langer ongerust maken; hij zou denken: nu is ze al zoo goed als mijn vrouw, nu is ze voor altijd de mijne, en zoo zou hij meer aandacht aan Katja gaan wijden. De vorst heeft die Katja, schijnt het, geheel begrepen en ingezien, dat zij, wat karakter aangaat, precies voor hem geschikt is, en dat zij in staat is hem meer te binden dan ik. Ach, Wanja! Op jou is nu al mijn hoop: hij wil om een of andere reden jou zien, nader kennis met je maken. Ontwijk die nadere kennismaking niet, Wanja, en doe om Godswil je best zoo spoedig mogelijk met de gravin in kennis te komen. Probeer Katja te ontmoeten en let goed op haar en zeg mij dan wat zij voor iemand is. Ik wil beslist dat *jij* haar ziet. Niemand begrijpt mij zoo goed als jij, en jij begrijpt, waar je speciaal op letten moet. Let ook goed op, hoe ver hun vriendschap al gevorderd is, wàt er tusschen hen bestaat, waarover zij met elkaar praten; maar let vooral op haar, vooral op haar. Op jou, alleen op jou is mijn hoop gevestigd!....

— — — — — — — — — — — — — — —

Toen ik naar huis ging, was het al één uur. Nelly deed mij open met een slaperig gezicht. Zij glimlachte en keek mij blij aan. Het arme kind ergerde zich over zich-zelf, dat ze in slaap was gevallen. Ze had wakker willen blijven, totdat ik kwam. Ze vertelde mij dat er iemand geweest was, naar mij had gevraagd, en vernomen hebbende dat ik niet thuis was, na een oogenblik gewacht te hebben een briefje op tafel had achtergelaten. Het briefje was van Maslobojef. Hij verzocht mij bij hem te komen den volgenden dag om één uur. Ik had Nelly nog het een en ander willen vragen, maar stelde dat uit tot den anderen dag, er op aandringende, dat zij zou gaan slapen. Het arme kind was zoo moe van het wachten; een half uur vóór ik terugkwam, was zij pas ingeslapen.

HOOFDSTUK V.

Den volgenden morgen vertelde Nelly mij allerlei rare dingen van den bezoeker van den vorigen dag. Trouwens, 't was al vreemd, dat Maslobojef het in zijn hoofd gekregen had, dien avond naar mij toe te komen: hij moest beslist weten, dat ik niet thuis was, want ik zelf had hem dit bij onze laatste ontmoeting meegedeeld, en hij had een goed geheugen. Nelly vertelde, dat zij hem aanvankelijk niet had willen opendoen, omdat ze bang was — het was al acht uur in den avond. Maar hij overreedde haar, verzekerde, dat, als hij mij niet een briefje kon achterlaten, dit mij den volgenden morgen om bijzondere redenen groote onaangenaamheid geven zou. Toen ze hem binnenliet, schreef hij dadelijk zijn briefje, trad op haar toe en deed haar naast zich op de kanapé plaats nemen. „Ik stond op en wilde niet met hem praten, — vertelde Nelly,— ik was erg bang voor hem; hij begon te spreken over Boebnowa, dat die nu zoo boos is, maar dat zij me niet terug durft halen, en hij begon u te prijzen; hij zei dat hij een van uw grootste vrienden was en u al als kleine jongen gekend had. Toen begon ik ook tegen hem te praten. Hij haalde bonbons uit zijn zak en wou dat ik daarvan nemen zou; ik wilde niet; toen begon hij mij te verzekeren dat hij een goed mensch was, dat hij

versjes kon zingen en dansen, en toen sprong hij op en begon te dansen. Ik vond dat erg belachelijk. Daarna zei hij, dat hij nog een oogenblikje zou blijven zitten. — „Ik zal nog wat op Wanja wachten, zei hij, misschien komt hij wel gauw terug", — en hij zei mij herhaaldelijk, dat ik niet bang voor hem moest zijn, en naast hem moest komen zitten. Ik ging zitten, maar had heelemaal geen zin om met hem te praten. Toen zei hij, dat hij moeder en grootvader gekend had, en.... toen begon ik te praten. Hij heeft toen lang bij me gezeten....

— Waarover hebben jullie gesproken?

— Over moeder, en grootvader, en over Boebnowa. Hij is twee uren gebleven.

Nelly scheen geen lust te hebben om te vertellen wàt ze allemaal besproken hadden, en ik ondervroeg haar niet verder. Ik hoopte alles van Maslobojef te weten te komen. Het leek mij toe, dat Maslobojef opzettelijk gedurende mijn afwezigheid gekomen was, om Nelly alleen te treffen. „Waarom zou dat noodig zijn?" dacht ik.

Nelly liet drie bonbons zien, die hij haar gegeven had. Het waren ijsbonbons, in groene en roode papiertjes, van de allerslechtste kwaliteit, vermoedelijk in een fruitwinkeltje gekocht. Nelly begon te lachen, toen ze ze mij liet zien.

— Waarom heb je ze niet opgegeten? vroeg ik haar.

— Ik wilde niet, antwoordde ze met een ernstig gezichtje en opgetrokken wenkbrauwen. — Ik heb ze ook niet aangenomen van hem, — hij heeft ze zelf laten liggen op de kanapé....

Ik had dien dag heel veel boodschappen. Ik nam daarom in den morgen al afscheid van Nelly.

— Verveel je je niet, zoo alleen thuis? vroeg ik haar bij 't weggaan.

— Ja, ik verveel me, omdat u zoo lang weg bent.

En zij zag me met zulk een liefde aan, terwijl ze dit zei. Dien heelen morgen al keek ze naar mij met zoo'n teederen blik en leek ze zoo vroolijk, zoo vriendelijk en terzelfder tijd zoo bedeesd, bijna schuw zelfs, precies alsof ze bang was, mij op de een of andere manier te ergeren, mijn genegenheid te verliezen en.... zich te openhartig uit te spreken, waarvoor ze zich scheen te schamen.

— En in welk opzicht verveel je je dan niet? Je zei immers,

dat je „je verveelde en toch ook niet verveelde"? vroeg ik, mijns ondanks glimlachend; zij was mij zoo lief geworden.

— Ik weet wel waarmee ik me bezig houden zal, antwoordde ze lachend en een beetje verlegen.

Wij stonden op den drempel te praten, in de geopende deur. Nelly stond vóór mij, met neergeslagen oogen, de eene hand op mijn schouder en met de andere aan den mouw van mijn jas plukkend.

— Is het een geheim? vroeg ik.

— Neen.... heelemaal niet.... Ik.... ik ben begonnen met het boekje van u te lezen als u weg bent, sprak zij zacht, terwijl zij een teederen maar doordringenden blik tot mij ophief en heelemaal kleurde.

— Zoozoo! En bevalt het je?

Ik was in de positie van een schrijver, dien men in zijn aanwezigheid prijst, maar ik zou God mag weten wàt gegeven hebben, als ik haar op dat oogenblik had kunnen omhelzen. Maar, ik weet niet, het leek me toe, dat ik dat niet doen kon. Nelly zweeg.

— Waarom is hij gestorven? vroeg zij, met een diepbedroefd gezichtje heel even haar blik naar mij opheffend, maar daarna onmiddellijk de oogen weer neerslaand.

— Wie?

— Nu, in 't boek, die jongeman, die teringlijder....

— Wat te doen, Nelly? Dat moest nu eenmaal zoo!

— Dat moest heelemaal niet zoo, antwoordde ze bijna fluisterend, maar toch op korten, scherpen, bijna boozen toon, de lippen stijf op elkaar klemmend en den blik hardnekkig op den grond gericht.

Er ging een minuut boorbij.

— En zij.... nu, zij en hij.... dat meisje en die oude man, fluisterde zij, steeds zenuwachtiger aan mijn mouw plukkend, — blijven ze bij elkaar? En blijven ze ook altijd arm?

— Neen, Nelly, zij gaat ver weg; zij trouwt met een rijken heer, en hij blijft alleen achter, antwoordde ik met leedwezen. Het speet me werkelijk, dat ik haar niet iets meer troostvols kon mededeelen.

— He, zóó?.... Loopt 't zóó af?.... Nu wil ik het niet verder meer lezen!

En boos stootte ze mijn hand weg, wendde zich snel van me af, trad op de tafel toe en bleef daar staan, de oogen naar beneden geslagen.

Ze zag hoogrood en ademde snel, net alsof ze ergens vreeselijk door beleedigd was.

— Kom nu, Nelly, je moet niet boos zijn! begon ik, op haar toetredend. — 't Is immers niet waar gebeurd wat er in dat boekje staat, 't is allemaal maar bedenksel; moet je daar nu boos om worden? Sentimenteel meisje, dat je bent!

— Ik ben niet boos, sprak ze bedeesd, een lichten, liefdevollen blik naar mij opslaande; daarop greep ze plotseling mijn hand, drukte haar gezichtje tegen mijn borst en begon te weenen.

Maar op datzelfde oogenblik begon ze te lachen — ze lachte en huilde tegelijk. Ik-zelf zou op dat oogenblik ook hebben kunnen lachen zoowel als huilen. Maar zij wilde haar hoofdje niet opheffen, en toen ik haar gezichtje van mijn schouder wegschoof, drukte zij het steeds vaster daar tegen aan en begon steeds heviger te lachen.

Ten slotte eindigde deze overgevoelige scène. Wij namen afscheid. Ik had haast. Nelly, erg blozend en altijd nog een beetje verlegen, met oogen die flikkerden als sterretjes, kwam mij op de trap nog even achterop en vroeg me zoo gauw mogelijk terug te komen. Ik beloofde haar, dat ik beslist vóór etenstijd terug zou zijn; als 't kon, nog eerder.

Ik ging eerst naar de Ichmenjefs. Ze waren allebei verkouden. Anna Andrejefna was er bijna ziek van; Nikolaj Sergejewietsj zat in zijn kamer. Hij hoorde dat ik kwam, maar ik wist dat hij de gewoonte had altijd nog een kwartiertje weg te blijven, om Anna Andrejefna en mij de gelegenheid te geven tot praten. Ik wilde Anna Andrejefna niet erg verontrusten en daarom verzachtte ik een beetje mijn verhaal van wat er den vorigen avond bij Natasja was voorgevallen, evenwel zonder aan de waarheid te kort te doen; tot mijn verwondering nam de oude vrouw al mijn mededeelingen zonder groote verwondering op, hoewel zij het zich alles wel aantrok.

— Ach, ik had het allemaal wel gedacht, zei ze. — Toen je van van mij wegging, dien dag dat je mij dat vertelde, dacht ik na en

ik heb er heel lang over nagedacht en ik begreep wel, dat het zoo niet zou kunnen zijn. God wil het zoo niet, en die man is ook zoo slecht; kun je van hem nu iets goeds verwachten? Tienduizend gulden eischt hij van ons; hij weet dat hij er geen recht op heeft en toch eischt hij ze. Het laatste stuk brood ontneemt hij ons; we moeten Ichmenjefka nu verkoopen. En Natasja is rechtvaardig en erg verstandig, dat ze hem niet geloofd heeft. En, weet je, Wanja, vervolgde zij, haar stem dempend, — mijn man, mijn man! Hij is vierkant tegen een huwelijk. Hij begon al te praten: ik wil het niet, ik wil het niet. Aanvankelijk dacht ik, dat hij zich wilde groothouden, maar neen, hij meende het. Wat zal er dan van haar worden, van mijn lieveling? Dan zal hij haar immers heelemaal vervloeken? En hij, Wanja, hoe is hij, ik bedoel Alosja?

En heel lang ondervroeg zij mij en steunde en zuchte ouder gewoonte bij elk antwoord dat ik gaf. Ik had op gemerkt, dat zij den laatsten tijd voortdurend vreeselijk verslagen was. Iedere nieuwe tijding, die ik bracht, schokte haar hevig. Het verdriet over Natasja kwelde haar dag en nacht en ondermijnde haar gezondheid.

Nikolaj Sergejewietsj kwam binnen, in zijn slaaprok en pantoffels, maar hij wierp een teederen blik op zijn vrouw en al den tijd dat ik er was zorgde hij voor haar als de trouwste kindermeid, keek haar in de oogen, was zelfs schuchter tegenover haar. In zijn blikken lag zooveel teederheid. Hij maakte zich ongerust over haar ziekte; hij voelde, dat als hij haar verloor, hij alles zou hebben verloren.

Ik bleef ongeveer een uur bij hen zitten. Toen ik wegging, begeleidde hij mij tot in het portaal en begon over Nelly te spreken. Hij dacht er ernstig over om haar, als zij 't goed vond, in zijn huis te nemen, in de plaats van zijn dochter. Hij overlegde met mij, hoe Anna Andrejefna voor dit plan te winnen. Hij ondervroeg mij met bijzondere nieuwsgierigheid over Nelly en vroeg, of ik nog iets naders omtrent haar vernomen had? Ik vertelde hem in 't kort wat ik wist. Mijn verhaal maakte grooten indruk op hem.

— We spreken er nog wel eens nader over, zei hij ten slotte — en intusschen.... enfin, misschien kom ik zelf wel eens bij je, wanneer ik weer een beetje ben opgeknapt. We zullen dàn wel verder zien

Precies om twaalf uur was ik bij Maslobojef. Tot mijn groote verwondering was de eerste persoon, dien ik bij hem ontmoette, de vorst. Hij stond juist in het portaal, bezig zijn jas aan te trekken, waarbij Maslobojef hem hielp en hem daarna zijn wandelstok aanreikte. Hij had mij al verteld, dat hij den vorst kende, maar toch verwonderde deze ontmoeting mij in de hoogste mate.

Het scheen, alsof de vorst eenigszins verlegen werd, toen hij mij zag.

— Ach, bent u het! riep hij gemaakt-enthousiast uit. — Hoe toevallig, zoo onverwacht! Trouwens, ik hoorde zoo juist van mijnheer Maslobojef, dat hij u kende. Ik ben heel, heel blij u hier te ontmoeten; ik verlangde juist u te zien en kom zoo spoedig mogelijk eens bij u aan; u vindt dat immers goed? Ik heb een verzoek aan u: helder u mij eens het een en ander op! U begrijpt wel, waarover ik het heb, nietwaar? Over wat gisteren is voorgevallen.... U komt daar als vriend in huis, u hebt de heele zaak van meet aan gevolgd; u hebt er invloed.... Het spijt mij ontzaglijk dat ik op het oogenblik niet met u mee kan gaan.... Maar zaken verhinderen mij. Ik hoop evenwel het genoegen te hebben dezer dagen, zoo gauw mogelijk, bij u te komen.

Hij drukte mij wel een beetje al te stevig de hand, wisselde nog even een blik met Maslobojef en ging heen.

— Zeg mij in Godsnaam — begon ik, toen ik de kamer binnentrad....

— Ik zeg je precies niets, viel Maslobojef mij in de rede, haastig zijn hoed grijpende, om uit te gaan. — Ik heb grooten haast. Ik ben al een stuk te laat!....

— En je schreef me zelf, dat ik om twaalf uur komen moest?

— Nu ja, gisterenavond. Maar nu krijg ik zelf een brief.... Je hoofd loopt je om!.... Houdt me ten goede, Wanja, maar men wacht mij. Alles wat je tot schadeloosstelling begeert vind ik goed, al wou je mij afranselen. Maar doe het in 's hemelsnaam dan wat gauw, want ik heb haast. Men wacht mij....

— Waarom zou ik je ranselen? Als je zaken hebt, welnu, haast je dan, iedereen heeft zoo zijn onvoorziene dingen. Alleen....

— Neen, in verband met dat alles moet ik je zeggen, onderbrak hij mij, zijn jas aantrekkende (ik kleedde mij ook maar weer

aan) — ik heb ook een aangelegenheid met jou te behandelen, een heel gewichtige aangelegenheid zelfs; daarvoor heb ik je dan ook bij me geroepen; het heeft rechtstreeks op jou betrekking en op jouw belangen. Maar ik kan je dat niet in een enkele minuut vertellen. Beloof me daarom, dat je vanavond om zeven uur, niet vroeger, maar ook niet later, bij me zult komen. Ik zal thuis zijn

— Vanavond, zei ik besluiteloos, — ik wilde vanavond eigenlijk nog ergens anders aangaan....

— Ga dan nu daar naar toe, waar je vanavond heen wou, maar kom vanavond in ieder geval bij mij. Als je eens wist, Wanja, wat het is dat ik je heb mee te deelen!

— Wat is het dan? Ja maakt mij nieuwsgierig.

Intusschen verlieten wij het huis en stonden al op den stoep.

— Je komt dus? vroeg hij mij nog eens nadrukkelijk.

— Ik heb immers gezegd, dat ik komen zal.

— Neen, geef me je woord.

— Kom, waarvoor is dat nu noodig? Maar als je het wilt, goed, ik geef je mijn woord.

— Uitstekend! Welken kant moet je uit?

— Dezen kant, antwoordde ik, naar rechts wijzende.

— Nu, ik den anderen kant, zeide hij, naar links wijzende. Tot ziens, Wanja, denk er om, zeven uur.

„Vreemd", dacht ik, hem nakijkend.

Ik had dien avond bij Natasja willen zijn. Maar omdat ik nu Maslobojef mijn woord gegeven had, bij hem te zullen komen, besloot ik nu dadelijk naar haar toe te gaan. Ik was overtuigd, dat ik Alosja bij haar zou aantreffen. Hij was er dan ook werkelijk en was heel blij dat ik kwam.

Alosja was heel lief, heel teeder met Natasja en bijzonder opgeruimd. Natasja deed haar best ook vroolijk te schijnen, maar het was duidelijk, dat zij zich geweld daarvoor aandeed. Haar gelaat zag bleek en ziekelijk; zij scheen 's nachts slecht geslapen te hebben. Voor Alosja was zij bovenmate vriendelijk.

Alosja, ofschoon hij veel sprak, veel vertelde, en blijkbaar zijn best deed een glimlach te voorschijn te roepen op haar gelaat, wat hem niet gelukte, vermeed evenwel zorgvuldig te spreken over Katja en over zijn vader. Het scheen dat zijn poging van

den vorigen avond om een verzoening tot stand te brengen, niet gelukt was.

— Weet je wat? — fluisterde Natasja mij vlug toe, toen hij even de kamer verliet, om iets tegen Mawra te zeggen — hij verlangt vreeselijk om van mij weg te gaan, maar durft niet. En ik durf hem ook niet te zeggen dat hij maar weg moet gaan, omdat hij dan, vermoedelijk, opzettelijk niet weg gaat, maar ik ben nog banger er voor, dat hij zich bij mij zal vervelen en daardoor nog te meer verkoelen tegenover mij. Wat moet ik doen?

— Mijn God, wat maken jullie het je zelf en elkaar toch moeilijk! En wat zijn jullie jaloersch en bespieden jullie elkaar. Zeg eenvoudig tegen elkaar wat je denkt en meent en daarmee uit. Op zoo'n manier zou hij zich werkelijk bij je gaan vervelen!

— O, Wanja, maar wat moet ik dan doen?

— Wacht maar, ik zal alles wel in orde brengen.

Ik trad de keuken binnen onder voorwendsel, dat ik Mawra wilde vragen een van mijn overschoenen, die stijf onder den modder zat, te willen afvegen.

— Voorzichtig, Wanja, riep ze mij na.

— Nauwelijks was ik de keuken binnengetreden, of Alosja stormde op mij af, alsof hij op mij had staan wachten.

—Iwan Petrowietsj, beste vriend, wat moet ik doen? Geef mij toch eens raad: ik heb gisteren beloofd om vandaag beslist bij Katja te komen. Ik kan niet wegblijven. Ik houd van Natasja krankzinnig veel, ik zou voor haar door 't vuur willen loopen, maar, u zult mij toestemmen, de relaties daar geheel afbreken, dat kan toch niet....

— Nu, ga er dan heen....

— Maar Natasja dan? Ik doe haar er immers verdriet mee. Iwan Petrowietsj, help mij toch op de een of andere manier.

— Als u mij vraagt, zeg ik: 't beste is maar te gaan. U weet, hoe zij van u houdt; als u bleeft zou het haar toch toelijken, dat u zich bij haar verveelde en dat u zich geweld aandeed om te blijven. Ongedwongenheid en openhartigheid is veel beter. Gaat u maar, ik zal u wel helpen bij Natasja.

— Mijn beste Iwan Petrowietsj! Wat bent u toch een goed mensch!

We traden de kamer weer binnen; na een minuut zei ik tegen Alosja:

— Ik heb zooeven uw vader gezien.

Waar? riep hij verschrikt uit.

— Op straat, zoo heel toevallig. Hij hield mij aan, zei alleen, dat hij graag nader met mij zou willen kennismaken. Hij vroeg ook naar u, of ik niet wist, waar u was? Hij wilde u graag even hebben, omdat hij u iets te zeggen heeft.

— Nu, Alosja, ga dan maar naar hem toe, zei Natasja.

— Maar.... maar.... waar vind ik hem nu? Zou hij thuis zijn?

— Neen, dat is waar ook, hij zei, dat hij naar de gravin ging.

— Naar de gravin? Maar.... hoe moet dat dan? vroeg hij naief en een droevigen blik opslaande tot Natasja.

— Ach, Alosja, wat zou dat nu! zei deze. — Wou je dan werkelijk die kennismaking afbreken om mij gerust te stellen? Dat zou toch immers kinderachtigzijn ! In de eerste plaats: het is niet mogelijk, en in de tweede plaats: het zou een teeken van groote ondankbaarheid zijn tegenover Katja. Jullie zijn vrienden; dergelijke vriendschapsbanden kun je immers maar niet zoo ineens verscheuren. En ten slotte is het alles behalve vleiend voor mij, wanneer je mij verdenkt van een zoo verregaande jaloerschheid. Ga maar, Alosja, ga maar zoo gauw mogelijk, ik verzoek het je! Je stelt je vader dan nog gerust.

— Natasja, je bent een engel, en ik ben zelfs je pink niet waard, riep Alosja in verrukking en met schuldbesef uit. — Jij bent zoo goed, en ik.... ik.... zal ik het je vertellen? Ik vroeg zoo even in den keuken aan Iwan Petrowietsj mij te helpen, om van je weg te komen. En toen heeft hij dit er op gevonden. Veroordeel mij niet, Natasja, mijn engel! Ik ben niet heelemaal schuldig, omdat ik van jou duizend maal meer houd dan van iemand of iets anders ter wereld en omdat ik op een nieuw idee gekomen ben: Katja alles te vertellen, met den huidigen stand van zaken geheel op de hoogte te brengen, ook van wat gisterenavond is voorgevallen. Zij zal wel het een of ander bedenken om ons te redden, want zij is ons met haar gansche ziel genegen....

— Nu, ga dan maar, sprak Natasja glimlachend, — en, luister

eens, Alosja; ik zou zelf ook graag met Katja kennis maken. Hoe moeten wij dat aanleggen?

Het enthousiasme van Alosja kende geen grenzen. Hij verloor zich dadelijk in overwegingen, hoe hij Natasja met Katja kennis kon laten maken. Voor zijn verbeelding ging alles heel makkelijk: Katja zou er wel iets op vinden. Hij verdedigde dit idee met vuur, met enthousiasme. Hij beloofde dienzelfden dag nog antwoord te zullen brengen; over twee, drie uur zou hij terug zijn en dan zou hij verder den avond bij Natasja doorbrengen.

— Kom je wezenlijk? vroeg Natasja, afscheid van hem nemende.

— Twijfel je daar dan aan? Tot ziens, Natasja, mijn lieveling, mijn eeuwig lieve dierbare meisje! Tot ziens, Wanja! Ach, god, neem me niet kwalijk, daar zei ik bij ongeluk „Wanja". Luister, Iwan Petrowietsj, ik houd van u — waarom zullen we geen *jij* en *jou* tegen elkaar zeggen? Laten we elkaar voortaan tutoyeeren!

— Goed....

— Goddank! Kijk eens, ik had dat eigenlijk al lang gewild, maar ik durfde het u tot nog toe niet voor te stellen. Ach, daar zeg ik weer „u". Het is soms erg moeilijk om „je" te zeggen. Ik heb daar eens iets over gelezen, van Tolstoj geloof ik. Daar gaat het over twee menschen, die ook afspraken, elkaar voortaan te zullen tutoyeeren, maar ze kunnen er geen van beiden toe komen en vermijden allebei zorgvuldig zinnen, waarin het persoonlijk voornaamwoord voorkomt. Ach, Natasja, wij moeten bij gelegenheid samen eens „Jeugd" en „Jongelingsjaren" van Tolstoj lezen; God, wat zijn die boeken toch mooi!

— Maar ga nu maar, ga nu maar, haastte Natasja hem, lachend, — hij is zóó blij, dat hij weer begint zijn tijd te verpraten....

— Tot straks dan, Natasja. Over een uur of twee ben ik weer bij je.

Hij kustte haar hand en ging haastig weg.

— Zie je het wel, Wanja, zie je het wel? sprak zij, in tranen uitbarstende.

Ik bleef nog twee uren bij Natasja zitten, troostte haar, en trachtte haar van allerlei te overtuigen. Het spreekt vanzelf, zij had in alles gelijk, haar vrees was volkomen gegrond. Ik gevoelde weemoed in mijn hart, als ik dacht aan haar toestand

op dat oogenblik; ik was bang voor haar. En wat konden wij er aan doen?

Alosja leek mij ook heel vreemd: hij hield van Natasja niet minder dan vroeger, misschien zelfs meer, kwellender, met nieuwe elementen van berouw en dankbaarheid. Maar tegelijkertijd had zich een nieuwe liefde in zijn hart ingeworteld. Waar dit op moest uitloopen, 't was moeilijk te voorzien. Ik zelf was heel nieuwsgierig, om met Katja kennis te maken. Ik beloofde Natasja op nieuw dat te zullen doen.

Ten slotte knapte zij wat op, scheen zij zelfs een klein beetje vroolijk te worden. Tusschen twee haakjes, ik vertelde haar alles van Nelly, van Maslobojef, van Boebnowa, van mijn ontmoeting met den vorst bij Maslobojef en over het onderhoud, dat ik om zeven uur met Maslobojef zou hebben. Dat alles interesseerde haar erg. Over haar ouders vertelde ik haar weinig en over het bezoek van den ouden Ichmenjef bij mij zweeg ik heelemaal; het plan van Nikolaj Sergejewietsj, den Vorst tot een duel uit te dagen, zou haar bang kunnen maken. Haar leken de relaties van Maslobojef met den Vorst en diens verlangen om met mij nader kennis te maken ook erg vreemd, ofschoon het gebeurde van de laatste dagen zulks begrijpelijk maakte.

Om drie uur kwam ik thuis. Nelly begroette mij met een vroolijk gezichtje.

HOOFDSTUK VI.

Precies om zeven uur in den avond was ik bij Maslobojef. Hij ontving mij zeer vroolijk, met open armen. Het spreekt vanzelf, dat hij erg opgewonden was. Maar vooral troffen mij de buitengewone toebereidselen tot mijn bezoek, die waren gemaakt. Op de met 'n prachtig, heel duur kleed gedekte ronde tafel dampte een pinchbacken samowar. Het theegerei glinsterde van kristal, zilver en porcelein. Op een andere tafel, bedekt met een ander soort, maar niet minder duur kleed, stonden schaaltjes met bonbons, heel goede Kiefsche jam, dunne en dikke, marmelade, vruch-

tenpastilles, gelei, Fransche jam, sinaasappelen, appels en drie of vier soorten nooten, — in één woord, een heele vruchtenwinkel. Op een derde tafel, bedekt met een sneeuwwit tafellaken, stonden verschillende *zakoeski:* kaviaar, kaas, pastei, worst, gerookte ham, visch, en een stel prachtige kristallen flacons en karaffen met talrijke likeuren in de meest verschillende tinten: groen, robeinkleurig, kaneelkleurig, goudblond. Ten slotte op een klein tafeltje ter zijde stonden twee flesschen champagne en op het tafeltje voor de kanapé nog drie flesschen: Sauterne, Lafitte en cognac — alles van het beste en duurste. Achter det heetafel zat Aleksandra Semjonofna, wel in haar gewone kleeren, maar toch heel zorgvuldig, en werkelijk smaakvol, gekleed en gekapt. Zij begreep, scheen het, wat haar stond en was daar trotsch op; toen ik binnentrad stond zij met een zekere plechtigheid op. Haar frisch gelaat glinsterde van vreugde en genoegen. Maslobojef had prachtige Chineesche pantoffels, een heel dure kamerjapon en glinsterend wit linnengoed aan. Overal waar mogelijk waren op zijn overhemd gouden kettinkjes en knoopjes bevestigd. Zijn haren waren zorgvuldig gekamd, gepomadeerd en naar de mode opgemaakt.

Ik was zoo verbaasd door dit alles, dat ik midden in de kamer bleef staan en met geopenden mond beurtelings Maslobojef en Aleksandra Semjonofna aanstaarde, wier vreugde bij mijn binnentreden bijna overging in zaligheid.

— Wat is dat nu, Maslobojef, verwacht je vanavond gasten?

— Neen, alleen jou, antwoordde hij op feestelijken toon.

— Maar dàt allemaal, zei ik, wijzende op de *zakoeski*, daar zou je een heel regiment mee kunnen voeden!

— En mee dronken kunnen maken, — het voornaamste vergeet je nog! voegde Maslobojef er aan toe.

— En is dat allemaal voor mij alleen?

— En voor Aleksandra Semjonofna. Dat heeft zij allemaal zoo uitgedacht.

— Ah zoo! Dat zou ik ook zeggen! riep Aleksandra Semjonofna blozend uit, zonder echter de opgewekte uitdrukking van haar gelaat te veranderen. Altijd krijg ik te hooren, dat ik de gasten niet goed ontvang!

— Nu moet je je voorstellen: van vanmorgen, van het oogen-

blik af, dat ze hoorde, dat je komen zou, is ze in de weer geweest. Ze heeft zich uitgesloofd..........

— Daar lieg je weer! Heelemaal niet van vanmorgen af, maar van gisterenavond al. Gisterenavond toen je thuis kwam, zei je al dat mijnheer den heelen avond onze gast zou zijn....

— Ach, dat heb je verkeerd gehoord.

— Ik heb heelemaal niet verkeerd gehoord; dat is zoo. En waarom zouden we een gast niet goed ontvangen? We leven hier maar eenzaam, zelden of nooit komt er iemand, en we hebben van alles. Laten de menschen eens zien, dat we tenminste weten hoe het hoort.

— Ja, en vooral wat een goede huisvrouw jij bent, nietwaar! voegde Maslobojef er bij. Stel je voor, Wanja, wat ik hier al niet heb uit te staan. Een Hollandsch overhemd heeft ze van mij aangetrokken, overal speldjes en kettinkjes bevestigd, pantoffels, een Chineesche kamerjapon, mijn haar gekamd en gepomadeerd: met Bergamotte; zij wilde me ook nog beodeuren, maar toen kon ik het niet meer uithouden, ben opgesprongen en heb mijn macht als man doen gelden....

— Het was heelemaal geen Bergamotte, maar de beste Fransche pomade die er is, uit een porseleinen flacon met het merk er op! stoof Aleksandra Semjonofna op.

— Zegt u nu zelf eens, Iwan Petrowietsj, nergens mag ik naar toe voor hem: niet naar het theater, niet dansen; maar hij koopt wel allerlei kleeren voor me. Wat moet ik dan anders met die kleeren doen, dan ze hier in de kamer aandoen en er voor mijzelf plezier van hebben? Kort geleden stonden wij op het punt om naar het theater te gaan; ik was mij al in mijn kamer gaan klaarmaken, maar in dien tusschentijd had hij eenige glaasjes achter elkaar naar binnen geslagen en was hij dronken geworden. Nu, toen zijn we weer niet gegaan. Ook komt er nooit iemand bij ons op bezoek, wezenlijk, nooit niemand; alleen zoo 's morgens komt er wel eens iemand aan, maar dan alleen voor mijn man, voor zaken, en dan moet ik de kamer uit. En we hebben van alles: samowars, een servies en dure kopjes, van alles. Dat heeft hij me allemaal cadeau gedaan. En zelfs het eten wordt ons thuisgebracht. Alleen de wijn koopen wij zelf en dan wat u daar ziet, die pasteitjes en

gebakjes enz. hebben we nu zelf gehaald, maar dat was speciaal voor u. Wanneer iemand toch eens zag, hoe wij leven! Een heel jaar lang al loop ik te denken: zou er nu nooit eens iemand op bezoek komen, dat we eens met alles konden uitpakken en iemand van dienst zijn: de menschen zeggen er dan tenminste eens iets van, en voor jezelf is het ook prettig. En hij, dat ik zijn haar zoo mooi met pomade heb bestreken, is hij eigenlijk niet eens waard; als je 't aan hem overliet, zou hij er liefst heelemaal smerig bijloopen. Kijk nu eens wat een mooie kamerjapon hij heeft; die heeft hij cadeau gehad. Maar verdient hij hem eigenlijk wel? Als hij maar drinken kan! U zult zien, zoo dadelijk vraagt hij al wodka voor hij nog thee heeft gehad.

— Daar zeg je zoo wat! Dat is geen kwaad idee! Kom, laten wij eens drinken, Wanja! Een gouden of een zilveren? Zooals je wilt, hoor.... En dan maar met frisschen moed aan de likeurtjes.

— Zei ik het niet?

— Maak je niet ongerust, Sasjenjka, we zullen ook een kopje thee drinken hoor! Met congnac! Op jouw gezondheid, mevrouw!

— Ach God, wat moet ik toch met hem beginnen! riep ze uit, met een wanhopig gebaar de armen uitstrekkende. — Daar hebben we echte Khan-thee, van zes roebel, cadeau gekregen van een koopman eergisteren, en die wil hij nu met cognac drinken! Luister niet naar hem, Iwan Petrowietsj, ik zal u er zoo dadelijk van inschenken, dan zult u zelf proeven wat een zeldzaam heerlijke thee.

En ze bracht den samowar in orde.

Het was duidelijk, dat ze er op gerekend hadden, mij den heleen avond bij zich te houden. Aleksandra Semjonofna had een heel jaar visite gewacht en nu eindelijk was er iemand gekomen. Maar dat alles gooide mijn eigen plannen wel wat in de war.

— Luister, Maslobojef, zei ik, terwijl ik plaats nam, — ik kom eigenlijk heelemaal niet als gast, zooals je weet, maar voor zaken. Je hebt mij zelf verzocht aan te komen omdat je mij iets had mede te deelen.

— Nu, zaken zijn zaken, maar voor een vriendschappelijk gesprek moet men ook eens tijd hebben.

— Neen, kerel, reken daar nu niet op. Om half tien ga ik weg.

Ik moet nog ergens naar toe; ik heb het vast beloofd....

— Ik denk er niet aan. Wat doe je met mij, Wanja? Wat doe je met Aleksandra Semjonofna? Kijk eens naar haar, hoe ze geschrokken is. Ze heeft me nogal met pomade besmeerd, bergamotte! Neen, dat gaat niet!

— Ja, je schertst altijd maar, Maslobojef, maar heusch, ik kan niet. En Aleksandra Semjonofna beloof ik, dat ik de volgende week, nu, al is het desnoods a.s. Vrijdag, kom dineeren. Maar nu ben ik werkelijk bezet, van avond. Ik heb vast beloofd bij iemand te zullen komen, of liever: ik moet daar absoluut zijn. Vertel me nu liever maar, wat je mij had mede te deelen.

—Blijft u dan werkelijk maar tot halftien? riep Aleksandra Semjonofna op schuchteren, klagenden toon uit. Ze huilde bijna terwijl ze mij een kopje heerlijke thee toereikte.

— Maak je niet ongerust, Sasjenjka; dat is allemaal maar onzin.

— Hij blijft natuurlijk. Maar zeg mij liever, Wanja, waar moet jij toch telkens naar toe? Wat zijn dat toch voor zaken die je allemaal te beloopen hebt? Mag ik het niet weten? Den heelen dag loop je heen en weer, voert niets uit....

— Waarom wou je dat weten? Enfin, ik vertel het je later misschien wel eens. Zeg jij mij nu liever maar eens, waarom je gisterenavond bij mij kwam, terwijl je wist, dat ik niet thuis zou zijn?

— Ik herinnerde mij dat later pas, toen dacht ik er niet aan. En ik wilde inderdaad iets met je bespreken, maar we moesten toch eerst Aleksandra Semjonofna een beetje troosten. „Waarom noodig je hem niet eens uit, zei ze, 't is toch een kennis van je." En om jouwentwil, Wanja, heeft ze mij zoo wat drie kwartier lang gekweld. Alleen om die Bergamotte zullen mij in de andere wereld natuurlijk veertig zonden vergeven worden. Maar, zeg ik toch ook, waarom zouden we niet eens een gezellig onder-onsje hebben? Ik verzon daarom een krijgslist en schreef je, dat als je niet kwam al onze schepen verloren zouden gaan....

Ik verzocht hem in het vervolg niet meer zoo te doen, maar mij liever ronduit te schrijven wat de bedoeling is. Overigens, zijn verklaring voldeed mij niet geheel en al.

— Nu, en zoo even, vanmorgen, waarom liet je mij toen zoo in den steek?

— Vanmorgen had ik haast, heusch, ik jok niet; ik moest beslist ergens naar toe.

—Toch niet met vorst Walkofsky?

— Bevalt u de thee? vroeg Aleksandra Semjonofna met een honingzoete stem.

Ze zat al vijf minuten te wachten, of ik haar thee niet prijzen zou, en ik was nog niet op het idee gekomen dat te doen.

— Uitstekend, Aleksandra Semjonefna. Ik heb ze nooit zoo gedronken.

Aleksandra Semjonofna glunderde van genoegen en haastte zich mij nog een kopje in te schenken.

— Die vorst, riep Maslobojef in eens uit, — die vorst is toch zoo'n ploert! Daar is het eind van weg.... Ik, ik zeg het zelf, ik ben ook een ploert, maar voor geen geld ter wereld zou ik in zijn huid willen steken! Maar enfin, ik zal niets vertellen! Dit is al meer dan genoeg.

— En ik was juist van plan, je naar een en ander omtrent hem te vragen, zei ik. Maar dat later. Waarom heb jij gisteren in mijn afwezigheid Lena op ijsbonbons getracteerd en voor haar gedanst? En waar wist je anderhalf uur lang met haar over te praten?

— Lena is een klein meisje, van een jaar of elf, twaalf, dat tijdelijk bij Iwan Petrowietsj woont, verduidelijkte Maslobojef Aleksandra Semjonofna. — Zag je, Wanja, zag je wel, ging hij voort, met den vinger naar haar wijzend, — ze stoof al bijna op toen ze hoorde dat ik een een onbekend meisje op lekkers getracteerd heb, ze schrikte er van.... Je had die oogjes eens moeten zien, hoe die flikkerden: precies alsof we plotseling met pistolen op elkaar schoten. 't Is niets hoor. Aleksandra Semjonofna, het is alles volkomen in den haak. UEdele is anders wel jaloersch. Als ik haar niet dadelijk had uitgelegd, dat er maar van een elfjarig meisje sprake is, voegde hij er bij, zou ze mij, geloof ik, in 't haar zijn gevlogen, en dan zou de Bergamotte mij niets geholpen hebben....

— En ze helpt je nu ook niet!

Met deze woorden vloog Aleksandra Semjonofna van achter de theetafel op, was met één sprong bij ons, en voor Maslobojef het had kunnen verhoeden, had ze hem bij zijn haar gegrepen en trok daaraan met tamelijke kracht.

— Zul je nog eens als er bezoek is zeggen, dat ik jaloersch ben? Zeg, zul je het nog eens doen....

Zij kleurde er van, maar tegelijkertijd lachte zij. Maslobojef vond het nu echter genoeg.

— Alles durft hij maar te zeggen, zelfs in 't bijzijn van anderen! voegde zij er met een ernstig gezichtje bij, zich tot mij wendende.

— Zoo zie je, Wanja, wat voor leven ik heb! Daar hoort een borreltje op! zei hij, zijn haar weer in orde brengend en daarna bijna afvliegend op de karaf. Maar Aleksandra Semjonofna voorkwam hem: sprong op de tafel toe, schonk zelf in en tikte hem, toen ze hem zijn glaasje aanreikte, liefkoozend op de wang. Maslobojef wisselde een beetje trotschen blik met mij, klapte met de tong en ledigde plechtig zijn glaasje.

— Wat die ijsbonbons betreft, zei hij, terwijl hij naast mij op de kanapé plaats nam, — ik kocht ze drie dagen geleden, dronken, in een fruitwinkel, — ik weet niet waarom eigenlijk. Misschien wel om mede te werken tot instandhouding van den vaderlandschen handel — ik weet het niet precies; ik weet alleen dat ik toen dronken over straat ging en één keer in de modder gevallen ben; ik rukte mijn haren uit en huilde er over, dat ik nergens toe deug. De ijsbonbons vergat ik natuurlijk, zoodat die in mijn zak bleven zitten; nu, en toen dacht ik er niet meer aan totdat ik er op ging zitten, op jouw kanapé. En wat dat dansen aangaat, nu, dat is dezelfde geschiedenis: ik was dronken gisterenavond, en wanneer ik dronken ben en mij erg behaaglijk voel, nu, dan dans ik soms. Dat is alles; en daarenboven, 't arme kind wekte mijn medelijden op, en ze was boos en wilde niet met mij praten. Daarom begon ik te dansen, om haar wat op te vroolijken, en daarom ook gaf ik haar die ijsbonbons.

— En niet om haar om te koopen en iets van haar te weten te komen? Zeg eens eerlijk: ben jij met opzet bij mij gekomen, terwijl je wist, dat ik niet thuis zou zijn, om gelegenheid te hebben onder vier oogen met haar te praten en het een of ander van haar te weten te komen? Ik weet, dat je wel anderhalf uur met haar hebt zitten praten, verteld hebt dat je haar moeder kende en haar over allerlei hebt uitgehoord.

Maslobojef fronste de wenkbrauwen en lachte min of meer op schurken-manier.

— Het idee zou niet kwaad zijn, zei hij. — Neen, Wanja, dat is toch niet zoo. Dat wil zeggen, als je toevallig de gelegenheid hebt, om haar uit te vragen, nu ja.... maar toch niet zooals jij bedoelde. Luister, ouwe jongen, ik ben op 't oogenblik wel een beetje dronken, als naar gewoonte trouwens, maar met verkeerde bedoelingen zal Filip je nooit bedriegen, versta je, *niet met verkeerde bedoelingen!*

— En zonder verkeerde bedoelingen?

— Nu vooruit, ook zonder verkeerde bedoelingen niet. Maar naar den duivel met dien onzin! Laten we nog een glaasje drinken en dan ter zake! 't Is geen zaak van gewicht, hoor, ging hij voort, na gedronken te hebben. — Die Boebnowa had niet het minste recht dat kind bij zich te houden; ik ben alles te weten gekomen. Er is geen sprake van adoptatie of zoo iets. Haar moeder was Boebnowa geld schuldig, nu, en daarom nam ze het meisje tot zich. Maar Boebnowa, hoewel ze een gemeen, slecht wijf is, is dom, zooals trouwens alle vrouwen zijn. Lena's moeder had een paspoort; alles is dus in orde. Lena kan gerust bij jou blijven, hoewel het veel beter zou zijn als ze in een gezin werd opgenomen en daar opgevoed. Maar voorloopig zou zij bij jou kunnen blijven. Dat is niets! Ik zal alles wel in orde brengen. Boebnowa zal geen vinger naar je uitsteken. Over die moeder heb ik niets met zekerheid kunnen te weten komen. Alleen weet ik dat ze weduwe is, haar man heette Salzmann.

— Precies, dat heeft Nelly mij ook verteld.

— Nu, goed. Verder, Wanja, heb ik een verzoek aan je — ging hij eenigszins plechtig voort — je moet dat inwilligen. Vertel mij tot in bijzonderheden wat dat voor aangelegenheden zijn, die je zoo bezighouden, waar je telkens naar toe gaat en waar je je heele dagen zoek brengt. Ik heb er wel iets van gehoord, maar ik moet er beslist meer van weten.

Deze plechtigheid verbaasde mij in de hoogste mate, maakte mij zelfs ongerust.

— Maar wat is er dan? Waarom moet je dat weten? Je vraagt dat zoo plechtig....

— Kijk eens, Wanja, ik zal het je eerlijk zeggen: ik wil je een dienst bewijzen. Je denkt, dat ik je voor den gek houd, zooeven met die ijsbonbons, toen dacht je het, en toch is het niet zoo

Trouwens, als ik je misleiden wilde, dan behoefde ik daarom nog niet plechtig te doen; ik zou dat zoo ook wel kunnen doen. Maar dat ik zoo plechtig doe is alleen, omdat ik mij nu voor jouw zaken interesseer en niet voor de mijne. Je moet me niet wantrouwen, maar eerlijk vertellen wat je te vertellen hebt, de zuivere waarheid....

— Maar wat is dat dan voor een dienst, dien je mij bewijzen wilt? Luister, Maslobojef, waarom wil je mij niet iets van den vorst vertellen? Daar moet ik iets van weten, en dat zou een heel grooten dienst zijn!

— Van den vorst? Hm!.... Nu, laat ik je maar eerlijk zeggen: ik wou jou nu ook uithooren in verband met den vorst.

—Hoezoo?

— Ik heb opgemerkt, dat hij zich op de een of andere manier in jouw aangelegenheden gemengd heeft; tusschen twee haakjes: hij vroeg mij ook allerlei dingen over jou. Hoe hij te weten kwam dat wij elkaar kennen — dat is jouw zaak niet. Maar het voornaamste is, neem je in acht voor dien vorst. Het is een Judas, een verrader, neen, erger dan dat. En daarom, zie je, toen ik zag, dat hij zich ook in jouw aangelegenheden gemengd had, toen werd ik bang voor je. Overigens, ik weet niets, daarom vraag ik je dan ook mij 't een en ander te vertellen, opdat ik mij een oordeel zal kunnen vormen.... En daarom heb ik je ook bij mij verzocht. Dit is de gewichtige zaak, om het je nu maar eerlijk te zeggen....

— Zeg mij tenminste iets, in Godsnaam, zeg mij waarom ik voor den vorst op mijn hoede moet zijn.

— Nu, goed, vooruit dan. Je moet dan weten, Wanja, ik krijg soms de allergekste zaakjes op te knappen. Maar zie je, ik word algemeen vertrouwd, omdat ik nooit mijn mond voorbij praat. Wat zal ik je dus vertellen? Je moet me ten goede houden, Wanja, wanneer het maar iets in 't algemeen is wat ik je vertel, te zeer in 't algemeen misschien naar je zin, maar ik doe het maar om je er eenig begrip van te geven, wat een intense schoft hij is. Maar vertel jij nu eerst van jouw zaken!

Ik meende dat ik mijn aangelegenheden voor Maslobojef niet behoefde te verbergen. De geschiedenis van Natasja was geen geheim; daarenboven kon Maslobojef daarin misschien nog van eenig

nut zijn. Het spreekt vanzelf, dat ik in mijn verhaal eenige punten zooveel mogelijk vermeed. Maslobojef hoorde vooral alles wat op den vorst betrekking had aandachtig aan. Heel dikwijls onderbrak hij mij, vroeg naar verschillende bijzonderheden, zoodat ik hem alles bij elkaar een tamelijk uitvoerig relaas deed. Mijn verhaal duurde ongeveer een half uur.

— Hm! Dom is ze heelemaal niet, dat meisje. — Wanneer het al niet allemaal waar is, wat ze van den vorst veronderstelt dan is het toch al heel mooi, dat ze op het eerste gezicht ziet met wien ze te doen heeft, en alle relaties met hem afbreekt. Beslist een heel schrander meisje! Ik zal eens op haar gezondheid drinken!' (Hierop ledigde hij zijn glaasje.) Overigens, hier was niet alleen verstand noodig, maar ook hart, om zich niet te laten misleiden. En daaraan ontbrak het haar niet. 't Spreekt vanzelf, haar zaak is verloren: de vorst blijft op zijn stuk staan en Alosja laat haar in den steek. 't Is alleen jammer van Ichmenjef, dat die tienduizend roebel moet betalen aan dien schurk! Maar wat voor advocaat heeft hij gehad? Wie heeft die zaak voor hem behandeld? Hij zelf toch niet? Ach! Zoo zijn ze allemaal, die vurige, hooghartige naturen! Dat volk deugt nergens toe. Met den vorst kun je maar niet zóó omspringen. Ik zou Ichmenjef een advocaat bezorgd hebben — God in den hemel!

En van ergernis sloeg hij met zijn vuist op de tafel.

— Maar wat is er nu met den vorst?

— Ach, jij hebt het altijd maar over den vorst. Wat zal ik je van hem zeggen, kerel! 't Is eigenlijk dom, dat ik je blijken liet, dat ik iets van hem weet. Ik wilde je alleen maar voor dien schurk waarschuwen, Wanja, omdat ik weet, dat wie met hem te maken heeft, niet buiten gevaar is. Houdt daarom je ooren gesplitst; dat is alles. Je dacht misschien, dat ik je God weet wat voor geheimen zou meedeelen. Ik kan zien, dat je een romantisch mensch bent! Wat valt er eigenlijk over hem te zeggen? Een schurk is hij, en een schurk is een schurk, meer niet.... Wacht, laat ik je één ding van hem vertellen, natuurlijk zonder plaats-, stad- of persoonsaanduidingen, zonder kalendarische bijzonderheden. Je weet, dat hij nog in zijn eerste jeugd, toen hij nog leven moest van het salaris, dat hij op een kanselarij verdiende, getrouwd is met een

rijke koopmansdochter. Nu, met die vrouw is hij niet altijd even teeder omgegaan, en ofschoon dat nu niets ter zake doet, wil ik toch even opmerken, Wanja, dat hij zijn leven lang zich bij voorkeur met allerlei unfaire zaken heeft ingelaten. Ik zal je nog een geschiedenisje vertellen! Hij ging naar het buitenland. Daar....

— Wacht eens, Maslobojef, over welke reis heb je 't nu? In welk jaar?

— Precies negenennegentig jaar en drie maanden geleden! Nu, en daar heeft hij een meisje bij haar vader weggehaald en meegenomen naar Parijs. En de omstandigheden waaronder hij dat gedaan heeft! Die vader was zooiets als fabrikant, of deelgenoot in een of andere onderneming, precies weet ik 't niet. Wat ik je nu vertellen ga, zijn conclusies die ikzelf getrokken heb, maar ik heb daar natuurlijk gegevens voor. Nu, de vorst heeft hem bedrogen, door mede een aandeel in die zaak te nemen. Hij bedroog hem volkomen en wist hem bovendien nog contanten uit den zak te kloppen. Wat die contanten aangaat, het was geld, dat de vorst van hem geleend had en waarvoor hij een schuldbekentenis heeft geteekend. Maar de vorst had dat geld natuurlijk van hem geleend met de bedoeling het niet terug te geven, wat zoo ongeveer hetzelfde is als stelen. De oude man had een dochter, een heel knap meisje, die het hof gemaakt werd door een jeugdig idealist, een broertje van Schiller, een dichter, maar tegelijkertijd een koopman, een jeugdig peinzer, in één woord: op-end-op een Duitscher, een zekeren Pferfferkuchen.

— O, was zijn naam Pfefferkuchen.

— Ja, dat zei ik immers! Maar misschien heette hij ook wel anders! De duivel hale hem, wat doet dat er nu toe? De hoofdzaak is, dat de vorst het aanlegde op die dochter, en 't zóó aanlegde, dat ze verliefd op hem werd, als een krankzinnige. De vorst wilde toen twee dingen: in de eerste plaats wilde hij de dochter, in de tweede plaats de door hem afgegeven schuldbekentenis. De sleutels van alle kasten van den ouden man waren bij zijne dochter. De oude hield ontzettend veel van haar, zóóveel zelfs, dat hij haar niet wilde laten trouwen. Serieus. Op iederen sollicitant naar haar hand was hij jaloersch; hij begreep niet, hoe hij ooit

van haar zou kunnen scheiden. Pferfferkuchen joeg hij zelfs weg! Een gekke vent was 't, een Engelschman....

— Een Engelschman? Maar waar is dat alles gebeurd?

— Ach, ik zei enkel maar „een Engelschman" ter vergelijking, en nu val je daar dadelijk op aan! 't Is gebeurd in de stad Santa Fe de Bogota, maar misschien ook in Krakau, of, wat het allerwaarschijnlijkst is, in 't vorstendom Nassau, kijk, wat hier op die flesch Selterwater staat; ben je nu tevreden? Nu, dat meisje dan heeft hij ontvoerd, of liever: ze is er met hem vandoor gegaan, en op zijn aandringen heeft zij verschillende papieren meegenomen. Zóó 'n liefde komt soms voor, Wanja!

Mijn God, foei, en toch was het een eerlijk, edel en oprecht meisje! Ze wist misschien niet eens welke beteekenis die papieren hadden! Ze had slechts één zorg: dat haar vader haar vervloeken zou. Maar de vorst wist ook hier raad op; hij gaf haar een formeele, schriftelijke verklaring, dat hij met haar trouwen zou. Op die manier wist hij haar voor te stellen, dat ze er maar een poosje vandoor gingen, een vroolijk leventje leidden, en wanneer de woede van den ouden man gezakt zou zijn, als wettig gehuwden bij hem zouden terugkeeren en ze met z'n drieën zouden leven, rijk zouden worden, enzoovoort. Nu, ze ging er vandoor, haar vader vervloekte haar en ging failliet. Frauenmilch volgde haar naar Parijs, zijn zaak en alles gaf hij er aan, zoo verliefd was hij!

— Frauenmilch? Wie was dat?

— Ach, duivel! Hoe heet hij ook alweer? Feuerbach bedoel ik, ach neen.... Pferfferkuchen! Nu, de vorst kon natuurlijk niet met haar trouwen. Wat zouden gravin Chlestowa en baron Pomojkin daar wel van zeggen? Ergo, hij moest haar bedriegen. Nu, en hij bedroog haar al op een heel gemeene manier. In de eerste plaats scheelde 't maar weinig of hij sloeg haar, en in de tweede plaats noodigde hij opzettelijk Pferfferkuchen bij zich; die begon er aan huis te komen, werd haar vriend, nu, en dan zaten zij soms heele avonden bij elkaar, vertelden elkaar hun ongeluk en troostten elkaar. De vorst bracht hen opzettelijk bij elkaar, trof hen op een keer, heel laat, samen aan en beweerde toen dat er iets tusschen hen bestond, met zijn eigen oogen had hij het gezien, zei hij. 't Werd natuurlijk een heele scène, die daarmee eindigde, dat hij

ze beiden liet stikken en zelf naar Londen vertrok. Zij was toen al zwanger; kort daarop beviel ze van een dochter.... Dat wil zeggen, niet van een dochter, maar van een zoon. Ze noemden hem Wolodjka. Pfefferkuchen was peet. Toen is ze met Pfefferkuchen uit Parijs weggegaan. Die had een beetje geld. Ze is met hem naar Zwitserland geweest, naar Italië, al die poëtische landen, begrijp je, zooals het hoort. Zij bleef maar altijd treuren en Pfefferkuchen zuchtte maar eens; op die manier gingen vele jaren voorbij en groeide het meisje op. De vorst had zich er uit gedraaid, maar één ding was nog niet in orde: de verklaring dat hij haar trouwen zou had hij niet van haar terug kunnen krijgen. „Laag, gemeen mensch! zei ze tegen hem bij het afscheid, — je hebt mij beroofd, mij mijn eer ontnomen en nu laat je me in den steek. Vaarwel! Maar die verklaring geef ik je niet terug. Niet omdat ik nog ooit met je zou willen trouwen, maar omdat je er bang voor bent. Daarom wil ik haar altijd in handen houden." In één woord, ze wond zich op, maar de vorst trok het zich niet te erg aan. In 't algemeen weten dergelijke schurken altijd goed om te springen met edeler, beter menschen dan zij zelf zijn. Ze weten die altijd te bedriegen, en bovendien, die maken zich er altijd van af met een soort edele, hooghagtige verachting, in plaats van de zaak voor de wet te beslechten, indien dat althans mogelijk is. Zoo was het ook met die vrouw: in trotsche verachting wilde ze er geen werk van maken, en de vorst, hoewel hij de verklaring niet terug had gekregen, wist, dat zij zich eerder zou ophangen dan er gebruik van te maken: nu, en daarom maakte hij zich voorloopig niet ongerust. Maar, al spuwde zij hem in 't gezicht, als zij stierf, wat moest er dan van Wolodjka worden? Maar dat was van later zorg, de Bruderschaft was er immers ook nog; daar las ze Schiller mee. Ten slotte werd de Bruderschaft ergens aan ziek en stierf....

— Dat wil dus zeggen: Pfefferkuchen?

— Natuurlijk! Wie anders? Dat spreekt immers vanzelf! Maar zij....

— Wacht eens, hoeveel jaren hebben ze rond gezworven?

— Precies tweehonderd jaar! Nu, zij is dan naar Krakau teruggekeerd. Haar vader wilde niets meer van haar weten, had haar

vervloekt; zij stierf. En de vorst in z'n nopjes! Nu, enzoovoort, Wanja — te veel om nu te vertellen! Kom laten we er eens op drinken!

— Ik verdenk je ervan, dat jij hem in die aangelegenheid behulpzaam bent geweest, Maslobojef.

— Wou je dat beslist? — ik begrijp alleen niet, wat jij met die zaak te maken kunt hebben gehad!

— Kijk eens, toen zij in Madrid terugkeerden, of waar ze dan woonden, na tienjarige afwezigheid, onder een anderen naam, toen was er van allerlei uit te zoeken: waar die Bruderschaft gebleven was, en van den ouden heer en of ze wezenlijk was teruggekeerd, en van haar spruit, of die niet gestorven, en of ze geen papieren had, enzoovoort, tot in 't oneindige. Maar *hij* is een allergemeenste kerel; neem je voor hem in acht, Wanja. Maar Maslobojef moet je nooit een schurk noemen! Al is hij ook een schurk (ieder mensch, vind ik is een schurk), hij is dat toch niet tegenover jou. Ik heb 'm op 't oogenblik stevig om, maar luister: wanneer je ooit mocht denken, nu of later, wanneer dan ook, dat Maslobojef in 't een of ander niet openhartig tegen je is geweest, bedenk dan, dat het niet met kwade bedoelingen was. Maslobojef waakt over je. Wantrouw hem daarom nooit, maar kom liever naar hem toe, en zeg hem eerlijk wat je te zeggen hebt. Wil je nu wat drinken?

— Neen.

— Wat eten dan?

— Neen, kerel, neem me niet kwalijk!

— Nu! Pak je dan maar weg, 't is kwart voor tienen en je bent gepresseerd. 't Is al lang je tijd.

— Wat is dat nu? Dat drinkt zich dronken en jaagt zijn gasten weg! Zoo is hij nu altijd! riep Aleksandra Semjonogna bijna huilend uit.

— Aleksandra Semjonofna, wij blijven samen achter, en zullen elkaar vergoden. Maar hij is een generaal. Neen, Wanja, daar loog ik. Jij bent geen generaal, maar ik ben — een schurk! Let eens op, wat ben ik op 't oogenblik? Wat ben ik bij jou vergeleken? Vergeef me, Wanja, veroordeel me niet, geef me gelegenheid mij te uiten....

Hij omhelsde mij en barste in tranen uit. Ik begon aanstalten te maken om weg te gaan.

— Ach kom, mijn God, en nu had ik nog een souper klaargemaakt! zei Aleksandra Semjonofna op vreeselijk teleurgestelden toon. — Maar komt u Vrijdag bij ons?

— Ik kom, Aleksandra Semjonofna, ik beloof, dat ik komen zal.

— U geneert zich misschien om hier te komen, omdat hij altijd zoo.... nu, u ziet zelf hoe hij nu weer is: smoordronken. Maar veracht u hem niet, Iwan Petrowietsj, hij is een goed mensch, een héél goed mensch, en hij houdt zooveel van u! Dag en nacht heeft hij 't over u, altijd maar over u! Hij heeft expres een paar boekjes van u voor mij gekocht; ik heb ze nog niet gelezen maar morgen begin ik er aan. En ik vind 't ook zoo prettig als u komt. Er komt alles in huis, maar wij blijven er zelf altijd mee zitten. Nu heb ik zitten luisteren naar alles wat u met hem besprak, en dat was allemaal zoo mooi.... Tot Vrijdag dan, niet waar?

HOOFDSTUK VII.

Ik haastte mij naar huis: Maslobojef's verhaal had mij zeer getroffen. God wete wat er allemaal omging in mijn hoofd.... En als opzettelijk wachtte mij thuis alweer iets, dat mij trof als een electrische schok. Vlak voor de deur van het huis, waarin ik woonde, stond een lantaarn. Ik was nauwelijks bij de deur gekomen, of uit den lantaarnpaal liet zich plotseling een verschrikt bevend, half-krankzinnig levend wezentje op mijn schouders neer, zoodat ik een oogenblik schrok, en greep met een schreeuw van angst en vreugde tegelijk mijn beide handen vast. Ik schrok nog heviger, toen ik zag, dat het Nelly was.

— Nelly, wat is er met je? riep ik uit, — wat doe je, kind?

— Daar, boven.... daar zit hij.... bij ons.

— Wie zit er? Kom, ga maar mee, kom maar met mij mee. Dan zullen we eens kijken.

— Neen, ik wil niet, ik wil niet! Ik zal hier wachten tot hij weg is, in het portaal.... neen, ik wil niet naar boven.

Ik ging de trap op, in een vreemd voorgevoel, deed de deur open en zag den vorst. Hij zat bij de tafel en las in mijn roman. In ieder geval, het boek lag geopend voor hem.

— Iwan Petrowietsj! riep hij verheugd uit. — Ik ben blij dat u eindelijk thuis komt. Ik wilde juist weer weggaan. Ik wacht al meer dan een uur op u. Ik heb de gravin beloofd gevolg te geven aan haar dringend verzoek vanavond met u bij haar te komen. Zij verlangt zoo om kennis met u te maken! En omdat u mij al had toegestaan, u aan haar voor te stellen, besloot ik naar u toe te gaan vóór u kon uitgaan en u te verzoeken, mij naar de gravin te vergezellen. Stel u dus mijn spijt voor, toen, hier komende, uw dienstbode mij mededeelde, dat u niet thuis was. Wat te doen? Ik had mijn eerewoord gegeven, niet zonder u te verschijnen; ik besloot dus maar op u te wachten, in ieder geval, een kwartiertje. Maar hier zittend, sloeg ik uw roman op en raakte in de lectuur verdiept. Wat is dat een zeldzaam mooi ding, Iwan Petrowietsj. Men zou u niet meer begrijpen na de lectuur hiervan. U hebt mij de tranen uit de oogen geperst. Werkelijk, ik heb gehuild onder het lezen, en dat overkomt mij niet vaak....

— U wilt dus, dat ik met u mede ga? Om u eerlijk te zeggen, ik heb er wel niet op tegen, integendeel zelfs, maar....

— Om Godswil, gaat u mee! Wat doet u met mij? Ik heb bijna anderhalf uur op u zitten wachten!.... Bovendien, ik moet u *beslist* even spreken, — u begrijpt wel waarover? U weet van dat alles meer af dan ik.... Misschien komen wij samen tot een of andere oplossing, denkt u er eens over! Om Godswil, weigert u niet.

Ik bedacht, dat vroeger of later ik er toch heen moest. Natasja was op het oogenblik alleen en misschien had zij mij noodig, maar zij had mij toch ook verzocht, om zoo spoedig mogelijk met Katja kennis te maken. Bovendien, misschien zou Alosja er zijn.... Ik wist, dat Natasja niet gerust zou zijn, voor ik haar bericht over Katja had gebracht, en daarom besloot ik maar met den Vorst mee te gaan. Maar ik zat een beetje in over Nellie.

— Een oogenblikje, als 't u blieft, zei ik tegen den vorst en ging de trap af. Beneden in het portaal, in een donker hoekje, stond Nelly.

Waarom wil je niet boven komen, Nelly? Wat heeft hij je gedaan? Wat heeft hij gezegd?

— Niets.... Maar ik *wil* niet, ik *wil* niet.... herhaalde zij, — ik ben bang....

Hoe ik haar ook trachtte te overreden, niets hielp. Ik sprak met haar af, dat als ik zoo dadelijk met den vorst zou weggaan, zij naar boven zou gaan en de deur van de kamer op slot doen.

— En laat niemand binnen, Nelly, al dringen ze ook nog zoo aan.

— Gaat u met hem mee?

— Ja, ik ga met hem mee.

— Zij begon te beven en greep mij bij de hand, alsof zij mij wilde smeeken, niet met hem mee te gaan, maar zij sprak geen woord. Ik besloot haar den volgenden dag nader te ondervragen en ging weer naar boven.

Na den vorst verzocht te hebben, mij een oogenblik te excuseeren, ging ik mij kleeden. Hij begon met mij te verzekeren, dat ik heelemaal geen bijzonder toilet behoefde te maken.

— 't Staat alleen een beetje frisscher zoo! voegde hij er bij, mij met een inquisiteursblik van boven tot onder bekijkend, — ziet u, dat zijn wel allemaal vooroordeelen, maar je kunt je er toch niet heelemaal aan onttrekken. Een dergelijke volmaaktheid vindt u in onze kringen niet, besloot hij, met voldoening ziende, dat ik een rok bezat.

We gingen heen. Maar op den trap liep ik hem een oogenblik alleen, trad de kamer in, waar Nelly, die al naar boven geklommen was, inmiddels was binnen gegaan en nam nogmaals afscheid van haar. Zij was in hooge mate ontroerd. Haar geheele gezicht stond betrokken; ik maakte mij ongerust over haar en het viel mij moeilijk, haar zoo alleen te laten.

— Een vreemd meisje, die dienstbode van u, zei de vorst bij het naar beneden gaan. — Zij is immers uw dienstbode, dat kleine meisje?

— Neen.... dat niet.... zij woont tijdelijk bij me.

— Een vreemd meisje. Ik ben overtuigd, dat zij krankzinnig is. Stel u voor, in het begin antwoordde ze mij heel verstandig, maar daarna, toen ze mij goed had aangezien, stormde zij op mij af, gaf een gil, begon te beven.... Ze wilde mij, scheen het, wat

zeggen, — maar kon niet. Ik beken eerlijk, zij maakte mij bang, en ik wilde al weggaan, maar goddank liep zij zelf weg. Ik stond verbaasd. Hoe houdt u dat uit met haar?

— Zij heeft vallende ziekte! antwoordde ik nu.

— O, zoo! Nu, dan is het niet zoo vreemd, wanneer ze aan toevallen lijdt.

Het leek mij ineens toe, dat Maslobojef's bezoek gisteren, terwijl hij wist, dat ik niet thuis was; dat mijn bezoek van vandaag bij Maslobojef; dat het verhaal dat Maslobojef mij zoo juist gedaan had, in beschonken toestand en eigenlijk tegen zijn zin in; dat zijn uitnoodiging om dezen avond om zeven uur bij hem te komen; dat zijn betuiging, dat ik niet moest gelooven, dat hij mij in eenig opzicht misleidde of voor den gek hield; dat de vorst nu anderhalf uur op mij zat te wachten, terwijl hij vermoeden kon, dat ik bij Maslobojef zou zijn, — dat dat alles op eenigerlei wijze met elkaar in verband stond. Maar hoe? — Ziedaar een probleem, dat ik niet kon oplossen.

Voor den stoep van het huis wachtte het rijtuig van den vorst. Wij namen daarin plaats en reden weg.

HOOFDSTUK VIII.

We behoefden niet ver te zijn, op den Torgowaja-brug. Eenige minuten bleven wij zwijgen. Ik dacht maar steeds: hoe zal hij het gesprek met mij beginnen? Ik dacht dat hij zou beginnen met mij te polsen wat ik over de zaak van Alosja en Natasja dacht.

— Ik zit op het oogenblik erg in, Iwan Petrowietsj, begon hij, over een aangelegenheid, waarover ik graag eens met u zou spreken en waarin ik uw advies zou willen vragen: ik heb besloten van mijn vordering van tien duizend roebel op Nikolaj Sergejewietsj Ichmenjef af te zien. Hoe moet ik dat nu aanleggen, denkt u?

„Zou je werkelijk niet weten hoe te handelen?" schemerde het een oogenblik door mijn hoofd. — „Doe je me nu eigenlijk geen heel belachelijke vraag?"

— Dat is voor mij een heel moeilijke kwestie om uit te maken,

vorst, antwoordde ik, zoo eenvoudig als mij slechts mogelijk was. Wat die andere aangelegenheid aangaat, omtrent Natalja Nikolajefna, ben ik bereid de voor u en ons noodzakelijke inlichtingen te verschaffen, maar in zake het proces met Ichmenjef weet u natuurlijk meer dan ik.

— Neen, neen, heelemaal niet. Ik weet veel minder. U kent hem persoonlijk en misschien heeft Natalja Nikolajefna u ook wel eens haar gedachten op dit punt medegedeeld; en dit zal voor mij het leidend beginsel bij mijn handelen zijn. U kunt mij heel veel helpen; de zaak is uiterst subtiel. Ik ben bereid van mijn vordering af te zien, heb zelfs reeds definitief besloten, er van af te zien, hoe het ook met die overige aangelegenheden mag afloopen; begrijpt u mij? Maar hoe, op welke manier dat nu te doen? Ziedaar de groote moeilijkheid! De oude Ichmenjef is trotsch, hooghartig en stijfhoofdig; misschien beleedig ik hem nog wel door mijn voorstel en gooit hij me het geld in het gezicht....

— Maar, sta mij deze vraag toe: hoe beschouwt u dat geld, als het uwe of het zijne?

— Ik heb het proces gewonnen, derhalve als het mijne.

— Maar volgens uw geweten.

— Dan ook het mijne. Natuurlijk! antwoordde hij, een beetje gepiqueerd door mijn openhartige vraag. — Overigens, u bent, schijnt het, niet met het eigenlijke van de zaak bekend. Ik beschuldig den ouden man niet van opzettelijk bedrog en heb dat nooit gedaan. Een dergelijke beleediging zou hij niet hebben kunnen verdragen. Maar hij is schuldig aan plichtsverzuim, aan verwaarloozing der aan zijn zorg toevertrouwde zaken, en volgens onze afspraak zou hij in sommige gevallen zelf aansprakelijk zijn. Maar, ziet u, zelfs dit is niet het essentieele van de zaak; de zaak waar het over gaat is onze twist indertijd, de beleedigingen die daarbij wederzijds zijn uitgesproken, in een woord: het feit dat wij elkaars eigenliefde gekrenkt hebben. — Ik zou toen misschien niet eens gekeken hebben op die ellendige tienduizend roebel; maar u weet natuurlijk heel goed waarom en onder welke omstandigheden de twist begonnen is. Ik stem toe, ik was overgevoelig, ik had ongelijk (dat wil zeggen: ik had *toen* ongelijk), maar ik zag dat niet, beleedigd als ik was door zijn

ruwheden. Ik kon dat alles, die ruwheden en beleedigingen, niet over mijn kant laten gaan en begon daarom het proces. Dit alles lijkt u misschien niet heel edel van mij. Ik zal niet trachten mij te verontschuldigingen; ik merk alleen op, dat toorn en vooral geprikkelde eigenliefde nog geen gebrek aan eergevoel beteekenen; het is iets heel natuurlijks, per slot van rekening, iets algemeen menschelijks, en daarenboven, ik kende Ichmenjef niet zoo goed en sloeg daarom geloof aan al die praatjes omtrent Alosja en zijn dochter en geloofde ook, dat hij mij opzettelijk bestolen had.... Maar dat alles doet er nu niet toe. Het voornaamste is: wat moet ik op het oogenblik doen. Ik wil van het geld afstand doen, maar wanneer ik zoo even tegen u zeg, dat ik meen op dat geld recht te hebben, dan beteekent dit, dat als ik van mijn vordering afzie, ik hem het geld *schenk*. Voeg daarbij nog mijn verhouding tot Natalja Nikolajefna, en ik kan overtuigd zijn, dat hij mij het geld in het gezicht smijt....

— Ziet u, u zegt zelf: *smijt*. Daaruit volgt dat u hem voor een man van eer houdt, en als u dat doet, moet u ook overtuigd zijn, dat hij u niet bedrogen kan hebben. En als dat het geval is, waarom zoudt u dan niet naar hem toegaan en hem eerlijk zeggen, dat u uw eisch onbillijk acht? Dat zou edel zijn en Ichmenjef zou dan misschien niet aarzelen om *zijn* geld terug te nemen.

— Hm!.... *zijn* geld; ziet u, dat is het juist, wat wilt u van mij? Dat ik naar hem toega en hem zeg, dat mijn eisch onrechtmatig was? Maar waarom stel je dan een eisch in, wanneer je weet, dat die onrechtmatig is? zullen ze allemaal zoo niet zeggen, dan toch denken. En dat heb ik niet verdiend, omdat ik geheel rechtmatig heb gehandeld; ik heb nooit gezegd of geschreven, dat hij mij bestolen heeft, maar van zijn onvoorzichtigheid, zijn lichtzinnigheid, zijn onvermogen om zaken te beheeren ben ik nu nog overtuigd. Op dat geld heb ik beslist recht en daarom valt het mij moeilijk den rol van lasteraar op mij te nemen. Daarenboven, de oude man is zelf oorzaak geweest van de beleediging, die ik hem heb toegebracht, en nu eischt u van mij, dat ik hem vergeving zal gaan vragen voor die beleediging, — dat is zwaar.

— Het lijkt mij toe, dat wanneer twee menschen zich met elkaar willen verzoenen....

— U denkt dat dat gemakkelijk is?

— Ja!

— Neen, soms is het erg moeilijk, vooral wanneer....

— Vooral wanneer er nog bijzondere omstandigheden zijn, die daarmede verband houden en de zaak nog ingewikkelder maken. Ik ben het hierin volkomen met u eens, vorst. De zaak tusschen Natalja Nikolajefna en uw zoon moet beslist worden op al die punten, waarin u te beslissen hebt, en beslist op een wijze, die de Ichmenjefs volkomen voldoet. Alleen dan kunt u met Ichmenjef openhartig over het proces spreken. Nu, terwijl nog niets besloten is, bestaat er voor u slechts één weg: de onrechtmatigheid van uw eisch te erkennen en dat openlijk, zoo noodig zelfs *publiek*, — ziedaar mijn meening. Ik zeg het u maar ronduit, omdat u zelf mij mijn meening vroeg en waarschijnlijk wilde, dat ik openhartig zou zijn. Dit geeft mij dan ook de vrijheid de volgende misschien wel wat onbescheiden vraag te stellen: Waarom maakt u zich ongerust over de teruggave van dat geld? Wanneer u meent, dat u uw in recht bent, waarom zoudt u dan dat geld aan Ichmenjef teruggeven? Vergeeft u mij mijn nieuwsgierigheid, maar dit houdt zoo nauw verband met allerlei andere omstandigheden.

— Wat denkt u? vroeg hij plotseling, alsof hij mijn vraag in het geheel niet gehoord had. Bent u overtuigd, dat Ichmenjef dat geld zou weigeren, indien ik het hem zonder verontschuldigingen en.... en.... zonder al die verzachtende omstandigheden ter hand stelde?

— Natuurlijk zou hij het weigeren!

Ik werd driftig en begon te gloeien van verontwaardiging. Deze brutaal-sceptische vraag reageerde op mij precies alsof men mij rechtstreeks in het gezicht had gespuwd. En nog meer irriteerde mij die grof-aristocratische manier, waarop hij mijn vraag gewoon negeerde, mij daarmede te kennen willende geven, dat ik àl te familiaar en onbescheiden werd, door hem dergelijke vragen te stellen. Ik hield niet van dergelijke aristocratische gewoonten, haatte ze zelfs, en had mij vroeger al heel wat moeite gegeven om ze ook Alosja af te leeren.

— Hm!.... U bent erg driftig van aard, maar er gebeuren op de wereld sommige dingen heel anders dan u zich voorstelt, merkte de vorst rustig op. — Overigens, ik denk dat ten deele Natalja Nikolajefna hierin zou kunnen beslissen; spreekt u haar er maar eens over. Zij zal wel het een of ander kunnen raden.

— In 't geheel niet, antwoordde ik ruw. — U hebt mij niet laten uitspreken zooeven. Natalja Nikolajefna begrijpt, dat als u het geld zóó teruggeeft, zonder ongelijk te erkennen, en zonder al die *verzachtende omstandigheden*, u den vader schadeloos stelt voor de dochter en haar voor Alosja, met andere woorden: dat u *geldelijke vergoedingen* uitkeert....

— Hm!.... u begrijpt mij dus zoo, mijn beste Iwan Petrowietsj! — De vorst begon te lachen. Waaròm lachte hij? — Maar intusschen, ging hij voort, — ik heb nog zoo veel, nog zoo heel veel met u te bespreken. Maar daarvoor is het nu niet de gelegenheid. Ik verzoek u alleen, begrijpt u vooral *een ding:* de zaak heeft rechtstreeks betrekking op Natalja Nikolajefna en haar toekomst, en die hangt grootendeels af van wat *wij* beslissen en van de conclusie, waartoe *wij* zullen komen. U bent hier absoluut noodig, — u zult het zelf zien. En daarom, als de belangen van Natalja Nikolajefna u dierbaar zijn, dan moet u mij een onderhoud over deze aangelegenheid met u toestaan, hoe weinig sympathie u misschien voor mij gevoelt. Maar we zijn er.... à bientôt.

HOOFDSTUK IX.

De gravin leefde op grooten voet. Alle vertrekken bij haar waren met smaak en comfort ingericht, en alles was even luxieus. Toch droeg alles min of meer het karakter van een tijdelijk verblijf; dit was een heel geschikte woning voor tijdelijk maar geen voortdurend verblijf voor een rijke familie met al haar eischen en verlangens, al haar kleinigheden, die zij evenwel noodzakelijk en onvermijdelijk acht. Het gerucht ging, dat de gravin den zomer zou doorbrengen op haar landgoed (dat trouwens geheel verwaarloosd en met groote hypotheken bezwaard was) in het gouvernement Simbirsk, en dat

de vorst haar zou begeleiden. Ik had hier al iets over gehoord en met weemoed gedacht: wat zou Alosja doen, wanneer Katja met haar stiefmoeder naar buiten ging? Met Natasja had ik hier nog niet over gesproken, ik durfde dat niet; maar uit eenige uitlatingen van haar had ik soms willen opmaken, dat het gerucht al langs anderen weg tot haar was doorgedrongen. Maar zij zweeg en bleef in stilte lijden.

De gravin ontving mij prachtig, reikte mij vriendelijk de hand en verzekerde mij, dat zij al lang verlangd had met mij kennis te maken. Zij schonk mij zelf thee in uit een prachtigen zilveren samowar, waarom wij zaten, d. w. z. de gravin, ik, de vorst en nog een mijnheer uit de groote wereld, een al bejaard man, met een ridderorde op den borst, stijf gekleed en met eenigszins diplomatieke manieren. Hij was er, scheen het, een zeer geziene gast. De gravin, die pas uit het buitenland was teruggekeerd, had dien winter nog niet heel belangrijke relaties kunnen aanknoopen en zich nog niet zóó weten in te nestelen in de Petersburgsche groote wereld als zij had verlangd en gehoopt. Behalve dezen gast was er niemand en er kwam ook niemand meer dien avond. Ik zocht met de oogen Katerina Fjodorofna; zij was in een andere kamer met Alosja, maar, vernomen hebbende, dat wij er waren, kwam zij dadelijk naar ons toe. De Vorst kuste haar beleefd en vriendelijk de hand en de gravin wees haar op mij. De Vorst haastte zich ons aan elkaar voor te stellen; ik bekeek haar met een ongeduldige nieuwsgierigheid: het was een teedere blondine, gekleed in een wit costuumpje, niet groot van gestalte, met een kalme en rustige gelaatsuitdrukking, en helderblauwe oogen, zooals Alosja al verteld had. Zij had al de bekoorlijkheid der jeugd, maar een schoonheid, zooals ik mij had voorgesteld, dat zij zou zijn, was zij niet. Zij had een regelmatig, mooi, ovaal gezichtje, tamelijk regelmatige trekken, dicht en werkelijk prachtig haar, maar gewoon, als iederen dag, opgemaakt, en een kalmen, strakken blik; als ik haar ergens anders ontmoet had, zou ik haar vermoedelijk zonder haar op te merken zijn voorbijgegaan. Maar dit was maar de indruk van het eerste oogenblik; ik zou vermoedelijk dien avond wel gelegenheid krijgen haar aandachtiger gade te slaan. Alleen reeds de omstandigheid, dat zij mij de hand gaf met een soort naïef-overdreven aandacht

en mij, zonder een woord te spreken, langen tijd in de oogen bleef kijken, trof mij door haar vreemdheid, en onwillekeurig glimlachte ik haar toe. Ik voelde dadelijk dat ik een openhartige en reine vrouwennatuur voor mij had.

De gravin gaf nauwkeurig acht op ons. Mij de hand gedrukt hebbende, haastte Katja zich bijna van mij weg en ging in een tegenovergestelden hoek van de kamer zitten, met Alosja. Alosja fluisterde mij bij de begroeting toe: „Ik ben hier maar een oogenblik; ik ga dadelijk naar *haar*.

De „diplomaat" — ik weet niet hoe hij heette en ook niet of hij werkelijk een diplomaat was, maar ik noem hem maar zoo, — de diplomaat was bezig op rustigen, gewichtigen toon een of andere idee nader te ontwikkelen. De gravin luisterde aandachtig. De vorst glimlachte goedkeurend en vleiend; de spreker wendde zich heel dikwijls tot hem, vermoedelijk, omdat hij in hem een dankbaar toehoorder vond. Men gaf mij thee en liet mij toen met rust, waarvoor ik erg dankbaar was. Intusschen had ik de gelegenheid de gravin eens op te nemen. Zoo op den eersten oogopslag beviel zij mij niet. Misschien was zij al niet erg jong meer, maar zoo te zien leek zij mij niet ouder dan acht en twintig jaar. Zij had een nog frisch gelaat en moet in haar allereerste jeugd ongetwijfeld heel schoon zijn geweest. Zij had tamelijk dicht, donkerrood haar; haar blik was buitengewoon goedig, maar een beetje lichtzinnig en ondeugend-spotachtig. Maar nu hield zij zich blijkbaar, met het een of ander oogmerk, in. In haar blik lag ook wel geest, maar toch vooral goedigheid en vroolijkheid. Het leek mij toe, dat de meest domineerende eigenschap van haar was: lichtzinnigheid, zucht naar genot en een soort goedmoedig egoisme. Zij stond een beetje onder den pantoffel van den vorst, die een grooten invloed op haar had. Ik wist, dat zij een liason hadden, en had ook gehoord, dat de vorst tijden hun verblijf in het buitenland geen al te jaloersch minnaar was geweest; maar het leek mij toe, dat, behalve dat, er nog iets anders, gedeeltelijk geheimzinnigs was, dat hen verbond, zoo iets van een wederzijdsche verplichting gegrond op zekere berekeningen.... in één woord, iets van dien aard moest er zijn. Ik wist ook, dat de vorst op dat oogenblik eigenlijk wat met haar inzat, maar dat hun intieme relaties toch niet

waren afgebroken. Misschien waren het toen vooral de bedoelingen die zij met Katja hadden, welke hen verbonden, en waartoe de vorst natuurlijk het initiatief had genomen. Deze plannen waren meteen de uitvlucht geweest, waarmee de vorst zich van een huwelijk met de gravin had afgemaakt, door haar te overtuigen, dat een huwelijk tusschen Alosja en Katja in alle opzichten voordeelig zou zijn, in welk geval van een huwelijk tusschen hen geen sprake meer kon zijn. Zoo had ik tenminste opgemaakt uit al de verhalen, die Alosja mij vroeger naïef-weg wel had gedaan, die toch in ieder geval in de gelegenheid was nu en dan iets te bemerken. Ik hoorde later, dat de vorst heel graag de gravin aan een ander zou hebben willen uithuwelijken en in verband hiermede haar ook had overreed, den zomer in Simbirsk te gaan doorbrengen, waar hij hoopte dat een geschikte echtgenoot voor haar zou komen opdagen.

Ik zat en luisterde, niet wetende hoe het aan te leggen, om zoo spoedig mogelijk Katerina Fjodorofna eens onder vier oogen te spreken. De diplomaat antwoordde op een vraag van de gravin over den huidigen stand van zaken in Rusland, over de beginnende reformaties en of men die vreezen moest of niet? Hij sprak veel en lang, rustig en als een machthebbende. Hij ontwikkelde zijn gedachte er over heel fijn en verstandig, maar die gedachte zelf was walgelijk. Hij beweerde nadrukkelijk, dat de reformatie zekere gevolgen zou hebben, die de maatschappij (hij bedoelde natuurlijk één klasse der maatschappij) tot het inzicht zou brengen, dat zij zich vergist had, en dan zou zij zich niet slechts van de nieuwe reformatie afwenden, maar, omdat ze het absurde daarvan had ingezien, zich ook met verdubbelden ijver op het herstel en het behoud van het oude zou toeleggen. Verder meende hij, dat dit in alle opzichten treurige element per slot van rekening slechts voordeel zou kunnen brengen, omdat het zou overtuigen, dat het oude toch maar het alleenzaligmakende was en men dat onder alle omstandigheden behouden moest. Ergo moest men zelfs wenschen, dat het spoedig tot een uitbarsting van die hoogste onvoorzichtigheid komen zou. „Zonder ons kan niets bestaan, besloot hij; zonder ons heeft nog nooit ergens een maatschappij bestaan. Wij verliezen er niets bij, integendeel, wij winnen er bij; wij zijn de

partij, die altijd boven drijft, en daarom moet op het oogenblik ons devies zijn: „pire ça va, mieux ça est." De vorst glimlachte met een glimlach van walgelijke instemming. De spreker scheen zeer met zichzelf ingenomen te zijn. Ik was zoo dom, dat ik bijna met hem wilde gaan disputeeren; het kookte in mij. Maar een booze blik van den vorst weerhield mij; hij verwachtte blijkbaar een uitval van mij; misschien had hij er heimelijk ook wel op gehoopt, om het genoegen te hebben, te zien, hoe ik mijzelf zou compromitteeren. Daarenboven was ik overtuigd, dat de diplomaat niet alleen mijn afschuw van zijn woorden, maar misschien ook mij zelf niet eens had opgemerkt. Het werd mij ergerlijk bij hen te blijven zitten; maar Alosja verloste mij uit mijn moeilijke positie.

Hij trad stilletjes op mij toe, tikte me op den schouder en deelde mee, dat hij mij iets te zeggen had. Ik begreep al, dat hij gezonden was door Katja, wat dan ook het geval bleek. Een minuut later zat ik al naast haar. In 't begin deed ze maar niets dan mij aandachtig aanzien, alsof ze mij goed in zich op wilde nemen, en ik wist ook niet precies, hoe 't gesprek te beginnen. Ik was echter overtuigd, dat zij slechts behoefde te beginnen, om dan zonder ophouden door te gaan, al was het tot aan den volgenden morgen. De „vijf zes uren spreken", waarvan Alosja verteld had, schemerden mij door het hoofd. Alosja ging bij ons zitten en wachtte met ongeduld, tot we zouden beginnen te spreken.

—Waarom zeggen jullie niets? begon hij, ons met een glimlach aanziende. — Nu zijn jullie bij elkaar, en zwijgen!

— Ach, Alosja, wat ben jij toch.... zoo dadelijk, antwoordde Katja. — Ik heb zóóveel met U te praten, Iwan Petrowietsj, dat ik niet weet waarmee te beginnen. Eigenlijk maken we veel te laat kennis met elkaar; we hadden elkaar veel eerder moeten ontmoeten, hoewel.... ik U al heel lang ken. En ik heb zoo verlangd om U te zien. Ik dacht er zelfs over U een brief te schrijven.

— Waarover? vroeg ik, onwillekeurig glimlachend.

— Ja, waarover al nièt? antwoordde ze ernstig. — Mu, bijv. of het allemaal waar is, wat hij van Natalja Nikolajefna vertelt, dat ze niet boos wordt, wanneer hij haar zoomaar alleen laat. Hoe vindt U dat nu, dat hij zoo doet? Waarom ben je op het oogenblik weer hier, zeg eens, Alosja?

— Ach, mijn God, maar ik ga dadelijk weer weg. Ik heb immers gezegd, dat ik maar één minuutje blijf, even naar jullie beiden kijken, hoe jullie hier zit te praten, en dan ga ik naar haar.

—Hoe wij beiden hier zitten? Nu, kijk maar — heb je 't gezien? Zoo is hij nu altijd, voegde zij er bij, lichtelijk kleurend en met haar vinger naar hem wijzend. — „Eén minuut, zegt hij, één minuutje maar", en dan blijft hij zitten tot middernacht en dan is het natuurlijk te laat .„Ze wordt niet boos, ze is zoo goed", zegt hij altijd maar. Nu, is dat nu goed, is dat nu edel?

— Ja, maar ik zal weg gaan, antwoordde Alosja, op klagenden toon, — hoewel ik erg graag bij jullie blijven zou....

— Maar wat heb je bij ons te maken? We moeten onder vier oogen met elkaar spreken. Luister, Alosja, je moet niet boos zijn, maar 't is beslist noodzakelijk — begrijp mij goed.

— Als 't beslist noodzakelijk is, dan ga ik dadelijk.... En waarom zou ik dan boos wezen? Ik ga even, één minuutje, bij Lewinjka aan, en dan dadelijk naar haar. Dat is waar, Iwan Petrowietsj, ging hij voort, zijn hoed grijpende, — weet u al, dat mijn vader afstand wil doen van het geld, waartoe Ichmenjef veroordeeld is hem te betalen?

— Ja zeker, hij heeft 't mij verteld.

— Hoe edel van hem! Katja gelooft niet dat het edel van hem is, spreek er maar eens over met haar. Tot ziens, Katja! En twijfel er alsjeblieft niet aan, dat ik van Natasja houd. Waarom stellen jullie mij toch altijd voorwaarden, berispen jullie mij, en gaan mijn gangen na, — net, of ik onder jullie toezicht sta! Zij weet, hoeveel ik van haar houd, en ze is zeker van mij, en ik ben zeker, dat ze zeker van mij is. Ik houd van haar zonder dat alles, zonder alle verplichtingen. Ik weet niet hoe ik van haar houd. Maar ik houd van haar. En daarom behoeft niemand mij te ondervragen als een schuldige, vraag het maar aan Iwan Petrowietsj; hij is nu hier en zal het moeten toestemmen, dat Natasja erg jaloersch is, en, al houdt ze veel van me in haar liefde veel egoïsme is, omdat ze nooit iets voor mij wil opofferen.

— Hè? vroeg ik hoogst verwonderd, mijn ooren niet geloovende.

— Wat zeg je, Alosja? schreeuwde Katja bijna uit, met een ge baar van de grootste verwondering.

— Nu, ja, wat is hier nu voor bijzonders? Iwan Petrowietsj weet het immers! Ze eischt altijd maar, dat ik bij haar zijn zal; ze eischt het wel niet rechtstreeks, maar je kunt zien, dat ze 't zou willen.

— Schaam je je niet, schaam je je niet! riep Katja, bevend van verontwaardiging, uit.

— Waarvoor moet ik me schamen? Wat ben je toch raar, Katja! Ik houd van haar immers veel meer dan je denkt, en als zij net zoo van mij hield als ik van haar, dan zou ze zich dat genoegen voor mij beslist wel willen ontzeggen. 't Is waar, ze laat me wel altijd gaan, maar ik kan op haar gezicht zien, dat 't haar zwaar valt; voor mij komt dat op 't zelfde neer als of ze me niet liet gaan.

— Neen, dat heeft hij niet van zichzelf! riep Katja uit, zich op nieuw tot mij wendende, met een van boosheid flikkerenden blik. — Biecht op, Alosja, biecht dadelijk op, dat heeft je vader je allemaal verteld? Heeft hij je dat alles zoo uitgelegd? En houdt me nu alsjeblieft niet voor den gek: ik raad 't toch dadelijk! Is het zoo of niet?

— Ja, dat heeft hij gezegd, antwoordde Alosja verlegen. — Maar wat zou dat? Hij sprak van morgen zoo vriendelijk met me, zoo vertrouwelijk, en hij deed maar niets dan haar prijzen, zoodat ik me er zelfs over verwonderde: ze heeft hem zoo diep beleedigd, en toch prijst hij haar nog zoo.

— En u, u hebt dat alles geloofd; zei ik — u, voor wien zij alles heeft opgeofferd wat ze had? Zelfs nu, vandaag nog, maakte ze zich ongerust over u, dat u zich misschien bij haar vervelen zoudt, en dat ze u misschien de gelegenheid zou ontnemen, naar Katerina Fjodorofna te gaan, ze heeft me dat vandaag zelf gezegd. En nu gelooft u ineens al die valsche aantijgingen! U moest zich schamen!

—Ondankbare! Hij schaamt zich nooit en nergens voor! zei Katja, een wanhopig gebaar met de handen makend, als was hij iemand die toch niet meer te redden viel.

— Maar wat willen jullie toch van me? ging Alosja met klagende stem voort. — Zoo ben je nu altijd, Katja! Altijd verdenk je me van iets kwaads.... Om nu nog niet eens te spreken van Iwan Petrowietsj! Jullie denken dat ik niet van Natasja houd. Daarom

zei ik niet dat ze egoïstisch is; ik wilde alleen maar zeggen, dat ze eigenlijk veel te veel van me houdt, meer dan eigenlijk goed is begrijpen jullie, en dat valt èn mij èn haar zwaar. En mijn vader zal er me ook nooit toe krijgen, dat ik minder van haar ga houden, al zou hij dat ook willen. Ik geef me eenvoudig niet. Hij heeft heelemaal niet gezegd, dat zij een egoïste is, in de slechte beteekenis van het woord; ik begreep 't zoo alleen maar. Hij zei alleen precies, wat ik zooeven ook zei: dat ze veel te veel van mij houdt, zóóveel dat je 't eigenlijk egoïsme noemen kunt, en hoe langer het duurt, hoe zwaarder 't wordt. En zoo is het toch ook, hij heeft toch gelijk, want hij sprak uit liefde tot mij, en dat beteekent heelemaal niet, dat hij Natasja beleedigd heeft; integendeel, hij zag in haar een zeer sterke liefde, een overmatig sterke liefde, grenzende aan het onmogelijke....

Maar Katja gaf hem geen gelegenheid uit te spreken. Zij begon hem met vuur te berispen, hem aan te toonen dat zijn vader Natasja alleen maar begon te loven, om hem te misleiden met schijnbare goedheid en dat alles met de bedoeling, den band tusschen hen te verbreken, om, onzichtbaar en ongemerkt, Alosja tegen haar op te zetten. Ze legde hem met heftige woorden, en heel verstandig uit, hoe Natasja van hem hield, maar dat geen enkele liefde vergeeft, wat hij nu met haar deed, — en dat de grootste egoïst was: hij, Alosja. Langzamerhand bracht Katja hem tot diepe droefheid en volledig berouw; hij zat naast ons, de oogen naar den grond geslagen, niets meer antwoordende, geheel verslagen en met een smartelijke uitdrukking op het gezicht. Maar Katja was onverbiddelijk. Ik zag haar met groote nieuwsgierigheid aan. Ik wilde dit vreemde meisje zoo spoedig mogelijk leeren kennen. Zij was nog heelemaal een kind, maar een vreemd, *overtuigd* kind, met vaste regels en met een hartstochtelijke, ingeboren liefde tot het goede en rechtvaardige. Wanneer men haar werkelijk een kind wilde noemen, dan behoorde ze tot die groep van peinzende, nadenkende kinderen, die tamelijk talrijk zijn in onze families 't Was duidelijk dat zij al heel veel had nagedacht. Het zou interessant geweest zijn om eens rond te zien in dit peinzend hoofdje, hoe daar allerlei kinderlijke ideeën en voorstellingen gepaard gingen met serieus beleefde indrukken, en waarnemingen uit het werkelijke leven, en

tegelijkertijd ideeën, die ze niet van zichzelf had, die zij zelf niet beleefd had, maar die haar abstract toeleken, en die ze vermoedelijk aanvaardde als zelfgevonden waarheden. En zulke ideeën moet zij veel hebben gehad. In dien avond, en volgende, leerde ik haar, lijkt 't mij toe, tamelijk goed kennen. Haar hart was vurig en ontvankelijk. In sommige gevallen scheen zij er niet op te letten, zichzelf te beheerschen, de waarheid altijd voorop willende stellen, iederen levensregel voor vooroordeel houdend en trotsch zijnde op haar eigen overtuigingen, wat heel dikwijls voorkomt bij vurige naturen, vooral wanneer ze nog jong zijn. Maar dit verleende haar juist een bijzondere aantrekkelijkheid. Ze hield erg veel van filosofeeren en de waarheid doorgronden, maar was tegelijkertijd zoo heelemaal-niet-pedant, zoo vol kinder-' lijke uitvallen, dat men van af den eersten blik al die originaliteit in haar beminde er zich er mee verzoenen moest. Ik herinnerde mij Lewinjka en Borinjka, en 't leek mij toe, dat dit alles geheel in de orde der dingen lag. En, vreemd: haar gezicht, waarin ik bij den eersten blik niets van bijzondere schoonheid kon ontdekken, werd dien avond iedere minuut mooier en aantrekkelijker voor mij. Deze zonderlinge combinatie van het kind met de denkende vrouw, die kinderlijke en in de hoogste mate waarachtige dorst naar waarheid en rechtvaardigheid, en dat onwrikbare geloof in haar streven, dit alles overgoot haar gelaat met het prachtige licht der waarachtigheid, gaf het een hooge, geestelijke schoonheid, en men begon te begrijpen, dat het geheim van haar schoonheid, die niet op het eerste gezicht en lang niet door iedereen te zien was, moeilijk was te doorgronden. En ik begreep nu ook, hoe het kwam, dat Alosja zich zoo vreeselijk aan haar gehecht had. Indien hij zelf al niet kon denken en oordeelen, dan hield hij juist van hen, die dat voor hem konden en wilden doen, en Katja kon en wilde dat voor hem, en had hem onder haar zorg genoemn.

Zijn hart was edel en rein, ontvankelijk voor alles, wat mooi en edel was, en Katja had hem in haar kinderlijke eenvoudigheid en gedreven door haar sympathie natuurlijk haar geheele innerlijke leven bloot gelegd. Alosja had geen druppeltje eigen wil, maar zij had energie, een sterken, vlammenden wil, en Alosja kon zich alleen hechten aan iemand die over hem heerschen kon

en zelfs hem bevelen. Gedeeltelijk had ook Natasja hem op die manier aan zich gebonden, in 't begin van hun relatie, maar Katja had veel op Natasja voor — o. a. dit, dat ze zelf nog een kind was en vermoedelijk nog lang een kind zou blijven. Die kinderlijkheid, haar helder verstand en tegelijkertijd een soort gebrek aan oordeelingsvermogen, dat alles was meer wat Alosja noodig had. Hij voelde dit, en daarom trok Katja hem steeds sterker aan. Ik ben overtuigd, dat wanneer zij onder vier oogen met elkaar spraken, zij zich niet bepaalden tot allerlei astracte beschouwingen, maar het misschien zelfs wel eens tot stoeierijtjes kwam. En al scheen het, dat Katja hem dikwijls uitbranders gaf en de teugels bij hem strak aanhield, toch was het hem bij haar beslist veel gemakkelijker dan bij Natasja. Zij waren meer een *paar* en dat was de hoofdzaak.

— Schei maar uit, Katja, 't is nu genoeg; ten slotte blijkt immers altijd, dat jij gelijkt hebt en ik niet. Dat is, omdat jouw ziel reiner is dan de mijne, zei Alosja, opstaande en haar tot afscheid de hand reikende. — Ik ga nu dadelijk naar haar toe, en ik ga niet meer naar Lewinjka!

— Je hebt heelemaal niets met Lewinjka te maken; maar dat je nu gehoorzaamt en gaat, dat is heel lief van je.

— En jij bent duizendmaal liever dan alle andere menschen, antwoordde Alosja op droevigen toon. — Iwan Petrowietsj, ik moet u even twee woorden zeggen.

We gingen een paar passen ter zijde.

— Ik heb vandaag schandelijk gehandeld! fluisterde hij mij toe, — schandelijk en laag, en ik ben schuldig voor iedereen, maar het meest voor haar beiden. Vandaag, na het eten bracht mijn vader me bij Aleksandrina (dat is een française — een verrukkelijke vrouw....) Ik.... ik.... nu, ja, wat zal ik je zeggen.... je begrijpt me wel.... Ik ben niet waard met hen samen te zijn.... Tot ziens, Iwan Petrowietsj!

— Hij is goed, hij is edel, begon Katja, zoo spoedig ik weer bij haar kwam, — maar we zullen làter nog wel eens over hem praten; zegt U me eerst eens: hoe vindt U den Vorst?

— Een heel slecht mensch.

— Ik ook. In dat opzicht zijn we 't dus volkomen met elkaar eens, en dientengevolge zal het ons gemakkelijker vallen om te

oordeelen. Nu over Natalja Nikolojefna.... Weet u, Iwan Petrowietsj, ik ben nu erg zenuwachtig, doordat ik heel lang op U gewacht heb. U moet mij alles ophelderen, omdat op het voornaamste punt ik geen zekerheid heb, alleen maar iets opmaak uit hetgeen Alosja vertelt. En er is niemand van wien ik meer kan hooren Zegt U mij in de eerste plaats (dat is 't voornaamste): zouden, volgens Uw meening, Alosja en Natasja samen gelukkig zijn? Dat moet ik vóór alles weten om een besluit te kunnen nemen, om te weten hoe te handelen.

— Maar hoe kan ik dat met zekerheid zeggen?....

— Nu, natuurlijk, met zekerheid kunt U niets zeggen, voegde ze er bij, maar hoe lijkt het U toe, — want U bent een heel verstandig mensch.

— Ik geloof dat ze niet gelukkig zullen zijn.

— Waarom denkt U dat?

— Ze hooren niet bij elkaar.

—Dat had ik ook al gedacht. En zij vouwde de handen, als in diepen weemoed.

— Vertelt U wat uitvoeriger. Weet U, ik zou dolgraag Natasja zelf eens ontmoeten, omdat ik heel veel met haar te bespreken heb en het lijkt mij toe, dat wij samen tot een of ander besluit zullen kunnen komen Nu stel ik mij haar in den geest altijd voor als verschrikkelijk verstandig, serieus, waarheidlievend en knap. Is dat zoo?

— Zeker, dat is zoo!

— Ach ja, dat wist ik wel. Nu, wanneer dat dan zoo is, hoe kan ze dan zooveel houden van Alosja, die zoo'n echte jongen, bijna nog een kind is? U moet mij dat eens uitleggen; ik heb er al heel dikwijls over nagedacht.

— Maar dat kan ik niet uitleggen, Katerina Fjodorofna; het is heel moeilijk te zeggen, waarom en hoe je van iemand kunt gaan houden. Ja, hij is nog een kind. Maar weet U wel hoe men van een kind kan houden? (Mijn hart werd week, terwijl ik naar haar keek en die oogjes met een strakke, diep-ernstige, bijna ongeduldige aandacht op mij gericht zag). — En des te minder Natasja zelf een kind is, des te meer kon zij van hem gaan houden. Hij is waarheidlievend, eerlijk, verschrikkelijk naïef, heel dikwijls zelfs aan-

trekkelijk naïef. Zij is misschien wel van hem gaan houden, ja hoe zal ik dat zeggen.... uit medelijden of zoo iets! Een edelmoedig hart als het hare kan liefhebben uit medelijden.... Overigens, ik voel, dat ik U niets kan uitleggen, maar in plaats daarvan zou ik U de vraag willen stellen: houdt ù van hem?

Ik stelde haar deze vraag maar brutaalweg, maar voelde, dat ik door het onverwachte van mijn vraag de volkomen, kinderlijke reinheid van haar ziel niet bezoedelen kon.

— God, dat weet ik nog niet, antwoordde zij zacht, mij met een stralenden blik in de oogen kijkend, — maar ik *geloof*, dat ik heel veel van hem houd....

— Ziet u wel! En kunt u nu zeggen, waarom u van hem houdt?

— Er is heelemaal geen leugen in hem, antwoordde zij nadenkend. — En wanneer hij me rechtstreeks in de oogen kijkt en daarbij iets tegen mij zegt, dan vind ik dat heel prettig.... Luister, Iwan Petrowietsj, wij zitten daar nu met elkaar over te praten, ik een meisje en U een man; is dat goed of verkeerd?

— Maar wat zou er verkeerds in steken?

— Natuurlijk, op zichzelf steekt er niets in. Maar zij (zij wees hierop met een knik van het hoofd op het gezelschap, dat om de samowar zat) zij zouden vermoedelijk zeggen, dat het niet goed was. En zouden ze dan gelijk hebben of niet?

— Neen! Als U niet voelt, dat U verkeerd doet, dan....

— Nu, zoo denk ik ook altijd, onderbrak zij mij, blijkbaar haar best doende om kort te zijn en daardoor in den korten tijd, dien wij beschikbaar hadden, zooveel mogelijk met mij af te handelen. — Wanneer ik mij over het een of ander ongerust maak, niet weet of ik het doen of laten moet, dan raadpleeg ik altijd mijn eigen hart: is dat rustig, dan ben ik zelf ook rustig. Zoo moet men, geloof ik, altijd handelen. En ik praat met u zoo openhartig, precies alsof ik met mij zelf praat, in de eerste plaats, omdat ik U zoo'n prachtig mensch vind en ik van uw vroegere verhouding tot Natasja weet, vóór Alosja nog; ik heb gehuild toen ik dat hoorde.

— Wie heeft U dat dan verteld? vroeg ik.

— Alosja natuurlijk, en zelf vertelde hij het onder tranen: ik vond dat heel mooi van hem en het beviel mij erg. Ik geloof

dat hij meer van U houdt dan U van hem, Iwan Petrowietsj! Kijk, om al dergelijke dingen bevalt hij mij heel erg. Nu, en in de tweede plaats ben ik met U even openhartig als met mijzelf, omdat ik weet, dat U een heel verstandig mensch bent en mij heel veel raadgevingen kunt doen en mij in veel onderrichten.

— Hoe weet U, dat ik zoo verstandig ben, dat ik U in veel zal kunnen onderrichten?

— Nu ja, hoe? Wat doet U nu een rare vraag!

Zij zweeg een oogenblik.

— Kijk, ik begon eigenlijk hierom met U over deze aangelegenheid, omdat.... Laten wij over de hoofdzaak spreken. U moet mij hierin helpen, Iwan Petrowietsj: ik voel, dat ik, om het zoo eens te zeggen, een „mededingster" van Natasja ben; ik weet dat. Hoe moet ik nu handelen? Hierom vroeg ik U ook, of U denkt, dat zij gelukkig met elkaar zullen zijn. Ik denk daar dag en nacht over. Natasja's positie is verschrikkelijk, vreeselijk! Hij heeft heelemaal opgehouden haar lief te hebben en van mij gaat hij met den dag meer houden.

— Het schijnt wel zoo....

— En toch bedriegt hij haar niet. Hij weet zelf niet, dat hij bezig is voor haar te verkoelen, maar zij weet dat vermoedelijk. Wat moet dat een marteling voor haar zijn!

— Wat wilde u dan doen, Katerina Fjodorofna?

— Ik had verschillende plannen, antwoordde zij op ernstigen toon, — maar ik kon tot niets besluiten. Daarom heb ik met zoo'n ongeduld op U gewacht, opdat U die zaak voor mij zoudt uitmaken. U bent voor mij nu zoo goed als een god. Aanvankelijk had ik zoo gedacht: wanneer zij van elkaar houden, laten zij dan met elkaar gelukkig zijn; ik moet mij dan terwille van hen opofferen en hen helpen. Is het niet zoo?

— Ik weet, dat U zich al opgeofferd heeft.

— Ik hèb mij al opgeofferd, maar daarna, toen hij begon iederen dag bij mij aan te komen, toen begon ik te twijfelen: behoef ik mij wel op te offeren of niet? Dat is heel verkeerd, niet waar?

— Het is natuurlijk, antwoordde ik, — het moet zoo zijn.... U bent niet schuldig.

— Ik weet het niet; U zegt dit alleen omdat U zoo goed zijt

Maar ik denk, dat mijn hart niet geheel zuiver is. Wanneer het zuiver was, zou ik toch weten hoe te beslissen. Maar spreken wij hier nu niet verder over.... Later vernam ik meer van hun verhouding tot den Vorst, van mama en van Alosja, en ik begreep, dat zij geen paar zijn, wat U zooeven óók hebt gezegd. Ik ging nu nog meer twijfelen en wist nog minder wat te doen. Wanneer zij ongelukkig met elkaar zouden worden, dan zou het beter zijn, van elkaar te gaan; nu, en eindelijk besloot ik dan, om eerst U eens over haar te ondervragen en dan zelf naar Natasja toe te gaan en de zaak met haar uit te maken.

— Maar hoè wilt U de zaak dan uitmaken?

— Ik zal tegen haar zeggen: U houdt van hem boven alles ter wereld; daarom moet zijn geluk U boven het Uwe gaan en moet U van hem scheiden.

— Maar zal zij dat toegeven? En indien zij dat doet, zal zij in staat zijn dat te volbrengen?

— Dat is het waar ik dag en nacht over denk en.... en....

Zij begon plotseling te huilen.

— U weet niet, hoe 'n medelijden ik met Natasja heb, fluisterde zij met van het weenen bevende lipjes.

Er viel niets hierop te zeggen en ik zweeg dus. Ik zou zelf wel hebben kunnen huilen als ik naar haar keek, ik weet niet waarom, uit een soort liefde, geloof ik. Wat een lief kind was zij toch! Ik vroeg haar maar niet, waarom zij zich in staat achtte Alosja gelukkig te maken.

— U houdt immers van muziek? vroeg zij, toen zij eenigszins tot bedaren was gekomen, maar nog met een zeer bedrukt gezicht.

— Zeker! antwoordde ik, eenigszins verwonderd.

— Wanneer we den tijd hadden, zou ik U het derde piano-concert van Beethoven voorspelen. Ik speel dat den laatsten tijd heel vaak. Daar vindt je al die gevoelens.... precies zooals ik ze nu voel. Zoo lijkt het mij ten minste toe. Maar een anderen keer dan maar; nu moeten wij wat praten.

We begonnen nu te overwegen, hoe het mogelijk zou zijn, dat zij Natasja ontmoette en hoe wij dat zouden moeten aanleggen Zij vertelde mij, dat er thuis erg op haar gelet werd en dat haar

stiefmoeder, al was ze heel goed en hield ze veel van haar, haar toch niet zou toestaan met Natalja Nikolajefna kennis te maken; zij moest daarom haar toevlucht nemen tot list. 's Morgens ging zij soms voor plezier wat uit rijden; meestal ging de gravin dan mee, maar soms deed dat ook niet en liet haar alleen gaan met de gezelschapsjuffrouw, een française, die nu ziek was. Dat was dan meestal wanneer de gravin hoofdpijn had en daarom zou men dus een dag moeten afwachten, dat zij hoofdpijn had. Voor dien tijd moest ze dan de gezelschapsjuffrouw, die al niet jong meer was maar erg goedhartig, met haar plan in kennis stellen. Wij kwamen ten slotte tot de conclusie, dat het niet mogelijk was, van te voren een dag vast te stellen, waarop zij Natasja zou kunnen bezoeken.

— U zult met Natasja kennis maken en er geen spijt van hebben, zei ik. — Zij zelf verlangt ook erg met u kennis te maken, en dat is ook erg noodig, alleen reeds, opdat zij wete, aan wie zij haar Alosja in handen geeft. Over de zaak zelve moet u zich maar niet al te ongerust maken. De tijd zal alles beslissen. Is het waar, dat U van den zomer naar buiten gaat?

— Ja, misschien al wel heel gauw, over een maand, antwoordde zij, — en ik weet dat de Vorst daar erg op aandringt.

— Wat denkt U, zou Alosja met U meegaan?

— Ik heb daar ook al over gedacht! zei zij, mij sterk aanziende. — Zou hij gaan?

— Hij gaat zeker.

— Mijn God, wat moet daar dan van worden — ik weet het niet. Luister, Iwan Petrowietsj, ik zal U over alles schrijven, Ik begin nu al met het U lastig te maken. Zult U dikwijls bij ons aankomen?

— Ik weet niet, Katerina Fjodorofna, dat zal van omstandigheden afhangen. Misschien kom ik in het geheel wel niet meer.

— Hoe zoo?

— Dat hangt af van verschillende omstandigheden, in de eerste plaats — van mijn verhouding tot den Vorst.

— Hij is een onbetrouwbaar mensch! zei Katja op resoluten toon. — Maar iets anders, Iwan Petrowietsj, als ik eens naar U toekwam? zou dat goed zijn of niet?

— Wat denkt U zelf?

— Ik denk van wel. Zoo, eenvoudig U een bezoek brengen.... voegde zij er glimlachend bij. — Ik zeg dit omdat, behalve dat ik groote achting voor U heb, ik ook veel sympathie voor U voel.... En ik kan ook een heeleboel van U leeren.... Dat is toch niet erg, dat ik dat zoo ronduit tegen U zeg, dat ik sympathie voor u voel?

— Waarom zou dat erg zijn? U bent mij zelf al heel dierbaar geworden.

— Wilt U mijn vriend zijn?

— O zeker, heel graag! antwoordde ik.

— Nu zouden *zij* vermoedelijk zeggen, dat dit onfatsoenlijk is en niet betaamt voor een jong meisje, merkte zij op, mij wijzend naar het gezelschap, dat om de theetafel zat.

Ik moet even opmerken, dat de Vorst ons, schijnt het, opzettelijk de gelegenheid liet, om met elkander te spreken.

— Ik weet heel goed, voegde zij er bij — dat de Vorst verlangt, veel geld te hebben. Zij denken van mij, dat ik nog heelemaal een kind ben en zèggen mij dat zelfs. Maar ik ben dat niet, ik ben al geen kind meer. Rare menschen zijn het: zelf zijn ze precies kleine kinderen; waarom maken zij het zich toch zoo moeilijk?

— Katerina Fjodorofna, ik vergat nog te vragen: wie zijn toch die Lewinjka en Borinjka, waar Alosja zoo druk naar toe gaat.

— O, dat zijn verre bloedverwanten van mij, heel intelligente en achtenswaardige lui, maar zij schermen mij een beetje te veel met woorden....

Zij glimlachte.

— Is het waar, dat U hun mettertijd de beschikking wilt geven over een millioen?

— Ach God, dat millioen!.... Daar wordt zooveel over gepraat .... het wordt gewoon onuitstaanbaar. Ik zal natuurlijk met genoegen geld offeren voor al wat edel en goed is. Waarvoor heeft men anders zulk een ontzaglijk kapitaal? Maar dat ze zich nu al zoo opwinden over dat geld, uitmaken, hoe ze het besteden zullen, er over vechten en zoo al meer, terwijl ik het nog niet eens gegeven heb — neen, dat is een beetje al te vlug! Maar toch zijn het heel goede en intelligente menschen. Ze leeren zoo, nietwaar? Het is zoo toch altijd beter, dan zooals de andere menschen leven.

Veel bespraken wij nog met elkaar. Zij vertelde mij bijna haar geheele leven en luisterde gretig naar de verhalen die ik deed. Steeds eischte ze, dat ik meer en uitvoeriger zou vertellen van Natasja en Alosja. Het was al twaalf uur, toen de vorst op ons toetrad en mij te kennen gaf, dat het tijd werd om afscheid te nemen. Ik nam afscheid, Katja drukte mij innig de hand en zag mij daarbij aan met een uitdrukkingsvollen blik. De gravin verzocht mij, meer aan te komen; samen met den vorst ging ik daarop weg.

Ik kan een vreemde en misschien heelemaal niet ter zake doende opmerking niet weerhouden. Uit mijn gesprek met Katja, dat drie uren geduurd had, verkreeg ik een vreemde, maar tegelijkertijd diepe overtuiging, dat zij nog in die mate kind was, dat zij absoluut alle geheimen van den omgang tusschem man en vrouw niet wist. Dit gaf iets zeer komieks aan eenige van haar oordeelvellingen en in het algemeen aan den ernstigen toon, waarop zij over zooveel gewichtige zaken had gesproken.

HOOFDSTUK X.

— Weet u wat? zei de vorst, toen wij samen in zijn rijtuig plaats namen — wat zoudt u er van zeggen, wanneer wij samen gingen soupeeren? Wat denkt u daarvan?

— Werkelijk, ik weer het niet, vorst, antwoordde ik, aarzelend — Ik ben niet gewoon te soupeeren....

— Nu ja, 't spreekt vanzelf, we *praten* onder het souper, voegde de vorst er bij, mij strak en listig in de oogen ziende.

Ik begreep hem dadelijk! „Hij wil nu zeggen wat hij te zeggen heeft", dacht ik, „en dat heb ik juist noodig" Ik stemde toe.

— Afgesproken dus. Dan maar naar B. in de Bolsjaja Morskaja.

— In een restaurant? vroeg ik, een beetje verward.

— Ja, waarom niet? Ik soupeer zelden thuis. U staat mij toch wel toe u uit te noodigen?

— Maar ik zei u al, dat ik niet de gewoonte heb te soupeeren.

— Wat geeft dat, een keer. Daarenboven: ik noodig u uit....

Dat beteekende natuurlijk: ik betaal voor je. Ik was overtuigd,

dat de vorst dit er opzettelijk bijvoegde. Ik besloot mee te gaan, maar in het restaurant zelf te betalen. We kwamen er. De vorst nam een afzonderlijke kamer en koos met smaak en kennis van zaken twee, drie schotels uit. Het waren kostbare schotels, en evenzoo de flesch fijne tafelwijn, die hij liet brengen. Voor mij was dat allemaal te kostbaar. Ik zag de kaart in en bestelde een half hazelhoen en een glas Lafitte. De vorst deed beleedigd.

— U *wilt* niet met mij soupeeren! Dat is gewoon belachelijk. Pardon, mon ami, maar dat is.... afschuwelijk kleingeestig. Dat is het laagste egoïsme, dat denkbaar is. Ik geloof, dat u hier een poging doet, het verschil in stand tusschen ons te doen uitkomen.... is het niet zoo? U beleedigt mij gewoon....

Maar ik bleef op mijn stuk staan.

— Overigens, zooals u wilt, voegde hij er aan toe. — Ik dwing u niet..... Zeg mij, Iwan Petrowietsj, kan ik openhartig met u zijn?

— Ik verzoek u dat zelfs.

— Nu, laat ik u dan maar zeggen, dat u door die kleingeestigheid u zelf schade berokkent. En precies hetzelfde doen jullie allemaal. U bent literator, u moet de wereld kennen, en in plaats daarvan sluit u zich van de wereld af. Ik heb het nu niet over dat hazelhoen, maar u mijdt gewoon allen omgang met onze kringen en dat is beslist schadelijk. Behalve dat u veel verliest — nu, kort gezegd: u maakt geen carrière — behalve dàt alleen reeds dit: dat u toch moet weten wat u beschrijft, en bij ons, bij de graven en de vorsten en in de boudoirs.... Overigens, wat praat ik. Bij jullie schrijvers is het toch allemaal maar armoede, verloren jassen, revisors, idiote officieren, ambtenaren, oude tijdschriftafleveringen en strijd om richtingen.

— U vergist u, vorst. Wanneer ik mij niet inlaat met de zoogenaamde „hoogere kringen”, dan is dat in de eerste plaats, omdat ik het er vervelend vind en in de tweede plaats, omdat ik er niets te maken heb! Trouwens, nu en dan kom ik er wel....

— Dat weet ik, ééns in het jaar bij vorst R., nietwaar? Ik heb u daar eens ontmoet. En den overigen tijd van uw leven brengt u met uw democratischen trots door op onze achterkamers en zolders, hoewel jullie niet *allemaal* zoo doet. Er zijn....

— Ik zou u willen verzoeken, vorst, van onderwerp te veranderen en u niet in te laten met onze zolders....

— Ach, mijn God, daar bent u al beleedigd! Overigens, u hebt mij zelf toegestaan openhartig met u te spreken. Maar, pardon ik heb uw vriendschap nergens mee verdiend.... Die wijn is heel goed. U moet ze eens proeven.

— Hij schonk mij een half glas in.

— Kijk eens, mijn beste Iwan Petrowietsj, ik weet heel goed, dat het niet delicaat is om op vriendschap aan te dringen. En wij gaan niet allemaal ruw en bruut met jullie om, zooals jullie je wel eens voorstelt. Enfin, ik begrijp zelf heel goed, dat het niet uit genegenheid tot mij is, dat u hier zit, maar alleen omdat ik beloofd heb met u te zullen *spreken*, nietwaar!

Hij begon te lachen.

— En omdat u de belangen van een zekere persoon ter harte gaan, daarom wilt u weten, wat ik zeggen zal. Is het zoo niet? voegde hij er met een boosaardigen glimlach bij.

— U vergist zich niet, antwoordde ik ongeduldig (ik bemerkte dat hij tot die menschen behoorde, die, als zij zich bewust zijn dat zij een ander maar 'n heel klein beetje in hun macht hebben, dadelijk beginnen met die persoon dat te doen gevoelen. Ik was in zijn macht; ik kon niet weggaan, zonder gehoord te hebben wat hij te zeggen had, en hij wist dit heel goed. Hij veranderde ineens van toon en ging steeds meer over tot een banaal-familiaren en spottenden toon). — U vergist zich niet, vorst; met die bedoeling ben ik met u meegegaan hierheen; anders zou ik hier nu niet zitten.... zoo laat.

Ik had willen zeggen: anders zou ik beslist niet langer bij u zijn gebleven; maar ik zei dat niet en gaf een andere wending aan den zin, niet uit vrees, maar uit die vervloekte zwakheid en delicaatheid, die mij altijd parten speelt. Ik kan nooit iemand een grofheid recht in het gezicht zeggen, zelfs niet wanneer hij die verdient en wanneer ik mij voorneem iets ruws te zeggen. De vorst zag dit, schijnt het, in mijn oogen, en zag mij, terwijl ik mijn zin voltooide, aan met een blik waarin spot lag en leedvermaak, alsof hij daarmede wilde zeggen: „Ah zoo, vriendje, durfde je niet! Ah zoo!" Zoo dacht hij beslist, want toen ik mijn zin

beëindigd had, schaterde hij het uit en klopte mij met een soort beschermende genegenheid op de knie.

„Wat doe je grappig, vriendje!” las ik in dien blik.

— Ik voel mij vandaag erg in mijn humeur! riep hij uit, — hoewel ik werkelijk niet weet waarom eigenlijk Ja, ja, mijn vriend; over die persoon wil ik het juist hebben. Het wordt eindelijk tijd om alles te zeggen wat mij op het hart ligt; wij moeten ons beiden eens volkomen uitspreken en tot een of ander besluit komen. Ik hoop, dat u mij ditmaal volkomen begrijpen zult. Zooeven sprak ik met u over dat geld en over dien slaapmuts van een vader, dat zestigjarig kind.... Nu, laten we daar niet op terugkomen Ik zei dat *zoo* maar! Hihihi, u bent een literator en hebt dat niet eens begrepen....

Ik zag hem met de grootste verbazing aan. Hij was toch nog niet dronken.

— Nu, en wat nu dat meisje betreft, ik gevoel achting voor haar, houd zelfs van haar, werkelijk; ze is een beetje grillig, maar enfin, geen roosje zonder doornen, zooals ze vijftig jaar geleden zeiden, en heel goed zeiden: doorns steken; maar dat is juist pikant, nietwaar, en al is mijn Aleksej een dwaas, ik heb hem toch al half vergeven om de goede keus, die hij heeft gedaan. In 't kort, dat meisje bevalt mij wel, en (hij drukte veelbeteekenend de lippen op elkaar) ik heb zelfs zekere voornemens.... Maar daarover later....

— Vorst! riep ik uit. — Ik begrijp niet die plotselinge verandering in u, maar ik verzoek u van onderwerp te veranderen.

— Daar maakt u zich weer driftig! Nu, goed.... ik zal er niet verder over spreken. Alleen dit zou ik u nog willen vragen, mijn goede vriend: gevoelt u groote achting voor haar?

— Natuurlijk, antwoordde ik ongeduldig, bijna grof.

— En *houdt* u van haar?

— U overschrijdt de grenzen der bescheidenheid, vorst! riep ik uit.

— Nu, goed, goed! Houd u kalm! Ik ben in een allerbeste stemming vanavond, zoo opgewekt als ik in langen tijd niet geweest ben; voelt u niet voor een glas champagne? Wat denkt u daarvan, mijn dichter?

— Ik zal niet drinken.

— Dat wil ik niet hooren! U moet beslist met mij meedoen. Ik voel mij allerbehagelijkst op het oogenblik, en omdat ik goed ben, tot sentimentaliteit toe, daarom kan ik niet alleen gelukkig zijn. Wie weet, komt het vanavond nog wel zoover, dat we op voet van jij en jou komen te staan! Neen, mijn jonge vriend, u kent mij nog niet! Ik ben overtuigd, dat u niet van mij houdt. Maar ik wil dat u vanavond smart en vreugde, vroolijkheid en tranen met mij deelen zult, hoewel ik hoop, dat het tot tranen niet komen zal. Nu, hoe is het, Iwan Petrowietsj? Bedenk dat, wanneer er niet gebeurt wat ik wil, mijn heele lust om te vertellen voorbij kan gaan, zoodat u niets te hooren krijgt. En daarom alleen bent u met mij meegegaan, nietwaar, om iets van mij te hooren! Zeg het maar eerlijk: is het zoo niet? — voegde hij er bij, mij even toeknikkend. — Nu, de keus is aan u!

Het dreigement was niet te verachten. Ik stemde toe. Hij zal mij toch niet dronken willen maken? dacht ik. Ik moet hier even iets zeggen over een gerucht omtrent den vorst, dat reeds lang geleden tot mij was doorgedrongen. Er werd van hem gezegd, dat hij, die in gezelschap altijd even correct en delicaat was, er van hield 's nachts te fuiven, zich te bedrinken en in het geheim den beest uit te hangen op de meest afzichtelijke wijze.... Ik had daar verschillende staaltjes van gehoord. Er werd ook gezegd• dat Alosja wist dat zijn vader in 't geheim zich dikwijls bedronk, maar dat altijd voor anderen geheim poogde te houden, in het bijzonder voor Natasja. Tegenover mij had hij zich eens bijna versproken, maar hij herstelde zijn fout en ging op mijn vragen niet verder in. Overigens, ik had het niet gemerkt aan hem en had het in het begin ook niet geloofd; nù wachtte ik af wat komen zou.

De wijn werd gebracht; de vorst schonk voor ons beiden een glas in.

— Een lief, heel lief meisje, al heeft zij mij ook uitgescholden! ging hij voort, met een van vergenoegdheid glanzend gezicht den wijn proevend, — maar dat kindje is juist zoo bijzonder lief in die oogenblikken dat zij.... Ze dacht, geloof ik, wezenlijk dien avond, dat ze mij eens goed de waarheid had gezegd, mij ontmaskerd had! Ha-ha-ha! En wat staat haar die blos goed. Bent u een kenner? Soms staat een blos erg goed, vooral bij een vrouw met bleeken

gelaatstint; hebt u dat nooit opgemerkt? Ach, mijn God, daar bent u, geloof ik, weer kwaad!

— Zeker ben ik kwaad! riep ik uit, mij niet meer kunnende inhouden; — ik wil niet, dat u zoo over Natalja Nikolajefna spreekt, dat wil zeggen, op dien toon. Verstaat u mij, ik wil dat niet!

— Zoo! Nu goed, met het grootste genoegen laat ik dit onderwerp varen. Ik ben erg toegeeflijk van aard en week als deeg. Laten we dan maar over u praten. Ik houd veel van u, Iwan Petrowietsj, als u eens wist, welk een vriendschap ik voor u gevoel en welk een innige deelname met uw lot.

— Vorst, zou het niet beter zijn over de zaak zelve te spreken? viel ik hem in de rede.

— Dat wil zeggen, over o n z e z a a k, nietwaar! Dat bedoelt u immers? Ik begrijp u met een half woord, *mon ami*, maar u vermoedt niet, hoe nauw wij de zaak zelve raken, wanneer wij over u spreken en wanneer u mij, zooals vanzelf spreekt, niet in de rede valt. Enfin, ter zake: ik wilde dan zeggen, mijn allerwaardste Iwan Petrowietsj, dat leven op de manier als u doet gewoon je-zelf vermoorden is .U staat mij toch toe over deze zeer delicate aangelegenheid te spreken? Ik zeg het alles uit vriendschap voor u. U bent arm, u loopt om voorschotten bij uw uitgevers, betaalt daarmee uw kleine schuldjes en van wat u overblijft kunt u een half jaar lang alleen thee drinken en middelerwijl zit u op uw vliering in spanning, totdat uw roman verschijnt in het blad van uw uitgever Is het zoo niet?

— Laat het zoo zijn; maar dan nog....

— O, het is altijd eerzamer dan stelen, vleien, gappen, intrigeeren enz. enz. Ik weet alles, alles wat u zeggen wilt, dat is al heel lang bekend.

— En derhalve hebt u zich met mijn particuliere omstandigheden niet in te laten! Moet ik u een lesje in delicaatheid geven, vorst?

— Neen, ù natuurlijk niet. Maar wat te doen, wanneer we die delicate punten nu eenmaal aanraken? Het is niet te vermijden. Maar laten wij die vliering dan met rust. Ik houd ook niet erg van vlierings, tenzij onder bepaalde omstandigheden (hij lachte op een walgelijke wijze). — Maar wat mij verwondert is dit: dat u lust gevoelt den rol van tweeden persoon te spelen! Ik weet, een

van uw collega's heeft eens gezegd, dat het hoogste waartoe een mensch komen kan is: een ondergeschikte rol in het leven te willen spelen, zoo iets tenminste. Ik heb daar nog eens een gesprek over gehoord, maar Alosja heeft u uw meisje afhandig gemaakt (ik weet van de heele geschiedenis af) en u, als een echte Schillerzoon, speelt de gehoorzame dienaar, loopt het vuur voor ze uit de sloffen.... U houde mij ten goede, maar, u zult mij toestemmen, dat is een walgelijk spel van laat het dan zijn edele gevoelens! Dat u dat niet verveelt! Bah, ik vind het gewoon minderwaardig. Ik zou in uw plaats, geloof ik, doodgaan van ergernis, maar u.... neen, ik vind het gewoon leelijk, minderwaardig!

— Vorst, u schijnt mij opzettelijk hierheen gebracht te hebben om mij te beleedigen! riep ik uit, buiten mijzelf van woede.

— O neen, vriend, heelemaal niet! Ik ben op 't oogenblik eenvoudig een zakenmensch en wil alleen uw geluk. Laten wij de zaak zelve nu nog even rusten, maar luistert u als 't u blieft totdat ik alles gezegd heb en probeer nu niet driftig te worden. Wat zoudt u er van denken te trouwen? U ziet, ik spreek nu geheel over iets *bijkomstigs*; waarom ziet u mij met zoo'n verwondering aan?

— Ik wacht, tot u uitgesproken bent, antwoordde ik, hem inderdaad verwonderd aanstarende.

— Nu, er valt eigenlijk niets meer te zeggen. Ik zou alleen willen weten, wat u zeggen zoudt, wanneer een van uw vrienden, die uw waarachtig geluk wilde, niet iets euphemerisch, maar wezenlijk, ècht geluk, u een meisje voorstelde, jong, knap, maar.... die al iets van het leven weet, begrijpt u. Ik spreek natuurlijk allegorisch, maar u begrijpt mij wel, zooiets als Natalja Nikolajefna, en natuurlijk, met wat geld er bij.... (Begrijpt u mij goed, ik spreek nu over iets geheel aparts, niet in verband met *onze* zaak.) Nu, wat zou u daarop zeggen?

— Ik zeg u, u bent gek.

— Ha-ha-ha! U staat, geloof ik, op het punt mij te slaan! Inderdaad, ik zou mij op dat oogenblik wel op hem hebben kunnen werpen. Ik kon het niet langer uithouden. Hij' maakte op mij den indruk van het een of ander monster, van een groote spin of zoo iets, die mij heel graag zou willen fijn drukken. Hij

genoot zichtbaar van zijn bespottingen; hij speelde met mij als de kat met de muis, veronderstellende, dat ik geheel in zijn macht was. Het leek mij toe (en ik begreep dat) dat hij een soort genoegen en misschien zelfs wellust vond in zijn ruwheid en zijn cynisme, waarmee hij ten slotte zijn masker voor mij afrukte. Hij wilde genieten van mijn verwondering, mijn schrik. Hij verachtte mij innig en maakte zich vroolijk over mij.

Ik voelde al van het begin af, dat alles wat hij zeide en deed met voorbedachten rade geschiedde en ergens toe leiden moest; maar mijn positie noodzaakte mij, hem, wat het ook kosten mocht, aan te hooren. Het was in het belang van Natasja en ik moest daarom bereid zijn tot alles en alles verduren, omdat in deze minuten haar geheele zaak misschien beslist zou worden. Maar hoe kon ik ze aanhooren, al die cynische en banale opmerkingen over haar, hoe kon ik die koelbloedig aanhooren? En hij zelf begreep veel te goed, dat ik hem niet kon aanhooren, en dit maakte zijn beleediging daarom nog te lager. „Overigens, hij heeft mij even goed noodig als ik hem", dacht ik en ik begon hem kort en scherp, bijna ruw te antwoorden. Hij begreep dit.

— Luister eens, mijn jonge vriend, begon hij, mij ernstig aanziende, — zoo kunnen we niet voortgaan; laten we daarom liever een afspraak maken. Ik was van plan, ziet u, u het een en ander te vertellen en dan moet u zoo beleefd zijn, om mij aan te hooren, wat ik ook zeggen zal. Ik wil spreken zooals ik verkies en zooals mij bevalt, en dat is ook noodig. Zult u dus geduldig zijn, jonge vriend?

Ik hield mij in en zweeg, hoewel hij naar mij zag met zulk een duidelijken spot, alsof hij mij daarmede wilde uitdagen tot een luid en scherp protest. Maar hij begreep, dat ik besloten had te blijven en ging voort:

— Maak u niet boos op mij, jonge vriend! Waarover hebt u zichnu eigenlijk kwaad gemaakt? Alleen maar voor iets uiterlijks misschien? In den grond der zaak hadt u toch niet anders van mij verwacht, nietwaar, hoe ik ook met u sprak: met geparfumeerde beleefdheid of zooals nu; ergo: de gedachte zou dezelfde geweest zijn als nu. U veracht mij, nietwaar? Zie u wel hoeveel van die lieve eenvoud, openhartigheid, bonhomie er in mij is? Ik beken u, zooals u ziet, al mijn eigenschappen, goede en kwade, zelfs mijn

kinderlijke grillen. Ja, mon cher, een beetje bonhomie ook van uw kant, en 't zou ons veel gemakkelijker zijn, wij zouden tot een resultaat komen en elkaar volkomen begrijpen. En over mij moet u zich niet al te zeer verwonderen; mij zijn al die pastorales van Alosja, al die Schillerigheidjes, heel die poëzie en verhevenheid van zijn relatie met Natasja (overigens een heel lief meisje) zòò gaan vervelen, dat ik, om 't zoo eens te zeggen, onwillekeurig blij was, dat ik de gelegenheid had met jullie allemaal eens den draak te steken. Nu, en daar hebben wij nu de gelegenheid toe. Bovendien wilde ik mijn hart eens voor u uitstorten. Ha-ha-ha!

— U verbaast mij, vorst, en ik herken u niet. U vervalt in een polichinelle-toon: deze onverwachte openhartigheid....

— Ha-ha-ha! Daar hebt u niet heelemaal ongelijk aan! Een alleraardigste vergelijking. Ha-ha-ha! Maar ik ben nu aan 't fuiven, vriend, ik ben nu aan 't fuiven; ik voel mij vroolijk en tevreden, en u zult een beetje van uw hoog standpunt moeten afdalen, om mij in lager sferen gezelschap te houden. Kom, laten we nog eens drinken, besloot hij, erg tevreden met zichzelf en zijn glas bijvullend. — Kijk eens, vriend, alleen, herinnert u zich, al de poppekasterij dien avond bij Natasja, bracht mij tot het uiterste. 't Is waar, zij was zelf erg lief, maar ik ging weg, verschrikkelijk boos en ik wil dat niet vergeten. Niet vergeten en niet verbergen. Natuurlijk, 't wordt ook eens mijn tijd en zelfs al heel spoedig, maar dat doet nu niets ter zake. A propos, ik wou u dit zeggen: ik heb een karaktertrek die u nog niet kent, — dat is: haat tegen al die abgesmackte, niets beteekenende naieviteiten en pastorales; en een van de meest pikante genoegens, die er voor mij bestaan, was altijd, daar zelf eenigen tijd aan mee te doen, op denzelfden toon te spreken, iemand te liefkoozen, aan te moedigen als een eeuwig-jonge Schiller, en dan plotseling dat alles te laten varen, plotseling voor hen mijn masker af te werpen en in plaats van een enthousiast gezicht een grijnslach te doen zien, den tong tegen ze uit te steken, en dat juist op een oogenblik, waarop men dat minder dan ooit van mij verwacht. Wat? U begrijpt dat niet, het lijkt u afschuwelijk, krankzinnig, slecht misschien, is 't niet zoo?

— Natuurlijk!

— U bent openhartig. Maar wat anders te doen, wanneer zij

mij ook kwellen! Ik ben dom en openhartig, maar zoo is mijn karakter nu eenmaal. Ik zal u het een en ander uit mijn leven vertellen. U zult mij vermoedelijk heel goed begrijpen en dat zal voor mij interessant zijn. Ja, ik lijk vandaag wezenlijk wat op een polichinelle, maar een polichinelle is openhartig niet waar?

— Luister, vorst, het is nu laat en, werkelijk....

— Wat? Mijn hemel, hoe ongeduldig! U hebt toch geen haast? Waar moet u naar toe? Blijft u toch zitten, laten we nog wat gezellig praten. U denkt, dat ik dronken ben? Nu, des te beter. Ha-ha-ha! Ach, zulke gezellige onder-onsjes als wij nu hebben blijven zoo lang in je herinnering; daar denk je later met zooveel genoegen aan terug. U bent geen mensch, Iwan Petrowietsj! Er is geen sentimentaliteit, geen teergevoeligheid in u. Wat beteekent nu een uurtje of twee voor een vriend als ik? Daarenboven, 't gaat over zaken, nietwaar? Dat u dat toch niet begrijpt! U bent nog wel literator; u moest dit toeval eigenlijk zegenen. U kunt mij immers als type gebruiken, ha-ha-ha! Mijn hemel, wat ben ik verschrikkelijk openhartig vandaag.

Het was duidelijk dat hij dronken werd. Zijn gelaat veranderde geheel en nam een boosaardige uitdrukking aan. Hij wilde blijkbaar steken, scherp zijn, den spot drijven. „Ten deele is het misschien goed dat hij niet nuchter is", dacht ik — een dronken man verpraat zich altijd.

— Mijn vriend, begon hij, blijkbaar zeer met zichzelf tevreden, ik deed u zooeven de bekentenis, misschien niet eens ter juister plaatse, maar dat is minder, dat bij mij soms de lust opkomt, onder bepaalde omstandigheden tegen iemand den tong uit te steken. Om deze naieve, kinderlijke uitlating vergeleek u mij met een polichinelle, wat ik vreeselijk grappig vond. Maar wanneer u mij verwijt, of u er over verwondert, dat ik ruw tegen u ben en misschien zelfs wel onbeschoft, als een boer, in één woord: dat ik plotseling van toon tegen u veranderd ben, dan is u in dit geval heelemaal niet rechtvaardig. In de eerste plaats, ik wil dat nu zoo en in de tweede plaats: ik ben niet bij mij thuis, maar *met* u.... dat wil zeggen: wij zijn op 't oogenblik samen aan den boemel, als goede vrienden, en in de tweede plaats — ik houd verschrikkelijk van

caprices. Weet u, dat ik al eens een keer uit een gril metaphysicus en philantroop ben geweest en bijna in dezelfde ideeën ben terechtgekomen, waarin u nu omwaart? 't Is trouwens al heel lang geleden, in de gulden dagen van mijn jeugd. Ik herinner mij, ik reisde toen, .n die dagen, naar mijn landgoed met allerlei humane ideeën en, natuurlijk, ik verveelde me er dood, en u zult niet gelooven wat er toen met mij gebeurde: uit verveling begon ik kennis te maken met knappe jonge meisjes.... Trek toch niet zoo'n verbaasd gezicht! We zijn toch immers onder ons, we zitten met ons beiden een beetje te babbelen en te filosofeeren. Ik ben een Russische natuur, een echte Russchische natuur, een patriot, ik houd er van mijn vleugelen uit te slaan, daarenboven moet men de oogenblikken vastgrijpen en het leven genieten. We gaan dood en — nu, wat dan? Ik maakte alzoo veroveringen. Ik herinner me een herderinnetje, ze was getrouwd met een knappen jongen kerel. Ik heb hem laten ranselen en wilde hem bij het leger laten indeelen (het was toen nog onder de oude wetten) maar heb het niet gedaan. Hij is in het ziekenhuis gestorven. Er was een ziekenhuis in mijn dorp, met twaalf bedden, keurig ingericht, zindelijk en overal parketvloeren. Een jaar geleden heb ik het laten afbreken, maar toen was ik er nog trotsch op: ik was philantroop, en toch heb ik een boer laten afranselen om zijn vrouw.... Nu, wat trekt u weer een leelijk gezicht! Vindt u het stuitend, mij aan te hooren? Wekt het uw edele verontwaardiging op? Maak u toch niet boos. Het is alles al lang geleden. Ik deed dat in mijn romantischen tijd; ik wilde een weldoener der menschheid zijn, een philantropische vereeniging oprichten.... Ja, zoover is het met mij geweest! Toen wilde ik nog van alles, nu doe ik dat niet meer, nu trek ik maar een leelijk gezicht en maak mij eenvoudig vroolijk over alles. Maar meer dan alle andere dingen maakt nu die gekke Ichmenjef mij vroolijk. Ik ben overtuigd, dat hij de heele geschiedenis van dien boer wist.... maar wat? In de goedheid van zijn hart, dat, geloof ik, van honingzeem was gemaakt, en omdat hij toen verliefd op mij was, had hij besloten, niets daarvan te gelooven en — hij geloofde het niet; dat wil zeggen: het feit geloofde hij niet en twaalf jaar lang heeft hij voor mij in de bres gestaan, tot op het oogenblik, dat de zaken hèm begonnen te raken. Ha-ha-ha! Nu

maar dat is alles onzin! Drink nog eens, jeugdige vriend. Zegt u mij eens: houdt u van vrouwen?

Ik antwoordde niets. Ik luisterde alleen naar hem. Hij begon al aan een tweeden flesch.

— O, ik houd er van, onder het souper over vrouwen te spreken. Wil ik u straks kennis laten maken met mademoiselle Philiberte, hè? Wat dunkt u daarvan? Maar wat is er nu? U wilt, geloof ik, niet eens naar mij kijken.... hm!

Hij verzonk een oogenblik in nadenken. Maar plotseling hief hij het hoofd weer op, keek mij veelbeteekenend aan en ging voort:

— Luister, mijn beste dichter, ik wil u een geheim der natuur openbaren, dat u misschien geheel onbekend is. Ik ben overtuigd, dat u mij op dit oogenblik een slecht mensch noemt, misschien zelfs een schurk, een monster van zedeloosheid en ondeugd. Maar luister naar wat ik u zeg! Wanneer wij eens beiden begonnen onze levensgeschiedenis te schrijven, dat wil zeggen: alle bijzonderheden en intimiteiten uit het particuliere leven mede te deelen, niet alleen die dingen, die je niet tegen de menschen en zelfs tegen je besten vriend durft te zeggen, maar ook die dingen, die je soms je zelf niet durft te bekennen—dan zou de wereld zoo in rep en roer komen, dat wij maar het best deden, dit leven eerst vaarwel te zeggen. En daarom is het zoo goed, dat de wereld haar bepaalde usances en begrippen van fatsoen heeft. Er zit in die usances en fatsoenbegrippen een diepe zin, — ik zeg nog niet zedelijke, maar eenvoudig preventieve, gemak-scheppende zin, wat natuurlijk nog beter is, omdat zedelijkheid in den grond der zaak niet anders is dan een gemak, comfort, d. w. z. alleen uitgevonden is voor het comfort. Maar over de fatsoenlijkheidsbegrippen later, ik dwaal nu van mijn onderwerp af, herinnert u er mij later maar eens aan. Ik wil nu alleen dit zeggen: u beschuldigt mij van ondeugd, zedeloosheid, slechtheid, en ik ben nu misschien alleen daardoor schuldig, dat ik *openhartiger* ben dan anderen, dat ik niets voor u verberg, wat anderen zelfs voor zichzelf verbergen, zooals ik zooeven al zei... Misschien doe ik er verkeerd aan, maar ik wil dat op 't oogenblik nu eenmaal zoo. Overigens, maakt u niet ongerust, voegde hij er met een spottenden glimlach bij, — ik zei „schuldig", maar denkt u daarom niet, dat ik van plan ben, daarvoor vergeving te vragen.

Let u wel op: ik maak u heelemaal niet verlegen, ik vraag u niet of u net zulke geheimen heeft om met uw geheimen mijzelf te verontschuldigen.... Ik handel eerlijk en oprecht. Ik handel überhaupt eerlijk en oprecht.....

— U vergeet u zelf, heel eenvoudig! zei ik, hem met verachting aanziende.

— Ik vergeet mij, ha-ha-ha! Wil ik eens zeggen, waar u op het oogenblik over denkt? U vraagt u zelf af, waarom ik u hierheen zou hebben gebracht en nu, zonder eenige noodzakelijkheid of bedoeling, zoo openhartig tegenover u doe? Is het zoo niet?

— Zoo is het.

— Nu, u zult dat later hooren.

— 't Is anders doodeenvoudig, antwoordde ik: u hebt bijna twee flesschen wijn uitgedronken en bent.... beschonken.

— Dat wil dus zeggen: dronken. Misschien wel. „Beschonken!" dat klinkt wat zachter dan dronken. O delicaat mensch! Maar.... ik geloof dat we daar al weer bezig waren elkaar te schelden, maar zouden bijna begonnen zijn over zulk een interessant onderwerp. Ja, mijn beste dichter, wanneer er op de wereld iets is, dat heerlijk, zoet is, dan zijn het de vrouwen.

— Ik begrijp toch niet, merkte ik op, waarom u juist mij uitgekozen heeft voor uw vertrouwde, den mensch dien u uw geheimen en amoureuze neigingen moet bekennen.

— Hm!.... Maar ik heb u immers gezegd, dat u dat later zult hooren. Maak u niet ongerust, en och, al was het zoo, maar zonder bepaalde reden, wat dan nog! U bent een dichter, u begrijpt mij, ik heb u dat al eens gezegd. Er ligt een bijzonder genoegen, een soort wellust in dat plotseling afrukken van je masker, in dat cynisme, waarmee iemand zich soms plotseling in een geheel ander licht doet zien en zich niet verwaardigt zich voor iets te schamen. Ik zal u eens een anecdote vertellen. Er was in Parijs eens een krankzinnig ambtenaar; later, toen ze volkomen overtuigd waren, dat hij krankzinnig was, hebben ze hem in een gesticht gezet. Nu, toen hij dan krankzinnig werd, dacht hij het volgende uit om zich te vermaken: thuis kleedde hij zich uit, heelemaal, alleen zijn schoenen hield hij aan, gooide zich dan een grooten mantel om, die hem tot op de hielen reikte en ging met een ernstig en heel

eerbiedwaardig gezicht de straat op. Zoo van terzijde gezien zou ja zeggen, nu, een heel gewoon mensch in een langen mantel, die zoo'n beetje voor zijn pleizier loopt te wandelen, net als alle andere menschen. Zoo gauw hij echter iemand tegen kwam en er geen andere menschen in de nabijheid waren, trad hij met het meest ernstige en plechtige gezicht op hem toe, bleef dan plotseling voor hem staan, sloeg zijn mantel op en liet zich aan hem zien, geheel in *natura*, zooals hij was. Het duurde maar een oogenblik, dan sloeg hij den mantel weer toe en schreed zonder een woord te zeggen of een spier van zijn gezicht te vertrekken, verder, ernstig, kalm, majestueus, als de geest in Hamlet, den voorbijganger in stomme verwondering achterlatend. Zoo deed hij met allen, mannen, vrouwen en kinderen, en daarin bestond zijn geheele genoegen. Nu, een dergelijk genoegen kun je ook ondervinden, wanneer je den een of anderen jeugdigen Schilleriaan plotseling een opduvel geeft of je tong tegen hem uitsteekt op een oogenblik, dat hij dat het minst van alles verwacht. Nu, wat zegt u van mijn verhaal?

— Die man was krankzinnig, maar u....

— Ik ben bij mijn verstand?

— Ja.

De vorst schoot in den lach.

— U oordeelt rechtvaardig, mijn beste, antwoordde hij daarna, zijn gelaat in den banaalsten plooi zettend, dien men denken kan.

— Vorst, zei ik, mij boos makende over zijn bruutheid, u haat ons allemaal, mij ook, en aan mij wreekt u alles wat men u heeft aangedaan. Dat is allemaal de meest intense eigenliefde, die je je denken kunt. U bent slecht, en klein-slecht. Wij hebben u geërgerd, en het meest van alles bent u misschien boos om dien avond. Het spreekt vanzelf, op geen enkele andere manier kondt u zich zoo goed op mij wreken als met deze volledige verachting; u bevrijdt zich zelfs van de verplichting, beleefd te zijn, een verplichting die ten allen tijde en op ons allen rust. U wilt mij duidelijk laten zien, dat u zich zelfs niet verwaardigt, u voor mij te schamen, door zoo geheel onverwacht en openhartig uw masker voor mij af te rukken en u aan mij te toonen in heel uw cynisme....

— Waarom zegt u dat alles tegen mij? vroeg hij, mij ruw en boosaardig aanziende. Om uw scherpzinnigheid te bewijzen?

— Om u te toonen dat ik u begrijp, en u dat onomwonden te laten zien.

— Quelle idée, mon cher, ging hij voort, zijn spottenden toon plotseling weer verwisselende voor den vroegeren vroolijken en gemoedelijk babbelenden. — U hebt me alleen van mijn onderwerp afgeleid. Buvons! mon ami! Laat me u nog eens inschenken. Ik wilde u juist een alleraardigste en buitengewoon merkwaardige gebeurtenis verhalen. Ik zal u haar maar in algemeene trekken meedeelen. Ik kende eens een dame, ze was al niet zoo heel jong meer, al een jaar of zeven-, achtentwintig, maar een schoonheid van den eersten rang. Wat een buste, wat een houding, wat een gang! Haar blik was doordringend als van een arend, maar altijd hard en streng; ze gedroeg zich trotsch en ongenaakbaar. Ze ging door voor koud als een Siberischen winter, en door haar ontzettende, bijna gruwzame deugd, maakte zij iedereen bang. Ja, een gruwzame deugd. In heel haar kring van kennissen was geen zoo'n meedoogenloos rechter als zij. Ze veroordeelde niet alleen directe ondeugden, maar zelfs de kleinste zwakheid in andere vrouwen zag ze niet door de vingers, zij veroordeelde die onverbiddelijk, zonder recht tot appèl. In haar kring werd ze verbazend gerespecteerd, zelfs gevreesd. De meest trotsche en afschuwelijk degelijke oude dames hadden eerbied voor haar, trachtten zelfs in haar gunst te komen. Maar ze keek naar hen met een onbewogen, strakken blik, als de abdis in een middeleeuwsch klooster. Jonge vrouwen beefden voor haar blik en haar oordeel. Eén aanmerking, één toespeling van haar was voldoende om haar haar geheele reputatie te ontnemen. En zelfs de mannen waren bang voor haar. Ten slotte kwam ze terecht in allerlei mystieke ideeën, overigens ook heel rustig en verheven.... En wat denk je? Er was geen vrouw, zedelijk meer ontaard dan zij, en ik had het geluk ten volle haar vertrouwen te genieten. Kort gezegd — ik was haar geheime minnaar. Wij hadden onze verhouding zóó handig, zoo meesterlijk verborgen, dat niemand van haar huisgenooten er ook maar het minste van kon vermoeden; alleen haar kamermeisje, 'n allerknapst Française-tje, was in al haar geheimen ingewijd; maar dat meisje konden we volkomen vertrouwen, omdat ze zelf ook aandeel in de zaak had, op welke manier doet nu niets ter zake. Nu, die

vrouw was zoo hartstochtelijk, dat zelfs de markies de Sade een lesje bij haar had kunnen nemen. Maar het meest verrukkelijke, het meest pikante van het genot was zijn geheimzinnigheid en de volkomenheid van het bedrog. Die bespotting van alles, wat de gravin predikte als het allerhoogste en allerheiligste en, ten slotte, die geheime diabolische lach en bewuste verwerping van wat men maar verwerpen kan — en dat alles opgevoerd tot zulk een hoogte, als de meest ongebreidelde fantasie zich niet zou kunnen en zou durven voorstellen, — ziedaar het eigenlijke, het meest heerlijke en pikante van alles. Ja, dit was een duivel in vleesch en been. Maar zij was onweerstaanbaar betooverend. Ik kan zelfs nu nog niet aan haar denken zonder in verrukking te komen. Midden in het vuur van de meest gloeiende geneugten, schoot ze soms plotseling in een lach, een lach als van een krankzinnige, en ik begreep volkomen dien lach, en ik lachte zelf ook. Nu nog kan ik er niet onverschillig aan terugdenken. Na een jaar werd ze me ontrouw. Zelfs wanneer ik gewild had, had ik haar geen kwaad kunnen doen. Wie zou me hebben geloofd? Wie zou den moed daartoe gehad hebben? Nu, wat zegt u daarvan, mijn jonge vriend?

— Foei, wat een gemeenheid! antwoordde ik, hem met walging aanhoorende.

— Wanneer u anders had geantwoord, zoudt u niet mijn jonge vriend geweest zijn! Ik wist vooruit wel, wat u zeggen zoudt. Hahaha! Wacht maar, mon ami, leef nog maar een poosje, en dan zult u me wel begrijpen, maar nu, — kom, neem nog een gebakje. Neen, ik begrijp het niet, u bent nog wel een dichter: die vrouw begreep het leven en wist er gebruik van te maken.

— Maar waarom tot zulk een beestachtigheid te vervallen? vroeg ik.

— Wat voor beestachtigheid?

— Nu, als waartoe die vrouw kwam.

— U noemt dat beestachtigheid, — een teeken, dat u nog niet zelfstandig in uw oordeel zijt, nog als een kind aan den leiband loopt. Natuurlijk, ik geef toe, dat zelfstandigheid zich ook kan uiten precies in het tegenovergestelde, maar.... laten we over eenvoudiger dingen spreken, mon ami.... dit is toch allemaal maar onzin, nietwaar?

— Wat is dan géén onzin?

— Geen onzin is — de persoonlijkheid, ben ik. Alles is voor mij, de heele wereld is voor mij alleen geschapen. Luister, mijn vriend. ik geloof nog wel, dat men op de wereld ook goed kan leven. En dit is het allerbeste geloof, omdat men zonder dat niet eens slecht zou kunnen leven. Men zou zich moeten vergiftigen. Een dwaas zou zoo ook gedaan hebben. Hij zou net zoolang filosofeeren, totdat hij voor zijn verstand alles ontwricht had, alles, zelfs de gewettigdheid van alle normale en natuurlijke menschelijke verplichtingen, en er niets zou zijn overgebleven dan een rest: nul, en zoo zou hij dan tot de conclusie komen en die uitbazuinen, dat het beste in dit leven is: blauwzuur. U zult zeggen: dat zou een Hamlet zijn, een gruwelijke wanhoop, iets volkomen ondenkbaars. Maar u bent een dichter, en ik een eenvoudig proza-mensch, en daarom zeg ik, dat men naar alle dingen kijken moet vanaf het standpunt der praktijk. Ik, bijvoorbeeld, heb me allang bevrijd van alle ketenen en plichten. Ik acht me alleen dàn tot iets verplicht, wanneer me dat voordeel brengt. U kunt natuurlijk die dingen niet zoo beschouwen, uw voeten zijn geketend en uw smaak is ziekelijk. U praat over idealen, over deugden. Maar, mijn vriend, ik ben bereid om alles te bekennen wat u wilt dat ik bekennen zal, maar wat te doen wanneer ik met zekerheid weet, dat aan alle menschelijke deugden een diep egoisme ten grondslag ligt? En hoe deugdvoller iets is, uit hoe dieper egoïsme het voortkomt. Houd van jezelf, — ziedaar den eenigsten regel dien ik erken. Het leven is een handelszaak; gooi je geld niet weg, maar: betaal ook voor de waar die je krijgt, dat wil zeggen: kom je verplichtingen tegenover je medemensch na, — ziedaar mijn ethica, als u die beslist wilt weten, hoewel, om het eerlijk te zeggen, ik het eigenlijk nog wel zoo goed vind om je medemensch niet te betalen, maar hem te noodzaken, als je dat kunt, je gratis van dienst te zijn. Idealen heb ik niet en heb ik ook niet noodig; verlangen ernaar heb ik ook nooit gevoeld. Ook zonder idealen kun je het in de wereld zoo prettig en zoo vroolijk hebben, en, en somme, ben ik heel blij dat ik het zonder blauwzuur afkan. Wanneer ik een klein beetje *deugdzamer* was, zou ik het het misschien ook niet zonder blauwzuur hebben kunnen doen, zooals die rare filosoof, van wien ik zooeven vertelde. Neen! Er

is nog zooveel goeds in het leven! Ik houd van aanzien, van titels, van een grooten inzet bij 't kaarten, (ik ben dol op kaarten). Maar het voornaamste, het voornaamste is — de vrouw.... en de vrouw in alle mogelijke gedaanten; ik houd zelfs van de verborgen ontucht, hoe ongewoner en origineeler, hoe beter, zelfs wel van een beetje smerigheid, voor de afwisseling.... Ha-ha-ha! Het is interessant om uw gezicht te zien, met wat een verachting u naar me kijkt! — Nu, nemen we aan, dat ù *gelijk* hebt, maar smerigheid is toch altijd nog beter dan blauwzuur, nietwaar?

— Neen, blauwzuur is beter!

— Ik zei opzettelijk „nietwaar?" om te genieten van uw antwoord, want ik wist natuurlijk vooruit wat u antwoorden zoudt. Neen, vriend, wanneer u waarachtig van de menschheid houdt, wensch dan allen verstandigen menschen net zoo'n smaak toe als ik heb, zelfs mèt de vuiligheid, anders zou een verstandig mensch weldra niets meer op de wereld te doen hebben, en alleen de dommen zouden overblijven. Wat zouden die dan gelukkig zijn! U kent toch wel het spreekwoord: het geluk is voor de dwazen? Ik weet niets prettigers dan te leven te midden van dwazen en niets te doen dan hen toe te stemmen en te zeggen: „Zeker, zeker, u hebt gelijk!" En dat is, voordeelig ook! Denkt u niet, dat ik waarde hecht aan allerlei vooroordeelen, dat ik allerlei levensomstandigheden, eer, aanzien, titels enzoovoort, reëele waarde toeken; ik zie heel goed, dat ik leef in een wereld, die ijdel en hol is: maar het is er warm en ik geef me er in, doe, alsof ik er voor strijd, maar als het noodig is, ben ik de eerste, om het te verlaten. Ik ken al die nieuwere ideeën van u, hoewel ik er nooit voor geleden heb, wat ik trouwens ook heelemaal niet noodzakelijk vind. Van gewetensknagingen of zooiets heb ik nooit last gehad. Ik vind alles uitstekend, als ik het maar goed heb. En zulken als ik zijn er legio en wij hebben het geen van allen kwaad. Alles op de wereld kan ondergaan, alleen wìj kunnen niet ondergaan. Wij bestaan zoolang de wereld bestaat. Wanneer de heele wereld in het niet zou verzinken, zouden wìj toch bovendrijven. Neem nu eens dit eene, zooals wij leven, menschen zooals ik. Wij leven buitengewoon lang; hebt u dat nooit eens opgemerkt? Wij worden tachtig, negentig jaar! Dat beteekent dus, dat de natuur ons zelf begunstigt! Ik wil beslist negentig jaar

worden. Ik houd niet van den dood, en ben er bang voor. De duivel mag weten hoè je nog eens sterven zult! Maar waarom zullen we daarover spreken? Die verdòmde blauwzuur-filosoof heeft me daarop gebracht. Naar den duivel met de filosofie! Buvons, mon chèr, — waar spraken we ook alweer over? O, ja, over knappe vrouwen...

— Ik ga weg, en voor u wordt het ook tijd....

— Kom nu, kom nu toch! Ik heb, om zoo eens te zeggen, mijn heele hart voor u bloot gelegd, en u waardeert niet eens een dergelijk blijk van vriendschap! Neem me niet kwalijk, maar ik vind weinig liefde in u, dichter. Wacht even, ik zou nog wel een flesch wijn willen....

— Dat is dan de derde al!

— Nu, wat zòu dat! Over de deugd gesproken, m'n lieve zuigeling, (u staat me toch wel toe u met dien zoeten naam te noemen? wie weet, valt wat ik zeg nog eens op vruchtbaren grond!) Alzoo, mijn lieve zuigeling, over de deugd zei ik al: hoe„ deugdelijker een deugd is, hoe meer egoïsme erin steekt." Ik wil u in verband hiermee een alleraardigste anecdote vertellen: ik hield eens van een meisje, en hield zelfs bijna waarachtig van haar. Ze heeft héél veel voor mij opgeofferd....

— Is dat die, die u bestolen hebt? vroeg ik ruw, me niet langer willende inhouden.

De vorst schrok, en de uitdrukking van zijn gelaat veranderde onwillekeurig. Hij richtte zijn vlammende oogen op mij; in zijn blik lag woede en verbazing.

— Wacht even, sprak hij als tegen zichzelf, — wacht even, laat me even tot bezinning komen. Ik geloof toch haast dat ik een beetje dronken ben, ik kan mijn gedachten niet goed bij elkaar houden....

Hij zweeg en zag mij met dezelfde boosheid en tegelijk uitvorschend aan, terwijl hij met zijn hand de mijne vasthield, alsof hij vreesde dat ik weg zou loopen. Ik was overtuigd, dat hij op dat oogenblik er over nadacht en giste, hoè mij die geschiedenis, die bijna niemand wist, bekend kon zijn, en zich afvroeg of daar niet eenig gevaar voor hem in kon liggen. Zoo bleef hij gedurende een minuut ongeveer; maar plotseling veranderde de uitdrukking van zijn gelaat opnieuw; de vroègere spotachtige, dronken-

vroolijke uitdrukking verscheen weer in zijn oogen. Hij lachte.

— Ha-ha-ha! O, Talleyrand! Nu, ik stond heel deemoedig voor haar, toen ze me verweet dat ik haar bestolen had! Wat schreeuwde ze toen! Wat schold ze! Ze was gewoon duivelsch, ze kon zich niet bedwingen. Maar, oordeelt u zelf: in de eerste plaats, ik heb haar heelemaal niet „bestolen", zooals u zich zooeven uitdrukte. Ze had mij eigener beweging haar geld cadeau gedaan en dus was het nu van mij. Stel u voor, dat u mij uw besten rok cadeau doet, (dit zeggende, keek hij naar mijn eenigen en tamelijk versleten rok, dien ik een jaar of drie geleden had laten maken bij den kleermaker Iwan Skornjagin), ik zou u dankbaar zijn, hem dragen, maar plotseling, na een jaar, krijgen wij ruzie en eischt u hem terug, terwijl ik hem al afgedragen heb.... Dat is niet edel; waarom hem dan eerst cadeau te doen? In de tweede plaats, ik zou niettegenstaande dat geld nu mijn eigendom was, het beslist teruggegeven hebben, maar u begrijpt zelf: waar moest ik plotseling een zoo groote som vandaan halen! Maar het voornaamste was, ik kon toen ook al geen pastorales en schilleriegheden uitstaan. — Nu, en dit was de oorzaak van alles, U kunt zich dat tafereel niet voorstellen, toen ze vóór me stond, schreeuwende, dat ze mij het geld schonk, dat trouwens allang het mijne was. Boosaardigheid maakte zich van mij meester en ik wist plotseling een volkomen juist besluit te nemen, want mijn tegenwoordigheid van geest begeeft me nooit; ik oordeelde zoo: door haar het geld te geven zou ik haar misschien zelfs ongelukkig maken. Ik zou haar het genoegen hebben ontnomen, van zich ongelukkig te weten, geheel en uitsluitend *door mij*, en mij daarom haar leven lang te kunnen vervloeken. Werkelijk, mijn vriend, in een ongeluk van dien aard is een soort bedwelming: een bedwelming met het besef, dat men zelf in zijn recht is en grootmoedig en men zich beleedigd kan achten, martelaar voelen. Een dergelijke bedwelming vindt men heel vaak bij poëtische naturen, wat heel natuurlijk is; misschien heeft zij later wel niet te eten gehad, maar ik ben toch overtuigd, dat zij zich gelukkig heeft gevoeld. Ik wilde haar niet berooven van dit geluk en daarom heb ik haar het geld niet gezonden.... Op die manier wordt alweer de waarheid van mijn stelregel bevestigd, dat, hoe grooter de edelmoedigheid van een mensch is, hoe meer

van het meest walgelijke egoïsme daarin schuilt. Dat u dat niet duidelijk is.... Maar.... u wilde mij beentje-lichten, nietwaar? Ha-ha-ha! Zegt u mij eens, wilde u mij niet in figuurlijken zin beentje lichten?.... O Talleyrand!

— Vaarwel! zei ik, opstaande.

— Een minuutje nog, als-'t-u-belieft. Twee woorden nog! riep hij uit, plotseling zijn intens-cynischen toon voor een meer gewoon ernstigen verwisselend. Luistert u nog heel even naar het laatste wat ik u zeggen wou: uit alles wat ik u zei, volgt duidelijk en helder, dat ik nooit en tegenover niemand het eigenbelang uit het oog verlies. Ik houd van geld en heb geld noodig. Katerina heeft veel geld; haar vader heeft tien jaren lang in sterken drank gehandeld. Zij heeft drie millioen, en die drie millioen zouden mij heel goed te pas komen. En daarom wil ik beslist, dat Alosja met haar in het huwelijk treedt, en dat wel zoo spoedig mogelijk. Over een week of twee, drie gaan de gravin en Katja naar buiten. Alosja moet met hen mee. Waarschuwt u Natalja Nikolajefna maar vast, dat er niet weer pastorales en Schillerigheidjes plaats hebben, dat er niet wéér tegen mijn wil in gehandeld wordt. Ik ben vreeselijk driftig en boosaardig, en blijf onder alle omstandigheden op mijn stuk staan. Voor haar ben ik niet bang: alles zal gaan zooals ik het wil, en dat ik waarschuw is daarom alleen in haar belang. Let er op, dat er nu geen stommiteiten plaats hebben en dat zij zich ook verstandig gedraagt. Als ze dat niet doet, dan zal het leelijk voor haar afloopen, bij den hemel, dan zal het leelijk voor haar afloopen! Laat ze mij in ieder geval daarvoor dankbaar zijn, dat ik tegenover haar heb gehandeld zooals het behoort, geheel volgens de wet. Weet u, mijn beste dichter, dat de wetten de beste beschermers van het huiselijk geluk zijn? Zij garandeeren den vader de gehoorzaamheid van zijn zoon en zij, die trachten een zoon van zijn kinderlijke verplichtingen af te leiden, worden door de wet niet verschoond. Bedenk verder, dat ik relaties heb en zij niet.. nu, dus u begrijpt wat ik met haar doen kan.... Maar ik heb dat niet gedaan, omdat zij tot op dit oogenblik zich verstandig heeft gedragen. Maak u niet ongerust: iedere minuut, bij iedere beweging hebben mijn oogen, waaraan niets ontgaat, haar gevolgd, een half jaar lang, en ik wist alles, tot in de kleinste bijzonderheden. Maar

daarom heb ik rustig gewacht, tot Alosja haar zou verlaten, wat nu gaat gebeuren, en inmiddels was het hem een aangename afleiding. Ik ben in zijn oogen de humane vader gebleven, en dat is heel goed, omdat ik dat juist noodig heb. Ha-ha-ha! Ik herinner mij hoe ik haar bijna complimenten maakte dien avond, dat zij zoo edelmoedig en onbaatzuchtig was geweest, dat zij niet met hem getrouwd was; ik zou wel eens willen weten, hoe zij met hem zou hebben kunnen trouwen! Wat mijn bezoek toen bij haar aangaat, dit was alleen omdat het tijd werd, hun verbintenis te doen eindigen. Maar ik moest mij oriënteeren in hun bijzijn, onder hun oogen, door eigen ervaring.... Nu, weet u nu genoeg? Of wilt u dit misschien nog weten: waarom ik u hierheen gebracht heb, waarom ik mij tegenover u zoo heb uitgesloofd om aan u alles te vertellen en waarom ik zoo openhartig tegenover u ben geweest terwijl ik u dat alles ook zòò had kunnen zeggen, zonder tot allerlei intimiteiten af te dwalen?

— Ja!

Ik luisterde gretig. Ik had hem verder niets te antwoorden.

— Alleen hierom, beste vriend, omdat ik in u een beetje meer verstand en een helderder kijk op de zaken opmerkte dan bij mijn zoon en Natasja. U kondt ook vroeger wel weten wie ik was; u kon dat wel gissen, u wel een meening omtrent mij vormen, maar ik wilde u noodelooze moeite besparen en besloot, om mij-zelf maar eens heelemaal aan u te toonen, u eens te laten zien met wien u te doen hebt. Een reëele indruk is een heel voornaam ding. Begrijp dit vooral goed, mon ami. U weet met wien u te doen hebt, u houdt van hààr en daarom hoop ik, dat u al uw invloed zal aanwenden, om haar voor *zekere* onaangenaamheden te behoeden. Anders zal ze last krijgen, ik verzeker het u, ze zal last krijgen. Nu, en ten slotte, de derde reden van mijn openhartigheid tegenover u is (u hebt dat natuurlijk al geraden), dat ik graag eens op de heele zaak wilde spuwen, en dat wel in uw bijzijn....

— En u hebt uw doel bereikt, zei ik, bevende van toorn. — Ik stem toe, dat u op geen enkele manier zoo uw eigen slechtheid en mijn diepe verachting voor u aan den dag had kunnen doen treden als op deze manier, met deze openhartigheden. U bent niet alleen niet bang geweest, dat uw openhartigheden *mij* konden compro-

mitteeren, maar u hebt er u ook niet voor geschaamd.... U geleek werkelijk op dien krankzinnige in dien mantel. U beschouwde mij niet als een mensch.

— U hebt goed geraden, jeugdige vriend, zei hij, opstaande, — u hebt alles geraden; u bent toch niet tevergeefs literator. Ik hoop dat we vriendschappelijk van elkaar zullen scheiden. Zullen we Bruderschaft drinken?

— U bent dronken en alleen daarom antwoord ik u niet zooals het behoort....

— Alweer zwijgteekens, — we hebben weer niet ten einde gesproken, ha-ha-ha! Staat u mij toe, voor u te betalen?

— Maak het u niet lastig, ik zal zelf wel betalen.

— Nu, goed dan, moeten wij niet denzelfden kant uit?

— Ik ga niet met u mee.

— Nu, vaarwel dan, dichter. Ik hoop, dat u mij begrepen hebt.

Hij ging heen, niet al te vast meer op zijn beenen staande en niet meer naar mij omziende. De lakei hielp hem in zijn rijtuig. Ik ging mijn weg. Het was bijna drie uur in den morgen. Het regende; de nacht was donker....

VIERDE BOEK

HOOFDSTUK I.

Ik zal niet trachten mijn hevige verontwaardiging te beschrijven. Niettegenstaande ik dat alles had kunnen verwachten, was ik toch zeer getroffen; precies alsof ik hem plotseling gezien had in al zijn leelijkheid en slechtheid. Overigens waren mijn gevoelens tamelijk vaag, zooals ik me nog herinner: 't was alsof mij iets drukte, benauwde, en een donkere weemoed mijn hart steeds meer vergiftigde; ik was bang voor Natasja. Ik vermoedde dat veel lijden haar nog te wachten stond en ik zocht, half onbewust, naar een manier, om dit lijden te voorkomen, en haar dezen laatsten tijd, voor de beslissing, te verlichten. Wat deze beslissing inhield, was immers reeds te voorzien. En ze naderde onrustbarend snel.

Ik bemerkte in het geheel niet, hoe ik den weg naar huis aflegde, ofschoon ik door en door nat regende! Het sloeg drie uur toen ik thuis kwam. Nauwelijks had ik aan de deur geklopt, of ik hoorde een gekerm, en iemand schoof vlug den grendel terug. Nelly was blijkbaar niet naar bed gegaan, maar had den ganschen tijd bij de deur op wacht gezeten. Op tafel brandde het licht. Ik zag haar in het gezicht, en schrok; haar gezichtje stond hevig ontsteld Haar oogen glansden alsof ze koorts had, op haar wangen brandden twee helroode vlekken en daarbij keek ze mij aan, zóó schuw en zoo verwilderd, of ze mij nauwelijks herkende. Haar handjes gloeiden en beefden.

— Wat scheelt er aan, Nelly, ben je ziek? vroeg ik, mij over haar heenbuigend en haar omvattende.

Ze drukte zich bevend tegen mij aan, alsof ze bang was, en hortend, ademloos vlug, begon ze mij iets te vertellen, alsof ze mij had opgewacht opzettelijk met de bedoeling, mij dat alles te zeggen.

Maar haar woorden waren vreemd en onsamenhangend: ik begreep er niets van. Zij ijlde.

Ik bracht haar voorzichtig naar haar bed, doch het was me niet mogelijk haar te bewegen om er in te gaan liggen en te gaan slapen: ze klemde zich krampachtig aan mij vast, alsof ze altijd nog zoo nameloos angstig was en mij bad om haar te beschermen; en toen ze eindelijk naar bed was gegaan, greep ze alweer naar mijn hand en omklemde die stijf, dat ik toch maar niet heen zou gaan. Ik was echter van al het gebeurde zóó zenuwachtig geworden, en deze laatste scène had me zóózeer geschokt, dat ik, toen ik even aan haar bed had gezeten, en in haar van koorts gloeiend gezichtje gekeken had, plotseling begon te snikken.

Toen Nelly mijn tranen bemerkte, zag ze mij langen tijd onbeweeglijk en met gespannen opmerkzaamheid aan; ze scheen de grootste moeite te doen om mij te begrijpen, maar blijkbaar viel haar dit niet gemakkelijk. Eindelijk ontspande zich haar gezichtje, en een plotselinge gedachte scheen het te verhelderen. Ik wist dat zij na een zwaren aanval van haar ziekte gewoonlijk een tijd lang niet heelemaal tot zichzelf kwam, en dan ook niet spreken kon. Ook ditmaal was het zoo: vergeefs spande zij zich in om iets te zeggen, doch toen ze raadde, dat ik haar niet verstaan kon, strekte ze haar handje naar mij uit en veegde de tranen van mijn wangen; daarna sloeg ze plotseling haar armen om mijn hals en kuste mij.

Blijkbaar had ze gedurende mijn afwezigheid weer een toeval gehad en wel terwijl zij bij de deur gestaan had. Vermoedelijk was ze naderhand flauw gevallen en wellicht was haar in ijlkoorts iets angstwekkends verschenen, dat haar zoozeer verontrust had. Zeker spookte het in haar verwarde gedachten, dat ik wel spoedig zou terugkeeren en aan de deur aankloppen, en zoo was ze daar wachtend blijven liggen, en overeind gevlogen, zoodra ze mij had gehoord.

Maar hoe kwam ze dan toch in zoo'n oogenblik bij de deur? vroeg ik mij af, en plotseling viel het mij tot mijn verwondering op, dat ze haar mantel had aangetrokken. (Ik had namelijk kort van te voren bij een oude kleerkoopster, die af en toe aan de deur kwam en mij ook borgde, dit manteltje voor haar op-

gedaan). Hieruit maakte ik op, dat ze van plan geweest was de kamer uit te gaan, en toen in dien aanval voor de deur op den grond gevallen was. Maar waarheen had ze dan willen gaan? Of zou ze toen óók al half buiten bewustzijn gehandeld hebben?

Haar handjes gloeiden, de koorts moest gestegen zijn: ze lag nu geheel buiten kennis en ijlde onophoudelijk. Tweemaal reeds had ze in mijn huis zulk een aanval gehad, maar ditmaal scheen ze erg ziek te wezen. Een half uur zat ik wel bij haar bed, toen maakte ik voor mijzelf op de kanapé een slaapplaats in orde, en ging daar met kleeren en al aan op liggen, zoodat ik dadelijk bij de hand zou zijn, als ze mij riep. Het licht liet ik aan. Voor ik slapen ging keek ik echter nog verscheiden malen naar de kleine zieke: ze was nu beangstigend bleek; op haar droge, koortsverhitte lippen zag ik sporen van bloed, en van haar gezichtje week zelfs in den slaap die uitdrukking van angst en pijnlijke zorg niet. Ik besloot den volgenden morgen zoo vroeg mogelijk naar den dokter te gaan, wanneer zij ten minste vóór den morgen niet nog zieker werd. Ik vreesde dat ze mogelijk zenuwkoorts zou krijgen.

Het moet de vorst geweest zijn, die haar zoo heeft doen schrikken! zei ik bij mezelf en mijn hart kromp smartelijk samen. En ik herinnerde mij het verhaal van die vrouw, die hem zijn geld in 't gezicht wierp.

HOOFDSTUK II.

.... Drie weken gingen voorbij. Met Nelly ging het vooruit. Tot een zenuwkoorts was het gelukkig niet gekomen, hoewel ze zeer ernstig ziek geweest was. Op een zonnigen helderen dag in het eind van April mocht ze voor het eerst haar bed weer uit. Het was in de stille week.

Arm, klein schepseltje!

Ik kan mijn verhaal niet op de vroegere manier vervolgen. Nu, op het oogenblik dat ik dit schrijf, is er reeds lange tijd over alles heengegaan, en toch denk ik nog aan dat smalle, witte gezichtje, aan den diepen blik van haar donkere oogen, waarmee

ze mij kon aanzien. Van uit haar bed keek zij onbeweeglijk, als wilde zij mij uitnoodigen te raden wat er omging in haar hoofdje, en als ze dan zag, dat ik het maar steeds niet raden kon, en haar zoo niet-begrijpend aankeek, lachte ze stilletjes voor zich heen en strekte dan plotseling haar klein, gloeiend handje met de magere vingertjes naar mij uit. Nu behoort dat all s tot het verleden, alles is opgelost en bekend geworden, alleen het geheim van dit zieke, gepijnigde kleine hart is mij nog immer een geheim gebleven.

Ik weet wel, dat ik afdwaal van mijn verhaal, maar ik kan somtijds niet anders, telkens weer moet ik aan Nelly terugdenken. Hoe zonderling is toch alles! Nu lig ik hier in het ziekenhuis, met een ernstige kwaal, vergeten door allen die ik zoo innig heb liefgehad.... En wanneer mij nu een onbeduidend voorval uit dien tijd in het geheugen komt, een voorval, dat ik toen wellicht nauwelijks zal hebben opgemerkt, dan neemt het hier in de eenzaamheid voor mij zulke heldere kleuren aan, en een zooveel grooter omvang, dat het een bepaalde beteekenis voor mij begint te krijgen, en een bepaalde bedoeling, die ik er toentertijd niet in gezien heb, doch die mij nu zoo veel meer begrijpen doet.

In de eerste vier dagen van Nelly's ziekte waren wij, de dokter en ik, erg bezorgd over haar, maar op den vijfden dag nam hij mij terzijde en verklaarde mij, dat ik me niet langer ongerust behoe de te maken, daar ze spoedig beter worden zou. Het was dezelfde arts, dien ik reeds bij Nelly's eerste ziekte ten mijnen huize over haar geraadpleegd had, de oude jonggezel en goedhartige zonderling, die Nelly destijds door den Stanislaus op zijn borst had geïmponeerd.

— Dus is er niets meer te vreezen? vroeg ik hem verheugd.

— Neen, ze zal nu genezen, maar toch spoedig sterven.

— Hoedat? Sterven? Waardoor dan? riep ik uit, geheel van mijn stuk gebracht en verbluft door dezen vreemdsoortige uitspraak.

— Ja, zonder twijfel zal ze vroeg sterven; ze heeft een hartkwaal, die haar bij de minste of geringste gemoedsbeweging weer zal doen instorten. Misschien dat ze nog wel eens een keer daarvan herstellen zal, maar in geen geval op den langen duur.

— Maar is dat dan op geen enkele wijze te voorkomen?

— Neen, er is niets aan te doen! Het is nu eenmaal zoo. Werkelijk.... als haar alle aanleidingen tot schrik of opwinding uit den weg geruimd worden, als haar een stil, rustig en genoeglijk leven wacht, dan zal ze het misschien nog een poosje uithouden. Er zijn zooveel mogelijkheden en toevalligheden die onverwachts kunnen gebeuren, dat ik.... in één woord, die kleine kan in de meest gunstige omstandigheden tijdelijk gered worden, maar dat ze het een menschenleven lang zou uithouden — onmogelijk!

— Ja, maar.... mijn hemel, wat moet ik dan nu doen?

— Vóór alles mijn voorschriften opvolgen: ze moet een regelmatig leven leiden, en geregeld de poeders innemen. Me dunkt dat die kleine nog al eigenzinnig is, en ook een beetje nukkig en spotlustig. In ieder geval houdt ze er niet bijzonder veel van stipt op tijd haar poeder in te nemen; daar straks nog heeft ze met alle geweld tegen gewerkt toen ze moest innemen.

— Zeker, u heeft gelijk. Zij is werkelijk af en toe nogal vreemd, maar ik heb dat altijd aan ziekelijke overgevoeligheid toegeschreven. Gisteren was ze erg gedwee; maar toe ik haar zooeven den poeder wilde ingeven, nam ze den lepel, schijnbaar onopzettelijk, zóó onvoorzichtig aan, dat ze alles er over heen morste. En toen ik opnieuw een poeder klaarmaakte rukte zij den lepel uit mijn hand, slingerde hem in een hoek en barstte toen in tranen uit.... Toch geloof ik niet, dat ze schreide omdat ze de medicijn moest innemen......

— Hm! Zenuwen, niets dan zenuwen! Dat houdt allemaal verband met wat ze vroeger heeft doorgemaakt, en daarvandaan ook haar ziekte. (Ik had den dokter in vertrouwen uitvoerig ingelicht over Nelly's vroeger leven, en mijn verhaal had hem zeer onder den indruk gebracht). Het eenige middel daartegen is deze poeder, dien ze volstrekt moet blijven gebruiken. Ik moet u nog eenmaal op het hart drukken vooral mijn voorschriften op te volgen.... voor het oogenblik alleen dit: dat ze geregeld den poeder inneemt!

Wij verlieten de keuken, waar dit onderhoud had plaats gehad, en de dokter trad weer op het bed van de patiënte toe. Nelly moest ons gesprek hebben afgeluisterd, want ik had van uit de keu-

ken opgemerkt dat ze haar hoofdje ophief en ingespannen luisterde. Toen ze ons nu hoorde aankomen, gleed ze weer onder het dek en keek ons met een schalksch lachje aan. De arme kleine was in die vier dagen zichtbaar afgevallen. Haar oogen lagen diep in het hoofd en altijd nog woedde de koorts in haar. En des te zonderlinger was de ondeugende, alles-opmerkende blik harer glanzende oogen, die mijn goeden ouden dokter, den besten aller Duitschers in Petersburg, in de hoogste verbazing bracht.

Hij sprak haar ernstig, maar zoo kalm en zachtmoedig mogelijk toe, om haar te overtuigen van de noodzakelijkheid en de heilzame uitwerking der poeders, en dat het de plicht van iederen zieke was, den dokter te gehoorzamen.... Nelly hief het hoofd omhoog, om de medicijn in te nemen, maar al weer stootte zij met een plotselinge handbeweging tegen den lepel, en weer viel alles er bezijden. Ik ben er vast van overtuigd, dat ze het opzettelijk deed.

— Dat was een heel akelige onvoorzichtigheid, — zeide de oude dokter rustig, — en ik denk zoo, dat u het met opzet deedt, wat heelemaal niet mooi van u was. Maar.... alles is te herstellen; we zullen het nog eens overdoen, hè?

Nelly lachte hem in zijn gezicht uit. De dokter schudde het hoofd.

— Dat is heelemaal niet mooi van je, — zeide hij — en lang niet prijzenswaard.

— Maakt u zich maar niet boos op mij — zei Nelly, moeite doende om haar lachlust te bedwingen, — ik zal den poeder dan wel innemen.... Zult u dan een beetje van mij houden?

— Als je je gehoorzaam gedragen zult, zal ik zeker heel veel van je houden!

— Héél veel?

— Héél veel.

— Anders houdt u dus niet van mij?

— Ja, anders toch óók wel.

— En als ik u een kus zou geven, zoudt u mij dan ook willen kussen?

— Ja, zeker, als je dat verdiende! —

Nelly kon zich niet langer inhouden en barstte in lachen uit

— Ze schijnt een vroolijk karakter te hebben, maar nu zijn het zenuwen, — fluisterde de dokter mij ernstig in het oor.

— Nu goed! Ik zal wel innemen! — riep Nelly plotseling met een zwak stemmetje hier tusschen in. — Maar als ik groot ben, zult u dan met me trouwen?

Deze nieuwe inval scheen haar zeer te vermaken; haar oogen straalden en haar lippen trilden van het lachen, in afwachting van het antwoord van den niet weinig verbaasden ouden dokter.

— Nu, ja, antwoordde hij, onwillekeurig even glimlachend, — wanneer je een flink volwassen meisje zult zijn, en gehoorzaam....

— De poeders innemen zult! — vulde Nelly aan.

— Natuurlijk! Precies.... De poeders innemen.... Een goed kind is het, — wendde hij zich weer tot mij, — er is in haar veel.... veel goeds, en flinks, maar, trouwen.... wat een eigenaardig idée .

Opnieuw reikte hij haar de medicijn, en ditmaal stootte zij niet schijnbaar onvoorzichtig tegen den lepel, maar sloeg eenvoudig de hand van den dokter in de hoogte, zoodat nu de geheele inhoud op zijn overhemd en in zijn gezicht vloog. Daarbij lachte zij luid, maar het was nu geen oprecht, vroolijk lachen.... in de uitdrukking van haar gezicht lag iets wreeds, iets boosaardigs. Al dien tijd had ze mijn blik ontweken, en ook nu keek ze steeds lachend naar den dokter, maar toch zag ik een zekere onrust in haar opkomen, en een nieuwsgierigheid wat „die gekke oude man" nu wel doen zou.

— Ach, alweer! Hoe jammer! Maar 't is niets, hoor, ik zal het nog wel eens opnieuw klaarmaken! — En de dokter wischte zich met zijn zakdoek het gezicht af.

Dat verbaasde Nelly. Ze had verondersteld, dat wij nu in ernst boos geworden zouden zijn en wellicht had ze het heimelijk zoo gewenscht, om een reden te hebben weer te kunnen gaan schreien en snikken, de poeders te weigeren als tevoren, of uit boosheid iets te kunnen stukgooien , en op die manier het verdriet en de bitterheid van haar hartje te kunnen uiten. Een dergelijk verlangen komt ook bij andere menschen voor, niet alleen bij zieken, en niet alleen bij Nelly. Hoe menigmaal niet heb ik zelf mijn kamer op en neer geloopen met het onbewust verlangen naar de een

of andere reden om mijn hart te kunnen luchten. En hoe menigmaal niet komen vrouwen, wier hart vol diepe droefheid is, welke ze geen mensch kunnen toevertrouwen, tot hysterie!

Maar de bijna bovenmenschelijke goedheid en het onverstoorbaar geduld, waarmede de zoo gekrenkte oude man ten derden male den poeder gereed maakte, zonder haar iets te verwijten, ontwapende Nelly geheel en al. De lach verdween van haar gezichtje, ze bloosde en een waas kwam over haar oogen, en even, vluchtig, zag ze mij aan, maar wendde haar blik onmiddellijk weer af. Opnieuw reikte de dokter haar de medicijn. Kalm en bedeesd nam zij haar aan, kneep toen de hand van den ouden man en zag hem aan.

— Bent u erg boos, dat ik.... zij kon haar zin niet voleindigen, maar trok de dekens over haar hoofdje en begon te schreien.

— Ach, mijn kind, huil nu niet.... Het heeft niets te beduiden. .... Het zijn allemaal maar zenuwen, drink maar eens een glaasje water. —

Maar Nelly luisterde niet.

— Kom, wees nu kalm.... maak je niet zoo van streek — en daarbij had hij zelf groote moeite om niet te weenen, want hij had een zeer gevoelig hart, — ik heb je al vergeven, en ik zal je later ook wel trouwen, als alles goed afloopt en jij een braaf meisje zult wezen en als je je....

— Poeders goed inneemt, — klonk van onder de dekens een zwak, zenuwachtig, door snikken onderbroken lach-stemmetje, dat ik zoo goed kende.

— Goed, oprecht kind! zei de dokter triomfantelijk en met vochtige oogen .— Arm, arm meisje!

Vanaf dien dag ontstond tusschen hem en Nelly een merkwaardige, innige sympathie. Daarentegen werd ze tegenover mij steeds meer gesloten, zenuwachtiger en onaardiger. Ik kon die plotselinge verandering niet verklaren. In de eerste dagen van haar ziekte was ze zoo lief en zacht tegen me geweest; het was toen, alsof ze mij maar niet lang genoeg kon aankijken, voortdurend greep ze mijn hand en hield die stijf tusschen haar gloeiende vingertjes geklemd, en als ze bemerkte, dat ik somber of opgewonden was, deed ze al haar best mij af te leiden, schertsend, lachend en babbelend, en zonder op haar eigen verdriet te letten. Ze wilde

niet hebben, dat ik werkte en 's nachts bij haar waakte, en was diep bedroefd als ik niet naar haar luisteren wilde. Dikwijls keek ze ernstig en bezorgd en vroeg mij, waarom ik toch zoo treurig was, maar, zonderling, niet zoodra begon ik van Natasja te spreken, of ze werd plotseling afgetrokken en begon over een ander onderwerp te praten. Ze scheen er bepaald iets tegen te hebben, wanneer ik het gesprek op Natasja bracht, en ik verwonderde mij daar ten zeerste over. Als ik naar huis terugkeerde, was ze altijd erg verheugd, maar niet zoodra greep ik mijn hoed om uit te gaan, of ze keek somber en verwijtend.

Op den vierden dag van haar ziekte zat ik den geheelen avond, tot middernacht toe, bij Natasja. Wij hadden veel te bepraten. Toen ik uit huis ging had ik mijn klein patiëntje beloofd spoedig terug te komen, wat ik dan ook van plan geweest was. Maar, hoewel ik nu toevallig langer bij Natasja gebleven was, behoefde ik me omtrent Nelly niet ongerust te maken, want ik had haar niet alleen achtergelaten: Aleksandra Semjonofna was bij haar. Zij was gezonden door Maslobojef, die even bij mij aan was komen loopen en vernomen had, dat Nelly ernstig ongesteld was en ik geheel alleen voor de verzorging stond. Lieve hemel, wat maakte die goede Aleksandra Semjonofna zich daar ongerust over!

„Dus zal hij Vrijdag ook niet bij ons komen!.... En de stakker is heelemaal alleen! Maar dan zullen we hem ten minste ons meegevoel toonen, daar we 't nu toevallig toch te weten zijn gekomen."

Ze verscheen onmiddellijk daarna en bracht in het rijtuig, waarmee ze kwam, een pakje mee, waarin alle mogelijke dingen waren, die ze noodig kon hebben. Ze vertelde meteen maar dat ze mij niet meer alleen wilde laten, en gekomen was om me te helpen, en daarbij opende ze het pak, waarin ze ingemaakte vruchten voor de zieke had meegebracht, een hoentje, voor 't geval dat de zieke een beetje eetlust krijgen zou, appelen, sinaasappelen, gebak en ten slotte schoon linnengoed, beddelakens, servetten, hemden, kompressen, enfin, een volledige hospitaal-installatie.

— Nu hebben we alles, zei ze, ieder woord zoo snel mogelijk uitsprekend, alsof er geweldige haast bij was. — U, als ongetrouwd man, denkt natuurlijk niet zoo aan al die dingen. Daarom heb ik

't maar meegebracht als u het goed vindt.... Filip Filippietsj heeft het me zoo gezegd. Laat eens zien, wat moet er nu gedaan worden? Gauw! Wat moet ik nu eerst doen! Hoe is het met haar? Is ze bij kennis? Ach, wat ligt ze er ongemakkelijk bij! Dat kussen moet wat worden opgeschud, zoodat haar hoofd een beetje hooger komt te liggen! Wat denkt u, zou een leeren kussen niet veel beter zijn? Veel koeler! Ach! Wat ben ik toch dom! Dat ik er nu niets eens aan gedacht heb om dat kussen mee te brengen! Maar ik zal 't nog even gaan halen; zal ik het vuur niet aanmaken? Ik zal mijn dienstbode hierheen sturen. U hebt immers geen dienstbode? Ziezoo, wat zal ik nu eens doen! Wat is dat? Is dat een medicijn dat de dokter voorgeschreven heeft? Zeker borstthee? Ik zal dadelijk de kachel aanmaken....

Ik maande haar aan om kalm te zijn en ze was erg verwonderd, teleurgesteld bijna, dat er lang niet zooveel te doen viel als ze zich had voorgesteld. Toch werd ze daarna wat rustiger, sloot vriendschap met de zieke en stond mij, tijdens haar ziekte, uitstekend terzijde. Iederen dag kwam zij bij ons, en altijd weer opnieuw had ze iets vergeten te doen, dat later weer ingehaald moest worden. Ook vertelde ze aan iedereen, dat Filip Filippietsj het zoo bevolen had. Van Nelly hield ze veel. Weldra hechtten die twee zich aan elkaar als zusters, en ik geloof dat Aleksandra Semjonofna in vele opzichten nog evenveel kind was als haar kleine patiënte. Ze vertelde haar allerlei verhalen, en deed haar best haar op te vroolijken en Nelly scheen zich zonder haar al spoedig te vervelen. Haar eerste verschijning had de zieke erg verbaasd, maar zij raadde al gauw waarom de nieuwe gaste gekomen was, en, naar haar gewoonte, fronste zij de wenkbrauwen, zei geen woord en deed erg onvriendelijk.

— Waarom is ze hier gekomen? vroeg Nelly, met ontevreden gezicht, toen Aleksandra Semjonofna weg was.

— Om je te helpen, Nelly, en je op te passen.

— Waarom?.... Waarvoor? Ik heb haar vroeger toch ook nooit geholpen!

— Goede menschen vragen niet, of iemand dien ze helpen willen, hen vroeger ook al eens geholpen heeft, Nelly. Ze helpen met liefde iedereen die hun hulp noodig heeft. Er zijn veel goede menschen

op de wereld, Nelly. Maar jij hebt ze heel weinig ontmoet, vooral toen je ze zoo noodig had.

Nelly zweeg. Ik ging van haar weg. Maar een kwartier daarna riep zij zelf mij met haar zwak stemmetje terug, wilde mij vragen haar wat te laten drinken, maar sloeg plotseling haar armen om mijn hals, vlijde zich tegen mij aan en hield mij langen tijd in haar armen gekneld. Toen den anderen dag Aleksandra Semjonofna weer kwam, begroette ze haar met een vroolijken glimlach, maar het scheen, dat ze zich om de een of andere reden tegenover haar schaamde.

HOOFDSTUK III.

Den ganschen avond van dien dag bracht ik bij Natasja door. Toen ik thuiskwam sliep Nelly reeds. Ook Aleksandra Semjonofna zat meer slapend dan wakend bij het bed van de zieke mijn terugkomst af te wachten. Ze vertelde mij haastig en zacht-fluisterend, dat Nelly eerst erg opgewekt geweest was en gelachen had, maar dat ze, toen het later werd en ik nog niet thuis kwam, van lieverlede stil en afgetrokken was geworden. Ze had over hoofdpijn geklaagd en zoo geschreid en gesnikt, dat Aleksandra Semjonofna geen raad met haar geweten had. Ze had ook met haar over Natalja Nikolajefna gesproken, doch, toen Aleksandra Semjonofna daarop geen antwoord had kunnen geven, had ze verder gezwegen, geschreid, en eindelijk was ze met tranen op de wangen in slaap gevallen. — Nu, tot ziens, Iwan Petrowietsj, zei ze ten slotte; ze is op het oogenblik wat beter, geloof ik, en Filip Filippietsj wil, dat ik nu thuis kom. Om u eerlijk te zeggen, ik mocht eigenlijk maar twee uur wegblijven, maar ben veel langer gebleven. Maar maak u daarover niet ongerust, hoor; hij durft toch niet boos op mij te worden.... Alleen.... Ach, mijn hemel, geef mij toch eens raad, mijn beste Iwan Petrowietsj, wat moet ik toch doen? Geen avond komt hij nuchter thuis! Er schijnt iets te zijn, dat hem vreeselijk in beslag neemt; hij spreekt bijna geen woord meer, loopt maar te denken; het moet beslist een heel gewichtige

aangelegenheid zijn, die hem zoo bezig houdt; maar toch is hij iederen avond dronken.... Ik loop nu maar te denken: als hij nu thuiskomt, wie moet hem dan naar bed brengen? Nu, ik ga, ik ga, tot ziens, Iwan Petrowietsj. Houdt u mij ten goede, maar ik kàn niet langer blijven. Ik heb een beetje in uw boeken zitten lezen: wat hebt u veel boeken, zeker allemaal erg geleerde boeken? Ik ben zoo dom, ik heb bijna niets gelezen.... Nu, tot morgen...."

Maar den anderen dag werd Nelly wakker, vreeselijk somber en uit haar humeur. Zij antwoordde op de vragen, die ik haar deed, met duidelijken tegenzin en uit zich zelf zei ze niet, precies alsof ze boos op mij was. Ik bemerkte alleeen eenige steelsche blikken, welken zij op mij wierp; in die blikken lag veel verborgen leed en zielepijn, maar toch ook een zekere teederheid, welke er niet in lag, als zij zoo rechtstreeks naar mij keek. Dienzelfden dag had er weer een scène plaats met den dokter bij het innemen van haar medicijnen; ik wist niet wat ik er van denken moest.

Maar tegenover mij veranderde Nelly geheel en al. Haar zonderlingheden, grillen, soms bijna haat tegen mij, duurden voort tot op den dag, dat ze ophield bij mij te wonen, vlak voor de katastrofe die de heele intrige van mijn roman oplost. Maar daarover later.

Het gebeurde echter soms, dat ze voor een oogenblik weer wat liever tegen me was, net als vroeger. Op zoo'n oogenblik verdubbelde zij haar liefkoozingen; meestal echter weende zij daarbij bitter. Maar die uren gingen spoedig voorbij, en dan verviel ze weer in haar vroegeren weemoed en begon ze vijandig naar mij te kijken, of was humeurig, zooals toen bij den dokter, of begon te lachen, wanneer ze bemerkte dat de een of andere nieuwe ondeugendheid van haar mij onaangenaam was, en dan eindigde zij bijna altijd in tranen.

Een keer kreeg ze zelfs ruzie met Aleksandra Semjonofna; ze zeide deze, dat ze niets van haar wilde hebben. Toen ik haar in het bijzijn van Aleksandra Semjonofna zelf daarover een standje gaf, gaf ze me een driftig en boos antwoord, maar plotseling zweeg ze en twee dagen lang sprak ze geen woord met mij, wilde ze haar medicijnen niet innemen, zelfs niet eten en drinken, en alleen de oude okter wist haar te overreden en tot andere gedachten te brengen.

Ik heb al verteld, dat vanaf het eerste bezoek van den dokter een band van innige sympathie tusschen Nelly en hem was ontstaan. Nelly hield heel veel van hem en begroette hem altijd met een vroolijken glimlach, hoe terneergeslagen ze ook was vóór zijn komst. De oude man begon iederen dag even aan te komen, soms zelfs tweemaal per dag, zelfs toen Nelly weer op was en al weer heelemaal hersteld; zij had hem, schijnt het, zóó voor zich ingenomen, dat hij geen dag kon doorbrengen zonder haar lachjes en haar grapjes over hem, die soms erg vermakelijk waren, gehoord te hebben. Hij begon haar boeken met platen mee te brengen, meestal boeken uit een leesbibliotheek. Een keer kocht hij zelfs een mooi boek voor haar. Daarna kwam hij met allerlei snoepgoed, bonbons in mooie doosjes, etc. Als dat het geval was, kwam hij gewoonlijk binnen met een plechtig gezicht, alsof hij jarig was, en Nelly begreep dan dadelijk, dat hij iets voor haar had meegebracht. Maar het cadeautje zelf liet hij niet zien, hij lachte alleen maar veelbeteekenend, ging naast haar zitten en zei, dat wanneer een jong meisje zich goed gedraagt en de menschen achting afdwingt, dat zulk een meisje dan een belooning verdient. Daarbij keek hij zoo goedig-vriendelijk naar haar, dat, al lachte Nelly over hem met den meest onverholen lach, op zulk een oogenblik toch een innige gehechtheid aan hem zich weerspiegelde in haar verhelderende oogen. Ten slotte stond de oude man dan plechtig op, haalde zijn doos bonbons voor den dag en haar aan Nelly overhandigende, voegde hij er bij: „Voor mijn aanstaande echtgenoote." Op zoo'n oogenblik was hij zelf waarschijnlijk nog gelukkiger dan Nelly. Daarna begonnen dan de gesprekken en iederen keer vermaande hij haar ernstig en dringend, haar gezondheid in acht te nemen en gaf haar de noodige geneeskundige wenken.

— Vóór alles behoort een mensch zijn gezondheid in acht te nemen, zei hij dan op echt dogmatischen toon — in de eerste plaats, om in het leven te blijven, en in de tweede plaats, om zich altijd prettig te gevoelen, en op die manier eenig levensgeluk te bereiken. Wanneer je verdriet hebt, lieve kind, dan moet je dat vergeten, of liever probeeren er niet aan te denken. En wanneer je geen verdriet hebt, nu, dan denk je er natuurlijk vanzelf niet

aan, maar doe dan je best over iets prettigs, iets vroolijks te denken.

Over wàt prettigs en vroolijks moet ik dan denken? vroeg Nelly dan.

Op zoo'n vraag stond de dokter dadelijk perplex.

— Nu, wat zal ik zeggen.... over een of ander onschuldig spel letje, dat zoo bij je leeftijd past, of, nu.... iets anders.... wat je wilt....

— Ik wil geen spelletjes; ik houd niet van spelletjes, zei Nelly. — Ik houd veel meer van nieuwe kleeren.

— Nieuwe kleeren! Hm! nu, dat is niet heel mooi van je. Men moet in het leven tevreden kunnen zijn met een bescheiden deel. Overigens.... ach ja.... mag je ook wel van nieuwe kleeren houden.

— En als we getrouwd zijn, krijg ik dan veel nieuwe kleeren?

— Wat een idée! zei de dokter en fronste onwillekeurig de wenkbrauwen. — Nelly glimlachte ondeugend, en één keer zelfs glimlachte ze bij vergissing ook tegen mij. — Of ik je veel nieuwe kleeren geven zal? Dat is te zeggen, als je ze verdient.... goed oppast.... ging de dokter voort.

— En moet ik dan ook iederen dag die poeders blijven innemen?

— Nu, dan hoeft het misschien niet meer iederen dag.

En de dokter begon te glimlachen.

Nelly onderbrak het gesprek door een lach. De oude dokter lachte eveneens en sloeg met vreugde haar vroolijkheid gade.

— Verschrikkelijk speelsch! zei hij, zich tot mij wendende. — Maar toch zijn er altijd nog allerlei grillen in haar, een zekere humeurigheid en prikkelbaarheid.

Hij had gelijk. Ik wist absoluut niet, wat met haar te beginnen. Het leek, of ze in het geheel niet met mij praten wilde, precies alsof ik haar op een of andere manier kwaad had gedaan. Ik vond dat heel verdrietig. Ik werd er zelfs eenigszins boos om en eens zeide ik ook een heelen dag geen woord tegen haar. Maar den anderen dag schaamde ik mij daarover. Zij huilde heel dikwijls en dan wist ik werkelijk niet, hoe haar te troosten. Overigens, één keer verbrak zij eens het stilzwijgen met mij.

Ik kwam toen thuis tegen den schemer en zag dat Nelly haastig een boek onder haar kussen verborg. Het was mijn roman, dien zij van de tafel genomen had en waarin zij tijdens mijn afwezi-

heid was gaan lezen. Waarom moest ze het boek voor mij verbergen? Precies, alsof ze er zich voor schaamde. Maar ik zette een gezicht alsof ik niets gemerkt had. Een half uur later, toen ik een minuutje de keuken binnenging, sprong ze vlug van haar plaats op, haalde het boek onder het kussen vandaan en legde het weer op zijn vroegere plaats op de tafel. Een minuut later riep zij mij bij zich; in haar stem lag iets van ontroering. Ze had al vier dagen bijna niets tegen mij gezegd.

— Gaat u — vandaag naar Natasja? vroeg zij met een telkens afbrekende stem.

— Ja, Nelly; ik moet haar heel noodzakelijk even spreken.

Nelly zweeg.

— Houdt u veel van haar? vroeg zij daarna met zwakke stem.

— Ja, ik houd veel van haar, antwoordde ik.

— Ik houd ook van haar, voegde zij er zacht bij.

Daarna zweeg zij opnieuw.

— Ik wil naar haar toe en bij haar wonen, begon Nelly opnieuw, mij schuchter aanziende.

— Dat kan niet, Nelly, antwoordde ik, een beetje verbaasd. — Maar heb je het bij mij dan slecht?

— Waarom kan het niet? vroeg zij driftig. — U trachtte mij wel over te halen, om bij haar vader te gaan wonen, maar dat wil ik niet. Heeft zij een dienstbode?

— Ja, zeker.

— Nu, laat ze die dan wegsturen, dan kom ik bij haar in dienst. Ik zal alles voor haar doen en wil er geen loon voor hebben; ik zal van haar houden en haar eten klaar maken. Zegt u haar dat straks!

— Maar waarom wil je dat, Nelly? Wat een grillige inval toch van jou! En wat denk je wel van haar: dat ze je als dienstbode zou willen aannemen? Als ze je in huis zou nemen, dan zou ze het doen als haars gelijke, als haar jonger zusje of zoo iets.

— Neen ik wil niet als haar gelijke. Op die manier wil ik niet....

— Waarom niet?

Nelly zweeg. Haar lipjes beefden; ze scheen op het punt te gaan huilen.

— Die persoon, van wien ze nu houdt, die laat haar immers in den steek? vroeg ze ten slotte.

Ik verwonderde mij.

— Maar hoe weet je dat, Nelly?

— U hebt me zelf alles verteld, en eergisteren, toen de man van Aleksandra Semjonofna hier kwam, heb ik er hem ook naar gevraagd; hij heeft me alles verteld.

— Maar is Maslobojef dan eergisteren hier geweest?

— Ja, hij is hier geweest, antwoordde ze, de oogen neerslaande.

— Maar waarom heb je me dan niet verteld dat hij hier geweest is?

— Zoo maar....

Ik dacht een oogenblik na. De hemel mag weten wat Maslobojef toch uitvoerde. En waarom bewaarde hij over dat alles zoo'n stilzwijgen? Ik moest hem toch beslist eens spreken.

— Maar wat wou je daarmee zeggen, Nelly, dat die persoon haar misschien verlaat?

— Wel, u houdt immers heel veel van haar, antwoordde Nelly, haar oogen naar mij opslaande. — Maar wanneer u veel van haar houdt, dan moet u ook met haar trouwen, als die ander haar in den steek laat.

— Neen, Nelly, zij houdt niet zóó van mij, als ik van haar, en ik zelf.... Neen, dat gaat niet, Nelly.

— En ik zou dan als dienstbode bij u komen, en u zoudt samen gelukkig zijn, zei zij, bijna fluisterend en mij niet aanziende.

„Wat is er toch met haar, wat is er toch met haar?" dacht ik met innerlijke pijn. Nelly zweeg verder en zei den geheelen avond geen woord meer. Toen ik uitging begon ze te huilen en Aleksandra Semjonofna vertelde me later, dat ze den heelen avond gehuild had en zelfs huilende in slaap was gevallen. Zelfs 's nachts in haar slaap huilde en ijlde ze.

Vanaf dien dag werd ze steeds somberder en stiller. Een paar keer ving ik wel een blik op, dien ze mij tersluiks toewierp, en hoeveel teederheid lag er in dien blik! Maar dat waren slechts enkele oogenblikken; daarentegen werd ze over 't algemeen steeds meer somber en gesloten, zelfs tegenover den dokter, die versteld stond over deze verandering in haar karakter. Lichamelijk genas ze in dien tusschentijd bijna volkomen, en de dokter stond haar ten slotte toe, een beetje in de frissche lucht te vertoeven, maar nog niet al te dikwijls. Het weer was helder en warm. Het

was de Stille Week, die dat jaar heel laat viel; ik ging vroeg in den morgen uit; ik moest beslist naar Natasja, maar ik besloot zoo vroeg mogelijk weer thuis te zijn om Nelly af te halen en wat met haar te gaan wandelen; intusschen liet ik haar eenigen tijd alleen.

Maar wie beschrijft mijn verwondering, toen ik, haastig thuiskomende, zag, dat de sleutel van de deur buiten in het slot stak. Ik ging naar binnen: er was niemand. Ik bestierf het bijna van schrik. Ik keek: op tafel lag een briefje en daarop was het potlood geschreven, met groot, ongelijk handschrift:

„Ik ga van u weg en kom nooit meer terug. Maar ik houd heel veel van u.

Uw trouwe Nelly."

Ik gaf een kreet van schrik, en stormde naar buiten.

HOOFDSTUK IV.

Nauwelijks was ik op straat, zonder nog duidelijk te weten waar ik eigenlijk heen moest, toen plotseling voor onze huisdeur een droschke stilhield, waaruit Aleksandra Semjonofna te voorschijn kwam, Nelly bij de hand houdende, alsof ze bang was dat deze nogmaals ontsnappen zou. Ik snelde naar hen toe.

— Nelly! Wat is er toch gebeurd? Wat wou je doen? Waar ben je naar toe geweest? riep ik uit.

— Wacht even, laten we zoo gauw mogelijk naar uw huis gaan, dan zult u alles hooren, antwoordde Aleksandra Semjonofna. — Wat ik u nu toch vertellen moet, Iwan Petrowietsj, fluisterde ze mij onderweg in het oor, — dat is gewoon verbazingwekkend.... Kom maar mee! U moet alles zoo gauw mogelijk weten.

Het was haar aan te zien, dat ze iets bijzonders te vertellen had.

— Kom Nelly, ga nu maar slapen, zei ze tegen haar, zoodra we in de kamer terug waren, — je zult wel erg moe zijn. 't Is geen kleinigheid om pas hersteld zoo'n tijd op straat te loopen! Ga nu liggen, mijn liefje. Wij zullen hier maar heen gaan, dan hoeven we je niet te storen....

En ze wenkte mij, dat ik mee zou gaan naar de keuken.

Maar Nelly ging nog niet naar bed; ze ging op de kanape zitten en bedekte haar gezicht met de handen.

We gingen de kamer uit. Aleksandra Semjonofna vertelde mij in korte woorden wat er gebeurd was; later vernam ik nog nadere bijzonderheden. Na mij haar briefje geschreven te hebben, was Nelly twee uur voor mijn thuiskomst, de deur uitgegaan en was allereerst naar den ouden dokter gegaan. De dokter was eenvoudig versteend geweest van schrik, vertelde hij mij later, toen hij Nelly zoo ineens voor zich zag, en had den geheelen tijd dat ze bij hem was „zijn oogen niet kunnen gelooven". — Ik kan het nog niet gelooven, besloot hij zijn verhaal, — en ik zal het ook nooit en nimmer kunnen gelooven! — Hij had rustig in zijn werkkamer, in zijn kamerjapon, zijn koffie zitten drinken, toen ze plotseling de kamer binnenstormde, en, eer hij tot bezinning had kunnen komen, hem om den hals gevallen was. Ze klemde zich aan hem vast, schreide, kuste zijn handen en vroeg hem haar zonder nadere voorwaarden bij zich te willen nemen, er aan toevoegende dat ze bij mij onmogelijk langer kon en wilde blijven, en daarom van mij weggeloopen was; dat ze veel verdriet had; dat ze nooit meer zou lachen om wat hij zei en nooit meer over nieuwe kleeren spreken, maar alles leeren wat de dokter wilde, — blijkbaar had ze onderweg deze beloften bedacht — en dat ze hem in alles zou gehoorzamen en iederen dag net zooveel poeders innemen als hij maar verkoos. De goede oude man was zóó verstomd geweest van verbazing, dat hij haar met open mond had zitten aankijken. Zijn sigaar was uitgegaan in den tijd, dien hij noodig had gehad om woorden te kunnen vinden.

— Mademoiselle, zei hij eindelijk, Mademoiselle, als ik je goed begrepen heb is het je verlangen bij mij is huis te worden opgenomen. Maar.... dat is onmogelijk! Zooals je ziet ben ik hier niet groot behuisd en ik ben ook niet rijk.... En toch, trouwens, zoo geheel onverwacht.... 't Is verschrikkelijk! En bovendien ben je eenvoudig maar weggeloopen! Dat is toch niet mooi van je. En dan, ik had je toegestaan op mooie dagen een eindje te gaan wandelen, onder geleide van je gastheer, en nu loop je maar van je weldoener weg, naar mij toe, of het iets heel gewoons is, terwijl

je je toch zoo noodig had moeten ontzien en.... en.... je poeder had moeten innemen. En ten slotte.... ten slotte begrijp ik er heelemaal niets van....

Maar Nelly liet hem nauwelijks uitspreken. Ze begon opnieuw te huilen en te trachten hem over te halen, maar het hielp niet. De verbazing van den dokter werd al grooter en grooter en op het laatst begreep hij er heelemaal niets meer van. Eindelijk had Nelly het opgegeven en was de kamer uitgeloopen.

„Ik was den heelen dag daarna van streek", besloot de oude man zijn verhaal, „en 's nachts moest ik een poeder innemen."

Nelly ging daarop naar de woning van Maslobojef. Ofschoon ze het adres wel wist, had ze het huis toch slechts na veel zoekens gevonden. Maslobojef was thuis. Aleksandra Semjonofna sloeg haar handen boven haar hoofd in elkaar, toen Nelly haar verlangen bekend maakte, daar te mogen blijven. Op Aleksandra Semjonofna's vragen: waarom ze dat wilde en of ze het bij mij dan zoo slecht had, gaf Nelly haar geen antwoord, maar wierp zich snikkend in een stoel. „Ze schreide zóó lang en zóó hartstochtelijk, dat ik bang was, dat ze er in zou blijven!" vertelde Aleksandra Semjonofna naderhand. Nelly smeekte, dat ze haar als keukenmeid in dienst zou nemen, en verzekerde dat ze strijken en wasschen kon. Daarop scheen heel haar hoop gevestigd te zijn. Het was Aleksandra Semjonofna's bedoeling geweest, haar zoolang bij zich te houden, tot zich een en ander zou hebben opgehelderd, en ze wat meer licht in deze zaak zou hebben gekregen. Maar Filip Filippietsj had er zich tegen verzet en haar opgedragen, de vluchtelinge zoo gauw mogelijk weer aan mij uit te leveren. Onderweg had Aleksandra Semjonofna Nelly omhelsd en getroost, maar daarop was ze nog harder gaan huilen. Ook Aleksandra Semjonofna had van ontroering geweend.

— Maar waarom, waarom wil je dan toch niet bij hem blijven; heeft hij je dan ergens mee beleedigd? vroeg ze Nelly schreiende.

— Neen, hij heeft me niet beleedigd....

— Nu, waarom wil je dan toch....

— Zoo maar, ik wil niet langer bij hem wonen.... ik kan het niet.... ik ben boos op hem.... maar hij is toch wel goed.... Maar bij u zou ik niet boos meer zijn, ik zou werken! antwoordde ze hevig snikkend.

— Waarom ben je dan zoo boos op hem Nelly?

— Ach, nergens om....

„En ik kon er maar niets anders uit krijgen dan dat „zoomaar" en „nergens om", besloot Aleksandra Semjonofna, haar tranen afdrogend.

— Waarom zou ze toch zoo terneergeslagen zijn, zou ze altijd zoo geweest zijn? Wat denkt u er van, Iwan Petrowietsj?

We gingen nu naar Nelly terug; ze had haar gezichtje begraven in haar kussen en weende. Ik knielde bij haar bed neer, greep haar hand en kuste die. Maar ze rukte zich los en begon nog erger te snikken. Ik wist niet wat te doen. Op dit oogenblik kwam de oude Ichmenjef de kamer binnen.

— Goedendag, Wanja, ik moet je even spreken! — Hij keek ons verwonderd aan. De oude man was pas ziek geweest en sedert erg afgevallen; hij zag er bleek en mager uit. Maar hij had niet naar de waarschuwingen van zijn vrouw willen luisteren, doch was voortgegaan met — zooals hij het uitdrukte — „het in orde brengen van zijn zaken."

— Nu, goedendag dan! — zei Aleksandra Semjonofna, met een nieuwsgierigen blik op den ouden man, — Filip Filippietsj heeft me opgedragen om zoo gauw mogelijk terug te komen. Vanavond, zoo tegen donker, zal ik nog een uurtje hier komen.

— Wie is dat? vroeg de oude Ichmenjef, blijkbaar aan heel iets anders denkende.

Ik gaf hem de noodige opheldering.

— Zoo, hm! Ik ben naar je toe gekomen om een gewichtige aangelegenheid te bespreken, Wanja....

Ik wist wel, over welke aangelegenheid hij spreken wilde, en had zijn bezoek reeds verwacht Hij kwam om over Nelly te spreken. Anna Andrejefna had eindelijk ons voorstel ingewilligd, het weesje op te nemen in haar huis. Deze inwilliging van Anna Andrejefna was het gevolg geweest van een onderhoud, dat ik met Anna Andrejefna had gehad, en waarin ik haar had uitgelegd, dat het aanzien van dit weeskind, welks moeder eveneens door haar vader vervloekt was, het hart van haar man waarschijnlijk zou verteederen. Zij was het hierin zóó volkomen met mij eens, dat zijzelf was begonnen er bij haar man op aan te dringen, dat

hij Nelly in huis zou nemen. Van zijn kant wilde hij natuurlijk Anna Andrejefna gaarna tevreden stellen, en bovendien beoogde hij er nog een bepaald doel mee.... Waarop ik later terug zal komen...

Ik heb reeds opgemerkt, dat Nelly den ouden man van het eerste oogenblik af niet had mogen lijden. Haar gezicht drukte een bepaalde haat uit, alleen al wanneer zijn naam genoemd werd. De oude man kwam zonder nadere inleiding dadelijk op de zaak zelve neer. Hij trad rechtstreeks op Nelly toe, die nog altijd met haar gezicht in de kussens lag, en, haar hij de hand nemend, vroeg hij, of ze bij hem zou willen wonen, inplaats van zijn dochter.

— Ik heb een dochter gehad, waar ik erg veel van hield, méér dan van mezelf, zei hij, — maar nu is zij niet meer bij ons. Ze is gestorven. Wil jij haar plaats in mijn huis, en.... in mijn hart innemen?

En in zijn oogen, droog en starend van de koorts, verschenen tranen.

— Neen, ik wil niet, antwoordde Nelly. zonder het hoofdje op te heffen.

— Waarom niet, mijn kind? Je hebt niemand, Iwan kan je niet eeuwig bij zich houden, en bij mij zou je zijn als in een ouderlijk huis.

— Ik wil niet, omdat u slecht bent. Ja slecht! slecht! voegde ze erbij, het hoofd opheffend en plaats nemende op het bed, tegenover Ichmenjef. — Ik ben zelf slecht, en slechter dan alle anderen, maar u bent nog slechter dan ik!....

Dit zeggende, verbleekte Nelly; haar oogen flikkerden, zelfs haar bevende lippen werden bleek. De oude man keek haar vol niet-begrijpen aan.

— Ja slechter dan ik, omdat u uw dochter niet vergeven wilt; u wilt haar heelemaal vergeten, en daarom een vreemd kind aannemen, maar dat is immers niet mogelijk, dat iemand zijn eigen dochter vergeet! Zoudt u ooit van mij gaan houden? Telkens wanneer u naar me keek, ou he. u te binnen schieten, dat ik u een vreemde ben en dat u nog een dochter hebt, die u zelf vergeten bent, omdat u zoo hardvochtig bent. En ik wil niet wonen bij hardvochtige menschen, dat wil ik niet, dat wil ik niet! —

Nelly zweeg en wierp een steelschen blik op mij.

— Morgen is het Paaschen, herdenken wij dat Christus is opgestaan. Alle menschen omhelzen elkaar en verzoenen zich met elkaar, alle schulden worden vergeven.... Dat weet ik heel goed.... Alleen u .... alleen u .... o, wat bent u een hardvochtig mensch! Ga weg!

Ze barstte in tranen uit. Die rede had ze blijkbaar van te voren uit het hoofd geleerd, voor alle geval, indien de oude man haar eens mocht uitnoodigen om bij hem te komen. Hij was getroffen en verbleekte. Een ziekelijke uitdrukking verscheen op zijn gezicht.

— En waarom, waarom, waarom maken alle menschen zich zoo bezorgd over mij! Ik wil niet! Ik wil niet! riep Nelly plotseling buiten zichzelve uit. — Ik ga weer bedelen!

— Nelly, wat zeg je nu! Nelly, mijn lieveling! riep ik onwillekeurig uit, maar mijn uitroep was als olie op het vuur.

— Ja, liever ga ik op straat loopen bedelen, dan dat ik hier blijf! riep ze huilende uit. — Moeder bedelde ook, en toen ze stierf zei ze zelf tegen me: Nelly, blijf arm, en ga liever bedelen, dan dat je .... Bedelen is geen schande: ik vraag niet aan een bepaald mensch, maar aan iedereen; aan één mensch te vragen, dat is schande, maar aan iedereen te vragen is heelemaal geen schande; dat heeft een bedelvrouw me eens uitgelegd; ik ben klein, men kan mij nergens gebruiken. Ik zal weer bij alle menschen gaan vragen; ik wil niet bij één; ik ben slecht, ik ben slechter dan alle andere menschen; kijk eens hoe slecht ik ben!

En geheel onverwachts greep ze een kopje van de tafel en gooide het op den grond.

— Kijk, nu is het kapot, zei ze, ons met een soort uitdagende plechtigheid aanziende, — we hebben in 't geheel maar twee kopjes, voegde ze er bij. — en ik zal ook het andere nog breken.... Dan hebben we niets meer om thee uit te drinken!

Ze leek duivelsch en gevoelde zelf, scheen het, iets van genoegen in haar woede, alsof ze begreep, dat het verkeerd was, wat ze deed, en tegelijkertijd zichzelf aanspoorde tot verdere baldadigheden.

— Ze is ziek, Wanja, dat is alles, zei Ichmenjef, of .... of ik begrijp er heelemaal niets van, wat dat voor een kind is. Tot ziens!

Hij greep zijn hoed en drukte mij de hand. Hij scheen geheel

verslagen; Nelly had hem vreeselijk beleedigd; ik was boos op haar.

— Dat je toch geen medelijden met hem hadt, Nelly! riep ik uit, toen we alleen waren; — schaam je je niet! Schaam je je niet! Neen, je bent niet goed; je hebt gelijk, je bent slecht!

En zonder me den tijd te gunnen, mijn hoed te zoeken, vloog ik naar beneden, den ouden man achterna. Ik wilde hem tot aan de deur brengen, en hem ten minste een enkel woord tot troost zeggen. De trap af snellende, leek het mij toe, alsof ik nog het gezicht van Nelly voor me zag, verbleekende onder mijn verwijten.

Spoedig had ik hem ingehaald.

— Het arme kind heeft een verdriet, Iwan, een verborgen, maar heel groot verdriet, en ik was zoo zelfzuchtig om nog aan mijn eigen verdriet te denken en daarover uit te wijden, voegde hij er bitter lachend bij. „Ik heb een oude wond bij haar opengescheurd. Men zegt wel eens: iemand die verzadigd is kan een hongerige niet verstaan, maar ik voeg er aan toe: een hongerige kan een hongerige ook niet altijd begrijpen. Nu, tot ziens!

Ik wilde nog over iets anders met hem beginnen te praten, maar hij maakte met de hand een afwerend gebaar.

— Schei nu maar uit met te trachten mij te troosten; pas maar liever op, dat dat kind niet bij je wegloopt; ze kijkt als een oorworm! voegde hij mij met iets van verbittering in zijn stem toe; daarna verwijderde hij zich met haastige schreden, met zijn stok luid op den grond tikkend.

Hij had zeker niet gedacht, dat zijn profetie omtrent Nelly zou uitkomen.

Wie beschrijft mijn verwondering en schrik toen ik, bovengekomen zijnde, Nelly weer niet in de kamer vond. Ik stormde dadelijk weer naar beneden, zocht in het portaal, op de trappen, riep haar, klopte zelfs bij verschillende medebewoners van het huis aan en vroeg, of zij Nelly niet gezien hadden — of wisten waar zij was; ik kon noch wilde gelooven, dat zij weer was weggeloopen. En hoe zou zij hebben kunnen wegloopen? Er was maar één uitgang aan het huis en daarin had ik met Ichmenjet staan praten, zoodat zij, als zij ontsnapt was, vlak langs ons heen moest zijn gegaan. Maar later kwam ik tot de conclusie, dat zij vermoedelijk, zoo lang ik met Ichmenjef stond te praten, zich ergens in

het portaal of op den trap zal hebben verborgen en het huis zal hebben verlaten, terwijl ik naar boven, naar mijn kamer ging. Maar in dat geval kon zij toch nog niet zoo ver zijn.

In groote ongerustheid besloot ik haar te gaan zoeken; mijn kamer sloot ik evenwel, zekerheidshalve, maar niet af.

Allereerst ging ik naar Maslobojef. Maslobojef was niet thuis en Aleksandra Semjonofna ook niet. Een briefje achterlatende, waarin ik hun Nelly's tweede vlucht meldde en hen verzocht om het mij dadelijk te doen weten, wanneer Nelly bij hen mocht komen, ging ik vervolgens naar den ouden dokter: die was ook niet thuis, maar zijn dienstbode deelde mij mede, dat, behalve het bezoek van Nelly vroeg in den morgen, er niemand geweest was. Wat moest ik nu doen? Ik begaf mij naar Boebnowa en vernam van de doodkistenmakersvrouw, dat Boebnowa al vanaf den vorigen dag op het politiebureau zat; waarom, dat was niet bekend; Nelly was er „sedert dien dag" niet meer geweest. Vermoeid, uitgeput ging ik opnieuw naar Maslobojef; hetzelfde antwoord: Nelly was er niet geweest. en hij zelf en Aleksandra Semjonofna waren ook nog niet thuisgekomen. Mijn briefje lag nog op de tafel. Wat moest ik doen?

Diepbedroefd ging ik laat in den avond eindelijk naar huis. Ik moest dien avond nog naar Natasja, zij had mij dien morgen nog verzocht, vooral te komen. Maar ik had dien dag zelfs bijna niets gegeten; de gedachte aan Nelly maakte mij geheel van streek.

„Wat kan dat toch zijn?" dacht ik. — Zou dat een gevolg kunnen wezen van haar ziekte? Zou zij misschien krankzinnig zijn? Maar, mijn hemel, waar was zij op het oogenblik? Waar moest ik haar zoeken?" — Juist had ik dit mij zelf afgevraagd, of plotseling zag ik Nelly, eenige schreden van mij af, op een brug. Zij stond bij een lantaarnpaal en had geen erg in mij. Ik wilde op haar toesnellen, maar stond plotseling stil. Wat doet ze hier toch?" dacht ik, er niets van begrijpende en wetende, dat ik haar nu niet meer kon verliezen, besloot ik af te wachten en toe te zien. Er gingen een minuut of tien voorbij, zij stond al maar stil, starende naar de voorbijgangers. Ten slotte passeerde er een net gekleede oude heer; Nelly trad op hem toe, de oude heer haalde zonder stil te houden iets uit zijn zak en gaf haar dat. Zij maakte een lichte

buiging. Het is mij onmogelijk uit te drukken wat ik op dat oogenblik gevoelde. Mijn hart kromp ineen van smart, alsof iets dat mij heel lief en dierbaar was mij plotseling begaf of voor mijn oogen werd besmeurd en geschandvlekt. En tegelijkertijd vloeiden er tranen uit mijn oogen....

Ja, tranen waren het over de arme Nelly, tranen van medelijden en weemoed, hoewel ik tot op dat oogenblik niets dan verontwaardiging over haar gedrag had gevoeld; zij was immers geen verlatene, geen geheel aan de willekeur van het leven overgelatene; zij was toch niet weggeloopen van strenge ouders of opvoeders, of menschen die haar op de een of andere wijze exploiteerden, maar van haar beste vrienden, van menschen die haar liefhadden en vertroetelden. Het leek precies alsof zij iemand in verbazing wilde brengen of bang maken door haar gedrag, alsof zij ergens heimelijk trotsch op was! Een of ander geheim lag in dat hartje verborgen.... Ja, de oude Ichmenjef had gelijk; zij had een wond, die niet kon genezen, en die zij zelf telkens, als opzettelijk, weer scheen open te rijten, alsof zij een wellust vond in haar eigen pijn, in haar *egoisme van te lijden*, om het zoo eens uit te drukken. Die telkens vernieuwde opwekking van de oude pijn en het genoegen dat zij daarin vond kende ik: men vindt iets dergelijks heel dikwijls bij vernederden en beleedigden, bij de door het lot voortgejaagden, die diep in zich de onrechtvaardigheid van hun lot wel bewust zijn. Maar over welke onrechtvaardigheid kon Nelly klagen? Ja, het leek wezenlijk, alsof zij ons eens wilde verbazen en bang maken door haar daden, door haar grillen en haar zonderlinge gedragingen, alsof zij daar om den een of anderen reden trotsch op was.... Maar neen! Dat kon toch niet. Zij was nu alleen en niemand van ons zag dat zij liep te bedelen. Vond zij dan misschien voor zichzelf zoo'n groot genoegen daarin? Waarom moest zij bedelen? Waarvoor moest zij geld hebben?

De gift van het oude heertje in ontvangst genomen hebbende ging zij den brug af en trad op de helder verlichte vensters van een grooten winkel toe. Hier, in het licht dat uit de vensters straalde, begon zij haar geld te tellen; ik stond op tien pas afstands van haar. Zij had al tamelijk veel geld bij elkaar; het was duidelijk dat zij van dien morgen af, van het oogenblik, dat zij bij mij was

weggeloopen, gebedeld had. Het geld stijf in haar handje gedrukt houdend, stak zij de straat over en trad een winkel van huishoudelijke artikelen binnen. Ik ging dicht bij de winkeldeur staan, die open stond, en keek, wat zij in den winkel deed.

Ik zag, dat zij het geld op de toonbank legde, en dat men haar toen een kopje liet zien, een heel gewoon theekopje, dat erg veel weg had van het kopje, dat zij dien morgen gebroken had, om mij en Ichmenjef te laten zien, hoe slecht zij was. Het kopje kostte misschien vijftien kopeken. wellicht nog minder. De winkelier pakte het in, deed een touwtje om het pakje en gaf het aan Nelly die haastig, met een tevreden gezichtje, den winkel verliet.

— Nelly! riep ik uit, toen ze vlak bij me was gekomen. — Nelly! Ze keek op en schrikte; het kopje, dat ze in de hand hield, viel op den grond en brak in stukken. Eerst was zij bleek geworden, maar toen ze mij aanzag en vermoedde, dat ik haar reeds langen tijd had bespied, steeg een blos van schaamte naar haar wangen. Ik nam haar bij de hand en bracht haar naar huis, waar we tamelijk dicht bij waren. Geen van beiden zeiden we een woord onderweg. Thuis gekomen ging ik op een stoel zitten en Nelly bleef vóór me staan, droevig en bleek, de oogen op den grond gericht.

— Nelly, je hebt gebedeld?

— Ja, antwoordde ze, nauwelijks verstaanbaar.

— Je wilde zeker geld hebben om een kopje te koopen in plaats van dat andere kopje, dat je zooeven gebroken hebt?

— Ja ....

— Maar ik heb je toch heelemaal niet verweten, dat je dat kopje gebroken hebt. Zie je zelf niet in, Nelly, hoe onaardig en egoïstisch je hebt gehandeld? Foei, schaam je ....

— Ik schaam me ook, fluisterde zij heel zacht, en een traan liep langs haar wang.

— Je schaamt je ook .... herhaalde ik. Welnu dan, mijn lieveling, als ik je verdriet gedaan heb, vergeef het mij dan, en laten we niet langer boos op elkaar zijn.

Ze zag mij aan, barstte in tranen uit en sloeg haar armen om mijn hals.

Op dit oogenblik kwam Aleksandra Semjonofna de kamer binnen.

— Wat! is zij weer terug? Ach, Nelly, wat heb je ons toch in angst laten zitten! Gelukkig dat ze nu tenminste maar weer thuis is .... Waar hebt u haar teruggevonden, Iwan Petrowietsj?

Maar ik beduidde Aleksandra Semjonofna, dat ze mij nu niets vragen moest, en dadelijk zweeg ze.

Nelly schreide nog altijd; zachtjes maakte ik haar armen van mijn hals los en verzocht de goede Aleksandra Semjonofna bij haar te willen blijven tot ik terug zou zijn; daarop ging ik naar Natasja. Ik had me reeds verlaat en moest me erg haasten.

Dezen avond zou ons lot worden beslist: ofschoon ik met Natasja heel veel andere dingen te bespreken had, vertelde ik haar toch het gebeurde met Nelly, waarover ze niet weinig verwonderd was.

— Wanja, zei ze eindelijk, peinzend, — ik geloof dat ze je liefheeft.

— Hoe .... hoe meen je dat? riep ik uit.

— Ja, ik geloof dat ze je lief heeft, niet als een kind, maar als een vrouw ....

— Ach, wel neen, Natasja! 't Is nog maar een klein kind!

— Maar ze is al bijna veertien jaar! Het zou best kunnen zijn, dat ze zoo verbitterd is, omdat jij er niet het minste vermoeden van hebt, en doordat ze haar gevoel zelf niet eens goed begrijpt; haar verdriet uit zich wel op een heel kinderlijke manier, maar daarom behoeft het niet minder echt te zijn, of minder pijnlijk voor haar. Daarbij is ze ook jaloersch op mij. Je hebt zooveel met mij te maken, dat je thuis onwillekeurig wel over me denken en spreken moet, en aan haar te weinig aandacht schenkt. Dat heeft haar gehinderd. Ze heeft waarschijnlijk behoefte haar hart voor je uit te storten, maar ze weet zelf niet precies wat ze wil, schaamt zich ervoor en wacht op een geschikte gelegenheid. Maar jij begrijpt haar niet; inplaats van die gelegenheid te verhaasten, verleg je die steeds, loopt heele dagen naar mij, en zelfs wanneer ze ziek is laat je haar heele tijden alleen. Daarover huilt ze; ze heeft niet genoeg aan je, en het allerergste voor haar is, dat jij dat niet bemerkt. Zelfs nu, op een oogenblik als dit, laat je haar alleen. Ik verzeker je: morgen is ze weer ziek. Hoe kon je haar nu ook alleen laten! Ga maar weer gauw naar huis ....

— Ik heb haar niet alleen gelaten, maar ....

— Nu ja, ik heb je zelf gevraagd om te komen, wil je zeggen. Ga nu maar.

— Ik zal gaan, maar 't spreekt vanzelf, dat ik van alles wat je daar gezegd hebt, niets geloof.

— Alleen, omdat het anders is dan gewoonlijk? Herinner je toch haar geschiedenis! Stel je eens goed voor, wat ze al allemaal heeft meegemaakt, en dan kun je mij wel gelooven. Zij is niet opgegroeid als jij en ik....

Het was toch al laat toen ik thuis kwam. Aleksandra Semjonofna vertelde me, dat Nelly alweer, net als dien vorigen avond, voortdurend had gehuild.

— Maar nu ga ik weg, Iwan Petrowietsj. Filip Filippietsj wil het zoo. Hij wacht al op mij, de arme jongen.

Ik bedankte haar en ging bij het hoofdeinde van Nelly's bed zitten. Ik vond het zelf ook wel wat erg, dat ik haar zoo alleen had kunnen laten. Lang, tot diep in den nacht, zat ik bij haar bed, in gepeins verzonken. Het was een noodlottige tijd.

Maar nu moet ik eerst vertellen wat er in die veertien dagen was gebeurd.

HOOFDSTUK V.

Na den boven door mij vermelden avond, dien ik met den Vorst had doorgebracht in het restaurant B., verkeerde ik eenige dagen achtereen in groote ongerustheid over Natasja. „Waarmee kan die vervloekte vorst toch bedoeld hebben haar te dreigen, en op welke manier zou hij zich op haar kunnen wreken?” vroeg ik mij-zelf voortdurend af en verloor mij in allerlei gissingen en veronderstellingen. Ik kwam ten slotte tot de conclusie, dat zijn bedreigingen geen onzin waren, geen bluf, maar dat de vorst, zoolang haar verbintenis met Alosja bestond, haar werkelijk kwaad kon doen. Hij was kleingeestig, prikkelbaar, boosaardig en slim, dacht ik. Het zou vreemd zijn, indien hij de hem aangedane beleediging kon vergeten en die ongewroken laten. In ieder geval, hij had mij op een punt in heel deze geschiedenis gewezen en zich ten opzichte van dat punt zeer duidelijk uitgedrukt: hij eischte namelijk perti-

nent scheiding van Alosja en Natasja en hij verwachtte van mij, dat ik haar zou voorbereiden op een spoedige scheiding, en zoo voorbereiden, dat er geen „pastorales", geen „Schilleriigheden" meer zouden voorvallen. Het spreekt vanzelf, hij wilde er vooral zorg voor dragen, dat Alosja den goeden indruk, dien hij van hem had, zou bewaren en hem den teeder-zorgenden vader zou blijven achten; en dit had hij zoozeer noodig, om ten slotte het geld van Katja in handen te krijgen. En zoo rustte op mij de plicht, Natasja voor te bereiden op een spoedige scheiding. Maar in Natasja had ik een groote verandering bespeurd; van haar vroegere openhartigheid met mij was bijna niets overgebleven; zelfs scheen zij eenigszins wantrouwend tegenover mij te zijn geworden. Alles wat ik haar ten troost zeide, scheen haar alleen te kwellen en zelfs te ergeren. Nu gebeurde het soms, dat ik bij haar zat en naar haar keek: zij liep de kamer op en neer, de armen over den borst gevouwen, van den eenen hoek naar den anderen, somber, bleek, als alles om haar heen vergeten zijnde, zelfs dat ik bij haar zat. Wanneer ze een enkele maal naar mij keek (zij mijdde zelfs mijn blikken), dan verscheen er een uitdrukking van ongeduldigen spijt op haar gezicht en keerde zij zich snel om. Ik begreep, dat zij zelf een of ander plan overdacht in verband met de aanstaande scheiding, die zij zelf ook voorzag, en kon zij daarover denken zonder pijn, hevige hartepijn, te gevoelen? Maar ik was overtuigd, dat zij reeds tot een scheiding besloten was. Maar toch kwelde mij haar sombere wanhoop en maakte die mij ongerust. Daarenboven, iets tegen haar te zeggen, haar te troosten durfde ik nooit op zoo'n oogenblik, en daarom verwachtte ik vol vrees, hoe alles zou afloopen.

Wat aangaat haar koude, gereserveerde houding tegenover mij, al maakte die mij ongerust, al deed die mij groot verdriet, ik vertrouwde toch op Natasja's hart: ik zag dat alles haar erg zwaar viel en dat tengevolge daarvan haar zenuwen in de war waren. Elke inmenging van buitenstaanders verwekte bij haar ergernis, boosheid, en in dergelijke gevallen irriteert iemand het meest van alles nog de belangstelling en inmenging van menschen, die je na aan het hart liggen en die je geheimen kennen. Maar ik wist ook heel goed, dat Natasja ten slotte naar mij toe zou komen en bij mij verlichting van haar verdriet zou zoeken.

Van mijn gesprek met den vorst sprak ik haar natuurlijk niet: mijn verhaal zou haar alleen maar opwinden en nog verder van streek kunnen brengen. Ik vertelde haar alleen zoo terloops, dat ik met den vorst bij de gravin was geweest en de overtuiging gekregen had, dat hij een reusachtige ploert was. Maar zij vroeg mij niet eens nadere bijzonderheden omtrent hem, waarover ik erg blij was; daarentegen luisterde zij gretig naar wat ik vertelde over mijn onderhoud met Katja. Alles gehoord hebbende, zei ze ook over haar niets, maar een blos bedekte haar bleek gezicht en bijna den heelen dag was zij eenigszins opgewonden. Ik verzweeg haar niets omtrent Katja en bekende ook ronduit, dat Katja een hoogst-sympathieken indruk op mij had gemaakt. En waarom zou ik dat verzwijgen? Natasja zou 't toch geraden hebben, als ik iets voor haar verborgen had en zou daar slechts boos om hebben kunnen worden. En daarom vertelde ik opzettelijk zoo uitvoerig, trachtende alle mogelijke vragen, welke zij zou kunnen doen, te voorkomen, te meer, omdat ik begreep, dat het haar, in haar positie, buitengewoon moeilijk zou vallen, mij naar allerlei bijzonderheden te vragen: is het niet moeilijk om met een koud, onverschillig gezicht, iemand uit te hooren over de volmaaktheden van zijn mededinger of mededingster?

— Mijn God! riep ik uit, — wie heeft je dat dan verteld?

— Alosja.

— Wat? Alosja zelf?

— Ja, en ik ben tot alles besloten, Wanja, antwoordde ze met nadruk, waaruit duidelijk bleek, dat ze het gesprek niet wenschte voort te zetten.

Alosja bezocht Natasja nu vaker dan voorheen, doch altijd maar een oogenblikje; slechts eenmaal was hij tijdens mijn afwezigheid eenige uren achtereen bij haar. Bijna altijd was hij erg terneergeslagen als hij kwam en zag haar schuldbewust en met een teederen blik aan; maar Natasja ontving hem dan altijd zóó vriendelijk en zacht, dat hij spoedig alles vergat, en geheel opvroolijkte. Ook mij bezocht hij druk, bijna iederen dag. Hij leed innerlijk veel en kon daarom geen oogenblik alleen zijn, maar liep naar mij, om troost te zoeken. En wat moest ik hem zeggen? Hij verweet mij onverschilligheid, koelheid en zelfs boosheid tegen-

over hem; klaagde en jammerde en haastte zich dan naar Katja, bij wie hij meer troost vond dan bij mij.

Denzelfden dag, waarop ik van Natasja vernam, dat zij alles van Alosja's voorgenomen reis met Katja en haar stiefmoeder wist ('t was een week na mijn gesprek met den vorst), kwam hij in vertwijfeling naar mij toe, omarmde mij, viel mij om den hals en weende als een kind.

Ik zweeg en wachtte wat hij zeggen zou. — Ik ben een laag, gemeen mensch, Wanja, begon hij, red mij van mezelf. Ik huil er niet over, dat ik gemeen en laag ben, maar dat Natasja door mij ongelukkig wordt. Want ik zie nu, dat Natasja haar ondergang tegemoet gaat. .... Wanja, beste vriend, zeg jij me toch, van wie ik meer houd, van Katja of van Natasja?

— Dat kan ik niet uitmaken, Alosja, antwoordde ik hem, — jij kunt dat beter weten dan ik ....

— Neen, Wanja, ik zou je niet zoo'n domme vraag stellen, wanneer ik het zelf wist; maar dat is het juist, zie je, dat ik het zelf niet weet. Ik pijnig me af maar kan geen antwoord vinden op die vraag. Maar jij hebt alles meegemaakt en kunt het beter weten dan .... Al weet je het niet, zeg me dan tenminste wat je denkt.

— Het lijkt me toe dat je het meest van Katja houdt.

— Dat lijkt je toe! Maar dat is niet zoo, maar dat is niet zoo, neen, dat is niet zoo! Je hebt verkeerd geraden. Ik houd oneindig veel van Natasja en ik zal haar nooit, nooit verlaten. Ik heb het aan Katja gezegd en Katja is het er volkomen mee eens. Waarom blijf je zwijgen? Ik zag zooeven dat je lachte. Ach, Wanja, wat weet jij me toch altijd goed te troosten, als ik me bedrukt voel .... Nu, vaarwel, tot ziens!

Hij liep de kamer uit, tot groote verwondering van Nelly, die ons gesprek zwijgend had aangehoord. Ze was toen nog ziek, moest het bed houden en gebruikte medicijnen. Alosja sprak nooit met haar, wanneer hij op bezoek kwam en schonk in 't algemeen weinig aandacht aan haar.

Twee uur later kwam hij weer, en ik verwonderde me over zijn vroolijk gezicht. Ook nu weer omarmde hij mij.

— De zaak is geëindigd! riep hij uit, — alle misverstanden zijn opgelost. Ik ben van jou rechtstreeks naar haar gegaan: ik

was erg uit mijn humeur en kon niet buiten haar. Ik ben voor haar op de knieën gevallen en heb haar voeten gekust; ik moest dat doen, ik kon er niet buiten; zonder dat zou ik gestorven zijn van verdriet. Zij omhelsde mij zwijgend en begon te huilen. Toen heb ik haar rechtstreeks gezegd, dat ik van Katja meer hield dan van haar.

— En wat zei ze daarop?

— Ze antwoordde niets, liefkoosde mij alleen maar en troostte mij, — mij, die haar dàt gezegd had! Ach, zij weet zoo goed te troosten, Iwan Petrowietsj; ik heb voor haar al mijn verdriet uitgeweend, haar alles, alles gezegd. Ik zei haar ronduit, dat ik heel veel van Katja hield, maar dat, hoeveel ik ook van haar hield, ik toch niet buiten haar, Natasja, kon, en dat ik buiten haar zou sterven. Ja, Wanja, geen dag kan ik leven buiten haar, ik voel dat heel goed! En daarom zijn wij besloten zoo gauw mogelijk te trouwen; maar omdat we voor mijn vertrek dat niet meer kunnen doen, omdat het nu in de Groote Vasten is en men dus niet trouwen kan, daarom hebben we als datum van ons huwelijk vastgesteld den dag van mijn terugkomst; dat zal dan zijn: den eersten Juni. Mijn vader zal er in toestemmen, daar twijfel ik niet aan. En wat Katja aangaat, nu ja, ik kan het toch niet helpen, dat ik niet buiten Natasja kan. Wij gaan trouwen en dan gaan we wonen in de buurt van Katja....

Arme Natasja! Wat moet dat toch voor een taak zijn geweest voor haar, om dezen jongen te troosten, bij hem te zitten, zijn bekentenissen aan te hooren en hem, den naieven egoïst, ter zijner geruststelling een dergelijk voorstel, van een spoedig huwelijk, uit te denken. Alosja was inderdaad dan ook voor eenige dagen gerustgesteld. Hij was naar Natasja geloopen eigenlijk alleen maar, omdat zijn zwak hart niet in staat was alleen zijn verdriet te verwerken. Maar niettemin, toen de dag van de scheiding naderde, verviel hij opnieuw in de oude ongerustheid, de oude tranen, kwam hij opnieuw naar mij toeloopen om zijn hart uit te storten. Den laatsten tijd had hij zoo aanhoudend en zoo intiem met Natasja omgegaan, dat hij haar geen dag alleen kon laten, laat staan anderhalve maand. Hij was er evenwel ten volle van overtuigd, tot het allerlaatste oogenblik, dat hij haar slechts

voor anderhalve maand zou verlaten en dat zoo spoedig hij terug kwam, zij in het huwelijk zouden treden. Wat Natasja aangaat, zij begreep duidelijk, dat haar lot nu een wending nam; dat Alosja niet meer tot haar zou terugkeeren en het zoo ongetwijfeld ook moest zijn.

De dag der scheiding naderde. Natasja was ziek, — bleek, met van koortshitte gloeiende oogen en bevende lippen, sprak zij voortdurend zacht met zichzelf, nu en dan even naar mij opkijkend met een doordringenden blik. Zij weende niet, antwoordde niet op mijn vragen en beefde als een boomblad, toen zij de heldere stem van den binnentredenden Alosja hoorde. Een blos als het avondrood verscheen op haar wangen en zij snelde hem tegemoet; geheel bevend omhelsde zij hem, kuste hem, lachte.... Alosja keek haar aan, vroeg op ongerusten toon naar haar gezondheid, troostte haar, zeggende, dat hij niet voor lang van haar wegging, en dat wanneer hij terug kwam zij immers trouwen zouden. Natasja deed zich zichtbaar geweld aan en overwon haar tranen. In zijn bijzijn heeft zij niet gehuild.

Een keer begon hij er over, dat hij haar geld moest achterlaten gedurende zijn afwezigheid, maar dat zij zich daarover niet ongerust moest maken, want dat zijn vader hem flink van geld voor de reis zou voorzien. Natasja fronsde het voorhoofd. Toen wij later alleen waren, met ons beiden, zei ik haar, dat ik honderdvijftig roebel voor haar had, als het noodig was. Zij vroeg niet verder hoe ik aan dat geld kwam. Dat was twee dagen voor Alosja's vertrek en den avond vóór de eerste en eenige ontmoeting tusschen Natasja en Katja. Katja had Alosja een briefje meegegeven, waarin zij Natasja toestemming verzocht, haar den volgenden dag te bezoeken; tegelijkertijd schreef ze ook mij en verzocht mij, bij de ontmoeting tegenwoordig te willen zijn.

Ik besloot om, wat er ook mocht gebeuren, den anderen dag om twaalf uur (het door Katja bepaalde uur) bij Natasja te wezen, hoewel ik dien volgenden dag verschrikkelijk bezet was. Nog afgezien van Nelly had ik den laatsten tijd ook verschillende karweitjes voor de Ichmenjefs op te knappen.

Die karweitjes waren begonnen een week tevoren. Op een morgen ontving ik een briefje van Anna Andrejefna met het verzoek

zoo gauw mogelijk bij haar te komen, voor een heel gewichtige zaak, die geen uitstel duldde. Bij haar komende trof ik haar alleen: zij liep op en neer door de kamer, in de hoogste mate opgewonden en angstig en bevend de thuiskomst van Nikolaj Sergejwietsj afwachtend. Zooals ik trouwens wel verwacht had, duurde het geruimen tijd, voor ik te weten kwam wat er gaande was en wat haar zoo bang had gemaakt en inmiddels leek het mij toe, dat iedere minuut kostbaar was. Tenslotte, na allerlei vurige en met de zaak niets te maken hebbende verwijten: „Waarom ik zoo weinig bij hen kwam en hen, oude menschen, alleen liet met hun verdriet, zoodat „God wete wat er allemaal in mijn afwezigheid niet voorviel", — deelde zij mede, dat Nikolaj Sergejewietsj de laatste drie dagen zóó opgewonden was, dat het alle beschrijving te boven ging.

— Hij lijkt gewoon-weg zich-zelf niet, zeide zij, — 's nachts, in koorts, sluipt hij stilletjes van mij weg en gaat op de knieën voor het heiligenbeeld liggen bidden; in zijn slaap praat hij aldoor hardop en overdag lijkt het alsof hij maar half bij zijn verstand is. Gisteren zouden we sjtsji[1]) eten en hij kon den lepel naast zijn bord niet vinden. Als je hem iets vraagt, dan geeft hij een antwoord dat er in 't geheel niet op slaat. En telkens loopt hij maar het huis uit; „allemaal voor zaken", zegt hij dan, „ik moet even den advocaat schrijven". Nu, en vanmorgen sloot hij zich op in zijn kamer; „ik moet een brief schrijven in verband met mijn proces", zegt hij. Nu, denk ik, hoe moet jij nu een brief schrijven, als je niet eens in staat bent den lepel naast je bord te vinden. Maar ik kijk door het sleutelgat, en hij zit werkelijk aan zijn tafel en schrijft. Maar daartusschendoor zit hij te huilen, ach, hij huilde zoo.... Wat kan dat toch voor een brief zijn, denk ik, en waarom zou hij zoo huilen. Zou dat om Ichmenjefka zijn, dat hij dat nu moet verkoopen? ik sta daar zoo over te denken en ineens springt hij uit zijn stoel op, gooit zich op den grond en wordt rood als vuur, terwijl zijn oogen flikkeren. Daarna staat hij op, grijpt zijn hoed en gaat uit. „Ik kom dadelijk terug", zegt hij tegen me. Zoo gauw hij uit is, ga ik zijn kamer binnen en kijk op zijn schrijftafel; hij heeft al-

[1]) Koolsoep.

tijd een heele berg papieren op zijn tafel liggen, allemaal op ons proces betrekking hebbend en wil niet dat ik daar aanraak. Hoe dikwijls heb ik niet tegen hem gezegd: „Laat me toch eens èven die papieren oplichten om het stof van de tafel te vegen. Maar dan begint hij me op te spelen, met zijn armen te zwaaien; hij is zoo ongeduldig geworden, sinds wij in Petersburg zijn komen wonen; direct en overal begint hij over te schreeuwen! Ik treed dus op de tafel toe en begin te zoeken: wat kan dat voor een brief zijn, dien hij zoo juist aan het schrijven was? Ik had gezien, dat hij den brief niet bij zich had gestoken, toen hij opstond, maar hem onder andere papieren had geschoven. Nu, en eindelijk dan, mijn beste Iwan Petrowietsj, vond ik wat ik zocht, en wat dat was, zie hier....

En zij overhandigde mij een vel postpapier, half vol geschreven, maar met zooveel doorhalingen en wijzigingen, dat hij op sommige plaatsen absoluut niet te lezen was.

Arme man! De eerste regels al deden begrijpen wat en aan wie hij schreef. Het was een brief aan zijn Natasja, aan zijn geliefde Natasja. Hij begon vurig en teeder; hij bood haar vergeving aan en riep haar in zijn huis terug. Het viel mij moeilijk den slordig en zeer onregelmatig geschreven brief met de talrijke doorhalingen en tusschenvoegingen, die er in voorkwamen, te ontcijferen. Ik zag evenwel, dat de vurige en teedere toon, waarin de eerste regels van den brief waren gesteld, spoedig over ging in een geheel andere: de oude man begon zijn dochter verwijten te doen, haar in schrille kleuren de verschrikkelijkheid van haar misdaad voor oogen te stellen; met verontwaardiging sprak hij over haar stijfhoofdigheid, verweet haar gevoelloosheid, die zich hierin had geuit, dat zij, schijnt het, geen oogenblik er aan had gedacht, wat zij met haar vader en moeder deed. Hij bedreigde haar met straf en vervloeking om haar trotschheid en eischte, dat zij onmiddellijk terug zou keeren en dàn, alleen dàn, na een gehoorzaam, onberispelijk nieuw leven „in den schoot van het huisgezin", zooals hij zich uitdrukte, zou hij er misschien toe kunnen overgaan, haar te vergeven. Het was duidelijk, dat hij het edelmoedige gevoel, waarin hij den brief was begonnen, zichzelf als een zwakheid aanrekende, dat hij zich daarvoor schaamde en ten slotte, pijn van be-

leedigden trots voelend, geëindigd was met toorn en verwijten.

De oude vrouw stond, terwijl ik den brief las, met gevouwen armen voor mij en wachtte angstig af wat ik zeggen zou. Ik zeide haar daarna ronduit mijn meening, welke hierop neerkwam: dat de oude man niet langer in staat was zonder Natasja te leven en dat men met groote waarschijnlijkheid een spoedige verzoening tegemoet kon zien, maar dat veel natuurlijk afhing van allerlei omstandigheden. Ik voegde daaraan mijn meening toe, dat in de eerste plaats, vermoedelijk, de slechte afloop van zijn proces Ichmenjef ernstig had geschokt, nog niet gesproken van de krenking, die zijn eigenliefde had moeten ondergaan, toen de vorst, die hem zóó had beleedigd, in deze zaak zegevierde. Op zulke oogenblikken moest de ziel deelneming van anderen zoeken, en dus was het natuurlijk, dat Nikolaj Sergewietsj onder deze omstandigheden nog te meer ging denken aan haar, die hij vroeger beminde boven alles ter wereld. Verder was het zeer wel mogelijk, dat hij wist dat Alosja Natasja spoedig in den steek zou laten. Hij kon begrijpen in welk een toestand zij op dat oogenblik verkeerde en welk een behoefte zij juist nu had aan vertroosting. Maar niettemin kon hij het gevoel bij zich niet onderdrukken, dat hij door zijn dochter vernederd en beleedigd was. Hem was vermoedelijk de gedachte in het hoofd gekomen, dat in elk geval Natasja niet het eerst de hand ter verzoening zou uitsteken, dat zij misschien niet eens over hen dacht en naar een verzoening niet verlangde. Zoo moest hij beslist hebben gedacht, besloot ik mijn overweging, en daarom had hij dien brief niet beëindigd en van dat alles zouden wellicht nieuwe beleedigingen het gevolg zijn, die nog sterker zouden gevoeld worden dan eerst, zoodat het misschien nog wel heel lang kon duren eer de verzoening tot stand kwam.

De oude vrouw huilde terwijl zij mij aanstaarde. Ten slotte, toen ik haar zeide, dat ik absoluut naar Natasja moest en dat ik mij al verlaat had, schrikte zij op en verklaarde, dat zij het voornaamste nog vergeten had. Den brief van onder andere papieren te voorschijn halend, had zij in haar zenuwachtigheid den inktpot omgegooid, zoodat de inkt over den brief was gevloeid. Inderdaad was een hoek van het papier geheel doordrenkt van inkt en de oude vrouw was vreeselijk bang, dat haar man aan dien vlek zou

zien dat in zijn afwezigheid tusschen zijn papieren was gerommeld en dat Anna Andrejefna zijn brief aan Natasja had gelezen. Haar vrees was zeer gegrond: alleen reeds het feit, dat wij zijn geheim kenden, was voldoende, om hem van schaamte en ergernis te doen vergaan en hem weer opnieuw even hard en ongeneigd tot vergeven te maken als vroeger.

Maar, de zaak nauwkeurig overwegend, raadde ik de oude vrouw aan zich niet al te ongerust te maken. Als hij zoo opgewonden van de tafel was opgestaan, zou hij zich allerlei kleinigheden wel niet meer herinneren en zou hij dus later heel best kunnen denken, dat hij den brief zelf bevlekt had en dit vergeten was. Anna Andrejefna op die manier troostend, legden wij den brief voorzichtig op zijn oude plaats en ik besloot bij het weggaan eens ernstig met haar te praten over Nelly. Het leek mij toe, dat de arme, verworpen wees, wier moeder ook door haar vader vervloekt was, door haar droevig, tragisch verhaal over haar vroeger leven en over den dood van haar moeder, den ouden man zou kunnen roeren en edelmoedige gevoelens in hem zou kunnen opwekken. Alles was bereid, alles was bezig rijp te worden in zijn hart; heimwee naar zijn dochter begon zijn trots en gekwetste eigenliefde reeds te ondermijnen. Er was nog slechts een laatste stoot noodig, de stoot van een gunstig oogenblik, en dit gunstig oogenblik zou Nelly kunnen scheppen. De oude vrouw hoorde mij met buitengewone aandacht aan: haar gelaat straalde van hoop en verrukking. Ze begon mij dadelijk te verwijten, dat ik haar dat niet eerder gezegd had; ongeduldig ondervroeg zij mij over Nelly en ze eindigde met de plechtige belofte, dat ze nu zelf haar man zou vragen, het kind in huis te nemen. Zij was reeds begonnen zich innig aan Nelly te hechten; ze had medelijden met haar, dat zij ziek was, vroeg mij naar nadere bijzonderheden over haar, noodzaakte mij voor Nelly een busje jam mee te nemen, dat ze zelf in den kelder ging halen, gaf mij vijf roebel voor haar, veronderstellende, dat ik den dokter niet zou kunnen betalen, en toen ik dat niet wilde aannemen, stelde ze zich nauwelijks gerust en troostte zich er mee, dat Nelly kleeren en linnengoed noodig had en dat zij haar daar misschien aan helpen kon; dadelijk begon ze in een koffer te rommelen en daaruit oude kleeren te voorschijn te halen, waaruit ze er eenige zocht, „die men een weeskind cadeau kon doen.”

Van Anna Andrejefna ging ik naar Natasja. De laatste trap opklimmende, die, zooals ik vroeger reeds zei, een kromming had, zag ik voor haar deur iemand staan, die reeds op het punt was aan te kloppen, maar, mijn voetstappen vernemend, ter zijde trad. Ten slotte, na eenige aarzeling, zag hij van zijn voornemen af, en ging de trap af, naar beneden. Op de bovenste tree van de trap botste ik tegen hem aan en hoe groot was mijn verwondering, toen ik in hem Ichmenjef herkende. Hoewel midden overdag, was het op de trap erg donker. Hij drukte zich tegen den muur aan, om mij gelegenheid te geven, te passeeren. Nog herinner ik mij hoe op dat oogenblik zijn oogen glansden, en mij strak aanzagen. Het leek mij toe, dat hij verschrikkelijk kleurde; in ieder geval werd hij erg verlegen, niet goed wetende hoe zich te houden.

— Ach, Wanja, ben jij het! zei hij met bevenden stem. — Ik moest hier bij iemand zijn, bij een klerk.... in verband met mijn proces.... Hij is kort geleden verhuisd; hij moet nu hier ergens wonen.... in dit huis.... Maar vermoedelijk niet op deze trap. Ik heb me vergist, schijnt het. Nu, tot ziens.

En haastig liep hij naar beneden.

Ik besloot voorloopig Natasja niet van deze ontmoeting te vertellen, maar het haar beslist mee te deelen, wanneer Alosja weg zou zijn. Op het oogenblik waren haar zenuwen zóó geschokt, dat zij, hoewel ze het feit zelf wel op volle waarde zou hebben kunnen schatten, het toch niet zoo zeer zou hebben gewaardeerd, als zij in het oogenblik van haar laatste, hevigste wanhoop doen zou. Nu was het niet het geschikte oogenblik.

Dien dag zou ik nog gelegenheid hebben gehad, naar Ichmenjef te gaan en ik voelde daar eigenlijk veel voor, maar ik ging niet. Het leek mij toe, dat het den ouden man eenigszins onaangenaam moest zijn mij te zien, na onze ontmoeting dien morgen; hij zou zelfs kunnen denken, dat ik speciaal naar aanleiding van die ontmoeting bij hem kwam. Ik ging naar hem toe eerst drie dagen later; de oude man was erg terneergeslagen, maar begroette mij tamelijk ongedwongen en sprak maar voortdurend over zaken.

— Zeg, waar ging je toen naar toe, je herinnert je wel, toen we elkaar daar ontmoetten, op die trap — wanneer was het ook

weer? Eergisteren, geloof ik! vroeg hij plotseling, tamelijk nonchalant, maar toch zijn oogen eenigszins afwendende.

— Er woont daar een kennis van me, antwoordde ik, eveneens den blik afwendend.

— Ach zoo! En ik zocht een klerk, dien ik even hebben moest, een zekeren Astafjejef; men wees mij op dat huis.... maar 't schijnt, dat het niet juist was.... Maar wat ik zeggen wil over mijn proces: je weet dat ze besloten hebben.... etc. etc.

Ik vertelde dien dag alles aan Anna Andrejefna bij wijze van verrassing, doch haar intusschen verzoekende hem nu niet met bijzonderen aandacht aan te zien, niet te zuchten, geen toespelingen te maken, in één woord: onder geen omstandigheden te doen blijken, dat zij van Ichmenjefs voorgenomen bezoek aan Natasja afwist. De oude vrouw verwonderde en verheugde zich in die mate, dat zij mij aanvankelijk zelfs niet geloofde. Van haar kant vertelde zij mij, dat zij reeds tegenover haar man op Nelly had gezinspeeld, maar dat hij het stilzwijgen was blijven bewaren, terwijl hij vroeger zelf er bij Anna Andrejefna op had aangedrongen, dat zij het kind in huis zouden nemen. Wij spraken af, dat zij het hem den volgenden dag rechtstreeks vragen zou. Maar dien dag verkeerden wij allen in de hevigste schrik en ongerustheid.

De zaak was, dat Ichmenjef dien morgen een onderhoud had met een gerechtsambtenaar, die in zijn proces betrokken was geweest. De ambtenaar vertelde Ichmenjef, dat hij den vorst gesproken had en dat die, al wenschte hij Ichmenjefka in zijn bezit te houden, „ten gevolge van zekere familieomstandigheden" den ouden man een schadeloosstelling van tienduizend roebel wilde geven. Rechtstreeks van dien ambtenaar kwam Ichmenjef naar mij, hevig geagiteerd; zijn oogen fonkelden van woede. Hij riep mij, ik weet niet waarom, uit mijn kamer naar buiten en eischte, dat ik onmiddellijk naar den vorst zou gaan en hem uit zijn naam uitdagen tot een duel. Ik schrok zoozeer, dat ik mij nauwelijks kon indenken wat er gebeurde en begon reeds met hem te overreden, van dit voornemen af te zien, maar de oude man wond zich zoo op, dat hij onwel werd. Ik haastte mij een glas water te halen, maar toen ik terug kwam, was hij al weer weg.

Den volgenden dag ging ik naar hem toe, maar hij was niet

thuis; hij was het huis uitgegaan en bleef drie volle dagen weg.

Den derden dag vernamen wij alles. Rechtstreeks van mij was hij naar den vorst gegaan en, dien niet thuis treffende, had hij hem een briefje achtergelaten, waarin hij schreef, dat hij afwist van zijn gesprek met den ambtenaar en dat hij hetgeen de vorst daar gezegd had een doodelijke beleediging achtte; dat de vorst een laag mensch was en dat hij hem, ten gevolge van de hem aangedane beleediging, uitdaagde tot een duel, daarbij voegende, dat, indien de vorst zijn uitdaging mocht weigeren, hij zich in het publiek ten schande maken zou.

Anna Andrejefna vertelde mij, dat hij zóó opgewonden en zóó geheel van streek thuiskwam, dat hij zich te bed moest begeven. Tegenover haar was hij heel zacht en teeder, maar op haar vragen antwoordde hij heel weinig en het was duidelijk, dat hij met koortsachtig ongeduld iets verwachtte. Den volgenden morgen kwam er met de stadspost een brief; hem lezende gaf Ichmenjef een schreeuw en greep met beide handen zijn hoofd. Anna Andrejefna bestierf het van vrees. Maar hij greep dadelijk zijn hoed en stok en verliet het huis.

De brief was van den vorst. Kort, koel, maar beleefd berichtte hij Ichmenjef, dat van hetgeen door hem tegen den bewusten ambtenaar was gezegd, hij niemand verantwoording verschuldigd was. Hoewel hij het voor Ichmenjef ten zeerste betreurde, dat het proces een voor hem zoo ongunstig verloop had genomen, kon hij 't toch in geen enkel opzicht rechtvaardig vinden, dat degene die 't proces verloren had, zich wreekte door den ander tot een duel uit te dagen. Wat dat „in het publiek ten schande maken" aangaat, waarmede Ichmenjef dreigde, verzocht de vorst Ichmenjef zich daarover niet ongerust te maken, daar een dergelijke tot-schande-making niet zou plaats hebben en niet zou kùnnen plaats hebben; dat het schrijven van Ichmenjef ten slotte was overgelegd daar waar het behoorde en dat de politie waarschijnlijk in staat zou zijn om de maatregelen te nemen, welke tot handhaving der orde en openbare rust noodzakelijk waren.

Men den brief in de hand snelde Ichmenjef naar het huis van den vorst. De vorst was alweer niet thuis; maar de oude man vernam van een bediende, dat de vorst dien dag vermoedelijk bij

graaf N. was. Niet lang nadenkende, begaf Ichmenjef zich naar het huis van graaf N. De portier hield hem staan toen hij de trap opging. Buiten zichzelf van woede gaf Ichmenjef hem een klap met zijn stok. De toeschietende bedienden grepen hem evenwel spoedig vast en leverden hem over in handen van de politie, die hem naar het politiebureau bracht. Den graaf werd alles medegedeeld. Toen de vorst den ouden graaf vertelde, dat deze man de vader was van diezelfde Natalja Nikolajefna (de vorst had hem reeds vroeger over *deze zaak* gesproken), toen schoot de invloedrijke man in den lach en zijn toorn maakte plaats voor een soort medelijden en hij trof maatregelen, dat Ichmenjef in vrijheid werd gesteld; deze invrijheidstelling had evenwel eerst twee dagen later plaats en bij gelegenheid daarvan werd hem medegedeeld (dit vermoedelijk ingevolge door den vorst getroffen maatregelen), dat de vorst zelf den graaf had verzocht, hem genadig te zijn.

De oude man kwam thuis bijna krankzinnig, wierp zich op zijn bed en bleef een gansch uur onbewegelijk liggen; ten slotte stond hij op en tot grooten schrik van Anna Andrejefna verklaarde hij plechtig, dat hij zijn dochter *voor eeuwig* vervloekte en den vaderlijken zegen van haar terugnam.

Anna Andrejefna schrok hevig toen haar man zijn dochter vervloekte, maar hij was ziek en zij moest hem helpen. Dien heelen dag verpleegde zij hem, maar bijna zonder er bij te denken. Hij had koorts en ijlde; zij legde hem ijs op het hoofd. Ik was dien dag bij hen en bleef tot drie uur in den nacht. Maar den volgenden morgen stond Ichmenjef op en kwam naar mij toe om Nelly voor goed tot zich te nemen. Over de scène die daarop met Nelly voorviel, heb ik evenwel reeds verteld; die scène putte zijn laatste krachten uit. Thuis komende begaf hij zich weer te bed. Dit alles vond plaats op Goeden Vrijdag, den dag waarop de ontmoeting tusschen Katja en Natasja plaats vond en den dag vóór dat Alosja en Katja uit Petersburg afreisden. Bij die ontmoeting was ik tegenwoordig, zij had plaats vroeg in den morgen, nog voor Ichmenjef's bezoek bij mij en Nelly's eerste vlucht.

HOOFDSTUK VI.

Alosja was een uur vóór de ontmoeting bij Natasja gekomen; ik kwam juist op het oogenblik, dat Katja's rijtuig voor de deur stond. Katja verscheen met haar oude Française, die na lang aarzelen eindelijk er in had toegestemd, haar alleen bij Natasja te laten binnengaan, onder voorwaarde echter, dat Alosja er bij tegenwoordig zou zijn. Katja riep mij van uit haar rijtuig tot zich, toen zij mij zag en verzocht mij, Alosja bij haar te zenden. Boven trof ik Natasja en Alosja beiden in tranen aan. Toen Nataja hoorde, dat Katja gekomen was, stond zij op, veegde haar tranen af en stelde zich afwachtend bij de deur op. Ze was dien morgen geheel in het wit gekleed. Haar donkerbruin haar was glad naar achteren gekamd en achter in den nek tot een dikken wrong samengevlochten. Van dit kapsel hield zij bijzonder. Toen zij zag, dat ik bij haar wilde achterblijven, verzocht ze mij, de gasten mede tegemoet te gaan.

Eerst nu is het mij mogelijk, mijn voornemen ten uitvoer te brengen en Natasja op te zoeken, zei Katja tegen mij, toen wij de trap opgingen, „men let zoo op mij.... 't is gewoon verschrikkelijk! Ik heb twee weken noodig gehad om madame Albert over te halen; toen pas stemde zij toe. En u, Iwan Petrowietsj, bent geen enkele maal bij mij geweest! Schrijven kan ik u niet, en ook voelde ik daar geen animo toe; in een brief kan men maar zoo weinig zeggen. En wat zou ik u graag gesproken hebben.... Mijn God, wat klopt mijn hart nu....

— De trap is zoo steil, merkte ik op.

— Nu ja.... de trap.... Maar wat denkt u: zou Natasja boos op mij zijn?

— Boos? Waarom?

— Nu ja.... ach, u hebt eigenlijk gelijk: waarom zou zij boos op mij zijn! Enfin, ik zal het straks zelf wel merken.

Ik bood haar mijn arm. Zij zag bleek en scheen erg bang. Op het bovenste portaal bleef zij staan om adem te scheppen; toen ging zij, een beteekenisvollen blik op mij werpend, vastbesloten de laatste trap op. Voor de deur bleef zij nog eenmaal staan en fluisterde mij toe: Ik zal eenvoudig naar binnen gaan en zeggen, dat ik zóó op

haar vertrouwde, dat ik, zonder ergens voor te vreezen.... Maar wat zeg ik toch allemaal. Ik ben overtuigd, dat Natasja het edelste wezen is, dat op de wereld te vinden is. Is zij dat niet?

Schuchter, als iemand die zich schuldbewust is, trad zij binnen en zag Natasja, die haar bij het binnentreden toelachte, met een strakken blik aan. Maar spoedig trad zij op Natasja toe, greep haar beide handen en kuste die. Daarna wendde zij zich, zonder een woord tot Natasja gezegd te hebben, streng en ernstig tot Alosja, en verzocht hem, hen een half uurtje alleen te laten.

— Je moet er niet boos om zijn, Alosja! zei ze; — ik zou het graag willen, omdat ik met Natasja vele en ernstige dingen te bespreken heb, die jij niet hooren moogt. Wees dus verstandig en ga heen. Blijft u maar hier, Iwan Petrowietsj. U moet bij ons gesprek tegenwoordig zijn.

— Laten we gaan zitten, zeide Katja, toen Alosja weg was; — zoo, ik zal tegenover u gaan zitten. Ik zou u eerst een beetje willen aankijken.

Zij ging tegenover Natasja zitten en zag haar een oogenblik zwijgend aan. Onwillekeurig begon Natasja te glimlachen.

— Ik heb uw portret gezien, zei Katja, — Alosja heeft 't me laten zien.

— En vindt u dat het gelijkt?

— Neen, u bent mooier, zei Katja ernstig en met nadruk. — Ik wist dat u mooier zijn zoudt.

— En ik ben blij, dat u zoo mooi bent!

— Ach, praat toch niet van mij! voegde Katja er bij en greep met bevende handen Natasja's hand; weer zagen zij elkaar zwijgend aan..... Ziet u, Natasja verbrak Katja het zwijgen, — we hebben maar een half uur tot onze beschikking; madame Albert geeft mij absoluut niets meer, — en ik heb veel met u te bespreken .... Ik wil.... ik moet.... ik zou u alleen maar willen vragen: houdt u veel van Alosja?

— Ja, heel veel....

— Als dat zoo is.... wanneer u erg veel van hem houdt, dan.... dan moet u ook zijn geluk wenschen.... voegde ze er aarzelend aan toe.

— Ja, ik wensch dat hij gelukkig zal worden.

— Goed.... maar nu een gewichtige vraag: kan ik Alosja's geluk uitmaken? Heb ik het recht zoo te spreken, want ik ontneem u Alosja? Als 't u toelijkt (we zullen dat nu moeten uitmaken), dat hij met u gelukkiger zal zijn dan.... dan....

— Dat is heel gemakkelijk uit te maken, lieve Katja. U weet toch zelf wel, dat alles eigenlijk al uitgemaakt is, antwoordde Natasja, en boog het hoofd. Het viel haar zwaar, het gesprek verder voort te zetten.

Katja had zich waarschijnlijk voorbereid op een lange uiteenzetting over dit punt: wie het best Alosja's geluk zou kunnen uitmaken, en wie van hen hem aan de ander zou moeten afstaan. Maar uit Natasja's antwoord begreep ze dadelijk, dat alles reeds uitgemaakt was en er verder niet meer over te spreken viel. De prachtige lippen half geopend, zag zij Natasja, wier hand ze nog altijd in de hare hield, treurig aan.

— En u, houdt u veel van hem? vroeg Natasja plotseling.

— Ja, en daarom zou ik u willen vragen (hiervoor ben ik eigenlijk gekomen) mij te zeggen waarom u zoo van hem houdt.

— Ik weet het niet, antwoordde Natasja, en in haar antwoord klonk een toon van ongeduld.

— Houdt u hem voor verstandig? vroeg Katja.

— Neen, ik houd eenvoudig van hem....

— Ik ook. En 't lijkt me toe, alsof het me verdriet doet.

— Mij ook, antwoordde Natasja.

— Wat moet ik toch met hem beginnen! Hoe kon hij u toch om mijnentwil verlaten? Ik begrijp het niet, riep Katja uit. Nu, nu ik u gezien heb, kan ik er niet meer bij.

Natasja antwoordde niet, maar zag naar den grond. Ook Katja zweeg, maar plotseling stond ze op en omarmde Natasja teeder. Haar omvat houdend weenden ze beiden. Katja zette zich op den arm van den leuningstoel en hield Natasja stevig vast terwijl ze haar handen kuste.

— Wanneer u wist, hoe ik van u houd! zei ze, onder een vloed van tranen. We zullen als zusters met elkaar omgaan, nietwaar? En ik zal eeuwig, eeuwig van u blijven houden....

En heeft hij u gesproken van onzen bruiloft, die in Juni zal plaats hebben? vroeg Natasja....

— Ja, hij heeft mij gezegd, dat u hebt toegestemd. Maar dat is toch alles maar om hem gerust te stellen, nietwaar?

— Natuurlijk!

— Ik heb het ook zoo opgevat. Ik zal erg veel van hem houden, Natasja, en u over hem schrijven. Waarschijnlijk zal men ons spoedig doen trouwen; zoo schijnt het tenminste. Ze spreken er allemaal al over. Lieve Natasja, u gaat nu naar uw ouders toe?

Natasja antwoordde niet, maar kuste haar zwijgend.

— Ik hoop dat u gelukkig zult zijn, — zei ze.

— En ik.... ik hoop het van u ook! antwoordde Katja.

— Op dit oogenblik werd de deur geopend en kwam Alosja binnen.

Hij kon het geen half uur uithouden en toen hij hen beiden elkaar omarmend en in tranen zag, wierp hij zich aan hun voeten.

— Waarom huil je? vroeg Natasja hem. — We gaan immers niet voor lang van elkaar! Met Juni kom je immers weer terug?

— En dan zal jullie bruiloft plaats hebben, haastte zich Katja hem te troosten.

— Maar ik kan niet, ik kan je niet zoo opeens verlaten, Natasja, zonder jou moet ik sterven.... Je weet niet hoe dierbaar je me bent! Vooral nu op dit oogenblik....

— Nu, ik zou het toch maar doen! zei Natasja plotseling vroolijk; de gravin blijft immers nog eenigen tijd in Moskou?

— Nog bijna een week, bevestigde Katja.

— Een week! Nu, dan is het heel gemakkelijk: jij brengt haar morgen naar Moskou, blijft daar een dag en komt dan terug. Wanneer ze uit Moskou weggaat, ga jij er weer heen en houdt haar buiten een maandje gezelschap.

— Ja, dat is dan het beste.... Jullie kunt dan nog vier dagen bij elkaar zijn! riep Katja verrukt uit, met een veelzeggenden blik op Natasja.

Alosja's verrukking over dit plan laat zich niet beschrijven. Hij scheen plotseling geheel gerustgesteld; zijn gezicht straalde, hij omhelsde Natasja, kuste Katja de hand, omarmde mij. Natasja zag hem met een droevigen glimlach aan, maar Katja kon zich nauwelijks meer beheerschen. Ze wierp mij een vurigen blik toe, stond van haar stoel op om weg te gaan en omarmde Natasja.

Op dat oogenblik verscheen de knecht om te waarschuwen, dat het half uur voorbij was.

Natasja stond op. Beiden stonden ze nu tegenover elkaar, en zagen elkaar aan met een blik, waarin hun gansche ziel uitdrukking vond.

— We zullen elkaar nooit wederzien! zei Katja.

— Nooit meer! antwoordde Natasja.

— Dan wensch ik u een gelukkig leven. Ze omarmden elkaar.

— Vervloek mij niet, fluisterde Katja haar haastig toe — ik zal altijd.... Wees overtuigd.... hij zal gelukkig zijn.... Kom, Alosja, breng mij naar beneden! riep zij hem toe en greep zijn hand.

— Wanja! wendde Natasja zich tot mij, geheel uitgeput, toen Katja weg was, — ga jij ook weg.... Alosja blijft bij mij tot vanavond, tot acht uur; langer kan hij niet, dan moet hij weg. Ik blijf dan alleen.... Kom tegen tien uur, als je wilt.

Toen ik dien avond (het was de dag van dat geval met het gebroken kopje) Nellie om negen uur met Aleksandra Semjanofna had achtergelaten, ging ik naar Natasja, die mij reeds met ongeduld wachtte. Mawra bracht de thee binnen; Natasja schonk mij een kopje in, nam plaats op de kanapé en verzocht mij naast haar te komen zitten.

— Nu is alles, alles uit! sprak zij, mij aanziende met een blik dien ik nooit zal vergeten.

— Een half jaar van liefde.... voor een geheel leven! voegde ze er bij en drukte mijn hand. Haar handen gloeiden. Ik trachtte haar te overreden naar bed te gaan en zich vooral warm toe te dekken.

— Dadelijk, Wanja, dadelijk. Laat me er toch van praten en mij alles indenken.... Ik ben geheel verslagen.... Morgen zie ik hem voor het laatst, morgen om tien uur.... voor de allerlaatste maal!

— Natasja, het lijkt me toe, dat je koortsig bent; je zult nog ziek worden. Neem jezelf toch in acht....

— Wat denk je hiervan, Wanja: ik heb hier nu een half uur op je zitten wachten, nadat Alosja van me is weggegaan, en ik heb mij in dien tijd wel honderdmaal afgevraagd: houd ik eigenlijk van hem of niet en hoè houd ik van hem? Het zal je wel vreemd

voorkomen, Wanja, dat ik mij-zelf eerst nu die vragen stelde, is 't niet?

— Kom, Natasja, denk daar nu maar niet verder over.

— Zie je, Wanja, ik geloof niet, dat ik zóó van hem gehouden heb als een vrouw gewoonlijk van een man houdt. Ik geloof, dat ik meer van hem hield als een moeder. Denk je wel, dat er ooit op de wereld een liefde is, waarin beiden precies op dezelfde wijze van elkaar houden?

Ik sloeg haar eenigszins ongerust gade en maakte mij werkelijk bang, dat zij een koortsaanval zou krijgen. Zij scheen dit oogenblik een groote behoefte te hebben om zich te uiten, om te spreken over haar liefde. Het was echter bijna allemaal even onsamenhangend en onduidelijk, wat zij zeide. Ik maakte mij wezenlijk ongerust over haar.

„Hij was de mijne", ging zij voort. „Van het eerste oogenblik af, dat ik hem leerde kennen, kwam in mij de wensch op, dat hij de mijne zou worden, en dat hij niemand kennen zou, niemand zien zou dan mij.... Katja heeft gelijk, als zij zegt: ik heb een tijd lang geleefd met mijn liefde, hoewel mij die ook veel verdriet heeft gebracht.... Altijd wanneer ik alleen was voelde ik in mij den sterken wensch, den kwellenden wensch bijna, dat hij gelukkig zou zijn. Ik kon zijn gelaat nooit onbewogen aanzien (je kent de uitdrukking van zijn gezicht, Wanja): zulk een uitdrukking vindt men bij geen enkel ander gelaat, en wanneer hij lachte, dan liep mij een koude rilling over den rug.... Heusch, dat is zoo!....

— Natasja, luister eens naar me....

— Ze zeggen allemaal, onderbrak zij mij, — en jij hebt dat trouwens ook gezegd, dat hij geen karakter en het verstand van een kind heeft. Nu, en juist dàt, zie je, was het, wat ik het meest in hem beminde.... Kun je je dat voorstellen? Ik weet niet, of ik juist daarom van hem hield, maar die karakterloosheid en kinderlijkheid trokken me zoo in hem aan. Ik hield van hem zooals hij was, en wanneer hij anders geweest was, zou ik misschien niet zooveel van hem gehouden hebben. Ik moet je even iets herinneren: herinner je je nog wel, hoe we drie maanden geleden erg getwist hebben, toen hij met zijn kameraden bij die Mina geweest was.... Toen ik het hoorde, deed het me wezenlijk erg verdriet, maar toch vond

ik het tegelijkertijd zoo prettig, dat hij zich schuldig tegenover me gevoelde, en dat ik het gevoel had, dat hij nu net gedaan had als een volwassen man: hij was met andere mannen meegegaan naar een vrouw. En dan, wat een genot, hem te kunnen vergeven.... Ach, Wanja!

Ze keek mij in het gezicht, en lachte zoo vreemd. Daarop verviel ze in een diep nadenken. En lang bleef ze zoo zitten, met een glimlach op de lippen, denkend aan wat voorbij was.

— O, ik vergeef hem zoo graag, Wanja, ging zij voort. — Wanneer hij van me weg gegaan is en ik hier zoo alleen achter blijf, dan loop ik op en neer door de kamer, kwel mezelf, ween, en denk dan soms: hoe meer schuld hij tegenover me zou hebben, hoe beter.. ja! Ik stel me hem altijd voor als een kleine jongen: ik zit en hij legt zijn hoofd op mijn knie en slaapt zoo in en ik streel hem zachtjes over zijn hoofdje, liefkoos hem.... Zoo denk ik altijd over hem, als hij niet bij me is.... Luister, Wanja, voegde ze er plotseling bij, — wat is die Katja toch een mooi meisje!

Het leek me toe, dat zij zelf opzettelijk de wond van haar hart openreet, daartoe een soort behoefte gevoelend, — een behoefte van wanhoop, lijden.... Hoe vaak komt dat voor bij harten die veel geleden hebben!

— Katja kan hem gelukkig maken, naar het mij toelijkt, ging zij voort. — Zij heeft karakter en spreekt met overtuiging, en tegen hem zegt ze alles op zulk een ernstigen, gewichtigen toon, en ze heeft het ook altijd over allerlei abstracte dingen, precies of ze een groot mensch was. Want zelf, zelf is ze toch eigenlijk nog maar een kind, een echt kind! Lief, aardig kind! O, laten ze gelukkig zijn! Laten ze, laten ze, laten ze!

En hartstochtelijke tranen rukten zich los uit haar borst. Een half uur duurde het, eer ze tot zichzelf kwam.

Die engel van een Natasja! Nog dienzelfden avond kon ze, niettegenstaande haar eigen verdriet, deelnemen in al mijn zorgen, toen ik haar, ziende dat ze een beetje tot bedaren kwam, of, liever gezegd, dat ze moe werd, eigenlijk meer als afleiding, vertelde van Nelly.... Ik bleef dien avond lang bij haar, wachtte totdat ze sliep, en weggaande vermaande ik Mawra, dien nacht bij haar meesteres te blijven waken.

— O, dat toch spoedig een einde kome aan al die ellende! riep ik uit, op den terugweg naar huis. Op welke manier dan ook, maar spoedig, spoedig!

Den volgenden morgen om tien uur was ik alweer bij haar. Gelijk met mij kwam Alosja.... om afscheid te nemen. Ik zal deze scène niet beschrijven, haar niet in mijn herinnering terugroepen. Natasja scheen haar best te doen zich goed te houden, zoo vroolijk en onverschillig mogelijk te kijken, maar ze kon niet. Ze omhelsde Alosja krampachtig. Ze sprak heel weinig met hem, maar keek hem aan met een langen, strakken, lijdensvollen, bijna waanzinnigen blik. Gretig ving ze ieder woord op, dat hij zei, zonder dat iets van zijn bedoelingen tot haar doordrong. Ik herinner me, hij vroeg haar, hem te vergeven, hem deze liefde te vergeven en alles, waarmee hij haar beleedigd had in dit tijdperk van zijn „ontrouw", van zijn liefde voor Katja, nu weer opnieuw met zijn vertrek.... Alles wat hij zei, was even onsamenhangend en tranen verstikten zijn stem. Soms begon hij haar plotseling te troosten, herhaalde, dat hij slechts voor een maand of vijf weken heenging, dat hij met de lente terug zou komen en dat dan hun bruiloft zou zijn en dat zijn vader er in zou toestemmen, en ten slotte, dit was 't allervoornaamste, dat hij immers over twee dagen weer uit Moskou terug zou komen en dat ze dan nog vier dagen bij elkaar zouden zijn, zoodat ze nu eigenlijk maar voor één dag afscheid namen....

Vreemd, zelf was hij volkomen overtuigd, dat hij de waarheid sprak, en dat hij beslist overmorgen uit Moskou terug zou keeren... Waarom huilde hij dan zelf zoo, en martelde hij zich zoo af?

Ten slotte sloeg de klok elf uur. Met moeite overreedde ik hem weg te gaan. De trein naar Moskou vertrok precies om twaalf uur; hij had dus nog maar een uur te zijner beschikking. Natasja vertelde mij later zelf, dat zij zich niet meer kon herinneren, hoe zij dien laatsten maal naar hem keek. Ik herinner mij, dat zij hem bekruiste, hem kuste en, het gelaat met de handen bedekkend, achteruitweek. Ik moest Alosja tot aan zijn rijtuig begeleiden, anders zou hij nogmaals terug zijn gekomen en nooit de trap zijn afgegaan.

— Al mijn hoop is op jou, zei hij tegen me, toen wij naar beneden gingen. — Wanja, mijn vriend! ik ben schuldig tegenover je

en nooit zal ik je liefde kunnen verdienen, maar beloof me, dat je mij een broeder zult zijn tot aan het einde: houd van haar, laat haar niet alleen, schrijf mij over haar, zoo uitvoerig mogelijk, schrijf alles wat er maar eenigszins te schrijven valt, Wanja! Overmorgen ben ik hier weer terug, beslist, hoor, beslist!

Ik zette hem in zijn rijtuig.

— Tot overmorgen! riep hij mij, wegrijdende, toe. — Overmorgen beslist!

Met een benepen hart keerde ik tot Natasja terug. Zij stond in het midden van de kamer, de armen gekruist, en zag mij met een soort verbijstering aan, alsof ze mij niet herkende. Haar haar zat geheel verward; haar blik was somber en dwaalde voortdurend in het rond. Mawra stond, niet wetend wat te doen, in de deur en keek angstig naar haar.

Plotseling begonnen Natasja's oogen te flikkeren.

— Ach! Ben jij het! Jij! riep ze mij toe. — Ben *jij* de eenige die overgebleven is? Jij haatte hem! Jij kondt hem nooit vergeven, dat ik van hem hield.... Nu kom je weer naar mij toe! Waarvoor? Waarvoor? Kom je weer om mij te troosten, om mij te overreden, dat ik naar mijn ouders zal terugkeeren, naar mijn vader, die mij verworpen en vervloekt heeft? Ik wist dat gisteren al, twee maanden lang weet ik het al!.... Ik ijl niet, ik wil niet! Zelf vervloek ik hem!.... Ga weg, ik kan je niet meer zien! Ga weg! Ga weg!

Ik begreep, dat zij buiten zichzelf was en dat mijn aanwezigheid op dat oogenblik een krankzinnige woede in haar opwekte, en ik begreep, dat het zoo ook moest zijn, en dus, dacht ik, was het maar het beste om heen te gaan. Ik verliet de kamer, maar bleef op de gang, op de bovenste trede van de trap zitten, en — wachtte. Nu en dan stond ik even op, opende de deur, riep Mawra bij me, vroeg hoe het met Natasja was; Mawra huilde.

Zoo gingen anderhalf uur voorbij. Ik kan niet zeggen, wat ik uitstond al dien tijd. Mijn hart scheen te bezwijken en bestierf het bijna van de ondragelijke pijn. Plotseling werd de deur geopend en Natasja snelde naar buiten, aangekleed, in hoed en mantel. Zij leek buiten zichzelf en vertelde mij later zelf, dat zij zich dit nauwelijks herinnerde en dat zij ook niet wist, waarheen zij wilde gaan en met welk doel zij haar huis verliet.

Ik had nog niet van mijn plaats kunnen opspringen om me ergens te verbergen, toen ze mij plotseling zag en, als getroffen, bewegenloos voor mij bleef staan. „Ik herinnerde mij ineens, vertelde ze mij later, — dat ik, krankzinnige, wreede, jou had kunnen wegjagen, jou, jou, mijn besten vriend, mijn broeder, mijn redder! En toen ik zag dat jij, arme, beleedigde jongen, op de trap zat, niet wegging, en wachtte, totdat ik je weer terug zou roepen, mijn God, Wanja, als je eens kon weten, wat er toen in mij omging! Het was alsof mij een dolk in het hart werd gestoken...."

— Wanja! Wanja! riep zij uit, mij beide handen toestekend. — Ben jij hier!....

En ze viel in mijn armen.

Ik ondersteunde haar en bracht haar zoo in de kamer. Ze lag in zwijm. Wat te doen? dacht ik. Zij zal koorts krijgen!

Ik besloot een dokter te halen; de ziekte moest in het begin worden onderdrukt. Ik wist dat mijn oude dokter om twee uur gewoonlijk thuis was. Ik haastte mij naar hem toe, na Mawra gezegd te hebben, dat ze geen minuut, geen seconde van Natasja zou weg gaan, en haar ook niet zou toestaan uit te gaan. Goddank trof ik mijn ouden dokter nog juist aan: als ik een beetje later gekomen was, zou hij al uit zijn geweest. Nu ontmoette ik hem op straat, toen hij zijn woning verliet. Ik deed hem in mijn rijtuig plaats nemen, zoodat hij niet eens gelegenheid had zich te verwonderen, en wij spoedden ons naar Natasja.

In het half uur van mijn afwezigheid was er bij Natasja iets voorgevallen, dat de ergste gevolgen voor haar gehad zou kunnen hebben, indien ik niet juist bijtijds met den dokter was teruggekomen. Nog geen kwartier na mijn vertrek was de vorst gekomen. Hij had zoo juist de gravin en haar stiefdochter naar den trein gebracht en kwam nu rechtstreeks van het station naar Natasja. Tot dit bezoek was hij blijkbaar reeds lang besloten en hij scheen reeds zorgvuldig overwogen te hebben wat hij zeggen zou. Natasja vertelde mij later, dat ze het eerste oogenblik over de komst van den vorst zich zelfs niet verwonderde. „Mijn verstand was heelemaal in de war", zei ze.

Hij zat tegenover haar en zag haar met een vriendelijken, medelijdenden blik aan,

— Mijn lieve, zei hij, met een zucht, — ik begrijp volkomen uw verdriet; ik weet hoe zwaar u dit oogenblik moet vallen en daarom achtte ik het mijn plicht, u te bezoeken. Probeer u hiermee te troosten, indien u dat kunt, dat, door van Alosja af te zien, u zijn geluk bewerkt. Maar u begrijpt dat zelf beter dan ik, omdat ik, omdat uzelf tot deze edelmoedige daad besloten hebt....

— Ik zat en luisterde, vertelde Natasja mij later, — maar in het begin drong niets van wat hij zeide tot mij door. Ik herinner me alleen, dat ik hem al maar strak aanzag. Hij greep mijn hand en drukte die stevig. Hij scheen dat erg prettig te vinden. Ik was zóó heelemaal niet mijzelf, dat ik niet eens op de gedachte kwam, mijn hand terug te trekken.

— U hebt begrepen, ging hij voort, — dat door Alosja's vrouw te worden, u ten slotte haat bij hem zou kunnen opwekken en er was zooveel edele trots in u, dat u dit besluit nam.... maar, — daarvoor ben ik niet gekomen, om u te loven. Ik wil u alleen maar de overtuiging schenken, dat u geen beteren vriend op de wereld hebt dan mij. Ik begrijp u en heb medelijden met u. Het was voor mij hoogst onaangenaam, zoo op te treden als ik gedaan heb, maar — het was mijn plicht. U begrijpt het ongetwijfeld en zult er zich dus mee verzoenen.... Maar het viel mij nog zwaarder dan u, werkelijk!

— Houdt u maar op, vorst, zei Natasja. Laat mij als 't u blieft met rust.

— Met het grootste genoegen, ik ga direct heen, antwoordde hij, — maar ik houd van u, als van een eigen dochter, en u moet mij toestaan u geregeld te bezoeken. Ik verzoek u, mij als uw vader te beschouwen en mij toe te staan u van dienst te zijn....

— Ik heb niets noodig, laat u mij met rust, onderbrak Natasja hem weer.

— Ik weet, u bent trotsch, maar ik spreek eerlijk, rechtstreeks uit mijn hart. Wat bent u nu van plan te doen? U met uw ouders te verzoenen? Dat zou een heel goed ding zijn; maar uw vader is onrechtvaardig, trotsch en een despoot; houdt u mij ten goede, maar het is zoo. In uw huis wachten u nu alleen verwijten en nieuwe kwellingen.... Maar in ieder geval is het noodig, dat u onafhankelijk wordt, en het is mijn plicht, mijn heilige plicht,

zorg voor u te dragen en u te helpen. Alosja smeekte mij u niet alleen te laten, maar uw vriend te zijn. Maar ook buiten mij zijn er menschen, die u van harte genegen zijn. U zult mij waarschijnlijk wel toestaan, u voor te stellen aan graaf N.? Hij is een man met een buitengewoon edel hart, mijn bloedverwant, en, ik mag wel zeggen, de weldoener van onze heele familie; voor Alosja heeft hij veel gedaan. Alosja hield veel van hem en koesterde groote achting voor hem. Hij is iemand met grooten invloed, al bejaard, zoodat hij u gerust in zijn huis ontvangen kan. Ik heb hem al over u gesproken. Hij kan u in alle opzichten van dienst zijn en, als u dat wilt, u een prachtige betrekking bezorgen, bij een van zijn bloedverwanten. Ik heb hem al lang geleden onze geheele zaak uiteengezet, en hij interesseert zich zóó voor u, dat hij er nu zelf bij mij op aandringt, dat ik hem zoo gauw mogelijk aan u zal voorstellen.... Hij is iemand, zeer gevoelig voor al wat mooi en edel is, werkelijk, een goed en eerbiedwaardig grijsaard, in staat alle dingen op hun waarde te schatten; nog kort geleden heeft hij zich op buitengewoon edele wijze gedragen tegenover uw vader in een zekere aangelegenheid....

Natasja sprong op, als werd ze plotseling gewond. Nu begreep ze hem.

— Ga weg, ga dadelijk weg van me! riep ze uit.

— Maar, mijn beste, u vergeet, dat de graaf niet alleen u, maar ook uw vader van dienst kan zijn....

— Mijn vader heeft niets van hem of u noodig. Laat mij met rust! Ga weg! schreeuwde Natasja nogmaals.

— Mijn God, wat bent u ongeduldig en wantrouwend! Waarmee heb ik dat nu verdiend? zei de vorst, met een soort ongerustheid rondkijkend. — In ieder geval, staat u mij toe, ging hij voort, een groot pakket uit zijn zak halend, — staat u mij toe, als bewijs van mijn deelneming en in het bijzonder van de deelneming van graaf N., die mij in deze zaak geraden heeft, dit bij u achter te laten. In dit pakket bevinden zich tienduizend roebel. Wacht u even, mijn beste, ging hij voort, ziende dat Natasja woedend van haar stoel opstond, — luister toch als 't u blieft even geduldig toe: U weet, dat uw vader zijn proces tegenover mij verloren heeft, en deze tienduizend roebel zijn door mij bedoeld als een schadeloosstelling, die....

— Weg! riep Natasja, — weg met dat geld! Ik doorzie u.... laag, laag, gemeen mensch!

De vorst stond op, bleek van boosaardigheid.

Vermoedelijk was hij gekomen om terrein te verkennen, den toestand op te nemen en had waarschijnlijk vooral gerekend op de uitwerking van die tienduizend roebel op de arme, door allen verlaten Natasja.... Laag en zinnelijk mensch als hij zelf was, was hij graaf N., een ouden wellusteling, reeds meermalen van dienst geweest in dergelijke zaken. Maar hij haatte Natasja en ziende, dat de zaak verloren was, veranderde hij dadelijk van toon en met een boosaardige vreugde haastte hij zich haar te beleedigen, om ten minste met een overwinning van haar te kunnen heengaan.

— Kijk, dat is al niet goed, mijn beste meisje, dat u zich zoo opwindt, sprak hij met eenigszins bevenden stem, ongeduldig om het effect van de door hem toegebrachte beleediging te zien, — kijk, dat is al niet goed. U wordt bescherming aangeboden, en u steekt den neus in den wind.... U schijnt dìt alleen al niet te begrijpen, dat u mij dankbaar moest zijn; ik had u al lang in de gevangenis kunnen laten zetten, omdat u mijn zoon op den slechten weg gebracht hebt, hem hebt geëxploiteerd, maar ik heb dat niet gedaan....

Maar op dat oogenblik traden wij binnen. Toen ik in de keuken binnen stemmen hoorde, deed ik den dokter een oogenblik stilstaan, en luisterde naar de laatste phrase van den vorst, die gevolgd werd door een walgingwekkenden lach, en het wanhopig geroep van Natasja: „O, mijn God!" Op dat oogenblik deed ik de deur open en wierp me op den vorst.

Ik spuwde hem in het gezicht en gaf hem met alle kracht een slag in zijn nek. Hij wilde mij aanvliegen, maar, ziende dat we met ons beiden waren, koos hij het hazenpad, na vooraf van de tafel het pakket met de tienduizend roebel meegenomen te hebben. Ja, dat deed hij, ik heb het zelf gezien. Ik rende hem achterna, met een mangelrol, dien ik in de keuken op tafel vond in de hand... Toen ik in de kamer terug was zag ik, dat de oude dokter alle moeite deed om Natasja te bedwingen, die zich met geweld trachtte los te rukken in een aanval van krankzinnige woede. Het duurde langen tijd eer we er in slaagden haar tot rust te brengen; ten

slotte wisten wij haar in haar bed te krijgen; zij had koorts en ijlde hevig.

— Dokter, wat is er met haar? vroeg ik den dokter angstig.

— Dat kan ik nu nog niet zeggen, antwoordde hij, — we zullen moeten afwachten. Misschien dat het zenuwkoorts zal worden.... In ieder geval moeten er maatregelen genomen worden....

Plotseling schoot mij een idée te binnen. Ik vroeg den dokter twee à drie uur bij Natasja te willen blijven, haar geen oogenblik alleen te laten, en nadat hij mij dit beloofd had, begaf ik me dadelijk naar huis.

Nelly zat somber en opgewonden in een hoek van de kamer, en keek mij verwonderd aan. Ik moet er toen wel zeer zonderling hebben uitgezien.

Ik greep haar hand, ging op de kanapé zitten, trok haar op mijn knieën en kuste haar zacht en innig. Zij bloosde.

— Nelly! riep ik uit, — Nelly, mijn engel! Wil jij ons allen redden?

Ze zag me verwonderd aan, zonder te antwoorden.

— Nelly! Jij alleen kunt het doen: je weet wel dat de vader van Natasja gisteren hier is geweest, en voorstelde je aan te nemen als kind. Nu is de man, dien Natasja liefheeft, en om wien ze haar ouders verlaten heeft, van haar weggegaan. Hij is de zoon van dien vorst, die hier eens geweest is op dien avond, herinner je je nog wel, toen jij alleen in huis was; je bent toen voor hem weggeloopen en erg van hem geschrokken.... Je kent hem immers nog wel? Hij is een slechte man!

— Ja, dat weet ik, antwoordde Nelly.

— Ja, een slecht mensch is hij. Hij haatte Natasja, omdat zijn zoon haar trouwen wilde. Vandaag is Alosja vertrokken en een uur daarna is de vorst bij haar gekomen; hij heeft haar beleedigd en bespot en wilde haar in de gevangenis laten zetten. Begrijp je mij, Nelly?

Haar donkere oogen schitterden, maar ze keek dadelijk weer naar den grond.

— Ja, ik begrijp het, fluisterde ze, nauwelijks verstaanbaar.

— Nu is Natasja ziek en geheel alleen achtergebleven. Onze dokter is op het oogenblik bij haar en nu ben ik in dien tijd naar

jou gekomen. Luister nu eens, Nelly: laten wij samen naar Natasja's ouders gaan; al houdt je niet van haar vader en al wil je ook niet bij hem wonen, daarom kun je er samen met mij nu wel naar toe gaan, nietwaar? Ik zal zeggen, dat je je bedacht hebt, en toch wel graag in Natasja's plaats als kind wilt worden aangenomen. De oude man is ziek van verdriet over Natasja en van een hevige beleediging, die Alosja's vader hem een paar dagen geleden heeft aangedaan. Hij wil niets meer weten van Natasja, en toch houdt hij zoo innig, innig veel van haar, Nelly, en hij zou zich dolgraag weer met haar willen verzoenen, dat is zoo, ik weet het zeker!.... hoor je wel, Nelly?

— Ja, ik hoor het, zei ze, even zacht als te voren.

Mijn stem was door tranen verstikt, terwijl ik sprak; schuw zag Nelly mij aan.

— En geloof je dat?

— Ja, ik geloof het.

— Nu, laten we dan gaan. Ze zullen je vriendelijk genoeg ontvangen en je allerlei vragen doen. Ik zal het gesprek op je moeder en je grootvader brengen en dan moet jij hun alles vertellen, wat je mij vroeger hebt verteld, Nelly! Vertel hun, hoe die schurk je moeder heeft verlaten, hoe jullie op straat hebt loopen bedelen en wat ze tegen je gezegd heeft vóór haar sterven in die kelderwoning, bij Boebnowa.... En vertel dan dat je grootvader zijn dochter maar niet vergeven wilde en dat ze nog op haar sterfbed om hem heeft geroepen en om zijn vergiffenis gesmeekt en dat hij het weigerde, net zoolang tot het te laat was en zij alleen gestorven was.... Je moet alles vertellen! Daardoor zal Ichmenjef's geweten misschien ontwaken, want hij weet dat Natasja nu ook alleen is achtergebleven, beschimpt en beleedigd, zonder hulp of steun en ten prooi aan haar vijanden. Hij weet het! Hij weet dat allemaal! En, Nelly, jij moet op die manier Natasja redden, dat wil je immers wel doen?

— Ja, antwoordde ze, langzaam ademhalend en mij aanziende met een wonderlijk starren blik, als een stom verwijt, dat mij roerde tot in de ziel.

Maar de uitvoering van mijn idee kon geen uitstel dulden; ik had er een groot vertrouwen in. Ik nam Nelly bij de hand en wij

gingen op weg. Het weer was gedurende de laatste dagen zwoel en drukkend geworden; heel in de verte begon het reeds te onweeren. Aan de lucht verschenen dreigende wolken, terwijl de opkomende wind het stof de hoogte in joeg. Het was nu drie uur in den namiddag geworden. Wij namen een droschke. Nelly zweeg gedurende den geheelen rit, maar van tijd tot tijd zag ze mij aan met dienzelfden raadselachtigen blik. Haar ademhaling was moeilijk en gejaagd en, haar ondersteunende terwijl wij in het rijtuig zaten, hoorde ik hoe tegen den binnenkant van mijn hand haar kleine hartje klopte, alsof het wilde wegspringen.

HOOFDSTUK VII.

De weg scheen mij eindeloos, maar ten slotte kwamen wij toch op de plaats onzer bestemming en met een bezwaard hart ging ik de kamer der oude lieden binnen. Ik kon nog niet bepalen, met welk soort van gevoelen ik daar weer vandaan zou gaan, maar één ding was zeker: dat het niet zou wezen zonder voor ons allen vrede en verzoening te hebben verkregen.

Het was inmiddels vier uur geworden; de oude menschen waren alleen, zooals meestal het geval was. Nikolaj Sergejewietsj, die zich nog altijd zwak gevoelde, lag bleek en met verbonden hoofd in zijn ruststoel. Anna Andrejefna zat naast hem en zag hem van tijd tot tijd bezorgd en vragend aan, hetgeen den ouden man erg onrustig scheen te maken en hem zichtbaar hinderde. Hij bleef hardnekkig zwijgen en zij had niet den moed, om een gesprek met hem te beginnen. Ons onverwacht bezoek deed hem opschrikken. Anna Andrejefna tenminste scheen werkelijk ontsteld toen ze Nelly en mij gewaar werd, en het eerste oogenblik bleef ze als een schuldige vóór ons staan.

— Hier breng ik u mijn kleine Nelly, zei ik binnenkomende, — zij heeft zich bedacht en zou toch graag bij u komen wonen. Neem haar in liefde aan....

De oude man zag mij met wantrouwen aan; ik begreep onmiddellijk, dat Natasja's vernederde en verlaten toestand hem be

kend was. Blijkbaar wilde hij de reden van mijn komst uitvisschen, en keek daarom zoowel Nelly als mij zoo onderzoekend aan. Nelly beefde en klemde mijn hand in de hare en keek af en toe schichtig en schuw van den een naar den ander. Maar Anna Andrejefna kwam spoedig tot zichzelf, zij scheen alles begrepen te hebben, kwam naar Nelly toe, kuste en streelde haar, begon te weenen en wilde haar handjes niet meer loslaten. Nelly zag deze handeling verwonderd en nieuwsgierig aan.

Toen de oude vrouw haar eindelijk genoeg geliefkoosd en gestreeld had, scheen ze niet te weten wat er nu nog verder gebeuren moest; vragend, in naieve verwachting, zag ze mij aan. De oude man fronste de wenkbrauwen, want hij begreep zeer goed waarom ik Nelly had meegebracht. Toen hij bemerkte dat ik de uitdrukking van misnoegen op zijn gezicht had gadegeslagen, bracht hij de hand aan zijn hoofd en zei met haperende stem:

— Mijn hoofd doet weer pijn, Wanja.

We hadden geen van allen nog iets gezegd en ik peinsde over een begin. Het werd donker in de kamer; zware wolken dreven langzaam aan, in de verte rommelde de donder.

— Zoo vroeg in het voorjaar, en nu al onweer! merkte Ichmenjef op. — Ik herinner me nog dat er in 't jaar zevenendertig bij ons in Ichmenjefka om dezen tijd ook eens een hevig onweer is geweest.

Anna Andrejefna zuchtte.

— Zouden we de samowar nu maar niet laten brengen? vroeg zij zacht, doch toen niemand hierop antwoordde, wendde ze zich opnieuw tot Nelly en vroeg haar, „hoe heet je, mijn liefje?"

— Nelly, antwoordde het kind met haar zwak stemmetje en haar hoofd zonk nog dieper naar omlaag. De oude man keek haar onderzoekend aan.

— Je heet Lena, nietwaar? ging Anna Andrejefna nu op levendigen toon voort.

— Ja, antwoordde Nelly.

Wederom zwegen we allen gedurende eenige minuten.

— Mijn schoonzuster Praskofja Andrejefna had een nichtje, die ook Lena heette, maar Nelly werd genoemd, merkte Nikolaj Sergejewietsj op.

— Je hebt geen vader of moeder meer, nietwaar liefje? begon Anna Andrejefna opnieuw.

— Neen, antwoordde het kind, kort en schuw.

— Dat heb ik al gehoord, ach ja, dat heb ik al gehoord; en is je moeder al lang dood?

— Neen, nog maar kort.

— Ach, arm ding!

Anna Andrejefna zag haar met een innig medelijden aan.

Nikolaj Sergejewietsj trommelde vol ongeduld op de tafel.

— Je moeder was immers een buitenlandsche, was ze niet? Zoo was het immers, Iwan Petrowietsj? wendde zij zich ineens tot mij.

Nelly's donkere oogen zochten even de mijne, als wilden ze mijn bescherming inroepen. Haar adem ging zwaar en hortend.

— Haar moeder, legde ik Anna Andrejefna uit, — was de dochter van een Engelschman en een Russische, eigenlijk was ze dus meer een Russische, en Nelly werd in het buitenland geboren.

— Waarom is haar moeder dan met haar vader naar het buitenland gegaan?

Nelly kleurde hevig; de oude vrouw begreep dat ze te veel gevraagd had. Nikolaj Sergejewietsj zag haar berispend aan en wendde zijn hoofd toen weer naar het venster.

— Haar moeder werd bedrogen door een onwaardig persoon, legde hij Anna Andrejefna uit. — om dien man heeft ze haar vader verlaten en hem haar vader's geld gegeven; hij bracht haar buitenslands, maakte het geld op en heeft haar toen laten zitten. Een goed vriend heeft haar daarna voortgeholpen, totdat hij stierf. Twee jaar na zijn dood keerde ze naar haar vader terug. Was het zoo niet, Wanja? — vroeg hij mij stug.

Nelly was in hevige opwinding van haar stoel gesprongen en wilde de kamer uitloopen.

— Nelly, zei de oude man plotseling, haar voor de eerste maal de hand toestekende, — kom eens hier, kom eens even hier bij me zitten.

Hij boog zich over haar heen, kuste haar op het voorhoofd en streek haar langzaam over het haar.

Nelly beefde over het heele lichaam, maar poogde zich te be-

heerschen. Anna Andrejefna zag hoopvol en ontroerd, dat het hart van Nikolaj Sergejewietsj toch eindelijk voor Nelly zou ontdooien.

— Nelly, ik weet dat je moeder ten onder is gebracht door een slecht en zedeloos mensch, maar ik weet ook dat ze innig veel van haar vader hield en hem hoogachtte, begon de oude man met bewogen stem, voortgaande met zijn hand zachtjes over Nelly's haar te streelen.

— Moeder hield veel meer van grootvader dan hij van hààr, zei Nelly met nadruk, recht voor zich uitziende.

— Hoe kun jij dat weten? vroeg de oude man, driftig en ongeduldig als een kind.

— Ik weet het; antwoordde Nelly kort, — hij wilde moeder niet meer zien, hij heeft haar verstooten....

Het antwoord: dat de vader gelijk had met zoo te handelen, en dat zij het ook verdiend had, scheen Nikolaj Sergejewietsj op de lippen te zweven; hij sprak het echter niet uit, maar zweeg.

— Hoe en waar hebben jullie dan gewoond, als het niet bij je grootvader was? vroeg Anna Andrejefna, die opeens besloten scheen, deze zaak nauwkeurig te onderzoeken.

— Toen we hier terugkwamen, hebben we langen tijd naar grootvader gezocht, zonder hem te kunnen vinden, antwoordde Nelly. Moeder vertelde me dat grootvader vroeger heel rijk is geweest en een fabriek heeft willen oprichten, maar nu heelemaal verarmd was, doordat die persoon met wien ze weggeloopen was, al het geld gebruikt en het haar niet teruggegeven had. Dat heeft moeder me zelf allemaal verteld....

— Zoo.... hm! zeide de oude man.

— En ze heeft me ook verteld, dat grootvader erg verbitterd op haar was en dat ze hem ook veel verdriet bezorgd had, en dat ze buiten hem niemand op de wereld meer bezat! vervolgde Nelly zich meer en meer opwindende, en blijkbaar (ofschoon ze nu het woord tot Anna Andrejefna gericht had) met de bedoeling Nikolaj Sergejewietsj haar bewering te verduidelijken. Ze schreide toen ze mij dat vertelde, en zij zei al vóór we hier aankwamen, dat ze zeker wist, dat hij haar nooit vergeven zou, maar dat hij van mij misschien wel zou gaan houden als hij mij gezien had en haar

dan om mijnentwil wel vergeven zou. Moeder hield veel van mij en ze kuste me dikwijls. Voor grootvader was ze bang, maar toch wilde ze dat ik 's avonds voor hem bidden zou, en ze deed het zelf ook, en dan vertelde ze mij hoe ze vroeger bij grootvader had geleefd, en dat hij zooveel van haar hield, meer dan van iemand anders! Ze las hem voor of maakte muziek en grootvader bracht van alles voor haar mee. En eens had hij zich erg boos gemaakt, op een keer dat moeder jarig was en ze had mogen wenschen wat ze graag hebben wilde; zij vroeg oorbellen en grootvader zei, dat hij haar die niet geven wou. En toen moeder op haar verjaardag toch de oorbellen kreeg en zij daar heelemaal niet verwonderd over was, werd grootvader er kwaad om.... Maar later had hij er spijt van en kuste haar weer en vroeg of ze hem vergeven wilde.... Nelly had zich door haar eigen woorden geheel laten meesleepen, een te hooge blos kleurde het ziekelijk bleek van haar gezichtje.

De arme moeder scheen haar kleine Nelly, terwijl ze daar in dien donkeren kelder huisden en ze haar kind, haar eenig overgebleven bezit, weenend aan het verkleumde hart drukte, vaak te hebben verteld van haar gelukkige jeugd, zonder te kunnen peilen welk een levendigen en onuitwischbaren indruk deze herinneringen maakten op het vroeg ontwikkeld hart van haar dochtertje.

Nelly scheen zich opeens te bedenken, zag ons wantrouwig aan en zweeg. De oude man fronste de wenkbrauwen en trommelde alweer met de vingers op tafel; Anna Andrejefna's oogen waren vochtig geworden; tersluiks veegde ze haar tranen van het gezicht.

— Moeder was al erg ziek toen we hierheen kwamen, haar borst was aangedaan; een tijd lang zochten we naar grootvader, maar konden hem niet vinden, voegde Nelly zacht aan haar verhaal toe, — toen huurden we dien kelder....

— Een zieke, en dan in een kelder! riep Anna Andrejefna ontsteld uit.

— Ja, zeker.... in een kelder.... we waren héél arm, antwoordde Nelly, — moeder zei altijd, voegde ze er levendig bij, dat het heelemaal geen schande is om arm te zijn, maar wel om rijk en slecht te zijn.... en dat God haar had gestraft.

— Hebben jullie dadelijk daar die kelderwoning bij Boebnowa gehuurd? vroeg de oude man, naar mij kijkende en trachtende een

soort nonchalance in zijn vraag te leggen. Het leek net alsof hij die vraag deed, omdat hij het wat gek vond het stilzwijgen te blijven bewaren.

— Neen, niet dadelijk.... eerst woonden we in de Mjesjtsjanskaja, antwoordde Nelly. Maar daar was het verschrikkelijk donker en vochtig, en moeder was wel ziek, maar zij kon toen toch nog loopen. Ik waschte toen haar linnengoed en zij huilde maar. Daar was ook een oude kapiteinsweduwe in huis, en een oude ambtenaar die elken nacht dronken thuiskwam, en dan vreeselijk schold en schreeuwde. Op een keer wilde hij de kapiteinsvrouw slaan en die was al zoo oud en zwak, dat moeder medelijden met haar had en haar beschermen wilde, maar toen begon hij moeder te slaan en ik hem weer....

Nelly hield even op om adem te scheppen. Bij de herinnering aan hetgeen zij verteld had, begonnen haar oogen te flikkeren.

— Groote God! riep Anna Andrejefna, geheel opgaand in Nelly's verhaal en haar geen oogenblik uit het oog verliezende. Nelly vertelde alles hoofdzakelijk tegen haar.

— Toen ging moeder weg en nam mij mee, ging Nelly voort; den heelen dag liepen we in de straten rond, tot het avond was; moeder schreide maar aldoor en hield mij bij de hand. Ik was erg moe en we hadden sedert den vorigen dag niets meer gegeten. Onderweg zei moeder tegen me: „blijf altijd arm, Nelly, en als ik dood ben, zorg dan dat je van niemand afhankelijk bent. Blijf alleen en ga naar niemand om steun, blijf maar arm en werk en als je geen werk vindt, ga dan liever bedelen, maar blijf altijd alleen!" Toen het donker begon te worden, kwamen we door een groote, helder verlichte straat en toen riep moeder ineens: „Azorka!" Azorka!" Toen kwam er een hond kwispelstaartend naar haar toe en sprong van blijdschap tegen haar op; maar moeder werd ineens heel bleek toen ze vlak vóór zich plotseling een ouden man zag, die op zijn wandelstok leunde en strak naar den grond keek, en zij viel voor hem op de knieën. Want die lange oude man met die kaal geworden overjas was grootvader; ik zag hem toen voor den eersten keer. Grootvader was ook erg geschrokken en bleek geworden toen hij moeder herkende en zag hoe ze op straat voor hem knielde, maar hij stootte haar terug, en maakte zich van

haar los en liep zoo gauw mogelijk door. Maar Azorka bleef nog bij ons, kwispelstaartte en likte moeder de hand; en daarna liep hij grootvader weer achterna, pakte hem bij zijn broek en rukte en trok hem, dat hij maar terug zou keeren, maar grootvader sloeg hem met zijn stok. Azorka kwam toen weer naar ons terug, tot grootvader hem bij zich riep. Maar moeder was flauwgevallen, er kwamen menschen omheen staan en ook politie-agenten. Ik schreide en probeerde haar overeind te helpen. Toen ze eindelijk bijkwam en op kon staan, keek zij heel verwonderd om zich heen en ging toen met mij mee naar huis. De menschen bleven ons nakijken en schudden hun hoofd....

Hier hield Nelly even op en haalde diep adem. Ze zag heel wit, maar in haar oogen lag het vast besluit nu alles te vertellen. Er was iets uitdagends in haar op dat oogenblik.

— Nu, je moeder had haar vader ook beleedigd, en ze verdiende dus niet anders dan dat hij haar nu den rug toekeerde! zei Nikolaj Sergejewietsj op boozen, maar eenigszins onzekeren toon.

— Dat zei moedertje toen óók, antwoordde Nelly plotseling, — toen we naar huis gingen zei ze tegen me: „dat was nu je grootvader, Nelly, dien ik zooveel verdriet gedaan heb; nu verstoot hij mij en dat is mijn rechtmatige straf!" Dien heelen avond en de volgende dagen sprak ze over hem en was heelemaal van streek....

De oude man zweeg.

— Maar hoe kwamen jullie nu later in dat andere huis terecht? vroeg Anna Andrejefna, terwijl de tranen over haar wangen liepen.

— Moeder werd dienzelfden nacht hard ziek en toen de kapiteinsvrouw eindelijk die woning bij Boebnowa gevonden had, gingen we daar drie dagen later heen. Toen we daar woonden werd moeder nog veel zieker en ze kwam drie weken achtereen haar bed niet uit; ik paste haar op. We hadden heelemaal geen geld meer, maar de kapiteinsvrouw en Iwan Aleksandrowietsj (dat was die doodkistenmaker waarbij we in huis waren), hielpen ons. En toen moeder voor het eerst weer eens uit bed kon komen en door de kamer liep, heeft ze me van Azorka verteld.

Nelly hield plotseling op; het scheen den ouden man een opluchting te wezen, dat het gesprek op den hond kwam.

— Nu, wat vertelde ze dan over Azorka? vroeg hij, zich nog meer

naar voren buigende, zoodat wij zijn gezicht niet zien konden.

— Zij praatte altijd over grootvader, ook toen ze ziek was, en als ze ijlde had zij het óók altijd over hem, antwoordde Nelly, — en toen ze een beetje beter begon te worden, vertelde zij me weer hoe ze vroeger had geleefd.... en toen vertelde ze ook, hoe ze aan Azorka gekomen was. Ze vertelde, dat ze op een keer, dat ze buiten de stad wandelde, gezien had hoe een troepje jongens Azorka aan een touw naar den waterkant trokken, om hem te verdrinken. Moeder had de jongens toen wat geld gegeven voor den hond, en hem mee naar huis genomen. Maar toen grootvader Azorka voor het eerst te zien kreeg, lachte hij verschrikkelijk om hem en Azorka werd zóo bang, dat hij weer wegliep. Moeder schreide er om, en toen was grootvader zoo geschrokken, dat hij honderd roebel beloofde aan dengene, die Azorka terug zou brengen. Na drie dagen werd hij ook terugbezorgd, en grootvader gaf het beloofde geld en van dien tijd af hechtte hij zich bijzonder aan den hond. En moeder was zóó gek op hem, dat ze hem op haar bed liet slapen. Ze zei dat Azorka vroeger aan een rondtrekkenden kermistroep behoord had, dat Azorka kon opzitten en van allerlei kunsten maken.... Maar toen moeder naderhand bij grootvader uit huis ging, hield hij den hond, en nooit kwam hij meer zonder hem op straat, zoodat moeder, als ze Azorka ergens zag, altijd zeker wist dat grootvader ook in de buurt was....

De oude man had blijkbaar verwacht, heel iets anders betreffende den hond te zullen hooren; en het verhaal scheen hem niet bepaald aangenaam te zijn; maar hij vroeg niet verder.

— En hebben jullie daarna je grootvader niet meer teruggezien? vroeg Anna Andrejefna.

— Neen, moeder tenminste niet. Maar toen zij wat beter begon te worden, ontmoette ik hem nog een keer. Ik ging naar een bakkerswinkel om brood te halen, en toen zag ik ineens Azorka loopen bij een man, waarin ik grootvader herkende. Ik ging opzij en bleef staan, vlak tegen den huizenkant, maar grootvader had me toch al gezien, en hij keek me zóólang en zóó boos aan, terwijl hij voorbijging, dat ik er bijna bang van werd; Azorka had me óók herkend, en die sprong tegen me op en likte mijn handen. Ik liep op een draf naar huis en toen ik nog een keer omkeek, zag ik net

dat grootvader den bakkerswinkel binnenging. Ik dacht wel dat hij daar naar mij informeeren zou, en ik zei niets tegen moeder, toen ik thuiskwam, uit vrees dat ze dan weer ziek zou worden.

Den volgenden dag ging ik geen brood halen bij dien bakker; ik zei dat ik hoofdpijn had. En toen ik na drie dagen er weer heen ging ontmoette ik niemand, maar ik was toch erg bang en liep zoo hard mogelijk. Maar toen ik den dag daarna den hoek omkwam, stond ik weer vlak voor grootvader, die Azorka bij zich had. Ik liep door en nam een andere straat, om zoodoende toch bij den bakker te kunnen komen, maar daar kwam ik hem wéér tegen en toen schrikte ik zóó, dat ik even staan bleef. Grootvader bleef ook staan en bewoog zich niet, en hij keek mij weer een heelen tijd aan, maar toen ineens begon hij mij over mijn haar te streelen, nam me bij de hand en trok mij mee, en Azorka liep kwispelstaartend achter ons aan. Toen merkte ik pas dat grootvader lang zoo makkelijk niet meer liep als ik gedacht had, maar dat hij aldoor op zijn stok leunde en dat zijn handen erg beefden. We gingen naar den overkant van de straat; daar stond een klein gebocheld mannetje met een appel en koekkraampje, en daar kocht grootvader een haan en een visch van koek, een bonbon en een appel, en toen hij betaalde beefden zijn handen zóó erg, dat hij een vijfkopekenstukje op straat liet vallen. Toen ik het opgeraapt had en het hem teruggeven wilde, zei hij dat ik het wel houden mocht en hij gaf me toen meteen de koek, en streelde mij weer over het haar, maar hij zei niets en liep recht door naar huis.

Toen ik bij moeder terug kwam, vertelde ik haar alles van grootvader, dat ik eerst zoo bang voor hem geweest was en mij had willen verschuilen, en hoe vriendelijk hij later tegen me geweest was. Moeder kon mij eerst haast niet gelooven, en toen werd ze zóó opgewonden, dat ze den heelen avond lang maar aldoor wilde dat ik het opnieuw vertellen zou en ze schreide en kuste mij. Ze zei dat ik vooral nooit meer bang moest wezen voor grootvader, want dat hij zeker van mij hield, als hij zoo met opzet naar me toe gekomen was, en dat ik vriendelijk moest zijn en hem antwoord geven als hij mij iets vragen zou. En den volgenden dag stuurde ze mij al vroeg weer naar buiten, hoewel ik haar gezegd had, dat grootvader pas tegen den avond daar kwam. En toen ik naar buiten

ging, liep zij zelf een eindje achter me aan, en bleef op den hoek staan wachten en ook den volgenden dag, maar grootvader kwam niet meer, en moeder vatte kou doordat ze in den regen had gestaan, en toen moest ze weer in bed blijven.

Na een week kwam grootvader weer op diezelfde plek en kocht weer een visch en een appel en hij zei weer niets. Maar toen hij naar huis ging verstopte ik mij en volgde hem op een afstand om te zien waar hij woonde, zoodat ik het aan moeder zou kunnen vertellen. Ik liep een heel eind achter hem en aan den overkant van de straat, zoodat hij mij onmogelijk zien kon. Hij woonde heel ver weg, niet daar waar hij later heeft gewoond en waar hij gestorven is, maar in Gorochowajastraat, ook in een heel groot huis en op de vierde verdieping. Daar ik hem dat eind gevolgd was, kwam ik pas laat thuis en moeder had zich erg ongerust gemaakt, want ze begreep niet waar ik toch zoolang gebleven was. Toen ik haar vertelde dat ik grootvader tegengekomen was en zijn adres was te weten gekomen, was ze weer erg blij en wilde dadelijk den volgenden morgen naar hem toe gaan, maar den anderen dag werd ze heel stil en angstig en zoo bleef ze drie dagen achtereen, angstig en aldoor maar denkende over grootvader, en ze durfde niet naar hem toe te gaan. Toen riep ze mij bij zich en zei- „Nelly, hoor eens, ik ben nu zoo ziek dat ik niet naar grootvader kan gaan, maar ik heb hem een brief geschreven, en die moet jij hem brengen. En let dan goed op als hij hem leest, wat hij zegt en hoe hij heelemaal doet, en kus zijn hand en smeek hem je arme moeder te vergeven...."

Moeder schreide maar aldoor en kuste en zegende mij en bad en wilde dat ik met haar knielen zou voor het Mariabeeld, en zoo ziek als ze was, bracht ze me tot de voordeur en bleef daar staan totdat ze mij niet meer kon zien....

Toen ik bij grootvaders huis kwam, ging ik naar boven en duwde de deur open, die niet gesloten was en waar ook geen knop aan was. Grootvader zat voor de tafel brood en aardappelen te eten, en Azorka zat naar hem te kijken en met zijn staart te kwispelen. Er was daar ook maar één tafel en één stoel en de ramen waren klein en armoedig. Hij schrok zóó toen ik binnenkwam, dat hij er bleek van werd en begon te beven. Ik zei niets meer, ging naar hem toe en legde den brief op tafel voor hem neer. Toen grootvader den

brief zag, werd hij woedend; hij sprong op, greep naar zijn stok en deed of hij me slaan wilde, maar hij sloeg mij toch niet, hij bracht me op het portaal en duwde mij weg. Toen ik de eerste trap af was, deed hij de deur weer open, en wierp mij den brief ongeopend achterna. Toen ik thuis kwam moest ik het moeder wel vertellen en toen werd ze weer opnieuw ziek.

HOOFDSTUK VIII

Op dit oogenblik begon het plotseling hevig te donderen en de regen kletterde in groote droppels tegen de vensters; in de kamer was het donker geworden. Anna Andrejefna scheen erg geschrokken en sloeg een kruis. Wij waren allen stil geworden.

— Het onweer zal wel gauw voorbij drijven, zeide de oude, na een blik uit het venster. Toen stond hij op en liep eenige malen de kamer op en neer, om zich wat beweging te geven.

Nelly volgde hem in stilte met de oogen. Ze was ziekelijk opgewonden, dat zag ik, doch ze vermeed mijn kant uit te zien.

— Nu, en wat verder? vroeg de oude eindelijk, terwijl hij weer op zijn vorige plaats ging zitten.

Nelly zag schichtig van den een naar den ander.

— Je hebt dus je grootvader niet weergezien?

— Neen, ja toch, ik heb hem wel teruggezien....

— Ja? ja? Vertel dan, m'n hartje, vertel dan verder! moedigde Anna Andrejefna haar aan.

— Drie weken zag ik hem niet, begon Nelly weer te vertellen, tot den winter toe. Toen werd het koud en 't begon te sneeuwen. Toen ik grootvader terugzag, op dezelfde plek waar ik hem vroeger tegengekomen was, was ik heel blij.... want moeder tobde er erg over, dat hij niet meer kwam. Toen ik hem aan zag komen, ging ik expres naar den overkant, zoodat hij zag, dat ik hem uit den weg wilde gaan. Maar toen ik omkeek zag ik dat hij mij hard achterna liep om mij in te halen en hij riep „Nelly. Nelly" en Azorka liep met hem mee. Ik had medelijden met hem en daarom bleef ik maar staan. Grootvader kwam naar mij toe en nam me aan zijn hand

met zich mee; ineens merkte hij dat ik schreide: toen bleef hij stilstaan om mij aan te kijken, bukte zich en kuste me. Toen zag hij meteen dat ik erg kapotte schoenen aan had en hij vroeg me of ik geen betere had. Ik vertelde hem dat moeder heelemaal geen geld meer had en dat de kistenmaker ons alleen uit medelijden te eten gaf. Grootvader antwoordde niets, maar hij bracht mij naar de markt en kocht daar een paar schoenen, die ik meteen moest aantrekken, — want dat wilde hij zoo — en toen nam hij mij mee naar de Gorochowaja-straat en onderweg gingen we nog een winkel binnen en hij kocht een pasteitje en bonbons en toen we in zijn kamer waren, zei hij dat ik dat pasteitje op moest eten en hij keek me al maar aan terwijl ik at, en toen gaf hij mij de bonbons. Maar Azorka had zijn voorpooten op tafel gelegd en bedelde om een stukje pastei en ik gaf hem dan ook een stuk, en grootvader lachte erom. Toen trok hij me naar zich toe en ik moest vóór hem komen staan, en toen streek hij over mijn haar en vroeg me wat ik geleerd had en wat ik in 't algemeen alzoo wist. Ik vertelde hem alles precies en daarna zei hij, dat ik elken dag om drie uur bij hem moest komen, dan zou hij mij zelf onderwijzen. Toen zei hij dat ik met mijn rug naar hem toe voor het raam moest gaan staan, tot hij zeggen zou dat ik me weer om kon keeren. Ik deed dat wel, maar keek toch stilletjes even om en toen zag ik net dat hij zijn hoofdkussen aan den onderkant opentornde en er vier roebel uithaalde. Hij kwam met dat geld naar mij toe en zei „dat is voor jou alleen". Ik wilde het al aannemen, maar ik bedacht me nog en zei: „Voor mij *alleen* neem ik 't niet aan." Grootvader werd erg kwaad, maar hij zei toch: „Nu, zooals je wilt, ga dan maar!" Ik ging heen, maar hij kuste me niet weer, zooals eerst.

Toen ik thuis kwam vertelde ik alles aan moeder. Zij voelde zich bij den dag achteruitgaan. Bij dien kistenmaker, waar we in huis woonden, kwam ook een student; die behandelde moeder en schreef haar een geneesmiddel voor.

Van toen af aan ging ik heel dikwijls naar grootvader, moeder wilde dat ik het deed. Grootvader kocht het Nieuwe Testament en een aardrijkskundeboek en gaf mij les; maar dikwijls vertelde hij alleen van de landen en volken, en wat voor menschen overal zijn, en wat voor zeeën en bergen, en hoe alles vroeger was en hoe

Christus ons heeft verlost. Als ik hem een vraag deed, was hij altijd erg blij en daarom vroeg ik altijd maar heel veel en dan legde hij me alles uit, en hij sprak ook dikwijls over God. Dikwijls leerden we niet; dan speelde ik met Azorka. Azorka hield dolveel van me en ik leerde hem mooi-zitten en over een stok springen, en grootvader lachte en dan streek hij me weer over mijn haar.... eigenlijk lachte hij maar héél zelden.

Soms was hij druk aan 't praten, maar hield dan plotseling op en bleef zóó bewegenloos zitten of hij in slaap gevallen was, maar zijn oogen waren toch open. En zoo bleef hij dan zitten, tot het donker werd, en in de schemer had hij zoo iets spookachtigs, zoo héél oud leek hij dan.... Soms trof ik hem zóó aan als ik binnen kwam: hij zit op zijn stoel, denkt maar, en hoort niets. Ik wacht, wacht — eindelijk hoest ik maar eens: grootvader hoort niets en beweegt zich niet. En dan ging ik maar weer weg. Thuis zat moeder vol onrust op me te wachten. En dan moest ik haar alles, alles vertellen, terwijl zij in bed lag; en onder de hand werd het nacht en ik vertelde dan nog maar altijd door over grootvader: wat hij verteld had, wat voor geschiedenissen, wat ik geleerd had en wat ik den volgenden keer zou leeren. En als ik over Azorka begon, dat ik hem over een stok kon laten springen en dat grootvader daarom gelachen had, dan begon zij ook ineens te lachen en maakte zich vroolijk, en dan moest ik weer opnieuw vertellen, en dan begon ze soms plotseling te bidden. Maar ik dacht altijd: „hoe komt het toch, dat moeder van hèm zooveel houdt, en hij van haar heelemaal niet", en als ik bij grootvader kwam begon ik er met opzet over te praten, dat moeder zoo van hem hield. Dan luisterde hij naar me, en bewoog zich niet, en hij zag er zoo boos uit en zei niets; hij luisterde alleen maar; dan vroeg ik hem, waarom moeder hem dan toch zoo lief had, dat ze altijd maar alles van hem hooren wilde, en hij nooit naar háár vroeg. Dan werd hij erg boos en joeg me het portaal op. Maar als ik een oogenblik achter de deur had staan wachten, riep hij me weer terug, maar hij was dan toch altijd nog erg boos en zweeg een heelen tijd. Terwijl we in het Nieuwe Testament gingen lezen, vroeg ik weer hoe het kwam dat Jezus Christus gezegd had, dat wij elkaar moeten liefhebben en vergeven, en hij mijn moeder niet vergeven wilde. Toen sprong

hij op en riep dat ik van moeder de opdracht had om dat te vragen, en stuurde mij opnieuw weg en zei dat ik het nu niet wagen moest om nog eens bij hem te komen. Maar ik antwoordde, dat ik nu vanzelf heelemaal niet meer terug zou willen komen, en toen ging ik heen....

Den volgenden dag trok grootvader uit dat huis....

— Zie je wel, ik heb al gezegd dat die regen niet lang zou duren — nu heeft het al opgehouden en daar komt de zon ook alweer te voorschijn.... Kijk, Wanja, zei Nikolaj Sergejewietsj, zich naar het venster keerende.

Anna Andrejefna zag hem uiterst verwonderd aan, en plotseling drukten de oogen der tot nog toe bange, bedeesde, oude vrouw hevige verontwaardiging uit. Zwijgend trok ze Nelly naar zich toe en op haar schoot.

— Vertel het mij maar, liefje, mij alleen, zeide zij, ik zal er alleen naar luisteren. Laat die hartvochtigen....

Zij sprak niet alles uit wat ze had willen zeggen en veegde zich alweer de tranen uit de oogen. Nelly zag mij, blijkbaar eenigszins verwonderd en misschien ook wel verschrikt, en met vragenden blik aan. De oude man wendde zich tot mij, alsof hij iets wilde zeggen, haalde echter alleen de schouders op en keerde zich toen weer om.

— Vertel nu verder, Nelly, zei ik.

— In drie dagen ging ik niet naar grootvader toe, begon het meisje weer te vertellen, moeder voelde zich toen al heel slecht. We hadden geen kopeken meer in huis, dus konden we ook geen medicijnen koopen, en we aten niets, want de doodkistenmaker en zijn vrouw, bij wie we woonden, hadden ook niet meer te eten, en zij begonnen ons al verwijten te doen, dat we ons door hen lieten onderhouden, zooals ze het noemden. Toen, op den derden dag, stond ik op en kleedde me aan. Moeder vroeg mij waar ik naar toe ging. Ik zei: naar grootvader, om hem geld te vragen. Daar was ze toen erg blij over, want ik had haar verteld, dat hij mij weggejaagd had en dat ik niet meer naar hem toe wilde gaan. Ze had toen wel geweend en geprobeerd om me te overreden dat ik toch maar weer gaan zou, maar ik zei dat ik het niet wilde en niet doen zou.

Ik ging op weg en kwam tot de ontdekking dat grootvader verhuisd was. Toen ging ik naar zijn nieuwe woning. Maar toen ik daar binnenkwam, sprong hij op en duwde me woedend terug en stampte met zijn voet, maar ik zei hem dadelijk dat moeder zwaar ziek was, dat we geld noodig hadden om medicijnen te koopen, vijftig kopeken en dat we ook niets meer te eten hadden. Grootvader begon tegen me te schreeuwen en dreef me zoo de deur uit, en de trap af, en hij sloeg de deur achter mij toe en grendelde die bovendien ook nog. Terwijl hij me wegduwde, zei ik tegen hem dat ik net zoolang op de trap zou blijven zitten tot hij geld geven zou. En ik ging zitten en na een poosje deed hij de deur open en keek naar buiten en toen hij zag dat ik er nog altijd zat, sloot hij haar weer. Toen duurde het een heelen tijd eer hij weer de deur openmaakte, mij weer zag zitten en weer de deur sloot. En nog vele keeren deed hij de deur open en daarna weer toe. Eindelijk kwam hij met Azorka zijn kamer uit en liep mij voorbij en naar buiten, zonder een woord tegen me te zeggen. Ik zei ook niets en bleef zitten tot het donker begon te worden.

— Mijn liefje! Mijn kindje, riep Anna Andrejefna verschrikt uit, maar was het dan niet vreeselijk koud daar op die trap? —

— Ja, maar ik had een manteltje aan, — antwoordde Nelly.

— Een manteltje! Wat geeft zoo'n manteltje.... Arm kind, hoe heb je dat alles uitgehouden! Nu, en — wanneer kwam hij toen terug?

Nelly's lippen begonnen te beven, maar ze bedwong zich en vertelde verder.

— Hij kwam pas terug toen het al heelemaal avond was, en toen hij bij 't naar boven gaan in donker tegen mij aan liep, schreeuwde hij: wie is dat. Ik, zei ik. Zeker had hij gedacht dat ik allang was weggegaan, hij was tenminste erg verwonderd dat ik er nog altijd zat en bleef een heelen tijd voor me staan, zonder iets te zeggen. Plotseling sloeg hij met zijn stok op de trap, liep me voorbij en rukte de deur open, en een oogenblik later kwam hij alweer terug en hij had kopergeld in zijn handen, enkel vijf-kopeken stukken, en die gooide hij op de trap.

— Daar heb je 't dan! schreeuwde hij, — dat is alles wat ik heb en zeg aan je moeder dat ik haar vervloek! En toen sloeg hij de

deur weer toe. Maar het geld was allemaal onder de trap gerold. Ik begon het op te zoeken, maar grootvader had zeker bedacht dat 't erg moeilijk gaan zou, de geldstukken in het donker terug te vinden, en hij kwam met een kaars aan en lichtte me bij terwijl ik zocht. Hij hielp mij zelfs nog met zoeken en zei dat het in 't geheel zeventig kopeken waren en toen ik ze allemaal bij elkaar had, ging hij weer naar binnen. Toen ik thuis kwam gaf ik moeder het geld en vertelde haar alles, en moeder voelde zich alweer slechter, en ik was zelf ook den heelen nacht ziek en den volgenden morgen had ik de koorts, doch ik kon maar denken aan één ding, dat ik boos was op grootvader, en toen moeder in slaap gevallen was, wilde ik weer naar hem toegaan, maar vóór ik bij zijn huis was, bleef ik op het trottoir staan. Daar kwam *hij*....

— Ze meent Achipof, — zei ik, — dat is die man van wien ik u vroeger al verteld heb, Nikolaj Sergejewietsj, die samen met den koopman bij Boebnowa was, en daar afgeranseld werd. Nelly heeft hem daar voor 't eerst gezien.... Vertel maar verder, Nelly!

— Toen hij me voorbij wilde loopen hield ik hem staande en vroeg hem om geld, om een roebel. Hij keek mij aan en vroeg: een roebel? Ja, zei ik. Hij begon te lachen en antwoordde: Ga maar mee. Ik wist niet of ik het wel doen zou. Toen kwam er een kleine oude heer naar ons toe, met een gouden bril op, die had gehoord wat ik vroeg en hij wilde weten, waar ik ineens zooveel geld voor noodig had. Ik vertelde hem dat moeder zoo erg ziek was en dat haar medicijnen zooveel kostten. Hij vroeg waar we woonden, en schreef dat in zijn zakboekje op en gaf me een roebel. Maar toen *hij* den ouden heer met den bril gezien had, liep hij door, zonder nog eens te vragen of ik mee ging. Ik ging een winkel binnen en wisselde het geld in vijf-kopeken stukken; daarvan pakte ik er dertig in een papier, die bewaarde ik voor moeder, de overige zeventig hield ik in mijn hand en ging er mee naar grootvader. Toen ik voor zijn kamer stond, deed ik de deur open, maar ik bleef op den drempel staan en slingerde al het geld naar binnen, zoodat de stukken allemaal over den grond rolden. Daar hebt u uw geld terug! zei ik tegen hem. Moeder heeft het niet noodig, als u haar vervloekt! En ik sloeg de deur dicht en ging weg.

Haar oogen glansden koortsachtig en met kinderlijk-trotschen blik zag ze den ouden man aan.

— Dat was goed gedaan! — riep Anna Andrejefna uit, zonder op haar man acht te slaan, en terwijl ze Nelly vast tegen zich aan drukte. — Dat verdiende hij ook! Je grootvader was een slecht, boosaardig mensch....

— Hm! — kuchte hierop Nikolaj Sergejewietsj.

— Nu, en wat gebeurde er toen verder? — vroeg Anna Andrejefna ongeduldig.

— Ik ging niet meer naar grootvader toe en we kwamen elkaar ook niet meer tegen, — zei Nelly.

— Nu, en hoe ging het daarna met je moeder? Ach, jullie arme schepsels!

— Met moeder werd 't al erger en erger. Ze kon bijna in 't geheel niet meer uit het bed komen, — vervolgde Nelly met bevende stem. — Geld hadden we heelemaal niet meer en daarom ging ik maar met de kapiteinsvrouw mee. De kapiteinsvrouw schelde aan de huizen en bedelde om geld, maar ook op straat vroeg ze aan goedgekleede menschen; ze leefde van wat ze op die manier ophaalde. Ze vertelde mij, dat ze niet werkelijk zóó arm was, maar dat ze papieren bezat, waarop haar naam stond, en waarin gezegd werd, dat ze zeer hulpbehoevend was, die papieren liet ze iedereen zien en vaak gaf men haar dan geld. Ook zei ze altijd dat het geen schande was, van rijke menschen geld aan te nemen. Zoo ging ik dus met haar mee, en de menschen gaven ons geld en daar leefden we van. Dit kwam moeder al gauw ter oore, want de andere inwoners deden haar verwijten, omdat ze zoo arm was, maar Boebnowa kwam zelf naar moeder toe en zei, dat moeder mij toch beter naar haar kon sturen, dan me op de straat te laten bedelen. Ze was vroeger ook al bij moeder gekomen om haar geld te brengen, en toen moeder het niet wilde aannemen, zei ze: Waarom bent u zoo trotsch? — en daarna liet ze ons wat eten brengen. Toen Boebnowa haar dit van mij vertelde, begon moeder te schreiën, want ze was erg geschrokken, maar Boebnowa, die smoordronken was, ging aan het schelden en zei, dat ik een bedelaarskind was en altijd mét de kapiteinsvrouw meeging en nog dienzelfden avond joeg ze de kapiteinsvrouw het huis uit. Moeder schreide erg toen

ze dat alles hoorde, maar plotseling stond zij op, kleedde zich aan, nam mij bij de hand en trok me met zich mee. Iwan Aleksandrowietsj wilde haar terughouden, maar ze lette daar niet op en zoo gingen we de straat op. Moeder kon haast niet loopen; elk oogenblik ging ze even zitten en ik moest haar dan ondersteunen. En ze sprak aanhoudend tegen mij, en zei, dat ze naar grootvader gaan zou, en dat ik haar den weg naar zijn huis moest wijzen, maar het was toen al laat op den avond geworden, bijna nacht. Toen kwamen we bij een mooi, groot huis, daar stonden een heeleboel rijtuigen voor en er kwamen menschen uit, alle vensters waren het verlicht en we hoorden binnen muziek. Moeder bleef staan, trok me dicht naar zich toe en zei: Nelly wees arm, blijf je heele leven arm, ga nooit naar hen, wie je ook roepen zullen, wie ook naar je toe zullen komen. Jij zoudt daar ook kunnen zijn, rijk en duur gekleed, maar ik wil het niet. Zij zijn slecht en ruw, en onthoud wat ik je nu zeg: blijf arm, werk, en vraag desnoods een aalmoes, maar wanneer er ooit iemand bij je komt en je bij die menschen brengen wil, zeg dan: ik wil niet bij jullie zijn!...... Dat zei moeder toen ze zoo erg ziek was, en ik zal er mijn heele leven aan denken, — besloot Nelly, bevend van ontroering. Haar gezichtje gloeide alsof ze koorts had. — En ik wil mijn leven lang dienen en werken, en ook bij u ben ik gekomen om te werken, ik wil niet als een dochter....

— Wees nu kalm, mijn kindje, wees nu kalm! — onderbrak haar Anna Andrejefna, Nelly met moederlijke innigheid aan haar borst drukkend. — Je moeder was toen immers al zoo erg ziek, toen ze dat zei. —

— Krankzinnig was ze! — verbeterde ruw de oude man.

— En dan tòch! — wendde Nelly zich bruusk naar hem toe, — al was ze ook honderd maal krankzinnig geweest, en ze had mij dat zoo gezegd, zou ik mij daar mijn heele leven aan houden! En toen moeder dat gezegd had, is ze flauw gevallen.

— Groote God! — riep Anna Andrejefna uit, — in den winter, ziek, en dan op straat!....

— Men wilde ons naar een politiepost brengen, maar een heer bemoeide zich met ons. Die vroeg mij waar we woonden, gaf me tien roebel en liet ons in zijn rijtuig naar huis brengen. Van dien

dag af kwam moeder heelemaal haar bed niet meer uit, en drie weken later stierf ze....

— En je grootvader? Heeft hij haar niet vergeven? — vroeg Anna Andrejefna angstig en verschrikt.

— Neen, hij heeft haar niet vergeven, — zei Nelly, zich met moeite beheerschende. — Een week vóór haar sterven, riep ze mij bij zich en zei: Nelly, ga nog éénmaal naar grootvader, voor den laatsten keer, en zeg hem, dat hij bij mij komen moet en me vergeven, dat ik nog maar enkele dagen te leven heb, en jou alleen op de wereld achterlaat, en dat 't mij hard valt, zóó te sterven.... Ik ging naar grootvader toe en klopte aan de deur. Hij deed open en toen hij mij zag staan, wilde hij de deur meteen weer dicht doen, maar ik hield hem met twee handen vast en riep: „Moeder sterft! U moet meegaan met me! Zij roept u!.... Maar hij stootte me van zich en sloeg de deur dicht. Ik kwam bij moeder terug en legde mijn hoofd naast het hare en hield haar vast, maar ik kon niets zeggen.... Moeder hield me tegen zich aan en vroeg ook niets....

Hier leunde Nikolaj Sergejewietsj zwaar met zijn hand op den tafelrand en richtte zich langzaam op, doch hij zag ons allen, een voor een aan, met een bijzonderen, dieptreurigen blik, en zonk dan, als uitgeput, weer in zijn vorige houding terug. Anna Andrejefna lette niet op hem, ze weende en klemdeNelly in haar armen...

— Den laatsten avond pas, vóór zij stierf, riep ze mij nogmaals bij haar bed, hield mijn hand in de hare en zei: Nu ga ik sterven, Nelly. Zij wilde nog iets zeggen, maar kon niets meer uitbrengen. Ik keek haar aan, maar het leek mij toe of ze mij niet meer zag, maar mijn hand hield ze stijf vast. Ik maakte die heel voorzichtig los en liep het huis uit en den heelen weg over, zoo hard als ik kon, naar grootvader. Toen hij mij zag, sprong hij van zijn stoel op, en staarde me met zulke wijde oogen aan, en hij was zóó geschrokken, dat hij heelemaal wit werd en erg begon te beven. Ik greep zijn hand en zei niets anders dan: zij zal dadelijk sterven, en toen veranderde hij opeens: hij greep zijn stok en vloog naar de deur, zijn hoed vergat hij zelfs, en het was toch zoo vreeselijk koud. Ik ging nog terug om zijn hoed te halen en gaf hem dien, en toen liepen we samen de deur uit. Ik spoorde hem aan om hard te loopen,

en zei dat hij een droschke nemen moest, want dat het elk oogenblik te laat kon zijn; maar grootvader bezat in 't geheel maar zeven kopeken. Hij bleef wel even bij de droschke staan en onderhandelde met de koetsiers, maar die lachten hem uit, en ook om Azorka lachten ze, want die liep ons na, en we moesten maar altijd voortloopen. Grootvader werd moe en haalde moeilijk adem, maar hij liep zoo hard mogelijk. Plotseling struikelde hij en zijn hoed vloog weg. Ik liep den hoed na en hielp grootvader om op te staan en trok hem mee aan zijn hand, maar het was al nacht toen we eindelijk thuis waren.... En moeder was gestorven. Toen grootvader haar zoo liggen zag, sidderde hij en staarde naar haar, maar hij zei niets. Hij viel voor het bed neer en riep: Zie nu, zie nu, jij slechts, harteloos mensch! Zie!.... zie!.... Toen gaf hij een vreeselijken schreeuw en viel als een doode op den grond....

Hier maakte Nelly zich onstuimig los uit de armen van Anna Andrejefna, sprong van haar schoot af en bleef bleek, uitgeput en hevig opgewonden tusschen ons staan. Maar Anna Andrejefna nam haar opnieuw in haar armen en riep geheel in vervoering uit,

— Ik zal je moeder voortaan wezen, Nelly, en *jij* mijn kind. Ja, Nelly! laten we hier vandaan gaan, van die hardvochtige slechte menschen! God zal ze ter verantwoording roepen voor hun hardheid.... Laten we gaan, Nelly, laten we hier weggaan. Kom!....

Nooit, nòch daarvoor, nòch later, heb ik Anna Andrejefna zoo opgewonden gezien. En, eerlijk gezegd: ik had het zelfs niet voor mogelijk gehouden dat ze zich in ons bijzijn zoo zou kunnen opwinden.

Nikolaj Sergejewietsj richtte zich bij die laatste woorden in zijn leuningstoel een weinig overeind, en, ziende dat het Anna Andrejefna ernst was, stond hij langzaam op en vroeg met hoorbaar onvaste stem:

— Waar wil je dan heen, Anna Andrejefna?

— Naar haar, naar mijn dochter, naar Natasja! — riep zij hevig bewogen uit, Nelly mede naar de deur trekkend.

— Maar wacht dan toch, wacht dan toch! —

— Hoelang moet ik nog wachten, jij gevoellooze vader! Ik heb lang genoeg gewacht, en zij heeft ook lang genoeg gewacht, nu ga ik, goedendag!....

Nog éénmaal, om afscheid te nemen, keerde zij zich om naar hem. Maar — wat beteekende dat? — sprakeloos staarde zij hem aan. Want Nikolaj Sergejewietsj stond daar voor haar met zijn hoed op het hoofd, en haastig, met bevende handen, bezig zijn over jas aan te trekken.

— Jij.... jij gaat óók? — stotterde ze, zonder het goed te begrijpen; toen vouwde zij de handen en staarde hem aan, alsof ze nog niet gelooven durfde aan dat geluk.

— Natasja! Waar is mijn Natasja? Waar is zij, mijn dochter? — wrong zich eindelijk uit zijn keel. — Geef mij mijn dochter terug! mijn kind! Waar is ze, waar is ze? —

Zijn wandelstok, dien ik hem aangaf, uit mijn handen rukkend, keerde hij zich woest naar de deur.

— Hij heeft haar vergeven! — stamelde Anna Andrejefna.

Maar nog vóór de oude man bij de deur was werd die van buiten geopend en Natasja stond op den drempel, bleek en met schitterende oogen, zooals menschen in koorts die hebben kunnen. Ze was door en door nat geregend. Een doek, dien ze om het hoofd geslagen had, was in haar hals gezakt en in haar weelderig haar parelden regendropjes. Met een snik wierp ze zich voor haar vader op de knieën en hief smeekend de handen op.

HOOFDSTUK IX.

Het volgende oogenblik lag zij aan zijn borst. Hij hief haar als een kind omhoog en droeg haar naar zijn armstoel, waarin hij haar behoedzaam neerzette, om dan op zijn beurt aan haar voeten te knielen. Hij kuste telkens weer opnieuw haar handen; hij kon haar maar niet lang genoeg aanzien, alsof hij den verloren tijd wilde inhalen, als kon hij het zich maar niet indenken dat ze werkelijk weer bij hem was, dat hij haar weer zag, haar hoorde, — haar, zijn lieveling, die hij vergoodde, zijn Natasja! Anna Andrejefna, onmachtig een woord te spreken, drukte zuchtend Natasja's hoofd aan haar borst.

— Mijn lieveling!.... Mijn leven!.... Mijn alles! — stamelde

de oude man, Natasja's handen met kussen bedekkend, en met oogen vol liefde keek hij naar haar bleek en smal en toch zoo oneindig lief gezichtje, naar haar oogen, waarin tranen glansden. —Mijn kind, mijn vreugde! — herhaalde hij en dan zweeg hij weer, om haar opnieuw in verrukking aan te staren. Hoe heeft men mij toch kunnen vertellen dat ze zoo afgevallen is!" ging hij voort, zich half tot ons wendend, met een bijna kinderlijken lach. — Ja een beetje smaller is haar gezichtje wel geworden en een klein beetje bleeker, maar kijk maar eens, hoe lief zij er nog uitziet. Nog mooier dan ze vroeger was, ja, werkelijk, nog mooier! voegde hij er bij, onwillekeurig stilwordend onder den zielepijn, dien hij op dat oogenblik leed en die zijn hart in tweeën dreigde te breken, maar op datzelfde oogenblik toch een vreugdige pijn was.

— Sta op, vader! Sta toch op! — smeekte Natasja. — Ik wil u immers ook kussen.... —

— O, mijn lieveling! Mijn liefste; hoor je wel, Annoesjka, hoe lief ze dat zegt! —

En hij omarmde haar hartstochtelijk.

— Neen, Natasja, ik.... ik moet net zoo lang aan je voeten liggen tot ik voel dat je me vergeven hebt! Zeg me maar wat ik doen moet opdat je me vergeven zult! Ik heb je verstooten, ik heb je vervloekt — hoor je wel, Natasja? — Ik heb je vervloekt! Dat heb ik kunnen doen!.... Maar jij, Natasja, hoe kon je gelooven dat ik je voorgoed verstooten zou! En je hebt dat gedacht! Je hebt dat geloofd! — Waarom, waarom? Neen, dat had je nooit moeten gelooven. — Je had het eenvoudig niet moeten gelooven! Hoe kon je zoo wreed zijn om mij voor zoo wreed te houden? Waarom kwam je niet naar mij toe? Je hadt toch moeten weten hoe lief ik je heb!.... O, Natasja! Je weet toch nog wel hoe veel ik vroeger van je hield? Nu, weet dan dat ik je al dien tijd eens, — neen duizendmaal liever had dan vroeger! Mijn heele wezen had je lief! Mijn ziel had ik uit mijn lichaam willen scheuren, mijn hart uit mijn borst willen rukken, om ze aan jouw voeten te leggen.... Zóó lief had ik je.... mijn lieveling! Mijn lieveling!

— Kus me dan ook op mijn mond en op mijn wangen, vader, net als moeder doet! riep Natasja met een stem, bevend van ingehouden tranen, weemoed en geluk.

— Op je oogen zal ik je kussen! Weet je nog wel, juist zooals vroeger.... en de oude man kuste haar opnieuw. O, Natasja, heb je niet van ons gedroomd? Ik heb je bijna iederen nacht gezien in mijn droom, elken nacht ben je bij mij gekomen en heb ik over je geweend. Eénmaal zag ik je als klein kind, weet je wel, als héél vroeger, toen je nog geen tien jaar oud waart en pas piano leerde spelen. In een kort jurkje kwam je bij mij, met blinkende schoentjes, en je handjes waren rood.... Je had toen dikwijls roode handjes, weet je nog, Natasja? Je kwam naar mij toe, ging op mijn schoot zitten en sloeg je armpjes om mijn hals.... En jij, jij ondeugend kind, jij hebt nog kunnen gelooven dat ik je de deur zou hebben gewezen, wanneer je bij me terug zou zijn gekomen!.... En toch ben ik.... hoor eens, Natasja: ik ben toch dikwijls naar je toe gegaan, al heeft niemand dat dan ook ooit geweten, ook je moeder niet, geen mensch ter wereld! Dan stond ik aan den overkant van de straat en keek naar boven, naar de ramen van je huis, of ik wachtte dicht bij de voordeur, in de hoop dat je misschien wel eens uit zou gaan en ik je dan even zou kunnen zien, uit de verte. Dikwijls stond er 's avonds in de vensterbank een kaars te branden, en dikwijls, Natasja, ben ik alleen daarom er heen gegaan, zoodra het begon te schemeren, om die brandende kaars te zien, en misschien je schaduw op het gordijn, en om je voor den nacht te zegenen. Heb je ook wel eens zoo aan mij gedacht? Heb je werkelijk? Heb je het nooit gevoeld wanneer ik daar onder je venster stond? Meer dan eens ben ik van den winter, 's avonds laat, de trap opgeloopen en heb op het donkere portaal gestaan, met mijn oor tegen de deur gedrukt, of ik je stem niet onderscheiden kon. Moet je er nu niet om lachen? Ik jou vervloeken! Was ik toch dien avond maar naar binnen gegaan! Ik was het van plan, maar toen ik voor de deur stond, gaf ik het op.... O, Natasja!

Hij stond op en trok ook haar omhoog, om haar vast aan zijn borst te drukken.

— Maar nu ben je weer hier, ik kan je weer aan mijn hart drukken! Ik dank u, mijn God, voor alles, voor alles, ook voor wat gebeurd is, ik dank U voor Uwe goedheid!.... En ook voor den zonneschijn, dien Gij nu, na het onweer, ons genieten doet! Voor

dezen dag dank ik U! O! laten wij vernederd, laten we beleedigd zijn, wat doet er dat toe, nu we weer bij elkaar zijn! En laat hen zegevieren, die trotschen en hoogmoedigen, die ons vernederd en beleedigd hebben! Laten ze maar steenen op ons gooien! Je behoeft niet bang te zijn, Natasja.... Wij zullen hand in hand gaan en ik zal tegen hen zeggen: dit is mijn eenige, geliefde dochter, mijn bemind, onschuldig kind, dat jullie vernederd en beleedigd hebt, maar dat ik liefheb boven alles, en dat ik zegen tot in eeuwigheid!....

— ....Wanja! Wanja! — riep Natasja zacht, en reikte me over haar vaders arm de hand toe.

O, nimmer zal ik het vergeten, dat zij op dit oogenblik aan mij dacht en mij riep.

— Waar is Nelly gebleven? — vroeg plotseling de oude man, om zich heen ziende.

— Ja, waar is zij toch? — herhaalde Anna Andrejefna, opschrikkend.

— Mijn liefje! Waar ben je dan! hoe hebben we haar in de vreugde zoo kunnen vergeten! —

Maar Nelly was niet meer in de kamer. Ongemerkt was ze naar de slaapkamer geslopen. Wij gingen allen heen om haar te zoeken en vonden haar achter de deur in een hoek, waar ze zich blijkbaar voor ons wilde verbergen.

— Nelly, mijn kind, wat heb je? Wat scheelt eraan? — vroeg haar zacht de oude man, en hij wilde zijn arm om haar heen slaan.

Doch ze zag hem met een vreemde starheid in haar wijdgeopende oogen aan.

—Moeder, waar is moeder? — zei ze, blijkbaar geheel wezenloos.

— Waar is mijn moeder? — herhaalde zij angstig, haar sidderende handen naar ons uitstrekkend.

En plotseling gaf ze een akeligen, doordringenden schreeuw, krampachtig vertrok haar heele gezichtje en in een hevigen toeval viel zij neer.....

EPILOOG.

Laatste herinneringen.

Midden Juni. Een warme, benauwde dag; in de stad is het niet uit te houden: stof, kalk, stellages voor huizen, die verbouwd worden, steenengruis, een door duizenden adems verpeste lucht .... Maar, o vreugde, in de verte begint het te donderen; langzamerhand gaat de hemel betrekken; er komt wind op, heele wolken van stratenstof voor zich uitjagend. Daar vallen reeds enkele dikke, zware droppels, en ineens is het of de hemel breekt en heele stroomen water storten zich neer op de stad. Wanneer een half uur later opnieuw de zon begint te schijnen, open ik het raam van mijn kamertje en gretig, met vermoeiden borst, adem ik de frissche lucht in. In een smartelijk heimwee wil ik de pen en al mijn aangelegenheden er bij neergooien en me naar Wasieljefskaja spoeden naar *hen*, naar de *onzen*. Maar al is de verleiding groot, ik vind de kracht mij zelf te overwinnen en met een soort heftigheid grijp ik weer naar mijn werk: wat het ook koste, ik moet het voltooien! De uitgever wil het en anders geeft hij geen geld. *Daar* wachten ze mij, maar vanavond zal ik immers vrij zijn, heelemaal vrij, als de wind, en de avond zal mij schadeloos stellen voor de twee laatste dagen en nachten, waarin ik in koortsachtigen ijver drie en een half vel copy heb geleverd.

Eindelijk is de arbeid beëindigd; ik gooi de pen neer en richt mij op uit mijn stoel; ik voel pijn in mijn rug en mijn borst en ben duizelig. Ik weet, dat op dit oogenblik mijn zenuwen ernstig geschokt zijn en het is mij alsof ik opnieuw de woorden van mijn ouden dokter hoor: „Neen, dergelijke inspanningen houdt geen enkele gezondheid uit; dat is gewoon onmogelijk!" Maar intusschen blijkt het mij mogelijk! Mijn hoofd duizelt; ik kan nauwelijks

op mijn beenen blijven staan; maar vreugde, een onbegrensde vreugde vervult mijn hart. Mijn novelle is geheel klaar en de uitgever, hoewel ik op het oogenblik erg bij hem in het krijt sta, geeft mij toch in ieder geval iets, als hij mijn werk in handen heeft, al is het maar vijftig roebel, een som gelds als ik langen tijd niet in handen heb gehad. Vrijheid en geld!.... In verrukking grijp ik mijn hoed, neem mijn handschrift onder den arm en haast mij naar buiten, om Aleksander Petrowietsj nog thuis te treffen.

Ik tref hem nog net thuis, maar op het punt om uit te gaan. Hij heeft zoo juist een heelemaal-niet-literaire, maar daarentegen hoogst voordeelige speculatie beëindigd, en, terwijl hij een zwartglanzend Joodje dat een uur of twee bij hem heeft gezeten, uitgeleide doet, steekt hij mij de hand toe en vraagt met zijn zachte, weeke basstem hoe het met mijn gezondheid gaat. Hij is een allerbeste man, en ik ben, dit zij in ernst gezegd, hem veel verplicht. Is het zijn schuld, dat hij het in de literatuur nooit verder heeft gebracht dan de uitgeverij? Hij begreep, dat een uitgeven iets onvermijdelijks is in de literatuur en begreep dat ter rechter tijd. Daarom: lof zij hem toegezwaaid, uitgeverslof natuurlijk.

Met een aangenamen glimlach verneemt hij, dat mijn novelle af is en dat hij voor copy voor de eerstvolgende nummers van zijn tijdschrift zich dus niet meer bezorgd behoeft te maken. In eenige geestige woorden drukt hij zijn verwondering er over uit, dat ik geslaagd ben mijn werk op den gezetten tijd af te hebben en maakt daarbij nog eenige kwinkslagen. Daarna treedt hij op de brandkast toe, haalt daar de mij beloofde vijftig roebel uit, en tegelijkertijd reikt hij mij een dik, vijandig tijdschrift aan, waarin hij mij wijst op eenige regels van een critiek over mijn laatste novelle. Ik mag niet zeggen, dat de bespreking afkammend is, al was zij ook niet direct in prijzende bewoordingen gesteld, en ik ben al erg tevreden. Alleen zegt de schrijver, dat mijn werk in het algemeen „naar zweet ruikt", dat wil dus zeggen: dat ik er klaarblijkelijk over zit te zweeten, het zoo lang bewerk en omwerk, dat het ongenietbaar wordt.

De uitgever en ik lachen. Ik vertel hem, dat ik mijn laatste novelle in twee achtereenvolgende nachten geschreven heb en dat ik nu in twee dagen en nachten drie en een half vel heb geschreven.

Als de schrijver van die critiek, die mij overgroote nauwkeurigheid en langzaam werken verweet, dat eens wist.

— Toch hebt u zelf schuld, Iwan Petrowietsj. Waarom stelt u uw werk zoo lang uit, tot u ten slotte uw nachtrust er aan moet opofferen?

Aleksander Petrowietsj is, zooals ik reeds zeide, een allerbeste man, maar hij heeft één zwakheid: te willen prònken met zijn literair beoordeelingsvermogen en dat vooral tegenover menschen, die hem met een half woord begrijpen. Maar ik heb nu geen zin, een gesprek over de literatuur met hem aan te knoopen; ik neem het geld in ontvangst en grijp naar mijn hoed. Aleksander Petrowietsj moet naar zijn buitenhuis op Wasily-Ostrof en vernemende, dat ik ook naar Wasieljefskaja moet, biedt hij mij heel vriendelijk een plaats in zijn rijtuig aan.

— Ik heb een nieuw rijtuig gekocht, zegt hij, hebt u het nog niet gezien? Een allerliefst karretje!

We gaan het bordes af. Het nieuwe rijtuig van Aleksander Petrowietsj is inderdaad heel fraai, en het is begrijpelijk, dat Aleksander Petrowietsj de eerste dagen, dat hij het bezit, den onbedwingbaren lust voelt, daar alle mogelijke kennissen in te laten rijden.

In het rijtuig begint Aleksander Petrowietsj nog een paar keer met bespiegelingen over de hedendaagsche literatuur. Tegenover mij geneert hij zich niet en hij herhaalt doodkalm, alsof het zijn eigen gedachten waren, eenige ideeën van anderen, vermoedelijk zoo juist opgevangen uit den mond van verschillende literatoren, waarin hij nog al vertrouwen heeft en voor wier meening hij een zekere achting koestert. Hij komt dan heel dikwijls tot erg rare dingen, herhaalt een meening, die hij verkeerd begrepen heeft, natuurlijk ook geheel verkeerd of zegt iets, dat op zichzelf wel goed is, niet ter rechter plaatse en zoo al meer. Ik zit, luister zwijgend toe en verwonder mij over de groote verscheidenheid en grilligheid van de menschelijke neigingen en hartstochten. „Daar heb je nu een mensch, dacht ik bij mezelf, wiens levensdoel het schijnt, geld te verdienen, en daar moest hij het eigenlijk bij laten. Maar neen, hij verlangt nog iets anders: hij verlangt ook literairen roem; hij wil, behalve een goed uitgever,

ook een criticus genoemd worden!" Op het oogenblik doet hij zijn best, mij heel uitvoerig een literaire gedachte uiteen te zetten, die hij drie dagen geleden van mij gehoord heeft, en waarover hij toen met mij getwist heeft, maar die hij nu als zijn gedachte uitgeeft. Maar dergelijke verwarringen komen bij Aleksander Petrowietsj geregeld voor, en hij staat bij al zijn kennissen om dit overigens onschuldig zwak bekend. Wat is hij nu blij, daar te kunnen zitten oreeren in zijn *eigen* rijtuig, hoe tevreden met zijn lot! Hij doet zijn best om geleerd-literair te zijn en zijn mooie weeke bas beantwoordt geheel aan den toon, waarin het gesprek moet worden gehouden. Langzamerhand begint hij liberaal te worden in zijn spreken en hij komt tot de onschuldig-sceptische overtuiging, dat onze literatuur, zoo goed als elke andere literatuur, niet kan beantwoorden aan de te stellen eischen van eerlijkheid en bescheidenheid en alleen maar een wederzijdsch „elkaar op den smoel geven" is. Ik denk bij mezelf, dat Aleksander Petrowietsj dan ook wel geneigd zou zijn, ieder eerlijk en oprecht schrijver voor zijn eerlijkheid en oprechtheid zoo niet een ezel, dan toch een naïven dwaas te noemen. Het spreekt vanzelf, dat dit oordeel rechtstreeks voortkomt uit de buitengewone naïviteit en onschuld van Aleksander Petrowietsj.

Maar ik luister al niet meer naar hem. Op Wasili-Ostrof laat hij mij uitstappen, en ik haast mij naar de Ichmenjefs. Daar is de dertiende linie, daar is hun huisje. Anna Andrejefna legt waarschuwend den vinger op den mond, als ze mij ziet, en fluistert mij toe, dat ik heel zacht moet doen.

— Nelly is juist in slaap gevallen, het arme kind! fluistert ze. — Maak haar om godswil niet wakker! Ze is zoo vreeselijk zwak; we maken ons erg ongerust over haar. De dokter zegt wel, dat dit voor het oogenblik nog niet noodig is, maar wat kun je daar op af gaan, op dien dokter van jou! En schaam je je niet, Iwan Petrowietsj! We hebben al maar op je zitten wachten, twee dagen lang al!....

— Maar ik heb toch eergisteren gezegd, dat ik in twee dagen niet komen zou, fluister ik Anna Andrejefna toe. — Ik had werk, dat ik af moest maken....

— Maar je hebt immers beloofd, dat je bij ons zoudt komen eten!

Waarom ben je niet gekomen? Nelly is er expres voor opgestaan; we hebben haar in den armstoel gezet en ze heeft ook op jou zitten wachten. „Ik wil met jullie op Wanja wachten", zei ze, maar Wanja kwam niet. Het is nu al zes uur, waar heb je toch al dien tijd gezeten? Je moest je schamen! Jij bent de schuld, dat ik zooveel moeite heb moeten doen, om haar te overreden, dat ze weer naar bed zou gaan, het lieve kind. Ze is nu gelukkig ingeslapen. En Nikolaj Sergejewietsj is de stad ingegaan; tegen de thee komt hij terug. Ik vermoed.... Die betrekking, Iwan Petrowietsj, krijgt hij waarschijnlijk. Maar als ik bedenk, dat het vermoedelijk in de nabijheid van Perm is, dan krijg ik een koude rilling....

— Waar is Natasja?

— In den tuin, Wanja! Ga maar naar haar toe.... Ze lijkt me ook zoo'n beetje.... ik weet niet hoe ik zeggen zal.... Ach, Iwan Petrowietsj, alles is me zoo zwaar den laatsten tijd! Zij verzekert, dat ze vroolijk en tevreden is, maar ik geloof het niet.... Ga eens naar haar toe, Wanja, en vertel me dan over, wat er met haar is.... Wil je?

Maar ik luister al niet meer naar Anna Andrejefna, en loop haastig den tuin in. 't Is maar een klein tuintje, dat bij het huis behoort: vijf en twintig pas lang, en even breed en bijna heelemaal tot moestuin ingericht. Er staan drie hooge, oude boomen in, met wijd uitgestrekte takken, eenige jonge berken en een paar sirenestruiken; verder is er papaver, een hoekje bezet met frambozen, twee perkjes aardbeien en door dat geheel slingeren zich twee smalle paadjes, een in de lengte, een in de breedte. De oude Ichmenjef is trotsch op dit tuintje en verzekert, dat er spoedig champignons zullen groeien. Maar het voornaamste is, dat Nellie veel van dit tuintje houdt en heel dikwijls zet men haar in een armstoel op een van de paadjes, want Nellie is nu het idool geworden in den huize Ichmenjef. Maar daar zie ik Natasja; met vreugde begroet zij mij en steekt mij de hand toe. Wat is ze mager, wat ziet ze bleek! Zij is zelf trouwens pas hersteld van een ziekte.

— Ben je nu heelemaal klaar, Wanja? vraagt zij mij.

— Ja, heelemaal! En ik ben den heelen avond verder vrij.

— Gelukkig! Heb je je moeten haasten? Maar toch niet zoo maar raak geschreven, hoop ik?

— Ach, wat te doen! Maar 't is niets, kom, maak je niet ongerust. Wanneer ik zoo ingespannen arbeid, dan schijnt dit een zoodanige zenuwprikkeling te geven, dat ik mij alles helderder voor oogen stel, dat ik levendiger en dieper voel en zelfs beter stel dan anders het geval is, zoodat het ingespannen werken per slot van rekening nog het meest voordeelig is. Alles is goed....

— Ach, Wanja, Wanja!

Ik heb opgemerkt, dat Natasja den laatsten tijd zich erg voor mijn werk is gaan interesseeren en mijn literair succes met buitengewone vreugde gadeslaat. Zij telt alles op wat ik het laatste jaar heb geschreven, vraagt mij ieder oogenblik, welke nieuwe plannen ik heb, interesseert zich voor elke critiek die over mij wordt geschreven, maakt zich over sommige kwaad en eischt pertinent van mij, dat ik mijzelf hoog zal aanslaan in de literatuur. Haar verlangens uiten zich dan zoo sterk en met zulk een beslistheid, dat ik mij daar zelf over verwonder.

—Je bederft je talent, Wanja, zegt zij. — je verkracht en bederft het; en daarenboven bederf je ook je gezondheid. Zie eens naar S., die doet twee jaar over één novelle, en N. die tien jaar over één roman heeft geschreven. Maar hoe geacheveerd, hoe mooi afgewerkt is alles bij hen! Niet het kleinste slordigheidje vindt je er.

— Nu ja, die menschen schrijven niet voor geld; hun werk behoeft niet op een bepaalden tijd af te zijn, maar ik — ben een postpaard! Maar dat alles is maar onzin! Laten we over iets anders praten, Natasja. Is er geen nieuws?

— Veel zelfs. In de eerste plaats heb ik een brief van *hem* ontvangen!

— Alweer?

En zij overhandigde mij een brief van Alosja. Dàt was al de derde na de scheiding. Den eersten had hij geschreven in Moskou en hij schreef toen als in een koortsaanval. Hij schreef, dat de omstandigheden zóó waren, dat hij onmogelijk van uit Moskou naar Petersburg terug kon keeren, zooals aanvankelijk in zijn bedoeling had gelegen en bij de scheiding was afgesproken. In den tweeden brief schreef hij, dat hij spoedig naar Petersburg zou terugkeeren, om dan met Natasja te trouwen; dat dit beslist was en dat geen macht ter wereld dit zou kunnen verhinderen. Maar ondertusschen

viel uit heel den toon van den brief op te maken, dat de invloed van Katja hem steeds meer begon te beheerschen. Hij schreef zelf dat Katja voor hem een soort voorzienigheid was, dat zij hem troostte en ondersteunde. Nieuwsgierig opende ik thans zijn nieuwen brief, den derden.

Het waren maar twee zijdjes schrift, onregelmatig en blijkbaar in grooten haast geschreven en overdekt van inktvlakken en sporen van tranen. In de eerste regels deelde Alosja mede, dat hij zijn aan Natasja gegeven woord moest breken en verzocht hij haar te trachten, hem te vergeten. Hij deed zijn best, aan te toonen, dat hun verbintenis iets onbestaanbaars was, dat andere, vijandige invloeden van buiten te sterk waren en dat zij beiden per slot van rekening toch ongelukkig zouden worden, indien zij zich door een huwelijk voor goed aan elkander verbonden, om de eenvoudige reden, dat zij geen paar waren. Maar hij houdt het niet uit in dien toon en alle argumenten en bespiegelingen ter zijde gooiend, bekent hij, zonder de eerste regels van zijn brief ook maar door te halen of iets van dien aard, om aan te duiden, dat dat gedeelte zijn waarde had verloren, dat hij misdadig heeft gehandeld tegenover Natasja, dat hij een „verloren mensch" is en niet den moed heeft tegen den wil van zijn vader in te handelen, die nu ook buiten, op het landgoed van de gravin verblijf houdt. Hij schrijft, dat hij niet in staat is, te beschrijven welke geestelijke kwellingen hij doormaakt; tegelijkertijd bewees hij nu, dat hij beseft, toch wel in staat te zijn, Natasja gelukkig te maken en, geheel in tegenstelling met wat hij eerst heeft geschreven, begint hij plotseling te bewijzen, dat zij toch wel een paar zijn; met resoluutheid en boosaardigheid zelfs brandmerkt hij de bedoelingen van zijn vader als egoïstisch en in wanhopige woorden hangt hij een tafreel op van het gelukkige, zalige leven, dat zij beiden zouden kunnen hebben, hij en Natasja, wanneer zij in het huwelijk traden; hij vervloekt zich zelf om zijn kleinmoedigheid en — neemt daarna afscheid van haar voor eeuwig! De brief is in de hevigste agitatie geschreven; hij was, schijnt het, buiten zich zelf, toen hij hem schreef, en mij komen bij het lezen de tranen in de oogen.... Natasja overhandigde mij nog een tweeden brief: van Katja. De brief was in één couvert verzonden met het epistel van Alosja, maar afzonderlijk verzegeld. Katja

verzekerde in enkele regels, dat Alosja inderdaad zeer bedroefd was, veel weent en de wanhoop nabij schijnt, maar dat *zij* bij hem is en dat hij gelukkig zal zijn. Toch deed Katja nog haar best, Natasja er van te doordringen, dat zij niet denken moest, dat Alosja zich zoo gauw zou troosten en dat zijn smart niet diep en ernstig was. „Hij zal u nooit vergeten", voegde Katja er bij „en hij zal u nooit kunnen vergeten; hij houdt grenzeloos veel van u en zal altijd van u blijven houden. Maar wanneer hij eens, wanneer dan ook, zou ophouden van u te houden en te treuren bij de herinnering aan u (wat ik evenwel niet mogelijk acht), ik geloof dat ik dan daarom zou ophouden, van hem te houden...."

Ik gaf Natasja de beide brieven terug: wij zagen elkaar aan en spraken geen woord. Zoo was het ook gegaan bij de eerste twee brieven, die zij van Alosja had ontvangen; in 't algemeen trouwens onthielden wij ons van gesprekken over het verleden, alsof dat een stille overeenkomst tusschen ons was. Zij leed ondragelijk, ik zag dat, maar wilde mij niet uitspreken, zelfs niet tegenover haar. Na haar terugkeer in haar ouderlijk huis had zij drie weken lang in hevige koorts gelegen en nu was zij nog maar nauwelijks hersteld. Wij spraken zelfs heel weinig over de verandering, die spoedig in ons leven komen zou, hoewel zij wist, dat haar vader een betrekking had gekregen en dat wij spoedig zouden moeten scheiden. Desondanks was zij echter zoo lief voor mij, stelde den laasten tijd een zoo levendig belang in alles wat mij betrof en luisterde met zulk een ingespannen aandacht, wanneer ik haar (op haar dringend verzoek) over mijzelf sprak, dat het mij in het eerst zelfs eenigszins bedrukte, nog den indruk gaf alsof zij mij schadeloos wilde stellen voor den verloren tijd. Maar weldra begon ik in te zien dat iets anders de oorzaak harer belangstelling was, nl. dat ze eenvoudig van mij hield, dat ze mij niet meer uit haar leven zou kunnen missen. Ik geloof dat als zij mijn zuster geweest was, ze mij niet méér had kunnen liefhebben, dan ze nu deed. Ik was er van overtuigd, dat onze op handen zijnde scheiding haar als lood op het hart woog en haar nu reeds pijn deed, want zij wist zeer goed dat ik evenmin zonder haar kon leven als zij zonder mij. Doch wij vermeden hierover te spreken, hoewel we het heel vaak hadden over de toekomst in het algemeen.

Ik vroeg haar naar Nikolaj Sergejewietsj.

Hij zal wel gauw terug komen, denk ik, antwoordde Natasja, — in ieder geval vóór theetijd.

— Is hij voor die nieuwe betrekking uit?

— Ja, het is nu anders al zoo goed als zeker dat hij die krijgen zal.... Ik geloof dat het ook eigenlijk niet noodzakelijk was dat hij daar nu heengegaan is, hij had het evengoed morgen kunnen doen, voegde zij er in gedachten bij.

— Waarom is hij dan nu gegaan?

— Omdat ik een brief had ontvangen.

— Hij trekt zich alles van mij zoo aan, vervolgde Natasja, na een oogenblik van stilte, en jij kunt je zeker wel voorstellen, Wanja, hoe mij dat kwelt. Ik geloof dat hij altijd aan mij denken moet, zelfs in zijn slaap. Hij weet niet, hoe het in dit leven verder met mij gaan zal en wat ik denk en voel. Als hij mij treurig ziet, is hij zóó terneergeslagen, dat hij niet weet wat te zeggen om mij maar te troosten en tegelijkertijd niet te laten merken, dat hij mij troosten wil. Mijn God, ik zie toch wel hoe moeilijk hij veinzen kan, als hij ons wijs wil maken dat hij uit vroolijkheid lacht en schertst. Moeder is dan ook zoo ongelukkig, want zij merkt het ook heel goed op, dat hij zich voor ons goed houdt. Zij weet niet anders te doen dan maar te zuchten.... Zich anders toonen dan ze is, dat kan ze niet.... zooals alle eerlijke, eenvoudige menschen! En Natasja glimlachte. En toen ik vandaag dien brief ontving, ging hij meteen de deur uit, om me niet te behoeven gadeslaan.... Ik houd meer van hem dan van mijzelf, meer dan van iemand ter wereld, ook nog meer dan van jou, Wanja.... zei ze, het hoofd buigende en zachtjes mijn hand drukkende.

We waren tweemaal den tuin door geweest, eer zij opnieuw begon te spreken.

— Maslolojef was vandaag bij ons, en gisteren ook.

— Ja, hij komt den laatsten tijd heel druk bij jullie.

— Weet je waarom hij komt? Moeder houdt hem voor een almachtige. Ze is ervan overtuigd dat hij alles weet en dat hij altijd alles in orde kan maken Nu, en weet je wat zij denkt? In haar hart heeft ze altijd nog spijt, dat ik niet de vrouw van een vorst geworden ben. Ze kan er nog altijd niet in berusten, en nu geloof ik dat

ze Maslobojef tot haar vertrouweling heeft gemaakt. Maar tegenover vader heeft ze niet den moed er over te beginnen, en nu hoopt ze, dat Maslobojef er misschien wat op zal weten te vinden, om het langs gemakkelijken weg nog in orde te brengen. Maslobojef is natuurlijk slim genoeg om haar maar te laten praten, en drinkt rustig de glaasjes wijn uit, die ze hem offreert.

— Ja, daar is hij niet bang voor, voor een glaasje! Maar hoe weet je dat alles?

— Ach, moedertje verraadt zichzelf immers altijd door allerlei toespelingen die zij maakt.... Daar is geen vreemde hulp voor noodig om een geheim van haar te weten te komen.

— Hoe is het met Nelly, hoe voelt ze zich nu? vroeg ik.

— Ik heb me al dien tijd al over je verbaasd, Wanja: nu eindelijk vraag je pas naar haar?

Ik meende in dezen uitroep een zacht verwijt te hooren.

Nelly was, zooals ik reeds zei, daar in huis een afgod geworden. Natasja had haar dadelijk hartstochtelijk lief gekregen en Nelly beantwoordde die gevoelens van ganscher harte. De arme kleine had het zeker nooit kunnen droomen, dat ze nog eens zulke menschen en zooveel liefde zou ontmoeten in haar leven, en tot mijn groote voldoening merkte ik op, dat het verbitterde jonge hart langzamerhand zacht en vol vertrouwen begon te worden. Al spoedig beantwoordde ze de algemeene liefde, die haar omgaf, met een bijna koortsachtige wederliefde, waartoe ik haar, na haar vroegere wantrouwigheid, koppigheid en ontoegankelijkheid, nauwelijks zou hebben in staat geacht. Deze verandering was echter niet zoo plotseling tot stand gekomen: langen tijd nog had ze zich gesloten gehouden en de tranen van verteedering, die in haar opwelden, voor ons verborgen, maar ten slotte had zij haar achterdocht en geslotenheid afgelegd en was zij zich geheel gaan geven in haar omgang met ons. Vooral hield zij van Natasja en den ouden Ichmenjef. Maar ik, of veel meer nog mijn tegenwoordigheid, werd een bepaalde levensbehoefte voor haar, zoodat haar toestand geregeld erger was, wanneer ik een dag had overgeslagen haar te bezoeken. Zoo had ik bijv. den laatsten keer toen ik afscheid van haar nam en haar moest zeggen dat ik in twee dagen niet komen kon, omdat ik werk had af te maken, langen tijd noodig had om

haar gerust te stellen.... Nelly scheen zich altijd nog een beetje te schamen voor haar gevoelens ten opzichte van mij en durfde daaraan in ieder geval nog niet openlijk uiting te geven, zoodat ik dus den schijn maar aannam, alsof ik haar de noodzakelijkheid van mijn wegblijven geheel bij toeval zoo nauwkeurig uiteenzette.

Doch haar toestand maakte ons erg ongerust. Zooals vanzelf spreekt, werd het reeds van begin af aan als een stilzwijgende overeenkomst beschouwd, dat Nelly bij de Ichmenjefs blijven zou. De dag van het vertrek der Ichmenjefs naderde al meer en meer, maar nog altijd werd zij niet beter; integendeel, haar toestand verergerde met den dag. Ze was al ziek geweest vanaf dien hevigen toeval den dag waarop ik haar voor het eerst bij de Ichmenjefs had gebracht en waarop de verzoening tusschen Natasja en haar vader had plaats gehad. Maar was ze eigenlijk wel ooit gezond geweest? De kiem der kwaal had ze reeds bij haar geboorte meegebracht en eenmaal tot uiting gekomen ontwikkelde zich die met beangstigende snelheid. Ik kon haar ziekte niet precies verklaren. De epileptische aanvallen keerden nu geregeld na korten tijd terug, evenals voorheen, maar voor het overige scheen het een soort wegteren te zijn, een verval van krachten, gepaard met koorts en een ziekelijke, zenuwachtige opgewondenheid De laatste dagen was haar toestand zóó geweest, dat zij in het geheel niet van haar bed had kunnen opstaan. Doch vreemd: hoe machteloozer haar het ziekzijn maakte, des te vriendelijker en hartelijker werd ze tegenover ons. Drie dagen van te voren had ze, toen ik langs haar bed liep, plotseling mijn hand gegrepen. Ik bleef staan en zag haar aan. Ze trok mij dichter naar zich toe; haar smal gezichtje en de donkere oogen gloeiden, de koortsverhitte handjes trilden. Bevend als van bedwongen smart of pijn, richtte ze zich in de kussens op, en toen ik mij tot haar overboog, sloeg ze met een snelle beweging de bruine, magere armpjes krampachtig om mijn hals en kuste mij heftig op den mond; daarna vroeg ze meteen of ik Natasja bij haar sturen wilde. Ik deed dat en Nelly wilde nu volstrekt, dat zij op haar bed zou gaan zitten en naar haar kijken....

— Ik wil naar jullie kijken, zeide ze — vannacht heb ik jullie in mijn droom gezien.... maar niet alleen vannacht.... al héél dikwijls, iederen nacht....

Blijkbaar voelde ze zich gedrongen ons iets te zeggen, maar daar ze zich haar eigen gevoel misschien niet voldoende verklaren kon, aarzelde zij uit te drukken wat haar op het hart lag.

Ik geloof dat ze, na mij, wel het meest van Nikolaj Sergejewietsj hield: ik moet er bijvoegen, dat de oude man haar bijna even lief gekregen had als zijn Natasja. Hij kweet zich uitstekend van zijn taak, Nelly op te vroolijken, en zoodra hij in haar kamer was, kon men hen beiden hooren lachen. Nelly werd dan vroolijk en ondeugend als een klein, onverstandig kind, koketteerde tusschenbeide op haar manier met den ouden man, of lachte hem uit, om hem daarna met een ernstig gezicht haar droomen te vertellen, waarbij ze telkens weer de meest verbazingwekkende dingen uitvond, die hij haar dan — eveneens met volkomen ernstig gezicht — verzocht hem nader uit te leggen, en haar dan zijn eigen droomen vertelde, niet minder rijk aan fantasie dan de hare. Kortom, de oude man was met zijn „jongste dochtertje" zóózeer ingenomen, dat hij zich al spoedig niet meer bepaalde tot eenvoudig van haar te houden, maar haar eigenlijk begon te vergoden.

— God heeft ons haar toegezonden, om ons met het geluk, dat ze ons brengt, schadeloos te stellen voor dit laatste jaar, zei hij eens tegen mij, toen hij, geheel ontroerd, Nelly's kamer uitkwam, na haar goedennacht gezegd te hebben.

De avonden brachten wij altijd heel gezellig door: gewoonlijk verzamelden we ons om de ronde tafel in de eetkamer, Maslobojef verscheen bijna iederen avond; de oude dokter, die zich geheel bij de Ichmenjefs had aangesloten, bezocht hen niet zóó druk, maar kwam toch meestal twee keer per week. Dan droegen wij Nelly uit de ziekenkamer en zetten haar in de groote ruststoel. De deuren die in den tuin uitkwamen stonden wijd open en voor ons lag het groene grasveld in het licht der avondzon. En de geur van het frissche gras en de bloeiende vlierbloesem drong in de kamer. Nelly lag dan roerloos in haar stoel, aandachtig luisterde ze naar ons gesprek, en alleen haar oogen schenen te leven, wanneer ze van den een naar den ander dwaalden. Soms ook was ze levendiger en mengde zich in ons gsprek.... Nu moet ik bekennen, dat ons dit altijd eenigszins verontrustte, daar wij de kans voorzagen, dat er in het gesprek iets komen kon, dat herinneringen bij haar zou kunnen

opwekken, en dat was juist hetgene wat we zoo zorgvuldig mogelijk trachtten te voorkomen. Wij hadden het zekere en onaangename bewustzijn, in zekeren zin schuld te hebben aan haar toestand, want, hadden wij haar toenmaals niet zedelijk gedwongen de geschiedenis van haar leven te vertellen, wellicht was het dan ook niet tot een zoo hevigen aanval met haar gekomen, die ten gevolge had gehad het uitbreken van de zoolang reeds kiemende ziekte. Ook de dokter was er sterk tegen, dat er eenige herinnering bij haar zou worden opgewekt, en wij deden in een dergelijk geval dan ook de grootste moeite, het gesprek als onwillekeurig op neutraal terrein te houden. Nelly deed dan haar best niet te laten merken, dat ze onze bedoeling ried en begon met den ouden dokter of met Nikolaj Sergejewietsj te schertsen en te lachen.

En toch werd haar toestand van dag tot dag ernstiger. Haar zenuwachtige opgewondenheid nam nog dagelijks toe en haar pols werd steeds onregelmatiger. De dokter deelde mij mee, dat ze wel spoedig zou sterven.

Natuurlijk vertelde ik dat niet aan de anderen, — ze zouden het immers vroeg genoeg ondervinden, dacht ik bij mijzelf; Nicolaj Sergejewietsj was echter overtuigd, dat zij nog vóór den tijd van vertrek geheel gezond zou zijn.

— O, daar is vader al terug! zei Natasja, die zijn stem gehoord had, — laten we gaan, Wanja.

Nikolaj Sergejewietsj was, naar zijn gewoonte, terwijl hij nog nauwelijks op den drempel stond, reeds luidop begonnen te vertellen van zijn wedervaren, totdat een haastige, op bezorgde wijze gegeven wenk van Anna Andrejefna hem plotseling stuitte in zijn opgewekt verhaal, op het oogenblik dat Natasja en ik de kamer binnentraden. Geheel verschrikt, en fluisterend nu, en — om zijn verlegenheid te verbergen — met een air van grooten ijver begon hij opnieuw te spreken, en deelde ons het resultaat van zijn uitgaan mee: de aanstelling, waarvoor hij moeite had gedaan, was hem heden toegezegd, en hij verheugde zich daarover zeer.

— Over twee weken kunnen we op reis gaan, eindigde hij, in de handen wrijvend, doch tegelijkertijd een bezorgden blik op Natasja werpend.

Zij zag dien blik en beantwoordde hem met een kalmen glimlach,

legde haar handen op zijn schouders en kuste hem, hetgeen zijn bezorgdheid op hetzelfde oogenblik wegvaagde.

— Ja, dan gaan we op reis, dan gaan we op reis! riep hij nogmaals verheugd. — Maar jij, Wanja.... alleen het afscheid van jou zal hard voor ons zijn....

Ik moet hier even opmerken, dat hij niet de minste poging had gedaan om mij te animeeren met hem mee te gaan, wat hij, zoover ik over zijn karakter kan oordeelen, ongetwijfeld zou hebben gedaan, indien hij niet geweten had, dat ik Natasja beminde.

— Maar daar is nu eenmaal niets aan te doen, kinderen! Alles gaat toch zooals het gaan moet! Maar het doet me innig verdriet, mijn jongen.... Ik hoop nu maar, dat deze verandering voor ons allen iets goeds moge meebrengen.... Een groote verandering in het leven beteekent — dat we een nieuw leven beginnen en met het oude hebben afgedaan! besloot hij, nogmaals met een zijdelingschen blik op zijn dochter.

Stellig geloofde hij aan de waarheid zijner eigen woorden en dit geloof maakte hem blij.

— Maar hoe dan met Nelly? vroeg Anna Andrejefna.

— Nelly? Hoezoo, wat met Nelly?.... Nu ja, die kleine rakker is nog wel een beetje zwak, maar tegen dien tijd zal ze allang weer opgeknapt zijn! Ze is nu al een beetje beter — vindt je ook niet, Wanja? vroeg hij, naar het mij toescheen toch eenigszins ongerust, en mij aanziende, als hing alles van mijn antwoord af.

— Ja, hoe gaat het nu met haar? Heeft ze lang geslapen? Ze is toch niet erger geworden? Of is ze misschien zooeven van mijn stem geschrokken? Weet je wat, Anna Andrejefna: laten we de tafel in den tuin zetten en daar thee drinken, dan komen straks de anderen en kan Nelly ook buiten komen, het weer is er voor geschapen van avond! Dat zal gezellig zijn. Misschien is ze al wakker geworden? Ik zal even gaan kijken.... neen, neen, wees maar niet bang, ik zal haar niet wekken als ze nog slaapt! stelde hij Anna Andrejefna gerust, die hem alweer tot kalmte aan moest manen.

Doch Nelly was inmiddels al ontwaakt, en na een kwartiertje zaten wij als vanouds om de ronde tafel bijeen voor de avondthee.

Nelly zat weer in haar ruststoel. Na een poosje verscheen de oude dokter en spoedig na hem kwam ook Maslobojef, die een grooten

bouquet voor Nelly meebracht, doch erg afgetrokken, zelfs een beetje ontstemd was.

Maslobojef was bij de Ichmenjefs een zeer geziene gast en hij bezocht hen bijna dagelijks. Ofschoon wij allen van hem hielden, was er één ding dat mij opviel van hem, en ook van Anna Andrejefna: nl. dat zij geen van beiden ooit den naam van Aleksandra Semjonofna noemden. Daar Anna Andrejefna van mij vernomen had, dat het Aleksandra Semjonofna nog niet gelukt was Maslobojefs wettige echtgenoote te worden, was ze tot de conclusie gekomen, niet alleen het meisje niet aan haar huis te kunnen ontvangen, maar zelfs beter te doen, niet over haar te spreken. En zoo bleef dit onderwerp door haar steeds onaangeroerd — iets wat Anna Andrejefna's opvattingen wel karakteriseert. Ik geloof trouwens, dat zij, indien ze Natasja niet bezeten had, en (dit laatste zal wel de meest overwegende reden geweest zijn) indien niet alles zóó gebeurd was àls het gebeurd was, niet zoo streng geoordeeld zou hebben als ze nu deed.

Nelly was dien avond opvallend treurig en stil; haar gedachten schenen met iets ongewoons bezig te zijn. Ik kreeg den indruk alsof ze een zwaren droom gehad had, en of die nog rondspookte in haar hoofdje. Maar niettegenstaande dat was ze erg blij met Maslobojef's bloemen en keek vroolijk lachend toe, hoe Anna Andrejefna ze in een vaas vóór haar op de tafel schikte.

— Houdt je zooveel van bloemen, Nelly? vroeg de oude man. — Kijk, kijk! Nu,wacht eens even...., mompelde hij, meesmuilend,— nu, morgen, dan zul je eens zien....

— Ja, ik houd erg veel van bloemen, antwoordde Nelly, — en ik weet nog hoe we moeder eens op een keer hebben verrast met bloemen. Toen we nog dààr waren („daar" beteekende: in het buitenland) was moeder eens een maand lang zwaar ziek geweest. Toen spraken we af, Henri en ik, dat we de zitkamer met bloemen zouden versieren, den eersten keer als ze er weer binnen kwam. En dat hebben we ook gedaan. Op een avond zei moeder, dat ze den volgenden morgen met ons wilde ontbijten. Toen stonden we héél vroeg op en Henri haalde een massa bloemen en toen versierden we de heele kamer met groene takken en bloemstruiken. We hadden ranken klimop, en ook nog andere, met van die breede

bladeren, — ik weet niet meer hoe ze heeten — en dan nog andere, die overal aan vast blijven haken, en groote witte bloemen en narcissen, — dat zijn mijn lievelingsbloemen — en rozen, van die heerlijke rozen, en nog allerlei andere bloemen. En we versierden de heele kamer er mee en zetten ze overal in vazen. En er waren ook bloemen, ik weet niet hoe ze heeten, maar ze lijken veel op kleine boompjes in groote tobben; die zetten we in de hoeken en één aan weerszijden van moeder's stoel, en toen moeder binnenkwam was ze zóó verwonderd en zóó blij.... en Henri was ook heel blij.... Ik weet alles nog precies....

De dokter was zichtbaar bezorgd en wilde haar onderbreken, want Nelly's bleek en vermoeid gezichtje maakte hem ongerust. Maar zij wilde niet ophouden en zoo ging ze voort met vertellen van hun leven „daar", totdat de zon reeds was ondergegaan, en wij lieten haar spreken. Ze had „daar" veel gereisd en verhaalde ons opgetogen van de diepblauwe luchten, van hooge bergen met sneeuwbedekte kruinen, van watervallen en gletschers die zij gezien had. Ze sprak ook over de meeren en dalen van Italië, over bloemen en boomen en de Italiaansche landlieden met hun bruine gezichten en zwarte oogen en over verschillende gebeurtenissen die ze hier en daar had beleefd. Toen begon ze over groote steden en paleizen, over een grooten dom met een koepel, die plotseling alle denkbare kleuren had afgestraald, bij gelegenheid dat men de stad illumineerde, over een stad ergens in het warme Zuiden, waar de hemel altijd blauw was, zonder een enkel wolkje, en die aan den oever van een blauw meer lag....

Het was voor het eerst, dat Nelly zoo uitvoerig van haar vroeg leven vertelde en wij luisterden aandachtig naar haar. Tot hiertoe hadden wij slechts haar leven in Petersburg gekend — dat leven in een duistere, onvriendelijke stad, in een koud en ruw klimaat, onder een droef, bleek zonnetje en slechte, half-krankzinnige menschen, die haar en haar moeder zooveel hadden doen lijden. Ik dacht eraan, hoe die twee zoo menigen killen avond, in het vuile kelderhuis op hun armzalig bed gelegen, gesproken moesten hebben van den tijd die voorbij was, van de vreugde die voorbij was en van de wonderen dier verre landen. En ik dacht er tevens aan, hoe Nelly zich dat alles moet herinnerd hebben in den tijd toen haar

moeder reeds gestorven was en Boebnowa haar inleidde in een leven van slechtheid en ontucht....

Geheel uitgeput hield Nelly eindelijk op: ze voelde zich heel slecht en verzocht naar bed te mogen gaan. Nikolaj Sergejewietj was erg geschrokken en kon zichzelf naderhand maar niet vergeven, dat hij haar niet belet had zoolang te spreken. Nelly kreeg een lichte flauwte, zooals den laatsten tijd al meer was gebeurd. Nadat ze weer bijgekomen was, wilde ze mij alleen spreken. En zóó roerend smeekte ze, dat men mij zou roepen en ons alleen laten, dat de oude dokter zelf ten laatste degene was die haar wensch kwam overbrengen.

— Wanja, ik moet je iets belangrijks zeggen, begon Nelly, zoodra ik bij haar was. — Ik weet heel goed dat ze allemaal denken dat ik met hen mee zal gaan op reis; maar ik zal niet meegaan, want ik kan het niet en voorloopig wil ik bij jou blijven. Dat wilde ik je zeggen.

Ik probeerde haar over te halen van deze gedachte af te zien. Ik wees er haar op, dat de Ichmenjefs haar even lief hadden als een eigen kind, dat het hun erg bedroeven zou wanneer ze van haar zouden moeten scheiden, dat ze bij mij een véél minder gelukkig leven krijgen zou en dat zij daarom, hoeveel ik ook van haar hield, toch met de Ichmenjefs mee moest gaan....

— Neen, dat moet niet, antwoordde ze zeer beslist, — want ik zie moeder tegenwoordig heel vaak in mijn droom en zij zegt dat ik niet mee moet gaan, maar hier blijven. Ze zegt dat ik gezondigd heb door grootvader alleen te laten en ze schreit altijd als ze dat zegt. Daarom zal ik hier blijven en grootvader oppassen, Wanja.

— Maar je grootvader is immers dood, Nelly zei ik, haar verwonderd aanhoorende. Zij dacht even na en zag mij daarbij aan met een onbeweeglijken en ernstigen blik.

— Vertel me nog eens hoe grootvader gestorven is, Wanja, vertel het precies en vergeet niets!

Ik verwonderde me weer over dit zonderling verlangen, maar begon toch naar mijn beste weten te vertellen. Ik zei tot mijzelf dat ze wellicht een beetje ijlde, of dat zij in elk geval nog niet tot geheel klaar besef gekomen was. Maar ze volgde mijn verhaal met de grootste aandacht. Nog zie ik haar donkere, onnatuurlijk schit-

terende oogen, die met koortsachtigen glans op mij gevestigd bleven, al den tijd dat ik bezig was te vertellen.

— Neen Wanja, hij is niet dood! zei ze plotseling zeer beslist, nadat ze, toen ik met vertellen geëindigd was, eenige minuten had nagedacht. — Moeder spreekt telkens over grootvader en toen ik gisteren tegen haar zei: „Maar grootvader is immers dood", werd ze erg bedroefd en schreide, en ze zei, dat dat niet waar was, dat de menschen het alleen maar dachten, en dat hij nu langs de straten loopt te bedelen, net als moeder en ik vroeger hebben gedaan, en dat hij altijd weer naar die plek gaat, waar wij hem het eerst gezien hebben, toen ik voor hem neer viel en Azorka mij herkende....

— Dat is een droom, Nelly, een ziekelijke droom, doordat jijzelf ziek bent, antwoordde ik haar.

— Ik heb zelf ook gedacht dat het niets dan een droom was, daarom heb ik het ook aan niemand anders verteld, ging Nelly voort, — maar aan jou alleen wilde ik het vertellen. Maar vanmiddag na het eten, toen jij niet kwam, ben ik in slaap gevallen en heb ik van grootvader gedroomd. Hij zat bij zich thuis op me te wachten en hij zag er weer zoo vreemd uit en hij zei, dat hij in twee dagen niet gegeten had en Azorka ook niet, en hij was vreeselijk kwaad op mij en deed me allerlei verwijten.... En hij zei nog dat hij heelemaal geen snuif meer had en dat hij zonder snuif niet leven kon. Dat heeft hij vroeger in werkelijkheid óók eens gezegd, in den tijd toen moeder al dood was en ik bij hem kwam. Hij was toen erg ziek en begreep bijna niets van wat ik tegen hem zei. Toen hij nu weer datzelfde zei, dacht ik bij mezelf: „ik zal de straat op gaan en gaan bedelen en dan zal ik brood en aardappelen en tabak voor hem koopen". En dat deed ik ook, maar toen ik buiten stond, zag ik opeens grootvader vlak bij mij. Hij wachtte eventjes en toen kwam hij naar mij toe en telde hoeveel geld ik had opgehaald en nam het mij af. „Dat is voor brood", zei ik, „nu zal ik nog geld bedelen om tabak te koopen". Ik ging voort met aalmoezen te vragen en na een poosje kwam hij weer naar mij toe en nam mij opnieuw het geld af. Toen zei ik tegen hem, dat ik het hem wel geven zou, en niets voor mezelf hoefde over te houden. Maar hij zei: „Neen, je besteelt mij; Boebnowa heeft me ook al verteld dat je een dievegge bent, daarom wil ik je ook nooit in huis nemen.

„Waar heb je dat vijfkopekenstuk weggestopt?" dat je zooeven hebt gekregen?" Ik begon te huilen omdat hij me een dievegge had genoemd en mij niet vertrouwde en hij riep maar aldoor: „Je hebt vijf kopeken gestolen! Geef terug!" en hij begon me midden op straat te slaan en hij sloeg zóó hard dat ik schreeuwde van pijn. En ik huilde zoo erg.... Zie je, en nu heb ik zoo'n gevoel of hij werkelijk nog leeft en ergens heelemaal alleen is en op mij wacht....

Ik begon nogmaals haar gerust te stellen en te verzekeren, dat hij toch zonder eenigen twijfel dood was, tot ze mij eindelijk scheen te gelooven. Ze vertelde me daarna, dat ze bang was om in slaap te vallen, daar ze dan zeker grootvader weer zien zou. Ten slotte omhelsde ze mij onverwacht en heftig....

— Maar ik kan toch niet van je weggaan, Wanja, zei ze, haar gezichtje tegen mijn wang drukkend. — Al is grootvader er dan ook niet meer, ik wil toch niet van jou weggaan!....

De anderen waren erg bezorgd over Nelly's toestand. Ik ging even met den dokter apart, vertelde hem van haar droomen en verzocht hem dringend, mij zijn meening te zeggen.

— Dat is mij onmogelijk, want ik weet zelf nog niet precies wat het is, antwoordde hij nadenkend. — Ik zie het voorloopig nog maar eens aan, ik combineer een en ander met elkaar en tracht het ten slotte maar te raden, want zeker weten doe ik voorloopig niets, behalve dit: dat een algeheel herstel voor haar uitgesloten is en dat ze onherroepelijk spoedig sterven zal. Ik heb, volgens uw verlangen, de Ichmenjefs er nog niet over gesproken, maar.... Morgen zal ik haar nog eens onderzoeken en een paar collega's raadplegen. Misschien, dat we nog iets verder komen, misschien! Ik heb zoo'n medelijden met die kleine, alsof ik mijn eigen kind verliezen ga.... Lief, lief kindje. En zoo speelsch en zoo hupsch....

Nikolaj Sergejewietsj was buitengewoon opgewonden.

— Hoor eens, Wanja, ik heb iets bedacht! begon hij, zoodra ik de kamer weer binnentrad. — Zij houdt zoo erg veel van bloemen, weet je wat we doen moeten? Wij moeten haar morgen net zulk een bloemenhulde brengen als zij vertelde dat ze het vroeger haar moeder hebben gedaan, zooeven, herinner je je?.... Ze was heelemaal opgewonden toen ze dat vertelde....

— Dat is juist zoo slecht voor haar! We moeten alles vermijden wat haar opwindt! viel ik hem in de rede.

— Ja, maar een aangename opwinding is niet slecht! Dat is immers heel iets anders! Geloof dat maar, als ik dat zeg, en vertrouw op mijn ondervinding: aangename opwinding schaadt niet, integendeel ze zal iemand eerder gezond maken, in ieder geval er toe bijdragen....

In één woord, de oude man was zóó opgetogen over zijn plan, dat hij geheel in geestdrift raakte. Het was onmogelijk hem tegen te spreken. Wel vroeg hij eerst des dokters oordeel, doch vóór deze nog tijd had gehad hem zijn meening te zeggen, stond hij reeds kant en klaar bij de deur om uit te gaan.

— Luister nu eens, zei hij bij het weggaan, — er is hier een prachtige bloemisterij dichtbij, waar op het oogenblik uitverkoop van bloemen is; men kan daar voor héél weinig geld bloemen koopen, werkelijk ongelooflijk goedkoop!.... Dat moet je bij gelegenheid maar eens aan Anna Andrejefna vertellen, anders maakt ze zich misschien bezorgd over de groote uitgave.... Nu, dat is afgesproken.... En nu nog iets, Wanja: waar ga jij nu naar toe? Je hebt toch niets meer te doen, je bent klaar met je werk, waarom heb je nu eigenlijk zoo'n haast om naar huis te gaan? Je kunt immers even goed bij ons blijven slapen, op je oude kamer, boven, net als vroeger, weet je nog wel? Je bed en alles staat er nog op dezelfde plek! Je zult daar boven slapen alsof je koning van Frankrijk was! Kom, blijf hier! Dan staan we morgen wat vroeger op en als de bloemen gebracht worden, gaan wij samen de kamer versieren, dan is tegen acht uur alles klaar. En Natasja zal ons helpen. Zij heeft meer smaak dan wij met ons beiden.... Nu, ben je 't met mij eens, blijf je?

Ik kon niet anders dan zijn voorstel aannemen. De oude man nam dadelijk de noodige maatregelen. De dokter en Maslobojef hadden intusschen reeds afscheid genomen, want de Ichmenjefs gingen gewoonlijk vroeg naar bed, meestal om elf uur. Maslobojef was stil en nadenkend toen hij naar huis ging en wilde mij iets meedeelen, wat hij echter weer uitstelde.

— Een anderen keer, 't is nu te laat, zei hij.

Toen ik den ouden man goedennacht had gewenscht en mijn

slaapkamer binnenkwam, zag ik hem daar tot mijn niet geringe verwondering aan tafel zitten, bladerend in een boek. Blijkbaar wachtte hij mij op.

— Ik ben onderweg teruggekeerd, Wanja, zei hij, — want ik geloof dat het toch beter is, dat ik 't je nu nog maar vertel. Ga eerst zitten. Kijk die heele geschiedenis is zóó dom, zoo vreeselijk dom, daar moet je je wel aan ergeren....

— Maar wat is er dan toch?

— Ach niets, maar die schurk van een vorst van jou heeft me veertien dagen geleden zóó duivelsch gemaakt, dat mijn woede nu nog precies even groot is als toen.

— Maar hoe, wat bedoel je? Sta je dan nog altijd met hem in relatie?

— Nu ja, dat dacht ik wel, dat jij weer dadelijk „hoe?" en „wat?" zou vragen alsof er God weet wat gebeurd is! Jij bent precies als mijn Aleksandra Semjonofna,.... of eigenlijk, in 't algemeen, zooals alle vrouwen. Hé, ik kan het niet uitstaan, dat vrouwengeleuter. Er kan geen raaf krassen of 't is dadelijk: „Hé, hé, wat is dat?"

— Nu, maak je niet boos!

— Dat doe ik niet, maar men moet de dingen toch nuchter en normaal bezien, en niet door een vergrootglas!

Hij zweeg even, alsof hij zich nog over mij ergerde. Ik zweeg eveneens en wachtte af.

— Zie je, vrind, begon hij daarna, — ik ben dezer dagen weer op een spoor gekomen.... of eigenlijk, ik ben niet op een spoor gekomen, maar ik heb zekere dingen met elkaar in verband gebracht en daaruit de conclusie getrokken, dat Nelly.... misschien.... nu, in een woord: dat Nelly een wettig kind is van den vorst.

— Wat?

— Ja dat wist ik wel, dat jij weer onmiddellijk „wat!" zoudt roepen. Mijn God, 't is onmogelijk om verstandig met zulke menschen als jij te praten! riep hij uit. — Heb ik dan iets positiefs gezegd, jij oppervlakkig mensch? Heb ik je gezegd dat het *te bewijzen* is dat zij zijn wettige dochter is? Heb ik je dat gezegd, of niet?

— Hoor nu eens, mijn waarde, viel ik hem opgewonden in de

rede, — ga om 's hemelswil niet zoo tekeer, maar doe me nu het genoegen en vertel het mij rustig en duidelijk. Bij God, ik begrijp je wel. Begrijp toch eens van hoeveel gewicht dat alles is, en welke gevolgen....

— Ach wat, gevolgen! Hoe? Waarvan? Waar zijn de bewijzen? Zonder bewijzen doen wij niets, maar ik vertel het ook alleen als een groot geheim. Waarom ik met jou daarover spreek — dat zal ik je later uitleggen. Je ziet wel, het is een noodzaak dat ik het doe, daarmede uit. Zeg dus niets voorloopig, maar luister goed toe en denk er aan dat het je werd verteld in het grootste vertrouwen....

Kijk, de zaak zat zóó. Van den winter, nog voordat Smith stierf, is hij het zaakje begonnen. Dat wil zeggen, de zaak was eigenlijk al veel eerder begonnen, verleden jaar al. Maar toen zocht hij naar iets geheel anders dan nu. De hoofdzaak is, hij is nu den draad kwijt geraakt. Het is nu dertien jaar geleden dat hij in Parijs de dochter van Smith in den steek gelaten heeft, maar al die dertien jaren is hij haar gangen nagegaan. Hij wist, dat zij met dien Henri leefde, waarvan Nelly zooeven verteld heeft, wist dat ze een dochter had, en ook, dat zij zelf ziek was; in één woord, hij wist alles van haar. Maar plotseling is hij haar spoor bijster geraakt. Dat moet gebeurd zijn spoedig na den dood van Henri, toen zij, die dochter van Smith, naar Petersburg verhuisde. In Petersburg zou hij haar natuurlijk makkelijk hebben kunnen ontdekken, onder welken naam ze ook in Rusland mocht zijn teruggekeerd; maar de zaak was, dat zijn buitenlandsche agenten, die hem voortdurend op de hoogte hielden, hem verzekerd hadden, dat ze in een afgelegen plaatsje, ergens in Zuid-Duitschland, leefde; het schijnt, dat zij zelf ook verkeerd waren ingelicht, of misschien wel een ander voor haar hadden aangezien. Dat duurde zoo een jaar; toen ging de vorst twijfelen: er waren omstandigheden, die hem deden veronderstellen, dat hier een vergissing in het spel was, en dat de bedoelde persoon een andere was. De vraag was nu alleen: waar was de echte mejuffrouw Smith? En de gedachte kwam hem in het hoofd (zoo, zonder eenige reden): zou zij niet in Petersburg zijn? Terwijl zijn buitenlandsche informatiën nog voortduurden, was hij reeds bezig haar hier op te sporen maar hij wilde blijkbaar niet een al te officieelen weg inslaan en wendde zich tot mij. Men

had hem mij gerecommandeerd als iemand, die zich zoo voor liefhebberij met detective-zaken bezig houdt.

Nu, hij begon dan met me de zaak uiteen te zetten, maar heel vaag en dubbelzinnig. Fouten maakte hij een hoop, ook herhaalde hij zich enkele malen en stelde eenzelfde feit op verschillende oogenblikken in een geheel ander licht voor.... Nu, het spreekt vanzelf, al deed hij nòg zoo slim, alle draden voor mij verbergen kon hij niet. Ik begon de zaak natuurlijk met ijver en toewijding, als een trouw dienaar; maar naar een grondbeginsel, eens voor altijd door mij aangenomen, en bijna altijd volgens een natuurwet (want dit is immers een natuurwet) vroeg ik mij af, in de eerste plaats: zou het wel dàt zijn, wat hij me gevraagd heeft te onderzoeken, dat hij weten wil? En in de tweede plaats: ligt niet onder de vraag, waarop hij een antwoord begeert, een andere vraag verborgen, die hij niet bekend wil hebben? Want in het laatste geval, en jij, m'n beste jongen, zult dat met je poëtische hoofdje toch ook wel begrijpen, zou hij mij, om zoo eens te zeggen, bestelen, want is de eene dienst één roebel waard, de andere kost er vier, en ik zou wel een dwaas wezen als ik hem voor één roebel vertelde, waar hij vier roebel voor behoorde te betalen, om het te weten te komen. Ik begon over de zaak na te denken, te gissen en eindelijk kwam ik op een spoor; van hem zelf wist ik door handig vragen een en ander te weten te komen, andere dingen hoorde ik van derden en de rest voegde mijn eigen logica er bij. Vraag je mij: waarom ik op de gedachte kwam, dat achter de vraag van den vorst zich nog eens andere bedoeling verborg, dan antwoord ik: omdat hij zich voor de zaak waarvoor hij kwam veel te veel interesseerde, omdat hij ergens bang voor scheen te zijn. Waarvoor had hij zich zoo bang te maken? Hij had een meisje van haar vader ontvoerd, zij was zwanger geworden, en hij had haar verlaten. Nu, wat was hier voor bijzonders? Zooiets gebeurt iederen dag en er bestond voor den vorst geen reden, zich ongerust te maken. En toch deed hij dat.... ik vond dit erg verdacht. Nu, ik ging dan voor mij-zelf aan het onderzoeken en kwam toen al spoedig op een heel merkwaardig spoor. Ik maakte namelijk kennis met een nicht van dien Henri, je weet wel, van wien Nelly verteld heeft. Zij is getrouwd met een bakker

hier in Petersburg, maar indertijd is ze smoorlijk verliefd geweest op Henri en is dat gebleven ook tijdens haar huwelijk, niettegenstaande haar dikken, aartsvaderlijken echtgenoot en de zes kinderen die zij van hem had. Van deze nicht nu ben ik langs omwegen en door middel van allerhande trucs iets heel gewichtigs te weten gekomen. Henri schreef haar, naar Duitsche gewoonte, geregeld brieven, die een heel dagboek vormen, en voor zijn sterven zond hij haar verschillende papieren. Zij is een domme vrouw en begreep niet veel van het gewicht dier stukken; zij begreep alleen maar die gedeelten uit de door hem nagelaten papieren, waar het ging over maneschijn, Mein lieber Augustin en Wieland. Maar ik ontving de noodige informaties en door lezing van die brieven en papieren kwam ik op een nieuw spoor. Ik kwam namelijk te weten van dien Smith en van het geld, dat de vorst hem had opgelicht; ten slotte, tusschen allerlei uitroepen, vage toespelingen enz. (Henri scheen opzettelijk niet openlijk voor de zaak te willen uitkomen) las ik dan wat ik weten moest: de vorst was met die dochter van Smith *getrouwd*. Wanneer en waar hij met haar getrouwd is, hier of in het buitenland, weet ik niet, er ontbreken documenten, maar zeker is, dat hij wettig met haar getrouwd is geweest. Zie je, dat is nu de zaak, Wanja! Maar laat ik je nog verder vertellen.

Hier in Petersburg kwam ik den ouden Smith op het spoor, maar nog voor ik gelegenheid had gehad hem te spreken, stierf hij. Omstreeks dienzelfden tijd vernam ik, dat een in mijn oogen eenigszins verdachte vrouw op Wasili-Ostrof overleden was. Ik informeerde en kwam op een nieuw spoor. Op dien dag kwam ik jou tegen, op Wasili Ostrof, herinner je je nog? Ik kwam dien dag van verschillende zijden heel veel te weten. Sommige dingen heb ik ook van Nelly zelf gehoord.

— Luister, viel ik hem in de rede, — denk je dat Nelly weet....

— Wat?

— Dat zij de dochter is van den vorst?

— De dochter van den vorst, de dochter van den vorst, nu ja, dat weet jij evengoed als ik dat zij dat is, antwoordde hij, mij met een soort boosaardig verwijt aankijkend. Hoe kun je nu zulke domme vragen doen. De hoofdzaak is niet dat zij een dochter

van den vorst is, maar dat ze zijn wettige dochter is, zie je!

— Maar dat kan niet zoo zijn! riep ik uit.

— Ik zei aanvankelijk ook: dat kàn niet, en nu nog lijkt het mij bij tijden iets onmogelijks. Maar zie je, alleen reeds dat het zoo *kan* zijn en naar alle waarschijnlijkheid zoo *is*....

— Neen, Maslobojef, dat is niet zoo; hier heeft beslist je fantasie je parten gespeeld. Ze weet niet alleen beslist niet, dat ze een dochter van den vorst is, maar zij is ook ongetwijfeld zijn *onwettige* dochter. Zou je denken dat die moeder dergelijke vernederingen en dergelijke ellende zou hebben verdragen, als zij hier in Petersburg heeft moeten lijden, wanneer zij documenten had gehad, die haar althans op materieele ondersteuning door den vorst aanspraak zouden hebben kunnen doen maken, en dat zij zonder zulke omstandigheden haar kind, zonder eenigen steun, aan de willekeur van het lot zou hebben overgelaten? Neen, je vergist je, Maslobojef, het kan zoo niet zijn.

— Ik heb dat allemaal zelf ook heel vaak overwogen en, eerlijk gezegd, het is mij nu ook nog niet allemaal volkomen duidelijk. Maar de zaak is alweer, dat die dochter van Smith zoo dom, zoo aartsdom was; het is gewoon merkwaardig zoo dom als ze was: daar sta je versteld van. Ga nu eens alle omstandigheden na: het is allemaal romantisme, hemelsche domheden in den meest wilden en krankzinnigen vorm. Neem alleen dit: in het begin dacht zij zich een hemel op aarde en alle menschen engelen, zij raakte verliefd, krankzinnig verliefd, geloofde in haar geliefde onvoorwaardelijk en, ik ben overtuigd, niet door het feit dat hij haar ontrouw werd en verliet verloor zij haar verstand, maar hierdoor: dat zij gedwongen werd in te zien dat zij zich in hem vergist had, dat hij *in staat was* haar te bedriegen en te verlaten; hierdoor: dat haar „engel" haar bespuwde en vernederde. Haar romantisch zieltje kon deze ontgoocheling niet verdragen. En daarbij de beleediging: kun je je dat voorstellen, welke beleediging? In ontzetting over zijn snoodheid en vooral in trots, ging zij van hem weg met een eindelooze verachting voor hem in het hart. Zij verbrak alles wat hen aan elkaar bond, verscheurde zelfs de documenten. Op het geld spuwde zij, daarbij vergetende dat dat geld niet het hare was, maar dat van haar vader, en ze veraf-

schuwde het als drek, als vuil, om daardoor den man die haar bedroog te overbluffen met haar zedelijke hoogheid, om hem haar vijand te kunnen noemen en het recht te hebben hem haar heele leven te verachten en ze heeft toen ongetwijfeld gezegd, dat zij het zich een oneer achtte, zich zijn echtgenoote te noemen. Echtscheiding bestaat bij ons in Rusland niet, maar de facto waren zij gescheiden. En zou zij onder zulke omstandigheden later bij hem om steun hebben kunnen aankloppen? Herinner je je wat ze op haar sterfbed, krankzinnig, tegen Nelly zij: ga niet naar hen, maar werk, leef in vernedering, ga niet naar hen, *wie je ook roept;* dat wil dus zeggen: zij verwachtte, dat hij haar of haar kind nog eens tot zich terugroepen zou en er dus gelegenheid zou zijn, zich nog eens op hem te wreken, hem nog eens haar diepe, volledige verachting te toonen, in één woord: zij voedde zich in plaats van met brood met de gedachte aan wraak. Heel veel, Wanja, ben ik van Nelly te weten gekomen; zelfs nu vraag ik haar zoo tusschenbeide nog wel eens naar bizonderheden. Natuurlijk, haar moeder was ziek, zij had de tering en deze ziekte verhoogt altijd de prikkelbaarheid en maakt alle gevoel van verbittering des te dieper, maar niettemin weet ik met zekerheid, van een bloedverwante van Boebnowa, dat zij een brief aan den vorst geschreven heeft, ja, een brief aan den vorst zelf.

— Zij? Een brief aan den vorst? En heeft die brief zijn bestemming bereikt? riep ik nieuwsgierig en vol ongeduld uit.

— Dat is het juist, wist ik dat maar! Op een keer ontmoette zij die bloedverwante van Boebnowa (je kent ze wel, die gepoederde juffrouw, die er altijd was! Ze zit nu ergens in een publiek huis) en overhandigde haar den brief met het verzoek voor de verzending zorg te dragen, maar later nam ze den brief weer terug; dat was drie weken voor haar dood. M. i. is dit een heel gewichtig feit. Wanneer zij één keer den brief heeft willen verzenden, maar zich nog bedacht heeft, dan is het zeer wel mogelijk dat zij later hem toch nog gezonden heeft. Maar of dat het geval is geweest weet ik natuurlijk niet met zekerheid. Er is echter grond voor de veronderstelling, dat zij den brief niet verzonden heeft, want ik geloof, dat eerst nà haar dood de vorst zekerheid kreeg, dat zij in Petersburg woonde of had gewoond en

wel bij Boebnowa. Wat moet hij zich toen verheugd hebben!

— Ja, ik herinner mij, Alosja heeft mij, een maand of twee geleden, meen ik, iets verteld van een brief dien zijn vader ontvangen had en die hem erg veel genoegen had gedaan. Maar ga verder. Hoe is het gegaan tusschen den vorst en jou?

— Tusschen den vorst en mij? Ja, kijk, het was alles bij mij een vastgegronde overtuiging, maar bewijzen had ik niet, geen enkel, hoeveel moeite ik ook gedaan heb om ze in handen te krijgen. Een kritieke toestand! Ik moest eigenlijk in het buitenland informeeren, maar waar? Ik begreep natuurlijk, dat ik geen gemakkelijk spel met hem hebben zou, dat ik hem slechts kon verontrusten door toespelingen te maken, door den schijn aan te nemen, alsof ik meer wist dan ik inderdaad deed....

— Nu en toen?

— Hij liet zich niet verschalken, maar werd wel erg bang, vreeselijk bang en is dat nu nog. We hebben verschillende samenkomsten gehad: wat heeft hij zich toen dikwijls aangesteld. Hij dacht toen dat ik *alles* wist. Hij vertelde heel mooi, met vuur en erg openhartig, maar, natuurlijk, loog er goddeloos op los. Nu, toen had ik de gelegenheid op te merken, hoe intens bang hij voor mij was. Ik hield mij vreeselijk onnoozel, maar zette tegelijkertijd een gezicht alsof ik erg sluw deed. Ik maakte hem op een heel onhandige manier bang, dat wil zeggen: opzettelijk op een heel onhandige manier; ik zeide hem allerlei ruwheden en begon hem bijna te dreigen — alles opdat hij mij voor erg onnoozel zou houden en zich misschien tegenover mij verspreken. Maar hij doorzag me, de schurk! Een volgend maal hield ik mij dronken, maar ook daarmede bereikte ik niets. Kijk, Wanja, ik weet niet of je mij begrijpt, maar ik moest te weten komen in hoeverre hij bang voor mij was en verder moest ik den indruk bij hem verwekken, dat ik meer wist dan ik werkelijk deed....

— Nu, en wat is het slot geweest?

— Nu, niets bijzonders. Ik moest bewijzen hebben en die bezat ik niet. Eén ding begreep hij echter: dat ik, als ik wilde, ten allen tijde een openbaar schandaal kon maken. Natuurlijk, alleen voor het schandaal was hij bang, te meer omdat hij relaties is begonnen aan te knoopen.... Weet je dat hij trouwplannen heeft?

— Neen....

— Ja, het volgend jaar! Een bruid heeft hij zich verleden jaar al uitgezocht, maar zij was toen in 't geheel nog maar veertien jaar. Nu is ze vijftien jaar, maar loopt nog met een boezelaar. Arm kind! Haar ouders zijn natuurlijk dolblij! Begrijp je nu waarom zijn vrouw eerst dood moest zijn? Zij is de dochter van een generaal, en — flink geld! Wij met ons beiden, Wanja, zullen nooit zoo'n goede partij maken als hij alleen.... Maar wat ik mij nooit in mijn leven zal vergeven, riep Maslobojef uit en gaf daarbij een heftigen slag met zijn vuist op de tafel, — dat is — dat is — dat hij mij te slim af is geweest, twee weken geleden — de schurk!

— Hoe dat zoo?

— Wel, heel eenvoudig. Ik zag, dat hij begreep, dat ik niets *positiefs* wist en tegelijkertijd voelde ik, dat, hoe langer wij zoo zouden blijven, hoe meer ik mijn onmacht en onwetendheid toonen zou. Nu, en toen stemde ik toe in het aanbod dat hij mij deed: een vergoeding van tweeduizend roebel!

— Je hebt twee duizend roebel van hem aangenomen?

— Twee duizend roebel in zilver, Wanja, maar met innerlijken wrok nam ik ze aan! Was die heele zaak maar twee duizend roebel waard? Het was een vernedering voor mij-zelf, dat ik ze aannam. Ik stond daar voor hem als een kwajongen. „Ik heb u voor al uw vroegere moeite nog niet betaald, Maslobojef", zei hij. (Nu, dat was niet waar, want hij had mij vroeger al, volgens overeenkomst, honderd en vijftig roebel betaald). „Hier zijn twee duizend roebel; ik hoop dat *onze geheele zaak* daarmede is afgedaan." Ik antwoord hem: „geheel afgedaan, vorst", maar durfde hem daarbij niet in zijn snuit te kijken; ik stelde mij zoo voor, dat op zijn gezicht te lezen zou staan: „Nu, is het niet naar je zin? 't Is enkel uit edelmoedigheid hoor, dat ik het je geef!" Ik herinner mij niet, hoe ik van hem ben weggegaan!

— Maar dat is laag, Maslobojef! riep ik uit, — bedenk toch wat je met Nelly hebt gedaan!

— Het is niet alleen laag, het is misdadig, het is slecht.... Het is.... het is.... neen, daar zijn geen woorden voor om het uit te drukken!

— Mijn God! Maar hij is toch in ieder geval verplicht om voor Nelly's toekomst zorg te dragen!

— Nu ja, verplicht! Maar je kunt hem immers niet dwingen. Bang maken? Hij laat zich niet bang maken. Bovendien: ik heb geld van hem aangenomen. Zelf heb ik daarmede immers erkend. dat alles wat ik hem zou kunnen doen slechts tweeduizend roebel waard is! Wat blijft mij nu nog over?

— Is dan nu de heele zaak voor Nelly verloren? riep ik bijna wanhopig uit.

— Absoluut niet! antwoordde Maslobojef met vuur. — Denk je dat ik het hier bij laten zal? Ik vat de zaak opnieuw aan, Wanja, ik ben daar reeds toe besloten! Wat zegt dat eigenlijk, dat ik die twee duizend roebel aangenomen heb? Ik spuw er op, op dat geld! Ik zal het maar beschouwen als een schadeloosstelling voor de beleediging, die hij mij heeft aangedaan door mij om den tuin te leiden en zich over mij vroolijk te maken. Stel je voor: eerst iemand beduvelen en je dan nog vroolijk maken over hem! Neen, ik laat het er zoo niet bij.... Deze maal, Wanja, vang ik aan met wat ik van Nelly te weten kan komen. Ik heb redenen te veronderstellen, dat zij *alles* weet, *alles*...., Haar moeder heeft het haar natuurlijk verteld. In haar koorts, in 't ijlen zal zij het haar wel verteld hebben. Zij had niemand anders om haar beklag bij te doen en zal zich dus wel tegenover Nelly heelemaal hebben uitgesproken. En misschien stuit ik nog wel eens op documenten, voegde hij er bij, zich in een soort verrukking de handen vrijmakende. — Begrijp je nu, Wanja, waarom ik zoo dikwijls hier, bij de Ichmenjefs kom? Natuurlijk ook uit vriendschap voor jou, Wanja, dat spreekt vanzelf; maar de voornaamste reden is toch: om Nelly gade te slaan. En in de derde plaats, Wanja, beste vriend, of je wilt of niet, maar je moet mij helpen, want jij hebt invloed op Nelly!....

— Ongetwijfeld, ik zweer het je, Maslobojef: je kunt van mijn hulp verzekerd zijn. Maar ik hoop dat je het in de eerste plaats voor Nelly zult doen, voor dat arme beleedigde weesje, en niet in de eerste plaats voor je eigen voordeel....

— Wat kan jou dat schelen, voor wiens voordeel ik mijn best doe deze zaak uit te zoeken. Jij vroom, ethisch mensch! — Ik

zeg: als maar gedaan wordt, wat gedaan moet worden, dat is de hoofdzaak! Het spreekt vanzelf, dat ik het in het in de eerste plaats ter wille van Nelly doe: de naastenliefde beveelt zulks immers. Maar veroordeel mij daarom niet, Wanja, wanneer ik daarnevens ook aan mij-zelf denk. Ik ben arm, maar hij zal het in het vervolg niet meer wagen, den draak met mij te steken, omdat ik arm ben. Hij heeft mij ontnomen wat mij rechtens toekwam en daarenboven heeft de schurk mij nog bedrogen. En, wat vindt jij, zulk een schoft moet ik nog naar de oogen zien? Morgen brengen!

Jammer dat er van het bloemenfeest den volgenden dag niets terecht kwam. Nelly voelde zich aanmerkelijk minder en kon de kamer niet verlaten. En ze zou die in 't geheel niet meer verlaten; zij stierf twee weken later.

Gedurende de bijna twee volle weken dat haar afsterven duurde, was zij slechts zelden bij kennis en gelukte het haar slechts een enkele maal zich voor een oogenblik te bevrijden van de verschrikkelijke waanvoorstellingen, die haar kwelden. Zij scheen overtuigd te zijn dat haar grootvader haar riep en zich boos maakte omdat ze niet kwam, en dat hij haar met zijn stok sloeg en haar aanspoorde om te gaan bedelen, zoodat hij voor het geld dat zij ophaalde brood en tabak zou kunnen koopen. Vaak ook weende ze in haar slaap en vertelde dan, als ze wakker geworden was, dat ze haar moeder had gezien.

Eens, terwijl ik alleen bij haar was, kwam ze geheel tot bewustzijn. Ze keerde zich naar mij toe en greep mijn hand met haar uitgeteerde, van koorts gloeiende vingers.

— Wanja, zeide ze, — als ik dood ben moet je met Natasja trouwen!

Ik geloof dat die gedachte al sedert lang in haar hoofdje had post gevat en haar voortdurend bezig hield. Ik glimlachte, zonder te antwoorden. Toen begon zij eveneens te lachen, drukte schalks met haar magere vingertjes mijn hand en kuste mij.

Op een mooien zomeravond — drie dagen voor haar dood — verzocht ze ons het gordijn weg te schuiven en het raam open te zetten. Voor het venster zag men het kleine tuintje liggen.

Langen tijd lag zij te kijken naar het frissche groen en de schitterende kleuren der avondzon en plotseling verzocht ze dringend, met mij alleen gelaten te worden.

— Wanja, fluisterde ze, nauwelijks hoorbaar, want haar krachten waren al bijna uitgeput. — ik zal heel gauw sterven, al héél gauw, en nu wilde ik je nog zeggen dat je mij niet vergeten moogt. Ik wou je dit als gedachtenis geven, — ze wees op een groot medaillon, hetwelk ze aan een koordje, waaraan ook een kruisje hing, op de borst droeg. — Dat heeft moeder mij nagelaten toen ze stierf. En als ik nu ook sterf, moet jij dit médaillon bewaren en lezen wat er in staat. Ik zal ook tegen de anderen zeggen dat jij het moet houden. En als je gelezen hebt, wat er in geschreven staat, dan moet je naar *hem* toe gaan en hem zeggen dat ik gestorven ben en hem niet vergeven heb. En zeg hem dan ook dat ik kortgeleden den bijbel gelezen heb en dat daarin staat: „Vergeeft uwe vijanden." Maar *hem* vergeef ik niet. Want toen moeder op sterven lag, waren de laatste woorden die zij heeft gezegd: „Ik vervloek hem." Nu, en daarom vervloek ik hem ook, niet om mijnentwille, maar om moeder.... En dan moet je hem vertellen hoe moeder is gestorven, en dat ik alleen bij Boebnowa achterbleef, en hoe je mij daar hebt gezien, — àlles, àlles moet je hem vertellen, en zeg hem dat ik nog liever bij Boebnowa bleef, dan dat ik naar hem toe kwam.... Ik ben nooit naar hem toegegaan.

Nelly was bleek geworden, haar oogen schitterden en haar hart klopte zoo hevig, dat ze in de kussens terugzonk, niet in staat een woord meer te zeggen.

— Roep hen nu weer binnen, zei ze eindelijk, héél zwak, — ik wil afscheid nemen van allemaal.... Leef wel, Wanja!....

Nog eens, voor de laatste maal, omhelsde ze mij krampachtig. De oude man kon maar niet gelooven, dat zij werkelijk sterven ging. Tot het laatste oogenblik toe sprak hij ons tegen, en verzekerde dat ze ontegenzeglijk beter worden zou. Hij viel zichtbaar af van de zorg en zat heele dagen en nachten bij Nelly's bed. Den laatsten nacht sliep hij in 't geheel niet meer. Het minste of geringste verlangen las hij in haar oogen en dan haastte hij zich den nog onuitgesproken wensch te vervullen. Op dien zelfden

dag, dat Nelly afscheid van ons had genomen, weende hij bitter, maar weldra begon hij weer hoop te gevoelen en ons te verzekeren dat ze beter zou worden. Elken dag bracht hij versche bloemen mee. Eens kocht hij, om haar te verrassen, de mooiste roode en witte rozen, die hij had kunnen krijgen, en waarvoor hij speciaal een grooten omweg had moeten maken. Natuurlijk was Nelly daardoor zeer getroffen, zij, voor wie het iets zoo geheel nieuws was, omringd te worden met liefde en zorg. Onder geen voorwaarde wilde de oude Ichmenjef afscheid van haar nemen. Nelly glimlachte tegen hem en deed den geheelen avond haar best om vroolijk te zijn, om met ons te schertsen en te lachen.... Werkelijk verlieten we haar dien avond tamelijk hoopvol, maar den volgenden dag kon ze niet meer lachen; twee dagen later stierf ze.

Nog herinner ik me hoe de oude man haar kist met bloemen bedekte en met welk een stomme wanhoop hij naar het uitgeteerd, in den dood nog glimlachend gezichtje en naar de smalle, gevouwen handjes staarde. Hij weende alsof hij zijn eigen kind verloren had. Natasja en ik, en iedereen trouwens, trachtten hem te troosten, maar hij was niet te troosten, en den dag na Nelly's begrafenis werd hij ernstig ziek.

Anna Andrejefna gaf mij het médaillon, dat ze Nelly afgenomen had. Het behelsde den brief, dien Nelly's moeder aan den vorst geschreven had. Ik las den brief door. Nelly's moeder vervloekte daarin den vorst, zeggende dat ze hem nooit vergeven kon; ze beschreef haar laatste levensjaren en stelde hem het lot voor oogen, dat Nelly wachten zou, en daarna smeekte ze hem, het kind ten minste niet geheel aan haar lot over te laten. „Het is *uw kind* schreef zij, „uw eigen kind, en *gij weet het zelf* dat ze *uw wettige dochter is*. Ik heb haar gezegd dat ze zich tot u moet wenden als ik dood ben, om u dezen brief te overhandigen. Wanneer ge Nelly dan niet verwerpt, dan zal ik misschien, *hiernamaals* u vergeven en op den dag van het Laatste Oordeel zal ik zelf voor Gods troon smeeken u vergiffenis te schenken voor uw vele, vele zonden. Nelly weet van den inhoud van dezen brief af; ik heb hem haar voorgelezen en haar *alles* verteld, zoodat zij *alles*, *alles* weet.

— Nelly had haar moeders wensch niet vervuld; ze was niet naar den vorst gegaan en onverzoend gestorven.

Van de begrafenis terugkomende, gingen wij beiden, Natasja en ik, den tuin in.

Het was een heete, schitterend lichte dag. Over een week zouden de Ichmenjefs Petersburg verlaten. Natasja zag mij aan met een langen, peinzenden blik.

— Wanja, zei ze eindelijk, — het is een droom geweest.

— Wat is een droom geweest? vroeg ik.

— Dat allemaal, antwoordde ze, — àlles wat er in het laatste jaar gebeurd is. Wanja, waarom moest ik jouw geluk verstoren?

En in haar oogen las ik: wij hadden samen voor eeuwig gelukkig kunnen zijn.

EINDE.

VAN DENZELFDEN SCHRIJVER VERSCHEEN:

DE GEBROEDERS KARAMAZOW

DOOR

F. M. DOSTOJEFSKY.

In 2 deelen gebonden **f 1.25** per deel.

In Rusland wordt dit boek als zijn meesterwerk beschouwd. Het is tegelijkertijd een verschrikkelijk boek en van sublieme schoonheid; verschrikkelijk door de niets ontziende wijze, waarop de diepe verdorvenheid onder de hoogere standen wordt blootgelegd; maar wondermooi in de teekening van de tot de hoogste zelfverloochening leidende teederheid, zachtheid en goedheid. *Nieuwe Arnhemsche Courant.*

Vrienden van uitnemende boeken hebben alle reden, de firma VAN HOLKEMA & WARENDORF van harte dankbaar te zijn, dat ze „De Gebroeders Karamazow" — twee lijvige deelen — voor zoo uiterst civielen prijs onder het bereik van het Nederlandsche publiek heeft willen brengen. *Bred. Courant.*

Uitgave van VAN HOLKEMA & WARENDORF te Amsterdam

:— WERKEN VAN L. E. —:

L. E. SILHOUETTEN, 5e druk.

Ingenaaid f 3.50. — Gebonden f 4.50

„O, wat een verkwikking en verademing is dit prettige en eenvoudige boek. Onze hulde aan de onbekende schrijfster, die dit wist te geven."
H. S. in *Onze Eeuw.*

„Wanneer dit boek gekend zal zijn, zal het veel gelezen worden; er gaat rust en bekoring van uit." C. M. Vissering in *De Amsterdammer.*

„Alles leeft en gloeit in deze mooie, goedgekozen verhalen. Vooral „Pastel" en „Elisabeth" zijn juweeltjes van eenvoud en waarheid en boeiend in hooge mate." *De Java-Bode.*

L. E. ONDER DE REPUBLIEK, 2e druk.

Ingenaaid f 2.90. — Gebonden f 3.90

„Dit is een ernstig, een goed en mooi boek, dat zich waardig bij „Silhouetten" aansluit." *Prov. Gron. Ct.*

„Maar niet zoozeer hetgeen ze ons weet te verhalen is wat hier boeit, doch de wijze waarop het geschiedt. Hier zingt een zachte vrouwenstem. Anders gezegd: hier is stemming. Aan het zuiver historische paart zich het fijn dichterlijke." *De Standaard.*

L. E. TWEE LEVENS.

Ingenaaid f 2.90. — Gebonden f 3.90

„De hand die in dit boek de pen voert, is van onbetwistbare voornaamheid. De uitbeelding is van bijzondere teerheid en heeft toch niets van angstvalligheid. Ook uit letterkundig oogpunt arbeid van hoogen rang en fijnen smaak." *De Standaard.*

„De schrijfster van „Silhouetten" en „Onder de Republiek" kan er op rekenen dat wie die twee boeken gelezen heeft, ook andere nieuwe bundels zal weten te genieten." *Zutfensche Courant.*

„Wie zou niet gaarne, geleid door zulk een „zachte hand", eens omdolen in dien ouden tijd, toen de dingen, onder andere namen, echter precies eender waren als thans." Frans Coenen in *De Amsterdammer.*

Uitgaven van VAN HOLKEMA & WARENDORF te Amsterdam

ASMUS SEMPER CYCLUS

WERKEN VAN OTTO ERNST

in geautoriseerde vertaling van Ds. C. D. SAX.

a. **Asmus Semper's Jeugd,**
Roman eener kindsheid.

b. **Asmus Semper als Jongeling.**

c. **Asmus Semper als man.**

Prijs van elk deel ingenaaid **f 2.90;** in stempelband **f 3.50**

Deze boeken maken opgang en zullen grooter opgang maken. — Want het zijn boeken vol humor, zeldzame boeken. Het zijn boeken, die men ieder in handen mag geven, boeken vol karakter ook.

Dr. P. B. WESTENDIJK, in het weekblad „De Amsterdammer"

Het zijn wel de mooiste, de heerlijkste, de gezondste boeken die mij sinds jaren in handen zijn gekomen. De toekomst van ons volk zal er bij winnen, indien de geest welke uit de boeken spreekt, die wordt van het komende geslacht.

Nieuwe Arnhemsche Courant.

Uitgave van VAN HOLKEMA & WARENDORF te Amsterdam